

MART 2021

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
KADIN BİRİMİ

ARAŞTIRMA RAPORU

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN ZORLA EVLİLİKLERE İLİŞKİN ERKEK ALGISI

Türkiye’de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Birleşmiş Milletler Ortak Programı (2018-2021), kadınların ve çocukların çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerden (ÇEZE) korunmasını sağlayan ulusal mekanizmaların güçlendirilmesini hedeflemektedir. Ortak Program, ÇEZE’nin önlenmesine yönelik çok paydaşlı çalışmaları artırmayı ve ÇEZE’ye maruz bırakılanlara da ÇEZE riski altında olanların ihtiyaçlarını çok sektörlü hizmetlerle karşılayarak ÇEZE’nin temel nedenleriyle mücadeleyi amaçlamaktadır. Ayrıca ilgili ulusal paydaşlar, topluluklar ve bireyler ile ÇEZE’ye son vermeye yönelik olumlu sosyal normları desteklemektedir. Ortak Program, Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlenmesi Birimi (UN Women), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından ve İsveç’in İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) aracılığıyla sağladığı finansal destek ile yürütülmektedir.

Araştırmayı yürüten ve raporu hazırlayan: SAM Araştırma ve Danışmanlık A.Ş.

Yayına hazırlayanlar (UN Women): Duygu Erseçen, Erman Fermancı, Ezgi Akbaş, Gözde Bingöler, Zeliha Ünalı

Katkıda bulunanlar (Alfabetik sıra ile): Hasan Deniz, Doç. Dr. İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Yrd. Doç. Dr. Murat Göç, Dr. Selin Akyüz, Prof. Dr. Serpil Sancar

Tasarım: Asya Fatma Bağcı

Editör: Bilgen Aktekin

Baskı tarihi: Mart 2021

©2021 UN Women. Tüm hakları saklıdır.

Bu yayının tüm hakları Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlenmesi Birimi’ne (BM Kadın Birimi) aittir. BM Kadın Birimi’nin yazılı izni alınmadan kısmen ya da tamamen kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

Bu yayında ifade edilen görüşler yazar/yazarların görüşleridir ve BM Kadın Birimi, Birleşmiş Milletler, bağlı kuruluşları ya da İsveç’in resmi görüşlerini yansıtmamaktadır.

ARAŞTIRMA RAPORU

**ÇOCUK YAŞTA, ERKEN
VE ZORLA EVLİLİKLERE
İLİŞKİN ERKEK ALGISI**

UN WOMEN TURKEY

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADIN BİRİMİ TÜRKİYE OFİSİ

GİRİŞ

Bu yayın, Haziran 2019'da BM Kadın Birimi'nin yürütücülüğünde SAM Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından gerçekleştirilen "Türkiye'de Erkeklerin ve Oğlan Çocuklarının Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilik Algısı Araştırması"nın bulgularını sunmaktadır. Araştırma; Türkiye'de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Birleşmiş Milletler Ortak Programı kapsamında, İsveç'in İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) aracılığıyla sağladığı finansal destek ile hayata geçirilmiştir.

Çalışmada hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. 2.733 erkek ile temsili bir anket ve bireysel görüşmeler, 49 kadın ile odak grup görüşmeleri yürütülmüş ve Türkiye'nin 9 ilindeki kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarından 29 uzman araştırmaya dahil edilmiştir. 1. Bölüm, Türkiye'de çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklere (ÇEZE) yönelik bir bağlam sunmaktadır. Bu bölümde mevcut literatür ve veriler gözden geçirilmekte, yasal çerçeve ve önleme çabaları ortaya konmakta ve ÇEZE'nin altında yatan nedenler ve etkileri analiz edilmektedir. Araştırmanın nitel sonuçlarına dayanan 2. Bölüm, çocukluk ve yetişkinlik, evlilik yaşı ve uygulamaları, aile ve ilişkiler, bireysellik, toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsiyet normları ve ÇEZE gibi kavramlara dair algı ve tutumları haritalandırmaktadır. Bu bölümde ayrıca, ÇEZE'nin hem nedeni hem de sonucu olan farklı hiyerarşileri, normları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üreten sosyal ve kurumsal modeller ve uygulamalar yer almaktadır. Araştırmanın nicel sonuçlarına dayanan 3. Bölüm, erkeklerin ÇEZE konusundaki farkındalıkları ve tutumları ile mevcut ÇEZE uygulamalarını değerlendiren araştırma bulguları içermektedir. İlgili bölüm ayrıca ÇEZE uygulamaları ve farklı erkeklik özellikleri arasındaki etkileşimin analizini içermektedir. Sonuçlar bölümünde, politikalara ve uygulamalara kaynak olmak üzere öneriler ve bulguların bir özeti yer almaktadır.

Araştırma; erkeklerin algılarının ve tutumlarının ÇEZE'yi arttırmada ya da engellemede nasıl bir rol oynadığına dair Türkiye için kapsamlı bir analizi ilk kez ortaya koymaktadır. Araştırma, toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemi ve faydaları konusunda daha yüksek farkındalığa sahip olan toplumlarda daha eşitlikçi erkeklik uygulamaları görüldüğünü, bu sayede ÇEZE'ye daha az hoşgörü gösterildiğini ve bunun daha az kabullenildiğini sağlam kanıtlarla ortaya koymaktadır. Bu nedenle çalışma; erkeklerin ve oğlan çocuklarının davranış değişikliği yaratılmasında, ÇEZE'nin ortadan kaldırılmasında ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında daha güçlü bir rol oynamalarını kolaylaştıracak önemli bir rehberlik sunmaktadır. Çalışma bulgularının, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile uyum içinde, Türkiye'deki zararlı sosyal norm ve tutumların dönüştürülmesine katkıda bulunması beklenmektedir. Ayrıca ÇEZE'nin ortadan kaldırılması ve kadınların ve kız çocuklarının haklarının iyileştirilmesine yönelik ilerlemenin hızlandırılması için gerekli tedbirlerin ve politikaların geliştirilmesine de destek sağlayacağı öngörülmektedir.

INTRODUCTION

This publication presents the findings of the “Research Study on the Perception of Men and Boys on Child, Early and Forced Marriages in Turkey” commissioned by UN Women and conducted by SAM Research and Consulting, Inc. in June 2019. The study was carried out under the United Nations Joint Programme for the Prevention of Child, Early, and Forced Marriage in Turkey, funded by Sweden through the Swedish International Development Cooperation Agency.

The study uses both qualitative and quantitative methods of research, including a representative survey with 2,733 men and individual interviews and focus groups with 49 women and 29 key experts from governmental and non-governmental organizations across 9 provinces in Turkey. Chapter I provides a context to child, early and forced marriage (CEFM) in Turkey by reviewing the available literature and data, laying out the legal framework and prevention efforts, and by analysing the underlying causes and impact of CEFM. Based on the qualitative results of the research, Chapter II maps the perceptions around and attitudes towards concepts such as childhood and adulthood, marriage age and practices, family and relationships, individuality, gender equality, gender norms, and CEFM. Furthermore, Chapter II reveals the social and institutional models and practices reproducing the different hierarchies, norms and gender inequalities that are both the cause and a consequence of CEFM. Based on the quantitative results of the research, Chapter III provides the finding of the research with men, which assessed their awareness of and attitudes towards CEFM as well as current CEFM practices. Analysis of the interaction between CEFM practices and different masculinities is presented. Recommendations and a summary of findings are presented in the Conclusions to further inform policy and practice.

The research study represents a first for Turkey comprehensive analysis on how men’s perceptions and attitudes act as enabling or preventing factors for child, early and forced marriages. It shows the direct and strong correlation between higher awareness on the importance and benefits of gender equality with consequently more egalitarian masculinity practices and less tolerance and acceptance of CEFM. The study thus provides important insights for creating behavioral change, and facilitating stronger engagement of men and boys towards the elimination of CEFM and achieving gender equality. It is expected that the study findings will contribute to the development of further measures and policies towards transformation of harmful social norms and attitudes and accelerating progress towards the elimination of CEFM and advancing the rights of women and girls in Turkey, in line with the Sustainable Development Goals.

TEŞEKKÜR

BM Kadın Birimi Türkiye Ofisi olarak öncelikle, bu araştırmaya katılmak için zaman ayıran ve yaşam deneyimlerini cömertçe paylaşan 2.733 erkek, 49 kadın ve kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarından 29 uzmana teşekkürlerimizi sunarız.

Bu kapsamlı ve özenli araştırmayı üstlendiği için SAM Araştırma ve Danışmanlık A.Ş.'ye teşekkürlerimizi sunarız. Bu araştırma için veri toplamak amacıyla tüm araştırma sahalarında yorulmadan ve çoğu zaman zor koşullar altında çalışarak görüşmeler gerçekleştirenlere ve gözlemcilerimize teşekkür ederiz.

Teknik Danışma Kurulu üyeleri Prof. Dr. Serpil Sancar'a, Yrd. Doç. Dr. Murat Göç'e, Dr. Selin Akyüz'e, Doç. Dr. İlknur Yüksel Kaptanoğlu'na ve Hasan Deniz'e, metodolojinin geliştirilmesi, ilk bulguların analizi ve raporun sonuçlandırılması da dahil olmak üzere araştırmanın her aşamasına önemli katkılarından ötürü özel teşekkürlerimizi sunarız.

Ortak Program dahilindeki BM kuruluşları olan UNICEF, UNFPA ve UNHCR, çalışmanın tasarım aşamasına destek vermiş, anketlerin ve metodolojinin uyarlanmasına ve geliştirilmesine katkı sağlamışlardır.

Ayrıca raporun grafik tasarımcısı Asya Fatma Bağcı'ya ve editörü Bilgen Aktekin'e teşekkür ederiz.

BM Ortak Programı'na sağladığı finansal destek ile bu araştırmanın gerçekleştirilmesini mümkün kılan İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'na (SIDA) müteşekkirimiz.

ACKNOWLEDGEMENTS

First and foremost, UN Women Turkey would like to thank the 2.733 men, 47 women and 29 key experts from governmental and non-governmental organizations who dedicated their time to participate in this research and generously shared their life experiences.

We would like to extend our thanks to SAM Research and Consulting, Inc. for undertaking this extensive and meticulous research. We thank the interviewers and supervisors in each research site who worked tirelessly, and often under difficult circumstances, to collect the data for this research.

Special thanks go to the technical Advisory Committee members Prof. Dr. Serpil Sancar, Asst. Prof. Murat Göç, Dr. Selin Akyüz, Assoc. Prof. İlknur Yüksel Kaptanoğlu and Hasan Deniz who significantly contributed to each phase of the research, including the development of the methodology, analysis of the initial findings and the finalization of the report.

The partnering UN agencies under the Joint Programme, namely UNICEF, UNFPA, and UNHCR, were instrumental in the designing phase of the study and contributed to the adaptation and development of the questionnaires and methodology.

Furthermore, we acknowledge with appreciation the graphic designer of the report, Asya Fatma Bağcı, and the editor, Bilgen Aktekin.

We are grateful to the Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA) which made this research possible as part of its financial support to the UN Joint Programme.

İÇİNDEKİLER

1	LİTERATÜR VE ARKA PLAN	23
1.1	Çeze Tanımı ve Evlenme Pratikleri	24
1.2	Türkiye’de Çeze’nin Hukuksal Çerçevesi	25
1.3	İstatistikler	27
1.4	Çeze’nin Arka Planındaki Etkenler Ve Cinsiyet Eşitsizliği	30
1.5	Çeze’nin Etkileri	35
1.6	Çeze’yi Önleme Çabaları	36
2	NİTEL ANALİZ	37
2.1	Amaç	38
2.2	Uygulama	38
2.3	Çocuk/Yetişkin Algısı	44
2.3.1	“Büyüme”	44
2.3.2	Çocukluktan yetişkinliğe geçiş algısı	47
2.3.3	Bir çocukla yetişkini ayıran temel farklar	49
2.3.4	Çocukların fikirlerini alma	49
2.4	Evlilikte Yaş	50
2.4.1	“İdeal” evlilik yaşı	50
2.4.2	Sağlıklı bir cinsel hayat	55
2.4.3	Kadın/erkek için “kabul edilebilir” en küçük evlenme yaşı	56
2.4.4	Kadın/erkek için “en geç” evlenme yaşı	56
2.4.5	Din açısından uygun görülen yaş	57
2.4.6	“İdeal” yaş farkı	58
2.4.6.1	Erkeğin kadından büyük olması	58
2.4.6.2	Kadının erkekten büyük olması	59
2.4.7	Toplumun/çevrenin beklentisi	60
2.4.8	Baba olmak için “ideal” yaş	62
2.4.9	Anne olmak için “ideal” yaş	62

2.5	ÇEZE’ye Yönelik Tutum	63
2.5.1	ÇEZE tanımı	63
2.5.2	Erken yaşta evlilik deyince akla gelenler	63
2.5.3	Erken evlilikle ilgili görüşler	64
2.5.4	Erken yaşta evliliklerin altında yatan temel nedenler	65
2.5.5	Erken yaşta evlenmeye yüklenen olumlu anlamlar	68
2.5.5.1	Erken evlenmenin ailenin ekonomisine gelirine katkısı	69
2.5.6	Erken yaşta evlenmeye yüklenen olumsuz anlamlar	68
2.5.7	Erken yaşta evlilikten en çok etkilenenler	70
2.5.8	Erken yaşta evliliğin en çok görüldüğü kitle	71
2.5.9	Rıza	71
2.6	Evlilik Pratikleri	73
2.6.1	Görücü usulü evlenme	73
2.6.2	Kız kaçırma	74
2.6.3	Berdel	75
2.6.4	Akraba evliliği	75
2.6.5	Beşik kertmesi	76
2.6.6	Başlık Parası	76
2.7	ÇEZE’nin Etkisi	77
2.7.1	Kadınların eğitim hayatına etkisi	77
2.7.2	Kadının çalışma hayatına etkisi	78
2.7.3	Kadının sosyal hayatına etkisi	79
2.7.4	Anne ve çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığına etkisi	80
2.7.5	Katılımcıların kendi evlilik deneyimleri	81
2.7.5.1	Dini nikah	83
2.7.5.2	Aileyle yaşama/Ayrı eve çıkma	83
2.7.5.3	Kayınvalide/kayınpederle ilişki	83

2.7.5.4 Eşi tanıma	84
2.7.5.5 Eşle ilişkiler	84
2.7.5.6 Eşle vakit geçirme	85
2.7.5.7 Sosyal hayat	86
2.7.5.8 Evde İş Bölümü	86
2.7.5.9 Evlilikten mutluluk	87
2.7.5.10 Çocuk sahibi olma	88
2.7.5.11 “Bugünkü aklım olsa...”	88
2.7.6 Çevredeki diğer evlilik deneyimleri	89
2.7.7 Çocuklarının evlilikleri	90
2.8 Toplumsal Cinsiyet	92
2.8.1 Erkeğin toplumdaki temel rolü	92
2.8.2 Kadının toplumdaki temel rolü	93
2.8.3 Kadının çalışması	94
2.8.4 Kadının eşinden fazla kazanması	95
2.8.5 Kadının çalışması	96
2.8.6 Kız çocuğunu okutma/Eşin okuması	97
2.8.7 Kadınlar ve erkekler için “uygun” işler	99
2.8.8 “Eşiniz aynı işi yapmanıza rağmen sizden fazla kazansa...”	99
2.8.9 Evde iş bölümü	100
2.8.10 Evde karar alma	101
2.8.11 “Erkek evlilikten ne bekler?”	102
2.8.12 “Kadın evlilikten ne bekler?”	102
2.8.13 Yalnız yaşayan 30 yaş üstü bir erkek/kadın toplumda karşılama biçimi	103
2.8.14 Evlilik öncesi birlikte yaşama	103
2.8.15 Toplumsal hayatta kadınlara farklı davranış	105
2.8.16 Boşanma	107
2.8.16.1 Boşanmış kadına nasıl bakılıyor?	109

2.8.17 Şiddet	109
2.9 Yasal Düzenlemeler	110
2.9.1 Yasalar ve uygulamalar	110
2.9.2 ÇEZE'ye ilişkin değişen algılar	112
2.9.3 “Dini nikah yeterli mi?”	112
2.9.4 Suç ve ceza	113
2.9.5 Evlilik Affı yasa tasarısı	114
2.9.6 ÇEZE'ye tanıklıklar	115
2.9.7 Cinsel istismar ve zina	116
2.9.8 Katılımcıların ÇEZE'yi önlemeye yönelik önerileri	116
2.9.8.1 Siz bir şey yapabilir misiniz?	117
2.9.8.2 ÇEZE alanında STK müdahaleleri	118
2.9.9 Kamu Politikaları	120
2.9.10 ÇEZE hakkında bilgi alma ve müdahale yöntemleri	120
2.9.11 Uluslararası Örgütlerin Çalışmaları/İş Birlikleri	121
3 NİCEL ANALİZ	122
3.1 Amaç	123
3.2 Yöntem	123
3.3 Betimleyici Analiz	126
3.3.1 Demografi	126
3.3.2 Evlilikte yaş	134
3.3.3 Ailede evlilik yaşları	138
3.3.4 Evlilik durumu	141
3.3.5 ÇEZE bilinirlik	144
3.3.6 ÇEZE yaygınlık	149
3.3.7 Çocukluk etkileri	152
3.3.8 Oğlan çocuk sahibi olma ve erkeklığe ilişkin tanımlamalar	156

3.3.9	ÇEZE'ye yönelik tutum	164
3.4	ÇEZE'ye Yönelik Tutumu Belirleyen Etkenler - Regresyon Analizi	168
3.4.1	Değişkenler	168
3.4.2	Analitik teknik	174
3.4.3	Sonuçlar	174
3.4.4	Kestirim sonrası analiz (post-estimation analysis)	180
3.4.5	Erkeklik	186
3.4.6	Ek tablolar	188
3.5	Faktör Analizi ve Kümeleme Analizi: Erkeklik Tipleri ve ÇEZE'ye İlişkin	194
3.5.1	Faktör Analizi	194
3.5.2	Kümeleme Analizi: Erkeklik Tipleri	196
3.5.3	Erkeklik Tipleri ve ÇEZE ile ilgili tutumların belirleyici etkenleri	201
3.6	Sonuç	213

KAYNAKÇA

221

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1	Yaş dağılımı-1
Grafik 2	Yaş dağılımı-2
Grafik 3	Medeni durum
Grafik 4	Çocuk sahipliği
Grafik 5	Çocuk sayısı
Grafik 6	Evli çocuklar
Grafik 7	Eğitim durumu
Grafik 8	Çalışma durumu
Grafik 9	Meslek
Grafik 10	Doğum yeri
Grafik 11	Doğulan yerleşim yeri
Grafik 12	Hane geliri
Grafik 13	SES
Grafik 14	Kendisini tanımlayan kelimeler
Grafik 15	Gidilen mekanlar
Grafik 16	Sosyal medya platformları
Grafik 17	İdeal evlenme yaşı
Grafik 18	Kabul edilebilir evlenme yaşı
Grafik 19	Evlilik için geç kalınmış yaş
Grafik 20	Eşlerden birinin büyük olması
Grafik 21	Eşler arası yaş farkı
Grafik 22	İdeal anne-baba olma yaşı
Grafik 23	Çocuk/yetişkin yaşı
Grafik 24	Katılımcıların çocuklarının evlilik yaşı
Grafik 25	Katılımcıların anne babalarının evlilik yaşı
Grafik 26	Katılımcıların evlilik yaşı
Grafik 27	Evlilik süresi

Grafik 28	Nikah türü
Grafik 29	İlk evlilik
Grafik 30	Katılımcıların evlenme şekli
Grafik 31	Akraba evliliği
Grafik 32	Evli olunan akraba
Grafik 33	Eşin çalışması
Grafik 34	Yasal evlilik yaşı
Grafik 35	Yasal evlilik yaşının uygunluğu- Kadın
Grafik 36	Yasal evlilik yaşının uygunluğu- Erkek
Grafik 37	Erken yaşta evliliklere ceza
Grafik 38	Cezaların uygulanması
Grafik 39	Devletin evlenme yaşını belirlemesi
Grafik 40	Kanunlarla erken yaşta evliliğin önüne geçilmesi
Grafik 41	Kanunlarla erken yaşta evliliğin önüne geçilebilmesi
Grafik 42	Erken yaşta evliliklerin etkisi
Grafik 43	Çevrede erken evlendirme
Grafik 44	Erken evlendirilenlerin yaşı
Grafik 45	Çevrede zorla evlendirme
Grafik 46	Zorla evlendirilenlerin yaşı
Grafik 47	Erken evlendirme konusunda yönlendirenler
Grafik 48	Erken evlendirmeme konusunda yönlendirebilecekler
Grafik 49	Erken evlilik ve eğitim hayatı
Grafik 50	Anne babayla ilişki
Grafik 51	Erken yaşta çalışma
Grafik 52	Erken yaşta çalışılan dönem
Grafik 53	Erken yaşta çalışmaya ilk başlanan dönem
Grafik 54	Büyürken ailede dayak
Grafik 55	Arkadaş çevresi
Grafik 56	Sevgililer
Grafik 57	Çocuk tercihi

Grafik 58	Eşlerin çalışmama nedeni
Grafik 59	Erkek olmak
Grafik 60	Erkeklerden beklenenler
Grafik 61	Erkeğin en önemli özellikleri
Grafik 62	Kadının en önemli özellikleri
Grafik 63	Toplumsal cinsiyet/Erkeklik-1
Grafik 64	Toplumsal cinsiyet/Erkeklik-2
Grafik 65	Kız çocuğun tercihleri
Grafik 66	Erken yaşta evlenmiş kız çocuğun tercihleri
Grafik 67	Evliliğe hazır olma
Grafik 68	Evlilik kararında son söz
Grafik 69	Erken yaşta evlilikte ceza
Grafik 70	Ceza verilecek kişi
Grafik 71	ÇEZE'ye şahit olma durumunda yapılanlar
Grafik 72	Erkeklik derecesi ve eğitim seviyesi etkileşim etkileri ile hesaplanan olasılıklar
Grafik 73	Erkeklik derecesi ve anne ile ilişki etkileşim etkileri ile hesaplanan olasılıklar
Grafik 74	Erkeklik derecesi ve 15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi etkileşim etkileri ile hesaplanan olasılıklar
Grafik 75	Erkeklik derecesi ve 25 yaşına kadar duygusal ilişki deneyimi etkileşim etkileri ile hesaplanan olasılıklar
Grafik 76	Yüzde 95 güven aralığında ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları
Grafik 77	Yüzde 95 güven aralığında ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları
Grafik 78	Toplam kaç yıl eğitim gördünüz?
Grafik 79	Doğum yeriniz nasıl bir yerleşim yeriydi?
Grafik 80	Kendinizi ne kadar dindar olarak görüyorsunuz?
Grafik 81	Sizce kızlar ve oğlanlar en fazla kaç yaşına kadar çocuktur?
Grafik 82	Çocuklarınız evlendiklerinde kaç yaşındaydılar? (Kız çocuk)
Grafik 83	Anne ve babanız evlendiklerinde kaç yaşındaydılar?
Grafik 84	İlk eşinizle herhangi bir akrabalık ilişkiniz var mıydı?
Grafik 85	Eşiniz ücretli bir işte çalışıyor mu/yakın zamanda çalışacak mı?
Grafik 86	Sizce kanunlarla kız çocukların erken yaşta evlenmesinin önüne geçilmeli mi?
Grafik 87	Sizce kanunlarla kız çocukların erken yaşta evlenmesinin önüne geçilebilir mi?

Grafik 88	Bir kız çocuğu erken yaşta (18 yaşından küçük) evlendirilirse bunun bir cezası olmalı mı?
Grafik 89	evrenizde kız çocuğunu 18 yaşından önce evlendirmiş birileri var mı?
Grafik 90	evrenizde evlilik nedeniyle eğitim hayatına devam etmeyen bir kız ya da oğlan çocuğu biliyor musunuz?
Grafik 91	Yalnız tek çocuğunuz olacağını bilseydiniz kız çocuk mu, oğlan çocuk mu isterdiniz?
Grafik 92	Sizce bir kız çocuğu evleneceği zaman son söz kimin olmalıdır?
Grafik 93	Sizce bir erkek evleneceği zaman son söz kimin olmalıdır?

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	2002-2017 yılları arasında 16-17 yaş grubundaki çocuk evliliklerinin toplam evliliklerde cinsiyete göre dağılımı
Tablo 2	2017'de 16-17 yaş grubunda evlendirilen kız çocuklarının illere göre sayısı ve dağılımı (İlk 20 şehir)
Tablo 3	Pilot çalışma listesi
Tablo 4	Derinlemesine görüşme listesi
Tablo 5	Derinlemesine görüşme yapılan erken evlenmiş kadın ve erkeklerin nitelikleri
Tablo 6	Odak grup toplantısı listesi
Tablo 7	Hedeflenen ve Gerçekleşen Örneklem
Tablo 8	Tüm değişkenler için tanımlayıcı istatistikler
Tablo 9	ÇEZE ile ilgili tavırların lojistik regresyon modelleri ve odd oranları
Tablo 10	ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları* (Erkeklik derecesi)
Tablo 11	ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları* (Erkeklik derecesi ve Eğitim düzeyi)
Tablo 12	ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları* (Erkeklik derecesi ve Anneyle ilişki)
Tablo 13	ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları* (Erkeklik derecesi ve 15-25 yaş arası arkadaş çevresi)
Tablo 14	ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları* (Erkeklik derecesi ve 15-25 yaş arası romantik/duygusal ilişki deneyimi)
Tablo 15	Tanımlayıcı İstatistikler
Tablo 16	Faktör analizi sonuçları
Tablo 17	Kümeleme analizi sonucunda elde edilen Erkeklik Tipleri
Tablo 18	Erkeklik tiplerinin sosyodemografik ve sosyoekonomik profilleri
Tablo 19	Erkeklik tiplerinin ÇEZE'ye ilişkin görüşleri
Tablo 20	Erkeklik tipleri ve ÇEZE ile ilgili tavırları yordayan etkenlerin doğrusal regresyon katsayıları

EK TABLO LİSTESİ

Ek Tablo 1	Tüm değişkenler için tamamlayıcı istatistikler
Ek Tablo 2	ÇEZE'ye bakış açısını yordayan doğrusal regresyon modelleri ve katsayılar

KISALTMALAR

AÇEV	Anne Çocuk Eğitim Vakfı
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler
ÇATOM	Çok Amaçlı Toplum Merkezi
ÇEZE	Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler
GKASV	Geçici Koruma Altındaki Suriye Vatandaşları
İBBS	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
ICRW	Hedeflenen ve Gerçekleşen Örneklem
PPS	Ana Kitle Büyüklüğüne Orantılı Olasılıklı Örnekleme Yöntemi (Sampling with Probability Proportional to Size)
SES	Sosyoekonomik Statü
SGDD	Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN Women	Birleşmiş Milletler Kadın Birimi
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

ÖZET

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikleri (ÇEZE) doğuran, güdüleyen, varlığını sürdürmesine ve yeniden üretilmesine sebep olan temel toplumsal ve ekonomik dinamikler söz konusudur. Kökleşmiş kültürel pratikler, örf, âdet ve gelenekler ve din temelli inanışlar bu uygulamaya meşruiyet kazandırabilmektedir. Ancak bu pratikleri, gelenekleri ve inanışları birbirlerinden kesin çizgilerle ayırmak kolay değildir. Bunlar birbiri içine girmiş, birbirini besleyen ve yeniden üreten ilişkiler ve söylemler bütünüdür. Bu nedenle tüm dinamik bileşenleri kendi içlerinde ve de birbirleriyle olan ilişkisellikleri bağlamında anlamak ve değerlendirmek gerekmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmada nicel ve nitel analiz yöntemleri kullanılarak Türkiye’de yaygın bir pratik olan ÇEZE’ye ilişkin temel etkenler, etkiler ve tutumlar, özellikle erkeklik algıları bağlamında araştırıldı.

Çalışmanın nitel verisi, her birinde en az iki olmak üzere 9 ilde yapılmış odak grup toplantılarından elde edildi. 25 yaşından küçük evli erkeklerden ve evli çocuk sahibi yetişkin erkeklerden oluşan odak grup toplantıları gerçekleştirildi. Ayrıca, kontrol grubu olarak, evli kadınlarla ve kırılğan grup olarak tespit edilen Geçici Koruma Altındaki Suriye Vatandaşları (GKASV), Romanlar ve tarım işçileriyle de odak grup toplantıları yapıldı. Odak grup toplantıları dışında, yine seçilen 9 ilde ÇEZE deneyimi olan erkek ve kadınlarla ve onlara ek olarak kanaat önderleri, din, aile ve topluluk liderleri, kamusal alanda rolü olan erkekler ve STK temsilcileriyle de toplam 47 derinlemesine görüşme gerçekleştirildi.

Nicel veri ise ülke genelinde 15-64 yaş arasındaki erkekleri temsil eden bir örnekleme anket uygulanarak elde edildi. Nicel çalışmada katılımcıların kendilerinin ve aile geçmişindeki evlilik yaşları, çeşitli evlenme pratiklerinin yaygınlığı, erkeklik algıları gibi başlıklar altında ölçülebilir veri toplandı.

ÇEZE’nin temel aktörleri kız çocuk, oğlan çocuk, kız ve oğlan çocuğun ailesi ve akrabalarıdır. Bu noktada kız çocukları, ÇEZE’den en çok etkilenen grup olarak uzun yıllardır hem ilgili akademik yazında hem de bu alanda çalışan kamu kurumlarının ve ulusal/uluslararası sivil toplum kuruluşlarının başat öznesi olmuştur. Kabul edilmektedir ki, çocuk yaşta evlendirilen kız çocukları, beden ve ruh sağlığı açısından ciddi zarar görmektedir. Bunun makro düzeyde topluma etkileri, özellikle toplumsal

cinsiyet eşitsizliğinin yerleşik hale gelmesi bağlamında da tartışılmaktadır. Ancak bu çalışmaların eksik boyutu oğlan çocuklar özelinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla ÇEZE’ye ilişkin erkeklik algıları ve erkeğin algısı da ilgili analizin tamamlayıcı boyutu olacaktır. “Damat” olarak erkek, baba/dede/amca/ağabey ya da evlilikte karar verici olarak erkek ve süreci en başından itibaren belirleyen geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve erkeklik değerlerinin de dahil edildiği bir değerlendirme, ÇEZE okumalarında var olan miyop lensin daha kapsayıcı hale gelmesine katkı sağlayacaktır.

ÇEZE’nin yalnızca kız çocuklarını etkileyen bir pratik olmadığına altı çizilmelidir. Oğlan çocukları da kız çocukları gibi, çoğu zaman ne olduğunun farkında olmadan, ana-babalarının karar vermesiyle, sosyal çevresinden ve arkadaşlarından kopararak zorla evlendirilmekte ve bu çocuklardan ailenin sorumluluğunu üstlenmeleri beklenmektedir. Böylece geleneksel erkeklik rolleriyle koşut olan evi geçindirme, aileye sahip çıkma gibi sorumluluklar erken yaşta bu çocuklara yüklenmiş olmaktadır.

ÇEZE’nin kız çocuk ve oğlan çocuktan sonra en önemli aktörlerinden biri aile ve üyeleridir. Aileler tarafından kız ve oğlan çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi farklı dinamik ve gerekçelere dayandırılmaktadır. Bu gerekçeler çoğunlukla geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin değerlerle bağlantılıdır. Çağın koşulları değişse de ataerkil düzen ve onun devamlılığını sağlayan erkeklik değerleri aynı hızla değişmeyebilmektedir. Çalışmadan elde edilen verilere göre kız çocuğun ailesi için namus ve namusun korunması başat değer iken, oğlan çocuklarının erken evlendirilmesinde, “günaha girmemesini sağlamak” gerekçesi öne çıkmaktadır. Namusun korunması için erken yaşta evlendirmenin yanında, ailenin ekonomik durumunun kötü olması gibi farklı dinamikler de söz konusu olabilmektedir. Özellikle dar gelirli aileler, kız çocuklarını erken yaşta evlendirerek, kız çocuğunun kendilerine yarattığını düşündükleri ekonomik yükten kurtulma amacını güdebilmektedir. Bununla birlikte, kız çocuklarının ekonomik açıdan daha rahat bir hayat sürmesi için erken yaşta evliliği bir çözüm olarak gören ailelerin de söz konusu olduğu katılımcıların anlatılarından anlaşılmaktadır.

Genel olarak evlilik kurumu, hem kız çocukları hem de oğlan çocukları açısından bir savunma mekanizması olarak görülmektedir. Aileler, çocuklarını aile dışındaki tehlikelerden korumak için bir an önce evlendirme yolunu seçmektedir. Kendileri erken evlenmiş olan ve bundan yakın, erken evliliğin olumsuzluklarını deneyimlemiş anne ve babalar da kendi çocuklarını erken yaşta evlendirmektedir. Bu durumun farklı nedenleri olabilmektedir. Ancak anlatıların ayrıntılı okuması yapıldığında ortaya çıkan, geleneğin sağladığı “güven” ve erken evliliklerde akraba evliliğinin sık görülmesinin nedenlerinden biri olarak belirtilen “güvenlik arayışı”dır.

Bunun yanı sıra ÇEZE’ye ilişkin karar alınmasında kız çocuğunun “olgunlaşması” katılımcılar tarafından sıkça vurgulanmaktadır. Evlilik için “olgunlaşma” ön koşullardan biri olarak aktarılmıştır. Ne var ki, bu noktada önemli olan, “olgunlaşma”dan ne anlaşıldığıdır. Örneğin, erken evlenmenin kız çocuklarını “olgunlaştırdığından” söz edilmektedir. Buna göre kız çocukları, çocuklarıyla ve ev işleriyle meşgul olarak, “dışarıdan elini eteğini çekerek” olgunlaşmaktadır. Burada, kadını evin sınırları içinde “muhafaza etme” anlayışı aslında yine dış dünyadan kadının ve kız çocuğunun korunması ve sakınılması anlayışının bir başka yansıması olarak değerlendirilebilir.

Çalışmada ortaya çıkan bir diğer baskın motif, gelenek ve göreneğin, anne-baba ve çevre dayatmasıyla denli belirleyici olduğuna ilişkindir. Bu hususta, “kıza söz gelmesin”, “oğlan günaha bulaşmasın” gibi kalıp yargılar toplumun çocukluk ve yetişkinlik anlayışının sınırlarını çizmektedir. Bununla birlikte, ailenin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar da ÇEZE açısından belirleyici bir dinamik olabilmektedir. Aktarılanlara göre, eğitim hayatına devam edemeyen kız çocuk açısından da evlilik tek ve son seçenek olarak görülebilmektedir ya da çocuklar, aile baskısından kurtulmak için, akranlarına da özenerek kendi rızalarıyla erken yaşta evlenebilmektedirler.

Kız çocuklarını ÇEZE’ye teşvik eden nedenler arasında kız çocuklarının kendi ailelerinde gördükleri baskı özellikle üzerinde durulması gereken bir konu olarak öne çıkmaktadır. Özgür bir ortamda yetişmeyen ve birçok bakımdan kısıtlanan kız çocuğu, evliliği bu baskıcı hayattan bir “kurtuluş” olarak görmektedir. Özellikle, okula gitmeyen ve ekonomik imkanları sınırlı olan kız çocukları için kardeşlere bakmak ve ev işi yapmaktan öteye geçmeyen, üstüne baba ve ağabey baskısıyla sınırlanmış bir hayattan tek “kaçış yolu” evlenmek olarak görülmektedir.

Yapılan çalışma özelinde altı çizilmesi gereken bir diğer konu toplumdaki “çocuk-yetişkin” algısına ilişkindir. Bu konudaki algılar, özellikle kız çocuklarının hayatını derinden etkilemektedir. Oğlan çocuklarının, ne zaman “büyük” sayıldığına ilişkin tartışmalarda fizyolojik değişim, ergenlik vb. durumlardan hemen hiç söz edilmezken, kız çocuklarında sıklıkla tekrarlanan kırılma noktası çocuğun regl olması olarak aktarılmaktadır. Regl olan kız çocuğu artık büyümüş ve evliliğe hazır olarak görülmektedir. Ailelerin bakış açısına göre, kız çocuğunun biyolojik olarak çocuk yapma yetisini kazandıktan sonra artık evlenmesine bir engel kalmamıştır.

Bunun yanında “evde kalmışlık” algısı da özellikle kız çocuklarını etkileyen ama aynı zamanda oğlan çocukları için de geçerli olan çok köklü bir toplumsal yargıdır. Genel olarak toplumda hem kız hem oğlan çocuk için bu anlayış söz konusudur. Buna göre, çocuğun nihai olarak evleneceği, aileler tarafından varsayılmaktadır. Aileler tarafından, çocuklar daha doğar doğmaz mutlaka evleneceği ön kabulüyle evlilik süreci başlatılmaktadır. Örneğin, halen çeşitli yörelerde varlığını sürdüren “beşik kertmesi” geleneği bu anlayışın bir yansımasıdır. Bu noktada, ergenliğe girişle birlikte, kız ya da oğlan çocuk evlenmek için “uygun” bulunmaktadır. Bu anlayışa göre, yöreye ve geleneksel yapıya bağlı olarak farklılık gösterse de, kız ve oğlan çocukları 18-20 yaşlarına geldiklerinde “evde kalmış” kabul edilebilmektedirler. Fakat katılımcıların aktardıklarına göre evlilik için bu yaşları daha ileri atan bazı nedenler de söz konusu olabilmektedir. Örneğin, kız çocukları için eğitimin sürüyor olması bu noktada tayin edici olabilirken erkekler için de askerlik benzer bir sebeple evliliğin ileri atılması için meşrulaştırılmaktadır.

Çalışmada araştırılan bir diğer konu da ÇEZE’nin etkileri olmuştur. ÇEZE’nin hem kız çocuğunun hem de oğlan çocuğunun hayatında birçok olumsuz etkisi vardır. Aktarılanlara göre, erken yaşta evlilik yapanların hemen hepsinin hayatlarında bir “eksiklik” hissetmesi söz konusu olmaktadır. Çoğu erken yaşta evlilik yapmış katılımcı, “gençlik” bir yana “çocukluklarını” dahi yaşayamadıklarını dikkat çekici bir şekilde dile getirmiştir. Aktarılanlara göre, bu evliliklerde boşanma bir seçenek değildir. Anlatılar değerlendirildiğinde bu durumun ekonomik, toplumsal ve kültürel nedenleri olduğu görülmüştür. İlk olarak kadın, ekonomik olarak kocasına bağımlı konumdadır. Bu noktada kadının boşanma durumundaki tek seçeneği kendi ailesine geri dönmek olmaktadır. Fakat çoğu zaman aile boşanmış kız çocuklarını kabul

etmemektedir. Toplumda “kız, kocasının evine gelinlikle girer kefenle çıkar” anlayışı oldukça yaygındır. Bu anlayışın bir izdüşümü olarak, boşanmış kadınlar toplumda “kabul” görmemektedir. Boşanmış bir kadın, ailesinin evine dönmüş olsa bile bu noktadan sonra ancak yaşlı bir adamla evlenebilmektedir. Öte yandan boşanma, erkekleri, kadınlar kadar etkilememektedir. Boşanmış bir erkeğin evlenmesi kadına görece daha kolay kabul gören bir pratiktir.

Çalışmanın nicel bileşeni de önemli satır başlarına işaret etmektedir. Verilere göre, örneklemin dörtte biri bir kadının en fazla 15 yaşına kadar çocuk sayılabileceği görüşündedir. Bunun yanında, katılımcıların yarısı eşleriyle kendileri tanışıp evlenmişken, yarıya yakını da görücü usulüyle evlenmiştir. Eşini onun rızasıyla ya da rızası olmadan kaçırınların oranı yüzde 4’tür. Kadınların çalışmama nedeni “evdeki sorumlulukların sekteye uğrayacağı” ve “çocukların ihmal edileceği” olarak gösterilmiştir. Bir kadında olması gereken üç önemli özellik sıralamasında “iyi huylu olmak”, “iyi anne olmak” ve “iyi ev kadını olmak” önde gelmektedir. Toplumsal cinsiyet ve erkeklik temalı sorulardan birinde kişilerin en yüksek düzeyde katıldıkları iki önerme şöyle olmuştur: “Kadınlar tabiatları gereği erkeklerden daha güçsüz ve duygusaldır” ve “Kadın gerektiğinde kocasına karşı sessiz kalmayı bilmelidir.” Son olarak, 15-18 yaş arasındaki bir kız çocuğunun nasıl giyineceği, eve kaçta geleceği, erkek arkadaş seçimi vb. konularda tercih hakkı yüksek oranlarda anne-babaya ait görülmekte, bu çocuğun evli olması durumunda ise anne-baba yetkilerini olduğu gibi kız çocuğun eşine devretmektedir.

Nicel araştırmanın sayısal verileri ve nitel araştırmanın söylem analizleri, toplumdaki ataerkil yapılanmayı ve erkeklik değerlerinin baskınlığını önemli ölçüde yansıtmaktadır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin şekillendirdiği ataerkil yapının izdüşümleri toplanmış olan verilerde ortaya çıkmıştır. Öncelikle, erkeği aile içi ilişkilerde “karar alıcı” olarak konumlayan yapıda, kadınlar erkeğe “boyun eğmesi” ve/veya “karşı çıkması” beklenen ve ikincilleştirilen özneler olarak yer almaktadır. Eşitsiz cinsiyetçi yapılanmada, aile içinde erkek olmanın getirdiği “ayrıcılıklar” ev içi emeğin ve kaynakların dağılımında olduğu kadar ilişkide paylaşım ve yakınlığı da etkilemektedir. Kadını yardımsever, cefakar, duygusal olarak konumlayan yapı, erkeği güçlü, cesaretli ve mesafeli olarak konumlamaktadır. Bu kabul sadece erkeklerin değil kadınların da normalleştirerek

yeniden ürettiği bir süreçte daha da yerleşik hale gelmektedir. Katılımcıların anlatıları da kanıtlamaktadır ki, özellikle “anne” ve “kayınvalide” olarak kadınlar ÇEZE’ye ilişkin evlilik sürecinde etkin rol oynamaktadır. Erkeklik değerlerini yeniden üreten hiyerarşiye dayalı tüm pratikler sadece karı-koca arasında değil ebeveyn-çocuk ilişkilerinde de kendisini göstermektedir. Kocaya ve babaya duyulan korku ve saygı, karşılıklı etkileşim ve sevgiden daha belirleyici olmakta ve erkek otoritesi daha da yerleşik hale gelmektedir. Her ne kadar artan eğitim seviyesi, kentleşme ve kadının iş gücüne daha fazla oranda katılması aile içi ilişkilerin niteliğini değiştirse de köklü geleneksel normlar ve pratiklerin değişmesi o kadar hızlı gerçekleşmeyebilmektedir.

Bu çalışmada baskıcı erkeklik olarak tanımlanan tipolojinin hala yaygın olduğunun ve devamlılığının da geleneksel kalıplarla sağlandığının altı çizilmektedir. Ancak verilerin ayrıntılı okuması yapıldığında geleneksel yaklaşımların dönüşmesi ve sınırlarının zorlanması halinde tarafların üstlendiği sorumlulukların ve yüklendiği rollerin de değişeceği ve böylece ÇEZE’nin önlenmesi için bir yol haritası oluşturulabileceği görülmektedir. Bu çalışma bağlamında da en önemli olan erkekleri ve erkeklik değerlerini sürecin analizine ve ÇEZE’nin engellenmesine eklemlenektir. Hem ulusal hem de uluslararası bağlamda bunun yolları tüm paydaşların katılımıyla birlikte düşünülmeli ve yol haritası çıkarılırken özellikle yerel inisiyatiflerin olası etki gücü resme dahil edilmelidir.

SUMMARY

There are certain social and economic factors, which cause, reinforce and reproduce child, early and forced marriages (CEFM). The practice is legitimized through a complex entwinement of deep-seated cultural norms, customs and traditions as well as religious inclinations that mutually strengthen and reproduce each other through discourse and practice. Such a profound entwinement calls for a careful analysis of each factor per se together with a relations-oriented scrutiny and evaluation.

As such, this study employs quantitative and qualitative techniques to discern the causes and effects of CEFM particularly focusing on attitudes and perceptions around masculinity.

The quantitative component of the study included 9 provinces each of which assembled 2 focus group meetings with married men under the age of 25 and/or adult men whose children have experienced child marriages. These were compounded with control groups comprised of married women and of vulnerable populations including Syrians under Temporary Protection in Turkey (SuTP), Roma and farm workers. Within the context of qualitative study, 27 focus group discussions and 47 in-depth interviews were conducted in Adana, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Sanliurfa, Mardin, Kars, Agri and Niğde that are the Joint Programme provinces. In addition to the qualitative study, quantitative study was also completed by the survey implementation with 2535 men at 15-64 age. In addition to the focus groups, a total of 47 in-depth interviews were conducted in these 9 provinces with men and women who have experienced CEFM, opinion leaders, religious, familial and community leaders, men who have considerable presence in the public sphere and NGO representatives.

The research is very valuable and representative considering that it is the first example of its kind to reveal that CEFM is directly related to the perception and practices of men and boys on gender and hegemonic masculinity in Turkey. According to the results of the research, as authoritarian and hegemonic masculinity practices increase, positive attitude and behavior practices to CEFM increase as well. It is understood that middle-upper class - middle-age men who exhibit

more egalitarian masculinity practices and are relatively aware of roles and norms caused by gender inequality, develop negative attitudes and behaviors towards CEFM. The research that once again revealed that CEFM is an output of gender inequality and patriarchal order; factors that trigger CEFM in particular Turkey are listed as social pressure / traditions / mother-father-environmental oppression , sexual intercourse without marriage, economic difficulties, need of child bride worker, liberation from oppression in the family, home care for peers and security need.

The quantitative component included a representative survey of men between the ages of 15 and 64. The survey questionnaire probed into participants' age at marriage and their family history in this regard, patterns and pervasiveness of marriage practices and perceptions of masculinity. The main actors of CEFM are girl and boy children, their immediate families and also their relatives. Girl children are most affected by CEFM. As such, academic and public institutions and literature as well as national and international NGO work have foremost focused on them. Girls who experience CEFM suffer substantially, both physically and mentally. Their personal experiences reflect significantly on the societal level solidifying dynamics of gender inequality. Having said that, there is a considerable gap in the aforementioned literature regarding the situation of boy children. As such, this study aims to complement existing studies by offering an analysis of masculinity and male perceptions. Towards that purpose, this research provides an evaluation of men as "grooms," as fathers/grandfathers/uncles/older brothers and otherwise decision makers regarding marriage. The study also acknowledges that gender norms and values pertaining to masculinity largely determine marriage procedures. These two considerations contribute to amending a substantial gap and enriching CEFM studies.

There are critical outcomes in the research that can be identified as a reference point for community-based activities is the adult perception on boys and girls. In the discussions about when the boys can be considered "adult", physiological change, adolescence, etc. issues are almost never mentioned. On the other hand, the frequent breaking point for girls is menstruation.

And the girl who has menstruation is now grown up and ready for marriage according to the point of view of 10% participants. In community-based studies conducted with men and boys, it has become necessary to design long-term activities that will enable parents and children to change and transform their perceptions of children-adult and marriage, along with activities that raise awareness about children's developmental characteristics. 1/4 of the sample mentioned above is of the opinion that girls are counted as children up to the age of 15. 10% of the sample is of the opinion that girls are ready for marriage when they enter puberty. Those who think that boys are ready for marriage when they enter puberty are 2.5%. The main reason for this difference is again gender inequality because the boys need to have economic freedom before they can get married.

Another striking finding is 'peer marriages' among Roma. It was stated that both boys and girls had consent-based marriages among Roma population in Turkey. It was understood that among Roma, where early marriages are common, community-based activities should be conducted with both parents and children, in which the legal-social and psychological dimensions of consent are captured.

All in all it is known that CEFM does not only affect girls. Through CEFM, boys too are removed from their social lives and friends, forced into marriage and find themselves in a position to care for a family through the decision-making of their parents without being able to make sense of much of these steps. As children, they are burdened with the responsibility of providing and protecting – all in line with normative masculine ideals.

Besides the children, a major CEFM actor is the care givers. Care givers have different justifications and reasoning dynamics in regards to the marriage of their young sons versus daughters but they are, once again, reminiscent of gender norms. This study shows that while for girls, marriage is related to the preservation of honor, for boys it has more to do with the motivation to prevent the boy "from committing sin." Besides the honor-related justifications, early marriage for girls is related to a family's economic standing whereby marrying off a daughter can amount to decreasing the economic burden placed on the household or seeking a more prosperous home for her. For girls unable to continue education, it is once again early marriage, which is evaluated as the best and only option. These

justifications show that even though there may be changes in societal structures and conditions, much of the patriarchal system and its components related to masculine values remain.

The institution of marriage serves as a familial defense mechanism in relation to both boys and girls. Care givers in particular men perceive marriage as a way to protect their children from potential dangers and threats that lie outside of "family" or "home" – both assumed to be derivatives of marriage itself. This holds even for those men and women who have experienced CEFM themselves and complain about the detriments of early marriage. They replicate the practices of which they were victim marrying off their children at young ages. While there may be various reasons here, this study shows that tradition offers a sense of "security" resulting in the reproduction of CEFM. It is again the urge to "seek security" which causes consanguineous marriages.

Men have also stressed that CEFM decisions are taken on the basis of whether or not the girl child has "matured" – a clear criterion for marriage conceptualized rather reductively through menstruation alone. Constituting both a prerequisite for and a benefit of marriage, maturation for a girl is also understood to develop through married life as she removes herself from the outside world and concentrates on her children and housework. This understanding of conserving and confining her within the domestic sphere is yet another manifestation of the need to protect women and girls from the alleged dangers posited by what lies outside of the family or home.

This study also reveals the potency of "customs and traditions" by way of parental pressure and imposition. Unquestioned convictions and anxieties along the lines of "what would people say about her?" or "what if he sins?" determine people's perceptions about where childhood ends, and adulthood begins. Sometimes children volunteer to get married only to escape their parents' pressure or because they aspire to marriage based on what they make of their peers' experiences.

Familial pressure cannot be overstated in relation to girls who can tend to view marriage as an "escape" from the confinement and limitations of their parental home, characterized by oppression and lack of freedom. This holds especially for girls outside of school, responsible for housework and caretaking and limited

by their fathers' or older brothers' oppressive attitudes and behavior.

As invoked above, the whole concept of when a child becomes an adult is a contentious issue with differing and unequal criterion for boys and girls. Adolescence or physiological change is hardly ever mentioned in relation to boys reaching adulthood. However, for girls, menstruation is presented as a definitive turning point, marking them as grown and ready for marriage. Men appear to be under the impression that nothing should prevent a girl from getting married once they are physically capable of reproduction. This inequality in regard to the conceptualization of adulthood takes a very large toll on women.

The idea that people might lose the critical window in terms of when they should marry also results in CEFM. This well-entrenched social conviction amounts to marking girls as "spinsters" and it affects boys as well. The assumption here is that the ultimate destination for children is married life so families effectively begin to conceive of their children's lives as intending towards marriage the moment they are born. The most concrete reflection of this is the ongoing practice of betrothing newborns at birth. This perspective produces adolescent boys and girls as eligible for marriage and consequently as having lost the opportunity to find spouses past the age of 18 or 20 – with some variations based on region, ethnicity or structure of traditions. At the same time, men have also relayed certain factors, which can allow them to delay marriage. Continuing education for girls and military service for boys appear to be decisive in this regard.

CEFM has a host of negative effects on the lives of boys and girls. Men describe a sense of "deprivation" caused by CEFM. They talk about having "missed" their youth let alone enjoy their childhood. The negative effects are exacerbated by the impossibility of divorce based on economic, social and cultural reasons. For women, divorce is inconceivable because they are largely dependent on their husbands economically and divorce entails returning to the parental home. The parental home, in turn, is oftentimes hostile and reluctant in the face of welcoming back a divorced daughter. The understanding is that a woman does not leave her husband's home until she dies resulting in the stigmatization of divorced women. If a woman happens to have returned to the parental home following a divorce, the

only option available for her at that point is to marry an older man. Divorce or the specter of divorce does not affect men as severely; they experience remarriage in smoother ways.

The quantitative component of the study also reveals significant findings. A quarter of the sample is under the impression that a girl cannot be considered a "child" past the age of 15. Half of the men interviewed claim to have met their spouses themselves and taken the decision to marry while the other half predominantly declares having experienced arranged marriages. 4% state that they have "eloped" (with both parties consenting) or that they have "kidnapped" (without the consent of the future spouse) their current partners.

"Shirking responsibilities at home" and "neglecting children" are presented as the foremost concerns preventing women from working and the three most valued qualities of a woman are listed as "docility," by 59.4% men "being a good mother," by 48.7% men and "being a good housewife" by 40.4% men. Having been offered a list of statements geared towards discerning gender and particularly masculinity norms, respondents agree most frequently with the following two statements: "Women are naturally weaker and more emotional compared to men," and "There are times when a woman should bow down to her husband." Finally, 47.6% respondents believe that it is largely the parents who are responsible for how a 15 to 18-year-old girl should dress, her curfew and her romantic choices. If the said girl is married, the responsibility is delegated from the parents to the husband.

Quantitative data as well as discourse analysis through qualitative research complement each other to reflect the structure of patriarchy together with the domination of masculine values and norms. Normative gender ideals compose patriarchy as it is and CEFM research data expose this structure. In this configuration, men are decision-makers and women are docile followers – secondary in every way. Gender inequality privileges men in family life, unequally distributes labor expectations and resources within the home and affects contribution and intimacy in any given relationship. Women are allocated the position of being supportive, tolerant and emotional while men are posited as strong, brave and emotionally distant. Throughout the sample, 2124 (84%) of 2532 people were defined as 'egalitarian masculinity' and 408 (16%) were defined

as 'oppressive masculinity'. The 'masculinity' variable is the most important determining factor of the perspective regarding CEFM. While those identified by the level of egalitarian masculinity have a positive perspective with about 8% probability (and in the range of 5-10%), this probability is around 42% (and is in the range of 29-55%) of males identified by the oppressive masculinity.

Of the 227 people with whom focus group discussions and in-depth interviews were conducted, 47 are women. Regarding women respondents, particularly mothers and mothers-in-law appear to have palpable say and influence in CEFM procedures. Also, of note is that gender inequality, which reproduces certain masculine values, pervades not only spousal practices but is also manifest in parent-children relations. Women and children respect and fear their husbands and fathers more so than reciprocally share a sense of affection. This works to entrench further male authority. Although increasing levels in education, urbanization and women's employment do contribute to changing the nature of domestic and familial relations, certain norms appear to remain intact.

This study demonstrates that patterns, dynamics, attitudes and practices associated with hegemonic masculinity in Turkey continue to permeate family relations and find expression in so-called "traditions." If such

"tradition" could be disentangled where people are urged to question founding assumptions, they would reach a reformed sense of their responsibilities and roles, as such helping to illuminate a roadmap in relation to the prevention of CEFM. The foremost contribution of this study is its emphasis on the significance of including men and masculine values in analyzing CEFM and working towards its elimination. National and international CEFM prevention can only unfold through the participation of all relevant stakeholders and a roadmap towards resolution can only succeed if local initiatives and their potential involvement are included.

It has been revealed that masculinity practices and gender perception, which can vary with various socio-economic and cultural factors, differentiate CEFM perception and CEFM-related behaviors and attitudes of men. Therefore, the Research is very important in terms of producing evidence-based data that will contribute to the development of studies that will create change and transformation in the perception of gender equality of men and boys in order to combat CEFM as a form of violence against women in Turkey.

BÖLÜM 1: LİTERATÜR VE ARKA PLAN

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ORTAK PROGRAMI:

**Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla
Evliliklerin Önlenmesi**

1.1

ÇEZE TANIMI VE EVLENME PRATİKLERİ

Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler (ÇEZE) kavramı birbirinden farklı evlilikleri işaret ediyor gibi görünse de, Nahamya (2017) çocuk evliliklerinin ailenin baskısı ve etkisi ile gerçekleşmesinden ötürü 'zorla evlilik' anlamına geldiğini ve 'erken yaşta evliliği' de kapsadığını belirtmektedir. Erken yaşta evlilikler genel anlamıyla çiftlerden birinin ya da her ikisinin 18 yaşın altında olduğu evlilik olarak tanımlanmaktadır. Fakat bu bağlamda 18 yaşından küçük olmak tek başına bir ölçüt değildir: 18 yaşında ya da daha büyük olan kişiler fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimleri tamamlanmadığında ve evliliğin sorumluluğunu alacak durumda olmadıklarında da erken evlilikten söz etmek mümkündür.

Bozic (2017) ise çocukların zorla evlendirilmesini insan ticaretinin bir başka türü olarak ele almaktadır. Çocuğun eşini seçmek ya da reddetmek konusunda hiçbir hakkının olmaması, genellikle kendinden yaşça büyük bir kişiyle zorla evlendirilmesi ve baskı, tehdit ya da korku nedeniyle boşanamaması Bozic'in ÇEZE'yi insan ticareti olarak tanımlamasının temelini oluşturmaktadır. Bu tarz evlilikler doğası gereği çocuğun fiziksel ve duygusal istismarına yol açmaktadır. Bozic (2017) aynı zamanda çocukların zorla evlendirilmelerinin ailenin ekonomik çıkarları nedeniyle gerçekleştirildiğinin de altını çizmektedir. ÇEZE için kullanılan farklı kavramsallaştırmalara rağmen, Bozic de (2017) Nahamya (2017) gibi bu tür evliliklerde çocuk adına ailesinin karar vermesi nedeniyle çocuk yaşta evliliklerin 'zorla evlilik' bağlamında ele alınması gerektiğini savunmaktadır.

Aalen (2012) zorla evliliklerin çoğu zaman görücü usulü evliliklerle karıştırıldığını ve bu durumun da toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti görünür kılmayı zorlaştırdığını belirtmektedir. Aalen zorla evliliği tarafların rızası dışında, ebeveynin fiziksel ve psikolojik baskı uygulamasıyla gerçekleşen evlilik biçiminde tanımlamaktadır. Görücü usulünün aksine, zorla evliliklerde evlenen tarafların bir başkasından destek, fikir ve yardım alıp sonrasında kendi kararlarını vermesi söz konusu değildir.

18 yaşından küçüklerin çocuk olarak kabul edilmesi evrensel bir norm olarak ele alınsa da Hajihassani (2018) yasal evlilik yaşının farklı ülkelerde değişiklik gösterdiğini belirtmektedir. Örneğin İran'da kız çocukları için yasal evlilik yaşı 13'tür. Hatta kimi zaman 13 yaşından daha küçük çocukların ailelerinin rızasıyla evlendirilmesi mümkündür. İstatistiklere göre 2016'nın ilk dokuz ayında İran'da 18 yaşından önce evlendirilen kız çocuklarının sayısı 13.820'dir.¹

Öte yandan Schaffnit, Urass ve Lawson (2019) çocuk evliliklerinde 18 yaş sınırının belirleyici olmasını eleştirmektedir. Çocukluk ve yetişkinlik arasındaki farkın yanı sıra çocukların masumiyeti üzerine kurulu çocuk evliliklerle mücadele söyleminin, mağdur çocukların deneyimlerinden çok, ahlaki değerlere dayandırılmasının sorunlu olduğu belirtilmektedir. Az gelişmiş ülkelerde çocukluk ve yetişkinlik arasındaki ayrımın muğlaklaştığı ve evliliklerin çoğunun ergenliğin son yıllarında gerçekleştiği vurgulanarak, 'çocuk yaşta evlilik' yerine '18 yaşın altındaki evlilikler' ya da 'erken evlilik' terimlerinin kullanılması önerilmektedir.

Çocuk yaşta erken ve zorla evliliklerin tanımına ek olarak, farklı kültürlerde farklı evlenme pratiklerinin de olduğu görülmektedir. Nahamya (2017) Doğu Afrika'daki çocuk evliliklerini ele aldığı çalışmada çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik kavramının birçok farklı evlilik türünü kapsadığını belirtmektedir. Bu çalışmaya göre, kocanın ölmesi durumunda dul kadının kocasının erkek kardeşiyle evlendirilmesi, çocuk doğuramayan kadının kız kardeşinin eniştesiyle evlenmeye ya da cinsel ilişkiye zorlanması ve özellikle savaş ve çatışma bölgelerindeki kadın ticareti, söz konusu evlilik pratiklerinden bazıları olarak sıralanmıştır. Doğu Afrika'daki kimi gelenekler toplumsal cinsiyet rolleri açısından kız çocuklarını ÇEZE bağlamında hedef haline getirmektedir. Örneğin, Batı Kenya'da kadınların ölen kız kardeşlerinin dul kalmış kocalarıyla evlenmesi anlamına gelen 'dul mirası' oldukça yaygın bir gelenektir. Benzer şekilde Tanzanya'da Nyumba Ntobu adı verilen geleneğe göre çocuk doğuramayan zengin, güçlü ve yaşça büyük kadınlar para

¹ <https://www.sabteahval.ir/en>

karşılığında genç bir kadınla evlenmekte ve doğan çocuk onlara ait olmaktadır.

Bunun yanında, Yarrow, Anderson ve Hamilton (2015) ise Bangladeş ve Pakistan'a odaklanarak, bu ülkelerdeki evlilik pratiklerini incelemişlerdir. Bangladeş'te en yaygın evlilik çeşidi görücü usulü evliliklerdir. Kız çocuğun ailesi evlilik karşılığında damadın ailesine çeyiz ya da para vermektedir. Bangladeş'te yasal evlenme yaşı kadınlar için 18, erkekler için 21 iken yasaların uygulanmaması ülkeyi çocuk evlilikleri sorununda üst sıralara taşımaktadır (Pfeifer, 2013). Pakistan örneğinde, rızaya dayalı evlilikler toplumsal tabulardan biri olarak görülmektedir. Kadın ve erkeklerin sosyal anlamda birbirlerinden yalıtılması, rızaya dayalı evliliklerin az sayıda olmasının nedenlerinden biri olarak görülmektedir. 'Al-Ver' anlamına gelen 'Watta Satta'ya genellikle Pakistan'ın kırsal bölgelerinde rastlanmaktadır. Kimi zaman çocuklar doğmadan bile iki aile birbiriyle anlaşarak "gelin alıp vermektedir". Bu evliliklerde genellikle kız çocuklarının regl olması ve evlenmek için yeterince olgun yaşa gelmesi beklenmektedir. Vani ya da Swara adı verilen evliliklerdeyse aileler kan davasını bitirmek için kız çocuklarını başka ailelere ya da aşiretlere "sunmaktadır".

Bahsi geçen ülkelerdeki gibi, Türkiye'de de farklı ÇEZE pratikleri söz konusudur. Çakır (2013), Ankara'nın Pursaklar ilçesinde sosyokültürel ve ekonomik faktörler bağlamında erken evlilikleri incelediği çalışmasında, bu bölgede rastladığı farklı evlilik pratiklerinden söz

etmektedir. Görücü usulü evliliklerde gelini erkeğin annesi, babası ya da diğer aile üyeleri seçmekte ve bu kişilerin evliliğe izin vermesi en az damadın rızası kadar önemli görülmektedir. Başlık parasıyla gerçekleşen evliliklerdeyse kız çocuğun ailesine damat adayı ya da ailesi tarafından belli miktarda para ödenmektedir. Berdel bir başka evlenme biçimidir. Berdel iki erkeğin birbirlerinin kız kardeşleriyle evlenmesi biçiminde gerçekleşmektedir. Çakır, berdelin genellikle başlık parası veremeyecek durumda olan iki ailenin aralarında anlaşması sonucu gerçekleştiğini yazmaktadır. Çakır'ın söz ettiği evlilik pratiklerinden bir diğeri ise para karşılığında okuldan alınarak yaşlı ya da engelli erkeklerle evlendirilen kız çocuklarıdır. Pursaklar'da aynı zamanda beşik kertesini de uygulanmaktadır. Yine Çakır'ın aktardığına göre, aileler birbirlerine özellikle aynı günde doğan çocuklarını büyütüklerinde evlendirme sözü vermektedir. Kimi zaman oğlan çocuğunun kız çocuğundan büyük olması mümkündür, fakat çocuklar iki yaşını doldurmadan beşik kertesinin kararlaştırılması âdettendir. Kan parası karşılığında kız çocuklarının evlendirilmesi bir başka evlilik pratiğidir. Kadının kocasına ikinci bir eş bulduğu evlilikler de vardır. İlk eş ikinci eşin kaynanası konumundadır ve ikinci eşe halk arasında "kuma" adı verilmektedir. Eşini kaybeden kadınların kocalarının kardeşleriyle evlendirilmesi Türkiye'de rastlanan uygulamalardan bir başkasıdır. Ailenin onurunu, kadınınsa namusunu korumak bu tür evliliklerin ardındaki en önemli etkenlerden biri olarak gereçlendirilmektedir.

1.2

TÜRKİYE'DE ÇEZE'NİN HUKUKSAL ÇERÇEVESİ

Çocuk haklarına yönelik ilk ve en temel uluslararası adım 1924 yılında Cenevre Deklarasyonu'yla atılmış ve Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilmiştir. Bu belge doğrultusunda, çocukların her türlü sömürü ve istismara karşı korunması amaçlanmıştır. Deklarasyon günümüzde de kabul edilen çocuk haklarına ilişkin evrensel normların temelini oluşturmaktadır. Buna göre, çocukların ruhsal ve fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra gıdaya, sağlık hizmetlerine, sosyal korumaya ve tehlikeli durumlarda yardıma ulaşma hakları güvence altına alınmıştır. 1948'de Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları

Evrensel Beyannamesi uyarınca tüm çocukların özgürlüğü ve eşitliği herhangi bir ayırım olmaksızın doğuştan gelen hakları olarak kabul edilmiş; kölelik, işkence ve aşağılama yasaklanmıştır. 1954 yılında ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 843 sayılı kararı doğrultusunda kadınların insanlık onurunu zedeleyen gelenek, töre ve uygulamalara sınırlama getirilerek evliliğin ancak iki tarafın da rızası alınarak gerçekleştirilebileceği ve çocuk evliliklerinin ortadan kaldırılması gerektiği özel hukuka dahil edilmiştir.

1956 yılında BM, “Kölelik, Köle Ticareti, Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme” kapsamında kadınların kendi rızaları ile evlenme hakkının korunması adına devletlere minimum evlilik yaşı belirleme ve bu konuda önlem alma çağrısında bulunmuştur. Sözleşme aynı zamanda çocuk sömürsünü ve istismarını ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. 1959 yılında ise Çocuk Hakları Beyannamesi yayınlanmış ve ardından 1962 yılında çocuk yaşta evlilikleri önlemek amacıyla “Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşme” yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme kapsamında bir kez daha devletlere evlilik için asgari yaşı belirleme çağrısı yapılmış ve her iki tarafın da rızası olmadan evliliğin geçerli olamayacağı vurgulanmıştır. Kız çocuklarının hakları açısından en önemli gelişmelerden bir diğeri ise 1979 yılında BM tarafından oluşturulan “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Konvansiyonu”dur. Bu adımla, evlendirilen çocukların evliliklerinin yasal kabul edilemeyeceği, çocuk evliliklerini önlemek için hukuki önlemler alınması gerektiği ve bu tür evliliklerin resmi olarak kaydedilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Çocuk haklarını korumaya yönelik bir başka dönüm noktası da 1989’da BM Genel Kurulu’nda benimsenen “Çocuk Hakları Konvansiyonu”dur. Konvansiyon dünya çapında neredeyse her ülke tarafından kabul edilmiştir ve bugün hala çocuk haklarına yönelik en önemli anlaşmalardan biri olarak kabul görmektedir. Anlaşma çerçevesinde, ebeveynlerin sorumluluğu, çocuğun çıkarları, eğitim hakkı, çocuk istismarı ve sömürsünün önlenmesi gibi önemli başlıklar gündeme getirilmiştir. Anlaşmayı imzalayan devletler çocukların kaçırılması ve satılmasına karşı ulusal, iki taraflı ve çok taraflı her türlü önlemin alınmasıyla yükümlü kılınmıştır. Taraf devletler aynı zamanda çocuk haklarına ilişkin düzenli rapor sunmak zorundadır. 1995’te kabul edilen “Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı” uyarınca devletler ulusal mevzuatlarında evlenen tarafların tam rızasının olduğunu garanti altına almaya, asgari evlilik yaşını yasal olarak belirlemeye ve gerektiğinde evlilik yaşını yükseltmeye davet edilmişlerdir. Avrupa Konseyi, çocuk evliliklerini azaltmayı hedefleyen 1468 sayılı kararı uyarınca devletlere evlilik için asgari yaşın 18 olarak düzenlenmesi çağrısında bulunmuştur. Bu çağrı çocuk evliliklerinin hem uluslararası hem de ulusal bağlamda suç kabul edilmesi için atılmış en önemli adımlardan biridir.

2011’de imzaya açılan “Kadınlara Yönelik Şiddet, Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” (İstanbul Sözleşmesi)

kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik ya da ekonomik şiddet, taciz, zorla evlilik, zorunlu kürtaj ya da kısırlaştırma gibi konularda korunması için taraf devletleri sorumlu tutan ilk ve en kapsamlı uluslararası anlaşmadır. Bu Sözleşme, taraf devletleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele konusunda görevlendirmiş ve her türlü ayrımcılığın ve istismarın önlenmesi için atılacak adımların başat metni olarak öne çıkmıştır.

İstanbul Sözleşmesi’nin taraf ülkelerinden olan Türkiye’de ise, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’nun kaydettiği üzere, 2002’de Medeni Kanun’da yasal evlilik yaşının 17 olarak yürürlüğe girmesine dek yasal evlilik yaşı kadınlar için 15 iken, erkekler için 17’dir. Uluslararası normlara göre ise yasal evlilik yaşı en az 18 olarak belirlenmiştir. Öte yandan, Medeni Kanun istisnai durumlarda mahkeme kararıyla hem kadınların hem erkeklerin 16 yaşında evlenmelerine izin vermektedir. Evlilik için asgari yaşın kadınlar ve erkekler için aynı olması erken evliliklerde kadınların erkeklere oranla daha dezavantajlı olması sorununa çözüm getirmemektedir.

Medeni Kanun uyarınca zorla evlendirilen kadınlar şikayette bulunabilecekleri gibi, evliliğin ilk beş yılında evliliğin iptali için başvuru hakkına da sahiptir. Fakat Türk Ceza Kanunu’nda çocuk evliliklerini engellemek için doğrudan uygulanan herhangi bir yaptırım yoktur. Mesele sadece çocuğun cinsel istismarı bağlamında ele alınmakta ve suçlular ancak 15 yaşından küçük çocukların istismarı şikayet etmeleri halinde cezalandırılmaktadır. Şikayet hakkının çocuğa verilmesi çocukların tehdit ve baskı altında bu haktan yararlanmalarının önündeki en büyük engellerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Soylu ve Ayaz (2013), Türkiye’deki hukuk sisteminde asgari evlilik yaşı konusunda çeşitli kısıtlamalar olmasına rağmen, ‘erken evlilik’ tanımının çeşitli yasalar açısından farklı yorumlanabileceğini belirtmektedir. Çocuk Koruma Kanunu, çocuğu ‘daha erken yaşta ergin olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişi’ olarak tanımlamaktadır. Bu madde uyarınca, 18 yaşını doldurmamış her birey çocuk sayılmakta ve evlendirilmesi ‘erken evlilik’ anlamına gelmektedir. Şu an 17 olan asgari evlilik yaşına ve istisnai durumlarda 16 yaşında evlenebilme seçeneğine ek olarak, söz konusu yaşlardan daha erken evlenenlere yönelik Türk Ceza Kanunu’nda doğrudan bir yaptırım olmaması önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir. On beş yaşında ya da daha küçük yaşta kız çocuğuyla evlenen kişiler çocuğun cinsel istismarı kapsamında, çocuğun ebeveynleri ise suça ortaklıktan yargılanmaktadır. Soylu ve Ayaz (2013) çocukların fiziksel ve ruhsal

hasarının salt cinsel istismar açısından değerlendirilmesinin oldukça sorunlu olduğunu vurgulamaktadır.

Konuyu bir başka açıdan değerlendiren Tuğrul (2018) ise erken yaşta evlendirilen kadınların evlilik süreçleri ve deneyimlerine yönelik nitel çalışmasında dini nikahın suistimal edildiğine ve çocuk evliliklerinde başvurulan bu uygulamanın devlet tarafından kayıt

altına alınamamasının sorunun boyutu hakkında gerçek verilere ulaşmayı zorlaştırdığına dikkat çekmektedir. Tuğrul (2018), çalışmasında, çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştırmak amacıyla dini nikahın kötüye kullanılmasının önüne geçmek için cezai yaptırım uygulanması gerektiğini savunmaktadır.

1.3

İSTATİSTİKLER

2018 yılında yayınlanan UNICEF raporuna göre dünya çapında çocuk yaşta evlenen kadınların sayısının 650 milyon olduğu belirtilmektedir. Son 15 yılda, gerçekleşen evlilikler içinde çocuk evlilikleri dörtte birden beşte bire inerek azalma eğilimi göstermiş olsa da sayı oldukça fazladır.

Aynı rapora göre çocuk yaşta evlenen kadınların yüzde 44'ü (285 milyon) Güney Asya'da yaşamaktadır. İkinci sırada 115 milyon çocuk yaşta evlilikle (yüzde 18) Sahra Altı Afrika gelmektedir. Bunları sırasıyla 75 milyonla (yüzde 12) Doğu Asya ve Pasifik, 60 milyonla (yüzde 9) Latin Amerika ve Karayipler, 35 milyonla (yüzde 5) ile Ortadoğu ve Kuzey Afrika izlemektedir. Bu tablo ışığında, dünyanın diğer bölgelerindeki ÇEZE sayısı 80 milyon olarak tahmin edilmektedir. Amerika'da ise sadece dokuz eyalette zorla evlilikler suç olarak kabul edilmekte, geri kalan 41 eyalette kız çocuklarının ve kadınların ÇEZE'ye ilişkin herhangi bir yasal hakkı bulunmamaktadır.

Bozic'in de (2017) değindiği üzere, Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezide gelişmekte olan ülkelerde 18 yaşın altında evlenen kız çocuklarının üçte bir oranında olduğunu ve 2012 yılında 20-24 yaş grubundaki 70 milyon kadının 18 yaşından önce evlendiğini belirtmektedir. Bu veriler doğrultusunda, her yıl 15 milyon olmak üzere gelecek on yılda 150 milyon kız çocuğunun zorla evlendirilmesi beklenmektedir.

Durum Türkiye'de de farklı değildir. Soylu ve Ayaz'ın (2013) "Adli Değerlendirme İçin Yönlendirilen Küçük Yaşta Evlendirilmiş Kız Çocuklarının Sosyodemografik Özellikleri ve Ruhsal Değerlendirilmesi" adlı makalesinde,

Türkiye'de her dört evlilikten birinin çocuk evliliği olduğu, bu oranın kimi bölgelerde üçte bir olarak kaydedildiği belirtilmektedir. 2008'de yapılan "Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması"nın sonuçlarına göre, görülen 20-49 yaş aralığındaki kadınların yüzde 40,3'ü 20 yaşından önce evlenmişlerdir. 18 yaşından önce evlenen kadınların oranı ise yüzde 22,2'dir. On beş yaşından önce evlenenlerin oranı 1998'de yüzde 7,6 iken, 2003 yılında yüzde 5'e, 2008 yılında ise yüzde 4,4'e inerek yavaş da olsa azalma eğilimi göstermektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) (2017) "İstatistiklerle Çocuk"² raporunda çocuk evliliklerine ilişkin veriler bulunmaktadır.

TÜİK'in 2016 yılında yaptığı Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na göre, ilk evliliğini 20-24 yaş aralığında yapan kadınların oranı yüzde 34,3, erkeklerin oranı ise yüzde 41,3'tür. 18 yaşın altında evlenen kadınların oranı ise yüzde 28,3 olarak raporlanmıştır. Erkeklerde ise bu oran yüzde 5,6'dır. Verilerden anlaşılacağı gibi çocuk evliliklerinde kadınlar erkeklerden daha fazla risk altındadır.

Öte yandan, yine aynı TÜİK verilerine göre, erkekler için ideal evlilik yaşı yüzde 53,9 oranında 25-29 yaşları olarak ifade edilmiştir. Kadınların 20-24 yaşları arasında evlenmesi gerektiğini söyleyenlerin oranı ise yüzde 46,9'dur.

Evlilik kararının alınmasında görücü usulü yüzde 47,8 ile birinci sırada gelmektedir. Yine aynı araştırmaya göre rızaları alınmaksızın ailelerinin zoruyla evlendirilenlerin oranı yüzde 12,1 olarak kaydedilmiştir. Evlilik kararında ailenin onayı önemli rol oynamaktadır. Çiftler evliliğe kendileri karar verseler bile ailelerin onayını

2 https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/yuklemeler/istatistik/istatistiklerle_cocuk_2017_tablolar.xls

TABLO 1

2002-2017 yılları arasında 16-17 yaş grubundaki çocuk evliliklerinin toplam evliliklerde cinsiyete göre dağılımı

Yıl	Toplam evlilik sayısı	Çocuk evliliği sayısı		Toplam evliliklerde çocuk evliliğinin oranı (%)	
		Oğlan	Kız	Oğlan	Kız
2002	510.155	2.592	37.263	0,5	7,3
2003	565.468	2.236	45.981	0,4	8,1
2004	615.357	2.168	49.280	0,4	8,0
2005	641.241	2.270	51.944	0,4	8,1
2006	636.121	2.315	50.366	0,4	7,9
2007	638.311	2.279	50.723	0,4	7,9
2008	641.973	2.214	49.703	0,3	7,7
2009	591.742	2.072	47.859	0,4	8,1
2010	582.715	2.000	45.738	0,3	7,8
2011	592.775	1.860	42.700	0,3	7,2
2012	603.751	1.903	40.428	0,3	6,7
2013	600.138	1.866	37.481	0,3	6,2
2014	599.704	1.670	34.629	0,3	5,8
2015	602.982	1.483	31.337	0,2	5,2
2016	594.493	1.319	27.637	0,2	4,6
2017	569.459	1.081	23.906	0,2	4,2

Kaynak: TÜİK, Evlilik İstatistikleri, 2002-2017
Yalnızca resmi evlilikler dahil edilmiştir.

TABLO 2

2017'de 16-17 yaş grubunda evlendirilen kız çocuklarının illere göre sayısı ve dağılımı (İlk 20 şehir)

Şehir	Toplam evlilik sayısı	Evlenen kız çocuklarının sayısı	Toplam evliliklerde kız çocuklarının evlilik oranı (%)
Toplam	569 459	23 906	4,2
Ağrı	4.300	712	16,6
Muş	3.204	517	16,1
Bitlis	2.568	315	12,3
Niğde	2.683	328	12,2
Ardahan	621	74	11,9
Kars	1.880	223	11,9
Kilis	1.282	148	11,5
Van	8.779	947	10,8
Gaziantep	15.191	1.591	10,5
Kahramanmaraş	8.092	801	9,9
Iğdır	1.503	144	9,6
Siirt	2.335	222	9,5
Aksaray	3.220	300	9,3
Hatay	12.013	1.040	8,7
Yozgat	3.426	287	8,4
Şanlıurfa	16.106	1.292	8,0
Mardin	6.490	493	7,6
Şırnak	3.599	255	7,1
Nevşehir	2.105	145	6,9
Afyonkarahisar	5.032	340	6,8

Kaynak: TÜİK, Evlilik İstatistikleri, 2017

almak zorunda kalmaktadır. Rızaya dayalı evliliklerde ailelerin onayını alanların oranı yüzde 32,2 iken, ailelerin onayı olmaksızın evlenenlerin oranı yüzde 2,5'tir. Kaçarak evlenme ise toplam evliliklerin yüzde 7'sidir.

Bunun yanında, eğitim düzeyi de kişilerin evlilik kararı üzerinde söz hakkı sahibi olmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Hiç okula gitmeyen katılımcılar arasında ailelerinin onayını alarak evlenecekleri kişiyi seçenlerin oranı yüzde 10,6 iken, bu oran lise ve üniversite mezunları arasında yüzde 67,1'dir.

Araştırma sonuçlarına göre rızası alınmadan, ailenin kararıyla görücü usulü evlendirilen kadınların oranı yüzde 14,8, erkeklerin oranıysa yüzde 9'dur. Kendi kararı doğrultusunda ve ailenin onayını alarak evlenen kadınlar yüzde 27,1, erkekler yüzde 33,8'dir. Ailenin karşı çıkmasına rağmen evlenen kadınlar yüzde 2,6, erkekler yüzde 2,5'tir.

1.4

ÇEZE'NİN ARKA PLANINDAKİ ETKENLER VE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

2017 yılında Tanzanya'da çocuk yaşta evlilikleri etkileyen faktörler ve bu evliliklerin sonuçlarına odaklanan bir araştırmada³ sorunun bölgelere ve farklı etnik gruplara göre değiştiğinin altı çizilmiştir. Yoksulluk, evlilikle ilgili geleneksel değerler, gençlerin doğurganlığı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınlara yönelik baskı ve etkili olmayan yasal yaptırımlar ÇEZE'yi en fazla etkileyen başlıklar olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sonuçları ÇEZE'nin ardındaki motivasyonlarla ilgili oldukça çarpıcı verileri gözler önüne sermektedir. Kız çocuklarının okula gitmesine izin verilmediği sosyoekonomik açıdan dezavantajlı aileler, kız çocuklarını "korumak" için çocuk yaşta evliliğe yönelmektedir. Aynı zamanda başlık parası uygulaması yine yoksul kesimler tarafından bir gelir kaynağı olarak algılanmaktadır. Kuşkusuz ÇEZE'yi en çok etkileyen faktörlerden bir diğeri de evlilik kurumuna ilişkin bazı sosyokültürel değerler ve uygulamalardır. Örneğin, 2017 tarihli araştırmaya göre, Tanzanya'da gençler arasında oldukça yaygın olan evlilik dışı hamilelik, kız çocuklarının ahlaki değerler uyarınca evlenmeye zorlanmasına yol açmaktadır. Ailenin onurunu korumak adına hamile kalan çocuğun evlendirilmesi tek çözüm yolu olarak görülmektedir. Kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kız çocuklarının eğitim almasına

yönelik çabaların sınırlı kalması ÇEZE'nin hem bir sorun olarak algılanmasını hem de çözüme ulaştırılmasını engellemektedir.

Schanffnit, Urass ve Lawson'ın (2019) Tanzanya'da çocuk evliliklerine yönelik yerel tutumları incelediği araştırmaya göre, eğitime ulaşabilen kız çocukları evlilik için uygun görülmemekte, ancak okulu bırakmaları ya da bitirmeleri durumunda evlendirilmektedir. Bu bağlamda denebilir ki eğitim almak kız çocuklarını erken ve zorla evliliklerden koruma işlevi görmektedir. Eğitim erkekler için de evliliği ertelemede etkilidir. Erkeklerin evliliğe hazır olmaları için ekonomik bağımsızlık kazanmalarına önem verilmekte ve eğitim almak, meslek sahibi olmak için gerekli görülmektedir. Aynı çalışma kapsamında kadınların neden erken evliliği tercih ettikleri de irdelenmektedir. Örneğin Kiseda'da eğitimi görüyor olmak kadınlar için toplumda saygı görmelelerini sağlarken, eğitim almayanların toplum içinde itibar kazanmalarının en etkili yolu evlenmek olarak algılanmaktadır. Okulu bitirdikten sonra evlenmek de benzer şekilde toplumun gözünde tamamlanması gereken bir görev olarak görülmektedir çünkü evliliğin yetişkinliği pekiştirdiğine yönelik inanç oldukça güçlüdür. Bununla

3 National Survey on the Drivers and Consequences of Child Marriage in Tanzania, 2017.

birlikte bazı kız çocukları için erken evlilik aile baskısından kurtulmanın tek yolu olarak görülmekte ve gençler ailelerine karşı bir çeşit tepki olarak evlenebilmektedir (Ngo, 2002). Çocuk ve yetişkin arasındaki farka ilişkin çarpık algı Tanzanya'da da yaygındır. Fiziksel özellikler ve öğrenci olup olmama gibi faktörler reşit sayılmak için asgari yaş olan 18'i muğlak kılmaktadır. Kadınlara biçilen toplumsal cinsiyet rollerinin eş ve anne olmaktan öteye geçememesi ve kadınların kendilerine alternatif bir yaşam kurmasının önündeki engel ve baskılar sorunun derinleşmesine sebep olmaktadır. Araştırmanın en önemli bulgularından bir diğeri ise yaygın kanının aksine erken evliliklerin kadınlar tarafından toplumun ve ekonominin bir parçası olmak, kabiliyetlerinin sorgulanmaması ve evli oldukları için yakın çevreyle kısıtlı kalsa dahi sosyalleşme imkanına sahip olma açısından en etkin yol olarak içselleştirilmiş olmasıdır. Kisesa'da yapılan görüşmelerde, kadınların erken yaşta evliliği, yetişkin olarak bağımsızlık kazanmak, ailelerine ekonomik fayda sağlamak ve toplum tarafından kabul görmek için tercih ettikleri ifade edilmiştir. Bu ifadelerin ötesinde, sorunun derinine inildiğinde, kadınların erken evlilikleri kabul edilebilir bulmasının nedenleri oldukça karmaşık ve birbiriyle ilişkilidir.

Sabbe (vd., 2015) Fas'ın Marakeş bölgesinde zorla ve erken evliliklerde risk faktörlerini ve kadınların tutumlarını incelemiştir. Kadınların özellikle yoksul kesimlerde ekonomik açıdan babalarına ve eşlerine bağımlı olması erken evlilikleri tetiklemektedir. Kadınların namusunu ve ailenin onurunu korumaya yönelik ahlaki yargılar ve gelenekler çocuk evliliklerini artıran bir başka etkidir. Aileler kız çocuklarının olası bir utanç verici duruma karışmadan önce evlendirilmelerini uygun görmektedir. Evde kalmış olmaya yönelik algı da aile tarafından bir utanç kaynağı olarak görülmektedir. Yasal yaptırımların uygulanmasının önündeki engeller ÇEZE'nin azalmasını zorlaştırmaktadır. Fas'taki sivil toplum kuruluşları ve kadın dernekleri çocuk evliliklerine yönelik farkındalığı artırmanın yanı sıra, bu evliliklerin önlenmesi için de yoğun çaba göstermektedir. Ancak kimi durumlarda kişinin etkili bir biçimde korunabilmesi için olaylara doğrudan müdahale etmek yerine, kız çocuğun yakınlarının meseleye dahil olarak çocuğa yardımcı olması tercih edilmektedir. Katılımcılar söz konusu oluşumların sorunu çözmek için babanın otoritesini sarsmaktan imtina etmeleri gerektiğini, yabancıların meseleye karışmasının sorunu daha fazla büyütebileceğini belirtmişlerdir.

Kuşakların evliliğe ilişkin algılarındaki farklılıklar ÇEZE'yi yaygınlaştıran nedenlerden bir başkasıdır. Önceki

kuşaklar, kız çocuklarına, kaderlerine boyun eğmeleri gerektiğini ve her ne olursa olsun evliliklerini sürdürmelerini telkin ve tembih etmektedir. Bu tutumun eğitim ve sınıf fark etmeksizin kadınların hemen hepsinde oldukça güçlü olduğu belirtilmektedir.

ÇEZE'nin ortadan kaldırılması konusundaki engellerin gelişmiş ülkelerde de oldukça güçlü olduğu birçok araştırmada doğrulanmıştır. Amerika'daki zorla ve erken evlilikleri irdeleyen Aalen (2012) buradaki motivasyonların diğer ülkelerdekilerle aynı olduğunu göstermiştir. Evlilik pratikleri elbette kültürel arka plana göre değişebilmektedir. Ancak dünyanın genelinde anne-babalar çocuk evliliklerini aynı nedenlerle meşrulaştırma eğilimindedir. Kadınların ve kız çocuklarının cinsel açıdan kontrol altında tutulması, kötü alışkanlıkların önüne geçmek için çocukları evlenmeye zorlamak, ailenin onaylamadığı ilişkileri engellemek, ailenin onurunu korumak, aileler arasındaki bağı güçlendirmek ve maddi çıkar elde etmek çocukların erken evlendirilme nedenlerinden bazılarıdır. Aynı zamanda, evde bakıma muhtaç bir çocuk ya da yetişkin olduğunda bu görevi yerine getirmek için eve bir genç kadın "yardımcı" alma yoluna gidilmektedir. Bu bağlamda, özellikle göçmen ailelerin oturma izni almak ve/veya yoksulluk gibi nedenlerle çocuk evliliklerine başvurduğu belirtilmektedir.

Yarrow, Apland, Anderson ve Hamilton (2015) hazırladıkları araştırma raporunda uzun süre bekar kalmanın hem erkekler hem de kadınlar için olumsuz algılandığını, fakat evlilik baskısının kadınlar üzerinde daha yoğun olduğunu söylemektedirler. Katılımcılara göre evlenmek yetersizlik ve başarısızlık olarak algılanmaktadır. Bu durum evliliğe ilişkin algının ne denli cinsiyetçi olduğunu göstermektedir. Çünkü erkeklerin evlenmesi onların cinsel ve duygusal ihtiyaçlarının yanı sıra ev işlerini yapacak ve çocuklara bakacak bir eşe sahip olmaları gerektiği inancı üzerine kuruludur. Kadınların evlenmesi ise bekarlığın kadınların güvenliğine tehdit oluşturması ve ailelerini zor durumda bırakacak olmasıyla açıklanmaktadır. Katılımcılardan biri "Bir kız evlenmezse insanlar onun hakkında dedikodu yapmaya başlayacaklar, saygınlığını kaybedecek ve çevresindeki kızın başka ilişkileri olduğunu düşünecekler" demiştir.

Çeşitli Asya ülkelerinde gerçekleştiren bir araştırmanın verilerine göre, Bangladeş'te ideal evlilik yaşı ortalama 18,40, Pakistan'da 19,58, Endonezya'da ise 20,20'dir. Buna ek olarak evlenecek erkeklerin eşlerinden büyük olması gerektiğine yönelik algı bu araştırmada da karşımıza çıkmaktadır.

Youth Leadership Development Foundation tarafından çocuk evlilikleri konusunda 2017'de yapılan araştırma ise, Yemen'de devam eden savaşın çocuk evliliklerini nasıl etkilediğini nitel ve nicel yöntemlerle incelemektedir. Savaşın kız çocuklarının evlendirilmesini büyük oranda artırdığı kaydedilmektedir. Düşün ve evlilik masraflarını azaltmak için Yemen'de aileler arasında berdel de oldukça yaygındır. Çiftlerden birinin boşanması halinde diğer çiftin de boşanması şart koşularak boşanmaların önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Katılımcılar erken evlilikleri neden desteklediklerine ilişkin çeşitli nedenler sunmuşlardır. Ergenliğe girmek birçok katılımcı tarafından evlenmek için ideal zaman olarak kabul edilmekte, kız çocuklarının erken evlendirilmesinin daha uzun süre genç ve doğurgan kalmaları için gerekli olduğu söylenmektedir. Erken yaşta ebeveyn olmanın ve çocukla birlikte büyümenin faydalı olduğuna ilişkin kanı hayli güçlüdür. Özellikle yetim kız çocuklarının evlendirilmesi gerektiği ve çocuk evliliğinin evde kalmış olmaktan çok daha iyi olduğu belirtilmektedir.

Yemen'deki farklı şehirlerde gerçekleştirilen araştırma, Hacca'da (Hajjah) yoksulluğun, berdel uygulamasının, akraba evliliğinin, yetim olmanın, ailelerin konuya ilişkin bilgisizliğinin, ergenliğe ulaşmanın ve kan davası gibi sorunların çocuk evliliklerinin ardındaki itici faktörler olduğunu belirtmektedir. Hudeyde kentinde yoksulluk, çocukları hata yapmaktan korumak, ailelerin kız çocuklarının evde kalmasından korkmaları, ailenin geçimini sağlayan kişinin ölümü, kıskanç babalar, berdel ve toplum baskısı ön plana çıkmaktadır. Aynı araştırmaya göre, başkent San'a'da aileler özellikle sosyal medya okuryazarlığının artmasıyla birlikte çocuklarının uygunsuz bulunan ilişkilere girmelerinden çekinmektedir. Berdel ve yoksul ailelerin zengin bir eş adayı bulduklarında çocuklarını evlendirmeye razı olması da oldukça yaygındır. Beni Haris kentinde ise diğer şehirlerden farklı olarak ailenin onaylamadığı herhangi bir ilişkiye giren kız çocuklarının evlenmeye zorlandığı ve oğlan çocuklarının evlendirilmeleri için ailelerini intihar etmek ya da savaşa katılmakla tehdit ettiği ortaya çıkmıştır.

Savaş ve çocuk evlilikleri arasındaki ilişkiyi irdeleyen bir başka çalışmada Bartels (vd., 2018), Lübnan'da yaşayan Suriye vatandaşı mülteci kız çocuklarının durumunu ele almaktadır. Bu araştırmaya göre, yoksulluk, güvenlik ihtiyacı ve eğitim almanın önündeki engeller çocukların evlendirilmesine zemin hazırlamaktadır. Evlendirilen çocukların bir bölümü şiddetli cinsel istismara maruz bırakılırken, aileler çocuklarını cinsel

istismardan korumak için evlendirme yoluna gittiklerini söylemektedir.

ARUSS'un (2017) Sudan'da gerçekleştirdiği araştırmada ise, sanılanın aksine, gelenekler, âdetler ve toplumsal baskının çocuk evlilikleri konusunda ekonomik arka plandan çok daha etkili olabildiği belirtilmektedir. Yoksulluktan ziyade, kız çocuklarını ahlaki değerler doğrultusunda korumanın erken ve zorla evliliklerde rol oynadığı saptanmıştır. Fakat Archambault (2011), Masai toplumundaki kız çocuklarının zorla evlendirilmesi üzerine yaptığı araştırmada, kültür ve geleneklere çocuk yaşta evlilik konusunda gereğinden fazla ağırlık verildiğini iddia etmektedir. Ekonomik arka plandaki yapısal faktörlerin aileleri, içinde yaşadıkları kültürel ortamda, yaşadıkları koşullara uyum sağlamaya yönlendirdiği ve bu yolla çocuk yaşta evliliklerin meşrulaştırıldığını söylemektedir.

Raj (vd., 2019) ise, Etiyopya ve Hindistan'da kız çocuklarının eğitim olanakları ve çocuk yaşta evlilikler arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Gelenekler ve okul masrafları erken evlilikleri etkileyen başlıca faktörlerdir. Ancak okulda başarılı olan kız çocuklarının evlendirilmesi ertelenebilirken, daha az başarılı olan ya da zaten evli olan çocukların eğitimlerine devam etmesi desteklenmemektedir. Çalışma bu bağlamda evli ve çocuk sahibi kız çocuklarının eğitim olanaklarının artırılmasının onları korumaya yönelik önemli adımlardan biri olduğunun altını çizmektedir.

Yine Etiyopya örneğini araştıran bir başka çalışmada ise, Nasırlıoğlu ve Semerci'nin (2017) zorla evlendirilen çocukların ruhsal durumuna odaklanarak Etiyopya'daki ailelerin kız çocuklarının geleceğini garanti altına almak için çocuk evliliklerine yöneldiğinden söz etmektedir. Ebeveynler yaşlanıp hastalanacakları kaygısıyla, ailenin itibarını artırmak için ya da kız çocuklarının toplum tarafından kusurlu ve namussuz olarak algılanmasını engellemek amacıyla çocuk evliliklerine başvurmaktadır. Ancak bu nedenlerin arkasında yatan en önemli motivasyonun ailelerin sosyoekonomik düzeyi olduğu vurgulanmaktadır.

ÇEZE'nin arka planındaki etkileri araştıran çalışmalara Türkiye örneğinde de rastlanmaktadır. Tuğrul (2018) Türkiye'deki çocuk evliliklerinin ardında yatan temel nedenlerin ağırlıklı olarak yoksulluk olduğunu öne sürmektedir. Yoksul ve çok çocuklu aileler başlık parası karşılığında çocuklarını evlendirme eğilimindedir. Ayrıca kız çocukları, aile tarafından maddi yük olarak algılanmakta, evlenip gelin olarak gittikleri ailelerde ise

ev içi emek sömürüsüne maruz bırakılmaktadır. Tuğrul'a göre (2018) kadınlar ise evlenmeyi aile baskısından kurtulmak ve daha iyi şartlarda yaşamak için bir çözüm yolu olarak görmektedir.

Türkiye'deki çocuk yaşta evlilik sorununu GKASV çocuklar açısından ele alan önemli çalışmalardan biri Şenol ve Dinç (2016) tarafından yapılmıştır. Savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen aileler, çocuklarının daimi bir barınağa ve bakıma ulaşması, namuslarının korunması gibi gerekçelerle 18 yaşından önce gerçekleştirilen evliliklere olumlu bakmaktadır. Öte yandan evliliklerin kısa süreli olacağını öngörmelerine rağmen maddi çıkar karşılığında kız çocuklarını evlendiren aileler de vardır. Türkiye'deki GKASV'lerin çoğunluğu düzensiz göçmen olduğu ve bu nedenle yasal olarak evlenemedikleri için dini nikah ve çocuk yaşta evlilikler ön plana çıkmakta, sorunun boyutuna ilişkin yeterli veriye ulaşılamamaktadır.

ÇEZE'nin arka planındaki etkenleri anlamak için, özellikle bu araştırma bağlamında, toplumdaki cinsiyet eşitsizliği gerçeğinin de açığa çıkarılması gerekmektedir çünkü kadın ve erkeğe ilişkin toplumsal cinsiyet rolleri ÇEZE'nin zeminini hazırlamaktadır. Yarrow, Aplan, Anderson ve Hamilton (2015) hazırladıkları raporda bu duruma değinerek, evlendirilen kız çocuklarına biçilen rolün esas itibarıyla çocuk doğurmak ve ev işlerini üstlenmek olduğunu belirtmektedir. Bu rollerin kamuoyu algısında eğitim ya da yetenek gerektirmiyor olması çocukların evlendirilmesini kolaylaştırmaktadır. Erkeğin gelenekselleşmiş rolü ise para kazanan kişi olmasıdır. Dolayısıyla erkeklerin evlenmeden önce ekonomik güce ve yeterli hayat tecrübesine sahip olması beklenmektedir. Bu durum kadınlara ve erkeklere açılan sosyal alanları ve imkanları doğrudan etkilemektedir. Aplan'ın (vd., 2015) vurguladığı üzere, kadınların evliliğe hazır olup olmadıkları bedenleri üzerinden ele alınırken, erkeklerden sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda başarılı olmaları beklenmektedir. Kadınların başarılı olma kriteri iyi bir eş ve ev hanımı olmaları bağlamında tartışılmaktadır. Evlilik için ideal yaş belirtilirken erkeklerin neden kadınlardan daha büyük olması gerektiğine ilişkin çarpık inancın temelinde de bu dinamiğin yattığı ileri sürülmektedir. Benzer şekilde Lilian, Nancy, Odundo, Akondo ve Ngaruiya (2015) zorla ve çocuk evliliklerine en fazla rastlanan 10 ülkenin beşinde, kız çocuklarının oğlanlardan daha erken evlendirilmesi gerektiğine yönelik düzenlemelerin olduğunu belirtmektedir. Kadınların toplum tarafından aşağı görülmesi ve bu nedenle eğitimlerinin gereksiz bulunması erken evlilikleri meşrulaştırmaktadır.

Kongo'da, Mulumeoderhwa (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada geleneklere göre geceyi erkek arkadaşıyla geçiren kız çocukların kadın olarak kabul edildiği ve evliliğe zorlandığı görülmüştür. Burada cinsel ilişkiye girme ve hamile kalma durumunda evlilik zorunludur. Erkekler için ise böyle bir kural ya da algı söz konusu değildir.

ÇEZE'ye ilişkin erkek algısını analiz eden bu çalışma özelinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini erkeklik çalışmaları bağlamında ele almak da önemlidir. Raewyn Connell'e (2005) göre, toplumsal cinsiyet düzeninde erkekliğin farklı kurguları ve işlevleri vardır. Bu bağlamda, erkeklik ve toplumsal cinsiyet rolleri tarihsel değişim ve dönüşümlerle birlikte ele alınmalı, siyasi koşulların erkeklik tanımlarını nasıl değiştirdiği göz önünde bulundurulmalıdır. Connell, erkeklikleri temel olarak üçe ayırmaktadır. Buna göre, *hegemonik erkeklik* farklı kültür, coğrafya ve toplumlarda ideal erkekliğe atfedilen rollerin ve kalıpların bütünüdür. Fakat bu tanımlar sürekli değişmektedir ve ideal görülen erkeklik özelliklerinin hepsini tek bir erkeğin taşıması mümkün değildir. Hegemonik erkeklik tanımı, farklı erkeklik deneyimlerine dikkat çekerken, kadınlar üzerindeki tahakküme ek olarak söz konusu erkeklik vasıflarını "taşımayan" erkekleri de dışlamaktadır. Bir başka kategori olan *işbirlikçi erkeklikler* ise, ideal erkeklik özelliklerini tam anlamıyla taşımayan fakat toplumsal cinsiyet rollerini de reddetmeyen ve var olan ataerkil yapıdan sırf erkek olmanın verdiği ayrıcalıkla kadınlar üzerinde üstünlük kurmak için yararlanan erkekleri tanımlamaktadır. Connell, son olarak, *madun erkekliklerden* bahsetmektedir. Ataerkil düzende baskın olan erkeklik tanımlarını reddeden, toplumsal cinsiyet rolleri içinde kendine yer bulamayan ya da kadınlara atfedilen özellikleri taşıyan erkeklik deneyimleri madun erkeklikler olarak adlandırılmaktadır. Örneğin eşcinsel, anti-militarist ya da azınlık üyesi olmak ya da duygusal ve merhametli olmak gibi baskıcı erkeklik tanımına uymayan özellikleri taşımak madun erkekliğin hegemonik erkeklik ezberine karşı bir tehdit olarak algılanmasına yol açmaktadır. Connell'e göre, aynı zamanda, kadınların erkeklik ve kadınlığa ilişkin tanımları, algıları, ne tür ilişki ağlarına hangi rolleri içselleştirerek dahil oldukları ataerkil yapının devamlılığını ve yeniden üretilmesini sağlamaktadır.

Türkiye'de erkeklik çalışmaları alanındaki ilk araştırmalardan birini yürüten Deniz Kandiyoti (2013) ise, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar* isimli kitabında kadınların erkekegemen kültüredahiloluşlarını "ataerkil pazarlıklar"

üzerinden ele almaktadır. Ataerkil düzenin, baskının yanı sıra, kadınları korumayla meşrulaştırılmasına dikkat çekerek, kadınların var olan haklarını ve özgürlük alanlarını savunmak adına ve erkeklerden bekledikleri temel sorumlulukların yerine getirilmesi karşılığında toplumsal cinsiyet düzenindeki erkek egemen ilişkilere dahil olabildiklerini belirtmektedir. Kandiyoti, kadınlar için gerçek anlamda özgürleştirici alternatifler ortaya çıkana dek kadınların, sistemin bütünüyle dışına itilip daha da kırılğan bir alanda bulunmaktansa, baskın toplumsal cinsiyet rollerine rıza göstermesinin yanlış bilinçten çok, bir tür savunma stratejisi olarak algılanması gerektiğini öne sürmektedir.

Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti adlı eserinde Türkiye'deki toplumsal cinsiyet kalıplarının geçtiği süreçleri ele alan Sancar (2012) da yine konuya erkeklik çalışmaları lensi ile bakmaktadır. Sancar, sosyal hayatın aile odaklı olduğunu ve kadınların esas olarak aile içi ve yakın çevredeki ilişkilere dahil olabildiğini belirtmektedir. Ancak paradoksal olarak bu ilişki ağları içerisinde aynı zamanda kadınları kısıtlayan cinsiyet rollerinin üretildiğini söylemektedir. Kadınların dar da olsa söz konusu toplumsal çerçevede kendilerine yer açma olanağı bulmalarına karşın, aynı çevrenin cinsiyetçi ve ayrımcı kalıplarının yeniden yaratılmasındaki rolü dikkat çekicidir. Modernizmin aile anlayışının aileye feminen, geniş sosyal çevreye ise maskülen bir anlam atfetmesi cinsiyetçi bir farklılık anlayışına ve bu ikisinin birbirini tamamlayıcı olarak algılanmasına neden olmaktadır. Sancar kadınların özgürleşmesi için öne sürülen erkeklerin zihniyetinin değişmesi ve kadınların modernleşmesi gerektiği yönündeki iki temel söylemin sonuçta erkekleri es geçtiğini iddia etmekte ve değişimi gerçekleştirme görevinin kadınlara yüklenmesini eleştirmektedir.

Türkiye'deki erkeklik algısını ele alan Bolak-Boratav, Okman-Fişek ve Eslen-Ziya (2017), toplumsal cinsiyet eşitsizliği irdelenirken erkekliğin nasıl inşa edildiğini günlük deneyimler ve geçirdiği süreçler açısından ele almanın çok önemli olduğunu altını çizmektedir. Yazarlar, Türkiye'deki hegemonik erkeklik söyleminin en temel unsurunun aile ve ona ilişkin roller olduğunu belirtmektedir. "Hanenin reisi" olmak ve "evi geçindirebilmek" de yine aynı bağlamda başat erkek sorumlulukları olarak ortaya çıkmaktadır.

Erkeklerin, kadın hakları ve feminizmle ilişkisi de bu çerçevede önemlidir ve bu konu Kepekçi (2012) tarafından birbirleriyle etkileşimleri ve karşıtlıkları

açısından incelenmiştir. Kepekçi, Kimmel'in (1987) geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesiyle birlikte erkeklerin "feminizm karşıtı", "erkekçi" (masculinist) ve "feminizm yanlısı" olarak tutum aldığı yönündeki saptamasına atıfta bulunmaktadır. Buna göre feminizm karşıtları, kadınları özel alana hapsedmeyi dindaki fitrat anlayışı ile temellendirmektedir. Erkekçiler ise, kadınların özel alandaki hakimiyetinin erkeklik anlayışının lehine yeniden düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri kaçınılmaz olarak annelik ve babalığa yüklenen rollerde de belirleyicidir. Anne Çocuk Eğitim Vakfı'nın (AÇEV) Türkiye'de Babalık Araştırması (2017) erkek çocuğun soyun devamını sağlayacağına inanıldığı ve katılımcıların çoğunluğunun erkek çocuğa sahip olmak istedikleri verisine ulaşmıştır. Erkeğin doğuştan "evin reisi" ve "aileden sorumlu kişi" kabul edilmesi tutumu yaygındır. İlgili araştırmada, ailenin bakımından sorumlu tutuldukları için kız çocuğuna sahip olmanın "ideal" olduğunu belirten katılımcılar olmuştur. Çalışma kapsamında, neredeyse tüm babalar, kız çocuklarının okuyup ekonomik bağımsızlıklarını kazanmasına olumlu yaklaşırken, kız çocuklarının içinde buldukları toplumsal koşullar dolayısıyla olumsuz ihtimallere karşı korunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kız çocukların daha iyi bir hayata sahip olmasına ilişkin imkanların kısıtlı oluşu, babaları "olası tehdit ve sorunlara karşı" baskıcı olmaya eğilimli kılmaktadır.

Tuğrul (2018), ataerkil ve cinsiyetçi zihniyetin kadınları sırf kadın olmalarından ötürü birçok baskı ve kısıtlamaya maruz bıraktığını söylemektedir. Özel alana hapsedilmek, hayatı üzerinde hak sahibi olamamak, evlilik kararının ailenin erkek üyeleri tarafından verilmesinin olağan karşılanması bunlardan bazılarıdır. Kız çocukların kendilerine ilişkin farkındalık kazanmadan evlendirilmesi, aileler tarafından namuslarını koruma gerekçesiyle meşrulaştırılmaktadır. Oysa erkek egemen ahlaki değerler doğrultusunda "koruma" ile açıklanan bu durum kadınlar üzerinde tahakküm kurmak anlamına gelmektedir.

Yukarıda bahsedilen literatür ışığında belirtilmelidir ki, ataerkil ağ, ilişkiler, söylemler ve kurumlar çözümlenirken, eleştirel erkeklik incelemelerinin sunduğu analitik lens, genelde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini özelden ise ÇEZE'yi sorgulamamız için önemli bir araçtır.

1.5

ÇEZE'NİN ETKİLERİ

ÇEZE'nin arka planı dışında etkilerini analiz etmek de önemlidir. Özellikle erken yaşta ve zorla evlendirilen kişinin psikolojik sağlığına etkileri literatürde sıklıkla çalışılmıştır. Soylu ve Ayaz (2013) 15 yaşından önce evlendirilen 48 çocukla yaptıkları görüşmelerin sonucunda, bu çocukların yüzde 29,2'sinin intiharı düşündüklerini, yüzde 20,8'inin ise intihar teşebbüsünde bulunduğunu saptamıştır. Farklı coğrafyalarda aileler daha iyi bir hayata sahip olmaları için kız çocuklarını evlendirdiklerini söylemelerine karşın, evlenen çocuklar ekonomik durumlarında ve yaşam standartlarında herhangi bir iyileşme olmadığını ve gelin olarak gittikleri ailelerde birçok zorluk ve sağlık sorunu yaşadıklarını paylaşmışlardır. Temel olarak, erken yaşta ve zorla evlendirilen kız çocuklarının ruhsal durumunu ele alan çalışma, evlenerek akrabalarından ve eğitim olanaklarından koparılan bu çocukların, sosyalleşemedikleri için birçok ruhsal sorun yaşadığını ortaya çıkarmıştır. Çocuk yaşta evlilikler hem sorunlu evliliklere hem de sağlıksız hamileliklere yol açmaktadır. Erken yaşta evlenmenin kontrolsüz ve bilinçsiz biçimde çok sayıda çocuğa sahip olmaya yol açtığı da saptanmıştır. Aynı çalışmada katılımcıların yüzde 14,6'sının fiziksel şiddet ve istismara uğradığı, yüzde 27,1'inin ise duygusal şiddet ve istismara uğradığı sonucuna ulaşılmıştır.

Schaniffnit, Urass ve Lawson (2019), erken yaşta hamile kalmanın doğurduğu sağlık sorunlarını, eğitim hakkının kısıtlanmasını, ruhsal sağlığın bozulmasını, ekonomik olarak erkeğe bağımlı hale gelmeyi ve olası şiddet ve istismara karşı savunmasız kalmayı çocuk evliliklerinin en ağır sonuçları olarak değerlendirmektedir. Benzer şekilde, Hajihassani ve Sim (2018), erken evliliklerde, erken yaşta çocuk sahibi olmanın kaçınılmaz olduğunu ve bunun farklı sonuçları olabileceğini vurgulamaktadır. Bozic (2017) ise her yıl yaşları 15 ile 19 arasında olan 50.000 kız çocuğunun hamilelikte yaşadıkları sağlık sorunları yüzünden öldüğünün altını çizmektedir.

Ayrıca kişisel özgürlük alanını her bakımdan kaybeden kız çocuğu genellikle ondan yaşça büyük olan kocasının tahakkümü altına girmektedir. Sabbe (vd., 2015), zorla evlendirilen ve kendi rızasıyla evlenen kadınlarla yapılan görüşmelerde, zorla evlendirilen kadınların ilişkilerinde söz hakkına sahip olmadığını, eşlerinin ve ailelerinin kararlarına boyun eğmek zorunda kaldıklarını, kişisel

tercihlerinin ve hatta cinsel ilişkiye rıza gösterip göstermemelerinin eşlerinin kontrolü altında olduğunu söylemektedir. Çalışmanın verisine göre, kendi rızasıyla evlenen kadınlarda ise bu tür sorunlara görece daha az rastlanmaktadır.

Lilian (vd., 2015) çocuk evliliklerini ortadan kaldırmaya öncelik verilmeden kız çocuklarının eğitimi, anne ve bebek ölümleri, kadınların istihdamı gibi mücadele başlıklarının ciddi anlamda sekteye uğradığını ifade etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü ve UNICEF'in 2012 verilerine göre her yıl 70.000 kız çocuğu bebek bakımının yükünü taşıyamadığı için ölmektedir. Yine UNICEF (2011) raporlarına göre hamile kalan kız çocuklarının yetişkin kadınlara kıyasla doğum sırasında ölme ve doğum kaynaklı sağlık sorunları yaşama oranı daha yüksektir. Mutyaba (2011), UNICEF'in araştırmasına atıfla, zorla evlendirilen kız çocuklarının HIV ve aile içi şiddet konusunda yüksek oranlarda risk altında olduğunu altını çizmektedir.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, 2014 yılındaki raporunda kız çocuklarının çoğunlukla kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlendirildiği bulgusuna ulaşmıştır. Buna göre, 20 yaşından önce evlenen kız çocuklarının eşleriyle aralarındaki yaş farkı ortalama 6,6 yıldır. Ayrıca, yaşça büyük erkeklerin daha fazla cinsel deneyime sahip olmaları nedeniyle daha fazla cinsel hastalığa sahip oldukları ve bu hastalıkları çocuklara bulaştırdıkları belirtilmektedir. Erkeğin yaşı arttıkça erken yaşta ve zorla evlendirilen kız çocuklarının doğum kontrol ve korunma yöntemlerini kullanamadığı da saptanmıştır. ÇEZE'nin en önemli sonuçlarından bir diğeri ise, erken yaşta evlenenlerin yasal yaş sınırına uyarak evlenenlere oranla aile içi şiddete daha fazla maruz bırakılmasıdır. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (2008), 14-24 yaş grubundaki evli kadınların evliliklerinin ilk 12 ayında yüzde 21 oranında fiziksel ve cinsel şiddete uğradığını kaydetmiştir.

Şenol ve Dinç (2016), GKASV kız çocuklarının insan ticareti, fuhuş, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, yasa dışı çok eşli evlilikler ve kontrol edilemeyen aile planlaması gibi sorunların öznesi haline getirilmesinin sadece çocuk evlilikleri bağlamında değil, toplumun en yakıcı sorunlarından biri olarak algılanması ve çözüm arayışına bu noktadan başlanması gerektiğinin altını çizmektedir.

1.6

ÇEZE'Yİ ÖNLEME ÇABALARI

ÇEZE'yi önleme konusunda atılması gereken adımlar ve yapılması gereken müdahaleler de literatürde sıklıkla değinilen bir başka konudur. Ferreira ve Kamal (2016), ÇEZE'yi engellemenin “Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları” çerçevesinde çizdiği politikalarla mümkün olabileceğini söylemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınları güçlendirmenin yolu kadınların eğitim, istihdam, siyasi temsil ve ekonomik özgürlük haklarına alan açmaktan geçmektedir.

UNICEF (2018), 2030 yılına dek çocuk evliliklerini yok etmek ve çocuk haklarını dünya çapında tam anlamıyla yerleştirmek için bir eylem planı belirlemiştir. Çocuk yaşta evlendirilen 20-24 yaş grubundaki kadınların, bu pratiğin özellikle Hindistan'da azalmasının etkisiyle, son verilere göre 10 yıl önceye oranla yüzde 25 azaldığı gözlemlenmiştir. Yine son 10 yılda çeşitli sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumlarının çabaları sonucunda 25 milyon çocuk evliliği engellenmiştir. Şimdilik dünyanın her yerinde rastlanan bu uygulamanın, 2030 yılına dek bütünüyle ortadan kaldırılması için her ülkenin mücadele sürecine hızla dahil edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, Schaffnit ve Urass (2019), çocuk evlilikleriyle mücadele için uluslararası farkındalığı artırma adına son 10 yılda büyük adımlar atıldığını söylemektedir. 2011'de 1000 sivil toplum kuruluşunun

uluslararası seferberliğiyle Girls, Not Brides (Çocuk, Gelin Değil) kampanyası düzenlenmiş, 2015'te ÇEZE'nin önlenmesi, BM “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları” kapsamına alınmıştır. Kız çocuklarının neredeyse yarısının zorla evlendirildiği Sahra Altı ve Güney Asya gibi bölgelerde toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek için yoğun çaba gösterilirken, farklı ülkelerde ÇEZE'yi önlemede etkili olan yöntem ve politikaların yaygınlık kazanması için uğraş verilmektedir.

BÖLÜM 2: NİTEL ANALİZ

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ORTAK PROGRAMI:

**Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla
Evliliklerin Önlenmesi**

2.1

AMAÇ

Odak grup toplantılarının amacı farklı yaş gruplarından ve sosyoekonomik statüden gelen erkeklerin ÇEZE'yi nasıl değerlendirdiğini anlamaktır. Bu amaca ulaşabilmek ve hangi noktada ne tür sorunlar yaşandığını tanımlayabilmek için cinsiyet ilişkileriyle ilgili içselleştirilmiş varsayımlar analiz edilmiştir. Katılımcıların gündelik hayatlarını, ailelerini, duygu ve düşüncelerini paylaşmaları sağlanmış ve böylece erkeklik/kadınlık algısı, birey olma, aile kurma ve akrabalık ilişkileri gibi konularda önemli bilgiler edinilmiştir. Ayrıca hangi dinamiklerin, özel müdahalelerin ya da kamu politikalarının ÇEZE'yi etkilediğine, buna ek olarak da durumu meşrulaştırmaya ya da yasallaştırmaya yönelik ne tür anlatılar olduğuna ilişkin saptamalarda bulunulmuştur.

Odak grup toplantıları her birinde en az iki olmak üzere 9 ilde yapılmıştır. Bu iller ÇEZE konusunda yüksek riskli olarak tanımlanmış bölgeler arasından seçilmiştir. Gruplar genç ve yaşlı erkeklerden oluşmuştur. Bunlar dışında, kontrol grubu olarak, 5 şehirde farklı yaşlardaki evli kadınlarla da odak grup toplantıları yapılmıştır. Kırılgan gruplar olarak tanımlayabileceğimiz GKASV, Romanlar ve tarım işçileriyle de ayrıca odak grup toplantıları yapılmıştır.

2.2

UYGULAMA

“Türkiye’de Erkeklerin Çocuk, Erken Yaşta ve Zorla Evliliklere İlişkin Algısı Araştırması”nın saha çalışması kapsamında, 5 - 30 Eylül 2019 tarihleri arasında Adana, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Şanlıurfa, Mardin, Kars, Ağrı ve

Niğde illerinde 27 odak grup toplantısı ve 47 derinlemesine görüşme yapıldı. Tüm görüşmelerde katılımcıların izniyle ses kaydı alındı. Daha sonra çözülen ses kayıtlarının dökümü, nitel raporun temel girdisini oluşturdu.

Pilot Çalışma

Nitel saha çalışmasından önce 11 - 13 Temmuz 2019 tarihleri arasında, İstanbul’da yapılan pilot çalışmada, bir kanaat önderi, bir sivil toplum kuruluşu çalışanı, bir erken

Odak grup toplantılarına ek olarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler, seçilen 9 ildeki kanaat önderleri, din, aile ve topluluk liderleri ve STK’ların yanı sıra ÇEZE deneyimi olan erkek ve kadınlarla yapılmıştır.

Derinlemesine görüşmeler de, odak grup toplantıları gibi, ÇEZE’nin neden, hangi diğer uygulamalar ve dinamiklerle birlikte, ne tür bir sosyal bağlamda ve hangi meşrulaştırma stratejileri ve varsayımlarla devam ettirildiğini anlamak için yapılmıştır. Kanaat önderleri, dini liderler ve topluluk liderleriyle derinlemesine görüşmeler yapmak geleneklerin, göreneklerin ve uygulamaların normatif niteliklere sahip olmasını ve dolayısıyla çoğunlukla tartışmasız bir şekilde devam etmesini sağlayan etki odaklarına ulaşılmasını sağlamıştır. Bu görüşmelerle ayrıca mevcut uygulamaların ve hiyerarşilerin güçlendirilmesine neden olan sosyal ve kurumsal destek modelleri saptanmıştır.

Özetle belirtilmelidir ki, araştırmanın nitel bölümü (odak gruplar ve derinlemesine görüşmeler) ÇEZE’ye ilişkin görüşleri, ilk elden tanıklıkları, deneyimleri ayrıntılı bir biçimde sebepleri ve sonuçlarıyla irdelemek amacıyla tasarlanmıştır.

yaşta evlenmiş kadın, iki erken yaşta evlenmiş erkekle toplam beş derinlemesine görüşme ve ikisi kadınlarla ikisi erkeklerle toplam dört odak grup toplantısı gerçekleştirildi. Toplantılarda katılımcıların izni alınarak ses kaydı alındı. Daha sonra çözülen ses kayıtlarının dökümleri hem yarı yapılandırılmış görüşmelerin son halini almasında hem de nitel raporda kullanıldı.

TABLO 3
Pilot çalışma listesi

Sıra	Tarih	Yöntem	Nitelik	Kurum	Odak grup katılımcı sayısı
1	11.07.2019	Derinlemesine görüşme	Kanaat önderi	Çimen Ev	
2	12.07.2019	Derinlemesine görüşme	STK	Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)	
3	12.07.2019	Derinlemesine görüşme	Erken yaşta evlenmiş kadın		
4	11.07.2019	Odak Grup	Kadın, Orta ya		8
5	11.07.2019	Odak Grup	Kadın, Genç		9
6	12.07.2019	Odak Grup	Erkek, Orta yaş		9
7	12.07.2019	Odak Grup	Erkek, Genç		7
8	13.07.2019	Derinlemesine görüşme	Erken yaşta evlenmiş erkek		
9	12.07.2019	Derinlemesine görüşme	Erken yaşta evlenmiş erkek		

Derinlemesine görüşmeler

Saha çalışmasında her ilde ÇEZE konusunda deneyimi olan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla, erken yaşta evlenen kadın ve erkeklerle, kanaat önderleriyle derinlemesine görüşmeler yapıldı. Bu görüşmelerde katılımcının niteliğine göre hazırlanmış yarı yapılandırılmış soru formları kullanıldı. Derinlemesine görüşmelerde her ilde ÇEZE'ye ilişkin öne çıkan yaklaşımları anlayabilmek hedeflendi. Erken evlenmiş kadın ve erkeklerle, çocukluk ve evlenme hikayeleri, evlilik pratikleri ve ÇEZE hakkında ne düşündükleri konularında sorular soruldu. Kamu kurumlarında çalışan yetkililerden, STK temsilcilerinden ve kanaat önderlerinden ise ÇEZE'yle ilgili projeleri; buldukları bölgede bu konuda yapılan çalışmalar; kamu-STK işbirlikleri ve bu işbirliklerinin etkileri; kanaat önderlerinin mevcut çalışmaları ve nasıl etkili olabilecekleri konularında bilgiler alındı. Her ilde en az beş, dokuz ilde toplam 47 derinlemesine görüşme yapıldı.

TABLO 4
Derinlemesine görüşme listesi

Sıra	Tarih	İl	Nitelik	Kurum
1	5.09.2019	Adana	STK	Hayata Destek Derneği
2	6.09.2019	Adana	Kamu	Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
3	7.09.2019	Adana	Erken yaşta evlenmiş kadın	
4	7.09.2019	Adana	Kanaat önderi	Tarım işçilerinin bağlı olduğu çavuş
5	7.09.2019	Adana	Erken evlenmiş erkek	
6	9.09.2019	Gaziantep	STK	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)
7	10.09.2019	Gaziantep	STK-Avukat	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)
8	10.09.2019	Gaziantep	Kanaat önderi	Muhtar
9	10.09.2019	Gaziantep	Kamu	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
10	10.09.2019	Gaziantep	Erken evlenmiş erkek	
11	10.09.2019	Gaziantep	Erken yaşta evlenmiş kadın	
12	10.09.2019	İstanbul	Erken yaşta evlenmiş kadın	
13	10.09.2019	İstanbul	Erken evlenmiş erkek	
14	10.09.2019	İstanbul	STK	Göçmen Dayanışma Ağı (GDA)
15	11.09.2019	İstanbul	Kamu	Şişli Belediyesi Kadın Birimi
16	11.09.2019	İstanbul	Kanaat önderi	Okmeydanı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
17	11.09.2019	İzmir	STK	Roman Toplumu Gençlik ve Kalkınma Derneği (ROMGEDER)
18	11.09.2019	İzmir	Kanaat önderi	Bornova Belediyesi Belediye Meclisi Üyesi (Roman)
19	11.09.2019	Şanlıurfa	STK	İnsani Yardım Platformu (İYP)
20	12.09.2019	İzmir	Erken yaşta evlenmiş kadın	
21	12.09.2019	Şanlıurfa	Kamu	Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM)
22	12.09.2019	Şanlıurfa	STK	Şanlıurfa GAP Gençlik ve Kültür Evi
23	13.09.2019	İzmir	Kamu	Konak Belediyesi
24	13.09.2019	İzmir	Erken evlenmiş erkek	

Sıra	Tarih	İl	Nitelik	Kurum
25	13.09.2019	Şanlıurfa	Kanaat önderi	Kadın girişimci
26	13.09.2019	Şanlıurfa	Erken evlenmiş erkek	
27	13.09.2019	Şanlıurfa	Erken yaşta evlenmiş kadın	
28	14.09.2019	Mardin	Kanaat önderi	Eğitim-Sen
29	16.09.2019	Mardin	Erken evlenmiş erkek	
30	17.09.2019	Mardin	STK	KAMER Vakfı
31	17.09.2019	Mardin	Erken evlenmiş erkek	
32	17.09.2019	Mardin	Kamu	Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM)
33	18.09.2019	Kars	Kamu	Belediye
34	18.09.2019	Kars	STK	KAMER Vakfı
35	18.09.2019	Kars	Kanaat önderi	Muhtar
36	18.09.2019	Kars	Erken evlenmiş erkek	
37	18.09.2019	Kars	Erken yaşta evlenmiş kadın	
38	20.09.2019	Ağrı	STK	KAMER Vakfı
39	21.09.2019	Ağrı	Erken yaşta evlenmiş kadın	
40	21.09.2019	Ağrı	Kamu	Ağrı Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
41	21.09.2019	Ağrı	STK	Öğretmen Evi
42	21.09.2019	Ağrı	Erken evlenmiş erkek	
43	29.09.2019	Niğde	Erken yaşta evlenmiş kadın	
44	30.09.2019	Niğde	Erken evlenmiş erkek	
45	30.09.2019	Niğde	STK	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)
46	30.09.2019	Niğde	Kamu	Niğde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
47	30.09.2019	Niğde	Kanaat önderi	Muhtar

Derinlemesine görüşme yapılan erken evlenmiş kadın ve erkeklerin demografik özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir. Katılımcıların büyük bir bölümünün evlenme yaşı 17'dir, çoğu lise mezunudur ve katılımcılardan sadece bir kişinin çocuğu yoktur. Erkeklerden bir kişi esnaftır, diğerleri maaşlı ve işçi statüsünde çalışmaktadırlar. Kadınların büyük bir bölümü ev kadınıdır.

TABLO 5

Derinlemesine görüşme yapılan erken evlenmiş kadın ve erkeklerin nitelikleri

No	Tarih	İl	Cinsiyet	Yaş	Evlenme yaşı	Eğitim durumu	Çalışma durumu	Çocuk sayısı
1	7.09.2019	Adana	Kadın	29	17	Lise	İşçi	2
2	7.09.2019	Adana	Erkek	25	17	Lise	İşçi	2
3	10.09.2019	Gaziantep	Erkek	22	17	Lise	İşçi	Yok
4	10.09.2019	Gaziantep	Kadın	21	16	Lise	İşçi	2
5	10.09.2019	İstanbul	Kadın	25	17	Lise	Ev kadını	2
6	10.09.2019	İstanbul	Erkek	25	18	Lise	İşçi	1
7	12.09.2019	İzmir	Kadın	24	17	İlkokul	Ev kadını	3
8	13.09.2019	İzmir	Erkek	25	17	Lise	İşçi	1
9	13.09.2019	Şanlıurfa	Erkek	24	19	Ortaokul	İşçi	1
10	13.09.2019	Şanlıurfa	Kadın	22	17	Ortaokul	Ev kadını	1
11	16.09.2019	Mardin	Kadın	30	17	Lise	İşçi	2
12	17.09.2019	Mardin	Erkek	25	17	Lise	Garson	2
13	18.09.2019	Kars	Erkek	24	17	Ortaokul	Esnaf	2
14	18.09.2019	Kars	Kadın	25	17	Lise	Ev kadını	1
15	21.09.2019	Ağrı	Kadın	22	16	Ortaokul	Ev kadını	2
16	21.09.2019	Ağrı	Erkek	23	17	Ortaokul	İşçi	1
17	29.09.2019	Niğde	Kadın	20	17	Ortaokul	Ev kadını	1
18	30.09.2019	Niğde	Erkek	25	17	Ortaokul	İşçi	3

Odak grup toplantıları

Çalışma kapsamında, her ilde üç olmak üzere, dokuz ilde toplam 27 odak grup toplantısı yapıldı ve toplam 227 katılımcıyla görüşüldü. Çalışmanın ana konusu Türkiye'deki erkeklerin ÇEZE'ye ilişkin algısı olduğu için her ilde iki ayrı erkek odak grup toplantısı yapıldı. Genç erkeklerle yapılan odak grup toplantılarına 18-25 yaş aralığında, kendisi ya da eşi erken yaşta evlenmiş; orta yaşlı erkeklerle yapılanlara ise 40-60 yaş aralığında, evli ve evlilik çağında çocuğu olan katılımcılar çağırıldı. Ayrıca, İstanbul, Mardin, Kars, Ağrı ve Niğde'de 18-60yaş aralığında evli kadınlarla toplam beş odak grup toplantısı yapıldı. Odak gruplarda çocuk ve yetişkin algısı, evlilikte yaş, ÇEZE'ye yönelik tutum, ÇEZE'nin

etkileri, toplumsal cinsiyet ve yasal düzenlemeler gibi konular tartışıldı.

Farklı özellikler taşıyan topluluklara ilişkin de veri toplama amacıyla, Adana'da tarım işçileriyle, Gaziantep ve Şanlıurfa'da GKASV ile, İzmir'de Romanlarla odak gruplar yapıldı. Bu odak gruplara katılanların yaş aralığı 18-60'tı ve tüm katılımcılar evliydi. Görüşmelerde tarım işçileri, Romanlar ve GKASV için ayrı ayrı hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme kılavuzları kullanıldı. GKASV ile görüşme Arapçaya çevrilmiş kılavuz kullanılarak Arapça yapıldı ve bu görüşmelerin ses kayıtları tercüme edilerek çözümlendi.

TABLO 6

Odak grup toplantısı listesi

Sıra	İl	Tarih	Grup niteliği	Yaş aralığı	Evlilik durumu	Kişi sayısı
1	Adana	6.09.2019	Erkek	40-60	Evlilik çağında çocuğu olan	9
2	Adana	6.09.2019	Erkek	18-25	Evli	9
3	Adana	7.09.2019	Tarım işçisi	18-60	Evli	9
4	Gaziantep	9.09.2019	Erkek	40-60	Evlilik çağında çocuğu olan	8
5	İstanbul	9.09.2019	Erkek	40-60	Evlilik çağında çocuğu olan	9
6	İstanbul	9.09.2019	Erkek	18-25	Evli	8
7	Gaziantep	10.09.2019	Erkek	18-25	Evli	6
8	Gaziantep	10.09.2019	GKASV	18-25	Evli	9
9	İstanbul	10.09.2019	Kadın	18-60	Evli	8
10	Şanlıurfa	12.09.2019	Erkek	40-60	Evlilik çağında çocuğu olan	9
11	Şanlıurfa	12.09.2019	GKASV	18-60	Evlilik çağında çocuğu olan	10
12	İzmir	12.09.2019	Erkek	18-25	Evli	9
13	İzmir	12.09.2019	Erkek	40-60	Evlilik çağında çocuğu olan	10
14	Şanlıurfa	13.09.2019	Erkek	18-25	Evli	8
15	İzmir	13.09.2019	Roman	18-60	Evli	9
16	Mardin	16.09.2019	Erkek	40-60	Evlilik çağında çocuğu olan	8
17	Mardin	16.09.2019	Kadın	18-60	Evli	7
18	Mardin	16.09.2019	Erkek	18-25	Evli	10
19	Kars	17.09.2019	Erkek	40-60	Evlilik çağında çocuğu olan	8
20	Kars	17.09.2019	Erkek	18-25	Evli	8
21	Kars	18.09.2019	Kadın	18-60	Evli	9
22	Ağrı	20.09.2019	Erkek	40-60	Evlilik çağında çocuğu olan	8
23	Ağrı	20.09.2019	Erkek	18-25	Evli	8
24	Ağrı	21.10.2019	Kadın	18-60	Evli	7
25	Niğde	29.10.2019	Erkek	18-25	Evli	8
26	Niğde	29.10.2019	Erkek	40-60	Evlilik çağında çocuğu olan	9
27	Niğde	30.09.2019	Kadın	18-60	Evli	7

2.3

ÇOCUK/YETİŞKİN ALGISI

2.3.1

“Büyüme”

Katılımcıların büyümeye ilişkin algılarını belirleyen bazı kırılma noktaları vardır. Aile içinde ve toplumsal yaşamlarında belirli sorumluluklar yüklenmelerine yol açan olgular insanlarda “büyüme” duygusunu uyandırmaktadır. Bu kırılma noktaları başlıca şu başlıklar altında toplanabilir: ailede çeşitli yükümlülükler üstlenmek ve babanın rolünü almaya başlamak, askere gitmek, işe girerek ekonomik bağımsızlık kazanmak, evlenmek ve çocuk sahibi olmak.

Babanın kaybedilmesi ya da babaya yüklenen sorumlulukları üstlenme durumunda kalmak özellikle erkek katılımcılar arasında büyüme hissine ilişkin olarak sıkça vurgulanmıştır. Bu bağlamda, babanın aileye ve çocuğa sağladığı maddi imkanların sürdürülmesi kadar, karar alma rolünün üstlenilmesi de önemli büyüme evrelerinden biri olarak belirtilmektedir. Baba rolünü üstlenmek, kimi zaman ebeveyne maddi açıdan yardım etmekle, kimi zamansa katılımcıların evlenip kendi ailelerini kurmalarıyla gerçekleşmiştir. Bu durum bilinçli bir tercihten çok, ortaya çıkan zorunluluklardan kaynaklanmaktadır. Birçok katılımcı genç yaşlarda ailenin tüm sorumluluğunu üstlenmek durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

- Babam vefat ettiğinde 33 yaşındaydım. Ailenin büyüğüyüm... Bütün yükler bize bindi. ...o anda hissettim, her şey bendeydi. ...memleket ve buradaki olayları ben yönetiyorum, izah ediyorum. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Ailemden kimse çalışmıyordu. Babam çalışmıyordu rahatsızlıktan dolayı. O zaman işe başladığımda komşularımız, hani artık büyüdün, çalışıyorsun... O zaman kendimin büyüdüğümü hissettim. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Babamdan ayrıldıktan sonra ben ev reisi olmasının şeyini üstlendim çünkü babam bakıyordu. Bir de 3 katlı ev var, yemeğimiz birdi, babamla beraber çalışıyorduk, maas onun eline. Ne zaman ki anam bana dedi ki ayrıl, git... O zaman olgunluğu, babalığı hissettim, yükümü hissettim. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Ben evlendiğimde ve evden çıktığımda kendimi büyük olarak hissettim. Ben evlenmeden önce hep babamın emirlerine uyuyordum çocukluğumda yani öyle idi. Ama evden çıktığımda ve ilk çocuk olduğunda artık büyüdüğümü hissettim. Tabii evlendikten sonra ben de onun rolünü alacağım kendi evimde. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Öte yandan, ekonomik olarak aileye katkıda bulunmak ve maddi bağımsızlık kazanmak da önemli başlıklardan birini oluşturmaktadır. Özellikle erkek katılımcılar için meslek sahibi olmak, iş bulmak, para kazanmaya başlamak ve ekonomik anlamda kişinin kendi sorumluluğunu alması yetişkinliğe atılan adımlar olarak görülmektedir. Görüşmeler sırasında farklı yaş gruplarından ve kentlerden katılımcıların çocuk yaştan itibaren çalıştıklarını söylemeleri dikkat çekicidir. Özellikle erkek katılımcıların kendi paralarını kazanır hale gelmeleri büyümeye ilişkin bir özgüven ve bilinç geliştirmelerine sebep olmuş görünmektedir. Kadın katılımcılar için ise anneye yardım etmek ya da evde birinin bakımını üstlenmek büyüdüklarini anlamalarına yol açan etkenlerdir.

- 15-16 yaşında kendimi büyük hissettim. İş hayatına atıldım. İstanbul'dan gidip mal getiriyordum. İşyeri açtım. 16 yaşında ben işyerinde çalışıyordum. O zaman işte insan hissediyor, tek başına İstanbul'a kadar gidip, o büyük şehirde... (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Ben ilk işe başladığımda onu hissettim. ...Ardından evlendik, o ikinci bir çita oldu. Niye? Sorumluluk ikiye çıktı. Ardından çocuk oldu, üçüncü çita oldu. Büyüdüğümüz, büyümeye devam ediyoruz ama ben çok büyüyemedim, benim anne baba daha sağ. Daha çınarın gövdesi mevcut, biz hala dallarındayız. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Elimiz kürek başladığında babamız bizi tarlaya sürer. Orada da bir başına kalırsın. ...Orada bir başına kalmaya başladığında zaten artık diyorsun, sen büyüdün artık, sorumluluk alıyorsun... Ortaokula gidiyordum, 13-14 yaşlarında, o yaşlarda başladık zaten. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Ben liseye giderken büyüdüm diye düşünüyordum. Çünkü o zamanlarda evin sorumluluğunu ben taşıyordum ve iş ile okula aynı zamanda gidiyordum. Tabii zordu bana ama kendimi erkek olarak içten hissettim. Evin en büyüğüyüm onun için bu sorumluluğu taşıyordum. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

□ Bence evin büyüğü, bir de bayansanız daha çabuk olgunlaşıyorsunuz. Evin yükü size daha çok biniyor. ... Ben liseye gidiyordum, eve geliyordum, yatak yorgan ortada çünkü herkes sabah işe gitmiş. Evi toparla, yemeği yap, sobayı yak, kömür çıkar... Mesela bunlara baktığınız zaman, çabuk olgunlaşıyorsunuz ister istemez. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

Regl olmak, kadın katılımcılar tarafından, farklı yönleriyle altı çizilen bir fizyolojik dönüşüm olarak aktarılmıştır. Bu fizyolojik dönüşümünün etkilerinin, yalnızca bedenen değil ruhsal olarak da deneyimlendiği paylaşılmıştır.

□ ...Tabii o ilk regli döneminde heyecanlanmıştım. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

□ 13 yaş aslında psikolojik olarak bunu (regl) kabullenmek için zor bir yaş. ...o yaşta aslında bir travma gibi, zor geçti benim için. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

□ ...ben zaten biliyordum (regl) olduğum zaman, yani nasıl bir fizyolojik gelişim geçireceğimi ama bunu okuldaki sağlık dersinden zaten çok iyi öğrenmiştim, zamanından önce. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

Erkek katılımcılar arasında yalnızca bir kişi, büyümenin fiziksel ve ruhsal yönlerine değinmiştir.

□ Ergenlik çağından hemen sonra insanın içine öyle bir duygu geliyor, büyüdüğünü hissediyorsun. Belki bedensel olarak biraz daha ön planda da ruhen de biraz daha yavaş yavaş büyüdüğünü hissediyorsun. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)

Erkeklığe ilişkin büyüme algısında fizyolojik nedenlerden çok toplumsal roller ön plana çıkarılmaktadır. Zorunlu askerlik görevini tamamlamak erkekler için yetişkinliğe hazır olma açısından ön plana çıkmaktadır. Askerlik, işe girme dolayısıyla maddi sorumluluk almaya ve evlenmeye genel anlamda engel olarak algılandığından, ergenlik sonrası bu görevi tamamlamak büyüme olmanın işaretlerinden biridir. Askerlikte kazanılan disiplinin ailenin sorumluluğunu almaya ve bir yetişkin olarak hissetmeye katkıda bulunduğu ayrıca belirtilmiştir.

□ ...Askere gittikten sonra tertemiz bir sayfa, bir de o zaman büyüdüğünü anlıyorsun. Ben orada büyüdüm çünkü bana öyle oldu. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

□ Askerliği bitirdikten sonra öyle oldu çünkü gitmeden önce dolaşıyordum, geziyordum ama askere gittim, her şey disiplinle, her şeyi eğitimle. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

□ Askerlikten sonra. ...Ya kendisi artık çocuk saymıyor, diyor ki ben de artık buluğ çağında gelmişim. Ondan sonra kendisine adam gözüyle bakıyor. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)

Sınırlı da olsa, kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanması bazı kadın katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Eğitime erişim ve sonrasında iş hayatına katılma kadınların maddi güçlerini ele almaları bakımından önemli görülmektedir. Çalışma hayatına atılmış bazı kadınlar okumak yerine evlenmeye ve "hayata katılmaya" yönelik olarak ailelerinden baskı görmüşlerdir. Kadın katılımcılar okula gitmek ve çalışabilmek için kendi ailelerine ve önyargılara karşı mücadele etmek zorunda kalmışlardır.

□ Ben ortaokuldan sonra annem liseyi okumamı istemedi. Annemlerin orada bir görüş vardır, kız ortaokulu bitirdi mi eve çekilir... Kız oturacak, erken yaşta evlenecek, kocası bakacak. ...Ben de bu görüşe hiçbir zaman saygı duymadım ve hala da saygı duymuyorum. Evlenmeyeceğim, dedim. O yaşta bile, 15 yaşında görümler başladı. ...Sürekli annem, evlen, evlen, evlen, baskı yapıyor. Ben evlenmeyeceğim, dedim, okuyacağım, dedim ...İnatla, yazın işe girdim. 3 ay boyunca çalıştım, paramı biriktirdim, liseye kendimi kaydettirdim. Ondan sonra ben böyle bir sinirle, inatla liseyi bitirdim. Sonra kendi ayaklarım üzerinde durdum. İyi bir yerde işe başladım. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

□ Liseden sonra işe girdim... Babam işte söylenmeye başladı o zamanlar. Bu saatte eve gelinir mi, millet ne diyecek, çıkacaksın işten, filan. Ben o zaman babama e madem beni o zaman niye okuttun, okutmasaydın evlendirseydin, demiştim, kafa tutmuştum ve haklı çıkmıştım. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

Büyüme algısına yönelik en önemli kırılma noktalarından bir diğeri evlenmektir. Çocuk sahibi olmak ve ebeveynlik hem kadınlar hem erkekler açısından büyümüş olmanın en önemli unsurlarındandır. Katılımcıların kendi ailelerini kurmaları ve evliliğin getirdiği sorumlulukların altına girmeleri hayatları ve toplumsal rolleri açısından değişimi de birlikte getirmiştir. Başkalarının sorumluluğunu üstlenme konusu ise yine kadınlar için ev içi emek ve anelik üzerinden ele alınırken, bu durum erkekler için daha fazla maddi yükün altına girmek ve hayatı planlarken çocuğu ve aileyi merkeze koymak anlamına gelmektedir.

□ Maddi olarak yükümüz artıyor evlendiğimizde eşimiz oluyor, ev oluyor, ev giderleri, çocuk olunca onun giderleri o da sizi büyütüyor. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)

□ Oğlum doğunca... Artık eskiye, geriye doğru gidemeyeceğimi anladım. Yani o hırçın, şımarık adam gitti, geriye tamamen sorumluluk almış bir insan geldi yani. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

- Ben evlendikten sonra bu duyguyla karşılaştım. Hatta baba olduğumda da büyüdüğümü hissettim. Aynı zamanda baba olduğumda çocuğumun ihtiyaçlarına karşılaşacağım ve o dönemde de büyümenin sorumluluğu de hissettim. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Evet ben hatırlıyorum. Anne olduğum gündü. ...Ta ki kızım olana kadar evlendiğimi bile hissetmedim. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)

Çalışma kapsamında GKASV ile yapılan iki odak grup toplantısında katılımcılar ülkelerini terk edip bir başka ülkede yeni bir yaşam kurmaya çalışmanın büyüme anlamına geldiğini belirtmişlerdir. Ülkelerinde kendilerini daha önce büyümüş hissetseler bile birer yabancı olarak tekrar başlamanın onlar için büyümenin en zor evrelerinden biri olduğunu aktarmışlardır.

- Ben Suriye'den çıktığımda kendimi büyümüş hissettim. İlk Lübnan'a gittik, o dönemde 16 yaşındaydım sonra oradan Türkiye'ye geldim. Garip ve yabancı olduğumda, büyükler gibi davranmaya başladım. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Bence de Suriye'den çıktığımızda büyüdük. Ben Humus'ta öğretmenlik bölümüne gittim. Tabii o zamanlarda da 17 yaşındaydım yine kendimi büyük olarak hissediyordum. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Kendi büyüme algılarının yanı sıra çevrelerindeki kişiler tarafından gelen "büyüme" yorumları katılımcıların hayatlarını şekillendirmelerinde büyük etki taşımaktadır. Bu hususta, kadın katılımcılara "büyüdükleri", çevrelerindeki kişiler tarafından fiziksel gelişimleri üzerinden söylenmiştir. Vücudun ergenlikle birlikte geçirdiği değişimlerin toplumsal bir yansıması olarak kadınların kıyafetlerine ve davranış şekillerine çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. Açık giyinmemek, oturuşa ve kalkışa dikkat etmek, kadın olmaya başlamanın bilinciyle hareket etmek gibi konularda kadınlar çeşitli uyarılar almışlardır.

- Giyim de aynı şekilde mesela hep şort giyerek çıkardım, bir gün ağabeyim dedi ki, sen büyüdün yani, böyle şortlar giyme. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Bir gün otururken ağabeyim geldi, normalde hiç oturuşuma karışmazlardı ya da böyle bir konuşma ailem arasında geçmemişti. Bir gün bu şekilde oturma deyip, böyle bacaklarıma vurdu. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)

Bunun yanında, erkeklerin "büyüme", çevrelerindeki insanlardan "adam olduklarını" duymaya başlamalarıyla ifade edilmiştir. "Adam olmak" başlı başına erkeklerin büyümelerinin bir şartı olarak görülmektedir. "Adam olmak", yani büyüme toplum nezdinde baba ve erkek olmanın tüm sorumluluklarının bilincinde olmak anlamına da gelmektedir.

- Artık baba oldun adam oldun dediğinde babam ben 19 yaşındaydım. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Benim babam çok zor bir adamdı. Babam bize sürekli adam gibi olun diyordu, adamlar gibi davranıyordu. Yani babam sürekli bana adam gibi ol dediğinde bende artık büyükler gibi davranıyordum. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Evleneceğim zaman babam demişti, artık evinin erkeği oldun, büyüdün, sorumluluğa girdin. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

Bazı erkek katılımcılar yeterince büyüdükleri söyleyerek aileleri ya da yakınları tarafından evlenmeye zorlandıklarını söylemişlerdir. Evlenmek daha önceki örneklerde de olduğu gibi bir yetişkin olarak yeni bir hayat kurmanın en önemli basamaklarından biri olarak görülmektedir. Bu nedenle toplumun büyüyen birinden beklediği, yetişkinliğini kanıtlanmasına ilişkin en önemli "sınavlardan" biri, evlenip bir yuva kurmayı becerebilmesidir.

- Örneğin ben 17 yaşına geldiğimde, zaten benimki zorunlu bir evlilik oldu, istemediğim halde. İşte sen büyümüşsün, adam olmuşsun, evlenmen gerekiyor. Zaten burada hani belli bir, 17 yaşına geldiğinde direkt evlenirler. Hani adam olduğun için. Ben zorunlu bir evlilik yaptım ve hala büyüdüğümü fark etmemişim. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Ben çiftlikte çalışıyordum o zaman, benim çiftçi başım, dedi, oğlum yeter artık, bir evlilik filan kur artık yani, nereye kadar böyle gideceksin, filan dedi. Anneme söyledi. Ondan sonra kirvem söyledi, dedi, oğlum doğru söylüyorlar, 17-18 yaşına geldin daha hala hiçbir sorumluluk yok, dedi sende. Öyle bir baskı yaptılar. Öyle evlendik. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)

Kişilerin kendi algılarının yanı sıra genel anlamda askerliği bitirmiş olmak toplum nezdinde de artık "büyümüş olmak" anlamına gelmektedir. Toplumda erkekler, askerliği bitirene dek tam anlamıyla yetişkin olmanın tüm yükünü üstlenebilecek kadar büyümüş sayılmamaktadırlar.

□ Babam bana söylemişti onu, askerden gelince... Oğlum, dedi, ben sana bir şey yapamam artık, nereye gidiyorsan git, kendi ayakların üzerinde dur, dedi. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

2.3.2

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş algısı

Daha önce de belirtildiği üzere, kız çocukları için regl olmak toplum açısından “belirleyici” bir fizyolojik olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Oğlan çocuklarında bu tür bir fizyolojik değişimden hiç söz edilmemektedir. Bu algı kız çocuklarının erken olgunlaştığı ve erken evliliğe hazır olduğu gibi sonuçları doğurmaktadır. Bu inanişe toplumsal cinsiyet rollerinin de katkıda bulunduğu söylenebilir. Yasal reşit sayılma yaşı ve evrensel bir insan hakkı olan çocukluğa ilişkin güçlü bir farkındalık söz konusu değildir. Çocuk olma ve büyüme arasındaki farklar toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin klişeler üzerinden ele alınmaktadır. Kadının temel rollerinden birinin “annelik” olduğu düşünülmekte ve anne olma yetisini kazandığı an kız çocuğu “olgunlaşmış” görülmektedir. Erkeklerle düşen temel rol ise ev geçindirmektir. Bu rol de fizyolojik değişimden çok sosyoekonomik değişime bağlı olduğundan, oğlan çocuğunun olgunlaşma yaşı kız çocuğundan daha geç görülmektedir.

□ Bayanlarda daha önce oluşur, ergenlik dönemi, daha erken başlıyor, 13-14 yaşında başlıyor. Erkeklerde 16-17'ye kadar çıkabiliyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

□ 16-17 yaşlarında (çocukluktan) çıkıyor. Kendi düşüncemi söyleyeyim. ...Kız 15-16 yaşlarında. Erkek de hemen hemen 17-18 yaşlarında. ...Doğulu olduğum için, doğu tarafında 17-18 yaşlarında... (Adana/Erkek/18-60 yaş/ Tarım işçisi)

□ Köydeki kadın 12 yaşındayken ev hanımı gibi davranır. Ama şehirlerdeki kadın 15 yaşındayken babasından oyuncak istiyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

□ Daha önce kızlar ergenliğe 14-15 yaşında başlardı ama şimdi 9-10 yaşında. 9 yaşında adet görmeye başlıyorlar. Bir çocuk 12-13 yaşına geldiği zaman artık kendini tanımaya başlıyor. (Adana/Erkek/40-60 yaş)

□ 8-9 yaşında adet gören bir kadın artık zaten evlenebilir diye bir fetva bile çıktı yani. (Adana/Erkek/40-60 yaş)

“Büyüme”, aynı zamanda ev işlerine katılım ve kendi sorumluluklarını üstlenebilme becerisi açısından da tartışılmaktadır. Kız çocukları bu bağlamda da dezavantajlı

konumdadır. “Annelik” rolünün yanı sıra ev işleri ve aile bireylerine bakma sorumluluğunun da kadının üzerinde olması kız çocuklarının erken yaşlarda ev içi iş bölümüne dahil olmalarına ve sorumluluk almalarına yol açmaktadır. Küçük yaşta yemek yapan, evi temizleyen, kardeşlerine bakan kız çocuğu artık rollerini gerçekleştirebilir “olgunluğa” gelmiş görülmekte bu da toplumun bazı kesimlerince kız çocuğunun küçük yaşta “evliliğe hazır” bulunmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla çocuk yaşta evliliklerin, yetişkinlik olgusu açıklanırken, katılımcılar tarafından içselleştirildiği görülmektedir. Bu durumda, özellikle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi erkek katılımcılar tarafından olağan karşılanmaktadır.

□ Kadınlar, annesi ikinci çocuğu yaptığında zaten yetişkin oluyor. Çocuk çünkü oynayacağı yaşta, sen onun kucağına ikinci bebeği veriyorsun. Birçok şeyde de öyle, taşra, yani bizim anneannem de taşra, yani çok lüks mahallede değilsen bu şekilde, yani birinci çocuk, sonraki çocuklara bakar. Anne de o sırada, yani tarım işçiliği yapar ya da sonraki çocukları yapar. İlk çocuk evin yükünü çeker. (Adana/Erkek/18-25 yaş)

□ Ergenliği bitirdiği zaman bayan, çamaşır yıkayabiliyor, yemek yapabiliyor, 15 yaşından sonra, yemek yapabiliyor. Mesela kız kardeşim var, yemek yapabiliyor, yani bütün annenin yapabileceği görevleri üstlenebiliyor. Yani o bence gelişmiştir artık. Hani artık olgunlaşmış oluyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)

□ Şu şekil olabilir, bayanlarda evlenme yaşı 16, şahsi fikrim. ...bayan, erkeklere göre daha çabuk olgunlaşıyor. Erkek, erkek 30 yaşına kadar çocuk aklı. ...16 yaşında misal, 15'ten sonra yavaş yavaş artık annesinin baskısıyla bir şeyler öğreniyor, çevresinden etkileniyor. Ona göre olgunlaşıyor ama erkek öyle değildir. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)

Ev işlerinde erkeklerin katılımı ya gereksiz görülmektedir ya da beğenilmemektedir. Kadınların daha erken olgunlaştığı, erkeklerinse sorumluluk almayı erken öğrenememeleri algısı oldukça güçlüdür. Öte yandan az da olsa, erkeklerin ev işlerine ve kadınlara atfedilen diğer yükümlülüklerle katıldığını belirten, oğlan çocuğundan ve kocasından destek aldığını belirten kadınlar da vardır. Katılımcıların bazıları kendi çocuklarından örnekler vererek büyümelerine yardımcı olmak için onlara öğrettikleri sorumluluk algısından söz etmişlerdir.

- (erkek çocukları) Sorumluluk almıyorlar. Çok fazla sorumluluk almıyorlar. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Benim oğlum, sorumluluk almıyor, derken, aldırıyorum ama mesela mecbur olarak görmüyorsun. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Mesela alışverişe gönderiyorum. Gerekirse evi süpürüyor... söylene söylene yapıyor... Kız kardeşim olsaydı çayımı da getirtirdim, işimi de yaptırırdım, deyip duruyor. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Oğlumun 8 yaşından itibaren evde bazı sorumlulukları vardır. Mesela çöpü o atar, tabağını kaldırır götürür koyar, belli bir zaman sonra bulaşık makinesine doldurmayı öğrendi, çamaşır makinesini kurmayı öğrendi. Belli bir zamandan sonra markete gidip alışveriş yapmasını öğrettim. ... oğlum kimseye muhtaç olma, her şeyi eşinden bekleme, hayat müşterek ve ortaktır, biz babanla beraber çalışarak bir yerlere geldik... Eşim benden çok daha güzel yemek yapar. O mutfağa girdiği zaman ben kendimi kraliçe gibi hissediyorum. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

Erkeklerin sorumluluk almayı ve "büyümeyi öğrenmeleri" için gerekli görülen en önemli adımlardan biri askerliktir. Askerliğini yapmamış bir erkeğin yeterince olgun davranamayacağı ve hayatıyla ilgili önemli kararlar verebilecek erişkinliğe ulaşmadığı vurgulanmıştır. Bu nokta çocukluktan yetişkinliğe geçiş algısının değişmesi açısından önemlidir.

- Benim bir fikrim var, askere gitmiyor, yani bir genç, kim olursa olsun, askerliğe gitmedi mi hiçbir şey öğrenemez. Her şey askerlikte öğrenilir. Tertemiz bir sayfa açıyorsun. Yani orada büyüdüğünü anlıyorsun. Askerlik çünkü orada tek kalıyorsun, sorumluluk alıyorsun. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Toplumsal olarak, hani diyorlar ya, askerliğini yapmamış adama adam denmez, diyorlar, 20 yaş diyorlar. ... Bence hani şu kanun 20 yaşında değil de 18 yaşında olsa daha güzel olur. Yani bana göre erkek 18 yaşında askere gidecek, olgunlaşacak. Çoğu insan daha çocukken askere gidiyor. Yani daha akli çocukta, yani daha her şeyi kavrayamamış, askere gidiyor ve orada adam oluyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Okul okuyan biri için üniversitedir. Okul okumayan biri, ortaokuldan sonra, köydeyse 12-13'tür, normale zaten askerliktir bence çünkü üniversiteye gittiğinde gene annen sana para yollar, seni görmek için gelir,

sen gelirsün ve hala çocuk kalırsın bir nevi. Köydeysen zaten baban sana traktörün anahtarını verir, git tarlayı sür, der, oradan başlar, büyümeye başlar. Normal, şehirde yaşamış, liseyi bitirmişse, askere gider gelir, zaten adam olmuştur. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

Kanunen yetişkin sayılabilmek için en az 18 yaşını doldurmuş olmak bazı katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Ancak toplumsal roller ve ailenin sosyoekonomik arka planı, kır ve kent arasındaki farklılıklar çocukların küçük yaşlardan başlayarak büyük sorumluluklar altına girmesine neden olmaktadır. Çocuğun yeterince "olgunlaştığı", ruhsal ve fiziksel gelişimden çok üstlendiği sorumlulukları "hakkıyla" yerine getirebilme yeteneğiyle ölçülmektedir. Kırsal kesimlerde çocukların ailedeki iş bölümüne daha erken yaşlarda dahil edilmesi, kentteki çocuklara göre çok daha önce yetişkin olarak görülmelerine yol açmaktadır. Katılımcılar taşradaki kadınların daha fazla sorumluluk aldıkları için şehirdekilerden daha hızlı büyüdüğünü, büyümenin zengin ve yoksul kesimler için aynı anlama gelmediğini söylemişlerdir.

- Devletin dediği gibi yani, 18 yaşın altındaki herkes, her birey çocuktur. O başka bir şey ama biz burada sorumluluk alma, iş hayatı ve kendine yüklediği misyon... Yani bazı kızlar olgunlaşmadan anne olabiliyor ya da mesela tarım işçileri mesela çok sık burada... 12-13 yaşında bir kız, 20-25 gösteriyor. Niye? Yıpranmış, çalışmış, toprakla uğraşmış. ...Çalışan insan daha birden gelişiyor, daha birden olgunlaşıyor... Yani bu tarz şeylerle ama biyolojik olarak da ruhen de o hayal kuruyordur, çocuk gibi oynuyordur. (Adana/Erkek/18-25)
- O biraz insanın mesela yaşam koşuluna da bağlı. Mesela, İstanbul'daki bir bayanla, buradaki, Şanlıurfa'daki bayanı insan bir tutamaz. Mesela bizim bu Şanlıurfa'daki bayanların birçoğu mevsimlik işçi olarak dışarı gidip çalışıyor. Erkek gibi mesela, birçok zorluklarla mücadele ediyor. Ağır işler altında çalışıyor mesela. Mesela İstanbul'daki bir erkeğin bile belki yapamayacağı işleri yapabiliyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Şimdi ben 17 yaşında evlendim. Sonuç olarak, ben yani tamamen o yükün altındayım. Yetişme yerine göre değişiyor. O sorumluluğu evde almışlarsa, daha zengin kesimlerde bu sorumluluk yok. Daha çok 16-17, 18 belki 22'ye kadar çocuk olabiliyorlar rahat rahat ama daha bu tarafa geldiğiniz zaman, o sorumluluğu almaya başlamışsanız, 16'da da yetişkinsiniz. (Adana/Erkek/18-25 yaş)

- Yasal olarak zaten bellidir, 18 yaş aşağısı çocuktur. Ne kadar olgun olursa olsun, 18 yaşına kadar çocuktur yani. Tamam yani, ağırbaşlı olur, işini kurar ama o ya içindeki fazla arzudan ya da mecbur kalmıştır. (Adana/Erkek/46-60 yaş)

2.3.3

Bir çocukla yetişkini ayıran temel farklar

Görüşmelerden elde edilen verilere göre, çocukla yetişkini birbirinden ayıran temel fark sorumluluk alma yetisidir. Katılımcılara göre, karar alırken uzun vadede sonuçlarını düşünebilme yeteneği çocukluktan yetişkinliğe geçişin gerekliliklerindedir. Çocukların doğru ve yanlış ayırt edemeyecekleri, dolayısıyla sağlıklı kararlar alamayacağı dile getirilmiştir.

- Mesela bir çocuk kolay kolay ayırt etmeyebilir, doğruyu yanlış. Mesela biz çocukken çok basit şeyler için kavga ederdik mesela... O yüzden çocukla yetişkin bir birey arasında düşünce farklılığı vardır mesela. Sonucun nereye varacağını çocuk hiçbir zaman düşünmez mesela. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Düşünce. Şimdi, genç düşünmez ileriye, o anı düşünür ama büyük bir yetişkin... (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Yani geleceğe dair plan yapabilen kişiler yetişkin insanlardır ama çocuk günü birlik düşünür. Bunu yiyeyim, bunu içeyim, bunu yapayım, sonra yatacağım bir daha. (Kars/Erkek/18-25 yaş)

Öte yandan, yine sorumlulukların üstesinden gelebilme, ailenin iş gücüne ve yükümlülüklerine katkıda bulunma, katılımcıların bir yetişkin ile çocuğu birbirinden ayırt etmeleri konusundaki en önemli ölçütlerden biridir. Bu bağlamda, üstlenilen sorumluluklar büyüdükçe çocuğun da büyüdüğü düşünülmektedir.

- Yani çocukların sorumlulukları yok. Yetişkinlerin sorumlulukları var. Yine aynı mevzuya geliyor ama yani çocuklar bünye olarak da biraz böyle hayata bakış açıları yetişkinler gibi değil. Hani biraz vurdumduymazlar yani, hayat umurlarında değil. (Adana/Erkek/18-25)
- Çocuklarımız fazla düşünceye sahip olmayabilirler çünkü küçükler, fazla, akıllarına geldiğinde bir şey yapamazlar ama bir yetişkin bir süre sonra her şeyin farkına varıyor. Bu farkına varışı ekonomi sağlıyor. (Kars/Erkek/18-25 yaş)

- Köyde zaten hani öyle çok yaşa bakmıyor yani olgunluk olarak. ...30-40 yaşında insan var ama adamlarda hiç sorumluluk yok, olgunluk yok. 18-19 yaşında insan var, ona göre çok olgun. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)

2.3.4

Çocukların fikirlerini alma

Katılımcılara göre, çocuklarının bekledikleri sorumlulukları hakkıyla yerine getirememeleri, yeterince büyümedikleri anlamına gelmektedir. Çocuklarının büyüdüğünün bir göstergesi artık onların da fikirlerinin alınmaya başlanmasıdır. Fakat, görüşmelerde elde edilen verilere göre, bu fikir alışverişinin çok yapılmadığı anlaşılmaktadır. Kız çocuklarının daha söz dinler olduğu, onları ikna etmenin daha kolay olduğu, oğlan çocuklarınsa kimseyi dinlemediği söylenmektedir.

- ...fikirlerini sormaya başladığımızda aslında büyüdüğünü kabul etmek gerekiyor yani çünkü fikirlerini soruyoruz artık yani. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Kendi kafasına göre hareket edip, kendi fikrini doğru biliyorsa, dinlemiyorsa, orada istişare etmenin bir anlamı kalmamış oluyor. Fikrin bir anlamı kalmıyor yani. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Genelde çocuklarla çok aşırı böyle bir tartışma, siyasi veya fikir alışverişi çok nadir...Toplum olarak çocuklar üzerinde baskıcıyız. Çocuklar daha ailelere açılıp konuşmuyor. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Eder... Erkek biraz daha sanki böyle asi, dik yani, fazla böyle bir diyaloga girilmiyor ama kız çocuğuyla daha çok diyaloga giriliyor... Erkek çocuğu, tamam, dese de kendi bildiğini okuyor. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

Evlenme, işe girme, çocuk sahibi olma gibi diğer başlıkların gölgesinde kalmış olsa da eğitime erişmek de çocuklar için bir büyüme göstergesidir ve erişkin olarak çevre ve aile tarafından fikirlerinin alınması açısından işlevsel bir rol oynayabilmektedir.

- Vallahi sanırım üniversite tercihleri başlarken başlamıştık yani. O zamana kadar çok da fikrine önem verdiğimi çok anımsamıyorum ama zannedersen vermedik ama üniversite tercihlerini yaparken, onların kendi fikirlerini göz önünde bulundurduk. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

Çocuğun karar alması söz konusu olduğunda ise aileler korumacı davranmaktadırlar. Çocuğun bir başka eve

taşınması ancak evlenme, şehir dışında iş bulma gibi durumlarda düşünülebilecek bir seçenektir.

- ❑ Ama kararlara göre değişir ...taşınma, evini değiştirme, evlenme gibi kararlar tabii ki de bence 18 yaş altı olmamalı ...16-17 yaşındaki bir çocuk çalışmak istiyorsa, bence ailesini dinlememeli. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- ❑ Ha evlenir ayrılır ya da il dışında başka bir yerde istediği gibi bir iş bulur, o zaman ayrılmasını isterim. Yoksa yanımdan ben ayrılmasını istemem çocuğumun. Yanımda dursun. Gözümün önünde dursun. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

2.4

EVLİLİKTE YAŞ

2.4.1

“ideal” evlilik yaşı

Katılımcılara “ideal” evlilik yaşına ilişkin düşünceleri sorulduğunda, çoğunluk 25-30 yaş aralığının “ideal” olduğunu belirtmiştir. Genel anlamıyla evlilik söz konusu olduğunda, yeni bir hayat kurmak ve ailenin sorumluluğunu almak için gereken maddi koşulların sağlanması gözetilmektedir. Erkekler için askerliğini yapmak, işe girmek ve para kazanmak ön plana çıkmaktadır. Eğitimini tamamlamak da bu sürecin bir parçasıdır. Katılımcılar eski zamanlarda insanların daha erken yaşlarda evliliğe hazır hale geldiklerini, günümüzdeyse tüm hazırlıkların tamamlanması için neredeyse 30 yaşına dek beklemek gerektiğini söylemişlerdir.

- ❑ İdeal yaş 25. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- ❑ 25-30 daha ideal oluyor çünkü hem kendini biliyor, kız da olsun, erkek de olsun, hem de biliyor ki ben, ya okumuşsa, mesleği elindeyse veyahut da okumamışsa, eğer çalışıyorsa sürekli bir işte, bence en uygunu 25-30. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- ❑ 25-30 arası. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- ❑ Şimdi ben erken evlendiğim için, şu anda tabii çocukların fikrini alarak da en güzeli, ideal olarak 25'ten yukarı olması lazım. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)

- ❑ (Kadın için) 25, 26, 27. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- ❑ Kadın 25, erkek 30. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- ❑ 20 ama en güzeli 25-30. ...Erkek için ben direkt 30 derim yani. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş)
- ❑ 24 yaştan aşağı kimse evlenmemeli (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- ❑ (Kadının) 30'a kadar yolu var. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)

Katılımcıların aktardığı üzere, yaş konusunda kuşaklar arası çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Paylaşılan anlatılara göre, eskiden gençler daha erken yaşlarda iş hayatına atılırken günümüzde eğitime katılımın artışı gençlerin yetişkin olarak görülmesini ertelemektedir. Aynı nedenle, olgunlaşma yaşı daha ileri bir tarihe kaymıştır ve okulunu bitirene dek gençlerden evlilik yapmaları beklenmemektedir. Aynı zamanda, yine katılımcıların aktardığı üzere, yeni nesil, eğitim, askerlik ve iş bulma gibi konularda kendilerini hazır hissettiklerinde evlenmeyi tercih etmektedir.

- ❑ Ben 22 yaşında memur oldum, şimdi dönüyorum, bakıyorum, 22 yaşında memur bana bir gösterin, öpüp başımın üstüne koyacağım... Kadın, erkek arasında bir fark yok. ...çalışma hedefi var... Yok ben okumayacağım, ev hanımı olacağım, diyorsa otomatikman zaten onun yaş ibresi bir 5 skala aşağı düşüyor, 25 oluyor. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- ❑ O 30, eskinin yine 20'si oluyor. (Adana/Erkek/40-60 yaş)
- ❑ Son 10 yıldır işte, bayanlarımız da artık doktor oluyor, öğretmen oluyor, hemşire oluyor... Kendi ekonomik bağımsızlığını kazandıktan sonra evlenebilir ama eskiden öyle değildi. Hanımlar ev hanımıydı. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- ❑ İdeal evlilik yaşı yok bence yani bu insana bağlı bir şeydir. Geçmiş toplumlarda erken evleniyorlardı bugünkü zamanlar daha geç evlenmeyi tercih ediyorlar. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ❑ İstedığınız kadar ekonomik özgürlüğünüz olsun, bir çocuğu evlenmeye zorlayamazsınız şu dönemde. Onun kendi dünyası var... Bizim dönemimizde mesela, çocuk askere gidip geldikten sonra artık evlenmeye hazır, yaş olarak hazır. Baba parası vardır, gider görücü usulü... (Adana/Erkek/40-60 yaş)

Katılımcılar için ideal evlilik dönemi 20'li yaşlardır. Bu hususta, evliliğe ruhen ve bedenen hazır olmanın önemi vurgulanmıştır. Kişilerin evliliği yürütecek bilince sahip olarak sağlıklı evlilik yapabileceği düşünülmektedir. Katılımcılar belli bir olgunluğa ulaşıp kendi karakterlerini geliştirdikten sonra evlenmek gerektiğini söylemektedir. Yine aynı katılımcılar, ailelerin çocuklarına sorumluluklar vererek onları hayata ve evliliğe hazırladıklarını aktarmışlardır.

- ❑ Kadınlar için 25 üstü... Onların da cahillik dönemlerini atlatmaları için... Her şeyi isterler gençken kıskançlık çok oluyor. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- ❑ 17-25 yaşına kadar bence erken. Büyüdüğümü hissetmedim. Hâlâ da hissetmiyorum. Hatta kayınvalideme şey diyorum, bazı şeyler yapabilirim, beni hoş görmen lazım, ben 25 yaşındayım sen 60 yaşındasın. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- ❑ 27-28 görse iyi olur, babalığı, kocalığı, idrak açısından. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- ❑ 20-25 olması lazım. Daha olgun, daha bilinçli oluyorlar. Şimdi 14 yaşındaki ya da 13 yaşındaki kızın bilinci aynı mı? Değil. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)

- ❑ Kadının bence kendini, tanınması, bir aile, bir sorumluluk sahibi olması, yani 20-25 yaşında olması lazım. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- ❑ (mutlu bir evlilik için) 24-25. 2 yıldır eşimle sanki daha bir böyle mutluyum. O sinirlenince ben susabiliyorum ya da ben sinirlenince o beni alttan alabiliyor. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

Katılımcılar arasında erkeklerin geç olgunlaştığını dile getirenler de olmuştur. Buna göre, erkeğin evliliğin sorumluluğunu alabilecek bilince ulaşması için 30'lu yaşlara gelmesi gerekmektedir. Kadınlar daha erken yaşlardan itibaren ev işlerinde sorumluluk aldıklarından erkeklere göre daha erken olgunlaştıkları düşünülmektedir. Bir katılımcı ise erkeklerin ne kadar erken evlenip sorumluluk altına girerse, o kadar erken büyüyeceğini belirtmiştir.

- ❑ Otuzundan sonra evlenebilir. Erkekler 30'una kadar olgunlaşmıyorlar. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- ❑ 30 yaşı üstü, çünkü bu yaştan sonra artık erkek ideal kararları alabilir. Kadında 22 yaş bence ideal çünkü bu yaştan sonra kadın evlenmezse artık depresyona girecek ve gelecekte korkacak. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ❑ Erkek ise bence ne kadar erken evlenirse daha iyi. Erken evlenirse ailenin sorumluluğu erkenden öğrenecek. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Bazı katılımcılar ise erken evlilik yapmak yerine gençlik döneminin yaşanması gerektiğini düşünmektedir. "Yaşının gereğini yapmayan" bireylerin evlilik hayatında zorlandığı belirtilmektedir. Bu kaniya göre, kendini gerçekleştirmeden ve istediği hayatı yaşamadan evlenenler ruhsal olarak olumsuz etkilenmektedir.

- ❑ Psikolojik olarak hazır olmalı, belli yaşı aşmalı, gençsin. Deli dolusun, istediğinde girip çıkıyorsun, halı saha vs ama evleniyorsun tak diye hepsi kesiliyor, ciddi anlamda travma... (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)

- Arkadaşınla gezmeye gideceksin, 25 yaşındasın, arkadaşın evli değil, saat 8'de arıyor, gel gezmeye gidelim, diyor, gidemiyorsun çünkü evde biri var ama evli olmasan o yaşta gider gezersin ama 30, 28'den sonra zaten öyle bir arkadaş ortamın olmaz, hep evli olur. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Yaşayabileceği her şeyi 25-26 yaşına kadar yaşar. Gezer, tozar, başka kadınlarla flört eder, dost hayatı yaşar ve sonra her şeyden hevesini aldıktan sonra, zaten 25-26 yaşına kadar iş de olur, askerliği de biter. Evlenir, evliliğine bakar. Öteki türlü... Askerlik var, çocuğa ve kadına kim bakacak... Gezmek istiyorsun, kadın evde bekliyor. Başka kadınlarla birlikte olmak istiyorsun, gençsin, gönlün kayıyor, evde kadın var, için huzursuz. Çocuğun var yemek bekleyen. Cebinde yüz lira oluyor. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)

Katılımcılar evliliğe hazır olma konusunda ekonomik özgürlüğün öneminin altını çizmektedir. Buna göre, evliliğe hazır olmak için okumak, belli bir olgunluğa kavuşmak, iş hayatına atılıp gelir sahibi olmak gerekmektedir. Erken yaşta evlenen kız çocuklarının baskıya ve istismara daha açık olduğu belirtilirken kadınların kendini savunabilecek yaşa ve bilince ulaşması gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır. Bunun yanında, erkeklerin ekonomik güçleri olmadan evlenmelerine karşı çıkmaktadır. Maddi konularda güvencesi olmayan erkeklerin, evliliğin sorumluluklarını kaldıramayacakları söylenmektedir.

- Ekonomik özgürlüğü kazandıktan sonra, evlilik ikinci öncelikli geliyor. Önce iş, kariyer... 30'da kazanırsa özgürlüğünü 30'da 25'te kazanırsa 25'te. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Maddi hayatını düzene sokmadan, yani kısacası kariyer sahibi olmadan bence evlenmemeli. Evlilik tabii ki insanın fitratında var, er ya da geç insanlar evlenir. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Ama erkek maddi durumu iyi değilse bence erken evlenmesin. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- İki de çalışıyorsa zaten ikisinin de belirli bir maddi özgürlüğü vardır. Beraber çok iyi ilerleyebilirler. Bunun için de olgun olmaları gerekiyor ama kadın çalışmıyorsa, erkek tek çalışıyorsa, erkeğin maddi anlamda gerçekten iyi olması gerekiyor. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

- Erkek için bence kesinlikle bir ev sahibi olmuş olmalı. Kiraya evlenilmemesi gerekiyor, ev sahibi olmak çok zor... Eğer evi varsa bir şekilde asgari ücret şu bu, bu zamanda bir şekilde idare eder; ama ev yoksa sefil oluyorlar ya... Sen evlendiğinde eşine de bakıyorsun, çocuk olursa çocuğuna da bakıyorsun evi alamıyorsun... Kendinde o olgunluğu hissediyorsa yaş problem değil; ama eğer sorumluluğu az olursa iyi olur. Mesela evini almış, askere gitmiş. (Adana/Erken evlenmiş/Kadın)

Öte yandan, katılımcılar evlenmenin maddi yükünün çok fazla olduğunu belirtmiştir. Bazı katılımcılar tüm hazırlıkların yapılmasının uzun yıllar sürdüğünü, bunun evliliği geciktirdiğini, bu yüzden devletin gençler için evliliği kolaylaştırıcı sosyal politikalar geliştirmesini beklediklerini söylemişlerdir. Maddi koşulların yanı sıra, erkeklerin askerlik görevini tamamlamış olması yine katılımcıların anlatılarında ön plana çıkmaktadır. Askerlik birçok katılımcı için önemli kırılma noktalarından biridir, bu yüzden evlenmeden önce askerlik görevini tamamlamak gerekliliktir. Ancak askerden dönen erkekler evlenmeye hazır görülmektedir.

- İnsanlar üniversite okurken, evlenmek istiyorsa gençler, bu gençleri evlendirmek lazım... Mesela ekonomik bazı sıkıntılar var ama devlet tarafından bu konuda, kişilere teşvik edilmeli... Erken evliliğin faydaları var, efendim, geç evliliğin çok zararları var... Neyi bekliyoruz evlenmek için? Devletin bu konuda, sosyal devlet anlayışı içerisinde, batıda belli yerlerde bu teşvik varmış... Evlenmek isteyen gençlere para yardımı yapıp bu şekilde evlendiriyor, teşvik ediyor... Çünkü işin gerçeği, şu anda düşünün, gençler, cinselliği nerede şey yapacaklar? ... Şimdi evlilik cinsellik değildir ama bir sonucu vardır... Biz bunun önünü açmalıyız. Genç evliliği özendirerek... Şimdi genç insanların evliliğinden genç nesiller doğar. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Bizim çevremizde, askerden gelen insanın 30 günü var, derlerdi. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım İşçisi)
- Askerden gelmiş oluyor, bütün görevlerini bitirmiş oluyor. Yani biraz daha kendini olgunlaşmış hissediyor artık. Sorumlulukların artık kendisinde olduğunu biliyor. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Ben de 20 yaşında evlendim. 1 sene sonra askere gittim ben. Yani normal, benim için normal oldu yani. 25-26, 30'u filan beklesen, baban sana birinci evi vermez, ikinci evi verir. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım İşçisi)

Erken yaşta evlenip yine erken yaşta çocuk sahibi olmayı savunan katılımcılar ise erken yaşta çocuk sahibi olunca çocuklarla aralarında kuşak farkının daha az olacağını ve iletişimlerinin daha sağlam olacağını düşünmektedirler. Katılımcılar, bu durumda, çocuklarının erken büyüüp onlara yardımcı olacağını ve kendilerinin de daha uzun yıllar boyunca çocuklarının yanında olacağını belirtmektedir.

- 25-30, 30 diyelim, çocuk 15 yaşındayken sen oldun 45 yaşında. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Olumlu bir tarafı sormuştuk ya tek şey demeyelim ama çocuk büyük bir etki aslında, erken yaşta evlilikte tek olumlu yan bu, arkadaş oluyorsun belli bir yaştan sonra... (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Diyelim ki 40 yaşında evlendin, atıyorum, bir tane çocuğunuz oldu. Atıyorum, siz 70 yaşına geleceksiniz, çocuk askere gidecek, onu da görebilirsen tabii ki ama erken evlilik bence iyi yani. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- 29 yaşında çocuk sallıyordum. 29 yaşında arkadaşlarımla çocukları okula gidiyordu. Geç kalmış oldum. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Mesela ben 30 yaşında evlendim ve keşke daha erken evlenseydim yani şimdi çocuklarımdan en büyük olan 19 yaşında. Ve bu yaşta kimse beni çalıştırmıyor, çocuklarım 20 yaş ve üstü olsaydı bana yardım ederlerdi. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Kimi katılımcılar çocuk sahibi olmadan önce çocuğu iyi şekilde yetiştirebilmek için belli bir hayat tecrübesi gerektiğini düşünmektedir. Bu hususta, kişiler önce kendi hayatlarını yaşamalı, gerekli olgunluğa ulaşmalı ve çocuğa iyi bir yaşam sağlamak için gereken imkanlara sahip olmalıdır. Erken yaşta evlenenlerin çocuğun gelişimi için gereken birikime sahip olmadığı düşünülmektedir.

- Hemen çocuk yapmak, evlendiğinde insana şey, bir handicap gibi görüyorum ben. Yani atıyorum, 20 yaşında evlendin, çocuğun oldu, daha buluş çağındasın... 25 yaşından sonra çocuğunu da yapacaksın, kariyer de yapacaksın. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Doğurganlık kısmı da fazla abartılıyor diye düşünüyorum toplumumuzda, hani bir kadının 20 yaşında doğurması ile 27 yaşında doğurması çok büyük bir makas değil (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)

- Baba da 18-20 yaşında baba olamaz yani. Onun için dediğimiz gibi, yukarılara çıkmalı evlilik yaşı. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Otuz yaşın altında erkek bence çocuk, bizim toplumumuzda özellikle evlenip hemen çocuk yapma olduğu için, yirmili yaşlarda birinin çocuk sahibi olması travma yani, eşi için de, çocuk için de, kendisi için de travma. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- 20 yaşında bir çocuğum olsa, ne verebilirim çocuğa? Birazcık daha hani biz gelişmek zorundayız ki çocuklarımızı aktaralım. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

Her ne kadar çocuk sahibi olmak için gerekli bir olgunluğa erişilmesi gerektiğini düşünen katılımcılar olsa da, özellikle kadınların erken evlenmesini savunan katılımcılar da bulunmaktadır. Söz konusu katılımcılara göre kadınlar için ideal evlilik yaşı 14-15'tir. Dinen evlenmek için kabul edilebilir yaşı imleyen kız çocuklarının regl olması, katılımcıların tutum ve algılarında belirleyici bir faktördür. Ayrıca fizyolojik bağlamda, kadınların erken ya da genç yaşta evlenmeleri gerektiğini savunan katılımcılar kadınların çabuk yaşlandıklarını ve çocuk doğurmalarının zorlaşacağını ileri sürmüşlerdir. Kadınların en doğurgan olduğu yıllarda evlenmesi gerektiğine inanılmaktadır. Genç yaşta doğurulan çocukların daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

- [M: Peki hocam sence buluş çağına girmiş bir kız, evlenme yaşına gelmiş midir, değil midir?] Gelmiş tabii. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Otuz beşi geçmeyelim doğurganlık açısından... (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Kadınlar 30'dan sonra kanser olduğu için, geç teşhiste sıkıntı olabiliyor... (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Bir de şimdi kadınlarda üreme problemi de oluyor. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Bizim mahallede bir abi 35-36 yaşlarında, o yaşa kadar evlenmedi, sonra evlendi, gezelim tozalım dediler, yaşları geldi, çocuk yaparken çok sıkıntı çektiler, 42 yaşına geldiler ve çok para harcadılar çocuk sahibi olmak için, aslında on sene önce evlense çocuk sahibi olacaktı, sağlık el veriyorken çocuk sahibi olunmalı... (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)

Okumayabilir ve 18-20 yaşında evlenebilir. Şimdi biz burada erkeğiz fakat bir bayanın 20-22 yaşında hamile kalıp çocuk doğurması başka bir şey, 30-32 yaşında hamile kalıp çocuk doğurması daha başka bir şey. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

Fizyolojik olarak kadın 45 yaşına kadar cinsel ilişkide zayıf kalacak, onun için erkek yaşı büyük evlense çok büyük bir sorun değil ama kadın ne kadar erken evlenirse daha iyi. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Bazı katılımcılar erken yaşta evliliği kadının üzerinde bir otorite kurma aracı olarak meşrulaştırmakta ve desteklemektedirler. Buna göre, genç yaşta bir kadını "eğitmek", kendi kurallarını dayatmak ve "itaat etmesini sağlamak" kolaylaşmaktadır. Büyüyüp kişiliği oturmuş bir kadını "kontrol etmenin" daha zor olacağı söylenmektedir. Katılımcıların belirttiği bu nedenlerle, kadının "kocasının sözünü" dinlemesi için erken yaşta evlenmesinde fayda vardır.

Kendi elinde eğitirsin. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

Eğer mesela öyle düşünüyorsa, 14 yaşında tanışsınlar, 20 yaşına kadar zaten kendi yine eğitsin yani. Efendime söyleyeyim, çıksınlar... Yani nişan diye bir şey yapmışlar. [Öyle elinde tutamazsın... Kız başkasını bulur evlenir.] (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

Yani çocukken daha iyi adapte olur. Görümcesiyle, kaynanası filan, onlarla beraber büyüdüğü için fazla sorun yaşamaz ama 22-23 yaşına geldiği zaman zaten ne bir şey diyebiliyorsun ne bir şey yapabiliyorsun. Erken olması bence iyi. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

Erken yaşta evliliği savunan katılımcılar için bir başka nedense kadınlara yönelik evde kalmışlık algısıdır. Belli bir yaşa kadar evlenmeyen kadını kimsenin istemeyeceği düşünülmektedir. Erkeklerin evlilik için kadınlarda tercih ettiği yaşlar vardır. Genç kadınlarla daha fazla insanın evlenmek istediği söylenmektedir.

Kadın 35 yaşına basarken kimse onu istemez. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Ama erkek ve kadın arasındaki farklılıklar var. Kadın genç yaşta evlenmezse, evlenme şansı azalır. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

[M: Peki kadın 25'ten sonraya kalırsa ne olur?] Evde kalır. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)

Bizim toplumlarında kadının yaşı ne kadar küçükse daha avantajlıdır. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Kimi katılımcılarsa erken yaşta evliliklere karşı çıkmaktadır. Çocuk yaştaki birinin evliliğe zihinsel, duygusal ve fiziksel açıdan hazır olamayacağı düşünülmektedir. Çocukların kendilerini koruyamayacakları ve cinselliğe ilişkin farkındalıklarının olmadığı vurgulanmaktadır

Ama benim kardeşim 15 yaşında, fırına gitmeye korkuyor. Çocuk yani sonuçta. Daha 8'inci sınıfa gidiyor. ...Bir tokat vursan elindeki parasını şeyini alacaksın (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

Affedersiniz, daha aklına o tür şeyler bile gelmiyor, nasıl evlendiriyorsun? (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

15-16 yaşında evlenen bir çocuk gelişmemiştir. İnsanın gelişmesi lazım. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)

Dışardaki kızlara bak şu andaki hallerini kimseye dinlemiyorlar, istediklerini yapıyorlar, yanlış ise bile yaparlar her şeyi. Onun için kızlarımızı bu halde görmek istemiyoruz, biz muhafazakar bir aşıretiz ve kızlar erkenden evlensin bence. Ama erkek 25 yaşına kadar evlensin yani. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Kadınlar için evlilik yaşını 25-26 olarak belirtilmesindeki en önemli nedenlerden biri kız çocuklarının okuması gerektiğine yönelik tutumdur. Bu yaş aralığı erkeklere göre daha erkendir. Pek çok katılımcı okumayan bir kız çocuğunun önündeki hedefin evlenmek olduğunu söylemiştir. Kadının mutlaka eğitimini tamamlaması gerektiğini, aksi durumda çok zorluk çekeceğini belirten katılımcılar da vardır. Genel itibarıyla kadının evliyken eğitimine devam etmesine sıcak bakılmamaktadır. Katılımcılar kadının hem evliliğin hem de okulun sorumluluklarını bir arada götürmesinin mümkün olmadığını dile getirmişlerdir. Eğitim ve çalışma hayatı kadınlar için evlilik öncesi tamamlanması gereken en önemli aşamalar olarak dikkat çekmektedir. Kadınların eğitim ve çalışma hayatları doğrudan evliliğe ve toplumdaki statülerine de etki etmektedir. Birçok katılımcı kadınların eğitim hayatlarına devam ediyorlarsa evlenmeyi erteleyebileceklerini belirtmiştir. Bu anlamda eğitim ve sonrasında istihdama katılım özellikle erken yaşta ve zorla evlilikler açısından kadınlar için özgürleştirici ve güçlendirici bir etki yaratmaktadır.

...Kızlar daha önemli çünkü yarın bir gün, evlenecek, boşanır belki, mesleği olmazsa ne yapacak? ...ilk önce eğitimini alacak... İşe girerse 25'te, evlenebilir bana göre. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

- Başta bilinçsensin, ondan sonra çünkü bundan bir ay önce gelip kızımı istediler, yok, dedim, ilk başta çocuğum okusun, ondan sonra. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Bence çocuklar okuyorsa, okulu bitirip ondan sonra evlenmeyi düşünmeli. Okuyorsa değil, okumak zorundadır yani. (Adana/Erkek/40-60 yaş)
- Kadınlar için 26. Mümkün olduğunca kız çocuklarımızı okutmalıyız, kendi ayaklarının üzerinde tutmalıyız, çünkü evlilik için kendine öz güveni olması lazım, (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Hani bunu, ben bilinçli olmama rağmen, bu şeyi yaptım, küçük yaşta evlendim, ha zorla evlenmedim, severek evlendim, eşimle biz severek, aynı yerde çalışıyorduk, evlendik ama şu anki aklım olsa, eşim de aynı şeyi söylüyor, ben de söylüyorum, kesinlikle 30 yaşından önce evlenmezdik. Eğer ki seviyorsanız bekleyeceksiniz. Bir kadın kendi ayakları üzerinde durabilmeli. Kendi maddi şeylerini karşılayabilmeli. ...Kesinlikle çalışmalı. Okuyan, okumayan, çalışmak için illa okuman gerekmiyor. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- ?: Kadın için de bir ergenlik dönemi var, 21-22 yaşında kadar sürüyor, neredeyse, bir onu atlattığı gerekiyor. Ondan sonra, okumak isterse okuması gerekiyor. Bunların hepsi gerçekten 25 yaşına kadar tamamlanabiliyor. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Kadın eğitimi devam etmek istiyorsa hiç kimse karışmasın ona. Ama eğer eğitimine devam etmek istemiyorsa evlensin bence çünkü bu hayatta hedefleri yoksa erken evlensin. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- 25... Evet. Bekar olsaydım bu yıl evliliği düşünürdüm çünkü çevremde ve benden küçük eltilerim var, okumuşlar, direkt ayakları üzerine basabildikleri için onlara baktığımda özeniyorum. Keşke ben de bu yaşta evlenseydim, keşke ben de böyle olgun, okuduktan sonra, eşim de okuduktan sonra... (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

2.4.2

Sağlıklı bir cinsel hayat

Katılımcılar tarafından, sağlıklı bir cinsel hayat için yaş aralığı konusunda muğlak ve kulaktan dolma olduğu düşünülen bilgiler paylaşılmıştır. 18 yaşından başlayarak 20'li yaşların cinsel hayatın başlaması için ideal olduğu söylenmiştir. Cinsel hayat ve evlilik ayrılmaz bir ikili gibi düşünülmektedir. Yine kadınlarda regl dönemi ve

cinselliğin başlaması da bir arada düşünülmemekte ve ergenliğe giriş sağlıklı bir cinsel hayata hazır olma anlamına gelmektedir.

- 18 dediniz, belki biyolojik bir araştırmayla, kiminin gelişimi mesela 22 yaşına kadar da uzayabiliyor. Yani o mesela daha da geç evlenebilir yani. Onu çocuk olarak kabul etmek lazım, erkek için de kadın için de çünkü bazı şeyleri tamamlamamış oluyor. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Doktor dedi ki bizim toplumumuzda ve Britanya toplumunda kadın 16 yaşındayken cinsel bir ilişkisi olmalı. Çünkü 18 yaşına kadar yapmazsa o ilişkiyi demek ki bir sağlık sıkıntısı var o kadının. Yine şöyle söylemiş, soğuk toplumlarda kadının adeti daha erken oluyor, ama bizim toplumlarda değişiyor yani 18 yaşına kadar sürebilir. Onun için yaş olarak bakmayalım bu konuda uzman doktorlar kadına "evet bu yaşta evlenebilirsin" derse tamamdır artık. Ve din ile bilim arasındaki hiç fark yok bence. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Erken yaşta evlenen katılımcılar evliliğin başlangıcında cinselliğe ilişkin yeterince bilgi sahibi olmadıklarını, yıllar içerisinde cinsellekle ilgili daha fazla bilinç kazandıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun cinsel hayatlarının daha sağlıklı bir hale gelmesine de katkısı olduğunu söylemişlerdir. Yaş açısından olgunlaştıkça cinsel hayatlarının iyileştiğini belirten katılımcılar vardır. Buna ek olarak, genel anlamıyla her grup ve kuşaktan katılımcının cinselliğe ilişkin birincil bilgiye ulaşma konusunda sıkıntı yaşadıkları, bu bilinci oldukça geleneksel yollarla ve kulaktan dolma bilgilerle edindikleri görülmüştür.

- Ben 22 yaşındayken evlendiğimde cinsel ilişki ile ilgili hiçbir bilgim yoktu. Hiç kimse bilinçlendirmede bizi. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Şu an 25 yaşındayız, 8-9 yıllık evliyim ama 25 yaşındaki cinsel hayat daha iyi. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Küçük yaştaki cinsellik hiç güzel bir şey değil. Yani insan hiçbir şeyin bilincinde değil. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Bence erken yaşta olmuyor. (Kars/Kadın/18-60 yaş)

2.4.3

Kadın/erkek için “kabul edilebilir” en küçük evlenme yaşı

Kabul edilebilir en küçük evlenme yaşı konusunda katılımcıların bir bölümü dinen uygun olan yaştan söz etmişlerdir. Kadınlarda regl dönemiyle, erkeklerde ergenliğe girişle başlayan ve çeşitli biyolojik evrelere denk düşen yaşlar, evlenmek için de uygun görülmektedir. Öte yandan, 18 yaşın kabul edilebilir en küçük yaş olduğunu söyleyen katılımcılar da vardır. Çocuk yaşta evlilik konusunda akla gelen ilk şeylerden biri bunun yasalara aykırı olduğudur. En küçük evlenme yaşı konusunda öne sürülen noktalardan biri de küçük yaşlarda evliliği yürütmek için gereken maddi sorumluluğun alınamayacak olmasıdır. Genel olarak, çocuk yaşta evliliklere ilişkin farkındalıktan çok, konu maddi, dini ve toplumsal açıdan ele alınmaktadır.

- 17... Hocam mesela yine akıl baliğ durumu var da bence 17 biyolojisi için de önemli bir yaştır. Gerçi bu mevsimle de alakalıymış da ben öyle duydum, mevsimle de biraz alakalıymış. Yani sıcak mevsimlerdeki kadınlar daha böyle erken yetişip olgunlaşıyorlarmış ama bizim burası için 17. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- 18'den sonra. Yasalara bence uymalı. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Ama ben 25 yaşında evlenseydim ev sahibi olurdu, şu anda kirada oturuyorum. Kendimizden yedik, kendimizden kıstık, emin olun yani. Bir şeylere sahip olup da evlenebilirdik. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- 18'in altı kesinlikle olmamalı. Hepimiz aynı fikirdeyiz bu konuda. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Bayanın da minimum 18 yaşında olması gerekiyor. Şu anda zaten yürürlükte olan kurallar gereği. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- 15-16 bence. Şimdi bakıyorum benim zamanımdaki biz sanki daha büyüktük gibi. Şimdi 15-16 yaşında kızlara bakıyorum, ya bu kız evlense nasıl evlenecek diyorum. (Gaziantep/Erken evlenmiş/Kadın)
- Yani 16-17 yaşlarında olabilir. Ama işte dediğim gibi o yaştaki bir çocuk sağlıklı karar veremeyebilir. Rızası varsa bile sağlıklı karar veremeyebilir. Daha aşağısı tabii ki olmaz. (Mardin/Erken evlenmiş/Erkek)

Çocuk yaşta ve zorla evlilik konusunda, 18 yaşından önce evlenmenin ailenin onayıyla mümkün olduğunu söyleyen katılımcılar da olmuştur. Ailenin onay vermesi durumunda polisin ve diğer kurumların hiçbir şekilde bunu engelleyemediğini, dolayısıyla böyle bir duruma tanık olduklarında önlemek için bir şey yapmayacaklarını söylemişlerdir.

- [Ailelerin rızası varsa?] Karışmam, onları bileceği bir iş ama şimdi, kız kendi yaşını unutmamışsa, 16 yaşındaysa, küçükse, ona polisler müdahale eder yani. Karışamayız. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- (16 yaşında evlilik) Çok garip gelir. Kendi arkadaşın dışarıda top oynuyor, ip atlıyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Hocam onda da aile rızası olduktan sonra polis de bir şey yapamıyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)

Erken yaşta evliliklere ilişkin yorumların yanında, erken yaşta evlenmiş katılımcılar kendi hayat deneyimlerini ve yaşadıkları zorlukları da paylaşmışlardır. Evliliğin getirdiği sorumluluklar, maddi açıdan üstlenilen görevler ve tüm bunların yanı sıra olgunlaşmaya çalışmanın onları çok zorladığını, kimi zaman eşleriyle yetişkin gibi değil de çocuksu ilişkiler kurduklarını söylemişlerdir.

- 20 hocam. ... Benim eşim 17 yaşındaydı evlendiğimizde. Yani bakıyorsun, yani mesela bir bebek gördüğü zaman heveslenebilecekti yani, bu derece. Diyorsun ki o zaman bu evlenebilecek yaşta değilmiş ama bazı nedenlerden, sebeplerden dolayı evleniyor ister istemez. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- 20. Yani ben 17 yaşında evlendim, çok zorluk çektim. ... Ev bakma, ev işleri, çalışma hayatı, bunlara erken yaşta başladık. (Adana/Erkek/18-25 yaş)

2.4.4

Kadın/erkek için “en geç” evlenme yaşı

Kadınların evlenmeleri söz konusu olduğunda “evde kalmış olma” konusu sıklıkla dile getirilmiş ve bir kadının en geç 20’li yaşlarının ortasından 30’una kadar evlenmesi gerektiği farklı katılımcılar tarafından tekrarlanmıştır. Kimi katılımcılara göre, toplumsal olarak kabul gören ortalama evlenme yaşlarını geçen kadınlar hakkında olumsuz kanılar doğmakta, bu durum çevrede kötü

söylentilere yol açmaktadır. Kadınlar için ideal evlilik yaşından söz ederken, kadının “yaşını geçirmeden” evlenmesi gerektiğini doğurganlığa bağlayanlar da olmuştur. Kadının erken menopoza girme riskine karşı da evlenmek için çok beklememesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda belli bir yaştan sonra karakteri oturan kadının çok daha seçici olacağı, beklentileri artacağı için kimseyi beğenmeyeceği dolayısıyla “evde kalacağı” farklı şekillerde dile getirilmiştir. Çocuklar büyüdüğünde arada büyük yaş farkı olmaması ve onların büyüdüklerini görebilme şansına sahip olma gibi etkenler, kadınların erken evlenmesine yönelik olarak ileri sürülen bir başka nedendir.

- (Kadın) 25 yaşında evlenmeli... 25'ten sonra hani herkes istemez, benim gözümde. Mesela herkes istemez o kızı, yaşı ilerlemiş, der. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Yani 25 yaşından sonra hani laf çıkabilir. Milletin ağız çuval değil ki bağlayalım. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Evet. Bayan için söylüyorum. Hani, neden evlenmedi, acaba başına bir şey mi geldi, bu şekil sorunlar çıkıyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Erkek için fark etmez. Yani erkek, evlenir. Her zaman evlenir. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- 40 yaşına geldi mi burada yani gerçekten evlenmiyor. Batıda öyle değil. Şimdi gerçekten doğuyla batı arasında da çok fark var çünkü orada okuyorsun, eğitimi alıyorsun, bir yerlere gelinceye kadar zaten bir erkeğin yaşı oluyor yani 38-40 yaşında. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

Katılımcıların aktardığı üzere, “evde kalmışlık” algısı erkek için de söz konusudur fakat kadınların “evde kalmış olma olasılığı” kadar üzerinde durulan bir konu değildir. Katılımcılara göre evlenmek için ideal yaşlar erkekler için 20'lerin sonlarıdır, 30'u geçmemek gerektiği de söylenmiştir.

- 30'u geçmemeli. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- 28'i geçmemeli, yoksa kız bulamıyor. ...Nasıl diyeyim, kimse yaşça büyük olan insana gitmiyor. Yani kızlar, bir süre sonra diyor ki biz kendi yaşımızdan 2-3 yaş büyük birisiyle evleneyim, neden ben 8 yaş büyük birisiyle evleneyim ki? (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Benim için, vallahi bir erkek 26-27 yaşında evlenmeli. Bir genç kız da 21-22 yaşında evlenmeli çünkü büyüdükçe seçici oluyorlar. Kız da beğenmiyor. Oğlan da beğenmiyor. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

2.4.5

Din açısından uygun görülen yaş

Evlenmek için dinen uygun görülen yaş konusunda katılımcılar kadınların regl olduğu yaşı söylemişlerdir. Buna göre, regl olmuş bir çocuk dini açıdan evlenmeye hazır olmaktadır. Regl yaşı tam olarak kestirilemediği için katılımcılar 13-14 yaşlarını söylemişlerdir. Farklı coğrafyalarda kadınların daha erken olgunlaşarak regl olmasını gerekçe olarak öne sürenler de vardır. Erkeklerin dinen evlenmeye hazır olması için herhangi bir fizyolojik durum ya da yaş belirtilmemiştir. Kız çocuklarda regl olma yani ergenliğe girmeye belli bir bilinç aşamasına gelmenin aynı anlamda ve birbiriyle bağlantılı algılandığı görülmektedir. Buna göre regl olan bir kız çocuğunun ya da cinsellikle ilgili dürtüleri belirginleşen bir erkeğin aklı evliliğe de erecek yaşa gelmiş, dolayısıyla bu durumdaki kız ya da oğlan çocuk yeterince büyümüştür. Her iki cinsiyet açısından da evlenme yaşının bu kadar küçük kabul edilmesinin ve bunun dini inanışla temellendirilmesinin bir başka nedeni de gençlerin harama ve zinaya yönelmesinin önüne geçme amacıdır. Ergenlik dönemine giren çocukların bir an önce evlendirilmesi, cinsellikle ilgili yaşanabilecek ve topluma ters düşen davranışların önüne geçilmesi için aileler tarafından bir çözüm olarak görülmektedir. Öte yandan, bazı katılımcılarsa dinen evlenmek için uygun durumun buluş çağına ermek olmasına rağmen bunun şart olmadığını, çocukların reşit olmadan evlendirilmesine karşı olduklarını belirtmişlerdir.

- 14-16 arası bayanlarda, erkeklerde de 17-20 yaş arası mıydı, 19 arası, öyle bir şey. Bildiğim. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- İslamiyet'te buluş yaşına gelmiş kız, erkek evlendirilir. ... Hatta dinimiz şunu emrediyor, işte farklı şeylere, zinaya filan karışmasınlar diye çocuklarınızı buluş yaşında evlendirin. ...Zina olmasın diye çünkü zina haram. Zinadır, aşktır, bu chat'tir, konuşmadır, çıkmalardır filan, bunlar dinen haramdır. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Buluş çağına erdikleri zaman, hani öyle bir şeyler okumuştum, erkeklerin bıyıkları terlemeye başladığı zaman, kızlar regl olduğu zaman, diye bir şey var. (Kars/Kadın/18-60 yaş)

- Bir hikaye size anlatmak istiyorum: Suriye'deyken ve muhaliflerin yanında savaşırken. Çeçenistanlı biri muhaliflerin yanına savaşmak için geldi. Onun yaşı o zamanlarda 50 yaşındaydı. Evlenmek istiyordu ve bizde 17 yaşında bir kızı ona bulmuştuk. Evlendiler bir süre sonra adam bize gelip boşanmak istediğini söyledi. Sebebini sorarken dedi ki: Her gün incir ağacına tırmanıyordu ve beni de çağırıyordu onunla yukarıya çıkmak için. Tabii adam boşandı o kızıdan daha çocuk olduğu için ve bir süre sonra olgun bir kadınla evlendi. Maalesef bizim toplumumuzda daha böyle olaylar ve benzerleri devam ediyor. Eski zamanlarda peygamberin zamanlardaki kadınlar 14 yaşındayken onların dili çok fasihti yani çok akıllıydı, kadın savaşa katılıyordu, şiir yazıyordu, kuranı kerim ezberliyordu, yani öyle bir zaman geçirdiler. Şimdiki zamana baksak 20 yaşına kadar daha kız çocuğudur. Bence kadınlar ev hanımı olarak düşünmesinler çünkü öyle kalsa çok mağdur kalacaklar şimdiki toplumlarda söylüyorum tabii. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Bence dine göre de hani, din bunu uygun görmüş ama bence değil. Ben katılmıyorum. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Ya peygamber zamanında, o zaman nefsini köreltmek için söylenen bir sözdür. ... günümüz şartlarında yani insan hürdür. İsteddiği zaman evlenir. Kendini hazır hissediyorsa, maddi manevi açıdan, evlenebilir. 18 yaşında da evlenebilir, 17 yaşında da evlenebilir. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)

2.4.6

“İdeal” yaş farkı

2.4.6.1. Erkeğin kadından büyük olması

Kadın ve erkek arasında “ideal” yaş farkı söz konusu olduğunda hem kadın hem de erkek katılımcılar erkeğin daha büyük olması gerektiğini söylemişlerdir. Evlilik ve büyümeye ilişkin başka pek çok cevapta olduğu gibi bu konuda da erkeğin daha büyük olma gerekliliğine ilişkin öne sürülen gerekçelerden biri erkeğin daha geç olgunlaştığı, dolayısıyla kadınla aralarında bir denge kurulabilmesi için erkeğin daha büyük olması gerektiğidir. Erkeğin eşine “sözünü” daha rahat geçirebilmesi ve kadının üzerinde “otorite” kurabilmesi için de bunun bir gereklilik olduğu, aksi takdirde kadının kocasına yeterince “saygı” duymayacağı da ifade edilmiştir. Kadının daha erken olgunlaştığını ve doğum yapmaktan ötürü erkekten çok daha hızlı yaşlandığını, bu farkı kapatmak için erkeğin kadından daha büyük olması gerektiğini söyleyenler de olmuştur. Bazı kadın katılımcılar eşlerinin daha iyi kararlar verdiğini ve onları yönlendirmelerini beklemediklerini söylemiştir.

- Kadının fitratında her zaman kendine sığınacak bir liman arar. O güveni de erkek verir... (Ağrı/Erken evlenmiş/Erkek)
- Kadın erkekten olgundur, bilimsel olarak da kanıtlanmıştır. Kadın o yüzden kendinden daha büyük bir eş ister. Sen 25 iken eşinin maksimum 20-21 olması lazım çünkü sana göre olgun düşünür bir yerden sonra. Onlar bizden daha olgun düşünürler. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Erkek büyük olmalı. Maksimum 5 çünkü erkek daha olgun ve sorumlulukları daha çok olduğundan, daha çok bedenen de fiziksel olarak da daha çok işe yatkın olacağından, erkeğin daha çok güç sarf edip daha iyi bir şekilde kalkması için... Daha çok büyük olursa da burada da aradaki yaş farklılığından dolayı sosyal anlaşmazlıklar ya da başka türlü anlaşmazlıklar olabilir. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Olumlu yanından başlayayım, benden daha büyük olduğu için bazı şeyleri benden daha iyi görebiliyor. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Karı koca arasında en az 10 yaş fark olmalı çünkü kadın sürekli doğum yaptığı için hemen yaşlanıyor, tabii yaşlandığında kocası bir kere daha ve daha genç bir bayanla evlenecek. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Bence 5 yaş. Erkek 5-6 yaş büyük olmalı. ...Çünkü kadın biraz daha erken yıpranıyor. Yarın kocalar işte bunun başında bir şeyler çevirecek. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Eğer seninle aynı yaşta olursa laf eksik olmuyor, ben bilirim, bilirim. Senden küçük olması daha mantıklı, niye, misal kadın her şeyi bilmiyor, sen yönlendireceksin. Tamam, mantığı var ama yönlendireceksin, yönlendirmezsen kendi yoluna gider. (Adana/Erken evlenmiş/Erkek)
- Ben erken evliliğin konusunu savunmuyorum, sadece erkek kadından yaşı daha büyük olsun yeterli. Çünkü hepimiz biliyoruz erkek akıllı, kadın duygusu ile düşünür. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Erkeğin kadından büyük olmasını doğal karşılayan katılımcıların yanında, erkeğin kendinden çok daha genç bir kadınla evlenmesinin bir çeşit sapkınlık olduğunu söyleyenler de olmuştur. Bununla birlikte, bu durumun bir toplumsal statüye işaret ettiğini, erkeğin maddi gücü arttıkça kendinden daha genç bir kadınla evlenme ihtimalinin arttığını belirten katılımcılar da vardır. Öte yandan, özellikle bazı kadın katılımcılara göre erkeğin yaşça fazla büyük olması paylaştıkları aktiviteleri ve duyguları olumsuz etkilemektedir. Yirmili yaşlarına uygun olabilecek şeyleri gerçekleştirmeye kalktıklarında kadın katılımcılar, kendilerinden yaşça büyük kocaları tarafından çocuk olmakla itham edildiklerini ve birlikte pek bir şey paylaşmadıklarını belirtmişlerdir.

- Bana kalırsa 3 ideal, maksimum 5. 5'in üzerine çıkmaması lazım çünkü 5'in üstüne çıktığı zaman artık bir jenerasyon farkı gerçekleşiyor. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Benim şahsi görüşüm, avantajı yok çünkü benim eşim 13 yaş benden büyüktü, ben, hadi kalk gezelim, deyince, ne var ki orada, hadi buraya gidelim, ya orayı ben görmüştüm, işte böyle, bunu yiyelim, ya ben ondan da artık bıktım... ben gencim, o artık yaşlanmış. Öyle hissediyorum. Bana ayak uyduramıyorsa o eşle zaten anlaşamam ki ben. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Benim de 10 yaş hocam. Hani nasıl, böyle, pikniğe gidelim, top oynayalım, dedimse, o daha böyle olgun, hani yaşamış ya o dönemi, o süreç bitmiş onun için ama sen onun arkasından geliyorsun o sürece. O yüzden hep sana çocukmuş gözüyle bakıyor. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

2.4.6.2. Kadının erkekten büyük olması

Katılımcılara göre, evlilikte kadının erkekten büyük olması yaygın bir toplumsal tabudur. Katılımcıların çoğu bu fikre karşı çıkmış ve toplumun bu duruma pek sıcak bakmadığını belirtmişlerdir. Kadının erken olgunlaştığı ve erken yaşlandığı, bu durumun da erkeği "dışarıya yönlendireceği" söylenmiştir. Az sayıdaki katılımcı, kadının erkekten büyük ve daha olgun olmasını erkeğe önderlik ederek yol göstermesi açısından olumlu bir durum olarak görmüştür. Öte yandan, yaşı büyük olan kadının erkeğin üzerinde hakimiyet kuracağı, bunun ataerkil toplum yapısına ters olduğu belirtilmiştir. Geleneksel olarak erkeğin, yaş da dahil her anlamda kadından bir adım önde olması gerektiği söylenmiştir. Kadınların fiziksel anlamda erkeklerden çok daha erken yaşlarda "çöktüğü", yaşça büyük olması durumunda kadının daha da "yaşlı" gözükeceği ve bunun önemli bir sorun olduğu tekrarlanmıştır. Kadının erkekten büyük olduğu evliliklere pek rastlanmadığı belirtilmiştir.

- Urfa'da öyle bir şey de var. Erkek her zaman kadından büyük olacak, kadın erkekten büyük olmayacak çünkü kadın, erken çöküyor. Erkekten çabuk çöküyor yani. Yani yaşılanıyor. Çocuk yaptıkça. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- [Kesinlikle kadın erkekten büyük olamaz, diyen var mı içinizde?] Ben düşünüyorum. Neden? Erkek çocukları genelde babayı örnek alıyorlar. Kadın büyük olunca ister istemez biraz erkeğe hükmetmeye başlıyor... Hükmettiği zaman, çocuklar annenin aile reisi olduğunu algılıyor ama bizim toplumumuzda da alışlagelmiş, erkek ailenin reisi. Örnek alma açısından, toplumumuzda bence erkeğin büyük olması daha iyi yani. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

- Çok kötü oluyor... Bir arkadaşım o şekilde 8 yaş büyük... Şimdi kadın emekli, adam görevde ve gözü dışarıda... Hayır tabii ki (evlilikleri) yürümüyor. Sadece kağıt üzerinde olan bir evlilik bu. Adam dışarıda, kadın evde çocuk çocuğuna sahip olmaya çalışıyor. Yani sırf anne baba ayrı olmasın, çocuğa bir gelecek verebilmek amaçlı bir birliktelik bence. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Bence kadının büyük olması cinsellik anlamında da şey oluyor... Kadının menopozu filan derken... (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Hani şu anda düşünüyorum, eşim acaba benden büyük, onun bilmediği şeyi söylediğim zaman, benden büyük, benden daha çok şey görmüştür... Hani kendime psikolojik bir sıkıntı yaratırım kendi kendime. [M: Kötü mü hissedersin?] İllaki. Aslında olumlu yanları yokmuş ya, düşündüm de... (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Erkek büyük olması lazım ki sözü geçsin... Bana göre büyük olan daha baskındır. Bayanın yaşı büyük olursa daha baskın durur. Erkeğe göre daha baskın olur. Erkeğin yaşı daha yüksek olursa daha iyi olur bence. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- Türk toplumunda, yuvayı dişi kuş yapar diye bir deyim vardır. Benim etrafımda, bayan büyük, erkek küçük olan evliliklere baktığımızda, o kadar harika evlilikler var ki çünkü kadın hep alttan alıcı, kadın daha sabredici bir insan olduğu için, erkeğe daha çok sabır, daha çok... Olgun erkek, olgun bayan, düşük, yani küçük yaştaki erkeği zapt etmesi o kadar kolay olur ki... Erkeğe bağlı tabii, erkek aksiyse, tersse o zor, ayrı mevzu ama kadın ne kadar büyük de erkek küçük olduğu zaman, şöyle bakıyorum, o kadar güzel evlilikleri var ki çünkü kadın hakkından gelmiş. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Vallahi hocam ben her türlü sözümü geçiririm kariya. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- Benim de kız kardeşim öyle. Eşinden 2 yaş büyük. Çok güzel evlilikleri var. Gerçekten gıptayla seyrediyorum... Ama bence kadın büyük olunca erkeğe çocuğu gibi şefkat gösterir. O erkek de hep böyle pohpohlanmayı, böyle şeyi sever ya, nazlı olur, daha küçük olduğu zaman kadın da bir anne şefkati veriyor eşine (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Hocam bayanın yaşını almış daha çok eşini sahiplenir. O avantaj da var. Yani mesela bayan 1-2 yaş büyük olsa, evini de sahiplenir, eşini de sahiplenir. O şey de var. (Kars/Erkek/40-60 yaş)

- Erkek 10 yaş büyük olsun, hiçbir şey yok, kadın 1 yaş büyük olsun, söylüyorlar. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Benim arkadaşımın annesi, babasından 10 yaş büyük, kadın. Gayet de erkeğini benimsemiş, erkek evinin reisisdir pozisyonunda, hiçbir sıkıntı yok o yüzden. ... Kadın yerini biliyor. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

2.4.7

Toplumun/çevrenin beklentisi

Katılımcıların paylaşımlarına göre, ailenin ve toplumun evlilik konusundaki baskısı oldukça yaygındır. Katılımcıların çoğu bir an önce evlenmeleri konusunda yönlendirildiklerini söylemişlerdir. Genel kabul gören evlilik yaşının geçmesi “evde kalmışlık” olarak algılanmakta, özellikle kırsal kesimlerde 23-25 gibi yaşlarda dahi “evde kalmışlık” algısının oluşması söz konusu olmaktadır. Erkekler de baskı uygulanmakla birlikte, “evde kalmadan evlendirilme” daha çok kadınlar açısından söz konusu olmaktadır. Belli bir yaşa kadar evlenmeyen kadının çeşitli açılardan “kusurlu” olabileceği düşünülmekte, “yeterince iyi olsaydı” evlenecek birini bulabileceğine ilişkin dedikodular yayılmaktadır. Evlenmekte “geç kalan” bir kadının, daha sonraki yaşlardaki taliplerinin de yeterince iyi olmayacağı ve yaşça ondan büyük olacağı belirtilmiştir. Bu nedenle kadınların yaşlarına uygun bir eş bulabilmeleri için “vaktini geçirmeden” evlenmeleri gerekmektedir. Çocuklar 15-16 yaşlarına geldiğinde, çevre, evlilikten söz etmeye başlamaktadır. Katılımcılar, çocukluklarından itibaren çevre ve aile tarafından evliliğe hazırlandıklarını söylemişlerdir.

- Geç yaşı, affedersiniz, evde kalmış olarak görüyorlar. ...Evlenmiyorsa isteyen yoktur gibi. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Erkeğin yaşı büyüdükçe toplumda herhalde bir şüphe oluşuyor. Hani niye evlenmiyor, kısır mı veya başka bir şey mi, o baskı var veya aileden gelen baskı var, hani, niye evlenmiyorsun... Ha bire her taraftan bir baskı olunca... (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Ya mesela erkeğin yaşı da önemli, 35-40'a kadar şeyi vardır ama bayanlarda o tam tersi. Mesela 25'inden sonra baskı görüyor burada, bu çevrede. Sen niye evlenmedin, niye, sıkıntın mı vardı, ne gibi şeyler vardı... Dedikodu olur, mahalle baskısı. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)

- Hocam erkeklere 15 yaşında başlıyor, evleneceksin, evleneceksin... 15 yaşında evlenen akrabalarımız da var. Düğününe gittik, oynadık, halay çektik. Kız da 14 yaşında. Arkadaşın dediği gibi. 15 yaşından beri erkeklere özellikle, erkeklere şey yapıyorlar. Evlenmelisin. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Mesela benim babam ben lisedeyken evlenmemi istiyordu. Ben kabul etmediğim için evlenmedim. 16-17 yaşında direkt baskı yapmaya başlıyorlar... İşte torun sahibi olmak istiyorlar. Çocuklar yetişsin istiyorlar. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Bir de aslında bizim mürüvvetimizi de görmek istiyorlar. Belki 7 tane çocuğu evlenmiş, belki torunu da evlenecek ama o son çocuğu evlenmemiş diye onu evlendirmeye çalışıyor. 14 yaşında olmasına rağmen yine onu evlenmesini istiyor. Niye diye sorduğunuzda, mürüvvetini görmek istiyorum. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Mesela misafirler gelir bize, oturur, çayı ben dağıtırım. Çayı alır, der, düğününe, yani bizim Arapçada, der, oradan başlar. İki tane abim var, evlendi. Mesela çay dağıttığında, hadi iyisin, sıra sana geldi, ne zaman evleneceksin. ... Küçükten beri yani, bu şey değil, onlar ikisi evlendi, ne zaman evleneceksin, sıra sana geldi, hadi iyisin... En son zaten evleniyorsun. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- 25-26 yaşında olan kızlara, evde kaldın, diye söz çıkar. [Kimse almaz.] ... Aynen. Evde kaldın diye bir söz çıkar. O da kalır. O söz de çıktı mı damga gibi bir şey oluyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Bizim yayılıyor, aşiret olduğumuz için, bu buna söylüyor, o ona söylüyor, 2 bin kişinin haberi oluyor birden. Ondandır o kızı pek fazla talip de olmuyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

Erken evlenmenin yaygın olduğu şehirlerde eğitimin evliliği geciktirdiği belirtilmiştir. Aileler okula giden çocuklarını eğitimleri bitene kadar evlendirmemektedir. Çocuğun eğitim alıp bir meslek sahibi olması tercih edilmektedir.

- Mesela örnek vereyim, bizim memlekette bir insan okul okuduğu zaman zorla evlendiremezler. Evlendirmezler. Benim mesela şu anda, kız kardeşim var, Uşak'a gitti bu yıl, 2 yıldır üniversiteye hazırlanıyor. Okul okuyor bu yıl. Onun bir büyüğü var, o evli benim kız kardeşim. Okul okumuyordu mesela. Okul okumayan bir insanın ulaşabileceği bir hedefi yok. Beklentisi yok. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

- İşi, okulu filan varsa hatta onlar da yardımcı olur. Hocam bir nevi, okul okuyanın mazereti oluyor. Bizde okul okuyanları ön planda tutuyorlar. Atıyorum, dört yıllık üniversite bitirdi geldi, ona kız verirler. 25 yaşında da olsun, 28 yaşındaki kişiye 18 yaşındaki bir kız bile verirler. Niye? Okul okudu diye, bir mazereti var diye ki kızlarda da öyle. Bizim Arap kızlarında da öyle. Benim de ablam okuyor şu anda Kastamonu'da, 22 yaşına kadar da okuyor. Biz bir şey demiyoruz. Niye öyle bakıyorlar? Okul okuyor diye, okumuş birine verecekler diye beklebiliyorlar çünkü okul okuyor. Okul okumayan birini 22 yaşına kadar bekletirseniz o evde kalır, arkadaşın dediği gibi. Burada okulun çok etkisi var yani. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Okumuş birine doktor gözüyle bakarlar. Doktorluk okumamışsa bile doktor gözüyle bakıyorlar. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Hayata teslim oluyorsun. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım İşçisi)

Evlilik için, belli bir maddi birikimin olması ve ailenin geçimini sağlayacak koşulların hazırlanması gerektiğinden bahsedilirken, evlilik, katılımcılar tarafından sosyal ve ruhsal boyutlarıyla ele alınmamaktadır. Belli bir yaşa gelindiğinde, çevre ve ailenin evlilik konusunda baskısından söz edilmektedir. Evliliğe hazırlık geleneksel yargılarla ele alınmaktadır. Evliliğe ruhsal anlamda hazır olmaya ilişkin bir farkındalık yok denecek kadar azdır.

- Alt zemin hazırlanmadan çocuklarımızı evlendiriyoruz. Yani temel atmadan çocukları evlendiriyoruz. Temel atmadığın zaman da o yuva yıkılır. Çok ayrılıklar olur. Çok boşanma olur. Çok çocuklar anasız babasız kalır. ... Hayır ben karşıyım. 25'ine kadar karşıyım ben ama ben şimdi çocuğumu evlendirdim. ...Şu an çalışıyor. Çocuğu evlendirdim. Çocuğun evi yok. Benden destek isteyecek, hanım başa kakacak, diyecek, sen nasıl bir adamsın evini geçindiremiyorsun. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım İşçisi)
- [M: Nasıl, dilden dile dolanıyor ne demek?] Şimdi hocam böyle diyeyim, benim abim 27 yaşında evlenmemiş, ben abimden önce evlendiğim için, dedem mesela abime sürekli, ulan sen de evde kaldın, hadi evlen, kimi bekliyorsun, sana bir kız buldum, hele bak, sen evde kaldın, sen evde kaldın... Aslında bu evde kalma muhabbetiyle işte çevrendeki insanlar da seni evde kalma psikolojisine sokuyor. Bu sefer diyorsun ki ya millet işte bu tanıda bulunuyor, bunaliyorsun ve artık evlilik de sana şey geliyor... (Kars/Erkek/18-25 yaş)

- Bizde 16 yaşına gelince, şeydir, burayı bahsediyorum, akraba olarak, 15'te filan, tamam, olabilir... Burayı diyorum. Zaten Urfa'da 13-14 yaşında da oluyor. ...Eşimin akrabalarından bahsediyorum. (Kars/Kadın/18-60 yaş)

Bazı katılımcılar, kadınların genç yaşta evlenmesini onları "kontrol altına almak" adına olumlu görmektedir. Erken yaşta evlenen kadınları kendi kurallarına göre yetiştirmenin kolay olacağı, "olgunlaşmış" bir kadının söz dinlemeyeceği düşünülmektedir.

- [M: Ha onlar da 16 yaşına gelince, tamam, diyorlar?] Aynen. Yani rahat her şeyi öğretebilirsiniz, hani her şeyi bilsin, zamanı gelmiş, gibisinden düşünüyorlar. ...Toplumun uygun gördüğü yaş 25 değildir. Neden değildir? Çünkü Kars'ta, özellikle doğuda, gözünü açmadan evlendirilmeli, yani bilinçlenmeden, çok bir şey istemeden... [M: Gözünü açmak nedir?] Mesela kendini bilmeden, daha sorumluluklarını bilmeden, daha erken yaşta evlenirse, mesela ben kayınvalideyim, 16 yaşına bir gelinim olursa bana daha çabuk alışır, gözünü açar beni görür, sonra annesine, ailesine çok yapışmadan bana yapışır. Bizim evimizde, bizimle birlikte büyür, filan diye bence böyle bir inanış olduğu için erken evlilikler oluyor. ...İstediğim gibi yetiştiririm ve baskı kurarım. O yüzden, o şekilde, erken evliliğin aslında ben de hep evime bir işçi lazım, bir yardımcı lazım, öyle birini bulursam... Bana yetişkin biri, okumuş biri gelip bana yardımcı olamaz... (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Gelen gelinlerimiz küçük olsun, dediği gibi ama bizden giden kızlar büyük olsun. Olgun olsun, kendilerini ezdirmesin. Öyle bir düşünce de var bizim toplumumuzda. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Ama şöyle hani herkes senin her şeyine karışıyor. Yani ben o yaşta örtünmek istemedim ailem beni zorla örttü mesela. Hani falanca böyle der, komşu buna laf eder. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın)

Toplumun "ideal" gördüğü yaşlarda evlenmeyenler "evde kalmış" olmakla yaftalanmaktadır. Evlenmeyen kişiler, çeşitli dedikodulara ve mahalle baskısına maruz kalmaktadır. Zamanında evlenmeyen kişilerin "kusurlarının" olduğu düşünülmektedir. Aile ve çevre, kişilere evlenmek konusunda aceleci olmaları için bir baskı uygulamaktadır. Özellikle genç yaşta evlenmeyen kadınların çocuk doğuramayacağı ve evlenecek kimseyi bulamayacakları söylenmektedir.

- Dışarıda top oynuyoruz, diyorlar evlen. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Yani kız 25 yaşına geldi mi, evde kalmış, diyorlar. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- 18-16 yaşında. Mesela 16 yaşında bir çocuk geldiği zaman karşınıza artık bu evlenecek, evde kalmaz artık... (Niğde/Erken evlenmiş/Kadın)
- Evde kaldınız diyorlar mesela. [M: Kim diyor?] Aileler. Bir düğüne gidersen mesela 18'i geçtiysen oradan kız bakmalar, orada sen niye evlenmedin diyenler de çok var. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Var evet mesela annelerimiz, ben erken evlendim ama ablalarımıza hep derdi annem, evlenin artık mürvetinizi göreyim, çocuğunuzu göreyim, bunun kızı evlendi falan yapardı, ben erken evlenmesem bana da aynı şeyi yapardı, şu an kız kardeşime de aynı şeyi yapıyor. 23 yaşında. [M: Erkek çocuklarına da yapıyor mu?] Evet (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- 18'inde evlensen; aceleci, çabuk evlendi, evde duramadı, şu olmadı... Geç evlendin mi; gördün mü kimse istemiyor, evde kaldı, çirkin mi, bir kusuru mu var... Kesinlikle memnun olmazlar. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Bir insanın başına gelebilecek en kötü şey toplumun dışına atılmasıdır. Yani kendisinin yalnız hissettirilmesidir. ...bir erkek için de ama kadınlar için daha çok, 20 yaşına geldiye evde kalmıştır. Kötü gözle bakılır. ... Öyle yani, yani insan, toplumun dışına itilmemesi adına evlenenler var. ...toplumun dışına itilir, kötü gözle bakılır. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Zaten bir erkek askere gittiği zaman hemen kız peşindeleler aileler. Benim oğlum askerden geldi bir kız bulayım da hemen başını bağlayım derdindeler. (Niğde/Erken evlenmiş/Kadın)

2.4.8

Baba olmak için “ideal” yaş

Katılımcılar tarafından, erkeklerin baba olması için ideal yaş aralığının olmadığı, 70'li yaşlarda dahi baba olmalarının mümkün olduğu belirtilmiştir. Yirmili yaşlar baba olmak için en erken “ideal” dönem olarak öne çıkmıştır.

Bununla birlikte, baba olmanın sorumluluğunu her anlamda alabilmek için beklemek gerektiğini belirten katılımcılar da vardır. Doğacak çocuğun iyi koşullarda yaşaması için gereken maddi koşulları hazırlamanın altı

çizilmiştir. Aynı zamanda, çocuğun duygusal ihtiyaçlarına cevap verecek ruhsal olgunluğa sahip olmak ve çocuğu ilgiyle büyütme de önemli görülmektedir.

- Bence erkek iktisadi durumu iyi olunca evlensin ve çocuk sahibi olsun yoksa asla evlenmesin. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Bir de hani yaşla ilgili bir farklılık var tabii ki. İnsan mesela daha geç çocuk getirdiği zaman, diyelim 22, 20-22 arası getirdiği zaman bence daha iyi yani, 17-18'den daha iyi. En azından biraz daha akli başında oluyor, biraz daha olgunlaşıyor, neyi nasıl yapacağını biliyor, çocuğu nasıl eğiteceğini biliyor. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Ben erken evlilikten yanayım yani erkek 17-18 yaşında evlenirse kendi çocuğu 20 sene sonra babanın yaşına yetişecek. Hem de işte ona yardımcı olacak. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

2.4.9

Anne olmak için “ideal” yaş

Anne olmak için “ideal” yaşa ilişkin cevaplar farklılık göstermektedir. Genel olarak 20'li yaşlar “ideal” kabul edilmektedir. Bunun yanında kadının, çocuk sahibi olmanın gereklerine ruhen, fiziken ve ekonomik anlamda hazır olması için 25-30 yaş aralığı da belirtilmiştir.

Öte yandan anne olmak için 30'lu yaşlar, bazı katılımcılar tarafından, geç kabul edilmektedir. Katılımcılar muhtemel sağlık sorunlarını, anneliğe ayrılacak enerjinin yetersiz olacağını, geç yaşta anne olmanın çocukla oluşturacağı kuşak farkını örnek göstererek 30'lu yaşların anne olmak için “ideal” olmadığını öne sürmüşlerdir. Bazı katılımcıların, geç yaşta anne olmanın çocuğu daha bilinçli büyütme için sağladığını söylemişlerdir. Çocuğu dünyaya getirmek için gereken maddi koşulları sağladıktan sonra çocuk doğurmanın geç kalmak anlamına gelmediği belirtilmiştir.

- Şimdi 30 yaşında hamile kalsa derler ki çocuğu bir yaşında olsa 31 yaşında çocuğu olacak, kafası rahat olmayacak, eşim de diyor hemen çocuk yapalım diyor, çünkü o 33 yaşında. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Kadınların bir de hormonlar açısından down sendromu olasılığı yüksek oluyor. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)

2.5

ÇEZE'YE YÖNELİK TUTUM

2.5.1

ÇEZE tanımı

STK ve kamu kurumlarında “çocuk, erken yaşta ve zorla evlilikler” tanımı konusunda tam bir dil birliği sağlanamadığı anlaşılmaktadır. Kimi katılımcılara göre hepsi aynı anlama gelmektedir. Bu görüşün yanı sıra, “çocuk yaşta evlilikler” ile “erken yaşta evlilikler”i ayıran katılımcılar da vardır. Onlara göre 18 yaşını altındaki her birey çocuktur ve bu nedenle 18 yaşın altında yapılan evlilikler “çocuk yaşta evlilik”tir. Ayrıca bu yaşta yapılan evliliklerin aynı zamanda “zorla evlendirilme” olduğu görüşü de vardır. Bir katılımcı evliliğin kurumsal bir yapı olduğunu, bu nedenle bu tür durumları evlenme değil tecavüz olarak nitelendirdiğini belirtmiştir.

“Erken yaşta evlilik” ise 18-20 yaşlarında, tam anlamıyla bağımsızlığını kazanamamış, sorumluluk almaya hazır olmayan kişilerin yaptığı evlilikler olarak tanımlanmıştır. Buna karşın bu kavramların ikisinin de sorunlara yol açtığına, bu nedenle birlikte kullanmanın bir kolaylık sağladığına ilişkin bir görüş de vardır. Bir katılımcı kamunun daha az rahatsız edici olduğu için “erken yaşta evlilik” tanımında direndiğini ve bunun sorunlu olduğunu ifade etmiştir.

- 18 yaş altına evet çocuk yaşta evlilik olarak görebiliriz; ama haricinde erken yaşta evlilikler bence tamamen bağımsızlık kazanamamışlar kişisel olarak, hem ekonomik olarak, kişilerin evlenmesi ya da bu sorumlulukları almayacak kişilerin evlenmesi olarak düşünüyorum. (Niğde/Kamu)
- 12-13 yaşında evlenme çocuk yaşta evlilik bana göre tanımlanabilir ama biraz da şöyle bir şey var: 12-13 yaşındaki bir kız çocuğu ile erkek çocuğunu aynı kefeye koyamazsınız. Aralarında belli bir fark var, aynı yaşta olsalar bile olgunlaşma farkı vardır. Ne yazık ki, kız çocukları Türkiye’de kendilerini biraz daha çabuk anlıyorlar... (İzmir/STK)
- Aslında erken evlilik dediğinde her şeyin erken olabildiği gibi bunun da erken olabildiği şeklinde basitleştiriyor bence durumu. Sabah da erken oluyor, saat, evlilik de erken olmuş... Erken çünkü içerisi rahatsız edicilik barındırmayan bir kelime. (Gaziantep/Kamu)

- Herkes zaman zaman aynı dili kullanmıyor. Bazıları çocuk evlilikler diyor bazıları erken evlilikler diyor. Herkesin dili farklı olabiliyor. Ama yavaş yavaş sanki o duyarlılık ve farkındalık yaratılmaya çalışılıyor. Hem STK’lar arasında hem devlet kurumlarında. ...ben çocuk demeyi tercih ediyorum. ...Çünkü 18 yaşına kadar hepsi çocuk bence. (Mardin/STK)
- Çocuk evliliğiyle erken evlilik ayrı ayrı kullanmak sıkıntılı. Aslında ikisinin de kavramsal olarak yaşattığı sıkıntılar vardı bize. İkisi de tam ne demek istediğimizi karşılamıyordu gibi. Birlikte kullanmak bizim için bir kolaylık yarattı. (Gaziantep/STK-1)
- Ben kavram olarak ne çocuk yaşta evlilik kavramını kullanıyorum ne erken yaşta evlilik kavramını kullanıyorum. Çünkü evlilik bir kurumsal yapıdır. Bu nedenle ben doğrudan doğruya bunun bir çocuk tecavüzü olduğunu düşünüyorum. (İstanbul/STK)

2.5.2

Erken yaşta evlilik deyince akla gelenler

Erken yaşta evlilik konusu katılımcılar için “birey olarak yeterince olgunlaşmadan evlenmek” anlamına gelmektedir. “Olgunlaşmak” ise farklı açılardan tanımlanmıştır. “Yeterince büyümeden, bir yetişkin gibi hayatını maddi ve manevi yönleriyle inşa etmeden evlenmek” ise erken evlilik olarak görülmektedir. Maddi ihtiyaçların karşılanması ve ekonomik açıdan bağımsız olmanın yanı sıra yaş faktörü de ön plana çıkmaktadır. Yetişkin bir birey olarak kendini yeterince tanımamış, farklı hayat tecrübeleri edinmemiş kişilerin evlenmesi “erken evlilik” bağlamında ele alınmıştır. Aileyi sürdürecektir bilince sahip olmanın önemi vurgulanmıştır. “Erken evlilik”te yaş konusu bazı katılımcılar tarafından 18 yaşından önce evlenmek olarak tanımlanırken, bazı katılımcılar erken evliliği, getirdiği sorumlulukları vurgulayarak, olgunlaşma açısından tanımlamışlardır. “Erken evlilik” bazı kadın katılımcılar tarafından cinsellikle ilgili korkular ve sorunlar açısından değerlendirilmiştir.

- Maddi ve manevi olarak tam olgunluğa erişmeden yapılan evlilikler... Maddi, kendi ayakları üzerinde durması lazım erkeğin. Manevi olarak da bilinçli olması lazım. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Ekonomik özgürlük ele alınmadan, yapılan erkekle bir bayanın bir araya gelmesi erken evlilik diye düşünüyorum... (18 yaş altı) Yapılsa bile sürdürülemez yanlış, biter. ...Ekonomik açıdan bakınca sürdürülemez... evin nasıl geçindirileceğini bilemezler. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Yani gereken, evlilik için gereken fiziksel, zihinsel, mad-desel gereklilik şartlarını oluşturmadan yapılan evliliğe erken evlilik denir. Bu görecelidir, topluma göre, kişiye göre görecelidir. Kimine göre 25 yaş erken evliliktir, kimine göre 17 yaş. (Niğde/Erkek/40-60 yaş)
- Benim direkt aklıma cinsel korku gelir. Direkt. ...Yani kendim bile, çok küçük de değildim, 14-15 ama korkuyorsun. Ben korktum. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)

2.5.3

Erken evlilikle ilgili görüşler

Erken evlilik konusunda ön plana çıkan en önemli başlıklardan biri ekonomik açıdan aile kuracak ve sorumluluk alacak yaşta olmama konusudur. Evlilik, birçok katılımcı tarafından önce maddi yükümlülükler açısından ele alınmaktadır. Aileden ayrılıp yeni bir aile kurmanın maddi külfetini yönetebilecek yaşta ve olgunlukta olmak evliliğin yürümesi açısından elzemdir. Birçok katılımcı, yeterince birikim yapmadan evlendiklerini ve sonrasında çok zorlandıklarını paylaşmıştır. Çocukluk, ergenlik, gençlik gibi hayatın her dönemini yaşamadan ve kendini yeterince tanımadan evlenmek bilinçsizlik olarak değerlendirilmektedir. Ruhun ve ekonomik açıdan yeterince olgunlaşmadan çocuk yaşta evlenmenin boşanmalar, aile içi şiddet, iletişim sorunları, hayatı yönetememek gibi birçok olumsuzluğa yol açtığı söylenmiştir. Çocuk yaşta aile olmanın sorumluluklarını yüklenmenin ve hatta çocuk sahibi olmanın psikolojik açıdan hayli zorlayıcı olduğu vurgulanmıştır. Erken evlilik özellikle kadınların, erkeklere göre daha fazla yıprandıkları bir deneyim olarak ele alınmıştır. Bazı katılımcılar ise dine atıfta bulunarak erken evliliğin gençleri günahattan korumak için düşünülebileceğini belirtmişlerdir.

- Benim annem 17 yaşında evlenmiş. Çok ezilmiş, çok erken yaşta sorumluluk almış, çok erken yaşta çocuk sahibi olmuş, çok erken yaşta onları büyütme çalışmış ve kendi çok yıpranmış. ...Çocukluğunu yaşayamamış. ... Babam da 18 yaşında evlenmiş. Bence yanlış. Kesinlikle toplumda bunun kalkması gerekiyor. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

- Çalışıyorsa, orada aldığı parayla ailesini geçindirmeye koşulları varsa, erken evliliğin bence bir sakıncası yok yani... boşanmaların çoğu sebebi maddiyat. ...Yüzde 70-80'i maddiyat yani. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Bence yanlış çünkü çok ezilir. Hani bir de kaynanalı, kaynatalı bir yere düştü mü, baskılı bir yere düştü mü çok ezilir o insan... Çok da erken hamile oldu mu daha da ezilir. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Şimdi hepimiz dinimizi yaşıyorsak, dinimizde, peygamber efendimiz S.A.V demiş ki evlilikte hayır var. Evlendirilsin yani. Ha bu genç soytarı olup günaha gireceğine, evlilik daha iyi. Ama görücü ama severek ama mantıklı bir evlilik yani çok güzel olur diye düşünüyorum. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Ailenin desteğiyle evlilik nereye kadar? Yanlış. ...Evlilik kendi ayağının üzerinde durmaktır, aynı evi paylaşmaktır, aynı evin giderini, sorununu, sıkıntısını yaşamaktır. Yarın çocuğunuz olduğunda çocuğun bakımı vardır. Bakımı, çocuk doğurmak istemek çok büyük bir sorumluluk tabii ki. Bu sadece bebek değil, yarın büyüyecek, okula gidecek, liseye gidecek, üniversite isteyecek, her şeyi isteyecek. Sorumluluk demektir değil mi? Küçük yaşta evliliğe ben karşıyım. (Adana/Erkek/40-60 yaş)
- 16, 17 yaşında evlendiği zaman kızlığını yaşayamıyor, günahtır ya. Bir bıraksın, 20-22... Çıksın biraz, kızlığını yaşasın, evin içinde de yaşasın, biraz çıksın, otursun, girsin... Mesela 16-17 yaşında o köleleşip ömür boyu o eve bakacak, çocuklara bakacak. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Benim amcamın kızı, 15 yaşında evlendi, 16 yaşında anne oldu. Kendisi annelik yapmıyor çocuklarına, yengem tarafından çocuk büyütülüyor ...O yüzden kendilerini büyütürlerken çocuklarını büyütüyorlar. Her şey yarım kalmış oluyor, eksik kalmış oluyor. Ezilmiş oluyorlar. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Ben düğünümün ilk gecesi hastanelik oldum, sabaha kadar hastanede kaldım. Hastaneden çıkıp eve geldikten sonra bir saat uyumuşum. 6'da eve gelmişim, sabah 7, kaynanam işte kapıda, kapıda da değildi hatta, odadaydı, bana dedi ki işte, kalk misafirler var, çay filan vereceğiz... 18 yaşında anne oldum... Çocuğu banyo yaptıracağım ama nasıl yaptıracağım ben bu çocuğu banyo? Becerdim mi, becerdim, yapabildim mi, yaptım ama ne kadar zorlandım, ne kadar yıprandım. Hala da çok kötü yıpranıyoruz... Yani bence kadınlar çok eziliyor. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

2.5.4.

Erken yaşta evliliklerin altında yatan temel nedenler

Erken evliliklerin altında yatan temel nedenler arasında birçok başlık vardır. Bunlardan biri gelenekleri ve dini temel alarak özellikle kız çocuklarını "korumak" için onları evlendirme eğilimidir. Din açısından, ergenlik çağına gelerek cinsel dürtüleri uyanan gençlerin günah işlemesini önlemek ve bu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla erken yaşta evliliklerin "tercih edildiği" söylenmektedir. Erken evlilik konusu, katılımcıların çoğunluğu tarafından erkeklerden çok, kız çocukları açısından tartışılmıştır. Erken evlilik konusunda tartışmaların ağırlıklı olarak kız çocukları üzerine odaklanması, söz konusu baskının kadınlar açısından ne denli yoğun olduğunu göstermektedir. Katılımcılara göre dışarı "kötü"dür ve kız çocuk "ailenin onuru"dur. Kız çocuğun korunması, "aile ismi"nin korunması demektir. Katılımcıların aktardığına göre, aileye düşen kız çocuklarını "haysiyetli" bir şekilde büyütme ve "gözü açılmadan", "yanlış" yapmadan evlendirmektir.

- Bizim buralardaki mantık şudur, kızın gözü açılmadan, etrafa açılmadan, işte bilinçlenmeden verip gidelim. (Mardin/Erken evlenmiş/Erkek)
- Kızlarını art arda veren bir aile varsa, mesela diyor, namuslu, haysiyetli bir şekilde büyüttü, kız gözü açılmadan verdi... Yani hocam toplum içinde bir şey var yani, Ağrı toplumunda. Helal olsun adam kazasız belasız verdi kızlarını... O adam böyle bir onore oluyor. Bir de şey de var, İslamiyet'te de böyle, hani diyor, 3 kız mı, 5 kız mı ne, varsa, haysiyetli bir şekilde büyütse, cennetlikdir... O yüzden çok bırakmıyorlar kızın gözü açılın. İster istemez veriyor. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Bizim bu bölgede flört ayıp karşılanır. Hatta flört namus meselesine dönüşür... Tanıma süreci olarak görmezler... Ben 94 lise mezunuyum ama bizim dönemimizde flört, kafaya kurşun sıkma gibi bir şeydi. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- 13-14 yaşında torununu mu ne evlendirmişti. Sebepini sormuştum, zina yapmasın, dedi. Zihniyet bu. Zina yapmasın, evlensin. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Anne işte on dört yaşına gelmiş bir çocuğu artık evlilik çağına gelmiş bir çocuk olarak yani bir kadın olarak görüyor daha doğrusu çocuk olarak görmüyor artık. Bunun içerisinde tabii din de bence çok etkili şeyde ve ataerkil sistem. Temelde iki şey çok belirleyici. (İstanbul/STK/Pilot çalışma)

- Tırnak içerisinde kızımızın namusunu korumak. Baba bir yere kadar koruyor kendince. Sonrasında bir erkeğin sorumluluğuna veriyor o namusu korumayı. (İstanbul/Kamu)
- Erken evlilik yapan ve bununla birlikte büyüyen çocukların kendi ailelerine de yani sonraki ailelerine karşı da aynı şekilde bu kültürü aktardığını düşünüyorum. (Adana/STK)

Ahlaki yargıların yanı sıra oldukça yaygın bir gelenek olarak "başlık parası" ön plana çıkmaktadır. Başlık parası evlenecek erkeğin kız tarafına verdiği belirli bir para veya maldır. Hem ekonomik fayda sağlamak hem de evdeki nüfusu azaltmak açısından aileler çocuklarını erken yaşta evlenmeye zorlamakta ya da teşvik etmektedir. Bu bağlamda özellikle kız çocuğunun erken evliliği söz konusu olmaktadır. Yoksul ailelerde kız çocuk bir yük olarak görülmektedir ve katılımcıların aktardıklarına göre, hem ev giderlerini düşürmek hem de başlık parası alabilmek için erken evlilik "tercih edilmekte" hatta "dört gözle beklenmekte"dir. Bazı ailelerde bunun ekonomik açıdan bir "zorunluluk" olduğu ifade edilmiştir. Bazı katılımcılara göre bu, çok "köklü" bir uygulamadır ve değişmesi çok zordur.

- Sefillik içindedir, bakamıyordur. Evlendirir, kurtulsun kız bari... Yani sadece küçük yaşta zorla evlendirilme, başlık parası vs. düşündüğü için değil. Parasızlıktan evlendirmiştir, o da olabilir yani. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Adamın tarlasında, bağında, bahçesinde işe, adama ihtiyaç var, ondan evlendiriyorlar. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Babam mesela evde iki nüfus azalsın diye mesela dört gözle bakardı... evlendikten sonra gidiyoruz, geçimi rahatladı, maddiyata bağlı bir şey... (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Bir araba satar gibi kızlarını satıyorlar hocam. ...Toplumdan, kültürden kaynaklanıyor. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- (Kızların parayla evlendirilmesi) Benden önce değişmemiş, bende değişmedi, bence bu saatten sonra da değişmez. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Kaşık düşmanı kız çocuğu için söylenen bir söz ve bir an önce onun o hanedeki giderinin yani yarattığı giderinin bir an önce o aileden uzaklaşması, o yükten kurtulması gerekiyor (İstanbul/Kamu)

- Yani buradaki meseleyi din ya da gelenek görenek falan değil bu mesele yoksulluk meselesidir, böyle tartışılmak zorundadır. Çocukların bu beladan kurtarmanın yolu yoksullukla mücadeleden geçer. Ancak ona ilişkin bir hukuki alt yapı oluşturulursa ona ilişkin bir kamusal sosyal devlet yaratılırsa bu sorun çözülür. (İstanbul/STK)
- Benim babam sıraya koyardı mesela, güzellik sırasına göre, ben en çirkiniyim ona göre esmer olduğum için. Çünkü beyaz makbuldür. Babam mesela şey derdi tuğlu derdi, koyun o zaman alınır, erkek koyun da kıymetli. Babam derdi “Bundan 80 alacağım, bundan 70 alacağım.” Sıra bana geldiğinde “Eh işte 20-30 alınır” (Ağrı/STK)

Ahlaki yargıların yanı sıra oldukça yaygın bir gelenek Erken evliliğin ardındaki en önemli etkenlerden biri de toplumdaki gelen baskıdır. Bu görüşün, daha çok Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki illerde yapılan görüşmelerde ortaya çıktığı görülmektedir. Katılımcılara göre bu artık bir gelenek, örf, âdet olmuştur ve yıkılması çok zordur. “Bölgeden gelen kurallar” olarak tanımlanan bu durumun kadın ve erkekler tarafından olağan karşılandığından ve içselleştirildiğinden söz edilmiştir. Aileler dini, ekonomik, ahlaki, toplumsal çeşitli nedenleri öne sürerek bu yapıyı güçlendirmeye devam etmektedir. Aileler arasındaki bağların devamlılığını sağlama düşüncesinin de bunda rol oynadığı anlaşılmaktadır. Aileler, çocuklarının yabancıya gitmesini istemedikleri için onları bir akrabayla ya da yakın ilişkide oldukları bir ailenin çocuğuyla evlendirmektedir.

- Aile zoruyla evlenen insanlar var mesela. Okul okumuyor. Diyor ki evleneceksin, diyor. Mesela amcasının oğlu istiyor, diyor ki illa evleneceksin kızım. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
 - Diğer sebebi de akraba evliliğidir. Benim şu an annem babam akraba, babam dedi ki daha neyi bekliyorsun, evlen, daha iyisini mi bulacaksın, tanıdın, ...En azından yakınımıza gidersin... (Kars/Erkek/18-25 yaş)
 - Erken evlilik, bu şahıslardan kaynaklı değil, anne babadan, aileden gelen bir baskı yüzünden bu erken evlilik oluyor. Yoksa 17-18 yaşındaki bir genç, bir çocuk diyelim, nasıl hani, ben evlenirim, beni evlendirin, diyebilir. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Mahalle baskısı, erken evliliği tetikleyen tek şey mahalle baskısı. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Neden Ağrı’da bu sorun hala var? Çünkü geleneksel yapı çok sağlam burada. Çatırdamadı bile... Bu geleneksel yapı inanılmaz korunuyor. Bütün erkek ve kadın bireyler zaten olmaları gereken bu olduğunu savunuyorlar ve bunun kırılmaması için ellerinden geleni yapıyorlar. (Ağrı/STK)

- Şimdi aslında aileler arası bağ diyelim, adam gelip kızını istiyor, o da tamam diyor, kızı hayır bile dese o evet der. Bir yüzüğü geri çevirmek bizde aslında çok kötü bir şey olarak görülür. (Ağrı/Kamu)
- Hem Türkiye’de hem de Suriye’de anneleri kız çocuğunu evliliğe hazırlayan kişi olarak önümüze çıkıyor ve zorlayan kişi olarak çıkıyor. Tam tersine baba arka planda duruyor. (İstanbul/STK/Pilot çalışma)

Katılımcılar tarafından erken evliliğin kadınlar tarafından kendi ailelerinin baskısından uzaklaşıp yeni bir aile kurmak için tercih edildiği de belirtilmiştir. Bu bağlamda, aileler hem kendi kız çocuklarına karşı çok korumacı ve baskıcı davranarak, hem de genel anlamda çocuklarını evlenme konusunda zorlayarak erken yaşta evliliklerin yaygınlık kazanmasında temel rolü oynamaktadır. Evden dışarı çıkamayan, tüm gün ev işleriyle uğraşan, gezmek, dışarıyı görmek isteyen kız çocukları evliliği bir “çözüm” ve “kurtuluş yolu” olarak görmektedir. Evden ayrılmak isteme nedenleri arasında şiddet ve taciz de gösterilmiştir.

- Kesinlikle kızlar, bir an önce baba evinden gidip evlenmek istiyorlar. ...Kesinlikle bence kadınlar kaçmak istiyor. Yani ilk evlilikte, onlar evden baskı görüyor. Yoksa erkekler rahattır. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Kızlar da evlenmeyi erken istiyor. Yani isteyerek değil, babasına gidip, beni çarşıya götür, gezdir, diyemiyor. Sürekli evde, ev işleriyle uğraşılıyor.. Ama evlenirse kocası, ister onu, sürekli onu gezdirmek ister, bir şeyler ister, bir yerlere gider. Yani özgürlüğü biraz daha genişler evlenince. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Aile ortamında şiddet varsa, ondan sonra çok böyle ihtiyaçların karşılanmıyorsa, huzursuz bir ortamda büyüyörsen, evliliği kaçış olarak görüyorsun... Sevgi arayışı. Dediğim gibi, yaşadığın hayatın artık son bulup başka bir hayatın başlamasını istemek. O yüzden erken evlilik bence hep o nedenlerden başlıyor... Baba evinde yaşadığın sıkıntılar. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Evde mesela huzursuzluk vardır, şiddet vardır, tabii ki ister. Hani ben evlensem de kurtulayım, gideyim, kendime yeni bir yuva kurayım, hayat kurayım, der... (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Özgür olacağını sanıyor. Çocuk evde aile ile mutlu değilse mutsuzsa hemen o evden kaçmak istiyor. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)

- Başka şeye ulaşmak için bu aracı yapılabiliyor. Mesela kadında diyelim ki, kendi ailesi ile ilgili sıkıntıları var ondan kaçmak için evlenebiliyorlar bu çok kötü mesela. Denize düşüp yılana sarılmak gibi bir şeydir. Erkekler bu konuda nispeten biraz daha iyiler. Çünkü evlenememiş olsaydım evimi yine de ayırabilir tek başıma yaşayabilirdim ama bir kadının evini ayırıp yalnız yaşama isteği maalesef kabul görmüyor. Farklı değerlendirilebilir. (İzmir/Erken evlenmiş/Erkek)
- Aslında evlenmek istediğim için evlenmek istemiyorum ben, başka şeylerden kurtulmak için yapıyorum ama bizimkiler bunu göremeyecek kadar kördü, ilgisizdi, meselelerin o tarafında değillerdi. (İzmir/Erken evlenmiş/Erkek)
- Ailenin bir baskısı var, kız çocuğu veya erkek çocuğu, o ailenin baskısından kurtulabilmek için evleneyim, kurtulurum baskıdan mantığı ile evlenenler var. (Niğde/Kamu)
- Şöyle de bir şey var toplumsal baskının çok olduğu kapalı toplumlarda çok daha yoğun yaşanıyor. Çünkü ailenin içerisinde bir şiddet varsa, yetersizlik varsa, ilgi yoksa. (Mardin/STK)

Aileler yalnızca kız çocuklarını değil oğlan çocuklarını da dışarıdaki "kötülüklerden" korumak istemektedirler. Oğlanların kötü arkadaşlıklar ve kötü alışkanlıklar edinmesi önünde evlilik, "koruyucu bir etken" olarak gerekçelendirilmektedir.

- Diyor ki oğlum daha kontrolümden çıkmadan, tanımadığın bir ailenin kızıyla işte tanışmadan, bir komşumun kızı, tanıyorum, ailesini, kişiliğini... Hemen oğlumun ikna ederim, oğlumun daha yaşı da 20'ye varmadan, hemen oğlumun evlendireyim, oğlum uçuruma uçmadan. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Erkeklerle olan baskı ortamdan dolayı da olabilir. Kötü arkadaşlıklar, içki, madde bunlardan uzaklaştırmak adına da evlilik istiyorlar. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)

Eğitimine devam etmeyen ve ergenliğe girmiş kız çocuklarına sosyal anlamda alan tanımak yerine, büyümenin sıradaki adımı olarak evlilik dayatılmaktadır.

- Şimdi genellikle düşünce şudur, okumayanlar için, muhtarımızın dediği gibi, okuduğu zaman sorun yok, okumadığı zaman tabii ki fikir değişiyor. 18-20 yaşları arasında mecburen, kızı ellerinden geldikçe evlendirmeye çalışıyorlar çünkü okumuyor ama okumuş olsa, farklı olur. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)

- Anne babada da para olmadı mı, çocuğu okutmadı mı ne olur, mecbur onu erken yaşta evliliğe verecek ya da kocaya verecek. Devletin burada mesela üniversitelere burs parası, herkese burs vermeli bence. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- "Biz, okula da gitmiyor. O zaman 17-18 yaşına geldi, o diyor niye vermedin?" Yani çevresel etki de çok fazla. İşte "Niye vermedin, zaten kızın okula da gitmiyor." işte "Evlenme çağı geldi, bakamıyoruz. Sonraki çocuğu okula göndermek zorundayız" işte erkek çocuğunu atıyorum okula göndermek zorunda, o şekilde de evlilikler gerçekleşiyor. (Şanlıurfa/Kamu)
- Biz çok karşılaşıyoruz 12-13 yaşlarında çocuk, ben zaten okumuyorum da aileme de yük olmayayım, o yüzden evlenmek istiyor. Kendisi onu bu şekilde kendi isteği olarak görüyor... Aslından direkt olarak ailelerin kararı. Ama çocuğa direkt sorduğunuzda ben okumak istemiyorum, okula gitmek istemiyorum, okulda yapamıyorum diyor. (Adana/STK)
- Biz de kadınların geç evlenebilmesi için eğitimlerini tamamlamış olması gerektiği kanısını taşıdık. Dolayısıyla Milli Eğitim'in kapısını çok aşındırdık. (Ağrı/STK)

Erken evliliklerin önemli bir nedeni de toplumdaki "kız-kadın" algısıdır. Kız çocuklarının belli bir yaştan sonra çocuk olarak görülmemesi bu sorunun önemli bir kaynağıdır. 12-13 yaşlarından sonra kız çocuklarına yetişkin muamelesi yapılmakta, ev işi, çocuk bakma gibi sorumluluklar üstlerine yüklenmektedir. Bu durum, oğullarını evlendirmek isteyen aileler açısından da "evdeki işleri yapacak birini bulmak" bağlamında söz konusu olmaktadır. Evde anneye yardımcı olacak birine ihtiyaç duyulduğu durumlarda aileler bir kız çocuğu "almaktadır". Kız çocukları, ailenin ihtiyaçları doğrultusunda daha kolay "eğitilebilecekleri" için tercih edilmektedir.

- Ben köylerde de çok çalıştım. 12-13 yaşında artık çocukluktan çıkmıştır. Her işe koşturur. Süt mayalar, inek sağar, yemek yapar, artık hazır görülür. (Ağrı/Kanaat önderi)
- Geleneklerin genel anlamda etkisi azalmış durumda ancak din hala çok belirleyici. Özellikle mütedeyyin kesimin kız çocuklarını kadın gibi yetiştirmeleri büyük sorunlara neden oluyor. Ev işi yaptırılıyor, çocuk baktırılıyor (İzmir/Kamu)
- 12-13 yaşından sonra çocukları çocuk olarak görmüyorlar. Biz soruyoruz mesela kaç çocuğunuz var, onlar bize 12 yaşına kadar olan çocuklarını söylüyorlar ama 12-17 yaşındaki çocukları, onlar çocuk değil diye cevap alıyoruz. (Adana/STK)

- Anne baba ya da kadının evde işi çok fazlaysa... Bana yardımcı da olur diye düşünüyorlar. İşçi gelin. ...Yani mesela kaynana yaşlıdır, şu çocuğu evlendirelim, eve bir tane kadın gelsin işte, sobayı yaksın, yemeği yapsın. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Çünkü erkek istemiyor evlenmeyi, isteyen anne baba. Hizmetçi olacak birisini arıyor. Genç yaşta, küçük yaşta gelin alınan kişiler hakikaten o duygu ile alınıyor... Kayınvalideye, kayınpedere baksın, yemeği yapsın, evin işini yapsın, arada da çocuk doğursun onlara baksın ama sesi de çıkmasın. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Bir nevi hizmetçi tutuyorlar gibi hocam. Yani eve bakmak için evlendirirler mi insanı? (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Ben onu şöyle bağlıyorum, yaşı küçük olan bir genç kız alındığı zaman, küçük yaşta asi olmaz, büyük ne derse yapar, biz onu yönlendiririz ama 15 yaşında değil de 20 yaşında alırsa, biraz ses tonu yükselebilir, karşı gelebilir. Onu düşünerek küçük yaşta alıp da benim ailemin kültürü ile öğretilsin gelişsin diye, benim aklıma gelen o oluyor. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)

Ailelerin torun istedikleri için erken evliliği teşvik ettiği durumlar vardır. Bu durum özellikle tek oğlan çocuğa sahip olan ailelerde görülmektedir. Bu durumun altında “soyun devamını sağlama”, “mürüvvet görme”, “torun sevmeye” gibi etkenler olduğu gözlemlenmiştir.

- Sırf torun sevmek için çocuğunu evlendirmiş. Tek çocukmuş çocuğu, erkek. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Bu coğrafyada oğlan tekse aile diyor ki, ben hemen torun görmek istiyorum. Askere gitsin gelsin ama bakıyorsun adam sabretmiyor. Diyor ki, oğlum askerdeyken ben torunla oynarım. Bir özlem var yani oğlan tekse bu yapılıyor. (Şanlıurfa/STK-1)

Aile ve toplumun baskısından bağımsız olarak kendi istekleriyle evlenen çiftler de vardır. Kendi istekleriyle evlenen çiftlerin evliliklerinin altında yatan nedenlerden biri sevgidir ve bu evlilikler çocukların küçük yaşta âşık olmaları sonucunda kurulmaktadır. Genç yaştaki ilişkilerde kız çocuğun başkasına “verilmesini” engellemek için de erken evlenen çiftler vardır. Sevgi dışında bir başka neden ise “özenme”dir. Katılımcılar tarafından, son dönemde erken evlenmenin popülerleşmeye başladığı ve kız çocuklarının evlenen arkadaşlarına özendikleri söylenmiştir.

- Sizin kız arkadaşınız var, onu başkasına verme durumları oldu mu, mesela sizin planınızda 3 yıl sonra evlenmek var ama sevdiğiniz kızı verince mecburen kaçırmak zorunda kalıyorsunuz, başkasına verince. Bu da sizi erken evli yapıyor. Mecburiyetin de çeşitleri var. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Biz çocuklarımıza yeterince değer vermiyoruz çünkü neden, anne baba işsizlikten, sabah çıkıp bir baba hammallığa gidiyor, ayakkabı boyacılığına gidiyor, mahallede iki tane çocuk kalıyor. ...Çocuklar 13-15 yaşında birbirlerini sevebiliyor. O çocuklar o sevginin bile ne olduğunu bilmiyor. (İzmir/Kanaat önderi)
- Ben şöyle söyleyeyim açıkçası, benim asıl evlenme sebebim yine cahilliğimden bu, benim arkadaşlarım hep evlendi ben dedim niye duruyorum. Aynı yaşta onlarda 16-17 yaşında evlendiler. Ben dedim ben niye duruyorum ben de evleneyim. Ama pişman da değilim. (Niğde/Erken evlenmiş/Kadın)
- Mesela çevresine baktığı zaman, arkadaşları evleniyor, kendisi evde, o zaman bir ayrılma isteği oluyor. Hani ben de evlensem gitsem. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Erken evlenme furyasının tek sebebi, ya âşık olduklarını düşünerek evleniyorlar ya da gerçekten âşık. ...Şu anda yaklaşık 3,5 senedir gündemde de oluyor, erken evlenme furyası. Ben de furyanın içinde dahil olmuş oluyorum. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

2.5.5.

Erken yaşta evlenmeye yüklenen olumlu anlamlar

Erken yaşta evlenmenin olumlu yanları olduğunu savunan katılımcılar, erken yaşta ebeveyn olmanın ve çocukla birlikte büyümenin “ideal” olduğunu söylemişlerdir. Katılımcıların aktardığına göre, bir an önce hayat mücadelesine atılmak ve ailenin tüm sorumluluklarını alarak erken yaşta “olgunlaşmak” erken evliliğe ilişkin avantajlar olarak görülmektedir. Yeni bir aile ve düzen kurmak, bu katılımcılar tarafından olumlu bir durum olarak değerlendirilmekte ve dolayısıyla, yeterince olgunlaştığı düşünülen bir insanın erken yaşta evlenmesinde bir sakınca görülmemektedir. Olgunlaşma olgusu, ailenin maddi ve manevi tüm sorumluluklarını gereğince yerine getirebilmek açısından ele alınmaktadır ve bunun erken yaşta da mümkün olduğu söylenmektedir. Öte yandan, erken yaşta aile kurmanın kişinin hayatına “çekidüzen” vermesi açısından da yararlı olduğu belirtilmiştir. Günlük yaşamında çeşitli sorunları olan erkeklerin daha

“düzenli” bir hayat yaşamaları için aileleri tarafından evlenmeye teşvik edildiği farklı katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Çocukların erkenden büyüüp sorumluluk almalarını sağlamak adına evlilik bir “çözüm” olarak tercih edilmektedir. Bazı katılımcılar, çocukların evlenip sorumluluk almaya başlamalarıyla kendi yüklerinin azalacağını düşünmektedir. Öte yandan, evlenip yeni bir aile kurmayı ebeveynin baskısından kurtulmak için isteyen ve evliliğin kendilerine “özgürlük alanı” sağladığını belirten katılımcılar vardır.

- Erken evliliğin tek avantajı, erken anne olmak. ...Genç anne olmak, dinamik anne demek, onunla arkadaş olmak demek. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Ben hala gençken, oğlum veya kızım genç olduğu zaman beraber eğlenebileceğiz, arkadaş gibi onunla takılabileceğiz. Müthiş bir şey. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Bence erken evliliğin insana kattığı en güzel lezzet o olmalı. Çocuklarıyla beraber büyüyorsun, onları büyütüyorsun, onların büyüdüğünü görmek daha güzel oluyor. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Aslında erken yaşta ben, çocuğumla aynı, birlikte büyümeyi daha çok istiyordum. O zaman o çocuk evden kaçmıyor. ...Ama şimdi evden de başka bir yere yönelmiyor benim çocuklarım ama orada çok yaş farkı olduğu zamanda da inan çünkü onların kafaları götürmüyor, aynı zihniyette olmuyor. O çocuk evden uzaklaşıyor bu sefer. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Aslında çok iyi tarafları var. Çocuğun zamanında yetişiyor, senin yükünü biraz hafifletiyor. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Ben açıkçası iyi ki de erken yaşta çocuk sahibi olmuşum diyorum. Hem benim açımdan sorumluluklarım erken yaşta onları da evlendirip yani kendim gençken evlendirip dede olurum, sorumluluklarım ortadan kalkar. Ben de eşimle erken yaşta emekliliğimin daha keyfini çıkarırım diye düşünüyorum. (İstanbul/Erken evlenmiş/Erkek-2/Pilot çalışma)
- Ben gençken benim çok arkadaşım vardı evlenmeden önce, evlendi, alkolünü kesti, sigarasını kesti... Evi yuvası oldu mu toparlanır... Yani yuvasına bağlı bir insan olur. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Hocam ben uyuşturucu bağımlıydım. Evlenmek zorunda kaldım. O yüzden yani, uyuşturucudan kurtulmak için, eşimle tanıştım, ailesi razı gelmedi, kaçırdım. Ondan sonra düzelmeye yönelik bir şeyler oldu hayatımda. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)

- Erken yaşta evlenmek, erken yaşta olgunlaşmak demektir. Mesela mutfağa girmeyen birisi, e mutlaka yemeğini yapacak, anne olmuş, değil mi, çocukları var? E bir şeyleri öğrenmeye çalışıyor. Dışarıdan elini eteğini çekiyor, yuvasına bakıyor, ne yapacağına bakıyor. Daha olgun oluyor bence. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Ben mesela önceden dışarı çıkıyordum babam ne zaman geleceksin, nereye gideceksin falan derdi ama eşim hiç öyle değil, bir gidiyoruz 1-2 ye kadar... Rahatlık var sırf bunu yaşamak için evlenmek istedim. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Bu yaşta genellikle sevgili olma yaşları, bu doğu bölgesinde kapalı bir toplum olduğumuz için karşı çıkılıyor ona. Diğer şekil, evli olduğun zaman, sevdiğin kişiye zaten rahatsın. Bir garantinin var, bir belgen var gibi düşünün hocam. Kimseye hesap vermek zorunda değilsiniz, istediğiniz gibi yaşıyorsunuz. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)

2.5.5.1. Erken evlenmenin ailenin ekonomisine/gelirine katkısı

Katılımcıların aktardığı üzere, erken yaşta evlenmenin maddi yükü, daha çok erkeklerin üzerindedir. Evliliğin ve yeni bir ev kurmanın masrafını karşılamak “geleneksel olarak” erkeklere düşmektedir. Yine katılımcıların paylaştığı üzere “kız tarafı”nın “damat”tan beklentisi çocuklarının yeni hayatında daha iyi koşullara kavuşmasını sağlamasıdır. Ailelerin genellikle kız çocuklarının evlendiklerinde maddi açıdan rahat etmelerini amaçladıkları aktarılmıştır. Evliliğin maddi külfeti erkek için oldukça ağır olduğundan evlenmenin zorlaştığı belirtilmiştir.

- Ailesinin durumu iyi olanlar zaten, evidir, eşyasıdır, iç-neden ipliğe her şeyi aile alıyor ama benim çevremdeki insanların çoğu mesela durumu iyi olmadığı için, erkeğin üstüne yükleniyorlar. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Genellikle şu düşünce, ben rahat edemedim kızım rahat etsin. Çok istiyor mesela, kızının, şu kadar altın olacak, şu eşyalar olacak, evleri kira olmayacak, tamam da hepsini karşı taraf ödüyor. Karşı tarafın durumu olmadığı zaman ister istemez damadın üstüne kalıyor. Sen evlendin, git taksitini kendin yap öde. O şekil oluyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)

2.5.6.

Erken yaşta evlenmeye yüklenen olumsuz anlamlar

Erken yaşta evliliğin olumsuz yanları sorulduğunda, erkek katılımcılar sosyal hayatlarının "kısıtlandığını", aileyle ilgili sorumlulukları nedeniyle kendilerine vakit ayıramadıklarını söylemişlerdir. Eşlerinin kıskançlıklarını ve düzenli hayata geçmenin yarattığı ailesel ve ekonomik kısıtlamaları bu duruma gerekçe olarak göstermişlerdir. Genel anlamda, dışarı çıkılacaksa birlikte çıkmak ve eşlerin çıkarken birbirlerinin iznini alması gibi "geleneksel" yaklaşımlar söz konusudur. Kadınlar ise, ev içi sorumluluklardan dolayı zorlandıklarını ve sosyalleşmeye fırsat bulamadıklarını söylemişlerdir. Buna ek olarak, özellikle "annelik rolü"nü üstlenirken ve çocuklarını sağlıklı bir şekilde yetiştirirken zorluklar yaşadıklarını paylaşmışlardır.

Erken yaşta evliliğin, eşler üzerine yüklediği ekonomik yük birçok katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Eğitime devam edememek ve çocukluğunu, gençliğini yaşamadan hayat mücadelesine atılmak, erken yaşta evliliğin dezavantajları olarak görülmektedir. Aynı zamanda katılımcılar çocuk yaşta evlendikleri için ailelerinin sürekli hayatlarına ve ilişkilerine müdahale etmesinden, bu durumun eşler arasında kavgalara neden olduğundan yakınmaktadırlar.

- Şu an hani üniversite okuduğum için çoğu arkadaşım bekar, hemen hemen hepsi diyebilirim. Diyorlar ki atıyorum, Osman akşam dışarı çıkalım, ben diyorum ki gelemem, böyle böyle, evde çocuk var filan. Yani böyle böyle onlar çağdırmamaya başladılar, ben de yavaş yavaş evcil biri oluyorum yani. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Sorumluluk artıyor. Bir yandan iyi ama avantajdan çok dezavantajı var bence. Mesela ben gezmek istiyorum ama eşinle ortak karar alamazsan gidemezsin bir yere. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Olumsuz yanları eğitim ve özgürlük. Bunları evlenince kaybediyorsun. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Benim evlenmeyen arkadaşlarım var, onları gözlemlediğim zaman, yani hayatlarını dolu dolu geçiriyorlar. Şehir şehir geziyorlar. Aralarında dünyayı gezenler var. Yani ben de onlar gibi olmak isterdim gerçekten ama şimdi evli olunca, arkamızda bir çocuk var. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Çocukluğunu yaşamadan çocuk oluyor. Bu sefer onunla ilgileniyorsun. E senin o düşündüğün, kurduğun hayal kısıtlanıyor orada. Yapamıyorsun artık. Artık kendini o çocuğa veriyorsun, o aileye veriyorsun. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)

- Çocuk olunca sen bakacaksın dediler, ben de zor büyüttüm iki çocuğu acemilikle, ben de istemiyorum. Alt bezleme bilmiyordum, yemek verirken bir şey kalır mı boğazında deyip püre verirdim, katı veremiyordum, zorluklarım vardı. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- (Kadın) Ev işlerinde, çocuk büyütmede, hiçbir şeyde tecrübesi olmadığı halde o hayata atılıyor. En ağır gelen o. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Ben çocuğumu kucağıma aldım, ben ne yaptım, dedim çünkü arkadaşımı gördüm, dolaşıyordu... Söyle bir camdan baktım, dövündüm ama iş işten geçti. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Gülmeyi özlemişim dedim çünkü görümcem, kaynana, elti, kayın, hepsinin içinde olgun olacaksın, oturaklı olacaksın. Yani öyle çocuk gibi kelimeler yok, gülmek yok... (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Ondan sonra evliliğin bu kadar zor olduğunu, aynı evin içinde yaşamının bu kadar zor olduğunu, insanların yükünün bu kadar ağır olduğunu nereden bileceksin ki? (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın/Pilot çalışma)
- Ben kaynıma diyordum ki çıkıp kartopu oynamak istiyorum, çok aşırı seviyorum ama izin vermedi, sen artık gelinsin dedi, çok zordu, çok kötü bir dönemdi. Şimdi bile çıkıp oynamak istediğim zaman eşim bana diyor sen çıkıp dışarıda nasıl oynayacaksın, iki çocuk annesin diyor, zor yani çok zor, çocukluğumu yaşayamadım açıkçası. (Ağlıyor) (Ağrı/Erken evlenmiş/Kadın/Pilot çalışma)
- Bayan tarafı küçüktür mesela, eşiniz küçüktür, yani çocukça hareket eder, sizin hoşunuza gitmez... Mesela ailesi karışır oradan, ailesine uyar, kocasını dinlemez, ailesinin dediğini yapmaya çalışır... Ondan sonra sıkıntılar başlar ve boşanmalar olur... Annesinin mesela kızını yönetme isteği filan. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)

2.5.7.

Erken yaşta evlilikten en çok etkilenenler

Erken yaşta evlenmenin en çok kız çocukları için sorun teşkil ettiği düşünülmektedir. Erkeğe evliliğin maddi sorumlulukları düşerken, kadınlar ev işlerini yapmak ve çocuğa bakmakla yükümlü görülmektedir. Dolayısıyla erkekte çok kadının özgürlüğü kısıtlanmakta, kadınlar eve bağımlı kalmaktadır.

□ Çünkü çocuk sahibi oluyor, ezilen kız oluyor. Ezilen erkek olmuyor ki... Mesela kimileri şey yapıyor işte mesela, aldığı kızla, anne babasıyla beraber yaşıyor. Yani geniş aile şeklinde yaşıyor. Bu sefer evin tüm işleri küçük kıza kalıyor, hiçbir şey yapmadan sadece onlarla ilgileniyor. Erkek çıkıyor dışarıya, geziyor veya işe gidiyor ama kadın öyle değil. O yüzden en çok sıkıntıyı onlar çekiyor. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

□ Kadına binen yük biraz daha fazla oluyor bence. Ev işlerini yapacak, yemeğini yapacak, ekstra çocuğa bakacak varsa... (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

2.5.8.

Erken yaşta evliliğin en çok görüldüğü kitle

Çocuk yaşta ve zorla evliliklerle ilgili farkındalığın artması ve kız çocuklarının eğitime ulaşmasının kolaylaşması önceki kuşaklara oranla artmış olsa da, erken yaşta evlilikler hala ülke genelinde oldukça yaygındır. İstatistiklerin de doğruluğunu gösterdiği üzere, erken yaşta evlilikler farklı bölgelerde yoğunlaşmakla birlikte daha çok yoksul kesimlerde yaygındır. Birçok katılımcı tarafından bu durum ailelerin ekonomik açıdan fayda sağlaması ya da çocuğun kendi ekonomik bağımsızlığını kazanması ve ailesini kurması için başvurduğu bir yol olarak açıklanmıştır.

Bunun yanında, okula erişemeyen ya da eğitime devam etmeyen kız çocukları erken yaşlarda aileleri tarafından evlendirilmektedir. Katılımcılara göre, çocuk yaşta ve zorla evlilikler GKASV arasında da yaygındır. Aileler Türkiye’de hiçbir güvence altında olmaksızın mülteci olarak yaşamının ekonomik zorluğunu aşmak için kız çocuklarını evlendirerek yüklerini azaltmaya çalışmaktadır.

□ Doğu kesiminde, bizim orada, ismini vermeyeyim, 16-17 yaşında evlenen kızlar var. (Adana/Erkek/18-60 yaş/ Tarım işçisi)

□ Benim liseden arkadaşlarım vardı mesela, diyordu, ben bu sene kazanmazsam babam beni evlendirecek. (Ağrı/ Erkek/18-25 yaş)

□ Yaşlı başlı, ikinci şeyde, işte hanımı ölmüş filan, aile çok fakir, ailenin durumu çok kötü, hakikaten çok kötü, hani evine hakikaten it bağlasanız girmez. Sırf çocuğu kurtulsun diye, başlık da alıyor... (Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)

□ Zorla evlilik de zaten eskiden daha çok vardı aslında, yine de var. Ben eskiden sadece kadınlar için zorla evlendirilmek olayını biliyordum; ama öyle bir şey yokmuş. Van’da okudum ben, Yüzüncü Yıl’da, orada bir arkadaşımız vardı, erkek arkadaşımız Erkan, ağlayarak geldi içeri girdi falan. “Ne oldu?” dedik, “Beni evlendiriyorlar” dedi. (Kars/STK)

2.5.9.

Rıza

Evlilikte rızanın farklı boyutları vardır. Aileler ve evi yönetme rolü üstlenmiş baba, evliliğe onay vererek çocuğu zorlamaktadır. Genel anlamıyla, evliliklerde babanın onayını almak toplumda oldukça güçlü bir tutumdur. İkinci olarak aileler, çocuğu kandırarak/yanlış yönlendirerek ve teşvik ederek rıza üretmekte, çocuğu evliliğe ikna etmektedirler. Özellikle evlilik konusunda bilinçsiz, ailesinin yanında gördüğü baskıdan ve içinde bulunduğu koşullardan kurtulmak için evliliği tek fırsat olarak gören gençler evliliklere rıza göstermektedir. Rızanın bir başka boyutu ise namus meselesi, hamilelik, kaçırma, kaçma ya da çocuklar için sorun yaratan diğer durumlarda ailenin çözüm olarak evliliğe onay vermesidir.

Evlilik kararının alınmasında ebeveynlerin ve aile çevresinin büyük etkisi vardır. Kız çocuğunu, rızasını almadan, evliliğe zorlama konusunda diğer aile üyelerine göre baba figürü ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar, çocuklarının itirazına rağmen, ebeveynin zoruyla gerçekleşen evliliklerin yaygın olduğunu belirtmişlerdir. Evliliğe onay veren ebeveyne çocuğun karşı çıkması saygısızlık olarak kabul edilmektedir. Bu durum ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkinin ne denli hiyerarşik olduğunu göstermektedir.

Evlenen çiftler arasında, aile üyelerinden kimin rızasının daha önemli olduğu sorulduğunda, katılımcılar babayı işaret etmişlerdir. Yani evlenirken ailedeki kadınlardan çok erkeğin onayı ve rızası ağır basmaktadır. Son kararı verme yetkisi erkeklerde. Evlilikte rızaya ilişkin aynı sorunlar GKASV’ler arasında da gözlenmektedir. Çocukların evlilik konusunda ailelerine karşı çıkmaları ya da ailelerinin rızası olmaksızın evliliğe ilişkin karar almaları bir tabu olarak görülmektedir. Bir katılımcı ise, özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde erkeklerin evlilik kararına karışmadığını, bu kararlarda daha çok kadınların etkili olduğunu öne sürmüştür.

Babanın onayıyla çocuğu evlendirme konusunda İslam’a atıfta bulunarak, dini açıdan babanın ya da aileden bir başka erkek akrabanın, evlilikte, kız çocuğun vekili

olduğunu vurgulayan bir katılımcı da olmuştur. GKASV bir katılımcı, kız çocuğun rızası olmadığı halde babası vekili kabul ettiği için ona gelen çifti evlendirdiğini söylemiştir.

- Çoğu arkadaş da babasının, amcasının tavsiyesiyle veya annesinin tavsiyesiyle evlenmiştir... Baba tamam dedikten sonra, kıza da pek fazla bir şey düşmüyor aslında. Bazı yerlerde, her yerde değil. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Bir baskı oluyor yani. ...Mesela baba soruyor, kızım gönlün var mı, çok modernse, kız ses etmezse, demek ki bunun gönlü var yani. Gönlü var ki ses etmiyor. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Hocam sevgilisi vardı, babası vermedi, zorla başkasıyla evlendirdiler. ...Kız karşı çıksa da babası verdi sonuç olarak. ...Kızı üniversiteden aldılar hocam, okul okuyordu, hemşireliği kazanmıştı da... o zaman 30-35 tane kelle altın almıştı. Kızı zorla eve kapatmışlar. Zorla verdiler. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Şimdi şöyle söyleyeyim, dayılar teyzeler karışmaz ilk önce aileler vardır; onun ailesi, benim ailem. Ondan sonra benim ailem ile onun ailesi onay verdikten sonra diğer amcalarım ile görüşülür, onlar da beni istiyorlar mı istemiyorlar mı onlardan da isteyen var mı... Bazı yerlerde, bazı ailelerde amcalar amcaya vermek istemez. Nasıl söyleyeyim, "Benim oğlum istiyor, senin oğluna gideceğine benim oğlum da istiyor, biz de istiyoruz" deyip anlaşmazlık oluyor... (Şanlıurfa/Erken evlenmiş/Kadın)
- Zaten bizim bu taraflarda kıza söz düşmez, aile karar verir. (Şanlıurfa/Erken evlenmiş/Kadın)
- Genelde aile büyükleri verir. Yani genelde görücü usulü olduğu için söylüyorlar aile büyükleri, tamam isteyen diyorlar, kıza pek danışmazlar... Aile büyükleri zaten söylüyor senin şu kişi istiyor diye, eğer görmek istiyorsan gel gelsinler görmek istemiyorsan izin vermeyelim diyorlar. Onlar da bir görelim diyorlar. (Niğde/Erken evlenmiş/Kadın)
- Roman toplumunda kesinlikle zorla evlendirme yoktur. Bizde gönül rızası... İki genç birbirini sevmiştir anne baba rezil olmamak için, bunda en önemlisi de kız tarafıdır. (İzmir/Kanaat önderi)
- Evin içinden hiç çıkmamış bir çocuk ve evin içinden sadece evlenerek çıkabileceğini düşünen bir çocuk için de hani başka seçeneği olmayan bir çocuk için bu onu rızası demek alternatifler içerisinde... bilgisi yok aslında evlilik hakkında. Yani bir bilgi sahibi miydiniz evlilik hakkında dediğinizde, hayır böyle bir bilgilendirme olmuyor. Dolayısıyla aslında neye evet dediğinin çok farkında değil.

...nasıl sorumluluklar alacağını, nasıl bir zorluk yaşayacağını aslında bilmeden evet diyor. Evet dediği şey belki bir gelinlik belki güzel bir gün, düğün. ...Ama sonrasına dair hiçbir bilgisi olmuyor. Dolayısıyla da rızaysa bu buna rıza evet diyor ama aslında neye evet dediğini bilmeden evet diyor. (İstanbul/STK/Pilot çalışma)

- Kız çocuklarının kendileri bu konuda çok hevesli olabiliyor. Yani nasıl tanımlanır kendi ailesinden kaçma durumu. Yani o ailede gerekli desteği, bireyselliği, özgürlüğü alamadığı için başka bir yere yerleşirse başka birisiyle olursa daha iyi daha özgür yaşayabileceğini düşünüyor. (Gaziantep/STK-1)
- Erkekler karışmıyor ilişkilere. Güneydoğuda çoğunlukla %90 kadının üzerinde artık erkekler karışmıyor. Kadın faktörü artık güneydoğuda daha etkin diyebiliriz. (Şanlıurfa/Erken evlenmiş/Erkek)

Bazı katılımcılar çocukların evlilik kararı almak için tecrübesiz olduklarını, kararın aileye bırakılması gerektiğini savunmaktadır. Buna karşın, evlilik kararı alınırken aileye danışılabileceği, ancak kararın sadece aileye bırakılmayacağı da belirtilmiştir. Katılımcılar ailenin kararıyla yapılan evliliklerin "sevgisiz/sorunlu" olduklarını düşünmekte, bu kararın sadece evlenecek kişilere bırakılması gerektiğini ifade etmektedir.

- Aynen (aileler) önyak oldu ki olmalı bence zaten. O erken yaş değil de yani bazı zamanlarda ön ayak olmalı. Çünkü sen bilinçsizsin, cahilsin diyeyim, bir şey bilmiyorsun. Yani ailen sana bir kişiyi uygun görmüşse vardır muhakkak bir bildikleri ya o zaman da senin görüştüğün konuştuğun kimse yoksa. (Mardin/Erken evlenmiş/Erkek)
- (Ailelerin yönlendirdiği evlilikler) Yani çok fazla severek değil de belki mecburiyetten evlilik oluyor. Mesela görücü usulü evlilik biraz sıkıntılı olabiliyor. (İstanbul/Erken evlenmiş/Erkek)
- Bence çocuklara. [Neden?] Eğer bir şey yaşayacaklarsa onlar yaşayıp, mesela annem o zaman evlenme deseydi belki de annemle aram kötü olacaktı. Veya içimde bir ukde kalacaktı. Hani kötü olsa bile en azından onu ben yaşayıp görecektim. Bence her zaman öyledir. (Gaziantep/Erken evlenmiş/Kadın)
- Evlenecek çocuklara (bırakılmalı). ...Evlenecek çocuklar severse çoğalırlar, büyürler, kocaman ışık saçarlar, etraflarını da o heyecanla mutlu ederler. Bir hareketlilik olur, sevinç olur, affetme olur, bazı şeyleri aşmaya çalışırlar. (Mardin/Erken evlenmiş/Kadın)

- Her ikisine de bırakılması lazım. Önce çocuklara sorulması lazım ki ben istiyorum ya da istemiyorum diye sonra aileler devreye girmesi lazım. Direkt aileler devreye girerse zaten o çok yanlış. (Niğde/Erken evlenmiş/Kadın)

Son yıllarda evlilik kararının alınmasında bir değişim olduğunu belirtenler de vardır. Bu kişilere göre, gençler görücü usulü evliliklere rıza göstermemektedir. Gençler, kendi imkanlarıyla tanıştıkları kişileri ailelerine söylemekte, kendi seçimlerini yaptıktan sonra ailelerinin onayını aramaktadır.

- Baba everdikten sonra kıza söz düşmeme olayı 2000'den önce vardı. 2000'den sonra da hafifledi o. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Artık herkes kendi konuşup, görüşüp, ailesine söylüyor, o şekilde evleniyor. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Yüzde verirsek, (zorla evlendirme) bence %10 civarına düştü. 5 de diyebilirim. Çok düştü çünkü herkesin artık rızası var. Kime bakıyorsun, severek evleniyor, istiyor. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Evlenecek, ya çiftler, şu anda zaten hep çiftler karar veriyor. Tabii ki aileler de bakıyor ediyor ama yani %70-75 çiftler karar veriyor. (İstanbul/Erken evlenmiş/Erkek-1/ Pilot çalışma)

2.6

EVLİLİK PRATİKLERİ

2.6.1

Görücü usulü evlenme

Türkiye'de evliliğe ilişkin en eski ve yaygın geleneklerden biri görücü usulüyle evlenmektir. Bu pratikte, aileler ya da yakınlar, birbirlerine "uygun gördüğü" gençleri evlenmeye ikna etmektedir. Aynı zamanda, "damat adayı" ya da "eş adayı"ndan hoşlanıp evine "görücü" yollayabilmektedir. Kadının evliliğe rızasının olup olmaması ailevi ve toplumsal arka plana göre değişebilmektedir. Çoğu zaman evlenecek çiftin birbirini tanıması için belli bir süre görüşmelerine izin verilmektedir. Bazı kesimlerde ise damadın gelin adayıyla görüşmesi kısıtlanabilmektedir. Dolayısıyla, çiftler birbirlerini tanımadan evlenebilmektedir. Genel anlamda söz, nişan gibi süreçlerden sonra evlilik kısa bir süre içinde gerçekleştirilmektedir.

Görücü usulünde ailenin rızası daha önemlidir; çünkü bu pratikte ailelerin birbirlerini araştırması ve çeşitli ölçütler çerçevesinde çiftleri birbirlerine uygun görmeleri önem taşır. Birilerinin "yakıştırması", tavsiyesi ve aracılığıyla aileler anlaşmakta ve çocuklarını evlendirmektedir.

- Gittik şurada oturduk konuştuk beraber. Yengesi de vardı, diyeyim. Konuştuk. Sonra biraz baş başa konuştuk. Öyle yani, öyle görüşüyorsun. Artık eskisi gibi değil yani. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

- Ben öyle evlendim çünkü yaşadığım çevrede herkes öyle evlendi. O zamanlarda başka seçenek yoktu. Herkes görücü usulü ya da akrabadan evlenecek ya da seni dışlarlar o yerden. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Çok gezme tozma olmuyor sadece evine gidersin, çaya gidersin evine, öyle boğazda deniz kenarına çay içmeye götüremezsin, yanında kız kardeşi ya da komşusu gelir, ancak öyle ama öyle de kendini ifade edemez... Aileler diyor ki ateşle, barut bir arada durmasın misali... (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Hocam benim iki ablam görücü usulüyle evlendiler, zaten görücü usule sıcak bakan bir aile o cayma sürecini zaten hiç aklımdan bile geçirmemeye çalışır, kısa sürede bitmesine çalışır, sizin kast ettiğiniz uzun vadeye yayarak evlenmeye zaten görücü usul demem... (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Ben hiç konuşmadım. ...Bana su getirdi ki birbirimizi görelim. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Görücü usulünde de bir süre var, bunun araştırma, soruşturma, en az 3-4 ay öyle geçiyor. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- İstihbarat gibi çalışır görücü usulü. Nedir, 40 tane akrabası, bilmem nesi, soy sop, her şey araştırılır, uygunluk bakılır. (Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)

□ [M: Peki daha çok kimler görücü usulü evleniyor?] Yaşı geçmiş kişiler abi. 23-24. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)

Görücü usulü ile evlenen katılımcıların bazıları, bu şekilde evlenmenin "ideal" olduğunu belirtmişlerdir. Böylece, çiftlerin birbirlerini evlenince tanımalarının daha "heyecan verici" olduğunu, evlenirken öncelikli olarak ailelerinin rızasını aldıkları ve eşlerinin aileleri araştırdığı için daha doğru karar verdiğini söylemektedirler. Bununla birlikte, bu şekilde evlenmenin günden kaçınmak için dinen daha uygun olduğunu savunan katılımcılar da olmuştur. Bazı katılımcılar, görücü usulü evliliğin çok riskli olduğunu, birbirini tanımayan iki insanın evlenmesinin birçok sorunu beraberinde getireceğini belirtmişlerdir.

□ Bazen, görücü usulü daha mı iyi acaba, diyorum. Beraber, aynı süreç içinde, huyunu suyunu öğreniyorsun... bizim o çıkma dediğimiz dönemi evlilikte yaşıyorlar... Ayrıllıklar daha çabuk oluyor ama görücü usulünde o kadar ayrıllık olmuyor. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

□ Ama görücü usulünün de avantajları var. Şöyle söyleyeyim, görücü usulü olduğu zaman, çevredeki herkesten de onay alıyorsun çünkü herkes bir şekilde kızı tanıyor, erkeği tanıyor... Mesela benim kızımı biri istemeye geliyor, ben cevap vermeden önce kırk kişiye soruyorum... Evlendikten sonra huyu değişiyor, alkolik olduğunu öğreniyorsun veyahut da uyuşturucu madde bağımlısı olduğunu öğreniyorsun. Bu gibi dezavantajları da var. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)

□ Dini yönden bence uygun görülen bir şey. Hani dinimizce böyle görüşmek günah ya... görüşmek yine gerekiyor yani. O insanın nasıl bir insan olduğunu, en azından birkaç ay tanımak gerekiyor. (Kars/Kadın/18-60 yaş)

□ Kafelerde, şurada burada oturup konuşup, o bana çok ters... Tabii ki onun da fikrini alacağım, hani direktman, olur, demeyeceğim bizimkilerin yaptığı gibi ama ben de görücü usulü isterim. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)

□ Görücü usulü hiçbir şekilde iyi değildir. ...Neyin nasıl olacağını bilmiyorsun, tanımiyorsun, karakter olarak bilmiyorsun... Geri dönüşü var mı? Yok. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

□ Mesela eşten şiddet mi gördün, babaya gittiğin zaman, babayı sorumlu (tutarsın), "sen beni verdin" dersin ama kendin istediğin zaman diyorlar ki "sen ettin, sen buldun". (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

Geçmiş yıllara göre, görücü usulü evlenmek artık daha "geleneksel" bir evlilik pratiği olarak algılanmaktadır. Öte yandan, bazı katılımcılar, sosyal medyanın görücü

usulü evlilik pratiği üzerindeki etkilerinden söz etmişlerdir. Oğullarına sosyal medya üzerinden "eş arayan" aileler olduğu gibi, sosyal medya aracılığıyla kendileri tanışıp evlenmeye karar veren gençler de vardır. Bununla birlikte katılımcılar tanışmayla ilgili çeşitli değişiklikler olduğunu da söylemektedir. Artık gençlere, tanıştırdıktan sonra, birbirlerini tanımaları için zaman verilmektedir. Katılımcıların aktardığına göre, özellikle okuyan gençler, kendi tanıştıkları kişilerle evlenmektedir.

□ Aileler işte çocuğa diyorlar ki görüşün, internetten tanışın filan. Birbirinize görüntülü arama... Görücü usulü ama biraz şekli değişmiş yani. (Adana/Erkek/18-25 yaş)

□ Üniversite okuyan bir kız da olsun, oğlan da olsun, görücü usulüyle evlenmez. O bir geçti. Benim oğlan 4-5 sene okudu üniversitede, üniversitenin bitmesine 2 ay kala, baba ben evleneceğim, dedi. Şimdi nişanladım. Kız da orada okuyordu. ...Ben tanımiyorum. Bize de sadece gidip istemek düştü. (Niğde/Erkek/40-60 yaş)

□ Şimdiki görücü usulü de şu; dost, arkadaş tavsiye ediyor, yani şimdikininki adı görücü usulü, başlangıç, tanışma usulleri görücü. Aileler şey yapıyor. Anne önce, anne beğeniyorsa kızla erkeği bir araya getiriyorlar. Bunların bir uzun dönem, bazen bir hafta, hatta bir aya kadar görüşmeleri devam ediyor. Birbirinin kafasına uygunluk varsa he diyorlar. (Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)

□ Yani görücü usulü de olsa artık şey değil, halk biraz kendini aşmış. Erkek kız oturuyor konuşuyor. Anlayan muhabbet ediyor. Öyle eskisi gibi yok yani... Yani mesela istenmeden önce iki aile uzlaştıysa sonra iki çocuk bir araya gelir konuşur. Tabii onlara göre ne konuşuyorsa. Ondan sonra okeylerlerse okeylerler. Okeylemezlerse kız ben istemiyorum derse biter yani burada. (Adana/Kanaat önderi)

2.6.2

Kız kaçırma

Kız kaçırarak evlenme "geleneksel" evlenme yöntemlerinden bir başkasıdır. Kız çocuğunun kaçırılması, katılımcılar tarafından farklı sebeplerle gerekçelendirilmektedir. Ailelerin etnik farklılıklar, mezhep ayrılığı ya da başka nedenlerle kız çocuklarının evlenmesine karşı çıktığı durumlarda damat ve gelin adayı birlikte kaçarak evlenmektedirler. Kız arkadaşı bir başkasıyla evlenmesin diye onu kaçıran katılımcılar da vardır. Bu pratik, bazı yörelerde büyük bir "namus meselesi" olarak algılan-

maktadır. Bazı durumlarda ise, aileler kız çocuklarını kaçırmanın cezası olarak damada bir çeşit "para cezası" kesmektedirler.

- Askerde ihbar geldi bize. Kars'ta yaptım ben askerliği... Komutanımız kızla konuştu. (Kız) "ben kendi isteğimle kaçtım, seviyorum, ailem vermediği için ben de kaçmak zorunda kaldım" dedi... Komutanımız da bir şey yapamadı çünkü kendi isteğiyle kaçmış. Sonrasında aileler birleşip tekrardan düğün filan yaptılar. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Amcamın oğlu. Urfalı, köyde, sevdiği bir kız vardı... İstemeye gittik, vermediler. Bir, iki, üç, vermediler. Kaçırarak zorunda kaldı... İstanbul'a gitti. Oradan Ankara. Hani gezdi, izini kaybetti. Şu anda nerde olduğunu bilmiyoruz. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Çocuğun babası istemedi. Bunlar ikisi Diyarbakır'a kaçtılar, bir tanıdığın yanına. Bir 10-15 gün içinde olay duyuldu. Neyse, babası aracı gönderdi, bu defa da kızın babası kabul etmedi. En son 50 bin TL ceza kesti ona, 50 bin TL aldı, ondan sonra, dedi, kızıma da bir tane ev. Mardin'den ev tutmuşlar, dayalı döşeli, altın yaptırdı... (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Eskiden öldürme filan vardı ama şu son zamanlarda bu öldürme şeyleri çok yok. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- O zaman namus meselesine girer ama rızası olursa o ayırdır, rıza yoksa işler değişir... (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/ Pilot çalışma)
- Kaçırдың diyelim, karşıdan bir kız alıyor zaten senden, küçük, büyük fark etmez. Kızı senden alacak. ...Bir miktar para alacak. ...Barışırsa eğer, barışırsa kız alacak. ...Barışmazsa kan davasına dönecek yani. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Benim kardeşim de kaçırıldı, 40 milyar aldılar ve yani 1 yıl bile olmamış. ...Parayı alıp cebine koyuyor ve kızıyla da görüşmüyor... Sen bizim başımızı önümüze eğdin ki kız da zaten zorla başka birine verdikleri için kız kaçtı kardeşime... O parayı da ne için alıyorlarmış, kan çıkmasın diye. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Amcam kız kaçırıldı, halamı karşılığında verdiler berdel olarak... O kadar dövüyordu ki... Böyle etrafında çember oluşturdular, önce eşim vururdu, sonra kaynım vururdu, sonra öbür kaynım vururdu. Bir gün dedi ki işte, kanlar içinde geldim babamın yanına, dedemin yanına gelmiş. Demiş ki bana yaptıkları zulüm bu. Dedemin söylediği tek şey, ben erkek çocuklarımı senin için öldürtemem ve halam o lafı duyduktan sonra gitti ve dayak yiyerek kaç çocuk düşük yaptı ve hala da anlatıyor yani. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

- Aile şiddetinden kaçan da çok var. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Yaşça büyük bir insana verilecekleri zaman kaçarlar. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

2.6.3

Berdel

Katılımcıların aktardığı paylaşımlar ışığında, berdel iki ailenin karşılıklı olarak birbirlerinden kız çocuğu alıp vermesi pratiği olarak özetlenebilir. Katılımcılar tarafından özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'nde, aileler arasında kan davası gibi krizleri çözmek, akraba evliliğiyle malların bölünmesinin önüne geçmek için uygulandığı aktarılmıştır. Katılımcılara göre, bu "karşılıklı evlendirme" yöntemi oldukça eski bir "gelenek"tir. Bu yolla, aynı zamanda, kız çocuğunun kaçırılması durumunun kan davasına dönüşmemesi ve husumetin büyümemesinin amaçlandığı dile getirilmiştir.

- Kız kaçtıysa, onun yerine kız verilmişse... Onun rıza gösterip göstermemesi çok önemli olmuyor. O zorla oluyor işte. ... Mecbur bırakılıyor. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Anne babanın içi kan ağlasa da istemese de bir şekilde o kız kurban edilecek... Aksi takdirde daha farklı olaylar olur, daha büyük olaylar olur. Mecbur ölümler olur. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Sürekli görücüleri geliyordu, babası vermiyordu... Daha sonra kaçtı. Bir çobanın oğluyla kaçtı... Erkek tarafı, kız kardeşini getirdi, onun erkek kardeşine verdiler. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Berdel evliliği ile evlendim. Yani eğer amcamın kızından ayrılısam benim ablam da amcamın oğlundan ayrılacaktır. Öyle bir toplumun altında yaşıyorduk. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

2.6.4

Akraba evliliği

Akraba evliliği, hala oldukça yaygın olan bir evlenme pratiğidir. Katılımcıların aktardığı paylaşımlara göre, aileler, kendi aralarında anlaşarak çocuklarını evliliğe yönlendirmektedir. Amcanın en yakın akraba sayıldığı bu pratik kapsamında, amcaoğlu/kızı en olası damat/gelin adayı olmaktadır. Kız çocuğunu, amcasının oğluyla evlendirmek aynı zamanda mal bölüşümünün önüne geçmek demektir. Ayrıca yakın akrabalık ilişkisi olduğu

için gelinin damadın ailesine daha kolay uyum sağlama-
cağı da düşünülmektedir.cağı da düşünülmektedir.

- Benim amcalarımın çocukları vardı, bir çocuğu ayağa kalktı dedi ki "Biz kabul etmiyoruz. Biz ne kadardır bekliyorduk, kız okuyordur, kız küçüktür. Biz dedik "Evleneceğiz" Siz niye öyle yaptınız?" Benim amcamın oğlu kesinlikle bunu kabul etmedi ve benim babam dedi ki "Bu iş olduktan sonra, ben bunu söyledikten sonra, verdikten sonra sen konuşmayacaksın. (Mardin/ Erken evlenmiş/Kadın)
- Benim ailem o şekilde istemiyordu, ama amcamlar akraba istiyorlar. Biz yabancıya vermeyiz diye... Beni amcamın oğluna istiyorlardı. Annemle teyzem eltiler, babamla da amcam kardeşler, kardeşler birbirlerini almışlar. (Ağrı/Erken evlenmiş/Kadın)
- Bizim güneydoğuda böyle bir şey vardır, öncelik amca-
dadır, amca isterse kızı başka birine vermezler. Öyle bir sıkıntı var. (Şanlıurfa/Erken evlenmiş/Erkek)
- Evet, akraba olunca daha çok böyle bir tatlı geliyor. Yabancı gelin almaktansa akraba daha bir tatlı oluyor. Daha çok görüşeceğiz, daha çok gidip geleceğiz, daha samimi olacağız. (Şanlıurfa/Erken evlenmiş/Kadın)
- Şimdi benim eşim 14 yaşındaydı, amcamın kızıydı, ara-
mızda 8 yaş fark var, askerliği bitirmiştik bir yıl sonra evlendim. Önemli olan ahlakıydı, her şeyini beğenerek, geleceğe dönük, onunla evlendim. Kızım 22 yaşında evlendi. Onu da amcasının oğluna verdim. (Şanlıurfa/ STK-2)
- Aile içinde evliliklerin daha doğru olacağını düşün-
yorlar. Aslında bunun sakıncalarının çok iyi anlatılması lazım. Özellikle tıbbi açıdan da; ama çok fazla dikkate alınmıyor ve hala maalesef eğitilmiş insanlar dahi bu tür kararlar alabiliyor. (Kars/Kamu)
- Maalesef evet burada geleneksel bir yapı var. Kızlar 14-15 yaşına geldiğinde önce ailedeki genç erkeklerle söylenir işte kızımız bu yaşa geldi yabancılar istemeden eğer böyle bir niyetiniz varsa öncelik amcaoğlunundur. Sonra işte akraba içindeki diğer gençler. Eğer amcaoğ-
lu istemezse dayıoğlu, halaoğlu vesaire Akraba evliliği. (Mardin/STK)
- Genelde amcasının oğlu oldu mu fazla itiraz olmaz. Amcası ciddi manada onu isterse kabullenir. Der ki, ben yabancıya gideceğime amcaoğluma giderim. ... Amcakızı dururken dayıkızı alınmaz. Amcakızı daha ya-
kındır. Dayı fazla akraba sayılmıyor. (Şanlıurfa/STK-2)
- Evet yabancıya gitmesin de bizde kalsın. Atıyorum adamın üç kızı var abisinin oğlu ile evlendiriyor niye, benim malım başkasına gitmesin diye, bu da olabiliyor, kırsalda özellikle bu var. (Niğde/Kamu)

2.6.5

Beşik kertmesi

Beşik kertmesi pratiği, daha yeni doğmuş çocukların ak-
raba ya da tanıdık olan aileleri tarafından büyüdüklerinde birbirleriyle evlenmelerinin kararlaştırılması anlamına gelir. Genellikle Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde uzun yıllardan beri var olan bir ev-
lendirme biçimidir. Bu pratik eskisi kadar yaygın olmasa da, çocukken kendisi adına evlilik sözü verildiğini anlatan katılımcılar çıkmıştır.

- Benim bir tane vardı beşik kertmesi, istemedim, dayımın kızı. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Benim de vardı, ben de istemedim çünkü ben yanına gittiğimde şöyleydi... Hocam bugün sen yok deyince aileden zorlama yok. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)

2.6.6

Başlık parası

Başlık parası Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde hala sık rastlanan bir uygulamadır. Katılımcılar, ailele-
rin para karşılığında evliliğe razı olduğu birçok örnek vermişlerdir. Katılımcılara göre, bu pratikte damadın ailesi, gelinin ailesine 5 ila 50 bin lira arasında değişen miktarlarda ödeme yapmaktadır. Katılımcılardan biri, kadının ten rengine göre de başlık parası miktarının artıp azaldığını aktarmıştır. Ailelerin, kız çocuklarını evliliğe yönlendirmesinin ya da rızalarını almadan evlendirmesi-
nin temelinde yatan nedenlerden biri başlık parasından elde edilen maddi kazançtır. Kimi katılımcılar, kız ço-
cuklarının düğün masraflarını karşılamak için böyle bir uygulamaya gidildiğini belirtmişlerdir. Başlık parasının bir başka türü süt hakkıdır. Katılımcıların aktardığı üzere, anne kız çocuğunun evlenmesi karşılığında bir miktar para talep etmekte ve kız çocuğunu büyüttüğü için bu paranın hakkı olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar arasında hem başlık parası ödemiş hem de başlık parası almış kişiler bulunmaktadır.

- Esmerler 40 bin lira, beyazlar 45, sarışınlar 50... (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- İnanın 25'e bir tane kızı verdiklerini biliyoruz... Kız evlendi, ondan başlık parası aldı. O gitti. Sonra ayrıldı diyelim, bunu rahatlıkla baba severek alıyor biliyor musunuz evine geri çünkü tekrar veriyor. (İstanbul/ Kadın/18-60 yaş)

- Başlık parası süt hakkı oldu. İsmi değişti, kibarlaştırdılar. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Süt hakkı dediğin, imam nikahında veya işte benzeri dini nikahlarda annenin hak ettiği, o evlada verilmez, anneye verirsin... Annenin tercihine kalmış, anne onu kızın çeyizine de harçayabilir, gider kocasıyla da yiyebilir. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Bizim orada süt hakkı denilince, gönlünden ne koparsa onu verirsiniz ama başlık ayrı bir şey. ...Bizim minder var, minderde oturuyorlar, içlerinden ne geçerse o kadarını minderin altına koyup çıkıp gidiyorlar. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Suriye'de başlık parası çok kıymetliydi çünkü ailenin şerefi oluyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- İslami açıdan bakarım. Mehir diye bir şey var... Kız kendi mehrini karşı taraftan ister. İstersen yüz milyar istersin. Kendini güvenceye alması için. Yarın öbür gün ne olacağı belli değil... Baba bile dokunamaz ona... Kocası bile dokunamaz o paraya... Burada mutlaka o mehir yapılır... Dini nikah kıyılınca mecbur mehir var. Ben bir kelle altın üzerinden kıydım nikahı. O altını da eşime verdim. Yani o onundur. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Bir söz var, diyor ki başlık parası alan kayınpeder, 4-5 tane gelin dereye gidiyorlar, boşuluyorlar... Dede diyor ki oğluna, oğlum başlık verdiğini kurtar, başlık vermediğini kurtarma. Sürekli o söz söylenir burada. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

- Artık onu kaçırma olaylarında istiyorlar ya genelde (ceza olarak). (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Sen benim kızımı kaçırdın, şu kadar para getir de barışalım... O parayı alıyorlar, kızı da kabul etmiyorlar. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Başlık parası değil. Yani bizde başlık parası yok... İstemeye geldiği zaman kesim kesiyor. Mesela diyor ki kızıma 5 tane bilezik alacağım, diyor, 1 set alacağım, diyor, ne bileyim, beyaz eşyası, evini dayayıp döşeyeceğim, öyle şeyler ama benim ailemde olmadı. Babam istemedi. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Bizde öyle. Dayılara veriliyor, çeyiz parası gibi bir şey. Başlık parasını diyelim 5 bin lira aldık, onu ailem alıyor ama 3 bin lira da ayrıca alıyorlar. Onu da dayılara veriliyor, 4 dayı varsa mesela 4 dayıya bölüştürülüyor. Benim 4 tane dayım var, o 3 bin lira 4 dayım arasında bölüştürülüyor. Sanki onun da hakkı benim üzerimde varmış gibi. (Şanlıurfa/Erken evlenmiş/Kadın)

2.7

ÇEZE'NİN ETKİSİ

2.7.1

Kadınların eğitim hayatına etkisi

ÇEZE'nin etkileri açısından kadınların eğitim hayatı, üzerinde durulan önemli konulardan birisi olmuştur. Bazı katılımcılar, eğitim ve evlilik hayatının birlikte yürümeyeceğini hem ailenin hem okulun sorumluluğunu almanın kadınlar için çok zor olduğunu belirtmişlerdir. Başka katılımcılar ise, eğitime devam etmenin evlilik yaşını yükselttiğini, eğitimin kadının güçlü olduğu, daha sağlıklı evliliklerin yapılmasına önayak olduğunu söylemişlerdir. Ailelerin, okuyan kız çocuklarının evlenmelerine onay vermediği, eğitimlerine devam etmelerini istediği, birçok katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Kadının hem evin ve çocuğun hem de okulun sorumluluklarını almasının onlar açısından yıpratıcı olduğu söylenmektedir.

- Kızın ailesi de karşı. Hani kız okuyorsa kızını vermez. Hani, kızım okuyacak, devlet memuru gibi bir şeylerden... Evlendirmeyecek ama erkek için öyle değil, erkek okusa da okumasa da evlenir. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Evlenip okuyanı da var. ...2-3 yıl ben çocuk istemiyorum, diyor, benim okulum var. Ben okumak istiyorum, diyor. O da okuyor, kendisi de okuyor. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Edebilir. Benim eşim lise mezunuydu evliyken, üniversite mezunu oldu. Hem çalıştı, hem üniversite okudu, hem evliyiz. (Adana/Erkek/40-60 yaş)

Öte yandan, eğitimi sırasında ya da öncesinde evlenen kadının okulu bırakmasına yönelik bir baskı söz konusu olduğu aktarılmıştır. Kimi erkek katılımcılar, eşlerinin onlardan daha eğitilmiş olmasının otoritelerini sarsacağını ve bundan rahatsızlık duyacaklarını belirtmişlerdir. Ekonomik anlamda kadının erkekten güçlü olması kabul edilemez bir durum olarak burada da karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılardan bazıları evlendikten sonra eşlerinin eğitimlerini yarıda bıraktığını paylaşmıştır. Eğitim konusunda eşlerini destekleyenler olduğu gibi, eğitime devam etmemesi için eşine baskı uyguladığını söyleyen katılımcılar da vardır. Kadına yönelik namus algısı burada önemli bir rol oynamaktadır. Bu hususta, kadının eviyle ve çocukla ilgilenmek yerine, okula giderek sosyalleşmesinin sorun yaratacağı söylenmektedir. Çocuk bakımı ve ev işlerinin kadının esas sorumlulukları olarak görülmesinin bir yansıması olarak, bu görevlerin eğitime devam etmenin önünde engel oluşturduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla evliyken eğitime devam edebilen kadınlar azınlıktadır. Bir kadın katılımcı, kendi çabalarıyla üniversiteyi kazanmasına rağmen eşi izin vermediği için okula gidemediğini aktarmıştır.

- 18 yaşında evlendim eşimle, eşim 18 yaşındaydı. ...Evliliği tercih etti diye üniversite hayatı devam etmedi. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Çocuk yoksa da sıkıntısı yine vardır, akşam eve geldiğinde diğer işlerden koşturduğu için, yani gün boyunca yapacağı tüm işler, sadece bir akşama kalabilir. Birkaç saate. Zorlanır yani. Yıpranır. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Ben olsam izin vermem çünkü benden üstün olacak. Seviye farklı olacak. Yani ben getireceğim, 2 milyar 20 asgari ücret, hanım getirecek 5 milyar. Nasıl zoruma gider benim? Benim iki katım para alacak. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Benim dayımın kızı vardı, çok zekiydi kız. Endüstri meslek lisesine yolladılar kızını. ...Daha okuldayken, annesi baskı yapıyor, evlen diyor. ...Tıp fakültesini kazanmıştı. Annesinin baskısı yüzünden bıraktı. Kız kafayı sıyırdı. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Şimdi misal, diyelim ki benim gelinim okula gidiyor. Yarın köyde laf olacak, bu kızın ne işi var, evli kadının ne işi var okullarda... (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Bana göre erken evlenirse kadının eğitim durumu çok zor olacak. Yani kadının çocukları olacak ve daha küçük yani her taraftan zor. Ama olgun bir kadın olursa evet eğitime devam edebilir bence çünkü geç evlendi ve evliliğin sorumluluğunu nasıl taşıyacağını biliyor. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

- Yani buradaki genel düşünce şudur, evlendiğin zaman evine bakacaksın, evine sahip çıkacaksın, dışarıda işin yok. Okumayacaksın. Kocana itaatkar olacaksın. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- O da kadın olmuş ya, kızımız giderse okula, işte gider gelir, nasıl diyeyim, birileriyle işte yatar kalkar filan, o endişe var. Kız sigorta gibi bir şey. Onu kaybettikten sonra... (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Hatta üniversiteyi okuyan bile şu an evlendirilmiyor. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Erken yaşta evlenenler belki lise mezunu bile değiller. Böylelikle tabii ki eğitim hayatları zaten ellerinden alınmış oluyor. Evlendikten sonra da okula devam etmiyorlar tabii ki, çünkü onlar kayınpeder-kayınvalide ile oturacaklar onların hizmetlerini yapacaklar ya da kendi evinin işini yapacak. (Niğde/Kamu)
- Çocuklar aslında tam şey aşamasına geldiklerinde, liseye geçecekleri esnada evlendiriliyorlar. ...Dolayısıyla eğitim zaten baştan baltalanıyor. (İstanbul/STK/Pilot çalışma)

2.7.2

Kadının çalışma hayatına etkisi

Katılımcıların çoğunluğuna göre, erken yaşta evlilik, kadınların çalışma hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Buna göre, evlenen kadınların eğitime devam etmesi gibi, çalışması da çevreleri ve aileleri tarafından engellenmekte ve yadırganmaktadır. Eğitimsizlik ve ekonomik anlamda “kocaya bağımlı olmak”, kadınları istismara ve baskıya daha açık hale getirmektedir. Aktarılanlara göre, kadının ekonomik özgürlüğünü eline alması sağlıklı bir evlilik yapması açısından kilit rodedir. Evliliğin yanı sıra, çocuk sahibi olmak da kadınların istihdamda yer edinebilmesine bir engel oluşturmaktadır. Hamile kalan kadınların işlerini kaybetme riski olduğu belirtilmiştir. İşverenler çalışan kadınların haklarını kullanmasına izin vermemekte, yasal uygulamalar kadınların meslek sahibi olması ve iş bulması konularında yetersiz kalmaktadır. Bunun yanında, çocuk bakımından esas olarak anne sorumlu tutulduğu ve işbölümünde baba yardımcı olmadığı için, kadınların profesyonel yaşamları sekteye uğramaktadır. Bazı kadın katılımcılar, iş hayatıyla çocuk bakımı ve ev işlerini bir arada yürütemeyecekleri için çalışmaktan vazgeçtiklerini belirtmektedirler.

- İş hayatımı zaten hiç söylemiyorum, tam kariyerimin en güzel yerine geldim, çocuk oldu, bırakmak zorunda kaldım. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

- Hamile olduğunu öğrendikten sonra işten atılmaları olabiliyor. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Ya o devletin yaptığı bir şey mesela. Devlet memuru olan bir bayan zaten çocuğu bir sene ücretsiz izne gönderiyordu ama özel şirketlerde, fabrikada çalışan insan için bu geçerli değil. Adam diyor “beni ilgilendirmes, çıkarsın, çocuğunu doğurursun belki seni alırım geri”. (Adana/Erkek/18-25 yaş)

Kadının çalışıp çalışmamasının esas olarak “erkeğin kararı” olduğu anlaşılmaktadır. Erkeklerin “çalıştırmam” ya da “çalıştırırım” gibi ifadeler kullanması, kadınların da “izin” kavramını sıklıkla dile getirmeleri bunun bir göstergesidir. Kadının çalışması, çevre baskısının etkisiyle bir sorun olarak görülmekte, ahlaki açıdan yadırganmakta ya da erkeğin yetersizliği olarak algılanmaktadır. Erkeklerin kadının çalışma konusunu maddi ihtiyaçlar üzerinde değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Onlara göre evi geçindirmek kendilerinin görevidir ve bunu yapabildikleri müddetçe kadının çalışmasına gerek yoktur.

- İlk evlendiğim zaman çalışmak istedim ama o zaman biraz kısıtladı. Hani “hayır yok çalışma, ben varken sen çalışma” gibisinden. Sonra biraz zorluk yaşayınca bıraktım. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Her istediği yerde çalışamaz kadın. Tabii devlet işiyse ya da okumuşsan, öyle çalışırsın. Konfeksiyonda filan, çok nadirdir. Herkesin kocası izin vermez. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Mesela benim eşim izin vermez lokantada çalışmama ya da kafede çalışmama. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Eşim ve kayınvalidem izin veriyor. ...Hani “eşini çalıştırma, sen çocuk musun, paraya mı ihtiyacın var” gibisinden laflar ediyorlar ama belki de mecburiyetten... (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Ben doğumdan sonra hala çalışacaktım mesela 3 ay sonra çocuktan ayrılamm diye çalışmadım. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Tabii ki kendisi isterse, uygun düzen, şartlarda kendisi çalışmak isterse çalıştırırım ama şu an gerek duymadığımız için çalıştırmıyorum yani. (İstanbul/Erken evlenmiş/Erkek-1/Pilot çalışma)
- İlk başta biraz dar kafalı yaklaştı. “Çalışamazsın, evde otur, ne ihtiyacın var istediğini alıyoruz” gibisinden davrandı. Sonrasında ben dedim ki, kadın haklarından falan bahsettim. Çocuk yaşta evlendim ama sonuçta hala isteklerim var, hayallerim var dedim... Çok kötü hissettim, kendimi değersiz hissettim. (Kars/Erken evlenmiş/Kadın)

- Hayır, biz buralarda pek çalıştırmayız, evlendikten sonra avradın işi biter. (Kars/Erken evlenmiş/Erkek)
- “Ben varken sana çalışmak düşmez” dedi, “benim elim kolum düşmedi daha” dedi, “bana bir şey olduğu zaman çalış” dedi, şu an çalıştırmaya da niyeti yok. (Niğde/Erken evlenmiş/Kadın)

2.7.3

Kadının sosyal hayatına etkisi

Evlilik, eğitim ve çalışma gibi kadınların sosyal hayatını da olumsuz etkilemektedir. Genel anlamda toplumun, ailelerin ve eşlerin baskıcı ve kısıtlayıcı tutumu kadınların kendilerine ev dışında alan açmaları konusunda engelleyicidir. Kadınlar sadece eşlerinden değil, doğrudan çevredekilerden ve eşlerinin ailesinden de baskı görmektedirler.

Anne ve eş olmaya ilişkin toplumsal algı ve tutumlar, kadınların sosyalleşme sınırlarını çizmekte belirleyici olmaktadır. Katılımcılar aynı zamanda evlendikten sonra birlikte sosyalleşmelerin azaldığını belirtmektedir. Evlenmiş olmanın sorumluluğunu almak daha az sosyalleşmenin nedeni olarak görülmektedir.

- Sevgiliyken hep sosyal bir hayattasın ama evlendikten sonra o sosyal hayat olmuyor işte. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Saat 8-9’da şu arkadaşım kahve içiyorum, desem, neden, bu saate kadar neredeydin, o arkadaşın şimdi mi aklına geldi, gidemezsin, der. ...Ama şöyle bir durum var, benim eşim de gitmez. Benim eşim kahve bilmez, okey bilmez, arkadaşla çıkayım gezeyim, bilmez. ...Adam gitmiyor ki ben niye gideyim? Haklı. O yüzden... (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Ben 11’de, canım istedi mi giderim kahve içmeye. Atlarım arabaya giderim. Eşim eve geldiği zaman, anahtarı vardır, neredesin, der, arkadaşım kahve içip geleceğim, derim. Tamam, der ama o gidemez. İş çıkışı eve gelecek. Gittiği zaman kıyametler kopar evde. ...bilmiyorum, kızıyorum. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Bütün aktiviteleriniz bitiyor, bütün sosyal hayatınız bitiyor, çünkü bir sorumluluğunuz var, çocuğunuz var ortada. Bir evin yükü, sorumluluğu üstünüze biniyor. (İzmir/Erken evlenmiş/Kadın)
- Neden farklı bir insan olurum? O zaman benim ideallerim, kendi fikirlerim beni ben yapardı. Şu an var olan olgunluğa ulaşmış bilgilerimle, tecrübelerimle gerçekten çok farklı bir evliliğim olurdu. (Mardin/Erken evlenmiş/Kadın)

- Bir kere özgürlüğün kısıtlanıyor. İstedğin gibi bir şey yapamıyorsun. ...Daha bilgili olurdu. Kendimi savunurdum. ...Daha çok güvenirdim. (Kars/Erken evlenmiş/Kadın)
- Benimki tam tersi oldu. Tamamen evdeydi, babası kilitlemişti onu eve, ben kaçırdım. Şu anda benim evimde, istediği her yere gidiyor. ...Hayatında caddeye çıkmamıştı, her yere gidiyoruz, şehirlerarası geziyoruz artık yani. (Adana/Erkek/18-25 yaş)

2.7.4

Anne ve çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığına etkisi

Katılımcılar genel olarak çocuk yaşta ve zorla evliliklerin, anne ve çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğu konusunda aynı görüştedir. Küçük yaştaki kız çocuklarının, ev işi, çocuk ve eşle ilgilenmek gibi sorumlulukları kaldırmakta zorlandıkları belirtilmiştir. Bunların yanı sıra küçük yaşta anne olmanın ruhsal ve fiziksel anlamda olumsuz etkileri olduğu anlaşılmaktadır. Bu hususta, çocuk yaştaki annenin çocuk büyütebilecek bilgi ve tecrübeye sahip olmaması annenin ruh halini kötü etkilemektedir. Aktarılanlara göre, anneler hem çocuk bakımında zorlanmakta hem de kendilerini yetersiz ve suçlu hissetmektedir. Eşlerin aileleri ve yakın akrabaların, çocuk bakımı konusunda erken yaşta evlenen anneler için bir destek ağı işlevi gördüğü belirtilmiştir. Çocuğun sorumluluğunun üstlenilmesinde kadınlar ön plana çıkmaktadır. Erkekler çocuk bakımında neredeyse hiç görev almamaktadır. Bu durum aynı zamanda çocuğun sağlıklı gelişmesi açısından sorun oluşturmaktadır. Doğum sürecinin de çok zorlu geçtiği, tıbbi yardıma ihtiyaç duyan kız çocuklarının yaşlarından dolayı hastanelerde kötü muameleye uğradığı ve korku dolu bir süreç yaşadıkları anlaşılmaktadır. Katılımcılardan biri daha ilk çocuğuna alışmadan eşinin ikincisini istediğinden bahsetmiş ve doğum sonrası depresyon geçirdiğini söylemiştir.

- Şimdi içeriz içeriz karıya bağırırız, küfür ederiz. Bu kız bunu nasıl kaldırsın? 17 yaşında kız küfrü, bağırma, dayağı nasıl kaldırsın... (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- Ben doğumdan sonra çalışacaktım mesela ama eşim şimdi ikinci çocuk istiyor. Ben daha ilkinde alışamadım ki ikincisi olsun. Plansız olduğu içinde yıprandım. Evlendim 3 ay sonra hamile kaldım. Daha evlilik nedir demeden, bir buçuk yıl o çocuk büyürken gerçekten çok kötü oldum. Doğum depresyonu varmış millet diyordu ben gülüyordum. Onları yaşadım. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)

- Doğumumda [Düzenli doktora gittiniz mi?] Gitmedim. Gitmedim sadece iki sefer özele gittim o da kayinvalidem götürürse gidiyordum, götürmezse gidemiyordum. İzin yoktu çünkü. Ondan sonra, çok yürüdüm herhalde çünkü çok yoruldu eve geldim belim ağrıdı işte. Sancılarım var... Kayinvalidem, eltisi, kaynım biz beraber hastaneye gittik... Okmeydanı'na... Hani evlenmem yok ya babamın sigortası yeşil kartı vardı işte onun üstüne doğum yapacaktım, orası kabul etmedi... Etfal'de de işte sıra bekledik, muayene oldum. Korkuyorum, orada kadınlar bağırıyor, çağırıyor. Ama ben korkuyorum ya doktor bana kızarsa. Çünkü doktor onlara kızıyor. Ben korkudan hiçbir şey yapamıyorum. Bana da kızmasınlar diye. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın/Pilot çalışma)
- ...Mesela her şeyi küçük yaşta öğrendim, yemek yapmayı, oturup kalkmayı, el işi yapmayı, kitaplar okumayı, acıyla başa çıkmayı küçük yaşta öğrendim, çocukta o zaman çocuk yüreğiyle ağlıyordum. (Mardin/Erken evlenmiş/Kadın)
- ...Çünkü, ben bazı şeyleri çok küçük yaşta yaşadığım için çok katı bir anneyim. Daha sonradan evlenmiş olsaydım, daha geç evlenmiş olsaydım, daha evcimen olurdu. O zaman her şey oturduğu için daha iyi bir anne olurdu, daha sorumlu bir anne. (Mardin/Erken evlenmiş/Kadın)
- Hazır değilken yaptığımı ne zaman anladım, yetemiyordum yani daha kendim çocukta gibi hissettim onu ilk kucağıma aldığımda. Hep yetmeye çalıştım o başka ama ne bileyim yani sanki o zaman değilmiş. (Adana/Erken evlenmiş/Kadın)

Kadın katılımcılar doğum yaptıktan sonra çeşitli sağlık sorunları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Aktarılanlara göre, annenin vücudunun doğum yapmaya henüz hazır olmaması, annenin hayatını ve sağlığını ciddi anlamda tehlikeye atmaktadır. Bu hususta, erken doğumlar nedeniyle bebeğin sağlığında da sorunlar olduğu belirtilmiştir. Erken yaşta hamileliklerde, normal doğum yerine, sezaryenle doğumun yaygın olduğu belirtilmiştir. Erken doğumlar da yaygındır. Bununla birlikte, katılımcılar erken yaşta çocuk sahibi olmanın kendi hayatlarından fedakarlık yapmak anlamına geldiğine ve sorumlulukların çok ağır olduğuna değinmiştir. Bu durum kadınların ilerleyen yaşlarda da birçok sağlık sorunuyla karşılaşmasına neden olmaktadır.

- Örneğin, hani benim duyduğum kadarıyla, şu an çocuğum yok, erken yaşta doğum yapanlar, genellikle sezaryenle alıyorlar çünkü yapamıyor normal doğumu. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

- Doğumda kaybediyoruz çoğunu. Daha geçen... Anne 3-4 ay taşıyor, ondan sonra düşük yapıyor çünkü bilmiyor, daha o çocuk. Çocuk, çocuk taşıyor. Bu zihniyet var. Kendine bakamıyor, çocuğa nasıl bakacak? Geçen gün parktaydım, bakıyorum, salıncakta sallanıyor. 16 yaşında hamile ama aklı uçuyor. Daha salıncakta sallanıyor. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Kadın hep kendinden fedakarlık ediyor. Erken yaşlanma sebepten oluyor. Bakımsız kalıyorsun, yetişemiyorsun kendine. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Ne bileyim çabuk çöküyorsun yani. Yani 30 yaşında hayatın bitmiş oluyor erken yaşta evlenince. Çünkü 15 yaşta evlendiyse 15 yıldır da evli oluyorsun. (Şanlıurfa/STK-2)
- Bir sürü sakat doğan çocuklar var. Ya da mesela Kuştepe'de çok var. Çocuk belki beş yaşında ama üç yaşında gibi gözüküyor yani. İşte büyüme bozukluğu var, işte annelerde bir sürü hastalıklar oluyor. Öyle bir sürü şey üst üste artıyor ve 2005 yılında mı araştırmıştı Dünya Bankası bir araştırmasında bütün Dünya'da erken ölüm. Romanlar erken ölüyor yani. (İstanbul/Kanaat önderi/Pilot çalışma)
- Sağlık açısından da erken yaşta evlilikler erken hem erken yaşta cinsel ilişki, erken yaşta gebe kalma veya doğum yapmak gibi birçok kişi üzerinde etkileri mevcut. Anne çocuk ölümlerine baktığımızda oranlara erken yaşta evlilikler de bu oran çok daha yüksek diğerlerine göre (Niğde/Kamu)

Doğumun yanı sıra küçük yaşta cinsel ilişkiye giren kız çocuklarının fiziksel ve ruhsal olarak olumsuz etkilendiği de aktarılmıştır. Küçük yaşta ne yapacağını bilmeyen ve korkan kız çocuğunun cinsel şiddete maruz bırakıldığından söz edilmiştir.

- Tabii zaten bedensel bütünlükleri tamamlanmamış çocuklar oldukları için 18 yaşından önce evlendirilince cinsel şiddete uğruyorlar, belki fiziksel şiddete uğruyorlar. Ve bu onların hem fiziksel hem de psikolojik sağlıklarını çok büyük oranda etkiliyor. (Adana/STK)
- Ama evlilik yaşantısı başladıktan sonra, zaten cinsel sağlık eğitimi yok. Bununla nasıl başa çıkabileceğini bilmiyor ya da karşısındakinden gördüğü davranış biçimi hem fiziksel hem psikolojik olarak inanılmaz etkiliyor; çünkü çocuk haliyle korkuyor, korktuğu noktada geri çekildiğinde ne yazık ki cinsel istismara maruz kalabiliyor evlilik içinde. (Gaziantep/STK-2)

Erken yaşta evlenmenin ve çocuk sahibi olmanın kız çocuklara olumsuz bir etkisi olmadığını savunan katılımcılar da vardır.

- Bildiğim kadarıyla etkilemiyor. Benim eşim 17 yaşında doğum yaptı. ...Benim kardeşim 15 yaşında evlendi, eşi de 15 yaşındaydı. 16 yaşında çocukları oldu. Bir sorun olmadı. Ne fiziksel açıdan ne ruhsal açıdan. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Suriye'de kızları 14 yaşındayken evlendiriyorduk. Kadınların adeti olduğu zaman demek ki bu kız yetişkin diyardık. Bir sürü kız evlendi bu yaşta hiçbirinin fiziksel sorunu ya da çocuğunun sorunu olmadı. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

2.7.5

Katılımcıların kendi evlilik deneyimleri

Katılımcılara kendi evliliklerini nasıl yaptıkları sorulduğunda bazıları görücü usulüyle, bazıları severek evlendiklerini belirtmişlerdir. İlk olarak ailelerin karar alıp çocuklarını evlendirmesi söz konusudur. Aktarılanlara göre, çocuklarının aile kurup çocuk sahibi olduğunu görmek isteyen aileler, evlilik konusunda baskı uygulamakta ve evliliği çocuklarının önüne bir "hedef" olarak koymaktadır. Görücü usulü temel olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. Görücü usulünde gelin ve damat adayına birbirlerini tanımaları için belli bir süre verildiği gibi, hiç tanışmadan evlenen çiftler de vardır. Bazı katılımcılar görücü usulüyle ve zorla evlendirildiklerini söylemişlerdir. Bu durum doğal olarak çiftlerin iletişimini ve evliliğin yürümesini zorlaştırmaktadır. Görücü usulünün yanı sıra berdel yoluyla evlendirilen katılımcılar da vardır.

- Ben de istemiyordum diyorum ama sonuçta aile kararıdır. 30 sene önceden evlendim şimdiye kadar memnun ve mutlu değilim bu evlilikten. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Biz görücü usulüyle evlendik. Babam istedi bunu, akraba kızı diye, iyidir, helal süt emmiş, dedi. Cahiliz yani, yaşımız büyük de olsa, hiç köyden çıkmadığımız için, babamızı kırmak istemedik. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Benim eşim yabancı değil zaten, akrabamız. Yani benim aklımda evlilik yoktu... Annemin zoruyla evlendim. Yani o ısrar etmeseydi ben o yaşta evlenmezdim. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Ben evlenirken örfüne âdetine baktım mesela... Kapalı olmasına, dinine, kapalı olması, abdestli olmasına.... Görücü usulüyle. Annem ve babam gitti, sonra ben gittim, konuştuk, anlaştık (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)

- ☐ Komşumla 11 sene ilişkimiz oldu, onunla çok birbirimiz sevdik ama nasip olmadı. Sonra evlendiğim eşimle o da benim komşumdu ve biliyordu her gün o sokaktan geçme sebebim onun arkadaşı içindi ama en son onunla evlendim. Onunla ilişki falan kurmadım hemen görücü usulüyle evlendim. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ☐ (Bana) hiçbir şekilde sorulmadı. İstiyor musun, istemiyor musun, verelim mi, vermeyelim mi, hiçbir şekilde yok. ...Ya mal gibi satıldığımı hissettim açıkçası. Mal gibi çünkü bana sorulsaydı eğer, gerçekten benim isteğim olsaydı, ben belki başka bir sevdiğim vardı, başkasıyla beraber olmak isterim veya başkasıyla evlenmek isterim. ...Arkadaşım vardı. Yani olmadı. Onlar o şekilde, kararlarını verdiler. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- ☐ Ben kocamı kapının deliğinden gördüm. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- ☐ Valla hocam ben de berdel evliliği ile evlendim. Yani amcamın oğlu benim kız kardeşim ile evlendi. Bende onun kız kardeşiyle evlendim. Ben istemiyordum tabii ama babam zorla evlendirdi. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ☐ Ama din açısından yaptığınız şey haramdır. Berdellik diye bir şey yok İslam dininde. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

Evlenip yeni bir aile kurmak, ekonomik sorunlar nedeniyle tek başına yeterli olmamaktadır. Erken yaşta evlenen katılımcılar, evlendikten sonra da ailelerine uzun süre bağımlı olarak yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu hususta, ailenin maddi desteği olmaksızın evliliği sürdürmek mümkün olmamaktadır.

- ☐ Ben aslında evlendiğim için pişman değilim ama biraz daha geç olsa daha iyi olurdu. ...Hem sosyal hayat, hem de askere kadar birikim yapıp, geldikten sonra elindekilerle yapmış olsaydın kimseye muhtaç da olmazdın mesela. Bugün annene babana bile muhtaç olsan, yarın bir gün yüzüne vurabiliyor, eğer bir şey olsa, bir sıkıntı olsa veya kızın tarafı... (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- ☐ Çocukların sınırlı, güvenli ve gelişimlerine uygun cinsel keşiflerinin baskı altına alınmasının çocuk yaşta ve/veya erken evlenmeleri tetiklediği anlaşılmıştır. Aşiretlerdi. 4 defa istemeye gittik, vermediler. Ben de gittim kaçırıldım getirdim. O şekil oldu. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- ☐ Biz nasıl kaçtık, eşimle konuşmaya dışarı çıkmıştım, babam öğrenmiş, ben bir daha geri eve gelemedim. Öyle gittim. (Kars/Kadın/18-60 yaş)

- ☐ İlk evlendiğimde ben 11 yaşındaydım, kız 13 yaşındaydı. Biz kaçtık. Bizi öldüreceklerdi. ...Bizi öldüreceklerdi, kızın annesi babası, abileri filan. Sonra ben kızı aldım kaçırıldım Tekirdağ'a. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- ☐ Ben sevgiden dolayı da biraz erken oldu. Alkollü olmanın etkisi de birazcık oldu hocam. Mecburiyetten. Benim peder istemedi, o öyle oldu... Ben de... Ondan erken evlendim. Yoksa bir şey yok yani. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- ☐ İstekten dolayı. ...Karşı elbette çıktılar. Ya şimdi mecburiyetten dolayı... Yani yapacak bir şey olmadığı için... Keşke yapmasaydım, pişman oldum. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- ☐ Ben sevgiyle evlendim ama bence görücü usulü evlilik daha başarılıdır. Çünkü sevgi ile evlensen sen evlendikten sonra sıkılmaya başlarsın çünkü evlenmeden önce biz her şey ile ilgili konuştuk yeni konuşacak bir şey kalmadı. Ama görücü usulü evliliğinde 2 ay nişanlılık dönemi sonra hemen evliliğe geçiyorsun tabii birbirinizi yavaş yavaş tanıyacaksınız. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ☐ 17 yaşında severek evlendim ama ...ilk 10 senesi zehir gibi geçti. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- ☐ Biraz anne babamı zorladım yani. Onlar beni zorlamadı, öyle söyleyeyim. ...Annem babam, genç yaşta evlenilmez, filan diyorlardı. Daha yeni lise son sınıftaydım. Daha öğrenciyken ben evliliğe ilk adımı attım. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)

Katılımcıların çoğunluğu için evlilik "daha fazla sorumluluk altına girerek büyüme" anlamına gelmektedir. Katılımcılar evliliğin bireysel özgürlük alanını kısıtladığını ve ailenin önceliklerini hayatın merkezine koymak durumunda kaldıklarını söylemişlerdir. Hem kadın hem erkek katılımcılar bekarlığın "konfor alanı"ndan çıkıp aile kurmanın kendilerini zorladığını paylaşmıştır.

- ☐ İyi ki onunla evlenmişim, eşimle evlenmişim ama keşke o kadar erken evlenmeseymişim... keşke acele edip, diyorum, o kadar erken sorumluluğun altına girmeseydim. Ailemin evinde daha rahattım, şimdi bütün ev işi, temizlik, çocuğum var... Bunların altına keşke, diyorum, 18 yaşında değil de 25 yaşında, yine sonuçta aynı şeyleri yaşayacağım, neden, dedim, bu kadar acele etmişim. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

□ Yani biz evliliği nişanlılık gibi, sevgililik gibi, daha rahat olacağız özgür olacağız falan gibi çocuk kafası ile düşündük. ...bu sefer ekstra sorumluluklar yükleniyor. İstesek de o kadar rahat olamıyoruz. Dışarı çıkacağım mesela bekarken giyin çık ama bu sefer evi topla, evin işleri, yemek yap, çamaşır, bulaşık. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/ Pilot çalışma)

□ Evet. Zorunlu bir evlilik oldu. Hala da pişmanım. 30 yıl da geçse hala pişman olacağım. Çocukluğumu yaşamadım. ...Evin büyüğüydüm. Evin büyüğü olduğum için, annem hastaydı, ona kimse bakmıyordu, kız kardeşlerimin hepsi küçük. Evlen, işte annene bakacak biri olacak filan... (Mardin/Erkek/18-25 yaş)

Öte yandan eğitimine devam edebilen kadınların erken evlendikleri için pişman olmadıkları görülmektedir. Eğitime ulaşım, kadının özgüveni ve bağımsızlığı açısından önem taşımaktadır. Kadınların okuyarak meslek sahibi olmaları büyük bir avantaj olarak görülmektedir.

□ ...zaten hani mesleğimi elime almıştım 18 yaşında ve üniversite okurken de evliydim. Yani herhangi bir handikapı veya dezavantajı olmadı bana. Gerçekten üstüme sorumluluk fazla binmediği için herhalde, bunun zorluğunu hiç yaşamadım çünkü. Pişman değilim... (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

2.7.5.1. Dini nikah

Katılımcıların paylaştığı anlatılara göre dini nikahın, resmi nikaha ek olarak kıyılması yaygın bir uygulamadır. Dini nikah pratiğinin yaygın olduğu kesimlerde bunun resmi nikahın önüne geçtiği aktarılmış ve bunun çocuk yaşta evliliklerin kayıt altına alınmasını ve önlenmesini en fazla zorlaştıran uygulamalardan olduğu belirtilmiştir. Dini nikahta boşanma hakkı sadece erkeğe ait olduğu için ve medeni hukuka göre hiçbir geçerliliği olmadığı için, bu pratik, kadını dezavantajlı bir duruma sokmaktadır. Fakat genel olarak, hem resmi hem de dini nikahın birlikte yapılması yaygın bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

2.7.5.2. Aileyle yaşama/Ayrı eve çıkma

Katılımcılar kendi ailelerini ve eşlerinin ailelerini oldukça baskıcı bulmaktadırlar. Ailelerin müdahalesi nedeniyle kişisel alanlarının daraldığını, eşleriyle iletişimlerinin bozulduğunu ve aileleri ile eşleri arasında krizler çıkabildiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle çocukları evlendirmede ayrı eve çıkmalarını şart koşacaklarını söyleyen

katılımcılar olmuştur. Maddi açıdan yeni bir ev kurmanın ve geçindirmenin yolunu bulana dek eşleriyle birlikte kendi ailelerinin evinde yaşayan katılımcılar bulunmaktadır. Öte yandan, bazı katılımcılar, ailelerine yakın oturduklarını dile getirmiştir. Evlendikten sonra dahi aileye yakın oturmak, ekonomik anlamda dayanışma açısından tercih edilmektedir. Çocuk olduğunda aile büyüklerinin bakım ve sorumluluk konusunda destek olması da bir başka nedendir.

□ Hanım istemedi. ...Sen kendin de yaşayamıyorsun ki ailenle, erkek olarak. Babanla çatışıyorsun, dışarı çıkmak istiyorum. Yani yine onlara bağlı olduğun için bir şekilde onların dediklerine uyum sağlaman lazım. Onların kurallarına göre yaşamam lazım. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

□ Hiçbir hanım veya bir eş, bayanlar, erkeğin anne babasıyla oturmak istemiyor ama kızın anne babasında oturalım, sorun olmaz... yani kendi ailemi de eşimin ailesini de uzak tuttum ben, ortada oturttum, iki tarafa da uzak olsun diye ortada tuttum ben (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

□ Evlendim, ilk yıl annemgilde oturdum, kaçırdığım için zor durumda bayağı geçirdik biz. Ondan sonra kiraya çıktım. Bayağı zorlandım yani. (Adana/Erkek/18-25 yaş)

□ Ben annemle beraber yaşıyordum. Bizzat benim başıma geldi. Baktım, mesela o aradaki saygı sevgi azalıyor, her iki, hem annem, hem eşim olsun. Birbirlerinin kalbini kıracaklarına evden ayrıldım, kendime yeni bir ev açtım. Hayatımı orada kurdum ve şu anda iyi. Kendi evimde artık, misafir olarak birbirimize gidiyoruz. Onlar gelince biz hürmet veriyoruz onlara. Biz onlara gittiğimiz zaman, onlar da aynı şekilde, sevgi içerisinde. Yani çözüm muhakkak olmalı yani. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)

□ Bir apartmanda altı üstlüyüz. ...Yarın bir gün özellikle kızım için, eğer yarın öbür gün evlendiği zaman tek bir şartım var hocam, ayrı eve çıkacaklar. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)

2.7.5.3. Kayınvalide/kayınpederle ilişki

Özellikle de kadın katılımcılar, kayınvalide ve kayınpederleriyle aralarındaki ilişkinin kötü ve zor olduğundan bahsetmiştir. Katılımcılar küçük yaşta oldukları için ezildiklerini ve kullanıldıklarını ifade etmişlerdir. Bazıları, eşleri de küçük yaşta olduğu için aradaki dengeyi kuramadığını söylemiştir. Katılımcılar daha geç yaşta evlenselerdi kendilerini savunabileceklerine inanmaktadır.

- Ama kaynanamla aşırı zor şeyler yaşadım ve bunların hepsi küçük yaşta oldu gerçekten çok ağırdı, hem 16 yaşındayım, bir de hamileydim. (Ağrı/Erken evlenmiş/Kadın)
- Hayır evlendikten sonra daha zordu tabii ki de... Mesela kayınvalidemden izin almadan hiçbir yere gidemezdim, o izin almadan kendi kafama göre bir şey pişirip yiyemezdim hani o izin vermese. O ne isterse o pişirdi evde. O ne isterse, nereye isterse oraya giderdik. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın/Pilot çalışma)
- Evet, çok kullandım. Eşek olanın üstüne çok binerler, harbiden öyleymiş diyorum şu an için. Yani yemeklerini mi yapmadım, daha ben yeni evli çiftim her gün yemeğe mi gelmediler, hesap mı sormadılar. Eşim de o zaman dengeyi kuramayacak durumdaydı, o da gençti yani. (Adana/Erken evlenmiş/Kadın)
- Şimdi evlenseydim kesinlikle aynı evde oturmayı kabul etmezdim... Mesela şöyle söyleyeyim hazırlanıyordum dışarı çıkmak için kayınvalidem otur dediği zaman oturuyordum. Şimdi oturmazdım eğer şimdi evlenmiş olsaydım dinlemezdim onu. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın/Pilot çalışma)
- Hem yaşım küçüktü hem de sessiz sakin biriydim. O yüzden benim hem de aile hayatımın üzerine çok geldiler. Daha büyük yaşta olsaydım bunu yapabileceklerini sanmıyorum. Şu an mesela yapmıyorlar. (İzmir/Erken evlenmiş/Erkek)
- Mesela ailesine şuna buna kendimi ezdirmeyecek kafa ya gelmiş olurum yani şu an. O zaman çocuk gözünüle bakıyorlar yani nasıl ne isterse yaptırıyor gerçekten yaptırıyorlardı da yani... (Adana/Erken evlenmiş/Kadın)

2.7.5.4. Eşi tanıma

Özellikle de kadın katılımcılar, kayınvalide ve kayınpes katılımcılardan bazıları, görücü usulüyle tanıştırlıp birkaç görüşmeden sonra birbirlerini tanımadan evlenmişlerdir. Bir bölümü ise, eşleriyle uzun bir flört döneminin ardından evlenmişlerdir. Fakat iki grup da aynı evi paylaşmadan birbirini tanımanın mümkün olmadığını söylemektedir. Aynı evde yaşarken çiftler birbirleri hakkında hiç bilmedikleri özellikleri öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle evliliklerin ilk dönemlerinde çeşitli tartışmalar olduğu aktarılmıştır. Katılımcıların çoğu evliliklerinin flört döneminden çok farklı olduğunu, evlendiklerinde zamanla her şeyin değiştiğini vurgulamışlardır. Bu hususta, görücü usulüyle evlenenler için tanıma süreci daha zorlu olmakta ve daha uzun sürmektedir.

- Aynı eve girene kadar gerçekten insan huyunu suyunu bilmiyor. Yani dışarıda çok başkaydı, evlenince çok başka bir insan çıktı içinden. [Nasıl çıktı?] daha böyle bir otoriter, daha böyle ağırbaşlı. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Şimdi hiç tanımiyorsunuz. Aslında hani siz tanıdığınızı sandığınız biri var karşınızda. ...Biraz daha çocuksu hallerini görüyorsunuz. Belki siz daha olgunsunuz ona göre, o daha çocuksu... (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Yani şimdi görücü usulü olduğu için, huyları, hobileri, fobileri vs. her şey, yani bilmediğin için, ufak tartışmalar, hatta büyük sorunlar yaşayabiliyorsunuz. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Evlilik bambaşka bir boyutmuş onu anladım evlendikten sonra hani şunun için aslında sevgililik, flört döneminde hep öyle olacak sanıyorsun, nasıl diyeyim, aynı evi paylaşacak, çok sevdiğin insanlar yeni bir güne uyanacağım, bir günün sonunu onunla tamamlayacağım gibi düşünceler oluyor bir bakıyorsun ki aslında bambaşka bir şey olmuş hiç tanımadığın bir insan oluyor, değişebiliyor... (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Bana bir izin verseler ben bir görüşsem, tanışsam belli bir süre geçirsem daha farklı bir noktada olurum, daha belli bir düzende giderdi ama... (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın)
- Ben şeyde eşimi tanımadım yani görmedim. Evlendikten sonra eşimi gördüm. İstanbul'a geldikten sonra gördüm eşimi... Eve gelip gördükten sonra... Yani görmüş olsaydım ben gelmezdim herhalde. Çünkü hiç beğenmedim. O da beni beğenmemiş... (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın/Pilot çalışma)

2.7.5.5. Eşle ilişkiler

Birçok katılımcı yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini eşleriyle paylaşamadığını, ya da eşlerinin aynı şekilde onlarla paylaşmadığını söylemiştir. Bunun altında yatan nedenler erkeğin güçsüz ve zayıf gözükme iste-memesi, kadının da erkeği üzmemekten kaçınması olarak aktarılmıştır.

- [Siz paylaşır mısınız?] Yok paylaşmam... Kendimi aşağı çekmek istemem. Kendimi küçültmek istemem. Dertim varsa içimde durur. Bu da gelmiş dertini anlatıyor denmesin isterim bu en yakınımda olsa anlatmak istemem. Karıma hiçbir şey demedim. (Kars/Erken evlenmiş/Erkek)

- Evet. Ben daha çok anlatıyorum. Ben duygusalım küçük bir şey olduğunda mesela iş yerinde biri bir şey dediğinde, ayakkabıyı şuraya koydu mesela, onu bile bugün böyle oldu diye anlatırım... [Paylaşılmayan konular] Galiba benim yok onun var da benim yok, her şeyimi anlatırım. (Gaziantep/Erken evlenmiş/Kadın)
- Çoğu derdimi ben de açıkçası paylaşmam daha çok üzülmesin diye çok konuşmayız, derdimizi anlatamayız ama çok şakalaşırız. Yeri gelir komik şeylerden bahsederiz. (Ağrı/Erken evlenmiş/Kadın)
- Çok içime attığım ve anlatamadığım çok şeyler olmuştu, içimde kıyametlerin koptuğu, ailevi sorunlarımızın olduğu... Hep sustum, kendi kendime yaşadım bu acıları, ağlayarak gizli gizli, ona hiçbir zaman söylemedim. [Neden peki?] Çünkü yüzüme vuruyor. Mesela en küçük tartışmamızda, bana küfrediyor. Onu koz olarak kullanmasın, rahatım bozulmasın. (Mardin/Erken evlenmiş/Kadın)
- Kendi, kendi karar verdiğini düşünüyor; ama ben veriyorum. ...Mesela ben onun yavaştan aklına sokuyorum, işte diyorum ki mesela "Şunu şuraya almak lazım" ya da "Şurayı ödese bu ödemen gelecek ay daha kolay olur" diyorum (Adana/Erken evlenmiş/Kadın)

Katılımcıların çoğu ilişkilerinde fiziksel şiddet olmadığını belirtmiştir, ama özellikle erkeklerin seslerini yükselttikleri ve bu tür durumlarda çoğu kadının cevap vermediği anlaşılmaktadır. Bazı katılımcılar fiziksel ve sözlü şiddetten de söz etmiştir.

- Ancak ben bağırp tam artık çileden çıkacağımı hissettiği an duruyor, yoksa durmuyor. (Adana/Erken evlenmiş/Kadın)
- Bazen başka şeye sinirlenmiş olurum o da bir hata yapar ona patlarım ve sesim yükselir. Çok ısrar ettiğinde, inadi tuttuğunda sinirlenirim. (Ağrı/Erken evlenmiş/Erkek)
- Bağırırım ben genelde sinirlendiğinde ama ses çıkarmaz, çıkartamaz daha doğrusu. (Kars/Erken evlenmiş/Erkek)
- Bazı tartışma durumlarında yükseliyor. En çok ben bağırıyorum gerçi. (Niğde/Erken evlenmiş/Kadın)
- ...elimi kaldırmam. (Şanlıurfa/Erken evlenmiş/Erkek)
- Evet (babam anneme şiddet uygulamıştı) ben o yüzden yapmıyorum... (Niğde/Erken evlenmiş/Erkek)
- ...vurduğu oldu açıkçası. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın)
- Asla şiddet yok. (Adana/Erken evlenmiş/Erkek)

- Vurdum. ...Morarmıştı kolu. (Adana/Erken evlenmiş/Kadın)
- Eşime el kaldırmadım... (Ağrı/Erken evlenmiş/Erkek)
- Sözlü şiddet var. (Mardin/Erken evlenmiş/Kadın)
- Sesini çıkarsa ne olabilir ki hocam. Fikrini de söylese olduğu yerde fikri biter zaten fikir bizdedir hocam. Tüm samimiyetle söylüyorum ki, erkek ağır bastırarak kadın değerli olacak. Kadın değerli olup erkeği bastırırsa erkeğin işi bitmiştir. Televizyonlarda da görüyoruz. Kars'ta duydunuz mu hiçbir kadın cinayeti?... Olmuyor hiç olmadı çünkü erkek baskın her zaman. (Kars/Erken evlenmiş/Erkek)

2.7.5.6. Eşle vakit geçirme

Katılımcılar arasında, bekar ve evli insanların sosyalleşmelerinin farklı olacağına ilişkin güçlü bir tutum vardır. Katılımcılar bekarken sosyalleşmek için yaptıkları aktiviteleri evlenince yapamadıklarından bahsetmişlerdir. Diğer ailelerle piknik yapmak önde gelen sosyalleşme yollarından biridir. Özellikle Şanlıurfa'daki katılımcılar eşleriyle birlikte sosyalleşmelerinin genelde çok sınırlı olduğunu ve ailenin bu duruma sıcak bakmadığını belirtmişlerdir. Hem çiftlerin hem de kadınların sosyalleşme alanları oldukça kısıtlıdır. Bazı erkek katılımcıların, açıkça, istemedikleri için eşlerinin dışarı çıkmasına izin vermediklerini belirtmişlerdir. Kıskançlık, namus algısı ve mahalle baskısı kadınların evde kapalı kalmalarına neden olmaktadır.

- Ya da başka ailelerle, arkadaşlarımızla filan gidiyoruz biz. Piknik alanına filan gidiyoruz yani, ailece. Pek o kadar sık gezmeyiz yani. Alışveriş filan... [M: Mesela sen kahveye filan gidiyor musun?] Yok ben gitmiyorum. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Ben yani aslında çıkartma, gezdirme taraftarı da değilim ama bakıyorum bazen, özeniyorum, pikniğe gidelim, bizde genellikle gezme pikniktir. Pikniğe gidelim, diyorum, hazırlan işte, ayda bir, iki haftada bir... istemediğim için, ondan dolayı çıkartmak istemiyorum. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Ben mesela eşimle maçlara giderim. Şanlıurfaspor maçları olur, eşimle çocuğumu alır giderim oraya. Örnek vereyim, sinemaya beraber gideriz. Yani ben kendi şahsi, bir yere gittiğim zaman, eşimi de yanımda götürürüm çünkü o da benim gibi bir insan. O da sabahtan akşama kadar evde oturuyor, evin işleriyle ilgileniyor, onun da aslında dışarı çıkma isteği vardır, onun da bir aktiviteye ihtiyacı vardır. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

- ☐ Kayınvalideyle kayınbaba oldu mu çok fazla dışarı çıkamıyorlar ki genellikle hepsi anne babasının yanında yaşadıkları için fazla gezemiyorlar. Fazla çıkamıyorlar. Annesi babası olduğu için fazla çıkamıyorlar... Çünkü çekiniyor. Dışarı çıktığı zaman laf oluyor. Sen niye götürüyorsun, işiniz gücünüz yok mu, bilmem ne, insan annesini götürür... (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

2.7.5.7. Sosyal hayat

Erkek katılımcılar evlenince bekar oldukları zamanlardaki gibi sosyalleşemediklerini belirtmişlerdir. Bekar olan arkadaşlarıyla bağlarının zayıfladığını, akşamları eve gitmekle yükümlü olduklarını söylemişlerdir. Sosyalleşmek için eşlerin baş başa ya da birden fazla evli çiftin birlikte dışarı çıkması, erkeklerin ise kahvehaneye gitmesi yaygındır. Bazı katılımcıların ailenin maddi yükünü sosyalleşmeye engel görmektedir. Katılımcıların maddi imkanları, sosyal hayatlarında belirleyici olmaktadır.

- ☐ Olmazsa kahveye gidersen, arkadaşlarıyla kahveye gidersen. [Kumar oynuyor musun?] Yok. O da günde 1-2 saat stres atmak için arkadaşlarla. Başka bir şey yok. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- ☐ Bende bekar da var da pek sık görüşemiyoruz onlarla. Mesela ayak üstü, ne yapıyorsun, filan diyorsun. Yani ne evine gelebiliyor, ne sen onun evine gidebiliyorsun. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- ☐ Yani eşinizle hani ister istemez istediğiniz yere gidemiyorsunuz, hani sonuçta, eşiniz bir bayan, hani her ortama da giremiyorsunuz. ... Yani eşinizle mesela bekar olduğunuz ortamlara eşinizle girmeniz hani biraz sakıncalı yani ister istemez. Şey olur, bilmem ne olur, kavga çıkar... (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- ☐ Ama her ne kadar sosyal ortam değişirse de eğlenmeyi her türlü bilmek lazım. Yani tamam, ortam değişti ama yeni bir ortamdasın, oraya ayak uydurman lazım. Yeni ortamda neler yapılabilir, nasıl eğlenirim, düzeni burada nasıl kurarım, onu düşünmek lazım. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- ☐ Kızıyor. Bazen diyor ki niye gidiyorsun, diyor, ya arkadaşlar çağırıyor. Ha benim gittiğim arkadaşlar hep evli... E bizde de üç dört tane arkadaşımız var evli, gidiyoruz oturuyoruz. Bazen telefon açıyor, bu saatte geleceğim, diyorum ama bu saatte de gidiyorum. Nasıl gidiyorum? Söylüyorum geleceğimi ama bu sefer niye bu saatte gelmedin tantana filan çıkıyor. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)

- ☐ Evet etkilendi, şöyle evlenmeyen tüm arkadaşlarımla görüşmeyi kestim. Arkadaş grubum işte yaş grubu iki yaş büyük iki yaş grubu küçük olsun, 15-19 yaş arası olsun ya da üç düşük olsun, giderek onlarla görüşme sıklığım azaldı çünkü aynı şeyleri yapmamaya başladık. (İzmir/Erken evlenmiş/Erkek)
- ☐ İster istemez değişiklik oluyor. 17 yaşında daha çocuksun ona göre artık evlendiğin için başka bir karaktere bürünmen gerekiyor. Sorumluluk alman lazım. Artık bir baba olacaksın, ev sahibi olacaksın, bir evi idare edeceksin, namusun var, onu kollaman gözetmen lazım. O şekilde farklı bir karaktere bürünmek gerekiyordu ve yavaş yavaş olgunlaştık artık. O çocukluğu bir anda bıraktık. Çocukluğumuzu yaşayamadık artık 17 yaşına kadar ne yaşadysak. (Ağrı/Erken evlenmiş/Erkek)

2.7.5.8. Evde İş Bölümü

Her ne kadar çeşitli konularda eşine yardım ettiğini belirten erkek katılımcılar olsa da ev işlerinin bölge fark etmeksizin genel olarak kadının sorumluluğunda olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılardan biri, eşine yardım edecek zamanı bulamadığını ve bu durumdan rahatsız olduğunu belirtmiştir. Bazı hanelerde ise kocaların istese de ev işlerine yardım edemedikleri çünkü eşlerinin izin vermediği anlaşılmaktadır. Kadınlar bunun nedeni olarak eşin yaptığı işi beğenmemeyi ve aşırı titiz olmayı göstermiştir.

- ☐ Yemek, bulaşık, çamaşır, temizlik her şeyi ben yapıyorum... Fazla değil ama yine ara sıra bana yardım etmesi beni sevindiriyor. (Kars/Erken evlenmiş/Kadın)
- ☐ Ben iş falan yapmıyorum hepsini o yapıyor. Tek yaptığım iş, kızlar babalarını çok sever, kızım beni yatır der, bir tek onu ayağımda sallarım. Hanımla yemek kaldır, sofrayı toplama öyle şeyler yapmadım... (Kars/Erken evlenmiş/Erkek)
- ☐ Yani genelde yardım ediyorum ona. Çocuklar özellikle küçükken ben çok yardım ediyordum ona. Gece işte mesela belli bir saate kadar ben mamalarını verirdim. İkiz oldukları için anne sütü yetmiyordu, mama veriyorduk. Gece işte ben geldiğim zaman onu uyutuyordum dediğim gibi belli bir saate kadar, ben bakıyordum çocuklara. Altlarını pek değiştirmedim ama mamalarını falan ben yapıyordum. Belli bir saatten sonra ben uyuyordum çocuklar uyanınca o saatten sonra o ilgileniyordu onlarla. (Mardin/Erken evlenmiş/Erkek)

- ❑ Ev içinde her işi eşim yapar. Beni kesinlikle hiçbir şeye dokundurtmaz. ...misafirimiz olduğu zaman mesela sofrayı ben kurarım, ben kaldırıyorum, toplarım ama onun haricinde pek, mutfakta gel salata yap demez. Yapmaya kalkarım mesela hemen domatesi doğratıp gönderir. (İstanbul/Erken evlenmiş/Erkek-2/Pilot çalışma)
- ❑ Onun yaptığı pek fazla iş yok. Onun işlerini de ben yaparım... Şöyle söyleyeyim mesela bir yer mi bozuldu, tamir edilmesi gerekiyor. Eşim yapmaz onu ben yaparım... Onlar çalışıyor işte yoruluyorlar, siz yapın. Mesela boya badana mı yapılması gerekiyor, ben yapıyorum. Ondan sonra bir şey alınacak ben alıyorum, bir şey yapılacak ben yapıyorum. O sadece parasını veriyor. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın/Pilot çalışma)
- ❑ Eşim yapar, yapmak ister ama ben istemem. [Neden?] titizlik var da biraz. ...mesela mutfağa gireyim bir şey yapayım; aman diyorum girme, girdiği zaman ben daha çok uğraşıyorum. Biraz ben onu miskinliğe ittim açıkçası. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın)
- ❑ Şu hali karşı tarafa yetiyorsa memnunum ama iş daha az zamanımı alsa ben daha fazla evin, çocuğun işleri ile ilgilenirsem daha iyi hissedeceğim çünkü şu haliyle 10-11 saati kafadan kadına kilitlemiş oluyorum ve ben sadece 2-3 saat ilgilenebiliyorum tek sıkıntım bu. (İzmir/Erken evlenmiş/Erkek)
- ❑ Çamaşır yıkamak, banyo-tuvalet yıkamak temizlemek, çamaşır katlamak, ütü yapmak, bunları yapmaz. Yapmaz derken denemedim de daha doğrusu; çünkü yapmadığı için beceremeyeceğini düşündüğüm için, biraz biz kadınlar biraz pimpirikliyiz aman temiz yapar mı, eder mi falan diye. Hiç denemedim daha doğrusu. Denesem mi acaba? (İzmir/Erken evlenmiş/Kadın)

2.7.5.9. Evlilikten mutluluk

Katılımcıların birçoğunun evliliklerinden mutsuz oldukları ve erken evlendikleri için pişman oldukları anlaşılmaktadır. "Evlilikteki mutluluk" birçok katılımcı tarafından ekonomik durumla ilişkilendirilmektedir. Maddi zorlukların ilişkideki mutluluğu olumsuz etkilediği paylaşılmıştır. Ekonomik sıkıntılarla birlikte çatışmalar artmakta ve çiftler boşanmayı düşünmektedirler. Aile baskısı, evlilikteki mutluluğu etkileyen bir diğer faktördür. Ailelerin özellikle kadınlara yönelik baskıcı bir tutum sergilemesi sorun yaratmaktadır. Çocuk sahibi olmanın sorumlulukları artırmakla birlikte, evliliği daha mutlu kıldığı düşünülmektedir.

- ❑ Ben de ayrılacağım galiba. Hocam sabah geliyorum kavga, akşam geliyorum kavga. Evde huzur yok. Karıyı gezmeye götürüyorum, karı mutlu değil. ...Boşarım yani, yeni bir tane karı alırım. 70 lira verdim mi... (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)

- ❑ Ben mesela atıyorum kuaföre gideceğim diye kayıvalıdeme çıkıyorum, bana 50 TL versene kuaföre gideceğim diyorum, kızım çok değil mi 50 TL. ...Düşüncelerim onlara saçma geliyor. Ben sanki ailesini dağıtmaya gelmiş gibi düşünülüyor. Çok değişiklikler. Eşimle bu yüzden hep tartışıyoruz. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- ❑ ...tamam, o yaşta evlendiğim için memnun değilim ama eşimi seviyorum, çocuklarımı seviyorum. Tamam, belki aklımdakileri yapamadım, yapamıyorum ama ben şuna karşıyım, erken evlendiğim için ben mutsuzum. Yani o yaşta evlendiğim için şikayetçiyim ben. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- ❑ İllaki değişmiş. Yani çocuk oldu, hani arkadaşın dediği gibi evin neşesi oldu ama hala o mutsuzluğu yaşıyorum. İllaki devam ediyor. Hani çünkü çocukluğumu yaşamadığım için o mutsuzluk hala devam ediyor. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- ❑ Zaman takvimdeki gibi akıyor. Bu sekiz yılda ikimizin, üçümüzün hayatında derinlemesine değişiklik oldu. Ben bir tek doğum gününü hatırlıyorum onun dışında sekiz yılın tamamı, aslında sekiz yıl uzun bir zaman ama sanki bir blok halindeymiş gibi çok durağan. (İzmir/Erken evlenmiş/Erkek)
- ❑ Dediğim gibi evlendim, mutluyum çok şükür. Bir de mutlu olmak zorundayım başka yapacak bir şey yok evlendim artık. (Şanlıurfa/Erken evlenmiş/Erkek)
- ❑ Çevremde 30 yaşından sonra her iki tarafta da evliliklerde sorun çıkıyor. Aslında her iki tarafın eşinden kaynaklı sıkıntısı yok ama o aile olma hali o kadar ağır gelmeye başlamış ki, iki tarafta daha rahat ilişki biçimleri kurmaya çalışıyorlar. Aslında derdi yeni biri ile görüşmek, yeni biri ile olmak değil sadece daha yumuşak daha eni boyu olmayan, daha ağır ve sorumluluk altına sokmayan şeylere girmeye çalışıyorlar. (İzmir/Erken evlenmiş/Erkek)
- ❑ Hayır, hiç (mutlu) hissetmiyorum. Hatta bir psikoloğa falan gitmeyi düşündüm, böyle durduk yere ağlama patlamaları yaşıyorum diye; ama devletin karşıladığı, bizim durumumuz çok iyi değil, psikologlar genelde ilaç veriyorlarmış yani öyle oturup seni dinleyip de "Bu şekilde davranış daha iyi olur" falan gibi akıllar vermiyormuş. (Adana/Erken evlenmiş/Kadın)
- ❑ Şu anda her şeyi oturttum, her şeyi başardım, her şeyi aştım. Artık ihaneti affedebiliyorum, şiddeti affedebiliyorum. Eskiden sürekli ağlıyordum, kabul edemiyordum, sindiremiyordum, diyordum: "Neden ben? Neden bunlar başıma geliyor?". (Mardin/Erken evlenmiş/Kadın)

2.7.5.10. Çocuk sahibi olma

Çocuk sahibi olmanın evliliği güçlendirdiğine ilişkin baskın bir algı söz konusudur. Katılımcılar çocuk sahibi olmanın evliliklerine “renk” kattığını belirtmektedirler. Çocuk sahibi olma konusunda çevrenin baskısı dile getirilmiştir. Özellikle bir oğlan çocuk beklentisi olduğu da aktarılmıştır. Evlenen çiftlerden çocuk sahibi olarak ailelerini genişletmeleri beklenmektedir. Öte yandan, çocuk sahibi olmak “boşanmaya engel bir durum” olarak algılanabilmektedir. Bir süre sonra evlilik ve özel hayatın çocuğun ihtiyaç ve önceliklerine göre düzenlendiği belirtilmiştir.

- Çocuk olmayınca evlilik çekilmiyor bence ya, bir yerden sonra sıkıcı geliyor hayat, hep aynı yüz, aynı yüz, biraz daha farklı bir yere çekiyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Ama o şey de olabilir mesela, 3-4 yıldır evlisin niye çocuk yok, gibi bir baskı da oluyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Dedikoduyu çok seviyoruz ...gelini evlendi de hala çocuk yok, niye acaba... (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Ben çocuk yapmasaydım ben ikinci evliliği yapardım. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Şey gibi, erkek de bayan da zaten hayatını yaşamış yani o yaşa kadar, 25-26 ...Hani çocuk için çalışıyorsun o saat-ten sonra. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Her şey değişiyor. Şimdi şöyle, çocuktan öncesi ve çocuktan sonrası diye ayırabilirim. Çocuktan önce tabii bir sorumluluk var ama eşine karşı bir sorumluluğun var sadece. Ama öteki türlü olduktan sonra hem çocuğuna karşı bir sorumluluğun hem eşine karşı bir sorumluluğun var. İki kat daha artıyor yani. (İstanbul/Erken evlenmiş/Erkek)
- Aynen, işten eve geliyorum, baba hoş geldin ufaklık diyor, öbürü gidip terlik getiriyor, baba yoruldu mu diyor. Kızlar ayrı bir şey doğru ama bir tane erkek isterim çünkü ben de ailede tek erkek olduğum için bir erkeğin olmasını isterim. (Adana/Erken evlenmiş/Erkek)
- Daha 40 günlükken eşim yanıma geldi, kızımı kucağıma aldım dedi “Kızım mı oldu” dedi, dedim “Evet, kızım oldu”, suratı asıldı. “Of” dedi, sustum. Dedim “Ne oldu?”, dedi “Çöktün, şu haline bak. Artık yüzüne bakılmıyor” ... Normal lohusayım, kanamam oluyor, şey dedi bana, bir de kız çocuğu getirince biraz hor, sevmiyorlar burada kız çocuklarını fazla. Erkekler böyle, genellikle erkek çocuklarını severler... (Mardin/Erken evlenmiş/Kadın)

2.7.5.11. “Bugünkü aklım olsa...”

Katılımcıların çoğu ikinci bir şans verilseydi, daha geç evlenmeyi tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Bunun ilk nedeni erken yaşta sorumluluk altına girmenin bireysel yaşam alanını sınırlamasıdır. Bu bağlamda, evlendikten sonra sosyalleşmeye ayrılan zaman azalmaktadır. Bir başka nedense, aile kurmanın kişiye getirdiği maddi yükümlülüklerdir. Evlenen kişinin harcamalarında aile öncelikli hale gelmektedir. Erken evlenen kişiler aynı zamanda ekonomik anlamda güçlenmeden ve birikim sahibi olmadan evlenmenin hata olduğunu düşünmektedirler. Birey olarak “tecrübe sahibi olmadan”, “hayallerini gerçekleştirmeden” ve gerekli “bilince sahip olmadan” aile kurmanın sakıncaları vurgulanmıştır. Öte yandan, erken yaşta sorumluluk sahibi olmanın ve bir düzen kurmanın “ideal” olduğunu belirten katılımcılar da vardır. Bu bakış açısına göre, bekar olarak yaşamak “başiboş olmak” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bir an önce bir aile kurmak ve çocuk sahibi olmak hayattaki öncelikli amaçlardandır.

- Çünkü 19 yaş çok erken... dünyayı görmek isterdim... Erken sorumluluk altına giriyoruz. Yani bana kalsaydı 27-28 o civarlarda evlenirdim. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- 27-28 yaşında evlenmeyi daha isterdim. Daha olgun olurdu çünkü cahildim evlendiğimde. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Ben, günümüz şartına göre keşke daha iyi bir birikim sağlasaydım, hani maddi açıdan da manevi açıdan da kendimi biraz daha geliştirseydim çünkü erken evlendiğin zaman, durumun ve evin kiraysa, günümüz şartlarına göre çok zorlanıyorsun. İster istemez ailene yansıyor yani. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Benim yaşimdaki arkadaşlarımdan, affedersiniz, soyтары gibi gezen var, çalışmayan var, ben en azından kendimi biliyorum, bir yaşında çocuğum var, kızım var, en azından kendimi biliyorum yani. Bir amacım var. Ne için çalıştığımı biliyorum. Boşa emek sarf etmemeyi erken yaşta öğreniyorsun veya hayata karşı tutunuyorum yani. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Ne kadar yaparsan yap gözün dışarıda kalır. Yani desen ki evliyim, çok mutluyum, ya her şey, yediğim önümdede, yemediğim arkamda, eşimle geziyorum tozuyorum ama lanet gözümün biri dışarıda. (Kars/Erkek/18-25 yaş)

- Bütün bekar arkadaşlarım gidiyor, geziyor tozuyor, ben izin alıyorum. Gideyim mi gitme, gideyim gitme, yine çingar evde hocam. Böyle bir durum var. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- ...şimdiki aklım olsa yani 26-27 yaşımdan önce kesinlikle evlenmezdim. Öncelikle okula devam ederdim bir şekilde, kendi ayaklarımın üstüne basardım. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Benim 15 yaşındaki aklım olsaydı, babam beni dövseydi, evlendirmeseydi, derdim. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Eşimle aynı yaştayım, ben bisiklet sürmek isterdim, ne yapacaksın, derdi. Ben hala şu an bisiklet sürmek isterim, ne yapacaksın, der... Şu anki aklım olsa evlenmezdim. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Eğer ben o yaşta evlenmemiş olsaydım, emin olun şu an çok daha iyi yerlerde olurum. Size sadece emin olun demiyorum, gerçeği söylüyorum. Çok daha iyi yerlerde olurum. (Mardin/Erken evlenmiş/Kadın)
- Arkadaşlarım olurdu. ...Eşimin o ilk dönemki baskısı olmayabilirdi, ben zaten okumuşsam, çalışıyorsam zaten o şekilde kabul etmiştir. O, o konuda baskı yapmazdı, daha farklı düşünceleri olurdu. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın)
- Şu an daha mantıklı düşünüyorum. O yaşım ile bu yaşım arasında çok büyük fark var. ...evlilik hayatındaki anlam bakımından, daha mantıklı düşünecek, daha olumlu gidecek, ilerleyecek. Huzur ve mutluluk için bence önemli. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın)
- Gitmeyi düşünüyordum (üniversiteye) ama bir yandan o biraz engel oldu. 17 yaşında beklerdim üniversite, askerliğim bitene kadar yine beklerdim ama onun 17 yaşında başkasıyla evlendirme olayı olunca bir an üniversite hayatı, geleceğimi düşünemedim. (Gaziantep/Erken evlenmiş/Erkek)
- Şu an belki evlenmezdim, kendime daha iyi bir hayat kurardım. Mesela küçük yaşta çocuğum oldu. Ben 16 yaşındaydım bir oğlum oldu. 16 yaşında tek başınaydım. (Ağrı/Erken evlenmiş/Kadın)
- Çok erken evlendiğimi düşünüyorum. Şu anki aklım olsaydı bu kadar acele etmezdim. Her bakımdan, erken evlendim, erken çocuğum oldu. Çocuklar bakımından çok sıkıntı yaşadım, hep ufak yaşta yaşadığım için. ... erken olmasaydı daha iyi olurdu. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın)

2.7.6

Çevredeki diğer evlilik deneyimleri

Katılımcıların kendi ailelerinde de çocuk yaşta ve zorla evliliklere sıklıkla rastlanmaktadır. Pek çok katılımcı, annelerinin çocuk yaşta evlendiğini ve hamile kaldığını belirtmiştir. Küçük yaşta evlenen ve anne olan kadınlara tarlaya gitmek, ev işlerini üstlenmek gibi birçok görev verilmektedir. Kadınların bu koşullar altında her anlamda çok zorlandıkları anlatılmıştır. Daha sonraki yaşlarda pek çok hastalığın ortaya çıkmasında çocuk yaşta evliliklerin etkisi olduğuna ilişkin bir algı vardır. Ek olarak, görücü usulü evlilikler katılımcıların çevrelerinde sıklıkla rastlanan bir uygulamadır. Çevredeki yakınlar ve aile üyelerinin bekarları evliliğe “teşvik etmesi” ve eş adayları önermesi “olağan” kabul edilmektedir.

Katılımcılar aynı zamanda çevrelerinde çocukların zorla evlendirildiğine tanık olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların akrabaları ve komşuları namus meselesi, gelenekler ya da başka nedenlerle çocuklarını evlendirmektedir. Cinsellikle ilgili sınırları aştığı düşünülen çocukları, aileleri hem cezalandırmak hem de disiplin altına almak için evlenmeye zorlayabilmektedir. Toplumun ahlak anlayışı burada tayin edici bir rol oynamaktadır. Aileler çocuklarının rızasını almadan evlilik kararı alabilmekte ve 18 yaşından küçükler yasalara aykırı bir şekilde evlendirilebilmektedir. Bu evliliklerde, kuşaklar arası devamlılık göze çarpmaktadır. Kız çocuklarının yaşının erkeklerden en az birkaç yaş daha küçük olduğu vurgulanmıştır.

- 16 yaşında evlenmiş annem... Hiç çiftçilik yapmayan bir yerden 16 yaşında bir kız çocuğu geliyor, hem gebe kalıyor, hem de tarlayla uğraşmaya başlıyor. Tamamen bunalıma giriyor yani. Annemi hatırlarım ben, sürekli ağlardı çünkü evinde öyle bir şey görmemiş. ...Erkekler yine tarladan geliyor, kahveye gidiyor ama kadının işi bitmiyor. Bulaşıktır, yemektir, ertesi güne hazırlıktır... Bir de 16 yaşında evlenmişsiniz, çocuk yaştasınız... Kadıncağzı tabii ki hastalıklar mastalıklar sürekli, işte 2 yılda bir çocuk doğur, 9 tane çocuk. 4'ü ölmüş. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- 15 yaşındaydı ...kız çocuk yaşta olduğu için, hamile kalmış, hamileliğinden haberi yok. ...Doktor bile kapısından kovuyor, sen evli değilsin, bu yaşta bu ne diye doktor özel hastaneden kovuyor kızı. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

- Annem şu an 87 yaşında, diyor ki şimdiki aklım olsaydı. Cahillik bir yandan, okumamıştık bir yandan, her sene bir çocuk olmuş, tarlada çok affedersin doğurmuş, bağda doğurmuş, 7-8 tane çocuk... 16 yaşında. ...Tarlaya gidersin, yemek yaparsın, hizmet yaparsın. Bağa bahçeye gidersin, pancar sökmeye gidersin. Yani bir nevi, evliliklerinde o zamanlar hani çalıştırmak gibi alıyorlardı. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Biz de mesela, benim babam mesela, benim kardeşimi evlendirmek istiyorlar, diyor, ben evlenmiyorum. Babam diyor ki ben 17 yaşında evlendim, diyor, sen niye evlenmiyorsun. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Mesela benim annem 16 filan. ...Babam askere gidip geliyor, hemen düğün yapıyorlar. ...O eve girersin, kefenle çıkarırsın. Yani başka, vay kocam dövdü, geleceksin, vay kocam sövdü, geleceksin, öyle yok. Misal, o zamanlarda annemin anlattığına göre yani babam vurmuş da kırmış da hakaret de etmiş, şeyler olmuş ama şu anda ben 46 yaşına gireceğim, hala evliler. (Adana/Erkek/40-60 yaş)
- Öyle evlilikler de mutsuz sonla bitiyor. ...Benim görüncem evlendirilmiş halasının oğlu ile aynı şekilde, ev vereceğiz size falan ikna etmişler oğullarını ...erkek başka kadına âşık oldu. Çünkü erken yaşta evlendirilmiş ve aşk evliliği yapmamıştı. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Ki bizim atalarımız da böyle şeylerle karşı karşıya kalmışlar. Benim babam annemi kaçırmış, dedem de nenemi kaçırmış. Onun dedesi de babası da onun annesini kaçırmış. Hani bu atadan bayağı bize doğru geçme, meslek sırrı gibi bir şey olmuş. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)

2.7.7

Çocuklarının evlilikleri

Ailenin ekonomik durumu, evlilik konusundaki en önemli etkenlerden biridir. Çocukların evlilikleri söz konusu olduğunda, erkek ve kız çocuk için farklı koşulların gerekli görüldüğü dile getirilmiştir. Evlilik masrafları, toplumsal cinsiyet rolleri açısından erkeğe ve ailesine ait olduğu için kız çocukları evlendirmek, katılımcıların aktardığı üzere, daha kolaydır. Bu hususta, kız çocukların evlenmesinin masrafsız olmasının yanı sıra, başlık parası gibi uygulamalar aileye ekonomik çıkar da sağlayabilmektedir. Oğlan çocuğu evlendirmekse çok daha zor ve masraflıdır. Evlenen bir kadının ekonomik anlamda kocasına bağımlı olması doğal karşılandığı için, erkeğin para biriktirmesi ve kazanması, dolayısıyla 'büyümesi' beklenirken, kadınlar daha erken yaşlarda evlendirilebilmektedir.

Katılımcıların çoğu için çocuklarının "uygun evlenme zamanı" 20'li yaşlardır. Bazı katılımcılar kendileri erken evlendikleri için çocuklarını da erken evlendirdiklerini belirtmişlerdir. Bu evlilikler arasında görücü usulüyle gerçekleştirilenler de vardır. "Evde kalmış olma" algısı özellikle kadınları olumsuz etkilemektedir. Bir an önce evlenip düzenini kurmak toplumsal açıdan bir "başarı" ve "en önemli amaçlardan biri" addedilmektedir. Dolayısıyla, çocukların evlenmesi konusunda en önemli sorumluluklardan birini aile ve yakınlar üstlenmektedir.

Çocukların eş tercihinde, ailelerin karara doğrudan müdahale etmesi güçlü bir eğilimdir. Katılımcılar çocuklarının iyiliğini düşünerek evlilikleri konusunda onları yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Öte yandan, erken yaşta evlenen çocukların eşleriyle çeşitli sorunlar yaşadıkları, yaşlarının küçük olmasının bunda etkili olduğu vurgulanmıştır.

- Mesela şimdi benim kız kardeşim ondan önce evlendi. Niye? Ekonomik sıkıntı olduğu için. Hani bir düğün yapmak, hakikaten de 100-150 yani... Oğlan evermek hakikaten de başlı başına bir iş yani. Zor. Yani bir işyerin olacak. Güzel bir gelirin olacak... Mecburen çünkü o kızın evde kalması çok kötü. 24-25, 26-27 yaşlarına kadar bekar kalırsa bu sefer çok değişiyor... Benim kızım görücü usulü... Kıza bir masraf çıkmıyor ama oğlanda bayağı bir masraf çıkıyor. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Benim çocuklarım 18 yaştan önce evlendi... ben 14, 15 yaşında evlendiğim için ondan erken evlendirdim onları. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Bence 18 yaş erkek ve kadın yaşını tamamlamamış ise evlenmesin. Benim kız çocuğum 16 yaşındayken evlendi ve boşandı. Tabii ki boşanma sorununun temeli eğitimidir, onun kocası bir bardak su için kavga ediyordu ya da kızım ona diyordu niye her sabah günaydın demiyorsun bana. Onun için erken evliliğe karşıyım ben. Yani şu an diğer çocuklarımı 20 yaş ve üstü yaşları tamamlamamış ise evlendirmeyeceğim hiç. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Benim kızıma istemeye geldiler ama ben asla veremeyeceğim dedim. Şu an kızım 18 yaşında ve 24 yaşına basana kadar ben hiç evlendirmeyeceğim. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Tabii ki yani. Şimdi evlenemedi. Van'da bir kızla tanıştı internette, o da 2 kilo altın istemiş. Demiş, benimle evlenmen için, ben aşiret kızıyım, 2 kilo altın alman lazım. O da 100 bin Euro eder. 100 bin Euro'n varsa git, ver, al. (Niğde/Erkek/40-60 yaş)

☐ Çocuğunu evlendiriyorsun getiriyorsun, diyorsun, ben sevmeden aldım, görücü usulü aldım, oğlum beğenmiş alıyor veya kızım beğenmiş, veriyorum, diyorsun. Eve getiriyorsun veya gönderiyorsun, 3 ay geçiyor aradan, ondan sonra, bir anlaşmazlık oluyor, bir sorumsuzluk var kendi aralarında... Ne oluyor? 3 ay sonra veya 5 ay geçmeden, ben, diyor, ayrılacağım baba, istemiyorum. Haydi bakalım. Nereye gitti bu, sevgi nerede kaldı ki? (Niğde/Erkek/40-60 yaş)

2.7.7.1. “Çocuğunuzu kaç yaşında evlendirmeyi tercih edersiniz?”

Katılımcıların çoğunluğu, çocuklarının eğitimlerini bitirip kendi ayakları üzerinde durana dek evlenmelerine karşı çıkacaklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar çocuklarının olgunlaştıktan ve sorumluluk alacak kadar büyüdükten sonra evlenmelerini istemektedirler. Genel anlamda, 20’li yaşlar “ideal evlenme zamanı” olarak ön plana çıkmaktadır. Erken yaşta evlilik yapan kimi ebeveyn, çocuklarının aynı hatayı yapmasına izin vermeyeceklerini söylemiştir.

Bununla birlikte, gerekli durumlarda ve çocuğu ısrar ederse çocuğunun erken yaşta evlenmesine izin vereceğini söyleyen katılımcılar da olmuştur. Cinsellik ve ahlakla ilgili “toplumsal cinsiyet norm ve kalıp”ları, ailelerin çocuklarını evlendirme kararında ön plana çıkmaktadır. Ekonomik sıkıntılar, kız çocuklarının erken evlendirilmesini tetiklerken, oğlan çocukları için evlilik kararı belirli bir birikim yapılarına kadar ertelenebilmektedir. Çocuğu evlendirme kararı, yaş ve ruhsal olgunluk açısından değil de evliliğin maddi yükü açısından tartışılmaktadır.

Bununla birlikte, bazı katılımcılar çocuklarını evlendirmek yerine çocuklarının eğitime devam etmesini istediklerini vurgulamıştır. Bu katılımcılara göre eğitimin, çocuk yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesinde çok önemli bir payı vardır. Özellikle kız çocuklarını okutan aileler çocuklarını eğitimini tamamlamadan evlendirme eğiliminde değildir. Ayrıca, eğitimin hem kız hem oğlan çocukları hayatta daha güçlü kıldığı düşünülmektedir.

☐ 16 yaşında cinselliği düşünebiliyorsan, akıl edebiliyorsan bence evlenebilirsin de. [Evlenmeye zorlar mısınız?] Ben zorlayabilirim. En azından bir nikah olsun isterim. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

☐ Hani ben şunu isterim mesela, okulu bitirsin, güzel bir meslek sahibi olsun, ondan sonra bir şekilde evlensin yani. (Adana/Erkek/18-25 yaş)

☐ Ben çocuğumun üniversiteyi de bitirmesini isterim. Ben üniversiteyi bitirmeden önce evlendim. Ben şu anda pişmanım mesela... En önce okulunu bitirip, askerliğini bitirdikten sonra evlenmeyi düşünmeli mesela. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

☐ Kızsa zaten, taliplisi geldi mi, kısmeti baktı mı, derler bizim burada. Evlendiririm, olur biter ama okul okumaya bir hedefi varsa ikisini de desteklerim. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

☐ Kızımın yaşı 18, 20 kişi istedi. Şu anda 20 kişi istedi. Vermiyorum kesinlikle. Annenin vasfını 18 yaşında kız nasıl taşıyacak?... (Kızım) Şimdi okuyor. Olgunluk yaşını bekliyorum efendim. Yani 20-21 yaşlarını bekliyorum. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)

☐ Ha okumuyorsa... Yani 16 yaş bana göre çok küçük. Herhalde vermem. Yani yine de büyük konuşmayayım, 2 kızım var... (Kars/Kadın/18-60 yaş)

☐ Ben evlendirmedim, kaçtılar. İki de kaçtı. İki de çocuk. Şimdi ikisinin de iki tane çocuğu var, onlar da çocuk. Baş edemiyorum. (Kars/Kadın/18-60 yaş)

☐ Ben şimdi mesela, benim 17 yaşında çocuğum var ama hala çocuktur yani yine. Bana göre de çocuktur, davranışları da çocuktur. Şimdi bir sene sonra o çocuğu evlendirsen, çocuk evlendirmiş olursun. Yaşı 18 ama çocuktur. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)

☐ Bir okulunu bitirsin hayırlısıyla, harama şuna buna bulaşmadan baş göz edeceksin. Bir de bu dünyayı düşündüğümüz kadar ahiret de anne babalar olarak, düşünmemiz lazım, evlatlarımızı çünkü onların hesabı bizden de sorulacak. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)

☐ Benim, şahsen, benim yaptığım gibi, 17-18 yaşında, bilemedin 20 yaşında evlenmesi lazım, diyorum... (Niğde/Erkek/40-60 yaş)

☐ (Kızların) Okumalarını istiyorum en önceliğim o. Yemeyeceğim, içmeyeceğim bütün masraflarını karşılayacağım en iyi şekilde, okumalarını karşılayacağım. (Adana/Erken evlenmiş/Erkek)

☐ Tabii onların kararı diyeceğim ama ben de bir tavsiyelerde bulunacağım. Biz yaptık siz yapmayın diyeceğim muhakkak ama kendi kararları yani. (Mardin/Erken evlenmiş/Erkek)

☐ Onun mesela eğitim seviyesi olursa, eğitimini tamamlamış olursa en azından bir erkekle görüştüğü zaman diyecek “Eğitimli bir kadın, sıradan bir kadın değil bu” (Mardin/Erken evlenmiş/Kadın)

2.8

TOPLUMSAL CİNSİYET

2.8.1

Erkeğin toplumdaki temel rolü

Erkeğin toplumdaki temel görevi sorulduğunda, katılımcıların verdiği cevaplar erkek egemen anlayışın ne kadar güçlü olduğunu gözler önüne sermektedir. Erkeğin temel görevi "ailenin reisi olmak" ve "toplumsal ilişkilerde otoriteyi elinde tutmak" olarak açıklanmıştır. Erkeğin ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılaması ve para kazanması beklenmektedir. Çalışarak aileye bakmak erkekle özleştirilmektedir. Kadının çalışarak ekonomik sorumluluk almasına ilişkin algı oldukça cılızdır. Kadının ekonomik gücü ikincil olarak konumlanmaktadır. Kadının çalışmaması "doğal" karşılanırken, erkeğin çalışmaması büyük bir sorun olarak kabul edilmektedir. Erkeğe yönelik evin her anlamda "reisi" olma gerekliliği küçük yaşlardan itibaren aile ve toplum tarafından öğretilen çocuklarına aşılacaktır. Tüm bu sorumlulukların arkasındaki temel algı erkeğin kadından fizyolojik açıdan daha "güçlü" kabul edilmesiyle de ilişkilidir. Aileyle ilgili kararlarda en önemli rol erkeğe verilmektedir. Aynı şekilde "aileyi korumak" ve "soyu devam ettirmek" erkeğin temel görevi olarak görülmektedir. Erkek sadece kendi eşi ve çocuklarına karşı değil, anne, baba, kardeş gibi ailenin diğer üyelerine karşı da sorumluluk almakla yükümlüdür.

- Toplumsal bir temel yargı var. Bu temel yargıdan da sizin, topluma önder birey olmanız gerekiyor. Bir erkek olmanız için, aile kurmanız için. ...Evlisiniz, çocuklarınıza, karınıza sahip çıkmak gibi veya evli olmayanlar için ailesine sahip çıkmak gibi. Kardeşinedir, şeydir, küçükleridir, ablaları fiilidir, koruyup kollamak gibi. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- ...Mesela bir kız çocuğu hiç çalışmasa da babası bakar ama erkeğe bence bakmaz. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- İnsanlara küçük yaşta, yakınında ... kim varsa, ...sen işte, evin erkeğisin, sen reissin diye, yani yazılı sözlü olmasa bile, yani onun bilinciyse, ... küçüklükten itibaren o şekilde devam ediyor. ... Sana çevrenin, yani baskı demeyelim de buna, yani insanların o şekilde eğilim. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

- Sonuç itibarıyla toplumdaki hiyerarşik sırada önder olmanız gerekiyor. Erkek olarak, bir iş kültürünüzde, ailenize bakabilecek, ailenize önderlik sağlayabilecek... her zaman bir önder kişi, çoğunlukla hani erkektir. ... Fizyolojik olarak, çocuk ve bayandan biz biraz öndeyiz... o yönde artı olduğumuz için bizim önde olmamıza daha gereksinim var. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- ... Yani hastalıkta, sağlıkta, yani maddi şartların iyi olmasa, yani bir şekilde erkek gene ekmeğini taştan çıkartacak yani. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- (Erkeğin) Asıl işi eve ekmek getirmesi. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Ailesine bakmak ekonomik olarak babadan anneden aldığı saygıyı çocuğuna vermek kadın da çocuklara nasıl desem sevgi annelik duygusunu, merhameti, babalar katıdır, gösteremez... (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Maneviyat kadında daha yüklü maddiyat hep erkekte beklenen faktör olduğundan erkeği daha çok etkileyen bir durum. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Kadın çalışmazsa oluyor ama erkek çalışmayınca olmuyor. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Erkek her zaman kadından bir adım öndedir hocam. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Farklı, yani (erkeğin) biraz daha üstünlüğü olması lazım. ... Şimdi fark olmazsa sözünü geçiremezsin bayana. Yani bu gibi konularda bence olması lazım. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Sonuçta hepimiz Müslüman'ız, böyle bir ayet de var mesela, Allah-ü Teala diyor mesela, eğer kulun kula ibadet etmesini isterdim, hanımının kocasına secde etmesini isterdim, öyle bir ayet de var yani. Erkek her zaman üstündür kadından. Ha üstündür diyerek de eziyet etmenin ya da mal muamelesi yapmanın alemi yok. Sonuçta o da bir Allah'ın emanetidir. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Hani ben daima erkeğin eve daha fazla para getirmesi taraftarıyım. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

☐ Para getirecek. Para getirirse karısı da mutlu olur, çocuklar da mutlu olur. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)

☐ Benim karıma laf etti, Bir kadın. Yeter, dedim ya, sus. Dedi, sen bilmem ne çocuğusun, dedi bana. ... ağız dalaşı, birbirimize girdik. Dedi, polise gidelim, dedim, gidelim. ... Yani öyle bir şeye geliyor ki o anda yani ben de çıldırsam, saldıracağım, o kadını vuracağım ama kadın bana öyle laflar etti ki... Şimdi erkek psikolojisinde, siz bir erkeğin kendisine hakaret ederseniz, bir yere kadar çeker ama ailesine hakaret ederseniz, o erkeğin artık orada şeyi bitiyor, akıl sağlığı bitiyor. (Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)

2.8.2

Kadının toplumdaki temel rolü

Kadının toplumsal rolüne yönelik algı ve tutum temel olarak cinsiyetçidir. Kadının toplumdaki temel görevi öncelikli olarak "annelik" bağlamında ele alınmıştır. Kadınlar "doğurganlık" üzerinden değerlendirilmektedir. Katılımcılara göre iyi bir anne olmak ve çocukları sağlıklı bir şekilde yetiştirmek kadınlardan beklenen esas görevdir. Çocuk bakımı gibi, ev işleri de kadının "temel görevi" olarak görülmektedir ve kadınların kendilerini bu alanlarda "geliştirmesi" beklenmektedir.

Aynı zamanda kadın kocasına "iyi bir eş" olmakla yükümlüdür. Kadının sadakati ve kocasının kazandığı parayla evin tüm ihtiyaçlarını idare edebilmesi iyi bir eş olmanın kriterleri arasında sayılmaktadır. Öte yandan, kadının sorumluluğu sadece eş ve çocuklarla kalmamakta, gerekirse eşinin ailesine bakması da beklenmektedir. Kadına atfedilen bu roller "kadının doğası gereği" bu görevleri yerine getirmekte daha başarılı olmasıyla açıklanmıştır. Katılımcıların çoğu kadınların daha "merhametli", daha "duygusal" ve "fedakar" olduğunu dile getirmişlerdir. Alınan kararlarda "son sözü söyleme hakkı" erkeğe verilirken, kadının aile içindeki temel görevi arabuluculuktur. Babayla konuşulamayan konular, anneyle kolayca paylaşılabilir.

☐ En büyük rolü anne olmak. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

☐ İki de olmazsa olmaz. İki de eşittir. Kadın zaten daha çok kendini geliştirmesi lazım ...Çocuğun eğitimi için, kadın ne kadar bilinçli olursa, çocuk da o kadar eğitimi olur. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

☐ Hani ilk insanlar, erkekler avcılık toplayıcılık yapıyor, kadınlar da işte onun getirdiklerini pişiriyor, çocuklara bakıyor. Yani süregelen bir süreç var, eski çağlardan beri, günümüze kadar. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

☐ Benim babam kaynanasına da kayınbabasına da baktı, kendi anne babasına da baktı. Hepsine hizmet eden de annem oldu yani. Baktı derken, adam maaşlı çalışıyor, evde onların hizmetini gören annem oluyor... (Adana/Erkek/18-25 yaş)

☐ Yani erkek her şeyi yapsın ama kadın her zaman alttan alsın, yuvayı dışı kuş yapar. (Kars/Kadın/18-60 yaş)

☐ ... Dışarıdan erkek kazancı getirir ama önemli olan onu evin içindeki bayanın çevirmesi. Dışarıdan su gibi akar ama alttan bir delik varsa, o oradan gider. O da kadının fedakarlığıdır. (Kars/Kadın/18-60 yaş)

☐ Ben diyorum ki mesela eşime, ben öleyim ama sen sakın ölme, çünkü bütün evi çeviren o, yemek, temizlik, anne-anne diye torun peşinde, o kadar çok meziyetleri var ki, ben olmasam da bir şey fark etmez ama eşim olmazsa bütün düzen bozulur, hayatımız bozulur. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)

☐ Şimdi kadında anaçlıktan olan bazı özellikler var, fedakar, erkeğe göre daha korumacı, belli kültürel eşitlikten bahsediyorum, vefa, sadak gibi ölçülmesi zor şeyler ama anket yapılsa ya da yaşadığım kendi deneyimlerimi ölçü alıyorum, eşim bana göre daha sadıktır. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)

☐ ... Mesela bir çocuk kadına, anneye daha doğrusu, daha çabuk ulaşabiliyor, isteklerini, taleplerini daha çabuk dile getirebiliyor. Babanın otoritesinden korktuğu için fazla gelmiyor ya da anneyi zorluyor, babama desene filan. (Kars/Erkek/40-60 yaş)

☐ Genellikle kadının sorumlulukları ev içinde oluyor, erkeğinse çalışma hayatında. ...Yani hocam iç işleri, dış işleri gibi hocam, mesela kadın iç işlerinden sorumludur, erkek dış işlerinden sorumludur. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)

☐ Mesela, ya bir anne olarak görevimiz var, komşuluk görevlerimiz var. Eğer küçüklerimiz varsa ablalık görevlerimiz oluyor. Anne yoksa, siz anne oluyorsunuz onlara. ...Çalışıyorsan hele iki katı oluyor ve ben yani birkaç aya kadar, hem evi hem dükkkanı idare ediyordum, yüküm oldukça ağırdı. Geceleri yemek yapıyordum, düşünün, hem dükkana getiriyorum, hem engelli kız kardeşim var, ona bakmak zorundayım. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)

☐ Hangimiz, eşimizden ne isteriz, istediğimiz nedir? Evine, çoluğuna çocuğuna bağlı olsun, dediğim gibi, dindar olsun... Ya zaten sadakat kadınların genel özelliğidir. Yani erkek sadakatte kadından sonra gelir yani, bu bir gerçek. (Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)

2.8.3

Kadının çalışması

Kadının çalışmasına birçok katılımcı karşı çıkmaktadır. Kadınlar söz konusu olduğunda, çalışmak erkeklerin "iznine" tabidir. Ayrıca, kadının çalışabileceği alanlar erkekler tarafından belirlenmektedir. Erkek katılımcıların çoğu, eşlerinin çalışmasına izin vermediklerini ve eşlerinin çalışmasından rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Bu tutum çeşitli nedenlerle meşrulaştırılmaktadır. Kimine göre, kadının "asıl işi" çocuklara bakmak ve ev işi yapmak olduğu için çalışmasına gerek yoktur. Bazılarıysa, korumacı ve baskıcı bir tutumla kadının çalışmasının "namus meselesi"yle ilgili sorunlara yol açacağını ve çevre tarafından "iyi" karşılanmayacağını düşünmektedir. Zira kadının çalışıyor olması, "kocasının eve bakamaması" şeklinde algılanabilmektedir. Kadının çalışabileceğini söyleyen katılımcılar ise salt ekonomik anlamda ayakta kalabilmek için bunun gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla kadının kariyerine ve ekonomik bağımsızlığına ulaşması durumuna bu tabloda yer yoktur. Kadın çalışacaksa bile, ailesine maddi anlamda destek olmak için çalışmalıdır. Çalışan kadının maaşını tümüyle aileye harcamak yerine kendine bütçe ayırması büyük bir sorun olarak algılanmaktadır. Çalışan kadınlardan ev ve çocukla ilgili sorumluluklarını aksatmaması, "ev hanımı olma görevini" her anlamda yerine getirmesi beklenmektedir. Öte yandan, çalıştığını söyleyen kadın katılımcılar, güvencesiz ve düzensiz işlerde, daha çok ev içinde üreterek para kazanabilmektedir.

- Onun çalışmasını istemiyorum ben. Yani çalışmasına da gerek yok zaten. Ben çalışıyorum, yeter bize. Kendisi eve baksın yeter. ...O da bir şey demiyor artık. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Yok hayır istemiyordu. Çalışsaydı da ben çalıştırmazdım yani çünkü işte bakamıyor gibisinden laf olacak diye çalıştırmak istemedim yani. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Bana göre kendi ayaklarının üzerinde dursun. Kendi maaşıyla, kendi emekli olsun...(Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Eskiden zaten bir kişi çalıştığı zaman o aileye bakabiliyordu. Şimdi geçim şartları zor. Mecbur kalınca kadın da çalışabiliyor yani. Çalışmaz diye bir şey yok. İsterse çalışır yani. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- [Roman toplumunda] Anca işte ev temizlik işlerine giderler. Yevmiyelere giderler, onlara giderler. Şirkette sigortalı işleri olmaz. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- Benim eşim çalışmıyor, ama eğer o kendisi gelip uygun bir iş buldu bana derse tabi kabul edeceğim çünkü onun tercihidir sonuçta. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

- Aileyse paranın hesabı sorulmaz, kim kazanırsa kazansın, eğer bir aileysen ama eğer bir bayan derse, bu benim param, ailede olmaz. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Burada hamile bir kadın gidip sınıfta oturup hocadan ders göremez ama hamile bir kadın bir işte çalışabiliyor mesela, kurumda, gider çalışır. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Yani şahsen, ortama bağlı olan bir iş. Yani her ortamda biz burada çalıştırmayız yani eşimizi. Mesela kalabalık bir ortamda çalışmasını ben istemem. Bayanların arasında olan bir iş mesela, olursa izin veririm, çalışmasını da isterim ama genel olarak düşüncemi söyleyeyim, ben çalışmasına karşıyım. Evde olsun, iç, nasıl söyleyeyim, erkekler dış işlere bakar, kadınlar da iç işlere bakar... Ben eve geldiğimde benim eşim yemek yapıp sofrayı hazırlamasını ben isterim. Öyle eve gitmek isterim. Ben eve gittiğim zaman, eşim evde olmadığı zaman aile aile olamaz yani. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Erkek çalışmalı diye bir imaj var ama bayanın çalışıp çalışmaması ya şimdi kızken okumuş doktor olmuş, avukat olmuş vs çalışmak ister, çalışsın da zaten, ama çocuk olunca bakamıyorlar. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- İstanbul'da geçinmek için çalışmalı hocam, ben mesela eşim çalışıyor, öğretmenlik yapıyor. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Erkek çok yorgun gelebilir yine akşam karısına ilgi göstermeli, her yönden, kadın da ben de çalışıyorum kardeşim, yoruluyorum deyip çekyata yatıp tv karşısına geçmemeli, evin yemeğini yapmalı işten geldiğinde, erkekte bir kuru fasulye pilav yapayız ama, salataya yardım edebiliriz ya da hanımı yemeği hazırlarken tabakları servis edebiliriz, çocukla da biz ilgilenebiliriz, kadın bir elinde çocuk bir elinde yemek yapmamalı. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Ya kişiden kişiye değişir hocam bence o. Yani öyle bayan var ki kalkar, yarın senin başına kakar, der ki ben bu kadar para kazanıyorum, senin parana mı kalmışım... Sen dersin, çay, kalk kendi çayını kendin koy, o tarz konuşmalar olur yani, ister istemez olur yani. ...Öyle insan var, olgundur mesela, hiç onu söz konusu bile etmez. Getirir, maaşını çeker bırakır ... Gidip boya alacak, elbise alacak, bir sürü market alışverişi yapacak, hesap soramazsın. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- (Kızlar) Evet çalışmak zorunda. Kendi kazanacak parasını, çıkar yol olarak görmeyecek. Ben kazandım demek başka ama abisine kocasına babasına el açması başka. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Ben 21 yıllık evliyim, daha eşimden harçlık istediğim yok. Kendi harçlığımı kendim kazanırım. ...Yo ben dışarıda çalışmıyorum. Çocuk bakıyorum. Elişi çok yaptım dışarıya. ...Benim mesela 3 tane kızım var. İhtiyaçlarımı kendim karşılıyorum. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

- Şimdi maddi durumu düzgün olanlar, çalışsın evinin hanımı olsun, diyor ama maddi durumu bozuk olanlar, biraz daha iyi yaşantımız olsun, diyenler veya geliri az olanlar diyor ki hanım, sen de çalış, ben de çalışayım. Belli bir müddet de çalıştıktan sonra ... Huzursuzluk oluyor, geçimsizlik oluyor, en sonunda boşanmaya bağlanıyor bu iş. ... Çalışma ortamı bozuk olduğundan, kadın ne kadar istese, iyi çalışayım dese de kadını bozuyorlar. İşte diyor ki sen de kazanıyorsun, ben de kazanıyorum, akşam geldi mi, yemeği niye yapmadın herif, diyor. ... bulaşığı niye yıkamadın, diyor. ...O da çalışıyor ama evin kadının yapması lazım bazı şeyleri. (Niğde/Erkek/40-60 yaş)
- Eğer maddi bir sıkıntı yoksa, kadınlar bence çalışmamalı çünkü evde yeteri kadar çalışıyorlar zaten. Onun haricinde, bayanların çalışması dini açıdan da zaten (sorunlu) ama farklı imkanlarda, farklı noktalarda bayanların dine, İslam'a, millete, vatana, devlete hizmet edebilecekleri, harama düşmeden, yani namahremi görmeden bir şekilde eğer hizmet edilecekse, amenna, çalışsın. (Niğde/Erkek/40-60 yaş)
- Bir bayan bir bayan doktoru olabilir çünkü hiçbirimiz eşimizin, kızımızın gidip de bir erkek doktoruyla belki münasebetine pek sıcak bakmayız. (Niğde/Erkek/40-60 yaş)
- Mesela ben bir kozmetikte ekip kurdum ve şu an müdür olarak çalışıyorum. Özellikle ay sonu çok aşırı yoğun geçiyor. Akşam geldiği zaman görevini bilir. Çocuğa bakar, ben de onun sofrasını hazırlarım. O 2-3 gün bana asla dokunmaz yani. Tamam, der, sen işini yap, sen ekibinle ilgilen, ondan sonra bu süreci atlattıktan sonra benim dediklerim olacak. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Yani çocuklar doğmadan önce söylüyordu bazen. Ben diyordum yani yok. Sen evinde otur ben bakarım diyordum. ...Çocuk olmasa olabilirdi. Çocuk olduğu için biraz zor ya. ...Ya işte bizim şu coğrafyada biraz zor. Yani bizim burada biraz zor. (Mardin/Erken evlenmiş/Erkek)

2.8.4

Kadının eşinden fazla kazanması

Kadınların eşlerinden daha fazla para kazanması birçok erkek için kabul edilmez bir durumdur. Erkek katılımcıların çoğu eşlerinin kendilerinden fazla para kazanmasından ciddi anlamda rahatsızlık duyacaklarını belirtmektedir. Buna göre, kadın eşinden fazla para kazanırsa söz hakkı da kazanacaktır. Bu durumun erkeğin otoritesini sarsmasından korkulmaktadır. Katılımcıların hepsi kadının çalışmasının, var olan toplumsal cinsiyet rollerini değiştirdiğini farklı biçimlerde dile getirmektedir. Erkeğin, kadından her anlamda bir adım önde olması gerektiğine ilişkin inanç maaş konusunda da tekrarlanmıştır.

- ... Mesela 5 liralık ruj alacağına, bir anda gider 20 liralık alır. Hesabını soramazsın yani erkek olarak, niye alıyorsun diye. Kazanıyorum, der, susarsın yani. ...beni rahatsız eder. ...rol değişikliğine girebiliriz... parasını o veriyor gibi olursa bu sefer, o hesap sormaya başlar. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Benim için sorun değil. Saygılı olduğu sürece hiçbir şey sorun değil. Şu şekil, mesela ben 5 getiriyorum, sen 2 getiriyorsun, benim dediğim olacak, eğer gibi sıkıntılar olacaksa işe bile göndermem. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- O kadınına göre değişiyor ya. Aldığı parayı kocasının başına kakıyorsa... Ezik hissettiriyorsa. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Zoruma gider. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Söylenti olur. Bence erkek kadından üstün olmalı, maddiyat yönünden. Erkek kadından üstün olmalı diyorum ama mesela benim halamın kızı savcıydı, astsubayla ... Savcı 10-15 milyar alıyor en az ayda, o da alır 5-6 bin lira. Ben erkek olsam ezilirim yani altında. ...Kesinlikle kendimin daha yüksekte olmasını isterim. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Sorun yok bence benim eşim çalışmıyor ama çalışsaydı ve benden daha fazla maaş alsaydı bir sorun değil çünkü sonuçta ikimiz çocuklarımız için çalışacağız. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Yani beni rahatsız eder mi, belki psikolojik olarak biraz rahatsız eder çünkü ben bir erkek olarak neden ondan daha fazla kazanamıyorum, belki onun psikolojisine girebilirim. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Çalışan bayanlar erkekte çok yüksek maaş aldığı zaman veya kazandığı zaman yine bir sıkıntı oluyor... (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Bence çalışıp kazanırsa kocayı ezer yani, parasıyla. ... Zamanında ezmiştik, belki onun intikamını alıyorduk. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- [M: Daha çok para kazanıyor, daha üst düzey bir meslek konumunda diye insanın aşkı azalır mı?] Azalır... Azalır çünkü mesafe farklı yöne gidiyorsa veyahut da aranızdaki sevgi saygısızlıkla perçinleniyorsa o aradaki uçurumu daha da yükseltiyor. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Sonuç olarak, kazandığı para da bana ait. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Eğer çünkü ben çalışsam fazla, kocam diyecek ki benim karım benden fazla çalışıyor. Bu sefer bu psikolojiye düşecek. Bu sefer kendi kendini yiyip bitirecek. Ben o düşünceye düşmesini istemem. ...Yani benim alacağım para, kocamın alacağı paradan daha az olsun. ...Çünkü o erkek psikolojisi pistir. Yerle bir eder. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

2.8.5

“İyi Eş”

Erkeklere ideal eş tanımları sorulduğunda birçoğu ev işlerinden söz etmektedir. Buna göre bir kadının “iyi bir eş” olması için yemek ve temizlik gibi ev işlerini en iyi biçimde yapıyor olması gerekmektedir. Evin sorumluluğunu almak ve çocuklara en iyi şekilde bakmak kadının görevidir. Katılımcıların aktardığına göre, kadın ancak çocuklarına iyi bir anne olarak iyi bir eş olabilir. İyi anne olmanın yanı sıra kadından kocasının kazandığı parayı en doğru şekilde harcaması da beklenmektedir. İyi bir eş olan kadın, tutumlu olmalı ve maddi konularda kocasına sorun çıkarmamalıdır. Kadın açısından, erkeğin ailesine saygı duymak iyi bir eş olmanın başka bir şartıdır. Erkek katılımcıların çoğu eşlerinden aileleriyle çatışmamasını ve sorunları alttan almalarını beklemektedir.

“İyi bir eş” olan kadının, kocasıyla iyi geçinmesi ve hoşgörülü olması gerekmektedir. Kadın iyi günde ve kötü günde, her ne olursa olsun kocasının yanında ona destek olmalıdır. Erkek katılımcılar “hoşgörü”yü onlar sinirlenip bağırdığında eşlerinin sessiz kalması olarak tanımlamaktadır. Kadın kocasıyla tartışmaya girmemeli ve alttan almayı bilmelidir. Erkekler dışarıda çalışıp para kazandıkları için eşlerinin onları güler yüzle karşılamasını istemektedir. Öte yandan sadakat iyi bir eş olmak için gereken bir başka özelliştir. Kadınlar kocalarının saygınlığını sarsacak davranışlardan kaçınmalı ve eşlerini dışarıya karşı en iyi şekilde temsil etmelidir.

- Çocuğun aynı şekilde dışarıda iyiyse, zamanında öğünlerini veriyorsan, yemeğini dört dörtlük yapıyorsan... İyi bir eş, iyi bir anne, düzgün kıyafet, düzgün ev, zamanında pişen yemek, zamanında kurulan sofralar olarak bakmıyorum olaya. (İstanbul/Kadın/18-60)
- Eve gelince kesinlikle yüzü gülmeli. Eve geldiğin zaman huzurla gelmen lazım. İşten geliyorsun, kapıda asık bir surat... Zaten yorgunsun, bir de evde asık surat hiç olmamalı. Yani güler yüz. ...Yapamıyorsa da deneyecek. En azından çabalayacak. Ortam, ara bozulsu bile çabalayacak, edecek bir şekilde, orta yolu bulup... (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Güler yüz. Yani şimdi zaten eşim, evin hanımı, belli zaten, işten geliyorsun, ya 8-10 saat çalışmışsın, gelip evde bir de eşinde surat asık oluyorsa zaten moralin bozulur ama eşin devamlı aynı şekilde, mesela banyoyu hazırlıyor, banyoya giriyorsun, geliyorsun yemek hazır, yemeğini yiyorsun... Güzel. Yani eşim dört dörtlük bir insan. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)

- [Ben sinirliyse] Yok sessiz kalmaz, daha yapıcı, daha düzgün konuşur. Hani ben ne kadar yokuş yapsam da o yokuş yapmıyor. Beni tanıdığı için bir anda sindirir, güler geçeriz. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Benim eşim ev hanımı. Ben geldiğimde geliyor direkt sarılıyor mesela bana. Çocuğuma bakıyor. Yani benim, bana yani sıkıntılar geçirdik ya, bana pozitif, bir sürü sıkıntım var, stresim var ama geldiğimde bana unutturuyor. Yani bana bütün stresimi, bütün sıkıntılarımı alıyor. Bu güzel bir şey mesela, iyi bir durum. İyi bir eş olduğunu gösterir. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Eğer siz işten eve sıkıntı, stres içinde geliyorsanız ve o size bunu bilerek sevgiyle yaklaşıyorsa, işten eve geldiğinizde size iki güzel söz söylemesi yeterli benim için. ... dışarıdan geliyorsunuz, anlayış önemli, hangi şartlarda çalışıp eve yemek getiriyoruz, o da bunu bilincindeyse, sizi daha iyi yaklaşması gerekli bence. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Ev hanımlığı yapsın hocam. Evini temiz tutsun. Geldiğimde soframda yemeğim olsun. Beni sevsin. Benim istediklerimi yapsın. O yaptı mı zaten ben de onun istediklerini yaparım. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- Kendisi haklıysa, konuşur o da kendince yani, hafifçe yani, benim ses tonum yüksekse, o alçak olarak konuşur ki anlaşırız öyle. Hiç şiddete filan da gerek yok. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Yani iyi bir eş, mesela evde kendi çocuklarına mesela iyi bir bakım, evin geçimi, kocayı desteklemesi mesela... Koca işten eve geldiği zaman psikolojisi bozuk olur, yorgun olur, iyi bir destek çıkması. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Hani benim aileme saygı çok önemli. Anne babama, abilerime saygı. Benim için önemli olan bunlar. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Yönlendirmesin de evde de bir şeyi olsun, otoritesi... Ağırlığı olsun. ...Ev işi de yapmaz. Çalışacak. Eve geldiği zaman da otorite... Evde yemek yoksa da ağırlığını koyacak. ...”Sen akşama kadar evdesin, sen ne yaptın da yemek yapmadın”... (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Bir adamın bir yumruğu olacak ... yumruğunu masaya vurduğu zaman diyecek ki hop dur bakalım. Desin bana, nereye gidiyorsun saat 11’de. Tabii ki. Çocuklarıyla ilgilenicek. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Dindar abi, dindar. En güzeli dindar olanı. Allah’tan korkacak, başka bir şey istemiyorum. (Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)

Öte yandan, kadın katılımcılar “iyi bir eş”in ev işlerine yardım etmesi gerektiğini söylemiştir. Katılımcıların tanımlamalarına göre, iyi bir eş ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirmeli, evin maddi ihtiyaçlarını karşılamalı ve karısına iyi davranmalıdır. Kadınlar aynı zamanda eşlerinin aileleri tarafından baskıya maruz kaldıklarını, bu durumdan kocalarının onları koruması, hatta gerektiğinde üstlerinde otorite kurması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kadınlar eşleriyle birlikte sosyalleşmeyi ve paylaşımda bulunmayı beklemektedir. Erkek katılımcılar arasında da kocanın, eşini, ailesine ve çevreye karşı koruması, ezdirmemesi gerektiğini belirtenler çıkmıştır.

- Hocam şöyle bir şey, yani bir eşinle ve kızınla, çocuğunla da dışarı çıktığında, millete karşı, dışarıya karşı, hem koruyacak, hem kollayacak, en önemlisi. İkincisi hocam, akraba, eş dost, komşulara karşı, konuşma, sohbet olunca, eşini koruyacaksın yani, her zaman eşine destek olacaksın. Çocuğunun onlara karşı daha dikkatli davranmasını isteyeceksin. Onların da kendi çocuğuna karşı daha düzgün davranmasını isteyeceksin. Yani bir nevi, eşini koruyacaksın yani. Eşin yani o senin canın gibi bir şey. Hayat arkadaşın. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Annen baban da olsa eşini anne babana ezdirmeyeceksin. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Eşinle daha iyi iletişim kurarsan, ileride çocuğunla da daha iyi bir iletişim kurar. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Koruyup kollayan, ailesine veya başkalarına karşı seni ezdirmeyen, savunan, sevgisini belli eden, yardımcı olan... (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Eşimden önce saygı isterdim, sevgi isterdim. Annesine ezdirmemesini isterdim, her şekilde. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Ben de eşimin hafta sonu beni pikniğe götürmesini isterdim. Böyle dışarıda bir güzel kahvaltı yapmayı veya bir yere gidip yemek yemeyi isterdim ama hiç görmedim. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Ev işlerinde yardım etsin, yeter. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Tabii ki çalışır, evine bakar. Karısını çalıştırmaz bence. Maddiyat oldu mu zaten huzur da olur. Maddiyat olmadı huzur da yok. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Huzur, maddiyat, çok alakalı. Para önemsiz, diyenler yalan söylüyor. Para çok önemli. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Çalışmalı, evine bakmalı. Dışarıda olanı dışarıda bırakması lazım. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

2.8.6

Kız çocuğunu okutma/Eşin okuması

Katılımcıların bir kısmı, eğitimine devam etmeyen kız çocuklarının evlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Liseyi bitirdikten sonra üniversiteye gitmeyen ya da okulda notları kötü olanların evlendirildiği söylenmektedir. Bazı katılımcılarsa, kız çocuklarını okula göndermeye toptan karşı çıkarak bunun gereksiz olduğundan söz etmektedir. Bu anlatıya göre, kız çocuğunun okuması ileride kocasına ya da babasına karşı gelmesine neden olacaktır. Erkeğin otoritesinin okumuş kadın tarafından sarsılmasından çekinilmektedir. Aynı zamanda, katılımcıların paylaştıklarına göre, kız çocukları okusalar bile erkekler çalışmalarına izin vermemektedir. Dolayısıyla katılımcılar, eğitimin “bir işe yaramayacağını” ve kız çocuklarının okula gitmesinin “boşuna masraf çıkaracağını” düşünmektedir. Katılımcılardan biri, kız çocukları evlenip başka bir ailenin üyesi olacakları için eğitimlerine yatırım yapılmaması gerektiğini söylemiştir.

Bazı katılımcılar ise, özellikle kız çocuklarının mutlaka okuması gerektiğini söylemektedir. Erkek her türlü para kazanabilmekte ve kendini koruyabilmektedir. Fakat kadınlar daha dezavantajlı konumdadır. Bu yüzden ileride eşiyile sorun yaşadığında “ayakta kalabilmek” için kadınların okuması çok önemli görülmektedir. Eğitim kadınlara ekonomik bağımsızlık ve kendi hayatı üzerinde söz hakkı kazandırmaktadır.

- Ben sadece derslerine bakarım hocam. Liseye kadar derslerine bakarım, başarılıysa, devam et kızım, derim, hani sonuna kadar da elimden geldiğince arkasında dururum. Zaten başarılı değilse niye gidiyor ki okula, sadece ek bir masraf olarak bana gelecek. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Kızlar okutulmamalı. ...Gerek yok yani. ...13-14 yaşında evlense okula gitmesine gerek yok. Ne diye okuyor? Tabii şimdi ben kızı okutacağım, ondan sonra birisi gelip alacak, maaşını yiyecek, ne anladım bu işten? (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Kızların daha çok okumaya ihtiyacı var. Erkek daha çok mesela, kaba kuvvetle işini parasını kazanabilir ama bir kız çocuğu, evlendiği zaman o şekilde mesela eşine muhtaç olmamak için o şekilde para kazanamaz ama okuyan bir birey olduğu zaman, kendi ayakları üzerinde durduğu zaman, eşine muhtaç olmadan da kendi ailesinin geçimini sürdürebilir. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

- ❑ Şu anki kız, eşimin, okulu bitirip üniversite mezunu olmasını çok isterim. Çalışmasının ya da çalışmamasının bir önemi yok, hatta çalışsın, evde otursun. Okumamış biri sürekli televizyon ister, perde ister, halı ister, sürekli bir şeyleri değiştirmek ister ama okumuş biri, düşüncesini değiştirir, çocuğunu etkiler, çocuğunun eğitimini etkiler. ...Gerçekten eğitimi almış bir insan ise zaten ailesini, iç huzurunu düzeltmek için sesini çıkartmaz, kocasını dinler. Ha haksız olduğu yerlerde de sesini çıkarır. Bu da aileyi bir üst seviyeye taşır. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- ❑ Kendini çok erken anlıyorlar (kız çocukları). Çok erken yani büyük gösteriyorlar. 5-6 yaşındaki kızın çantası var, sokaklarda sabaha kadar geziyor. Okula gitmiyor. Sevgili peşinde koşuyorlar. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- ❑ Babası belediyede çalışıyor kızın, kız 16 yaşında, kızın kampüste okulu çıkmış, annesi göndermiyor. Neden? Çok bozulmuş okul ... Şimdi nasıl göndersin kadın okula kızını? Kadın da haklı kendine göre. Kızını hayatından ediyor, sosyal hayatından ve öğrenme hayatından ediyor ama mecbur. Neden? Kızı 16 yaşında, 15 yaşında evlenmesin diye. Yine aynı yere çıkıyoruz ama oluyor yani bizim mahallede. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- ❑ Bana göre kadın çünkü erkek kendi kendine yardımcı olabilir veya herhangi bir işe girebilir ama kadın babası ölürse ve evli değilse ona kim bakacak. Ama iş bulursa kesin ayakta tek başına durabilir. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ❑ Tabii din olarak peygamberimizin de dediği gibi kadın bir toplumun temelidir. Yani bugün erkek ile kadın eşitliğini görüyorum ve bu yüzden bazı günlerde kızıma daha çok önem veriyorum çünkü kadın sürekli korunmaya ve ilgiye muhtaç. Aynı zamanda okul masrafında kadına daha fazla yardımcı olmalısın çünkü eğer bir ihtiyacı olursa yabancılardan isteyemez çünkü çekiniyor, ama erkek ihtiyacı olduğunda isteyebilir. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ❑ Yok buradaki Suriyeliler eğitimlerine çok önem veriyorlar, özellikle kadınlar erkeklerden daha fazla okula gidiyorlar ve kazanmaya çalışıyorlar. Onun için her yerde bakıyorsun kadınlar evli bile olsalar Türkçe kursuna gidiyor, yani daha avantajlı bir yer burası. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ❑ Bizim Müslüman toplumlarda bir kadın hasta olunca kadın doktorun yanına gitmeyi tercih eder. Bu açıdan kadın eğitimin devamı olmalıdır. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ❑ Ben memurdum. Ben dedim ki ben kızımı okutacağım. Sen doktora gittiğin zaman sen bayan doktor arıyorsun, biraz mantıklı olun, dedim. Hemşire oldu. Okulu bitirdi. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)

- ❑ Kız çocuğunu okutacaksın, kız çocuğuna diyeceksin ki oku, eline mesleğini al ama ilerde evlendiğin zaman, kocan olsun, baban olsun, bundan dolayı karşı gelme yani. Sen okumuşsun, eline mesleği almışsın, para kazanıyorsun diye de kesinlikle buna da karşı gelme yani. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- ❑ Kız çocuklarının eğitim görmesi şart, erkek her şartta ayakta durur ama kadına şart eğitim. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- ❑ Tabii ben kadınların eğitimine devam etmesini istiyorum, mesela benim eşim öğretmendir. Suriye'den öğretmen olarak çalışıyordu. Türkiye'ye geldiğimizde ben hemen iş bulamadım ve eşim okula başvururken öğretmenliğe geçti. Onun için diyorum kadınlar eğitimlerine devam etsinler ve kimseye muhtaç kalmasin. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ❑ Benim kızım 15 yaşındayken amcasının oğluyula evlendirdim. Ama kızım çok okula önem veriyordu hatta evlenmeden önce kızım bir şart koydu dedi ki ben evlenmeyi kabul edersem eğitime devam edeceğim, bu benim şartımdır. Valla damat kabul etti ve bu konuda kızıma söz verdi. Ama evlendikten sonra kızıma okuluna gitmesi için izin vermiyordu ve dedi ki benim eşim ev hanımı olarak evde kalacak, okul falan yok. Kızım bana anlatınca ben ona dedim ki: bu konuyu sen ile kocan halledersiniz yani bu size özel bir meseledir. Kocası ona dedi ki eğer eğitime devam etmek istiyorsan ben seni boşanacağım. ...Valla kızım boşanma kararı aldı ve şimdi Haran üniversitesinde okuyor. Çok mutluyuz ve hiç kızım pişman değil bu konuda. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ❑ Bence ekonomik durumuna bağlı yani eğer ailedeki erkek çocuğu ve kız çocuğu okula gidiyorsa ve o aile ekonomik durumu kötüyse bence erkeğin devam etmesi gerekir. Çünkü kadın sonuçta evlenip kocasının yanına gidecek. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- ❑ Böyle kısıtlı imkanlar vardı ama son dönemde devlet o kadar imkanlar çıkardı ki servisi gönderiyor, yeme içmesini veriyor, kitaplarını veriyor ve zorunlu hale getirdi. Bir de örnek teşkil edecek kişiler yoktu. İşte falan kız köyde okudu da öğretmen oldu, ben de örnek alayım veya kızımı göndereyim, öyle örnekler çok azdı. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- ❑ Ben ortaokula giderken yaz tatilinde daktilo kurslarına gitmek istedim, benim ailemden sekreter mi olacağını diyerek karşı çıkan oldu mesela. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)

☐ Şu an herkes çocuğunun okumasını, kendi ayakları üstünde durmasını istiyor. Gençler de öyle, okuyup ayaklarım üzerinde durmadan, kendime bir gelecek sağlamadan ben başka bir insana nasıl gelecek sağlayabilirim, diye düşünüyorlar artık şimdiki gençler. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

Kadının erkekten daha fazla eğitim almasına yönelik ciddi bir önyargı söz konusudur. Okumamış bir erkeğin, okumuş kadınla bir ilişki içerisinde olmaktan rahatsızlık duyacağı belirtilmektedir. Erkekler eşlerinin kendilerinden eğitilmiş olmasını, bir gurur meselesi olarak görmektedir. Kadının daha fazla eğitim almış olmasının erkeğin otoritesini sarsacağı düşünülmektedir. Okumuş kadının, eşine başkaldıracağı ve beklentilerinin daha fazla olacağı vurgulanmaktadır.

☐ Hele erkeğin işi yoksa, bayan okuyorsa, bir de işi varsa, büyük sıkıntı. Sıkıntı oluyor diyorlar ama erkek okuyunca, bayan okumayınca sıkıntı olmuyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

☐ Anlaşmazlık çok olur o zaman, boşanma çok olur. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

☐ Aslında oluyor. Biz bunu biraz şey yapıyoruz yani, gururu muza yediremediğimiz için. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

☐ Hani karşıdaki kişi eğitim alırsa, anlaşmaları daha iyi oluyor ama pratikte öyle değil hocam, insan sıkıştı mı hemen, ben çıkıyorum, ben gidiyorum. Niye? Kendi mesleği var, işi var, mahkemeleri biliyor, bilmem neyi biliyor. O yüzden başkaldırabiliyor erkeğe. Okumamış bir kadın, domates verin, biber verin, onunla yemek yapabilir size ama okumuş birine bunu verin, ya bu ne ya, bununla yemek mi yapmayı düşünüyorsun, öyle tartışmalar da doğabiliyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

☐ Gözü yüksekte olur. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

2.8.7

Kadınlar ve erkekler için “uygun” işler

Kadın ve erkek için “uygun işler” sorulduğunda katılımcılar kadın ve erkeğin eşit olmadığını söylemektedir. Erkek fizyolojik açıdan kadından daha güçlü görülmektedir. Kadınların bedensel güç gerektiren işleri yapamayacağı söylenirken, erkeklerin de ev işlerini kadınlar kadar iyi yapamadığı düşünülmektedir. Bu kapsamda kadınların erkekler tarafından rahatsız edilmeyecekleri işlerde çalışmasına izin verilmektedir çünkü kadınların her ortamda çalışmasının mümkün olmadığı düşünülmektedir. Masabaşı işler, çocuk ve yaşlı bakımı, ev işleri kadına uygun işler olarak görülmektedir.

☐ Ağır işlerde kadınlar çalışamaz. ...Kuvvet var erkekte, vücut dayanıklılığı var. Kadında öyle bir şey yok. Vücutları çok hassas. Elini böyle bir sığığın zaman parmakları kırılabilir. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

☐ Erkek de dansözlük yapmasın bir zahmet. ...Bence o sanayide de bir kadının çalışması hiç uygun değil. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

☐ O tarz (ev işi) işleri erkek de yapabilir, kadın da yapabilir ama mesela kadın böyle dışarıda, böyle ne bileyim, bar tarzı bir yerde filan çalıştığında, erkeklerin böyle kötü laflarına filan... (Kars/Kadın/18-60 yaş)

☐ Eğer ağırlık konusuysa, erkek, belki bayanlar yapamaz ama erkekler bayanların yaptığı bütün işleri yapabilir isterse ama normalde yapılabilir yani... (Kars/Kadın/18-60 yaş)

☐ Bence kadın çalışamaz inşaatta, erkek de çok güzel termizlik yapamaz. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

☐ Yük işleri olur ya da uzun yollar, tır şoförleri, bunlar bence erkek işi ya da çok ağır, mesela hamallık yapanlar, amelelik yapanlar, ağır işlerde çalışanlar... Bunları bir kadın yapamaz, istese de yapamaz. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

☐ Erkeğin kuvvetiyle kadının kuvveti bir değil. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

☐ Mesela eşim istemiyor benim çalışmamı. ...Yani eşinin çalışmanı istediği yerler vardır, istemediği yerler vardır. ... Yani şimdi benim eşim mesela, benim lokantada veya bir pastanede çalışmamı istemez. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

☐ Yani şimdi güvenilir bir ortamda mesela sekreterlik yapabilir, masabaşı. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

☐ Erkekler ev işleri onlara çok fazla zor geldiği için, kadınlara bu yükü yüklüyor. Kadınlar her şeyi yapıyor, aynı zamanda bunu da yapıyor ama kolay olsaydı ev işi, erkekler ev işini de yapardı bence. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)

2.8.8

“Eşiniz aynı işi yapmanıza rağmen sizden fazla kazansa...”

Kadın katılımcılar aynı işi yapmalarına rağmen kadınların erkeklerden daha az para kazanması fikrine karşı çıkmaktadır. Bunun, toplumsal cinsiyetle ilgili algıdan ve kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizlikten kaynaklandığı düşünülmektedir. Bazı kadın katılımcılarsa erkeğin kadından daha fazla para kazanması gerektiğini, aksi halde tartışma ve boşanmaların yaşanacağını ifade etmiştir. Eşinden daha fazla kazanan kadının eşi üzerinde otorite kuracağına inanılmaktadır.

- Toplumsal cinsiyet ayrımından kaynaklanan bir şey oluyor o zaman. (İstanbul/Kadın/18-60)
- Erkek egemen toplum derim, güler geçerim herhalde. Biraz da sinirlenirim. (İstanbul/Kadın/18-60)
- Ben de üzülürüm. ...Gider konuşurum müdürümle filan. (İstanbul/Kadın/18-60)
- Çok kötü bir şey. Hiç iyi şeyler hissetmem yani. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Kabul etmem ben ya. Eşitlik yok, adalet yok. Niye benim param daha az? (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Çok kazanmalı. ...Şöyle söyleyeyim, eğer kadın erkekten daha fazla kazanırsa bence huzursuzluk orada başlıyor. Orada devreye giriyor. Biz kadınlar çok çabuk şımariyoruz çünkü. Egomuz daha tavan yapıyor. ...Bir de erkeğin yeri de sarsılıyor kadın daha fazla maaş alınca.... (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Huzur için. ...Sırf bu yüzden ayrılık oldu, daha bir iki hafta öncesinde. Kur'an kursu öğreticisiydi bayan, eşi de normal, serbest meslekti. Sırf bu yüzden ayrılık oldu. Bir yuva yıkıldı yani. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)

2.8.9

Evde iş bölümü

Evde iş bölümünün cinsiyetçi bir şekilde ele alındığı gözlemlenmektedir. Kadın esas itibariyle ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumludur. Kadınlar dahil olmak üzere katılımcıların neredeyse hepsi ev işlerinin kadının görevi olduğunu düşünmektedir. Katılımcılara göre, erkek para kazanırken kadın evde olduğu için erkekten "yardım" beklememelidir. Kadının çalıştığı durumlarda ise evde eşler arası iş bölümünün daha yaygın olarak görüldüğüne işaret edilmektedir. Buna rağmen ev işlerine katılan erkekler sayıca azdır. Erkekler, sadece zorunlu durumlarda eşlerine "yardım ettiklerini" ve "her işi yapmadıklarını" belirtmektedir. Çocuğun hem bakımının hem de duygusal ihtiyaçlarının karşılanması kadının görevi olarak görülmektedir. Erkek katılımcılar çocuk bakımını anneye bırakmaktadır ve sadece kısmi yardımlarda bulunmaktadır.

- Çalışırken, ikimiz beraber çalıştığımız için ev işlerine çok daha yardımcıydı. Sonuçta görüyor, beraber çıkıyoruz, beraber giriyoruz ama evde oturduğum zaman, bir rahatlık var, nasılsa bütün gün evdesin, yapmasam da olur... Bunu resmen söyledi yani, evdesin zaten, bütün gün ne yapıyorsun... (İstanbul/Kadın/18-60)

- Ayağımın altında dolaşmasın yeter. ...oturuyor adam kete açıyor, börek açıyor, hamur açıyor. Yani ben istemiyorum. Rahatsızım. (İstanbul/Kadın/18-60)
- Benim eşim de ev konusunda, süpürge açar süpürür, siler, ben sinirlenirim. Derim ki yapma, bu benim görevim. Ben sana görevini verdim, git sen tuvalet banyoyu fırçala, diyorum. ... ha tamam senin işin var, ben yaparım ederim, dediğim her iş üstüme kalıyor. Sonra da evin erkeği miyim, kadını mıyım, bütün işler benim üzerimde, diye şikayette bulunuyorum... O zaman niye evliyim ben yani? ...Ben mesela bunu evliliğimin ilk dönemlerinde yaşadım. Hani çocuk yokken, çalışırken. Bütün sorumluluk benim üzerimdeydi. Bu sefer ben sinirleniyordum. Çok stresli oluyordum. (İstanbul/Kadın/18-60)
- Erkek faturaları öder, çalışır, para getirir, kadın evde çocuk bakar. ...ama kadın iş hayatına atıldığında, onları ödemeye başladığında, çocuğu okula götürüp getirmeye başladığında, market alışverişi yapmaya başladığında, yeter artık, diyor. (İstanbul/Kadın/18-60)
- Evin dış işlerini erkek yapmalı, iç işlerini kadın yapmalı. (İstanbul/Kadın/18-60)
- Evin eksiğini söylemeli, erkek onu görüp yerine koymalı, taşımalı, yapmalı, ödemeli. (İstanbul/Kadın/18-60)
- Bir kişi çalışıyorsa, ikimiz de yapmalıyız. Yani bir kişi sadece para yükünü kaldırıyor, tamam, eşin, boşta çalışan kişi, yani erkek-kadın fark etmez, ev işlerini yapabilir ama ikisi de çalışıyorsa ikisi de yapar ev işini, bana göre. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- O (kadın) çalışmıyorsa, eğer evde sabahtan akşama kadar boş boş oturuyorsa yapsın yani. ...Çocuk bakıyor da çocuğa bir müddet bakıyorsun, ondan sonra zaten kendi büyüyüp gidiyor çocuk. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Biz bir çalışıyoruz, gerçekten evin işi bence daha zor. İki gün kalıyoruz, kirli sepeti yan tarafta. Ben Allah için, çorabı sepete atmıyorum, yanımda çıkartıyorum. Kendim düşünüyorum, her gün çamaşır yıka, ser, çocukla ilgilen... Çocukla iki saat ilgilenebiliyorum, ikinci saatten sonra sıkıyor. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Şöyle, bayan başka bir yerde çalışıyor, erkek başka bir yerde çalışıyor, e akşam illaki beraber geliyor, yemek yok mesela, orada erkeğin kükremesi mi lazım? Bana göre mesela, ben geliyorum, bakıyorum eşim benden sonra geliyor, bugüne ne yemek yapabildim mesela, ben onları hazırlarım, bakarım, yapabileceğim bir şeyse, elimden geliyorsa yaparım. Yeri geliyor, bulaşık bile yıkadığım olmuştur benim. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)

- Gerekirse ama gerekirse, hastaysa yapacaksın...Ya arkadaş ben çalışıyorum dışarıda canım çıkıyor kusura bakma da o da evde çalışsın yani... (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Sabah yedide dükkan açıyorum akşam dokuzda çıkıyorum, akşam 8-9 dan sonra gidip temizlik, yemek yapamam o yorgunlukla, ben o eve bakıyorsam o da iki tabak koysun önüme zaten, bence hakkım da yani, tartışılmaz o, ama eşim çalışıyorsa neden yardım etmemeyim, ama akşama kadar hanım yatacak, çocuk bakacak sonra akşam beraber camları mı silelim diyecek yani olmaz yani mantıklı değil bu hanım çalışmıyorsa erkeği sen getireceksin gerisini de hanım yapacak, tartışmaya kapalı bir konu, bu lazım yani... (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Ben evi de temizliyorum. Bazen, ne bileyim, yardım ediyorum, yatakları filan toplamaya. Boş olduğum zaman yapıyorum... (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Zaten genelde bayanlar izin vermez buna (çocuğun altını değiştirmene). Yani erkeğin, pek bayanın işine karışmasını istemezler normalde. Yani, bayanın yeri ayrıdır, derler, erkeğin yeri ayrıdır. Tabii zaman zaman yardımlaşma olmak zorunda, olur zaten ama daha fazlası bence, daha fazlasını istemiyorlar. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Benim eşim, 3 tane çocuk büyüttüm, bir kere okullarına, durumlarını öğrenmeye gitmemiştir ve onun ben Maliye'ye vergi borcunu, Bağ-Kur borcunu, ne varsa ben hallederdim. Yani artık ben erkek-kadın olmaktan bıktım. Hayatımda hep böyle erkek-kadın oldum. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Bugün örneğin sabah kalktığımda çocukların yataklarını topladım, eşyaları makineye attım, niye, eşim de çalışıyor zorluk çekmesini diye. ...Evi topladım, çamaşırları serdim, geldim. Yaparım yani. Bir misafir gelse bile eşime destek çıkıyorum çünkü yetiştiremez, sorun yaşar o yüzden evde iş yaparım. ... En başından beri böyle. ...Annem bazen diyor ki, "sen mi kadınsın o mu" diyor. (Adana/Erken evlenmiş/Erkek)

2.8.10

Evde karar alma

Katılımcıların hemen hepsi evde nihai karar alma gücünün erkeklerde olduğunu söylemektedir. Erkekler para kazandıkları için "evi yönetme hakkı"ni kendilerinde görmektedir. Bu anlatılara göre, "evin reisi" ve "aileyi ayakta tutan kişi" erkektir ve kadınlara fikirleri sadece sembolik anlamda sorulmaktadır. Erkek katılımcılar, eşlerine fikir danıştıklarını ve kararlarını onlarla paylaştıklarını, ama genel olarak kendi bildiklerini yaptıklarını söylemiştir. Karar alma yetkisi doğrudan erkeklere verilmektedir.

- Otorite meselesi de illa bir ailenin içinde bir kişinin otorite kurması gerekmiyor bence. [Ama mesela önemli bir karar alınacak, son karar kimin olacak?] Son karar, erkek konuşur, ikisi anlaşır. Anlaşacaklar bu konuda mesela... İlla mesela, ha ben söylerim, onu da dinlerim, kendi bildiğimi yaparım, bu böyle olmaz, der. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Arkadaşın eşi okumuştur, konuşa konuşa şey yapabilirler ama bizim, bazılarımızın eşleri okumadığı için onlar pek bilgi sahibi olmadığı için, son sözü bizde genellikle erkek söyler. Erkek niye söyler? Erkek de okumamış, diyeceksiniz, erkek gezmekten, çevresinden, hep dışarıda işlerle filan uğraştığı için, erkek gördüğü için, ondan dolayı son kararı erkek verir. Ha eğer bayanımız da okumuşsa, kendi de çocuğumuz hakkında iyi şeyler düşünüyorsa, elbet onun da kararı alınır, ortak karar verilir yani. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- He şu an mesela eşimizi dinliyoruz, bir konu hakkında benim fikrim sabit olabilir, onun fikrini de alırım, onun bakış açısıyla bakarız. Hangisi daha uygunsa o yapılır. Genelde bizimki uygun oluyor ama yani her daim, bir konu hakkında, 2-3 kişinin düşüncesini almak yanlış oranını düşürür. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Hanede huzur için (erkeğin sözü geçmeli). (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- (Boşanmalar arttı.) Artmasının da sebebi eğitimin yükselmesi, kadının da sözünün geçmesi bu boşanmayı artırdı çünkü önceden sadece erkek sözü geçiyordu. Doğru da olsa, yanlış da olsa erkeğin sözü geçiyordu. Yanlış olsa da. Kadın doğruyu bilse bile sesini çıkaramıyordu ama şimdi kadın sesini çıkardığı gibi uyumsuzluk oluyor. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Otorite denince, evin direği erkektir, Anadolu tabiri ile budur, evde sözü geçen erkektir... (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Tamam kadını el üstünde tutuyoruz ama erkeğin şimdi benim eşimin tek başına karar verilmemesi lazım, beraber verilmeli ama genelde benim dediğim oluyor çünkü ben genelde %99 doğru kararları veriyorum. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Hocam erkek söyler ama kadının dediği olur. ...Bizde bir tabir vardır hocam, gece hocaları diye, kadın gece hocasıdır. ...Yani şimdi gece kadın gelir kocasına, artık başlar, çene çene, erkeğin kaçacak yeri yoktur, mecbur kavga edecek onunla. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Vallahi ataerkil bir aileyiz yani, o yüzden yani erkeğin dediği olur yani. Eskiden beri Türk toplumunda böyledir. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)

- ☐ Ben kendi fikrimi söyleyeyim, erkek çalışıp kazandığı, getirdiği için, erkek aileyi yönetir. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- ☐ Zaten ona danışıyoruz, onun dediğini yapmıyoruz. Gönlü olsun hocam. Vallahi arkadaş, şahsen ben hanımın bazı fikirlerine katılıyorum, dediklerini de yapıyorum yani. Son sözü söyleyemem yani. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- ☐ Ben eşime kendisini sevdiğimi sık sık hatırlatırım, yani seni seviyorum, şudur budur, mesajlarda, sözel... Bana dedi ki lütfen bana, dedi, sevmeli değil, bana saygı duy... Bana saygı duymam, dedi, benim kişiliğimi, varlığımı kabul etmekle değil, benim de fikirlerimin olduğunu, benim de fikirlerimin dinlenebilir, uygulanabilir olduğunu. (Niğde/Erkek/40-60 yaş)

2.8.11

“Erkek evlilikten ne bekler?”

Erkeklerin evlilikten beklentileri sorulduğunda farklı cevaplar verilmiştir. Paylaşılanlara göre, kadın çocukların bakımını üstlenmelidir. Öte yandan duygusal anlamda erkekler eşlerinin onlara ilgi ve saygı göstermesini istemektedir. Eve geldiklerinde “güler yüz”le karşılanmayı beklemektedirler. Evlilikten iyi giden bir ilişki ve huzurlu bir aile ortamı beklenmektedir.

Hem kadın hem erkek katılımcılar, erkeklerin düzenli bir hayat kurmak için evlendikleri ve eşlerinden “hizmet” beklediklerini anlatmışlardır. Bu “hizmet” yemek, ütü, temizlik gibi ev işlerinin yanı sıra aile bireylerine bakmak olarak tanımlanmıştır. Ayrıca erkeklerin düzenli bir cinsel hayata sahip olabilmek için evlendiğine değinilmiştir.

- ☐ Mutluluk, huzur. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- ☐ Yaşamın düzene girmesi. Öncelik olarak çünkü işte evli değilken yediğimiz yemek, eve giriş çıkış saatleri çok orantısız ama evlendiğinizde, tabii ki bir sorumluluk içine girdiğinizde eve giriş çıkış saatleriniz de yediğiniz yemeğinize kadar, giydiğiniz gömleğin ütüsüne kadar değişiyor. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- ☐ Yemeğim hazır olsun. (İstanbul/Kadın/18-60)
- ☐ Erkekler için bana göre cinsellik. (İstanbul/Kadın/18-60)
- ☐ Düzenim olsun. (İstanbul/Kadın/18-60)
- ☐ Yani her adam eve gelince kendi eşinden ilgi ve hoş geldin aşkım cümlesi bekler. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/ GKASV)

- ☐ Sevgi, saygı, hizmet... yatağımı bırakıp, çocuğumu bırakıp işe gidiyorum, geldiğim zaman da aynı şekilde hanımdan yemeğimi, ütümü, temizliğimi isterim. Bu bu şekilde gittiği sürece sorun yok. ...yani bir güler yüzdür, hizmettir, yemektir... (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- ☐ Mesela gittiğim zaman bir güler yüz, mesela evimde huzur olsun. ... (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- ☐ Sohbet edebileceği, derdini, hayatını paylaşabileceği bir insan aslında, bir evlilik bir arkadaş istiyor aslında, düzen ister, insan belli yaştan sonra dağınıklıktan sıkılıyorsa, düzen istiyor, bazı şeyler zor geliyor. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- ☐ Adam ilk işten geldiğinde eşi mutlu ve saygılı bir şekilde kocasına karşılaştıkça onun evdeki rolünü önemli olduğunu anlayacak kadın. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- ☐ Fedakarlık bekliyor. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- ☐ Yemek yapacak, temizlik yapacak, kaynanaya bakacak, kayınpedere bakacak... (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- ☐ Bir erkek evlilikten hizmet bekler. Ne bekleyecek başka? Bir de yatak bekler. Erkeklerin zihniyeti bu çünkü. Ye, iç, yat, bir de işini hallet, uyu, sabah işe git... Öyle ama. Bile bile konuşuyorum. Bu dünyanın gerçeği. Her yerin gerçeği bu. Hatta niye karılarını aldatıyorlar? (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- ☐ Mesela şöyle, ya sürekli, yemeği sen yap, bir gün de sen yap, niye her gün ben yapacağım? (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- ☐ (Erkek) Dışarıya kaymayıp düzgün bir hayatım olsun diye evlenir. Budur yani. Başka niçin evlenecek ki? Benim eşim diyor, zamanında gitsen ben evlenmezdim, diyor. Ya seni sevmediğimden değil hayatım, yanlış anlama, diyor, daha özgür ruhlu olurum, diyor. E niye evlendin o zaman, diyorum, hayatım düzene girsin diye. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- ☐ Erkeğin beyninden geçen; birinci cinsellik, ikinci, matematikte iyiler. Hesap kitapta iyiler. Eşimden biliyorum. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)

2.8.12

“Kadın evlilikten ne bekler?”

Bazı katılımcılara göre, kadın evlilikten maddi anlamda güvende olmayı beklemektedir. Kadınlar için kocalarının çalışması ve onların ihtiyaçlarını karşılaması gereklidir. Evlilikte mutlu olmak için sayılan diğer sebepler ise sevgi, sadakat, saygı ve ilgidir. Kadınlar eşlerinden duygusal anlamda onlara önem vermelerini ve kendilerine

karşı nazik olmalarını istemektedir. Erkek kendi ailesine karşı gerektiğinde eşini savunmalı ve korumalıdır.

Hem kadın hem erkek katılımcılar, erkeklerin düzenli bir hayat kurmak için evlendikleri ve eşlerinden "hizmet" beklediklerini anlatmışlardır. Bu "hizmet" yemek, ütü, temizlik gibi ev işlerinin yanı sıra aile bireylerine bakmak olarak tanımlanmıştır. Ayrıca erkeklerin düzenli bir cinsel hayata sahip olabilmek için evlendiğine değinilmiştir.

- Kadının istediği her şeyi yaparsan evliliğin mutludur ama kadının her istediğini yapamazsan illa bir sıkıntı çıkar. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Sadakat bekler. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Kocam varken, benim arkamda dayanabileceğim bir güç gibi görmek isterim ben onu. ...eşim beni savunmalı. ... maalesef ya anneye düşkünlük var ya ablaya düşkünlük var, mustaribim. (İstanbul/Kadın/18-60)
- İlgi. İlgi bence. İnce düşünmek istiyorlar. Biz bence biraz daha erkek olarak herhalde düz düşünüyoruz. Onlar biraz daha kıvrımlı, yolun sonu aynı ama biraz daha kıvrımlı düşünüyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Bir bayanın evlilikten beklentisi bana göre yani güzel günler geçirmek, eşyle mutlu olmak, durumu iyi olması. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Yani gördüğümüz kadarıyla ikiye de ayırabiliriz. Kiminin beklentisi para. Gezeyim, şey yapayım, şunu bunu yapayım. Kimisi de sadece eşine ilgi gösteriyor, sevgi saygı gösteriyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Bir erkek, evlendiği zaman, ilk önce, mutlu mesut bir hayat sürmek ister. Kadın da onu istiyor, erkek de onu istiyor ama mesela ben evlendikten sonra, diyecek ki ne bileyim, ben bu evi beğenmedim, villada oturalım. Uyuyorsa otururuz ama uygun değilse oturmayız. Bunu bilmiyorsa o zaman çatışma başlar. Mesela evlendiğin zaman, der ki ben araba istiyorum, kadın da der ki ben ev istiyorum. Orada çatışma başlar. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Kadın sürekli ilgi bekler. Kadın sürekli her şey ona ait bir alan ister mesela her kadın diğer kadınlardan daha iyi olmak ister ...bizim toplumumuzda maddi durumlardan dolayı bazen erkek kendi eşini mutlu edemiyor çünkü psikolojisi sürekli ev masrafında. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Anlayış, konuşma, karşılıklı anlaşabilme, değer ister, eşinin ona değer verdiğini görmek ister. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

- Çalışyorsun, çocuklara yetişiyorsun, eve yetişiyoruz, bütün istediklerini getiriyoruz, akşam da biz sadece biraz ilgi istiyoruz, sevgi, güler yüz bekliyoruz. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Huzur. Mutluluk. Para. Yalan demezsek para yani. ...Ya zaten şöyle, parayla saadet olmaz, deyip evlenenler, sevgimiz yeter, deyip evlenenler boşanıyor. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- İstişare istiyorum karşılıklı. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Eline sağlık, demelerini, her şeyde teşekkür etmelerini. Yaptığının kadının kıymetinin bilinmesini. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)

2.8.13

Yalnız yaşayan 30 yaş üstü bir erkek/kadının toplumda karşılanma biçimi

Katılımcılar ekonomik özgürlüğünü eline alan kadın ve erkeğin tek başına yaşayabileceğini belirtmiştir. Fakat bu durumun birçok dezavantajı vardır. 30 yaş üstü yalnız biri "evde kalmıştır" ve çevresi tarafından dışlanabilir ya da evlenmesi için baskıya uğrayabilir. Katılımcılar tarafından dul kadınlara karşı önyargının daha güçlü olduğu söylenirken, yalnız yaşayan kadınların toplum ahlakına karşı bir "tehdit" olarak algılanması yaygındır. Evlenememiş olmak, bir "başarısızlık" olarak algılanmaktadır.

- Tek başına yaşıyor, evlenmeyi filan düşünmemiştir, bir yerden sonra ailesi de yanında değildir. O hayatı kendine uygun görüyordur, öyle daha mutlu, huzurlu... Her insan evlenecek diye bir şey de yok yani. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Kocamış. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Evde kalmış. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Kötü gözle bakılmıyor hocam. Normal karşılanıyor. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Kadınlar tek başına yaşayabilir çünkü kadın her şeyini yapar ama bizim bu erkekler, mesela bu arkadaş 30 yaşında tek başına nasıl yaşasın hadi? Adam, düşün yani, çorabını şeye atmıyor, nasıl tek başına evde yaşayacak? Yaşayamaz. Mecburen ama 30 yaşında adam, ayakları üstünde duruyor, temizliğini yapıyor, çamaşırını yıkıyor, yemeğini yapıyorsa evlenmesine gerek yok. (Adana/Erkek/18-25 yaş)

- Kadın yadırganmaz bence ya. Dul kadın yadırganır da 30 yaşında evlenmemiş, çok çok evde kalmış derler, asla yadırganmazlar ama mahallede dulse, bütün kadınlar ve erkekler onu yadırganır yani. Girer çıkarken bile dedikodu olur sürekli ama evlenmemişse hiçbir sıkıntı olmaz. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Ama mesela sahip çıkılmalı. Yani mesela, yani benim çevremde var birkaç kişi öyle, öğretmendir, kendi maaşları var, İstanbul'da yaşıyor mesela bir tanesi, hanım, kendi hayatını idame ettiriyor, kaldığı yerde de saygı görüyor. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Toplum ama kaldırmıyor bence ya, hani evlenmeyen bir insanı. Mesela bizim çevrede var, arkadaşım mesela, nasıl gidiyor, diyorsun, genelde öneriyoruz evliliği. ... evlenmeyen bir insana tuhaf bakıyoruz ya da tuhaf geliyor bize. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Dini olarak dışlıyorlar bazıları. Hani diyorlar, yalnızlık Allah'a mahsus filan. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Ben örnek amcamı vermek istiyorum. 32 yaşında, hala da evlenmemiş. Hani ailecek, evlenmesini istiyor. Evlenmek istemiyor. ...Tek yaşamıyor ama diğer amcam tek başına yaşıyor, o 25-26 yaşında olması gerekiyor. O bekar, tek başına yaşıyor. Hani kimse istemiyor mesela mahallede. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Erkekse mesela dışarıdan, toplum olarak konuşacağım, erkekse hani niye evlenmemiş... Kısır mı değil mi veya bayansa başına bir şey mi geldi veya niye evlenmiyor... (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Şimdi erkeğe 30 yaş ve üstü normaldir. Ama kadına biraz farklı bir bakış olacaktır. Ama o kadının ailesinin sorumluluğu. Yani niye bu yaşa kadar evlendirmezseniz ya da bilinçlendirmezsiniz. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/ GKASV)
- [M: Peki yalnız yaşayan 30 yaş üstü kadın toplumda nasıl karşılanır, Ağrı'da?] O eve herkes girip çıkıyor topluma göre. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- [M: Peki yalnız yaşayan 30 yaşın üzerinde bir erkeğe nasıl bakılır?] Çevremde ona kız vermezler. Başı boştur, kendi başınadır, bir şey yapamıyor, ona kız verilmez. Bizim toplum, kadın-erkek... (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Dulluk değil de hocam yani kötülüyorlar. Huyu kötü, suyu kötü, pis...(Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Arkasından çok konuşuluyor hocam. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Evi yoksa en başta kiralık vermiyorlar. Tek bayan...Kapına dayanan heriflerle mi uğraşacağım, diyorlar, çıkıyorlar. Bu cümleyi duydum çünkü. (Niğde/Kadın/18-60 yaş)

- Ama bizim toplumda işte kadına göre, dul kadınsan bir de o bu müsait, dul kadınsan, hemen diyorlar ki bu tamam... (Niğde/Kadın/18-60 yaş)

2.8.14

Evlilik öncesi birlikte yaşama

Katılımcılar evlilik öncesinde birlikte yaşama fikrine karşı çıkmaktadır. Dinen bunun günah olduğu ve toplumda yaygın olmadığı söylenmektedir. Evlilik öncesi cinsellik bir sorun olarak algılanmaktadır. Evlenmeden önce birlikte yaşamanın çiftin sevgisini bitireceği ve evliliklerinin erkenden yıpranacağı düşünülmektedir.

- Yaşayan yok mu, var ama bence yaşayamazlar. ... Örf ve âdetlerimize aykırı, dinimize aykırı. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- [2 yıl birlikte yaşadılar, sonra evlendiler, bu evlilik daha sağlam olur mu?] Olmaz. Çünkü her şeyi yaşayıp görmüş olacaklar. Sıradan gelecek yani her şey onlara. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Önceden birlikte yaşarlardı, huyunu filan bilirler, evde nasıl duruyor, temizlik açısından, her şey açısından, parasal açıdan, adam kadını, kadın adamı tanır. Bu sefer evlendiklerinde bir sorun ortaya çıkacağını düşünmüyorum. Yani sadece cinsellik olarak bakmamak lazım olaya. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Bir insan şimdi toplanmış, yaşıyorlar beraber, kadın ve erkek, sonra tekrar ayrılıyorlar. Bu bir nevi sevgililik ve insanları tüketebilen bir şey. Daha doğrusu, şu anda bizim evlenmemizin tek nedeni, aslında saf duygularla beraber o karşı cinse duyduğumuz duygularla beraber evleniyoruz. Bizim aslında yaşadığımız şey saf aşk. İlerleyen zamanlarda, bir 2-3 yıl beraber geçirdiğiniz bir insanla bunu yaşayamazsınız. Niye çünkü o andaki şey, illüzyonunu kaybediyor ve kötü bir şey bu. O yüzden de otomatikman da ya boşanırsın ya da ondan soğursun. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Ateşle barut yan yana durmaz, derler. ...birlikte oldukları için bir çocuk olsa mesela, sonra işte bu çocuk ne olacak yani? (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Aile baskısıyla frenlenen 90'lı yıllar, 95'ten sonra freni yavaş yavaş balatayı yemeye başlayınca yokuş aşağı giden, 2000'lerde serbest... 18 yaşına deymiş, değmemiş, az önce bahsettiniz, bir kızla bir erkek bir evde yaşar mı? Şu an İstanbul il sınırları içerisinde böyle üniversite öğrencileri yaşıyor...Partnerim var, benimle yaşamaya devam ediyor, dediğinde benim içim cızlıyor, benim de evladım var. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

2.8.15

Toplumsal hayatta kadınlara farklı davranış

Kadınlara yönelik cinsiyetçi algı oldukça kuvvetlidir. Birçok erkek katılımcı, kadınların erkek müşteri çekmek için servis işlerinde daha fazla tercih edildiğini ve “kadınlıklarını kullanarak” iş bulduklarını söylemiştir. Öte yandan kadınlar, iş hayatında daha az kazanmaktadır ve bu hususta erkekler, kadınlardan daha güçlü oldukları için daha fazla kazanmaları gerektiğini iddia etmektedir. Birkaç katılımcı, kız çocuklarının kendilerini korumak için ekonomik bağımsızlığını eline alması gerektiğini söylemiştir. Erkeğinse böyle bir zorunluluğu yoktur, çünkü kadınların aksine her işte çalışması mümkün görülmektedir. Kadının sosyal hayatı hem erkekler hem de çevreleri tarafından kısıtlanmaktadır. Kadınlar izinsiz dışarı çıkamadıklarını, eve dönme saatinin erkekler tarafından belirlendiğini söylemektedir. Kadınların tek başına sosyalleşmesi olumsuz karşılanmaktadır. Erkekler “kadının namusunu koruma”nın görevleri olduğunu söylemektedir. Kadın, içinde yaşadığı toplumun çizdiği ahlaki sınırlar içinde kalmalıdır.

Bunun da ötesinde kız çocuklarına karşı da birçok açıdan ayrımcılık yapılmaktadır. Katılımcıların anlatılarına göre, aileler, soyu sürdüreceği için oğlan çocuklarına daha fazla destek olmaktadır. Kız çocuklara birçok kısıtlama getirilirken, erkekler istediklerini yapmakta özgürdür. Kız çocukları evlenip gidecekleri için miras hakkında yoksun bırakılmaktadır. Ailenin tüm ekonomik gücü oğlan çocuğa verilmektedir. Kadınların miras istemesi hoş karşılanmamaktadır.

Bazı katılımcılarsa kadınların özgürlük alanlarının gereğinden fazla arttığını düşünmektedir. Devletin kadını korumaya yönelik sosyal politikalarının kadın-erkek ilişkilerini olumsuz etkilediği ve erkeği dezavantajlı bir konuma soktuğu ifade edilmektedir.

Erkekler daha fazla çalışıyor bence. Tekstil ve tarım işinde, erkeğin yaptığı işi yapamıyorlar. Erkek aynı zamanda kasa da taşıyor, kadın sadece toplamayı yapıyor. Ona göre fiyat biçiliyor. Şimdi iki tane makineci var, ben eskiden tekstilciydim, benim cırt cırt diye gittiğim işi, kadın arkamdan tın tın diye geliyordu. Yapmıyor değil, o da aynı makinenin ustası, benim ondan fazla almam haktır. Haktır yani, kesinlikle. İnşaat işinde de böyledir. Bence haktır. (Adana/Erkek/18-25 yaş)

Göze hoş geliyor. Müşteri çekiyor bence. Kadını şey olarak kullanıyor, reklam gibi. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

- Rahat hissetmiyorum kendimi. Hani bir bayan bana pantolon versin, git giy dese, ben titrerim giyerken ama benimle de ilgilendiğinde biraz da bir farklı oluyor yani ister istemez çünkü görmediğimiz için. ...Beğenmediğim halde bile aldığım şeyler olmuştur bayandan. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Dügüne git, önce erkeklere yemek verilir, sonra bayanlara yemek verilir. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Bir de şöyle, bizim bu yörede hala kız çocuğu ikinci sınıf. Yani şöyle ikinci sınıf, kız ne kadar başarılı olursa olsun, erkek her zaman bir adım öndedir, bizim bu bölgede. Yani kızın önünü açamıyoruz...(Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Bir de bu coğrafyadan kaynaklanan bir şey herhalde, erkek evladını daha çok seviyor, anne babalar. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Türkiye’de evet kadınlara daha önem veriliyor, ama bizde Suriye’deyken kadınlardan çok azı çalışırdı. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Hiçbir şey vermiyorlar. Mal mülk olarak, mesela adamın arazisi var, arsası var, dükkanı var, hepsini erkek çocuğuna veriyor. Kıza bir şey vermiyor. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Normalde hani dinimizde miras, 2 tane erkeğin, 1 kızındır. Kızın 1/3’üdür. Babam da hayattayken bütün arazilerini erkek çocuklarına paylaştırdı. Kıza vermedi. ... Genelde erkek çocuklara verilir miras. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Yasalar, her şeyler onlardan yana. Aynı, bakanımız geçen gün çıkmış, kadının beyanı benim için geçerlidir, diyor. Bu ne demek? Ne demek bu? Erkekler ezildi gitti. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Kızım üniversite sınavına girdi dedim ki, oğlum da var, kardeşinden çok sen önemlisin çünkü sen kızsın. Erkek her ortamda çalışabilir ama sen seviyeli bir meslek seçeceksin. Ama kadın bir ortamda çalışınca düşünceler, art niyetli bakışlar. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Kadın işsizliği de. Erkeklerde genel olarak işsizlik var, kadın işsizlik oranı daha yüksek. Bu sorunların ele alınması lazım. Ama hala etek diz üstü, etek giymeseydi olmazdı falan. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Şu andaki kanunlar kadınları korumuyor. Eskiden kadın boşanma konusunda daha kanunlar koruyucuydu. Şimdi erkek ben mağdurum deyip kadının malına ortak oluyor, kadınlar hedef gösteriliyor, hükümet o kadar kanun açıkladı ki, hepsi zarar veriyor. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)

- Bir de aile tarafından ayırım var, annem erkek kardeşimi paşa paşa diye büyüttü, miras konusu olunca beni dışladılar, ben ağabeyimle konuşmuyorum çünkü kıza mal yok. ...Bizde erkek tutulur. Biz kadınlar eziliyoruz orada da. ...Erkeğe değer vermesi, kıza kadına değer vermemesi, sen gittin kocan baksın olayı var. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Aslında kadınlara değil, erkeklere daha çok eğitim verilmeli bence. Kadınlar zaten ister istemez olgunlaşıyorlar. Erkekler eğitilmeli ya çünkü baskı gören hep kadın, eziyet gören hep kadın, şiddet gören hep kadın oluyor. Eğitimden kısıtlanan hep kadın oluyor, maddiyattan kısıtlanan hep kadın oluyor. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Gelinle damat ilk gece beraber olduklarında, kan görmemiş sadece, zar yırtılmamış diye. Ondan sonra şey yaptılar, kıızı tekrar geri babasıgile götürüp bıraktılar. 3-4 yıl öncesinde. Kıızı geri götürüp babasıgile bıraktılar. Kıızı ama ağlıyor. O gece kıyamet kopmuş. İşte anlatmaya çalışıyor, kıızı diyor ki ben bir şey yapmadım. Kıızı sadece şu söyleniyor, kiminle yaptın. ... Bunu doktora götürüp anlayabilirsiniz. Kıızı doktora götürdüklerinde kadın doğum doktoru demiş ki kıızı hala kıızı, sadece zarı çok kalın olduğu için olmamış ve kayınpeder yine kıızı almadılar. Sadece bu konuşma gerçekleştiği için bile kıızı almadılar. Kıızı geri kaldı. Bunun yüzünden 2 kişi öldürüldü. ... Kıızın babası vurup kıızın kocasını öldürdü. Götürüp geri getiren kocasını öldürdü. Damadın kardeşi de kıızın babasını öldürdü. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Sadece dış görünüş olarak değil, bir kere, marketin önünden geçiyoruz iki defa, çocukluyum, ... İki defa gidiyorsun, üçüncüsünde artık o şeyi hissediyorsun, bunlar şey diyecekler şimdi ki söyleniyor da zaten, bu kadın her gün sokakta, ne geziyor...(Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Bazen onları düşünüyorum, akıl sağlıkları yerinde olduğu için şükretsiner. Yani dört duvar içerisinde hapis hane hayatı gibi yaşıyorlar. Dışarı çıkıyorlar tabii ama mesela erkek kadar çıkmıyorlar. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Kadın hakları çıktı ya hocam. Eskiden yoktu öyle bir şey. Kadınların özgürlüğü yoktu yani. Şimdi çıktı ya kadın hakları, biraz değişti. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Köy toplumu biraz daha kapalı. Merkezdeki insan, mesela örnek veriyorum, Ağrı'yla bir ilçeyi bile karşılaştırın, Ağrı'da üniversite geldiğinden beri kültür olarak da değişmeye başladı çünkü dışarıdan gelen öğrenci kendi kültürünü şehre böyle empoze ediyor, taşıyor, getiriyor hocam ama ilçedeki, köyedeki adam, daha dünyadaki yenilikler ne modern olan şeyler ne onun farkında değil... (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Üstünlük ancak takvada, diye bir söz var hocam, biliyorsunuz. Kadın, erkek takvada eşit. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)

- Eşitlik değil de hocam, kadınla erkek zaten eşit olamaz, sadece bunların arasında adalet sağlanır. Yani bunu böyle yorumlamamız lazım çünkü yeri gelir, kadın erkeğin yaptığı işi yapamaz, erkek de kadının yaptığı işi yapamaz ama bunların arasında adaleti sağlamak daha mümkündür. Daha doğru olur. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Yani kız misafirdir hep. Her zaman yani gidecek, evlenecek... (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Toplum bir kadından çok şey bekliyor. Toplum bir kadının gece saat 10'da dışarıda olmasını istemiyor ama erkek olabilir. Bir kadın bisiklete binemez ama erkek binebilir. Bir kadın top oynayamaz ama erkek oynayabilir. Bir sürü şey var. Toplum dinlesek hayatı yaşayamayız ki... (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Mesela bir toplu taşımaya bindiğimde bana yol veriyorlar ama benim yaşındaki bir erkeğe asla yol verdiklerini görmedim. Göreceğimi de sanmıyorum. Bu iyi tarafı. Kötü taraf olarak da bilmiyorum, hayvan gibi bakıyorlar genelde. Hep böyle taciz ediyorlar. Gözleriyle taciz ediyorlar, bakışlarıyla taciz ediyorlar. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Şimdi bizim bilmediğimiz bir şey, belki toplum bunu biliyordur da İstanbul Anlaşması diye bir anlaşma, Türkiye'de şu an o yürürlüğe girdi. O erkeği bitiriyor. İstanbul Anlaşması'nda, şimdi eşinin sana yemek yapmama hakkı var. ...Bunlar zaten aile birliğini çatırdatıyor. (Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)
- Onun üzerine o bayan bakanımız diyor ki efendim, bir telefonunuz, bir ifadeniz esastır. Yani karşı taraf delil göstermeden, esastır... E birçok kötü niyetli insanlar var. Mesela kötü niyetli, kocasını, resmen, yazık, adamı kullanıyor. ...İşte en ufak bir şeyi bahane edip alıyor, kocam bana haksızlık yapıyor, şiddet gösteriyor. Çekiyor o adamı götürüyor hem 6 ay uzaklaşma. E bu adam çıksa, işte o cinayetler niye oluyor? Adamın üzerine git git, adamın da gücü yetmiyor.(Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)

2.8.16

Boşanma

Katılımcıların bir kısmı boşanma fikrine bütünüyle karşı çıkmaktadır. Çocuklar, ahlaki yargılar, başlık parası ödemiş olmak gibi faktörler bu konuda etkilidir. Bazı katılımcılar ise, boşanma durumunda çocukların mağdur olacağını belirtmiş ve dağılan bir ailenin, çocukların ruhsal durumuna etki edeceği ifade edilmiştir. Boşanmaların toplum sağlığını da olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Bazı katılımcılar boşanmaların önüne

geçmek için devletin ve diğer kurumların psikolojik destek ve danışmanlık sağlaması gerektiğini ifade etmiştir.

Boşanmaya ilişkin toplumsal yargılar oldukça katıdır. Boşananlara çevre tarafından kötü gözle bakılmakta ve özellikle dul kadınlar ailelere yönelik bir "tehdit" olarak algılanmaktadır. Kadının boşanma hakkına kesinlikle karşı çıkan katılımcılar vardır. Bu hususta erkeğin kadının "sahibi" olduğu, kadının istese bile boşanamayacağı vurgulanmıştır. Özellikle annelerin boşanması, kimi katılımcılar için kabul edilemez bir durumdur. Boşanmanın önüne geçilebilmesi için kadının "alttan alması", "gerektiğinde susması" ve "eşinin sözünü dinlemesi" beklenmektedir. Aynı zamanda, kadının eşinin sunduğu maddi imkanlardan şikayet etmemesi gerekmektedir. Fikir ayrılıkları ve geçimsizlik gibi boşanma nedenlerinin önüne geçebilmek için kadının erkeği "idare etmesi" gerektiği vurgulanmaktadır.

Başlık parası ve düğün masrafları boşanmaları zorlaştıran en önemli etkenlerdendir. Katılımcılar yüklü harcamalardan sonra erkeklerin boşanmaya cesaret edemediğini söylemiştir. Aynı bağlamda, kadınlar için de boşanma zorlaşmaktadır. Özellikle başlık parası karşılığında evlendirilen kadınların boşanma hakkı oldukça kısıtlıdır. Aileler başlık parası aldıkları için boşanma halinde kız çocuklarına destek olmamaktadır.

Bazı katılımcılarsa boşanmanın bazen gerekli olduğunu düşünmektedir. Bu hususta, çocukların kavga olan bir ailede büyümesinin ruhsal sağlıklarına daha çok zarar vereceği düşünülmektedir. Katılımcılar ekonomik sorunların boşanmalara yol açtığını belirtmektedir. Ayrıca, kadına karşı şiddet gibi sorunlar boşanma nedenidir. Cinsel sorunlar gibi şiddetli geçimsizlik de boşanma nedenidir. Katılımcılara göre evliliği yürütemeyecek durumda olan çiftlerin boşanması en sağlıklı seçenektir.

☐ Çocukların sağlığı için ben kendi hayatımı zehrettiğim zaman, çocukların da hayatını zehretmiş olurum. İster istemez ona da yansımış olurum. Onun için, boşanmak toplumu çökerten bir olay olarak ben görmüyorum. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

☐ Çocuk için filan uzatılmasına hiç gerek yok çünkü aynı evde sürekli kavga dövüşle birbirine saygısızlık yapan iki anne babayı görmesi çocuğun hayatı için daha bozar diye düşünüyorum. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)

☐ Boşanma helaldir, Allah katında bile helaldir. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)

Boşanmak isteyen kadınlara karşı erkeklerin şiddet kullanması da yaygın bir durumdur. Boşandıktan sonra bile kadınların hayatına eski eşleri tarafından müdahale edilmektedir. Bu da kadına karşı şiddet konusunun boyutlarını gözler önüne sermektedir.

☐ Boşanmalar kesinlikle olmalı, diyorum. Niye çünkü kız çocuğu bir eve gittiği zaman, eğer kocadan dayak yiyorsa, yani o evde onun hükümdarlığı geçiyorsa, benim dediğim olacak, sürekli hani, sen bana yemek bir gün yapmadın, kızı dövüp azarlıyorsa bence boşanmalar olmalıdır yani. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)

☐ Aynı fikirdeyim, bir tokatla boşanılmaz. [...] Bir hatam varsa ki tokat atmıştır. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

☐ Bizde de çok önemli bir sorun olmadıkça, zaten giden kıza tembihlenir, sen buradan çıktın, senin cenazen girer buraya. Yani eğer çok önemli bir şiddet yoksa, çok önemli bir hakaret yoksa, yani yanlış bir hareket yoksa... (Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)

Bunun yanında, boşanmanın nedenleri arasında ilginç bir şekilde çocuk sahibi olmak gösterilmiştir. Çiftlerin çocuk doğduktan sonra ilişkilerinin çocuk merkezli hale geldiği ve yıprandığı ifade edilmiştir. Çocuk nedeniyle eşiyse yeteri kadar ilgilenmeyen insanlar boşanmaktadır.

Katılımcıların hemen hepsi boşanmaların günümüzde arttığını düşünmektedir. Buna göre, kadınların boşanma hakkına ilişkin farkındalığının artması ve imkanların çoğalması boşanmaların gerçekleşmesinde etkilidir. Ailelerin kadınlara destek olması kadınların boşanabilmesi açısından çok önemlidir. Bununla birlikte, eşlerin ailelerinin karı-koca ilişkisine müdahale etmesi de boşanma nedenleri arasındadır. Aile aynı zamanda boşanmaları zorlaştıran bir faktördür. Özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'nde aşiret ya da diğer aile üyelerinin zor kullanarak boşanmayı engelledikleri belirtilmektedir.

☐ Eğer kadının ailesi onu geri alabilecek güçteyse, boşanma kaçınılmaz oluyor ama kadının ailesi geri alabilecek güçte değilse, gidecek yeri yoksa zavallı kadının, artık o işkenceye katlanmak zorunda kalıyor. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

☐ Kadınlara ne zaman hak veriyor biliyor musun... Kendi kızında bunu yaşarsa hak veriyor, ya anasında bu durumu yaşarsa ailesinde, o zaman hak veriyor. (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)

- Altta yatan nedenler; bir kere ekonomik sorunlar, ... evliliklerdeki cinsel sorunlar. ...yani birbirini tazeleyememesi. ...eşler birbiriyle konuşmuyorlar. Cinsellikle ilgili... (İstanbul/Erkek/40-60 yaş)
- Boşanmalar biraz az oluyor çünkü aşiretlerden filan da korkuyoruz. Bizim burada ayıp çöktür yani. Boşanmış biri, çok yani, haddinden fazla kötü gözle bakarlar ki yüz bin lira hemen hemen şey veriyor, masraf yapıyor, başlık parası. Yani boşanması mümkün değil. Hadi trilyoner olur, öyle boşanır. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Benimki mesela sıkıntılı. Mesela akraba evliliği, bu benim için çok sıkıntı. Mesela büyüklelerini de düşünüyorsun. Ben tamam, aram kötü olabilir, babasının evine gidebilir ama büyükleğim ne düşünür? Geri gidip getireyim yine evinde dursun. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Eğitim kalitesinin artmasından dolayı. Teknoloji, kadınların görmesi televizyondan, hani diğer kadınlar bunları yapılabiliyormuş, ben de yapabilirim... (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Aslında kadınlarımız bunu [hakları] yanlış kullanmaya başladılar. ...Neymiş eve geç gelmiş, neymiş, annesi babası çok gelip gidiyormuş... Eskiden böyle değildi, eskiden derdi ki kızın annesi babası, kızım evlendin, daha o ev senin, buraya gelemezsin ama şimdi, a kızım bağırdı mı, bırak gel. (Adana/Erkek/40-60 yaş)
- Şu var, aileler uygun görüyor, iki tane gencin, hani diyoruz ya, ifadesini almadan, fikrini almadan, bir şeyini almadan, sizi evlendireceğiz, uygun mudur, değil midir? ... Ama sonra yollarını seçemiyorlar, birbirlerine giriyorlar. Tamam, mahkemeye git, boşan, ikinci bir evlilik yok, işin yok, çocukları süründür... (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Ben boşanamam. Açık ve net söyleyeyim yani. ... Ben kadını boşamak istemem çünkü bu kadar emek harcamışım. Hani geri dönüş olmamalı. Nedir, değiştirmeye çalışırsın ve nedir, konuşarak. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Boşandın mı nafaka ödüyorsun. Kendi maaşının yarısını karına veriyorsun. ...Yani anlaşmazlık, tartışmalarda şey yapmak lazım yani, alttan almak lazım, barışçıl olmak lazım. Boşanıyorsan da hiçbir şey beklemeden boşanmak gerekiyor. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Bu boşanma aşamasında, iki tarafın, şu anda devlet kadını destekler pozisyonunda. Dolayısıyla kadını desteklediği için boşanma davaları, pozitif yönde artıyor. (Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)
- Normalde bir de öyle sıkıntı var, bakınca Güneydoğu'da boşanma oranı yüzde 1-2 görünüyor bunun nedeni aslında eşlerin anlaşması değildir. Mesela akrabasını alıyor boşanacaklar, araya birileri, büyükleri giriyor, barıştırıyorlar. (Şanlıurfa/Erken evlenmiş/Erkek)

- Dinden ziyade Güneydoğu'daki adamın tek amacı din sözde, tamam herkesin din de, bizimkiler yanlış yorumluyor. Kadın mesela boşanırsa ikinci evliliği kolay kolay yapamaz, Güneydoğu için konuşuyorum. Bir de evli kadına görücü gelmez o kafadalar. Erkeğin umurunda değil. Erkek boşanır yine evlenebilir. Güneydoğu'da paran varsa evlenirsin, açık ve net. Kadın boşanmak istese bile, boşanırsam aileme giderim, bana nasıl bakarlar en iyisi çocuklarımın yanında mutsuz kalayım der, o düşüncelerde. (Şanlıurfa/Erken evlenmiş/Erkek)
- Evlenip boşandıktan sonraki tablo biraz daha zor oluyor ne yazık ki kız çocukları için, ya ikinci eş olarak üçüncü eş olarak ya çok yaşlı, yaşça çok büyük insanlara. ...Dışarı çıkması, sosyal bir hayatının olması engelleniyor. Okuma yazma zaten çoktan bitmiş oluyor. (Gaziantep/STK-1)

2.8.16.1. Boşanmış kadına nasıl bakılıyor?

Boşanmış kadınlara karşı ötekileştirme ve dışlama oldukça yaygın ve güçlüdür. Birçok katılımcı boşanmış bir kadına "kötü gözle" bakıldığını belirtmiştir. Boşanmış kadınlar ailelerinden de destek görememektedir ve çoğu zaman kendilerinden yaşça epey büyük adamlarla evlendirilmektedirler. Kadınlar, boşanmada "kusurlu taraf" olarak görülmektedir. Boşanmış kadın, evliliklere ve diğer ailelere karşı bir tehdit olarak görülmektedir. Kadının boşanması kimse tarafından iyi karşılanmamaktadır. Öte yandan, boşanma erkekleri pek fazla etkilememekte, ayrımcılığa ya da baskıya neden olmamaktadır.

- Yani zaten öyle. Boşanmış eve gelmiş bir kadın, hani o evde biraz şey gibi görüyorlar; misafir gelmez, kimse sevmez... Zaten boşanmış hiçbir şekilde kabul etmiyorlar da hani bir ihtimal, boşanmış gelmişlerse bir an önce, kim olursa olsun, hani yaşlıdır, gençtir ya da şudur budur değil, hani durumu nasıl, ona bakmıyorlar. Hemen defetmeye çalışıyorlar. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Asla izin vermiyoruz aşiret toplumunda öyle bir şey olmadı ve olamaz. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Kadın boşandığı zaman korkuyor. Boşansa babasının evine gitse, babası diyor, sen boşandıysan benim evime gelme. Kadın ortalıkta kalıyor. Korkusundan... Kocanın evinde duracaksın, seni öldürse de sen orada kalacaksın yani...(Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Aile kabul etse bile, ne zamana kadar bakacak? Eninde sonunda kızı yine bir kocaya verecek yani. En iyisi, gelme, diyor. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)

- Kadınlar için büyük bir rezalet, erkekler için de gayet normal. İkinci evliliğe hazırlık gibi bir şey bu. Hani ilkinde olmadı, ikincisinde olur filan... Niye erkekler dul denmiyor da kadınlara dul deniyor? Hep kadın kötü duruma düşüyor. Erkeğin kötü olduğunu bildikleri halde, erkektir yapar zihniyeti maalesef bayağı var. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Kadın kadar sıkıntı yaşamıyor erkek. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Erkek boşanıp, hemen peşinden biriyle evlendiği zaman hiç kimse bir şey söylemez ama kadın boşanıp peşinden biriyle evlendi mi derler ki ha bu evliyken de demek bununla buluşuyormuş, şöyleymiş, böyleymiş ama erkeğe hiç kimse bir şey demez. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Boşanana namussuz gözü ile bakıyorlar. Baba evine gidemezsin. (Kars/Erken evlenmiş/Kadın)
- Bizde helallik vardır. Mesela boşanma illere dağılsa en azı burasıdır... Namus bizim için başkadır burada. Namusunu bir kere bıraktın mı insanlar size kötü gözle bakar. Kadın açısından demiyorum erkek için söylüyorum. Kadına kötü gözle bakmazlar ama erkek için farklı olur. Erkeği kınarlar kadına hiçbir şey demezler. Onun için bırakmazsın, bırakmadım da. (Kars/Erken evlenmiş/Erkek)

2.8.17

Şiddet

Erkekler şiddete karşı olduklarını söylemelerine karşın, "gerektiğinde" eşlerini dövdüklerini belirtmektedir. Bu hususta, özellikle sözel şiddet yaygındır. "Eşine fiske vurmadığını" söyleyenler "gerektiğinde" bağırıp çağırdıklarını ifade etmişlerdir. Şiddet, kadın üzerinde otorite kurmak, onu "terbiye etmek" için başvurulmuş bir yoldur. Kadına yönelik psikolojik şiddet ve "kavgı" genel olarak şiddet olarak görülmemektedir ve normalleştirilmektedir. Temelde, eşine şiddet uygulasin ya da uygulamasın, erkeklerin çoğu örtük de olsa kendilerinde böyle bir "hak" görmektedirler. Kadınlar ayakta duracak ekonomik güçleri olmadığı ve çocuklarını alamayacaklarına inandıkları için şiddet görmelerine karşın boşanma yoluna gidememektedir.

- Ya şiddet, şöyle, şiddete her zaman karşıyım ama benim de bir damarım var, benim de bir sınırim var. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)

- Ben evlenmeden önce bende vardı ya. Niyeyse böyle filmlerden mi etkilendim, böyle bir kemerle dövme vardı. ...Bilinçaltında. Ama yani normalde sadece sözlü bir bağırma çağırma oluyor. Bireysel bir şiddet olmuyor. Ama ben meyilliyim ya. ...Dayak cennetten çıkma diyorlar ya, ben karşıyım tabii de ama bazen gerekiyor. Hani insanı terbiye etmek lazım. ...En azından yani insanı nasıl korkutabilirsin ya da susturabilirsin, en üst safhası şiddet zaten. ... sadece bağırma çağırma. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Çocuğu komaya sokacak kadar değil ama ceza vermeli yani. Eline vurma, bizde var mesela, şöyle, normal ceza işlersen şöyle, diğerini işlersen böyle. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Ceza gerekiyorsa ceza, dayak gerekiyorsa dayak atmalıdır yani. ...Yani haksız yere tabii ki [öğretmenin] vurmaması gerekiyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Bağırır çağırırım, kızarım ama daha hayatta da eşime bir tokat atmadım. Kesinlikle. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Hocam belki konuları çok eskilere dayandıracayım ama eskiden koca deyince böyle kadına hani dayak da vardı ama kadınların böyle, korku değil de öyle alışmış, saygıda kusur da etmiyormuş ama şimdi bir tane tokat atsan, seni polise veririm, diye. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- ...Şimdi yeni eşler böyle değil. Bir tokat vurduğın zaman, bir yerine bir şey yaptığın zaman hemen karakola giderler. Ondan sonra boşanma... (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Bana saygısızlık olduğu zaman, benim sözlüm vardı hocam Tepecik'ten, bana, affedersiniz, ağzına ... dedi. Altı aylık sözlüm, ben ona bir yumruk vurdum, telefon almıştım ona, telefonu aldım, yol verdim. Ben seni ne kadar da çok sevsem, köpek gibi de sevsem, bir saygısızlık beni bozar. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- Eski kadınlar gerçekten her şeye geliyordu, zorluğa olsun, işkenceye, çok şeye geliyorlardı ama şimdiki bayanlar, erkeğe, kocası, en ufak bir şeyde hemen dilekçeyi veriyor, boşanma... Ben eşime gerçekten dayak da atmışım ama yine katlanıyordu, yine gitmiyordu. Yalan yok. Şimdi dayağı boş ver de en ufak bir şeyde, hemen boşanma... ama şimdiki kadın olsa, dövme boş ver, böyle ters bakmam. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Şimdi ben kendim ufak evlendim. Hanımdan çok memnunum. Öyle bir kadın bana düşmüş. Başka bir kıza sevdim, gencim, yalan yok. Hanım da duydu, gitti kızın saçını çekti... Ben de gittim hanımı dövdüm. Bir sefer daha git o kıza ya bir şey de, yap, seni keserim, seni öldürürüm. Çıt yok. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)

- Yani erkekliğini ispatlamanın yolu dayaktan geçiyor. (Adana/Erkek/40-60 yaş)
- Ben babamın annemi dövdüğü zamanları çok iyi biliyim, yaşadık ve hiçbir zaman da annem evi terk edip gitmedi. Lakin o dönemin kadınlarının çok stratejik bir hareketi vardı. Tek yaptıkları şey susmak. Susmak. (Adana/Erkek/40-60 yaş)
- Bugün tokat atan bir dahakine de yapıyor. Yapmadık mı, hangimiz dayak yemedik? Ben şahsen yedim. Neden durdum, çocuklarım için. Ötesi yok. Boşandıktan sonra çocuklarımı alabileceğime inansaydım boşanırdım. Bir dakika durmazdım. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

- Onun sınırı yok, şiddetin sınırı yok. Eğer o kadına saygı göstermiyor da o tokadı vuruyorsanız... Ha hak edip hak etmemesi var. Bazı şeylerde hakikaten hak edebilir. Ne? Namus meselesi olur, şeref meselesi olur, tamam mı, sizin izzetinefsinizi yerlere çalar... (Niğde/Erkek/40-60 yaş)
- Evet (babam anneme şiddet uygulamıştı) ben o yüzden yapmıyorum... (Niğde/Erken evlenmiş/Erkek)

2.9

YASAL DÜZENLEMELER

2.9.1

Yasalar ve uygulamalar

Katılımcılar Türkiye'deki yasal evlenme yaşına ilişkin yeterli bilgiye sahiptir. Buna göre, yasal evlilik yaşı 18'dir. Ailenin rızası olmak kaydıyla 17 yaşındaki çocuklar evlenebilir. Öte yandan, gerekli görülen durumlarda mahkeme kararıyla 16 yaşındakiler de evlenebilir. Evlenme yaşının 16'ya indirilmesine bazı katılımcılar tepki gösterirken, bazılarıysa dini ve kültürel değerler gereği, doğru olanın bu olduğunu savunmaktadır. Bu anlatıya göre, İslam ergenliğe girmiş çocukların evlenmesine izin vermektedir. Bu uygulama gençleri günahattan ve zinadan korumak için bir çözüm yolu olarak görülmektedir.

Ailenin, çocuğun evlendirilmesine onay vermesi sorunun kaynaklarından biridir. Aile aynı zamanda evlilik konusunda çocuğu rıza göstermesi için yönlendirmekte ve baskı altına almaktadır. Aileler çocukların evlenmesine zemin hazırlamakta ve yasadaki boşlukları kullanmaktadır. Bu hususta, kolluk güçleri ya da diğer kurumlar duruma müdahale etmekte yetersiz kalmaktadır. 16 yaşında mahkeme kararıyla evlenme uygulaması da sorunun bir başka nedenidir. Evlenme için gerekli görülen durumlar, kız çocuğunun hamile kalması gibi olağanüstü durumlar olabilmektedir. Katılımcılar yanlış devlet politikalarının çocuk yaşta evlilikleri teşvik ettiğini düşünmektedir. Birçok ailenin yasalara uygun şekilde çocuklarını evlendirebilmek için doktordan kemik yaşını

büyük gösteren rapor aldığı söylenmektedir. Bu durum evlilikleri meşru kılmak için kötüye kullanılmaktadır.

Yasal çerçeveden farklı olarak, birçok katılımcı 16'dan küçük yaşta evlenenlere sıklıkla rastladıklarını belirtmiştir. Aileler evliliği devlet kurumlarından kolayca gizleyebilmektedir. Çocuk yaşta evlenenler yasal reşit olma yaşına gelene dek resmi nikah olmadan birlikte yaşamaktadır. Resmi nikah olmaksızın kıyılması yasak olan imam nikahının kıyılması uygulaması hayli yaygındır. Resmi imamlar yasalar uyarınca bu tür evlilikleri gerçekleştirmediğinde, kayıt dışı imamlar ya da yerel dini liderler para karşılığında imam nikahı kıymaktadır. Aynı zamanda, nikahsız yaşanan süreçte doğan çocuklar yakalanmamak ve hapse girmek için nüfusa kaydettirilmemekte ya da çiftin ebeveyni üzerine kaydettirilmektedir. Bu durum, evde doğum oranlarını arttırmaktadır. Aynı zamanda, anne ve çocuk sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Katılımcılar yasalara aykırı bu tür evliliklerde ailelere ve evlenenlere çocuk istismarı nedeniyle kamu davası açılacağını bilmektedir. Hapisle sonuçlanan birçok olay söz konusudur. Kimi katılımcılar ağır cezaların erken evlenenleri ve çocuklarını mağdur ettiğini düşünmektedir.

- Yasal olarak da 17'den aşağı evlenemiyorsun. 17'de de ailenin izniyle. 17'nin altına inemiyorsun, sınır 17 yani. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- 16-17 anne baba imzası gerekiyor. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Bizim anayasamızda şu an çok büyük yanlış da var, 18 yaşın altı evlenemez diye. Bu İslamiyet'e de aykırıdır, kültürümüze de aykırıdır... Resmi olarak evlilik yaşı 16 yaş olması lazım. 16 yaş olduğu zaman, tamamen 16 yaşında evlensinler demiyoruz ama mağdur olan insanlar da var. 16 yaşında, yetişmiş, evlilik hissediyor. Kız da erkek de. Erkek 20 yaşında mesela, kız 16 yaşında, bu kız evlenmek istiyor, evlenemiyor. Bu da bir kadın haklarına, esas resmiyete baktığın zaman bir haksızlık değil midir? ... E 18 yaşını doldurduktan sonra, efendim, zina da yaparsa karışamazsın. Peki ben bu çocuğuma ne zaman karışabilirim? Yani kanun böyle önünü kapatmış ki bu için... (Şanlıurfa/Erkek/40-60 yaş)
- Bir yandan dini kurallar, bir yandan günümüz kuralları, büyük bir çelişki oluşturuyor hocam. Din diyor ki kardeşim sen erken yaşta evlen. Sisteme bakıyoruz, sistem, sen erken yaşta evlenemezsin, diyor. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- Devletin de suçu var burada ama. ...Evlendiren evlendiriyor 16 yaşında bir çocuğu. (Niğde/Erkek/40-60 yaş)
Aile rızası olduktan sonra polis de bir şey yapamıyor. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Hastanelerde sadece soru soruyorlar bu kız zorla mı evlendi, yoksa isteyerek mi? Zorla ise babayı cezaevine götürüyorlar, isteyerek derse bırakıyorlar. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Dini nikah, imam bile kıyamıyor artık. En ufakta bir şeyde ceza veriliyor... Diyor ki resmi nikahını getir bana, diyor şu an. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Resmi görevli imama götürmüyor, kıyabilen imama götürüyorlar, kıyıyor, bitiyor. Medresede eğitim almış veya eğitim veren kişiler. Resmi olarak bir belgesi yok ama... (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Evet benim yengemin kemik yaşına bakıldı... Anca öyle kimlik değişti ve evlendi hatta ilk çocuklara kimlik verilmeydi. Resmi nikah olmadan kimlik verilmiyordu ama şimdi var. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Doktor raporu olmadan nüfus kaydetmiyor... Demek ki bunun başka kaçak yollarla, ya evde doğum yaptırıyorlar... veyahut da bir şekilde atlanıyor bu. Yani devletin de uygulamasında sıkıntılar var. (Niğde/Erkek/40-60 yaş)

- Çocuk tanımı yok. Hukuk açısından da yok. Belli meselelerde pozisyon alabileceğiniz belli sınırlar vermiştir size ama bu sınırlara uymayanlar olduğu zaman ne yapacağınız muğlaktır. Ya da bu sınırlar gerçekten herkes için eşit mi uygulanır? O da ayrı bir muğlaklıktır. (İstanbul/STK)
- Çocuk korumada 0-18 ile çocuğu niteliyorsunuz; ama medeni kanunda evlilik yaşını 15'te şöyle, 16'da böyle, 17'de böyle falan gibi saçmalyorsunuz. Yaş birliği. Çocuk kimse, o evlenemez, bu kadar. (Gaziantep/STK)
- Kadını korumak için de bir engel yok, çocuğu korumak için de bir engel yok. Kağıt üzerinde her şey güzel, günlük gülistanlık... Uygulamayla ilgili sıkıntı var. Kontrol, denetim vs. sorun var. En tepede zihniyet sorunu var maalesef. (İstanbul/Kamu)
- Eğer gerçekten ciddi cezalar verilirse, babanın mesela birine on sene ceza verseniz ya da anneye de ceza verseniz özellikle bunun sık görüldüğü bölgelerde çocuk evliliği kalmayacaktır. Kimse hayatının on senesini çocuğunu evlendirdiği için cezaevinde geçirmeyi göze alamaz yani. (Niğde/STK)
- Medeni yasada 17 yaşını doldurduğunda kız ya da erkek evlenebilir diyor. Olağanüstü durumlarda da 16 yaşta ailenin rızası alınarak hâkim karşısında evlenebilir diyor. Onun dışında uluslararası sözleşmelerde imzalayan bir ülke olarak özellikle çocuk hakları sözleşmesinin imzalayan kişisi olarak çelişkimiz orada... Özellikle kadın örgütlerinin direndiği, yaşı değiştirmek istediği nokta burası. 5395 sayılı kanun. Onunla da çelişiyor. (İstanbul/Kamu)
- Hadi 15'te izin vermiyor... 16'da hâkim kararını gerekli görüyor. 17'de aile rızasını gerekli görüyor... 15 ile 16 arasında çocuk ben de istedim derse, cezada bir hafifleticilik oluyor. Ceza durumu tamamen 15 altı. 15-16 arasındaysa isteme durumu maalesef, dikkate alınan bir nokta olarak karşımıza çıkıyor. Ve maalesef ki 16'da hâkim kararı denilen şey de artık aile rızasının ötesine geçmiyor. Çünkü aile evde çocuğa iki tane süslü kıyafet giydiriyor, yan yana koyuyor, parmaklarına yüzük takıyor. Hepsini aynı poz zaten, muhtarlar bence öğretiyor bu pozu herhalde. Şöyle yüzükleri kaldırıyorlar, fotoğraf çekiyorlar, bu fotoğraf hâkime götürüldüğünde kararların yüzde doksan dokuzu hâkimden olumlu çıkıyor. (Gaziantep/STK)

2.9.2

ÇEZE'ye ilişkin değişen algılar

Katılımcıların hepsi, erken yaşta evliliklerin eskiye oranla azaldığını düşünmektedir. Kimileri bunda cezaların caydırıcı olmasının etkili olduğunu düşünürken, kimileri ise toplumun bu konuda bilinçlendiğini söylemektedir. Katılımcılara göre, kız çocukları için eğitim alma hakkının ülke çapında yaygınlaştırılması, çocuk yaşta evlilikleri azaltmakta temel rolü oynamaktadır. Bu hususta, aileler okuyan kız çocuklarını evlendirmeye eğilimindedir ve eğitime ulaşamayan ya da devam etmeyen kız çocuklarının aileye maddi yük olmamaları için evlendirildiği belirtilmiştir. Öte yandan, kırsal kesimde erken evliliklere daha sık rastlandığı söylenmiştir. GKASV arasında da erken evliliklerin yaygın olduğu ifade edilmiştir.

- Şu anda yok pek. Eskiden çoktu. Eskiden çocuk gözünü açardı, evlendirirlerdi. (Adana/Erkek/40-60 yaş)
- Şöyle söyleyeyim mi, hani mevcut sistemde zaten 16 yaşından küçük biriyle evlenmek suç. Hadi evlendin diyelim, ailesi gidip şikayet ettiği zaman direkt hapse attırırdı. Dolayısıyla insanlar ister istemez beklemeye başlıyor. Kaçırayım diye düşündüm, sonra bunlar mahkemeye verseler, itiraz edecekler, başımıza bir sürü iş alacaktık. Hiç gerek yok, dedik, bekledik. Sabır. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Kız okumak istedi, okumaya gitti, ne bileyim baba gönderdi, anne gönderdi... Önceden okumak o kadar yoktu. Mesela 2000'den önce, düşünün, bir verilere bakın, kadın çalışana bakın, bir de şu an 2018'deki kadın çalışana bakın. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Eskiden mesela okumak filan daha zordu, şimdi hani biraz daha kolay, belki o yönden olabilir. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Hocam annelerin eğitimi daha üst seviyeye çıktığı için, en azından diyor ki ben okuyamadım, sen oku. İşte bak ben babanın eline bakıyorum da sen oku, kocanın eline bakma gibi sebeplerden dolayı şey yapıyorlar yani. Kız çocukları da hatta evlenmek istemiyor. Önce bir işimi göreyim, ondan sonra evlenmiyorlar. Önce kariyer, sonra evlilik. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Okula gittikleri için aslında. Yaşlarının çoğu okulda geçiyor zaten... Aslında ilköğretim zorunlu oldu, onun da etkisi var. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Okumayanı veriyorlar. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

- Önceden bu düşünceyle kızlarını evlendiriyorlardı, biz bakamayız, gibisinden. Hani daha çok, mesela bir kız büyüdüğü zaman, mesela ona bakacağımıza diğer çocuklarımıza bakarız hani... (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Köylerde, çok böyle geri kalmış kesimlerde oluyor ama şimdiki de sanırım olgunlaşıyorlar, evlendirmeye çalışıyorlar, evlendiremiyorlar çünkü benim çevremde de var birkaç tane böyle örnek. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- [M: Şimdi burada erken yaşta evliliklerde zorla evlendirme ne ölçüde yaygın, Kars'ta?] Eskiden o eskiden. Köylerde. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Yani hocam valla gördüğümüz tüm evliliklerin 18 yaş altındaydı. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Erken evlilik Türkiye'de çok yaygın yani hep görüyorum öyle tür evliliği. (Şanlıurfa/Erkek/18-60 yaş/GKASV)

2.9.3

“Dini nikah yeterli mi?”

Katılımcılar arasında dini nikahla evlenme pratiği yaygındır. Dini nikah olmaksızın evlenmenin zina olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, resmi nikah da gerekli görülmektedir. Bunun temel nedeni, dini nikahın, kadını medeni haklarından yoksun bırakmasıdır. Yasaya göre, dini nikahın resmi nikahtan sonra kıyılması gereğine ilişkin bir farkındalık yoktur ve katılımcılara göre böyle bir ihtiyaç da yoktur. Resmi nikahın ve imam nikahının birlikte müftülüklerce uygulanmasının pratik bir yol olduğu öne sürülmüştür. Bu arada, bazı imamların yasadan, dolayısıyla suç işlediklerinden haberi olmadığı, ayrıca diyanetin imamları dışında birçok kişinin imam nikahı kıyabildiği belirtilmiştir.

- Bize göre, kitaba göre bizim eşimizle girdiğimiz ilişki imam nikahı olmak zorunda. Kabul olmuyor. Zina sayılıyor bize göre ama arkadaşlara göre sayılmıyor. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- İmam nikahı... Mesela sözlülük, nişanlılık döneminde mesela en azından günah işlememesi, günaha girmemesi, ondan dolayı. Bir nevi helallik gibi olsun diye. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Olmadan olmaz. Yani birbirine haram oluyorsun. Zina oluyor. Bu bir gerçektir. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Evet dinen o bir nikah, olması gereken bir şey, resmiden önce belki olması gereken ama imam nikahıyla hiçbir hak, hukuk elde edemiyorsun. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

- Dini nikah, kıyılıyor, senin helalin oluyor, haram olmuyor... Helal oluyor ama resmide, hiçbir resmiyette bir iş yapamıyorsun... Çocuk mağdur oluyor, kadın mağdur oluyor, bütün aile mağdur oluyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Resmi nikah olmadı mı eşinizin sigortasından yararlanamıyorsunuz. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Kadının hakları ve çocuk hakları için resmi nikah şart. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Genel bir karar verilmeli. 18 yaşında hem dini nikah hem resmi nikah olması lazım bence. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Hani en temizi bu müftülere resmi nikah yetkisini tamamen bırakmaları çünkü yapı olarak, sosyal yapı olarak zaten halkımız imam nikahı istiyor, illaki yaptırıyor. E resmi nikahı zaten yaptıracağını, resmi işlemlerin var, olmak zorunda. Bence tek elden yapılması mantıklı olur. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- En azından bu resmi nikahla dini nikahın beraber kıyılması lazım. Yok dini nikah ayrı, resmi nikah ayrı olmaması lazım çünkü dini nikah yapıldığı zaman, o kızın herhangi bir güvencesi yok. Herhangi resmiyette, herhangi bir şekilde bir şeyi yok. Erkek istediği zaman, istediği dakikada onu boşar ve kız herhangi bir hak, dava talep edemiyor. Resmi nikah... (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Kadın açısından gerek var hocam (resmi nikaha). Yani kadın hakkı açısından. Atıyorum evlendin bir yıl sonra boşandın resmi nikah yok o kadın ne yapacak. Ömür boyu ne bir nafaka alabilecek ne bir hak talep edebilecek yani geldiği gibi geri gidecek o yüzden resmi nikah bence şart. (Mardin/Erken evlenmiş/Erkek)
- Boşanma halinde güvenceleri yok. Evim, malım oldu öldüm gittim ama yararlanamıyor ondan, kardeşlerime kalıyor. Ama kadın kırk yıl kahrımı çekmiş. (İzmir/Erken evlenmiş/Erkek)
- İmamlar var ama aslında diyanetle çalışmayan imamlardır. 70-80 yaşında emekli olmuştur. O tarz imamlar var... Dini nikahta yetki gerekmez ki zaten. [Diyanet ile çalışan imamlar yapamaz mı?] Yapamaz, yapmıyor da. Adam diyor benim ekmeğimle niye oynuyorsun. Sonuçta kanunen yasak bir şey, ben neden kanunu çiğneyeyim. Sonuçta ben de devlete çalışan bir memurum. [Diyanet ile çalışmayan imamlar bu nikahı yaptıklarında suç sayılıyor mu?] Aslında normal şartlarda suç ama sen bunu ispatlayamazsın, nasıl ispatlayacaksın. O esnada orada yakalamaları lazım mesele nikah kıyıldı adam dışarıda ben yapmadım diyecek, nasıl ispatlayacaksınız. (Ağrı/Kamu)

- Resmi nikah kıyılmayınca gidip namazında niyazında bir kişi bulunuyor böyle kıydıranlar da var. (İzmir/STK)
- Dini nikah kıyacak kişilerde bir kriter belirlenirse ve bu bir şekilde halka duyurulursa halkta bunu benimsemek durumunda kalır. Yani herhangi bir hoca dini nikahı kıyamamalı. (Urfa/Kanaat önderi)

2.9.4

Suç ve ceza

Katılımcıların çoğu ÇEZE'nin suç olduğu konusunda hemfikirdir. Bu hususta, çocuğun rıza verme bilincine sahip olmadığı, 18 yaşından küçüklerin sağlıklı bir evlilik yapmasının mümkün olmadığı vurgulanmaktadır. Yasal evlilik yaşına istisnaların dahil edilmesinin çocukları istismara daha açık hale getirdiği düşünülmektedir. Bazı katılımcılar ise, çocuklar birbirlerini seviyorlarsa evlenebileceklerini söylemiştir. Günah işlemenin ya da kaçırma olaylarının önüne geçmek için evlenmek bir çözüm olarak görülmektedir.

- Suç olmalı. Yani isterse ailesinin rızası olsun. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Kesinlikle suç olmalı... Hocam zaten resmiyete göre 18 yaşına kadar çocuktur. Çocuk yaşta evlenmek saçma bir şey. Çocukluğunu yaşamamışla evlenmek, bir de 18 yaşında çocuğu olmak mantıksız geliyor. (Mardin/Erkek/18-25 yaş)
- 18'den aşağı evlilik açık şekilde devletin yasaklaması gereken, bunun kapısının kapanması gerekir, çocuk çocukluğunu yaşamalı, ergenliğini yaşamalı, ne gözüyle görecek, son derece rahatsız eden bir şey... (İstanbul/Erkek/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- Suç olmalı, o imzayı veren anne baba suçlu olmalı. (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)
- 15-16, 17 yaşında birisinin kesinlikle sağlıklı bir karar alacağını düşünmüyorum. Daha çocuk kafasıyla. 18 yaşına gelirse zaten istemişse de kendi sorumluluğudur. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Cezası olmalı. Yani çocuğun rızasının geçerliliği olmaması lazım. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Çünkü çocuk onlar daha. Çocuk istismarına giriyor. Evlilik filan değil o, istismar. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

- Ya zorla olmuşsa cezası olur. Zorla olmamışsa desteklenmesi lazım. Adam istiyor, evleniyor, sevdiğini alıyor, birbirlerini sevmişler. Devletin de onlara bir yardım etmesi lazım. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Karşılıklı bir anlaşma varsa hocam, eşler arasında, ikisi birbirini seviyorsa o ayrı da yani görücü usulüyle olanları engellemek lazım yani. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Engel olsa da yarın öbür gün beraber kaçacaklar. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Şey olabilir yani, yasak bir ilişki yaşamışsa, çocuk sahibiye, hamileyse, kürtaj filan yapacağına, gerçi şu an yasak bildiğim kadarıyla da... O yönden evlenebilir yani. (Gaziantep/Erkek/18-25 yaş)
- Çocuk yaşta evlenmişler, mutlu bir evlilikleri de var ama çocuk yaşta evlendikleri için ceza alanlar, hapse girenler var, bu bana oldukça mantıksız ve adaletsiz geliyor. (İstanbul/Erken evlenmiş/Erkek-2/Pilot çalışma)
- Baskı ile küçük yaşta evlendirilen çocuk vardır, o ailenin kesinlikle katledilmesi lazım. Ama toy çağlarda evlenmek isteyen iki insan vardır, onları da bırakmak lazım... 17'den aşağı kesinlikle verilmemeli tabii. (İzmir/Erken evlenmiş/Kadın)

Katılımcılar çocuk yaşta evliliği gerçekleştirenlerin hapis cezasına çarptırıldığını bilmektedir. Bir çocuğu evliliğe zorlayan kişiler, çocuk istismarı suçundan kamu davası açılarak yargılanmaktadır. Katılımcılar cezanın caydırıcı olduğunu söylemekle birlikte, çok ağır olduğunu da belirtmektedir. Kimi zaman erkek hapiste olduğu için eş ve çocukların mağdur olduğu düşünülmektedir.

- 16 yaşında kaçırmış, aradan yıllar geçmiş, 2-3 tane çocuk olmuş. Kızın babası damadıyla bozuşmuşlar, sen benim kızımı 16 yaşında kaçırdın diye eşini gitmiş devlete şikayet etmiş. Aradan 3 çocuk geçmiş, aradan kaç yıl geçmiş... Babayı aldılar, hapse attılar, kızla 3 torun sürünüyor. Şimdi bu adalet midir? (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Bence bizim kanunlarımıza yeni bir düzenleme gelmesi lazım. Çocuk tecavüzcülerine hele... (Niğde/Kadın/18-60 yaş)
- Yani damada değil de anne babaya verilmesi lazım. Damadın suçu yok ki. Damadı zorlamışlar koymuşlar gerdeğe ne yapacak adam. Yani anne babaya ceza verilmesi lazım. Damadın suçu yok, kızın da suçu yok. Yani belli bir miktarda para cezası verilmeli caydırıcı bir miktar mesela. Hapis değil para cezası. (Mardin/Erken evlenmiş/Erkek)

Katılımcılara göre, çocuk yaşta ve erken evlilikleri teşvik edenler hapisle cezalandırılmalıdır. Ancak, çocuk anne-babasının rızası dışında kaçtıysa bu tür evliliklere karşı çıkmamaktadır. Kız çocuğunun anne babası gibi, erkek ve erkeğin ailesinin de cezalandırılması gerekmektedir. Dini otoritelerin zinayı önlemek adına resmi olmayan evlilikleri onaylamasının önüne geçilmelidir.

- En büyük cezayı anne babaya... Çocuğa ceza versen ne olur? ... Burada en büyük sıkıntı aileler. (Adana/Erkek/40-60 yaş)
- Ana baba yapmışsa, o ana babaya o ceza kesilmeli ama eğer çocuk yapmışsa zaten ana babanın bir suçu yok. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Biz laik bir devletiz zaten, dinle yönetilmiyoruz. Yasa ne derse odur. 18 yaşından önce evlenemezsin, diyorsa evlenemezsin. Ceza uygulanmalı. Dinin pek bir hükmü olmamalı. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- İki tarafa da verilmeli bence. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)
- Kızın babası da damadın babası da. Kız babası da erkek babası da damat da yatacak. (Niğde/Erkek/40-60 yaş)
- Hani din de ne diyor, demiyor ki ille 15-16 yaşında evlenin. ...Evlilik çağı gelmişse, kendini hazır hissediyorsa evlenebilir. Yani 1-2 yıl daha beklese zaten 18 yaşını dolduracak. Bekleyemiyorsa, sıkıntı evlenen kişilerdedir... Din bunu söylerken zinanın önüne geçmeye çalışıyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Yani zina yapmayacaksın, git evlen düzgünce. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Bence öncelikle kızın anne babasına verilmesi lazım. Kızın zorla bir şekilde baba ve anne tarafından baskı ve şiddet görüp evlendiriliyorsa, evliliğe zorlanıyorsa bence ilk önce anne babaya verilmesi lazım. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)

2.9.5

Evlilik Affı yasa tasarısı

Evlilik Affı yasa tasarısı, katılımcılar tarafından olumsuz karşılanmaktadır. Tasarı, tecavüzcünün affı ve cinsel şiddetin cezasız kalması olarak algılanmaktadır. Bu tasarının, suçu yaygınlaştıracağı düşünülmektedir. Ailelerin namus kaygısıyla kız çocuklarını tecavüzcüsüyle evlendirme yoluna gidebildiği de belirtilmiştir. Tasarının, cinsel suç işleyen erkekleri korurken, şiddete ve istismara uğrayan kadınları daha da kırılan hale

getirdiği düşünülmektedir. Katılımcıların önemli bir bölümü, cinsel suçların evlilikle affedilmesi yerine, cezaya çarptırılması gerektiğini söylemiştir. Bazı katılımcılarsa, tecavüze uğrayan kadının ailesi ve toplum tarafından dışlanacağını, bir daha kimsenin onunla evlenmek istemeyeceğini düşünmektedir. Az sayıda katılımcı tasarının, erkeğin ve ailenin kadının namusunu temizlemesi için uygulanabilir olduğu kanısındadır.

- Düşünsenize şöyle bir şey var, bir kızı istiyorsunuz, erkeksiniz, kız sizi istemiyor... Ben gideyim onunla zorla beraber olayım, en azından evlenirim, diyerekten böyle bir mantık bile yürütebilir o erkek yani... Bir affi olmamalı. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Ha devlet zorla evlendiriyor, ha aile zorla evlendiriyor. Aynı oluyor, farklı olmuyor ki. (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Bana göre evliyen bile eğer eşin rızası yoksa o tecavüzdür, onun cezası olması lazım. Bence kız istemiyorsa başka kaçır yolu yok, ceza alacak. Cezaevine girecek. (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Ya şimdi şöyle bir şey, benim birebir muhatap olduğum ve bildiğim bir konu, iki tane sevgili anlaşmışlar, ilişkiye girmişler ama sonrasında ailesi kızdan bunu duyuyor. Diyorlar ki, biz bu işin içinden çıkamayız, namusu kirlendi, evleneceksin. Çocuk istemiyor. Mahkemeye veriyorlar, çocuk tecavüzdü 2 yıl... (İzmir/Erkek/18-25 yaş)
- Yattığı kişiyle mecbur... Yoksa ya evde kalır, baba evinde kalır çünkü konu komşu, herkes duyar. İşte filan kimseyle ilişkisi olmuş, artık başka biri isteyemez. En sağlıklı o ilişki yaptığı kişiyle evlenmeleri... Yani evlenme dışında başka bir çözümü yok. (İzmir/Erkek/40-60 yaş)
- Erkeği koruyor (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Kesinlikle aftan yararlandırılmamalı ve ağırlaştırılmış bir ceza verilmeli. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Yani şöyle düşünülmüştür, yani bu sonuçta bir namus meselesi haline geliyor şu an. Yani kız çocuğu kirletiliyor çünkü o adamı hapse atsa ne olacak veyahut da bu kızı, toplum olarak, bazı toplumlar mesela, tecavüz edilmiş bir kızı öldürmek lazım yani, başka nasıl temizleyecek-sin? ...Yani mağdur olan kişi için, tabii ki o kız çocuğunun öldürülmesindenense, gelsin namusuna sahip çıksın, diyerekten bence mağdur olan taraf için iyi olabilir. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Bir de şeyi travmayı düşünün, Allah kimseye göstermesin tecavüzcüsüyle evlendirildiğini, düşünebiliyor musunuz? (İstanbul/Kadın/40-60 yaş/Pilot çalışma)

- Hocam öldürdüğünüz kişinin mezar taşında ağlamak gibi bir şey oluyor bu. Kızın rızası olmadan da evlendirebilirler. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Bence kimse öyle mesela tecavüze uğradığı kişiyle evlenmek istemez. Hani çünkü zorla olan bir şey, senin isteğin dışında olan bir şey... Bence kadın istemez... Adil bir şey değil bence. Bana göre adil bir şey değil. (İstanbul/Erken evlenmiş/Kadın/Pilot çalışma)
- Bana göre cinsel istismar yaşamış birini o kişiyle evlendirmek günah yani. ...Hele bir de evlenirim diyorsa ona lüks gibi bir de cezasını düşürüyorlar. Böyle bir mantık yok. Çok vicdansızca. (Adana/Erken evlenmiş/Kadın)

2.9.6

ÇEZE'ye tanıklıklar

Katılımcılar birçok kez çocuk yaşta ve erken evliliklere tanık olduklarını belirtmişlerdir. Bu tür evliliklere zemin hazırlayan babalar ve erkekler, çocuk istismarı suçuyla yargılanıp hapse girmektedir. Bu sorun çoğu kez doğum sırasında devlet kurumlarınca fark edilmektedir. Hiçbir durumda çocuğun rızası söz konusu değildir, bu yüzden çocuk rızası olduğuna ilişkin ifade vermiş olsa da erkek ve baba hapis yatmaktadır. Çoğu aile, bundan kaçınmak için evliliği devlet kurumlarından saklamakta ve resmi nikahı çocuklar reşit olduğunda kıymaktadır.

- Ben sadece düğünlerde polisin düğün salonunu bastığını gördüm, şikayetten dolayı, küçük yaşta evlendirildiğinden dolayı. (Ağrı/Erkek/18-25 yaş)
- Benim komşum, küçüklük arkadaşım kaçtı. 17 yaşındaydı. Kocası da bizim istasyonda askerlik şubesi var, orada askerdi. Orada tanıştılar. Mahalleler karşı karşıya ya... Bunlar evlendi, kaçtılar. Daha sonra devlet öğrendi. Bu sanırım, 2 yıl mı, 3 yıl mı ne ceza yedi. Yani sevdikleri için evlendiler, devlet de cinsel istismardan aldı onu içeri. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)
- Ben 19 seneye yargılanıyorum arkadaşlar. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- Ben 36 seneye yargılandım. (İzmir/Erkek/18-60 yaş/Roman)
- Duydum ben. Yani sonuçta ailesi şikayet etti, öyle ceza alındı. Kızın rızası var ama yaşı küçük olduğu için... (Adana/Erkek/18-25 yaş)

- Benim köyümde oldu. Kızı babası başkasına, bir adama söz vermiş, kızımı sana vereceğim diye, kız da daha 16 yaşında lise okuyordu, okuldan aldı. Kızı verdi. Sonra işte bizim köyden bazı kişiler rahatsız oldu bu durumdan, şikayet ettiler. Sonra jandarma gitti, kız aldı geri, getirdi evine. İlk önce şeydi bu, herhalde bakımevi filan varmış bu tarz, devletin, oraya. Sonra babasına ceza verdiler, para cezası aldı babası. (Kars/Erkek/18-25 yaş)
- Komşumuzun kızı. Şu anda kaçırın adam zaten hapiste. Çocuk, bizim kız yani, 16 yaşında mıydı? ...Kadın sığınma evine gönderildi. Sonra sığınma evine aldıklarında kız, hamile olduğu ortaya çıktı. İşte bebeği doğdu, bebeğini ayrı bir yere gönderdiler. Kendisi işte ayrı bir yerde psikolojik danışmanlık aldı. Öyle, şu anda devlet tarafından bir işe verildi. Eşi hala hapiste. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- 18'i bitirmesen bile herkes saklıyor, bekliyorlar. 18'i doldurma, hadi kaçınlar da çıksın dışarı, vermeyenler de çıksın dışarı, herkes rahatlıyor, nikaha gidelim. [M: 18'den sonra.] Öyle, benim amcamın kızı da 15 yaşından nişanlandı... (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- Benim iki elim de öyle. 16 yaşında geldiler. 18 yaşına kadar, doktora gidilmedi şu olmadı bu olmadı, 18'e geldiğinde... [M: Doğumda ne yapıyorlar, evde mi doğuruyorlar?] Evde doğurmuyorlar. Baba imza veriyor. Şimdi öyle bir yasa çıkmış ya, 16 yaşın üstünde evlenenler, babanın rızası varsa, imza verirse hastaneye gidebiliyorsun diye. Öyle yaptık. O imzayla götürdüler doktora. Zaten kaçtıysan da köşe bucak, 18'e kadar kaçyorsun, saklanıyorsun. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)

2.9.7

Cinsel istismar ve zina

Cinsel istismar söz konusu olduğunda katılımcılar suçu işleyene en ağır cezanın verilmesi gerektiğini söylemektedir. Bir yetişkinin çocuk yaşta birini kolaylıkla kandırabileceği vurgulanmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir kadına tecavüz eden kişinin hükmünün halk tarafından verilebileceği ifade edilmiştir. Ancak bu uygulamanın da eskiye oranla artık azaldığı gerçeğinin altı çizilmiştir. Anlatılara göre, eğer kadının rızasıyla cinsellik yaşanmışsa, kadın da cezalandırılmaktadır. Tecavüz durumunda kişinin ya öldürüldüğü ya da evlendirildiği belirtilmiştir. Katılımcılardan biri cinsel istismara karşı kadınları korumak adına kadınların okula gitmelerine ve sosyalleşmelerine karşı çıkıldığını söylemiştir.

- Ya bizde o yüzden biz hanımlarımızı genellikle gezmeye, okutmaya meyilli değiliz. Yani görmesinler istiyoruz, tanışmasınlar kimseyle. Sadece evde otursun, evlilik yaşı gelene kadar. Kocasını aldıktan sonra ne yaparlarsa yapsınlar. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

- İkisi de istemişse, ikisini de öldürürler. Bunun çıkarı filan yoktur. İkisi de ölü. Zorla yapılmışsa, yani erkek tarafından, erkek zaten gene öldürülür, yani o da büyük bir aşiretense filan, olay duyulmadan, bir şekilde halledilir. Kızı da başkasına verirler, evlendirirler ama kız istemişse, zaten ikisi, ölümden başka çareleri yok. Kesin öldürürler. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Ya evlendirilir ya öldürürler. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Şu anda şahit olsa, öldürürler mi dersiniz, bence orta yolunu bulurlar. Yani devlet şu sıralar da bayağı basıyor yani. Öldüremezler yani. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

2.9.8

Katılımcıların ÇEZE'yi önlemeye yönelik önerileri

Katılımcılar, çocuk yaşta ve zorla evliliklerin engellenmesi için ailelerin bilinçlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu hususta, topluma bu tür evliliklere ilişkin eğitim verilmeli; siyasetçiler, muhtarlar, din adamları gibi kişiler devreye girmeli ve çocuk evliliklerini önlemek için halka ulaşmalı; eğitim kurumları, sosyal ve geleneksel medya konuya ilişkin farkındalık kazandırmak için bilgilendirici kampanyalar düzenlemeli; çocuklara cinsellik ve evlilikle ilgili eğitim verilmeli; eğitimlerin yanı sıra kapsamlı toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri yapılmalıdır. Devletin dahil olduğu çalışmaların toplumda karşılık bulduğu belirtilmiştir. Özellikle öğretmenlerin ve din adamlarının değişimde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bazı katılımcılar, din adamlarının toplumda etkili olduğunu ve çocuk evliliklerini teşvik etmemeleri gerektiğini vurgulamıştır. Diyanet aracılığıyla camilerde eğitimler verilmesi de önerilmiştir. Bununla birlikte bazı katılımcılar, Diyanet temelli çözüme karşıdır. Bu katılımcılar evliliklerden doğrudan etkilenen kişilere destek vererek çözüm üretilmesini savunmaktadır.

- Evet. Nasıl ki bir 6-7 yıl önce, kız çocukları okusun diye bir kampanya başlatıldı, gerçekten bu kampanya yani doğuda da bayağı çığ gibi büyüdü. Şu an bütün sınıflar, okudu, aynı şekilde bu erken yaşta evlilik yönünden de insanlar, toplum bilinçlendirilebilir. (Ağrı/Kadın/18-60 yaş)
- İnsanlara, evliliğin vs. çocuk oyuncağı olmadığını, yani mantıklı bir şekilde anlatmaları lazım. (İstanbul/Erkek/18-25 yaş)

- Bu fetvaların kalkması lazım. 9 yaşındaki çocuk evlendirilebilir diye fetva verirse... 9 yaşındaki kız çocuğu, diyor, şeydir, evlendirilebilir, diyor. Bence yanlış. O daha cocuktur. 9 yaşında ya. Sizce doğru mu? Değil. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- İmam dile getirecek, çocuklarınızı küçük yaşta evlendirmeyin, bu bu sebeplerden dolayı... (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Kadınlarla ilgili, eğer biz kadınlarımızı kurtarmak istiyorsak kurslar, dikiş kursları açabiliriz... Çocuk yaşta evliliğe çok büyük faydası var. (İzmir/Kanaat önderi)
- Rol modelleri ne kadar arttırsak çocuklar arasındaki etkileşimi kırarız. Görmeyen görenden bu işi yapıyor. O evlendi ben de evleneyim. Özünde merak ve kıskançlık var. (İzmir/STK)
- Öğretmenler, okul müdürleri toplanıp bu konuda toplumsal cinsiyet eğitimi almaları lazım. Toplumsal cinsiyet eğitimi almayan Milli Eğitim. Milli Eğitim'de toplumsal cinsiyet dersleri verilsin... Devlet eliyle yapılan her şey kabul görüyor. Mesela kız çocuklarının okula gönderilmesi olayı vardı ya, devlet dikte ettiği zaman herkes birden gönderdi, devlet böyle istiyor. Nüfusu yönlendirdiği gibi, doğum kontrolünü sağladığı gibi, bence devletin bunu da iyi yönlendirmesi gerekiyor. (Ağrı/STK)
- Cuma namazından önce verilen vaazlarda, yani diyanetin kendi hocalarını çok iyi eğitmesi gerekiyor. Çünkü Müslüman bir toplumuz, insanların oradan gelecek şeyleri uygulaması daha kolay özellikle bu bölgeler için söylüyorum. Ve bu erken yaştaki evliliklerin olumsuz yönleri çok iyi anlatılmalı insanlara. (Şanlıurfa/Kanaat önderi)
- Diyanet bunu çözdü dedi ki böyle sonra ertesi gün yine Diyanet çıkıp tekrar evlendirin dese... Bu durumun esas yaşayıcılarına destek veren başka mekanizmaları ortaya çıkarmak bana daha gerçek ve daha şey geliyor. (İstanbul/STK/Pilot çalışma)
- Erkek egemen bir sistem Türk toplumunun içinde yaşıyoruz ve erkekler toplumsal cinsiyet meselesine dahil edilmedikçe çözülmesi çok zor bir durum. (Mardin/STK)
- Topluluk önderleri dediğimiz bizim biraz daha sözü geçen öğretmenler oluyor dediğiniz gibi imamlar oluyor mevsimlik tarım alanlarında tarım araçları oluyor ya da toprak sahipleri oluyor bir şekilde onun dışında aslında kamu kurumlarından da bir şey olması gerekiyor. (Adana/STK)
- İŞKUR tarım aracısını toplayacak. Bunlara devamlı brifingler verecek eğitim verecek. Yani devletin yaptırımları anlatılacak. Olur olmayacak bir şey değil. (Adana/Kanaat önderi)

- Mesela yılın bir haftası sadece bu tarz etkinliklere ayrılabilir. Çok faydası olacağını düşünüyorum... Bir telefon hattı oluşturulabilir mesela, çocuk evlilikleri için bir numara alınabilir. Böyle insanların bire bir ulaşabileceği ya da bire bir şikayet mekanizması oluşturabilir... Daha çok kamu spotu verilebilir açıkçası, ben mesela kamu spotlarında bir mesela eğer şeyse, etkili bir reklamsa, Türk insanının vicdanına dokunuyorsa, gerçekten etkili olduğunu düşünüyorum. (Niğde/STK)
- Ulusal düzeyde bir kere bu kamu spotları falan çok etkilidir. Onlar çok daha güzel çalıştırılabilir, çalışılabilir. (Şanlıurfa/Kanaat önderi)

Bazı katılımcılara göre, erken yaşta ve zorla evliliklerin önüne geçmek, aynı zamanda bir sosyal sorumluluktur ve toplumun ciddi bir tavır alması bu anlamda çok etkili olacaktır. Reşit olmayan kız çocuklarına gelinlik satmayan mağazalar, düğün için kız çocuklarının saçını yapmayan kuaförler ve düğünde fotoğraf çekmeyi reddederek şikayette bulunan fotoğrafçılar gibi örneklerden övgüyle söz edilmiştir. Bu sorunun önüne, ancak insanların ahlak- en ve vicdanen rahatsızlık duymalarıyla geçilebileceği düşünülmektedir. Bu kararlı duruşun yaygınlaşması ve aynı zamanda bu sorumluluğu göstermeyen kişi ve mekanların da cezalandırılması önerilmiştir.

- Bir insan şunun için yapmamalı, ahlaken kendini rahatsız etmeli, vicdanen kendini rahatsız etmeli ki bu çocuğu evlendirmemeli erken yaşta. (Mardin/Erkek/40-60 yaş)
- Bazı mağazalar reşit olmayana geline gelinlik bile satmıyor. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Fotoğrafçılar bile öyle hatta bir kızını alıyor ki küçük sonra karakola bildiriyor sonra kızını alıyorlar (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)
- Düğün salonu, böyle bir olay olmuştu hatta polis basmıştı, geçen sene mi olmuştu ne, küçük kızını evlendiriyorlar Kurtuluş'ta bir mekanda yakaladılar hemen ve adam yaşının küçük olduğunu bilmiyordum, işte böyle yalan dedi ama orası işletmeye devam ediyor. (İstanbul/Kadın/18-25 yaş/Pilot çalışma)

2.9.8.1. Siz bir şey yapabilir misiniz?

Katılımcıların çoğunluğu erken yaşta zorla evliliğe tanık oldukları takdirde şikayette bulunacaklarını söylemektedir. Ancak şikayet edilse bile ellerinden bir şey gelmeyeceğini düşünmektedirler. Bunun yanında, anne ve babanın rızası olduğunda kimsenin şikayet

etmeye gerek duymadığı belirtilmektedir. Esas görev, devlet kurumlarına düşmektedir. Çocuğun rızası olduğunda da şikayet edilmediği söylenmektedir. Aynı zamanda insanlar şikayet ettiklerinde, kimliklerinin ortaya çıkmasından ve hedef haline gelmekten çekinmektedir. Bazıları “günah”ın önüne geçebilmek için bu evlilikleri onaylamaktadır. Katılımcılar, genel anlamda, duruma müdahale etmelerinin yeterli olmayacağını düşünmekte, fakat şikayet edilmesinde yarar görmektedir. gerek duymadığı belirtilmektedir. Esas görev, devlet kurumlarına düşmektedir. Çocuğun rızası olduğunda da şikayet edilmediği söylenmektedir. Aynı zamanda insanlar şikayet ettiklerinde, kimliklerinin ortaya çıkmasından ve hedef haline gelmekten çekinmektedir. Bazıları “günah”ın önüne geçebilmek için bu evlilikleri onaylamaktadır. Katılımcılar, genel anlamda, duruma müdahale etmelerinin yeterli olmayacağını düşünmekte, fakat şikayet edilmesinde yarar görmektedir.

- 11-12'ye ben de şikayet ederim. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- 17-18 tolere edilir, ayrı da eski şeylerdeki, kız 14-15 yaşında, adam 40 yaşında, ben göreyim, onu her türlü şikayet ederim. Kimsenin namusu olmazsa o zaman namussuzluk olur. Namussuzluğu da yaymaya da gerek yok. Ne demek yani, 14 yaşında kız çocuğunu, gelsin 50-60 yaşında adamla evlendirsinler, benim yan tarafımda... Ha 20'ye 15'te bir koku çıkmıyor. Yani kız da sağa sola gelip, ben zorla evlendiriliyorum, demiyorsa gerek yok yani. (Adana/Erkek/40-60 yaş)
- O öyle diyecek ama ben vicdanen, bak abi, kötülüğün karşısında sessiz kalan dilsiz yılandı, diyor. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Şikayet edersen, eğer rızası filan varsa, normal şekil uyuyorsa, evlenebilir. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Devlet ya, devlet... Şimdi biz bir araya gelmişiz, devlet kurmuşuz, devlet bunu çözmeyecek de ben mi çözeceğim? Devletin bunu çözmesi lazım. Senin yapabileceğin ne, bir vatandaş olarak? Devleti harekete geçirmek. Orada gözü yoksa sen gözüsun. Diyeceksin ki kardeşim böyle bir şey. Yapmıyor mu? Devleti de teşhir edeceksin kardeşim, ya adam, ben polisi aradım, yarım saat oldu, müdahale etmiyor... (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Devlet zaten gerekeni yapıyor. Televizyonda bas bas bağıriyor. Yani bu yaşta evlilik konusu olduğu zaman merkez karakol birimlerine bildirin, diyor. Bunu siz de duyuyorsunuz belki. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Şikayet ettiğin zaman, karşıdaki gelir sana söyler, ne kötülüğümü gördün de gittin şikayet ettin, ne diyeceğiz? (Kars/Kadın/18-60 yaş)

- Eğer akrabaysa, aileden biriye biraz çekinirsin evet, ne derler diye ama uzaktan bir insansa, biraz yabancıysa, komşuysa filan, rahatlıkla gidip yapabilirsin. (Kars/Kadın/18-60 yaş)
- Biz karşı çıktık ve ben de ayrılmak zorunda kaldım o köyden çünkü bize de çok fazla baskı vardı. (Kars/Erkek/40-60 yaş)
- Hocam kimse şikayet edemez ki? Edeni duyarlarsa işi biter yani. Vallahi. Herkesin rızası var, alan razı veren razı yani. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- [M: Yasal değil? Yasak?] Dinde yasal. Dinde yasalsa bizim için sıkıntı olmuyor. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)
- Yasak da evlenmeseler bu daha kötü yerlere gidecek. (Şanlıurfa/Erkek/18-25 yaş)

2.9.8.2. ÇEZE alanında STK müdahaleleri

Katılımcılar çocuk yaşta zorla evlilikleri engellemek için çalışan herhangi bir STK bilmemektedir. Kadına yönelik şiddeti önlemeye ve kadınların eğitime katılımını sağlamaya ilişkin çeşitli sosyal projelerden bahsetmişlerdir. Bunların arasında, doğrudan erken yaşta evlilikleri önlemeye yönelik herhangi bir sivil toplum girişimi bulunmamaktadır.

- Öyle bir şey duymadım ya da telefonda herhangi bir yazı görmedik. (Adana/Erkek/18-25 yaş)
- Yok yok hiç görmedim. (Adana/Erkek/18-60 yaş/Tarım işçisi)
- Ben Mor Çatı'yı biliyorum (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Turkcell'in yaptığı Kardelen (İstanbul/Kadın/18-60 yaş)
- Bazı kurumlarda bilinçlendirme derslerini veriyorlar ve bu derslerde sürekli erken evliliği anlatıyorlar. (Gaziantep/Erkek/18-60 yaş/GKASV)
- Aile Sosyal Politikalar var. Şikayet Hattı Aile Sosyal'e bağlıdır, 183. (Ağrı/Erkek/40-60 yaş)
- Kadın Hakları Derneği. Benim en iyi bildiğim Mor Çatı. (Mardin/Kadın/18-60 yaş)

Sivil Toplum Kuruluşları, kamu ve kanaat önderleriyle yapılan görüşmelerde ise birçok projeden, kurumdan ve kampanyadan söz edilmiştir. Bu konuda özellikle kadın, çocuk ve ergen ruh sağlığı, çocuk bedeni, çocuğa yaklaşım, cinsiyet eşitsizliği gibi eğitim ve farkındalık çalışmaları ön plana çıkmaktadır.

□ İstanbul Sözleşmesi, öncelikle bizim yöneticiler onun uygulanması açısından çok çaba harcıyor. Kişilerle, kurumlarla görüşüyor uygulanması açısından. Onun haricinde zaten o tür durumlarda kadınların merak ettiği durumlarda Baro'dan bir tane avukat istiyoruz, talep ediyoruz. Onlar da gelip yardımcı oluyorlar. Hukuki açıdan yardımcı oluyorlar bize. (Kars/STK)

□ Bizim yaptığımız çalışmalar da var biz KİHEP ile eğitimler veriyoruz. Özellikle erken evliliğin önüne geçebilmek için 26 milyar 500 milyon lira para harcadık... Kadınlarla yaptık bu çalışmaları. Anketler yaptık. Derslere girenlerdi hepsi psikologdur. Kadın ruh sağlığı, ergen sağlığı ve erken evliliklerin önün geçebilmek için. Anne ve babalarda eğitimler düzenledik. Çocuk nasıl yönlendirilebilir, anne baba nasıl yönlendirilir. Kadın ruh sağlığı, erken yaşta bir çocuğu vücudunu tanıması, adet dönemini tanıması, anne baba ona nasıl yardımcı olur diye yaklaşık 9 aylık bir eğitim... Toplumsal cinsiyetten tut da ön yargılar, kadına şiddet, kadın insan hakları, çocuk ergen sağlığı gibi... bu başlıklarda eğitimler verdik... (İzmir/STK)

□ Yirmi yaşın altındaki bütün evliliklerin erken ve zorla evlilik olabileceği konusunda kadınları bilgilendirdik. Sonra, 3-6 yaş grubu çocuklar ve anneler ile birlikte cinsiyet eşitsizliği, kız çocuğu; çünkü bunu erken yaşta özellikle kızlara zorla evliliklerin dayatılmasına daha çok işte bir toplumsal cinsiyet meselesi olduğunu düşünüyoruz biz... Tek tek kapılarını çaldık... tek başımıza ikimiz bir 30 bin kadına ulaştık... Ağrı'da 18 mahalle var, 7 ilçe var. Biz 18 mahalle, 1 belde, 7 ilçe ve her yere girdik yani... (Ağrı/STK)

□ Daha sonra erkekler ile farkındalık çalışması yapıldı. Bilinç yükseltme, farkındalık çalışması diyoruz biz. Mesela konuya, ilk gruba başladığımız zaman mutlaka iletişim konuşuluyor, "ben" dili üzerinden konuşuluyor, dedikodunun bir iletişim şekli olmadığı çünkü özellikle böyle küçük bir toplumda çok önemli o grupta paylaşılan şeyin orada kalması çok önemli, bunlar üzerinden konuşuluyor. Sonra erkek çocuğu ve kız, erkek ve kadın iletişimleri arasındaki farklara değiniliyor. Sonraki hafta ayrımcılığa değiniliyor... Çünkü onların korkusu şu; "biz kadınları canavarlaştıracamız, özgürleştireceğiz" "biz kadınlarla baş edemeyecek duruma mı geleceğiz?" korkusu var. Öncelikle bunun önünü açmamız gerekiyor. "Bakın korkunç bir şey değil. Eşinizin sizinle daha rahat iletişim kurması gerektiği için biz buradayız." Dolayısıyla tedirgin oldukları konuları, noktaları anlatıyorlar. (Ağrı/STK)

□ Biz şu anda mevsimlik tarım alanlarında genel olarak çalışmalarımızı yürütüyoruz. Çocuk koruma projesi yapıyoruz, çocuk koruma ve çocuk işçiliğini önleme projesi... Evet biz genel olarak, çocuk hakları, çocuk istismarı, çocuk evlilikleri

konusunda bilgilendirme seminerleri veriyoruz. Bunlar bedenlerine nasıl etki ediyor, neden evlendirilmemeli, çocuk işçiliği konusunda da yine onlar da çocukların bedenlerine ve beden bütünlüğüne zararlar veriyor, bunları anlatmaya çalışıyoruz. (Adana/STK)

□ Baro'nun çocuk hakları komisyonu ile geçtiğimiz ay bir toplantı gerçekleştirdik. Önümüzdeki dönemde, yeni adli yılda, bununla ilgili farkındalık oturumları yapmaya karar verdik ve bu konuda tespit ettiğimiz eksiklik aslına sağlık çalışanlarının önceliklendirilmesiydi. Hastanelerdeki sosyal hizmet uzmanlarının, belki çocuk hakları ile alakalı, çocuk istismarı ile alakalı bir eğitime katılmasını sağlamak gibi başlıklarımız vardı. Ve bu konuda destek sunmayan ya da sunmaya niyetli olmayan hiç kimse ile karşılaşmadım şimdiye kadar. (Gaziantep/STK-2)

□ Yakın bir zamanda yaklaşık herhalde bir sene, sekiz ay önce de UNICEF bize bir eğitim verdi. Tüm illeri ÇATOM'ları ve yerleşkeleri toplayarak bunun üstesinden birlikte gelebiliriz dedi çünkü bölge bizimle. Hatta Hindistan örneği bize çok yakın diye Hindistan'dan bu işleri yürüten birileri geldi işte. Bize birebir spesifik örneklerini ve yaptığı çalışmaları anlattı... İşte imamlarla konuşmuşlar mesela onlar erkeklere söylemiş. Aslında bunun dinde çok doğru karşılanmadığını, işte dinde de böyle bir şeyin olmadığını, bunu dine temel alarak insanları erken evlendirmememiz gerektiğini söylemiş. Böyle şeyler fayda verir. (Şanlıurfa/STK-2)

□ Biz şöyle bir şey yaptık; şey açmıştık "Elde Değil Evde Büyüsün" projemiz, şey yapmıştık açıcılık kursları açtık, kadınlara meslek edindirme adına ve işte aralarda da şey yapmaya çalışıyorduk ASPİM'den, Sağlık Bakanlığı'ndan insanlar gelsin aileleri bilinçlendirelim, bu işin böyle olacağını gösterelim gibi. Böyle 3 ay süren, çeşitli kurumlarla işte devlet kurumlarıyla bir oluşum içerisinde kurslar açtık, bilinçlendirmeye çalıştık insanları. (Niğde/STK)

□ Sonra çocuklar gelmeye başlayınca Roman, Roman olmayan çocuklar falan da gelmeye başladı. Şöyle okuldan geliyorlar, yemeklerini yiyorlar çocuklar, ondan sonra bizim gönüllülerimiz var yaklaşık 80 tane gönüllü Boğaziçi Üniversitesi'nden ama ilgili bölümler. Onlara da ayrıca bir eğitim veriyoruz, sonra çocuklarla birlikte ödevleri yapmaya başlıyorlar. Yani hem ödevler hem de çocuklar diyelim ki bir çocuk matematikte çok daha geriyse ya da okuma yazmada çok geriyse daha özel ilgi. Bir de işte hani daha çok hani erişemeyen çocuklar, fırsatı olmayan ekonomik olarak o çocukları seçiyoruz. Kaynaştırma sınıfındaki çocukları. (İstanbul/Kanaat önderi/Pilot çalışma)

- Hem fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, ekonomik şiddet maalesef bunların hepsi Kars'ta da kadınların maruz kaldığı sıkıntılardan bir tanesi. Biz aslında öncelikle hedefimiz, Kars'ta belediye bünyesinde bir kadın birimi oluşturarak kadınların sorunlarını bu birim üzerinde çözülmesini sağlamak istiyoruz. Kadın merkezi, burada kadınlara yönelik hem psikolojik destek hem hukuki destek vermek istiyoruz. Yine kadınlara istihdam alanlarını açmayı hedefliyoruz. (Kars/Kamu)

2.9.9

Kamu Politikaları

Katılımcılar çocuk, erken yaşta ve zorla evliliklerle ilgili kamu politikalarının yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Bu yetersizliğin nedeni olarak da kamu politikalarının aile bütünlüğünü önceleyerek belirlenmesi gösterilmiştir. Mesela, iktidardaki politikacıların evlilikleri ve çocuk yapmayı destekleyici söylemleriyle kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin olumsuz yaklaşımları, kamu politikalarının oluşturulması konusunda bir engel olarak görülmektedir.

- Yetersiz olduğunu düşünüyorum tabii ki. ...Önleyici değil tam tersine teşvik edici uygulamalar oluyor, dediğim gibi az önce de ifade ettim gerekli yaptırımlar uygulanmıyor, bununla ilgili bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarına yeterince önem verilmiyor. Tam tersine özellikle son dönemdeki iktidarla birlikte de evlilik teşvik edici ya da işte dört çocuk gibi söylemler ile önleyici değil tam tersi destekleyici bir politika izleniyor. (Kars/Kamu)
- Bizim kamu politikamız yok. Çok açık ve net söylüyorum bunu. Tekrar altını çiziyorum kadınlarla ilgili bir kamu politikanız yoksa, cinsiyet eşitliği ile ilgili bir kamu politikanız yoksa çocuklarla ilgili bir kamu politikası oluşturamazsınız... Kadına nasıl bakıyorsan, evlilik kurumuna da öyle bakarsın. (İstanbul/STK)
- Ama şöyle bir sorun var, biliyorsunuz bundan iki ay önce Milli Eğitim Bakanlığı bir şey yayınladı ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışmayacağız ve çalışmak gibi bir niyetimiz yok gibi bir şey yayınladı. O yüzden, mesela geçtiğimiz gün konuştuk muhtemelen artık yeni eğitimleri Milli Eğitim ile çok yapamayacağız. Öyle olursa bizim verdiğimiz eğitici eğitimindeki adam gidip bunu okulda anlatamaz, mümkün değil... Dolayısıyla, tahminime göre biz bunu okullarda uygulayamayız. (Gaziantep/Kamu)
- O kadar insanın içerisinde "Yalnız sayın valim, feminist çıkışlar aile bütünlüğünü ve birliğini bozar" dedi. "Feminist çıkışlardan uzak durmak lazım. Kadınları bu konulardan bilgilendirmek çok tehlikeli" bu sefer de şey diyor, kadınlar erkekler bu konuda baskı yapıyor, haklarını almak istiyorlar. (Ağrı/STK)

- Şu anda kamunun erken evlilikle ilgili bir politika ürettiğine pek ihtimal vermiyorum biz bunları kendi aramızda yapıyoruz çünkü kamuya gittiğimiz zaman biz size destek olacağız siz yapın yani orada bir boşluk var. (İzmir/Kanaat Önderi)

Katılımcıların yerel yönetimlerle ilişkilerini anlatmak için verdikleri örnekler de kamu politikalarının cinsiyet eşitliği gözetilerek oluşturulmadığını göstermektedir. Bunlara göre, cinsiyet eşitliğini destekleyen çalışmalar aile bütünlüğünü bozacağı için tehlikeli bulunmaktadır.

2.9.10

ÇEZE hakkında bilgi alma ve müdahale yöntemleri

Kurumların, evliliklerden bürokratik işlemler aracılığıyla haberdar olduğu belirtilmiştir. Yapılan evlilikler, özellikle doğumda ve çocukların nüfusa kaydı esnasında fark edilmektedir. Doktorların genelde ihbarda bulunduğu, ancak polislerin ve sosyal hizmet uzmanlarının konuya gerekli özeni göstermedikleri düşünülmektedir. Devletin evliliklerden haberdar olmasının önüne geçmek için evde veya anlaşmalı hastanelerde doğum yapmak ve çocuğu büyükannenin üzerine kaydettirmek sık karşılaşılan yöntemlerdendir.

- Erken evlilik nereden anlaşılır, hamile kaldığında anlaşılır. Gidiyor özelde doğurtuyor ya da çocuk doğuyor doktor babaannenin doğurduğunu gösteriyor. (İzmir/STK)
- Nüfus müdürlüğüne gittiğinizde 17 yaşında 18 yaşında evlenmiş gözüküyor bunlar maalesef... Çocuklarının yaşlarından geriye dönüp baktığınızda bunların erken evlenmiş olduğunu fark ediyorsunuz. Kayıtları en fazla oradan çıkarıyorsunuz... (İstanbul/Kamu)
- Bu iki ailenin arasında biten bir şeydir. Dışarıya yansımayan bir şeydir... 2 aile anlaşılıyor çocukları evlendiriyor bitiyor gidiyor... Ancak ne zaman yapılır işte resmi bir kurumda işi olduğu zaman evlilikle alakalı o zaman haberdar oluyor devlet. (Adana/Kanaat Önderi)
- Zaten doktorlar aslında bu konuda biraz daha farkındalığı gelişmiş grup. Mümkün olduğunca bunun bildirimini, bir de mesleki olarak da bildirmek durumundalar. O yüzden o konuda çok da bir sıkıntı yaşamıyoruz. Ama hastane polisi ya da sosyal hizmet uzmanı bu konuda hassasiyet göstermediği zaman ya da hassasiyet göstermeye gerek yok aslında kanunları işletmediği zaman sıkıntı orada yaşıyoruz. (Gaziantep/STK-2)

□ Gönüllü bir arkadaşımız grup çalışmalarına katılmış. O kadından bir ihbar geldi. ...14 yaşında şu an saç yapıyor ama çocuk hiçbir şeyin farkında değil sandalyede uyumuş dendi bize. ...hiçbir bilgimiz yok sadece bir ihbar üzerine hareket geçtik. Aile Sosyal Politikalar ve şiddet önlenmesi merkezi ile hemen irtibata geçtim. ...gece bütün düğün salonları gezildi ve orada yapılan düğünlerle ilgili bilgi alındı. Bütün kuaför salonları gezildi. ...tespit edildi o çocuğun düğününün hangi salonda olduğu. (Mardin/STK)

Sivil toplum kuruluşları daha çok önleyici çalışmalar yapmaktadır. Evliliklere müdahale etme, engelleme konusunda Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ve kolluk kuvvetleriyle birlikte hareket etmektedirler.

□ STK olarak bununla tek başımıza mücadele edemeyiz aynı zamanda kurumlarla beraber çalışmamız gerekiyor, devlet kurumları ile birlikte çalışmamız gerekiyor... Önleme boşluğunu şöyle doldurabiliriz biz ailenin bilinçlenmesini sağlayarak bir şekilde önleyici bir müdahale yapmış oluyoruz aslından. Ya da mesela bir aile ile görüşürken bir çocuğun nişanlı olduğunu öğreniyoruz ya da bir şekilde bizim sosyal çalışmacı arkadaşlarımız var psikolog arkadaşlarımız var onlar çocuklarını evlendirme riski görüyor ailede onları direkt olarak bildiriyoruz Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne. (Adana/STK)

□ Polis emniyet ve Aile Sosyal Politikalar ile birlikte oranın etrafını sardılar ama basmadılar ...Gelini alıp eve götürdüklerinde evde baskın yapıldı. Çocuk koruma altına alındı ve aileler ile damatta gözaltına alındı. Sonra işte aileler bunun üzerine biz asla böyle bir şey yapmayacağız, bunun suç olduğunu bilmiyorduk hata yaptık dendiği için o çocuk tekrar aileye teslim edildi ama gözetim altında yani. Devlet gözetimi altında. (Mardin/STK)

2.9.11

Uluslararası Örgütlerin Çalışmaları/ İşbirlikleri

Uluslararası örgütler, dernekler ve STK'lar anne-çocuk eğitimi, çocuk işçiliği, çocuk evlilikleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konularda hem kamu hem de yerel STK'lar işbirliğiyle çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar, daha çok önleyici eğitimleri kapsamaktadır. Toplum bilgilendirme çalışmaları yürütüldüğü gibi bazı konularda da hedef gruplara doğrudan eğitimler sağlanmaktadır. Yerel eğitimcilerin ve değişimde etkili rol oynayabilecek kişilerin eğitilmesi de kullanılan bir başka yöntemdir. Bazı katılımcılar, bu çalışmaların etkili olmaktan uzak olduğunu, gerçek anlamda insanların hayatlarında fark yaratmadığını ifade etmiştir. Bir katılımcı, çocuk konusunun ideolojik bir arka planı olduğunu ve uluslararası örgütlerin Türkiye'de bu konuda etkili çalışmasının mümkün olmadığını öne sürmüştür.

□ UNICEF ile de çalışmalarımız oluyor zaman zaman. BMYK, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği ile oluyor. Uluslararası başka derneklerle olabiliyor ya da vakıflarla olabiliyor. (İstanbul/Kamu)

□ Sonra biz de UNICEF ile çalışma protokolümüzü yenilerken şunu yaptık, dedik ki zaten UN'lerin tamamı çalışacaksa artık biz sadece çocuk evliliklerini çalışmak gibi bir zorunluluktan çıkabiliriz. Şöyle yaptık: UNICEF ile birlikte hem çocuk evlilikleri yaptık hala var o da yok değil ama çocuk evliliklerinin yanı sıra çocuk işçiliği, erken çocukluk eğitimi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini de çalışma planına ekledik. Şimdi de o çalışma planını yürütmeye çalışıyoruz. (Gaziantep/Kamu)

□ Dolayısıyla, biz şu anda ne yapıyoruz; geçen hafta çocuk evlilikleri ekibi buradaydı, GASMEK'lere bu sefer eğitim yapmaya kalkıyoruz. Bir de UNICEF'in bu çocuk evlilikleri kapsamında Kilis'te uyguladığı bir program varmış. Program da şu: Üniversite öğrencileri rol model yapıp, orta son sınıf öğrencileri ile eşliyorlar, 14 haftalık bir eğitim programından her ikisi de geçiyor ve 14 haftanın sonunda bir mezuniyet gibi bir şey oluyor. Amaç, 14 hafta süresince haftada bir ya da iki gün boyunca onları bir araya getirmek, sinema etkinliğinde, piknik etkinliğinde, eğitim etkinliğinde, kütüphane etkinliğinde bir arada bulundurmak ve çocuğu rol model eşliğinde üniversiteye, okumaya heveslendirmek. (Gaziantep/Kamu)

□ Toplu bilgilendirmeler yapıyoruz özellikle çocuk evlilikleri ile ilgili. UNICEF'in yürüttüğü bir eğitim programı var. Oradan eğitici eğitim alan arkadaşlarımız var. Erkek çocuklarla kız çocuklarıyla anneler ve babalarla diye dört farklı gruba bilinçlendirme oturumları oluyor. Düzenliyoruz işte 6 ila 12 seans arasında değişiyor. Bunlarla beraber bilinci artırmaya çalışıyoruz. Kadın komiteleri ile beraber sürekli sahadayız. Onların tespitleri ile durmadan vakalara müdahale etmeye çalışıyoruz onların da eğitimlerini durmadan güncelliyoruz. (Gaziantep/STK-1)

□ Bir SİROMA projesi yapıldı 5 trilyon lira para harcandı. 4 bakanlık Avrupa Birliği ortaklığıyla yaptığı bir proje. Elde sonuç raporundan başka hiçbir şey yok. (İzmir/STK)

□ Ya uluslararası örgütlerin Türkiye'de çocuk alanında çalışma olasılıkları pek yok... Dedim ya çocuk bir devletin geleceğidir. İdeolojik bir şey var onun altında... UNICEF gibi UNHCR gibi birtakım kurumlar birtakım fonları burada yürütebiliyorlar ama onların da şu andaki pozisyonları doğrudan herhangi bir şeyi fon sağlamak dışında bir fonksiyonları yok. (İstanbul/STK)

BÖLÜM 3: NİCEL ANALİZ

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ORTAK PROGRAMI:

**Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla
Evliliklerin Önlenmesi**

3.1

AMAÇ

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerine ek olarak nicel yöntemler de kullanılmıştır. Raporun bu bölümünde nicel araştırma sonucunda elde edilen veriler ve onların analizine yer verilecektir.

Nicel araştırma Türkiye genelinde 15-64 yaş arasındaki erkekleri temsil eden bir örnekleme anket uygulanarak gerçekleştirildi. Bu çalışmanın amacı da, araştırmanın ana sorusu ile doğru orantılı olarak, ÇEZE'nin bilinirliği, ülke düzeyindeki yaygınlığı, ÇEZE'ye yönelik tutum gibi konularda istatistik geçerliliği olan temsili veri toplamaktır. Nicel çalışma kapsamında, katılımcıların kendilerinin ve aile geçmişindeki evlilik yaşları, çeşitli

evlenme pratiklerinin yaygınlığı, erkeklik algıları gibi başlıklar altında ölçülebilir veri toplandı. Buna ek olarak, yine çalışmanın temel amaçlarından biriyle ilintili olarak, alt gruplara ayrıştırılan katılımcıların erkeklik algısı ve ÇEZE'ye yönelik tutumları çok değişkenli analizlerle ölçüldü.

3.2

YÖNTEM

“Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklere İlişkin Erkeklerin Algısı” araştırması kapsamındaysa 16 Eylül – 5 Ekim 2019 tarihleri arasında 50 ilde ikamet eden 15-64 yaş aralığında toplam 2500 erkekle görüşülmesi planlanmış, uygulamada 2532 yüz yüze görüşme yapılmıştır.

Örnekleme

Araştırmanın 2500 kişilik bir örnek kitleye uygulanması, araştırma sonuçlarının kuramsal olarak en kötü durumda (ana kitle varyansının maksimum olması) yüzde 95 olasılıkla yüzde $\pm 2,0$ hata payı içermesi anlamına gelmektedir. Bu düzeyde bir hata payının araştırma amaçlarına uygun olduğu kabul edilmiştir.

Araştırma örnekleme oluşturulurken Türkiye genelinde çok aşamalı, tabakalandırma rassal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bunun için örnek kitlenin ana kitleyi bölgeler ve sosyoekonomik gelişmişlik bakımından temsil etmesini sağlayacak bir örnekleme planı oluşturulmuştur.

Ana kitlenin bölgesel dağılımında TÜİK tarafından yayımlanan 2018 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verileri temel alınmıştır.

Bölgesel temsil için, TÜİK'in Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemi'yle (NUTS)⁴ uyumlu olarak benimsediği İstatistiksel Bölge Birimleri Sınıflandırması'nın (İBBS) 12 bölgeden oluşan 1. Düzeyi kullanılmıştır.

Örnekleme Yöntemi

Örneklemede tabakalandırma ölçütü olarak “bölge” (İBBS Düzey 1), birincil örnekleme birimi olarak “ilçe” ve ikincil örnekleme birimi olarak “mahalle” kullanılmıştır.

Örnek kitlede kapsanacak ilçeler “ana kitle büyüklüğüne orantılı olasılıklı örnekleme yöntemi”yle (PPS)⁵ seçilmiştir.

PPS örnekleme yönteminde ilçelerin seçilme olasılığı nüfus büyüklüklerine orantılı olarak artmakta ya da azalmaktadır. Yöntemin bu özelliği küçük yerleşmeler lehine bir temsillik sapmasını önlemektedir.

4 NUTS: nomenclature d'unités territoriales statistiques, Avrupa Birliği'nin kullandığı İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması.

5 PPS: Sampling with Probability Proportional to Size

PPS yöntemi ayrıca nüfusu özellikle büyük olan ilçelerin birden çok kez seçilebilmesine olanak vermektedir. Bu durumu belirleyen, PPS yönteminde örnekleme aralığı⁶ olarak kullanılan sayıdır. Bu sayı, tabakalandırma (bölge) matrisinin ilgili hücresindeki ana kitle toplamının o hücrede yapılacak anket sayısına bölünmesiyle elde edilir. Bir ilçenin ana kitle nüfusu örnekleme aralığının iki katından fazlaysa, bu ilçenin o hücrede yapılan örneklemede birden çok kez seçilme şansı vardır.

PPS örnekleme yönteminin ikinci temel ilkesine göre, seçim işlemi tamamlandıktan sonra seçilmiş ilçelerin her birinde eşit sayıda görüşme yapılması gerekmektedir.⁷

PPS'nin bu iki temel ögesi, birincil örnekleme birimi olan ilçelerde kaçar görüşme yapılacağına a priori karar verilmesini gerektirir. Bunun için tutulacak yol, her bir ikincil örnekleme biriminde (mahallelerde) yapılması "makul" olacak görüşme sayısını belirlemektir. Bugüne kadarki deneyim ve araştırmanın örnek kitle büyüklüğü dikkate alınarak bu sayılar şöyle belirlenmiştir:

- İkincil örnekleme birimlerinde 10'ar görüşme yapılması
- Her ilçede 2'şer tane ikincil örnekleme birimi seçilmesi

Buna göre, seçilen her ilçede yapılacak görüşme sayısı 20 olarak hesaplanmış, her bir bölgenin örnekleme içindeki payı 20'nin katlarına doğru (aşağıya ya da yukarıya) yuvarlanmıştır. Nüfus büyüklüğü nedeniyle birden çok kez seçilen ilçelerde 20'nin o kadar katı kadar görüşme yapılması öngörülmüştür.

İzleyen tabloda nicel araştırma kapsamında örnekleme çerçevesinde hedeflenen ve sahada gerçekleşen anket sayıları il temelinde özetlenmiştir.

TABLO 7
Hedeflenen ve Gerçekleşen Örnekleme

İl	Hedeflenen	Gerçekleşen	İl	Hedeflenen	Gerçekleşen
Adana	80	81	Elazığ	20	20
Adıyaman	20	20	Erzurum	40	40
Afyon	40	40	Eskişehir	20	20
Amasya	20	20	Gaziantep	80	83
Ankara	160	165	Giresun	20	22
Antalya	100	101	Hakkari	20	20
Aydın	20	20	Hatay	40	41
Balıkesir	100	104	Isparta	40	40
Bilecik	20	20	Mersin	20	21
Bolu	20	20	İstanbul	460	463
Bursa	80	80	İzmir	180	180
Çorum	60	60	Kastamonu	20	20
Denizli	40	40	Kayseri	40	40
Diyarbakır	40	40	Kırşehir	20	20
Edirne	20	20	Kocaeli	40	40

6 Sampling interval

7 Aksi durumda, ilçelerin nüfus ağırlıkları ikinci kez hesaba katılmış olacak ve büyük yerleşimlerde daha çok sayıda görüşme yapılması bu yerleşimler lehine önemli bir sapmaya yol açacaktır.

il	Hedeflenen	Gerçekleşen	il	Hedeflenen	Gerçekleşen
Konya	60	62	Sivas	60	63
Malatya	20	20	Tokat	20	20
Manisa	20	20	Trabzon	40	41
Kahramanmaraş	40	41	Şanlıurfa	60	60
Mardin	20	20	Van	40	43
Muğla	40	40	Karaman	20	20
Muş	20	20	Batman	20	21
Ordu	20	20	Iğdır	20	20
Sakarya	20	20	Yalova	20	20
Samsun	40	40	Düzce	20	20
Toplam hedeflenen anket sayısı			2500		
Toplam gerçekleşen anket sayısı			2532		

Özet olarak örnekleme süreci aşağıdaki basamaklarda gerçekleştirilmiştir:

1. Birincil örnekleme birimlerinin belirlenmesi için, yukarıdaki tabloda yuvarlama sütununda gösterilen her hücre için PPS yöntemiyle, hücrede yer alan sayının 20'de biri kadar sayıda ilçe seçilmiştir. Hücrelerin her birinde nüfusa orantılı temsil sağlanmıştır.
2. İkincil örnekleme birimlerinin (mahalleler) seçilmesinde gene PPS yöntemi kullanılmıştır.
 - Seçilen her ilçede iki adet ikincil örnekleme birimi seçilmiştir.
3. Mahallelerde anket uygulanacak sokaklar, binalar ve haneler ise saha uygulaması aşamasında rassal örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

Böylece nüfus dağılımıyla orantılı olarak hesaplanan anket sayıları (orantılı dağılım) ve yuvarlama sonucunda her bir bölgede yapılacak anket sayısı (planlanan dağılım) elde edilmiştir.

Saha Çalışması

Araştırmanın saha uygulamasına geçilmeden önce taslak soru formunu sınamaya yönelik 23-24 Temmuz 2019 tarihlerinde 40 anketten oluşan bir pilot çalışma yürütülmüştür.

Pilot çalışmadan elde edilen veriler kullanılarak soru kağıdı düzeltilmiş ve Türkiye ölçeğinde saha uygulamasını yürütecek bölge ofisleri için 22 Temmuz 2019 tarihinde İstanbul'da bir eğitim toplantısı düzenlenmiştir.

Araştırmada kullanılacak soru formunun uygulanmasında süpervizör ve anketörlere yardımcı olmak üzere ayrıca bir Anketör Yönergesi hazırlanmıştır. Yönergede, araştırmanın amacı ve kapsamı açıklandıktan sonra ziyaret, görüşme ve anket uygulama kuralları ile soru formuna ilişkin bilgi verilmiş, dikkat gerektiren noktalar vurgulanmıştır.

Saha uygulaması 16 Eylül 2019'da başlamış, 5 Ekim 2019'da tamamlanmıştır. Anketler tablet kullanılarak yapılmıştır. Saha uygulaması sonunda toplam 2532 anket tamamlanmıştır.

3.3

BETİMLEYİCİ ANALİZLER

3.3.1

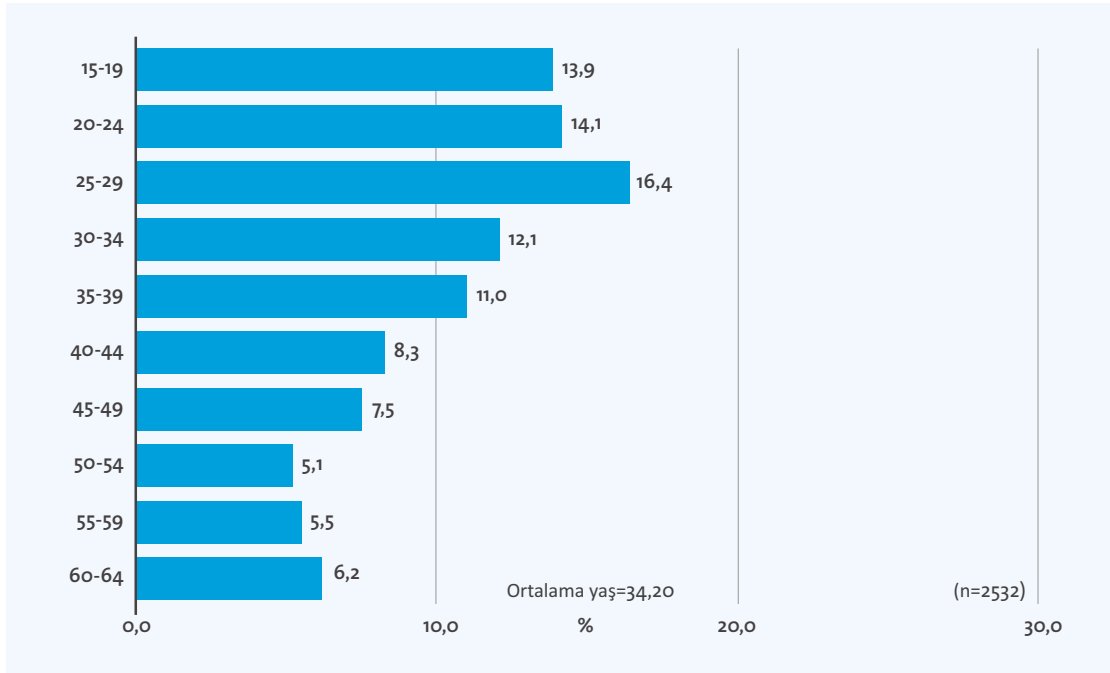
Demografi

Araştırma kapsamında görüşülen 2532 erkeğin yaş dağılımı aşağıdaki iki grafikte farklı gruplamada gösterilmiştir.

Regresyon ve faktör analizleri bu gruplamalar kullanılarak yapılmıştır. Katılımcıların ortalama yaşı 34,2'dir.

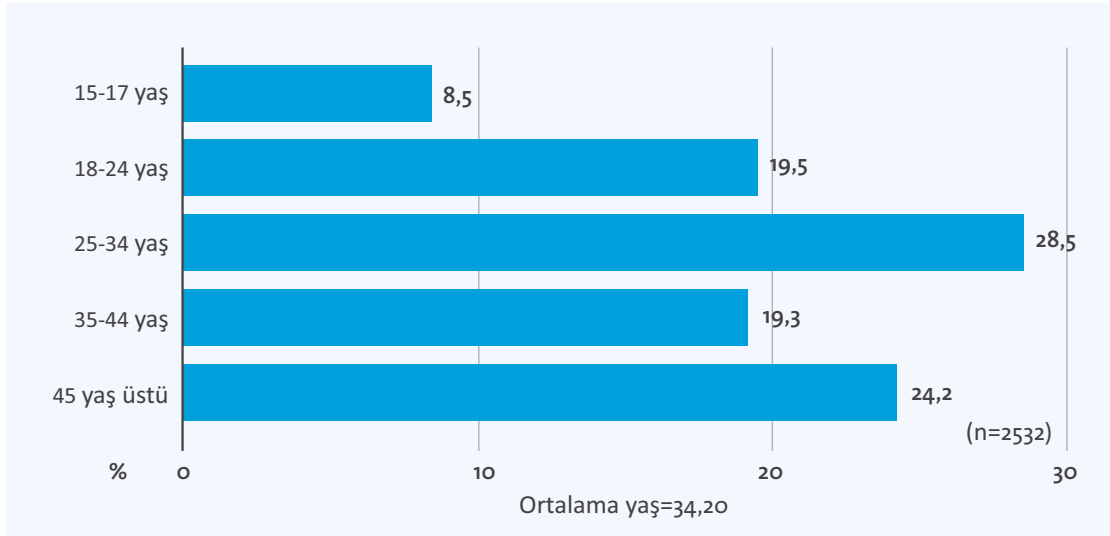
GRAFİK 1

Yaş dağılımı-1

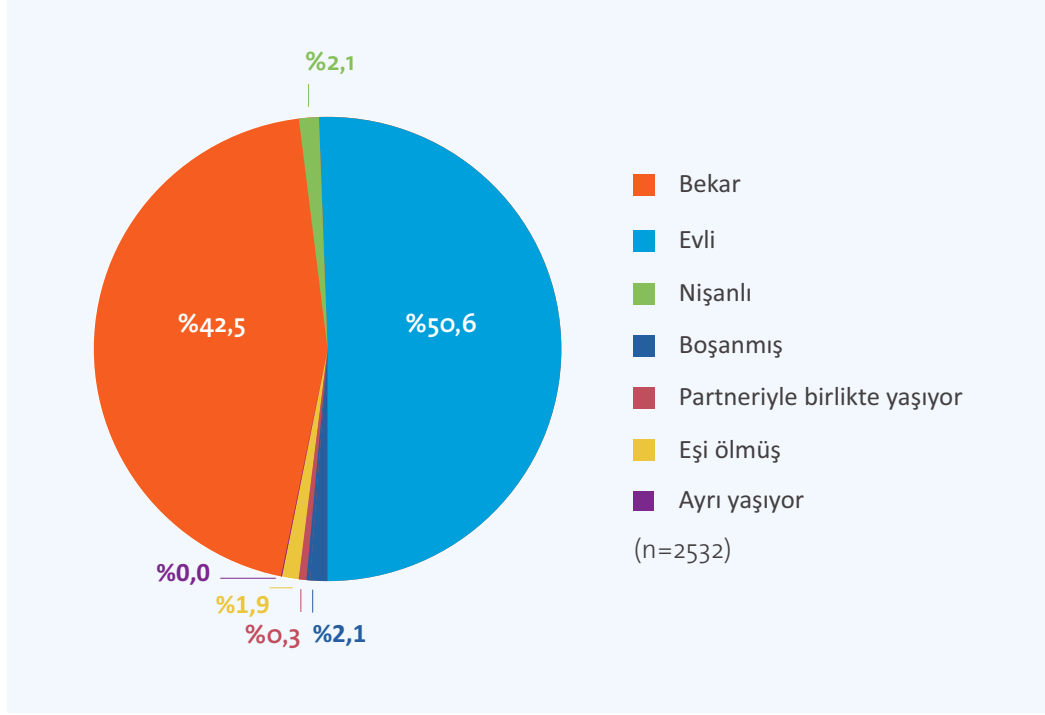
GRAFİK 2

Yaş dağılımı-2

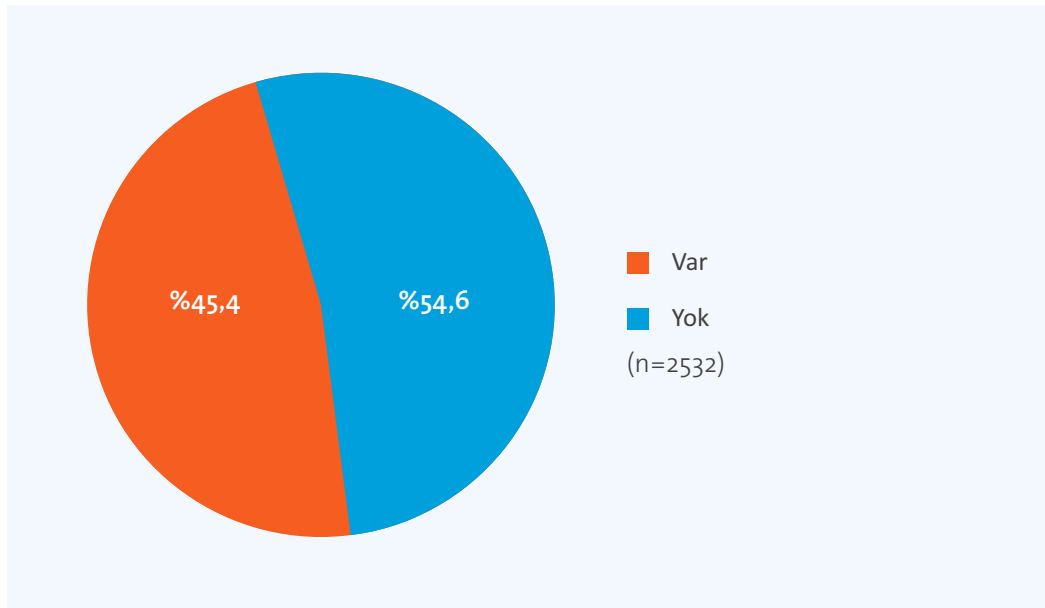
Görüşülen kişilerin yarısı evlidir. Bekarların oranı yüzde 42,5'tir.

GRAFİK 3
Medeni durum

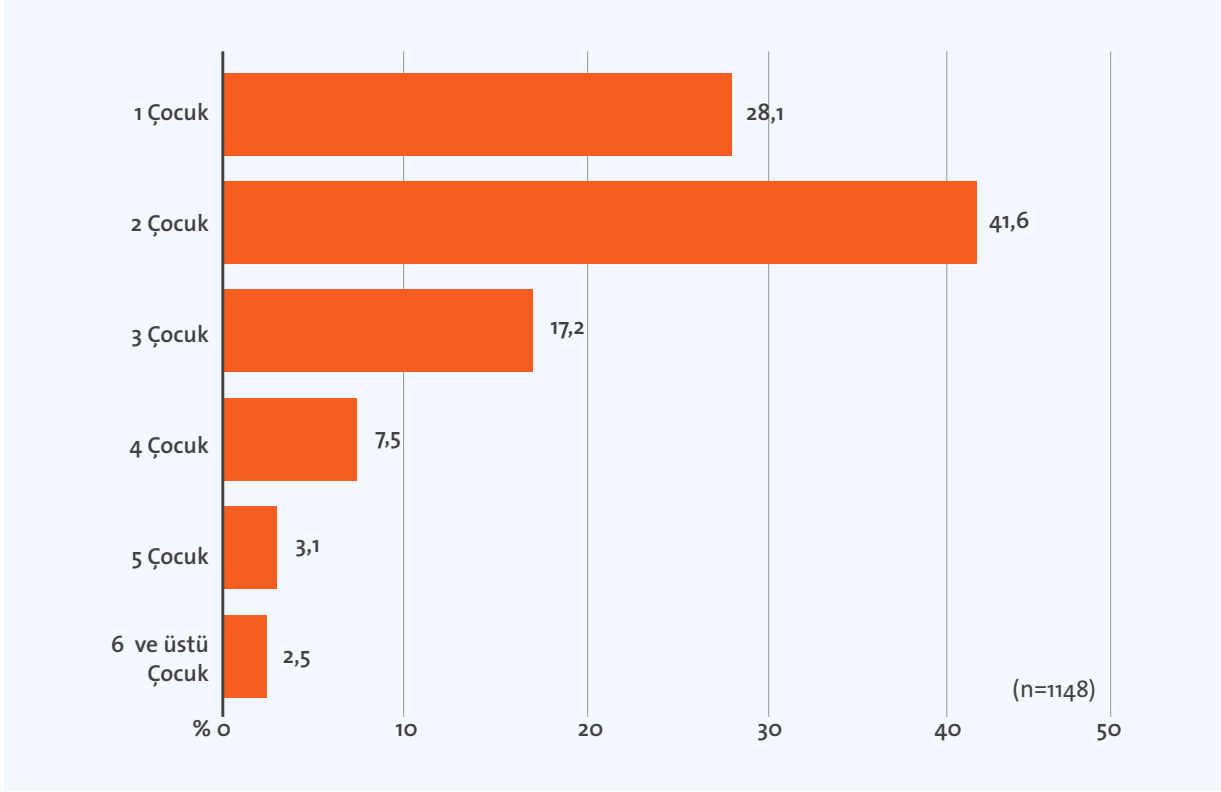
Katılımcıların yarısından biraz azının en az bir çocuğu vardır.

GRAFİK 4
Çocuk sahipliği

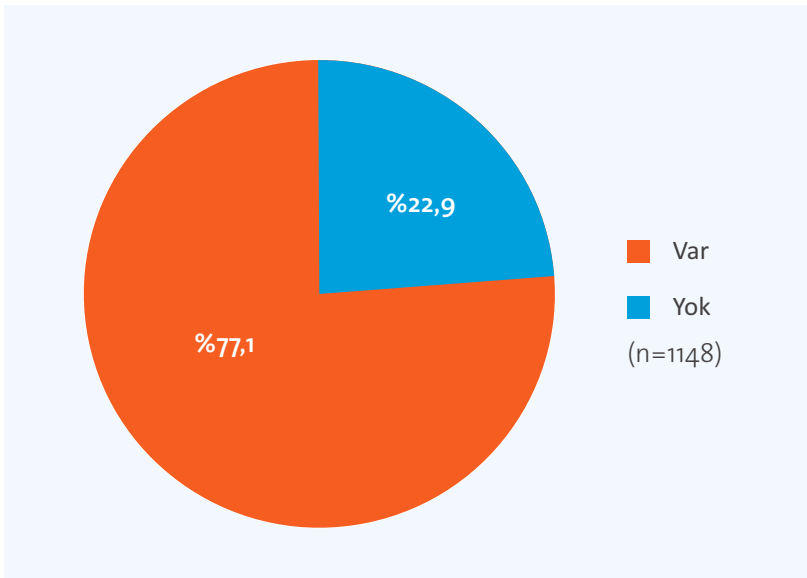
Katılımcıların ortalama çocuk sayısı 2,26'dır. Çocuğu olan 1148 kişinin yüzde 28'inin tek çocuğu, yüzde 42'sininse iki çocuğu vardır. İki'den fazla çocuk sahibi olanların oranı yüzde 30'dur.

GRAFİK 5
Çocuk sayısı

Çocuğu olan katılımcıların yüzde 23'ün en az bir çocuğu evlidir.

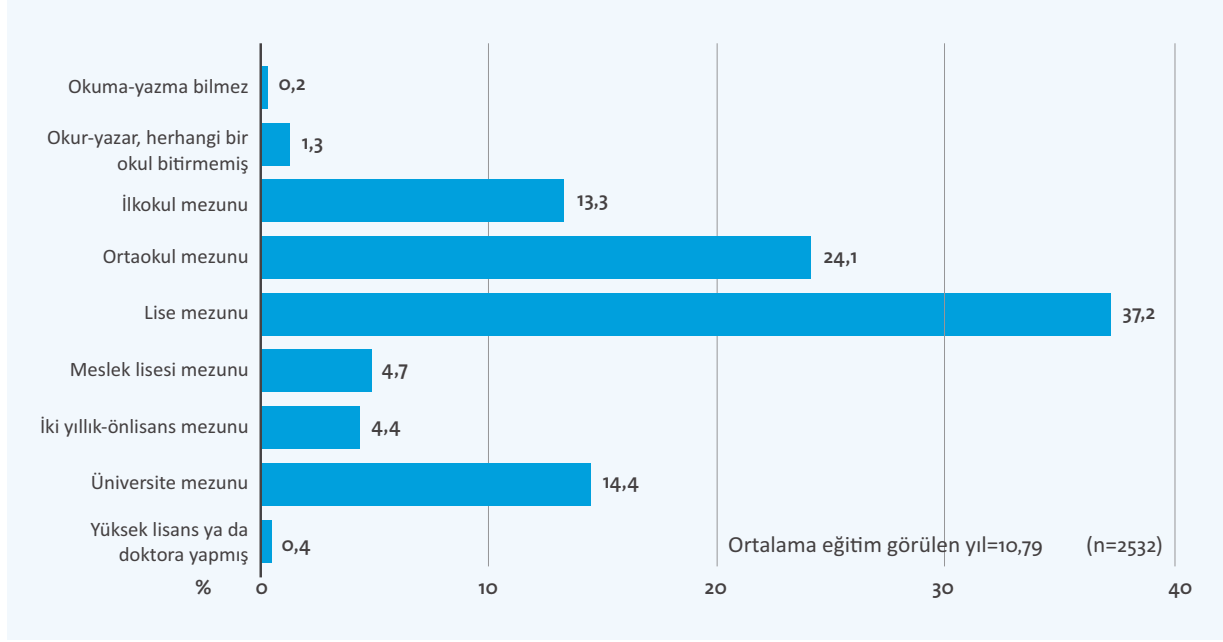
GRAFİK 6
Evli çocuklar

Araştırmaya katılanların üçte birinden biraz fazlası lise mezunudur. İlkokul ve ortaokul mezunlarının oranı yüzde 37'dir. Hiç okula gitmemiş kişilerin oranı düşüktür

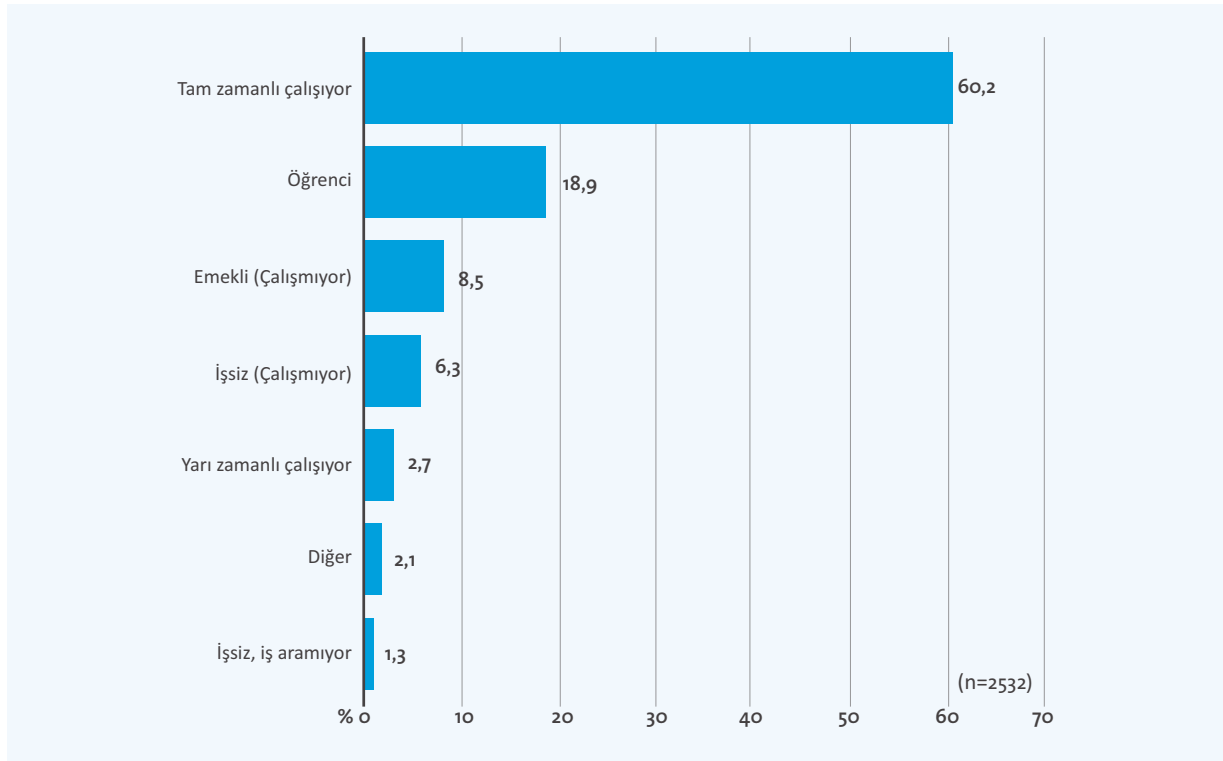
(yüzde 1,5). Üniversite mezunlarının oranı yüzde 14'tür. Bütüne bakıldığında katılımcılar ortalama 11 yıl eğitim görmüşlerdir.

GRAFİK 7 Eğitim durumu

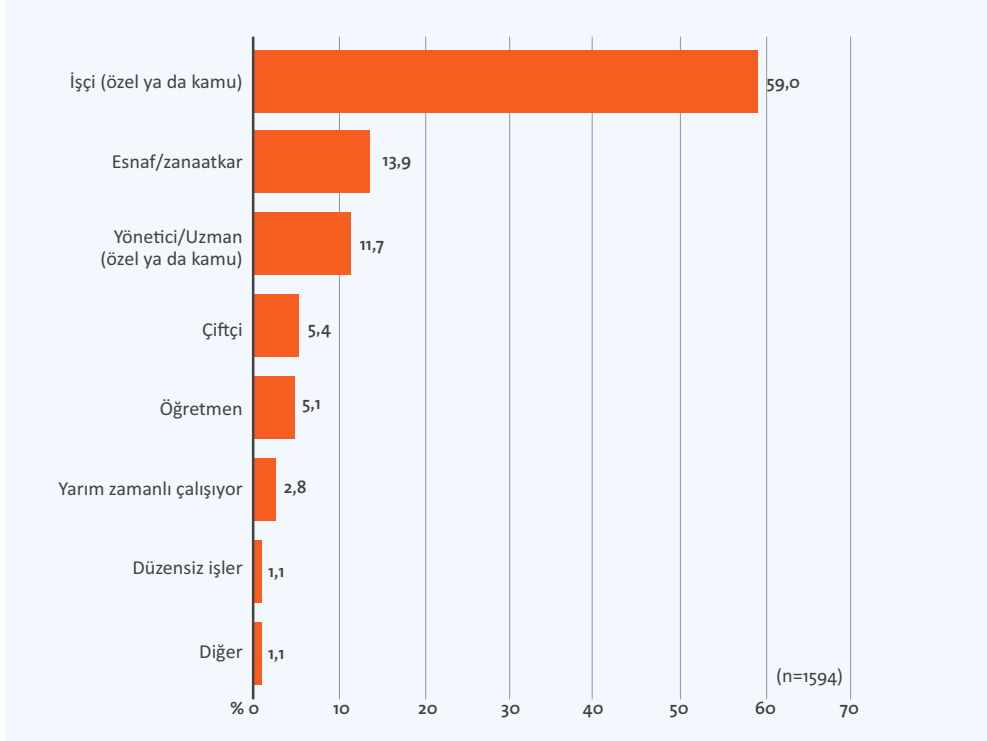
Görüşülen 2532 kişinin yüzde 60'ı tam zamanlı, yüzde 3'ü yarı zamanlı olarak bir işte çalışmaktadır. Yüzde 19'u öğrenci, yüzde 8,5'i ise emeklidir. İşsizlerin oranı yüzde 8'dir.

GRAFİK 8 Çalışma durumu

Çalışanların yüzde 59'u kamu ya da özel sektörde işçi olarak çalışmaktadır. Esnafın oranı yüzde 14, beyaz yakalıların oranıysa yüzde 12'dir.

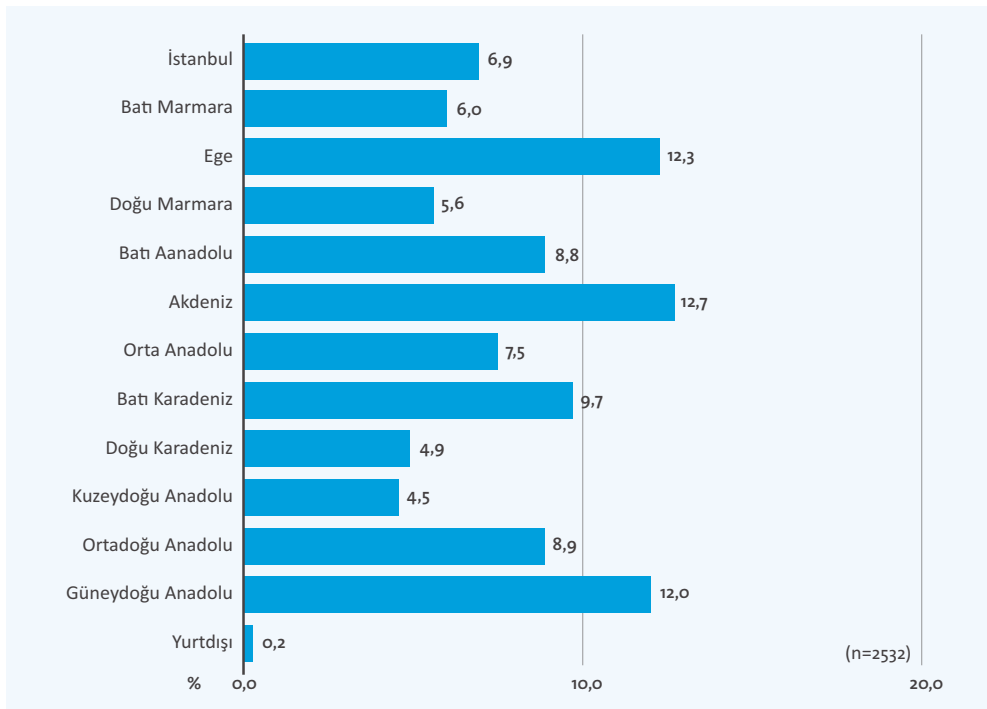
GRAFİK 9
Meslek

İBBS-1 bölge sınıflandırmasına göre katılımcıların doğum yerleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Görüşülen

kişiler en çok Akdeniz (yüzde 13), Ege (yüzde 12) ve Güneydoğu Anadolu (yüzde 12) bölgelerindedir.

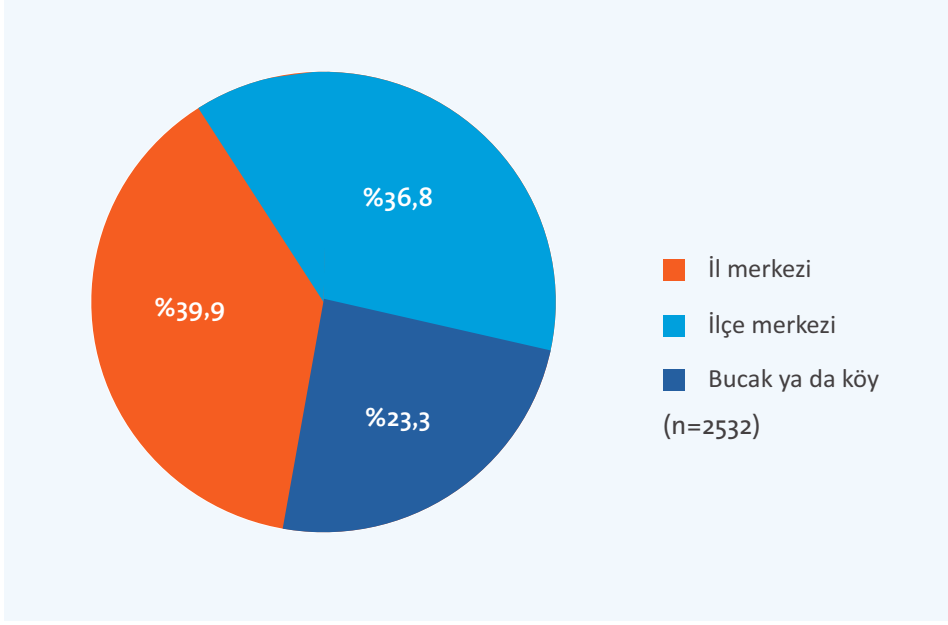
GRAFİK 10
Doğum yeri

Görüşülen kişilerin yüzde 40'ı il merkezinde, yüzde 37'si ilçe merkezinde, yüzde 23'üye bucak ya da köyde doğmuştur. (yüzde 1,5). Üniversite mezunlarının oranı

yüzde 14'tür. Bütüne bakıldığında katılımcılar ortalama 11 yıl eğitim görmüşlerdir.

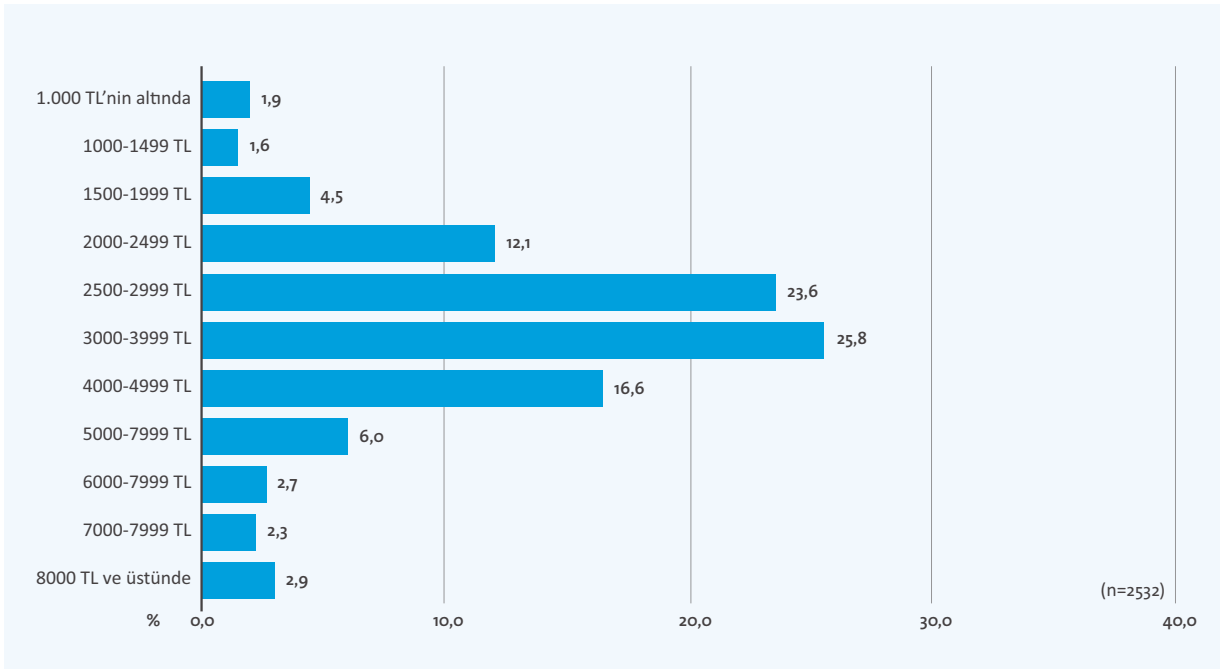
GRAFİK 11
Doğulan yerleşim yeri

Katılımcıların yüzde 20'sinin hane geliri 2500 TL'nin altındadır. Yüzde 24'ünün 2500-2999 TL, yüzde 26'sının 3000-3999 TL arasında hane geliri vardır. 4000-4999

TL arası hane geliri olanlar örneklemin yüzde 16,5'ini oluşturmaktadır. 5000 TL ve üzeri geliri olanların oranıysa yüzde 14'tür.

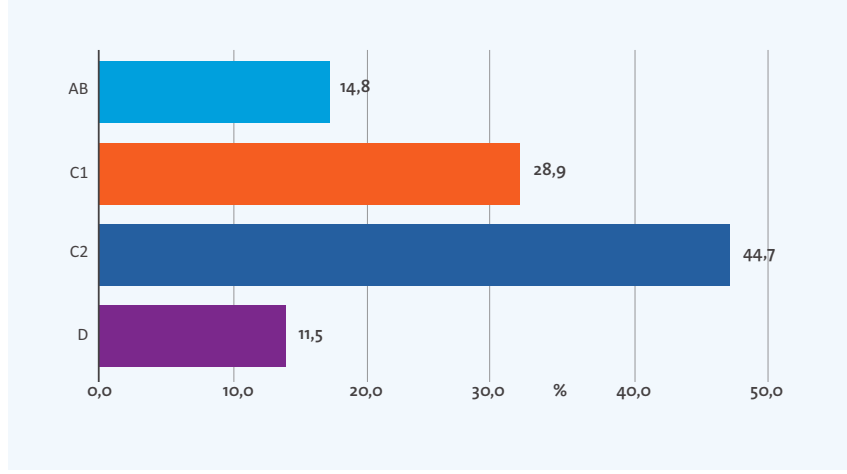
GRAFİK 12
Hane geliri

Sosyoloji Araştırmaları Dergisi (Journal of Sociological Research) 2010/1 sayısında yayımlanan Sibel Kalaycıoğlu ve ekibinin “Temsili Bir Örneklemde Sosyo-Ekonomik Statü (SES) Ölçüm Aracı Geliştirilmesi” çalışması referans alınarak SES hesaplanmıştır. SES hesabı yapılırken eğitim (eğitim alınan yıl arttıkça SES yükselir), gelir (hanede yaşayan kişi başına düşen gelir arttıkça SES yükselir) ve iş-statü puanı (eğitim ve geliri de dikkate alan iş-statü

puanı arttıkça SES yükselir) değişkenleri kullanılmıştır. Her bir katılımcı için hesaplanan SES puanı sonrasında katılımcılar dört ana grupta toplanmıştır. Buna göre katılımcıların yüzde 15’i “AB”, yüzde 29’u “C1”, yüzde 48’i “C2” ve yüzde 11,5’i “D” sosyoekonomik grubundadır. AB SES grubundaki kişiler daha eğitilmiş, daha iyi gelire sahip ve gelir ve eğitimleriyle bağlantılı işlerde çalışan kişilerden oluşmaktadır.

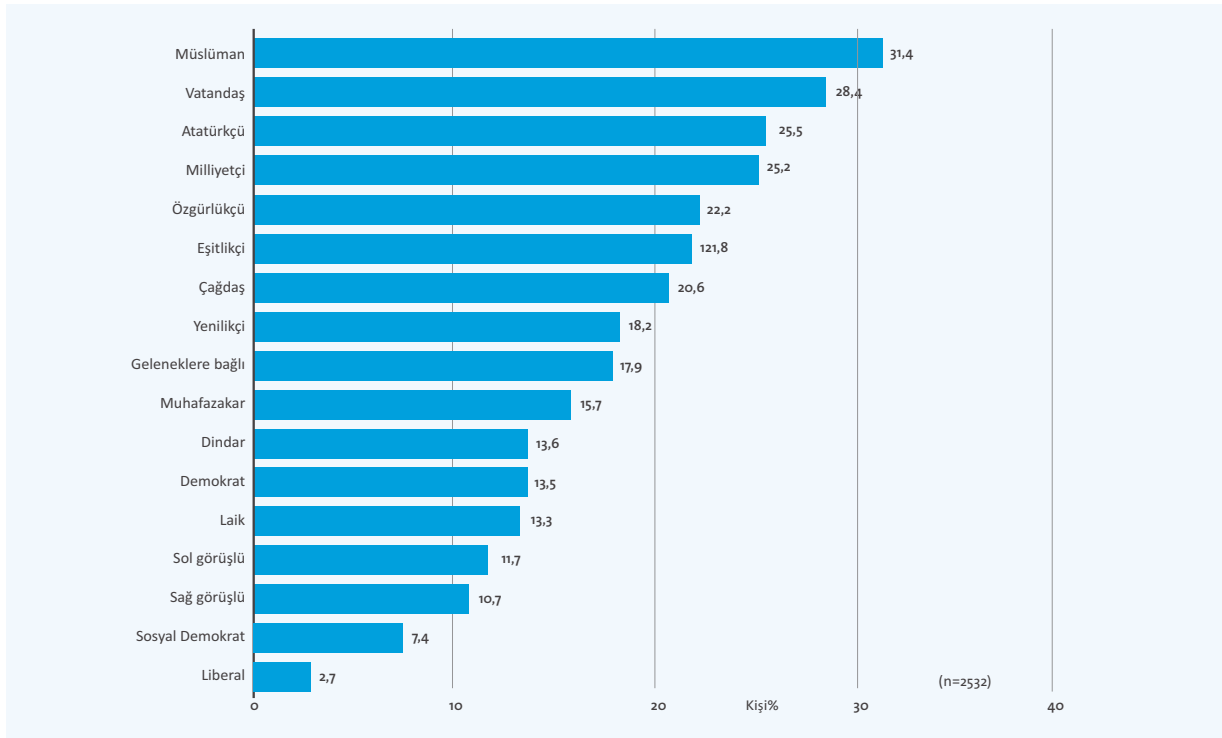
GRAFİK 13
SES

Katılımcılardan kendilerini en iyi tanımlayan üç kavramı seçmeleri istenmiştir. “Müslüman” en sık belirtilen nitelik olmuştur (belirtme sıklığı yüzde 31), onu “vatandaş”

izlemektedir (sıklık yüzde 28). “Atatürkçü” ve “milliyetçi” benzer oranlarda dile getirilmiştir (sırasıyla 25,5 ve yüzde 25). En az seçilen kavram “liberal”dir (yüzde 3).

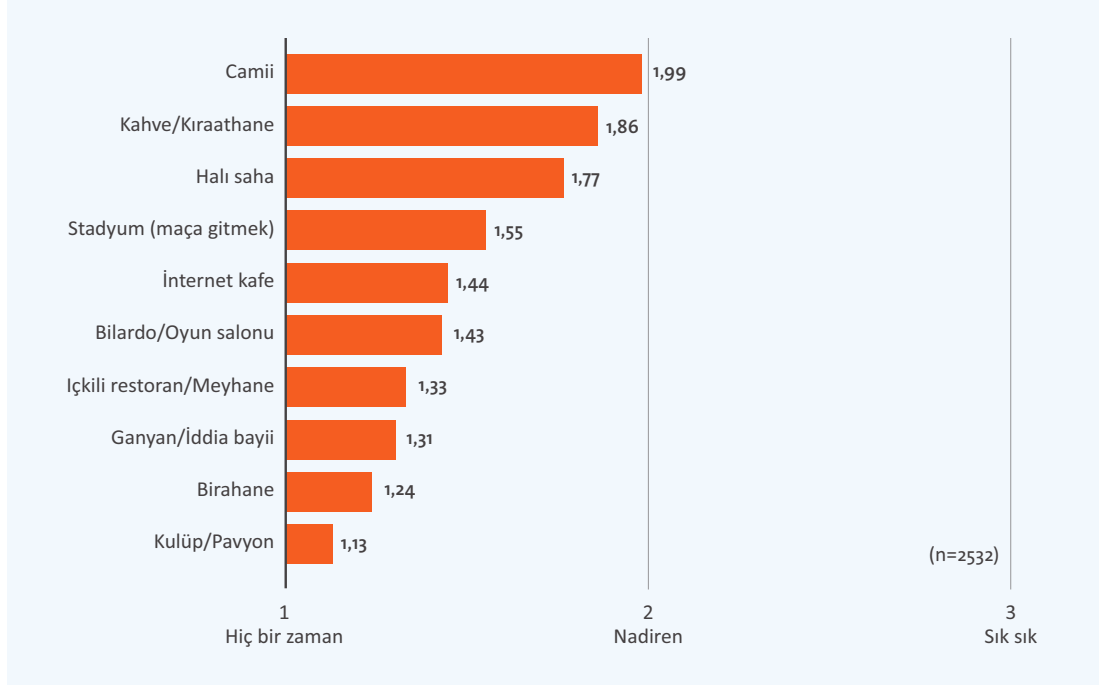
GRAFİK 14
Kendisini tanımlayan kelimeler

Görüşülen kişilere çeşitli mekanlar sayılmış ve buralara ne sıklıkla gittikleri sorulmuştur. Katılımcılar sayılan mekanların tümüne esas olarak nadiren gitmektedirler.

Yine de bu mekanlar arasındaki katılımcıların eksik gittikleri yer camidir. Camiyi kahvehane ve halı saha izlemektedir. İçkili eğlence mekanlarına gidenler azdır.

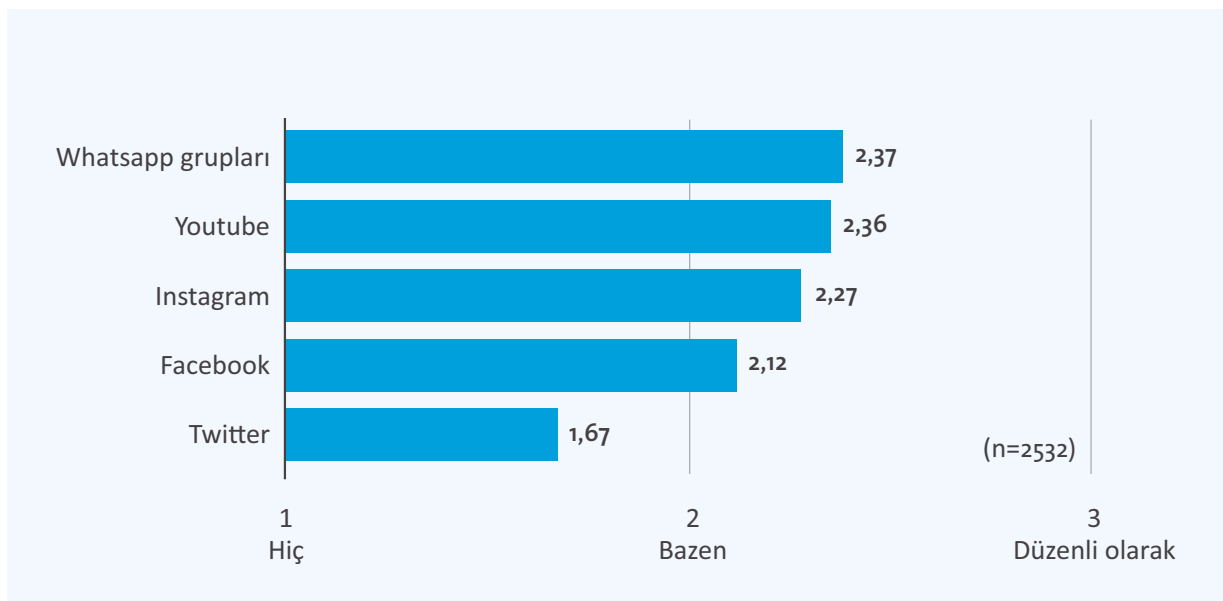
GRAFİK 15
Gidilen mekanlar

Demografi bölümünde son olarak katılımcılara çeşitli sosyal medya platformlarını ne sıklıkla kullandıkları sorulmuştur. En sık kullanılan platformlar Whatsapp ve

Youtube'dur. Instagram da neredeyse bu iki platform kadar kullanılmaktadır. Facebook görece daha az, Twitter ise en az kullanılan sosyal medya platformudur.

GRAFİK 16
Sosyal medya platformları

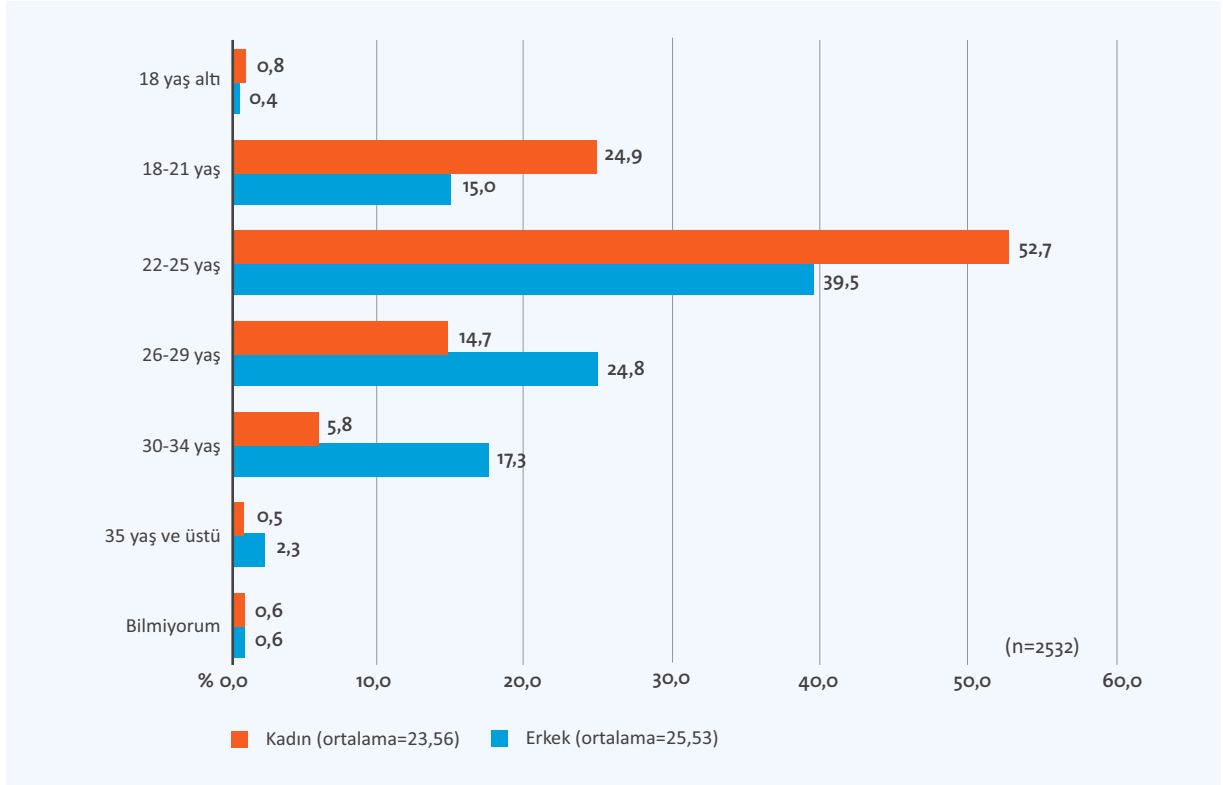
3.3.2

Evlilikte yaş

Araştırmaya katılanlara göre bir kadın için ideal evlenme yaşı 23-24 yaş aralığına denk gelmektedir. Erkekler için belirtilen ideal evlenme yaşıysa iki yaş daha büyüktür (25-26 yaş arası). Katılımcıların dörtte biri, kadınların 22

yaşından önce evlenmesini ideal bir durum olarak görmektedir. Bu oran erkekler için yüzde 15'tir. Erkeklerin 30 yaş üstü evlenmesini ideal görenlerin oranı yüzde 20, kadınların bu yaş aralığında evlenmesini ideal görenlerin oranıysa sadece yüzde 6'dır. Her iki cinsiyet için de ideal evlilik yaşı olarak 22-25 yaş aralığı en sık belirtilmiştir.

GRAFİK 17
İdeal evlenme yaşı

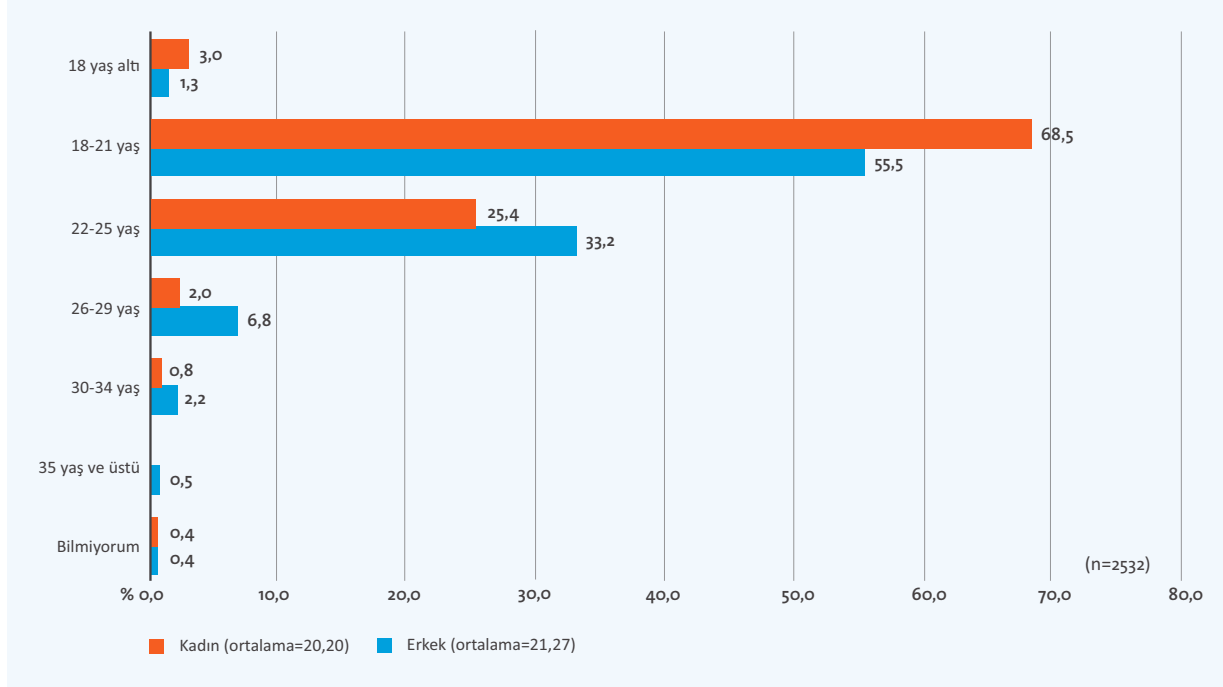

Sosyoekonomik statü açısından bakıldığında SES düştükçe ortalama ideal evlenme yaşı da düşmektedir. AB SES grubunda kadının ideal evlenme yaşı 25'e çok yakınken, D grubunda 22'ye inmektedir.

Görüşülen erkeklere ideal evlilik yaşından sonra "kabul edilebilir en düşük" evlenme yaşı sorulmuştur. Buna göre kadınlar için ortalama 20 yaş, erkekler için de ortalama 21 yaş kabul edilebilir en düşük evlilik yaşlarıdır. Kadınlar için 18 yaş altı evlilikleri kabul edilebilir görenlerin oranı yüzde 3'tür. Bu oran erkekler için yüzde 1'dir. Katılımcıların yüzde 68,5'i kadınların 18-21 yaş aralığında evlenmesini kabul edilebilir bulurken, erkekler için bu oran 13 puan daha düşüktür (yüzde 55,5).

GRAFİK 18

Kabul edilebilir evlenme yaşı

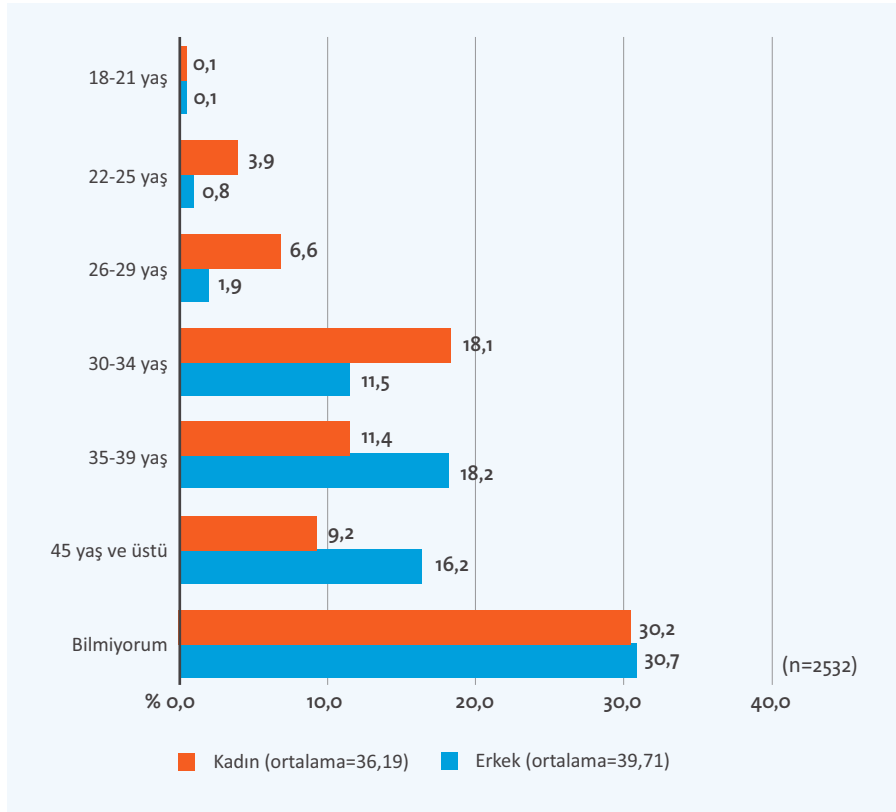

Katılımcılar, bir kadının ortalama 36 yaşında evlilik için geç kaldığını düşünmektedir. Bu yaş erkekler için 40'a yakındır. Görüşülen kişilerin yüzde 11'i 30 yaş altı

kadınların evlilik için geç kaldığını düşünürken, bu oran erkekler için sadece yüzde 3'tür.

GRAFİK 19

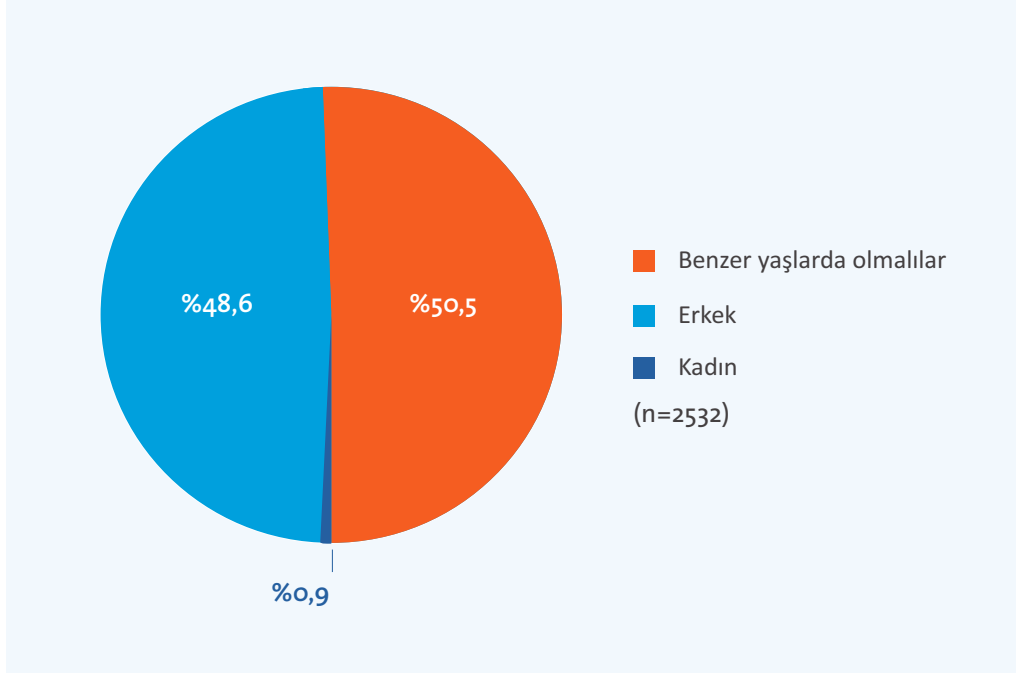
Evlilik için geç kalınmış yaş

Görüşülen erkeklerin neredeyse yarısı ideal bir evlilikte erkeğin daha büyük olması gerektiği, diğer yarısıysa evli bir çiftin benzer yaşlarda olmasının daha iyi olacağı

görüştüğüdür. Kadının erkekten büyük olmasının gerektiğini düşünenler çok azdır (yüzde 1).

GRAFİK 20
Eşlerden birinin büyük olması

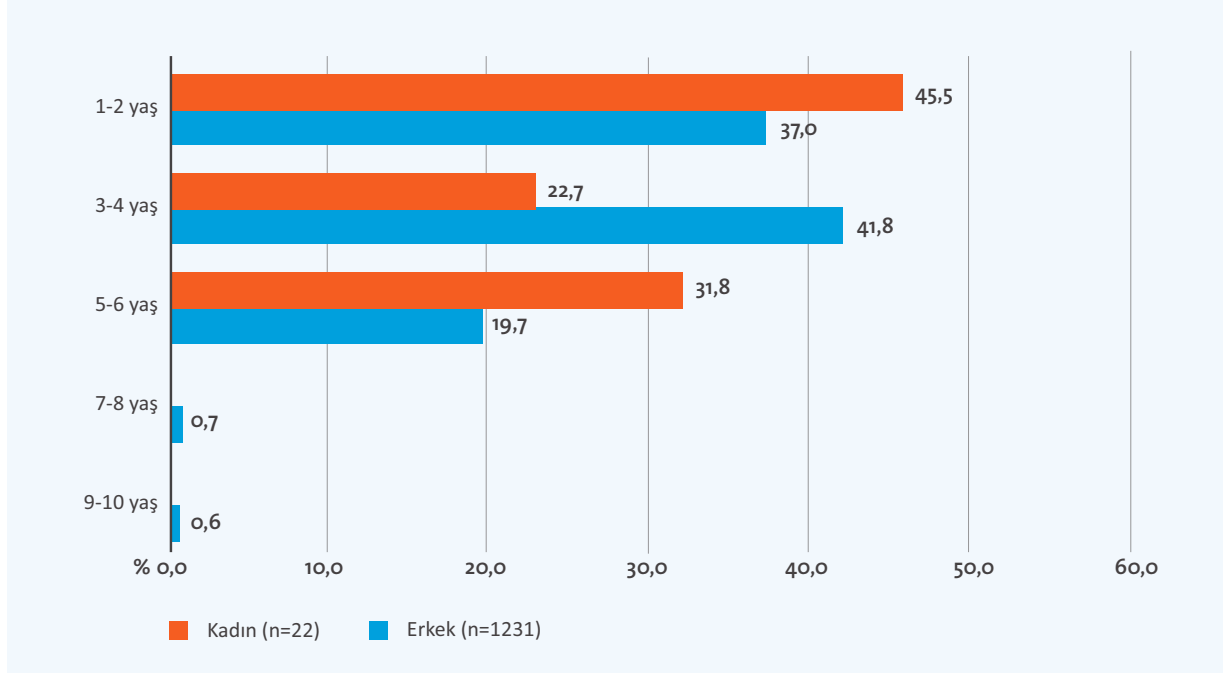

Yaş arttıkça evlilikte erkeğin daha büyük olması gerektiğini düşünenlerin oranı artmaktadır. 15-17 yaş grubunda erkek büyük olmalı diyenlerin oranı yüzde 36'yken, bu oran 25-34 yaş grubunda yüzde 50, 45 yaş ve üstü katılımcılarda yüzde 52'dir.

Medeni durum açısından bakıldığında evli katılımcıların yüzde 54'ü evliliklerde erkek tarafının daha büyük olması gerektiğini düşünürken bu oran bekarlar arasında yüzde 41,5'tir.

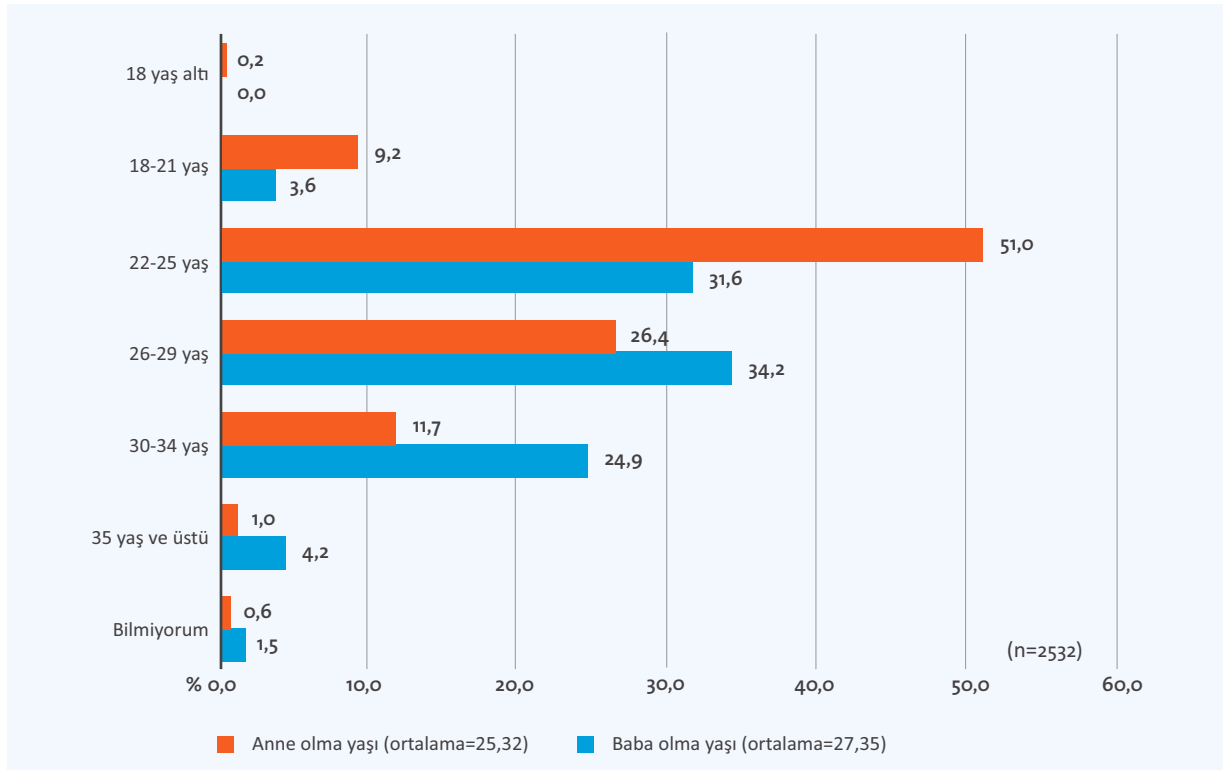
SES gruplarında aşağı doğru indikçe evlilikte erkeğin daha büyük olması gerektiğini dile getirenlerin oranının arttığı görülmektedir. Buna göre AB SES grubunda erkek büyük olmalı diyenlerin oranı yüzde 40 iken, bu oran gittikçe yükselerek D SES grubunda yüzde 58'e çıkmaktadır.

Evlilikte erkeğin yaşça büyük olması gerektiğini düşünen 1231 kişinin yüzde 45,5'i, erkeğin kadından en fazla 1-2 yaş daha büyük olmasının iyi olacağı görüşündedir. Yaş farkının erkek lehine 3-4 yaş olması gerektiğini belirtenlerin oranı yüzde 42, 5-6 yaş diyenlerin oranı yüzde 20'dir. Kadının büyük olması gerektiğini söyleyenlerin sayısı sadece 22 kişi olduğundan bu sonuçları yorumlamak anlamlı değildir.

GRAFİK 21**Eşler arası yaş farkı**

Katılımcılara ideal anne ve baba olma yaşı sorulmuştur. Buna göre ortalama ideal baba olma yaşı 27, ideal anne olma yaşı 25'tir. Katılımcıların beşte üçü kadınların 25 yaş ve altında anne olmasını ideal olarak nitelendirmiştir.

Bu oran erkekler için yüzde 35'tir. 26-29 yaş aralığı ideal baba olma yaşı için en sık dile getirilen yaş aralığıyken (yüzde 34), anneler için bu aralık 22-25 yaş olarak belirtilmiştir (yüzde 51).

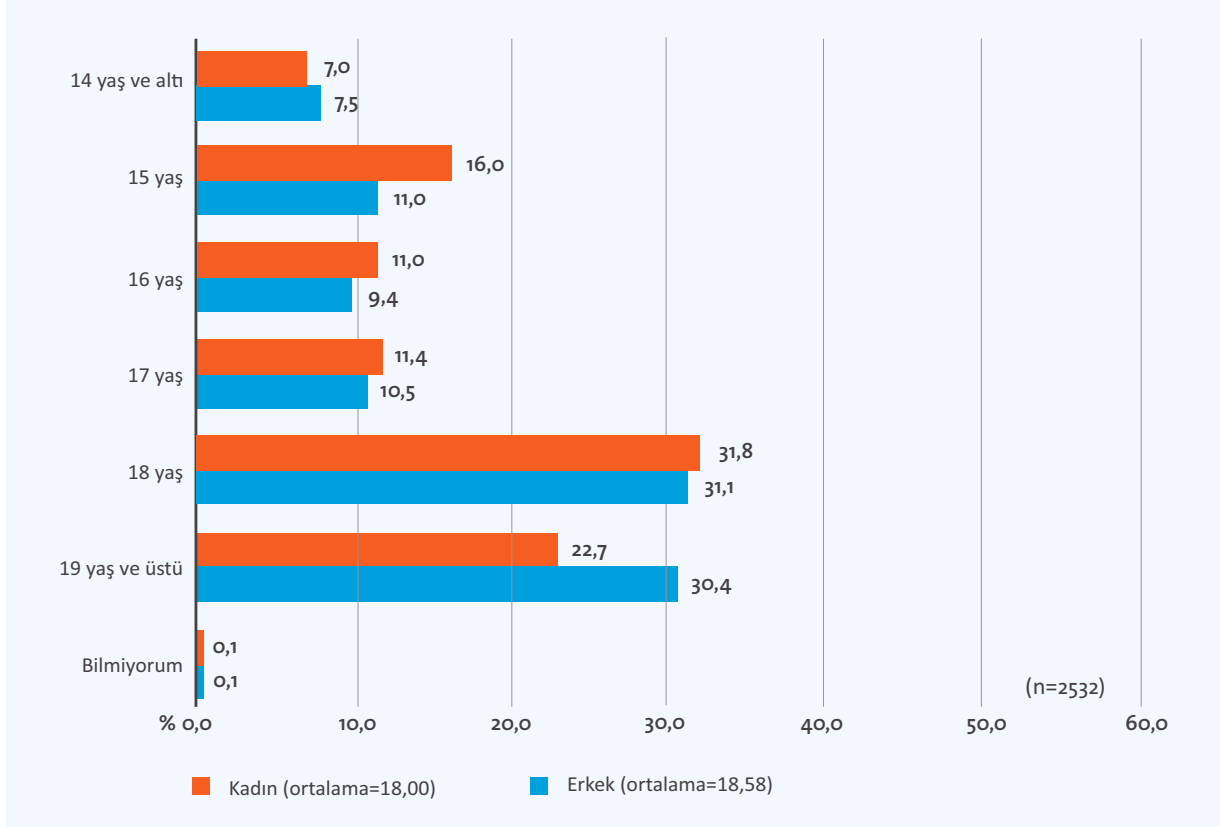
GRAFİK 22**İdeal anne-baba olma yaşı**

İdeal evlilik yaşında olduğu gibi ideal anne baba olma yaşında da SES düştükçe yaş da düşmektedir. AB grubunda ideal anne olma yaşı 26,7 iken, D grubunda bu yaş ortalama 23,6'dır. Benzer fark baba olma yaşı için de geçerlidir (sırasıyla 29 ve 25,6).

Bu bölümde son olarak görüşülen kişilere "bir insanın en fazla kaç yaşına kadar çocuk kaldığı" sorulmuştur.

Katılımcılar her iki cinsiyet için de benzer yaşlar vermiştir. Buna göre bir kadın ortalama 18 yaşına kadar çocukken, bir erkek ortalama 18,5 yaşına kadar çocuktur. Yine de kadınlar açısından 15 yaşın bir eşik olarak algılandığı söylenebilir. Katılımcıların yaklaşık dörtte biri bir kadının en fazla 15 yaşına kadar çocuk sayılabileceği görüşündedir. Bu oran erkekler için yüzde 18,5'tir.

GRAFİK 23
Çocuk/yetişkin yaşı

Yaş gruplarına göre bakıldığında 15-17 yaşlarındaki katılımcıların yüzde 29'u kadınların 16 yaşından itibaren yetişkin olduğunu söylemektedir. 35-44 yaş katılımcılarda da benzer bir eğilim vardır (yüzde 28). Bu oran en düşük 18-24 yaş katılımcılar arasındadır (yüzde 16).

Katılımcıların doğdukları yerleşim türüne bakıldığında anlamlı farklar ortaya çıkmaktadır. İl merkezlerinde doğan katılımcıların yüzde 19'u 16 yaşındaki kız çocuklarını yetişkin kabul ederken, bu oran ilçe merkezlerinde doğanlar için yüzde 24, bucak ya da köylerde doğanlar için yüzde 28'dir.

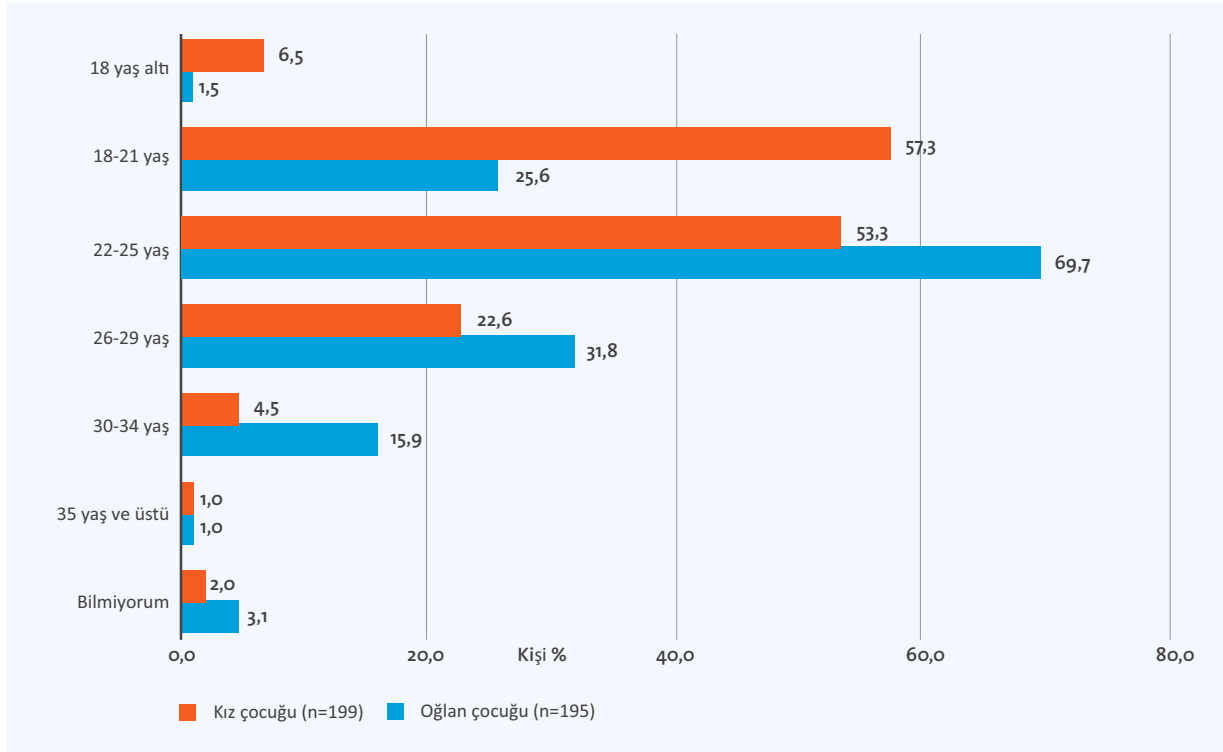
Katılımcıların doğdukları bölge açısından bakıldığında Kuzeydoğu Anadolu bölgesi dikkat çekmektedir. Bu bölgede doğanların neredeyse yarısı (yüzde 49) kız çocuklarının 16 yaşından itibaren yetişkin olduğunu düşünmektedir.

Bir kadının kaç yaşından itibaren yetişkin sayılacağı konusunda SES grupları arasında AB ve D grupları anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre AB grubunun yüzde 18'i kadının 16 yaşından itibaren yetişkin olduğunu söylerken bu oran D grubunda yüzde 27'dir.

3.3.3

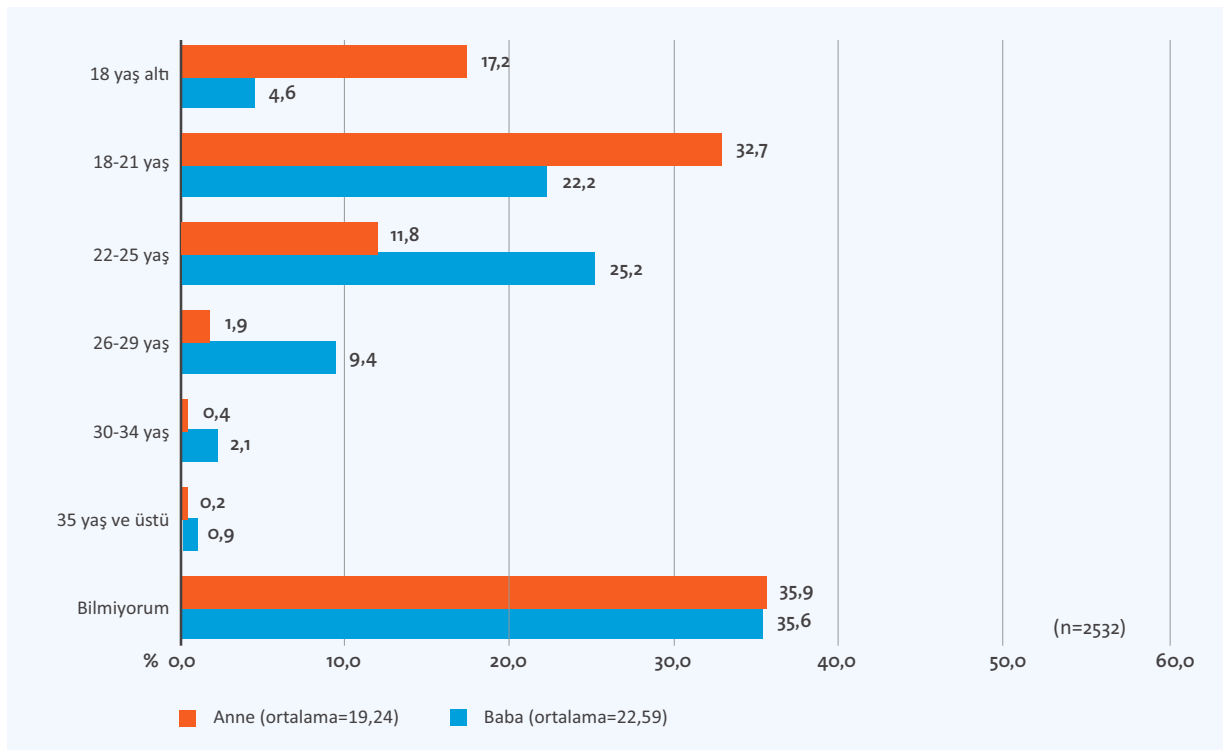
Ailede evlilik yaşları

Evli çocuğu olan katılımcıların kız çocuklarının 18 yaşın altında evlenme sıklığı yüzde 6,5'tir. Bu oran oğlan çocukları için yüzde 1,5'tir. Kız çocukların 18-21 yaş aralığında evlenme sıklığı yüzde 57'yken, oğlanların bu yaş aralığında evlenme sıklığı yüzde 26'dır. Oğlan çocukları en çok 22-25 yaş aralığında evlenmiştir (yüzde 70). Kız çocuklarının ise üçte ikine yakın bölümü 21 yaşın altında evlenmiştir.

GRAFİK 24**Katılımcıların çocuklarının evlilik yaşı**

Katılımcıların anne babalarının evlenme yaşları kuşaklar arası değişimi görmek açısından önemlidir. Buna göre görüşülen kişilerin annelerinin yüzde 17'si 18 yaş altındayken evlenmiştir. Bu oran babalar için yüzde 5'tir. Anneleri 18-21 yaş arası evlenenlerin oranı yüzde 33, babaları bu yaş aralığında evlenenlerin oranı

yüzde 22'dir. Bu iki yaş aralığına birlikte bakıldığında katılımcıların annelerinin yarısının 21 yaşında veya daha küçükken evlendiği görülmektedir (üçte birden çok katılımcının ebeveyn evlilik yaşlarını bilmiyor olması tam bir karşılaştırma yapmayı engellemektedir.)

GRAFİK 25**Katılımcıların anne babalarının evlilik yaşı**

Katılımcıların yaşı arttıkça annelerinin evlilik yaşı küçülmektedir. 15-17 yaş aralığındaki katılımcıların annelerinin yüzde 9'u 18 yaşından önce evlenmişken, bu oran git-tikçe artarak 45 yaş üstü katılımcılarda yüzde 20'ye çıkmaktadır. Bu da yeni kuşaklarda 18 yaş altı evlilik sayısının azaldığına yönelik bir gösterge olarak kabul edilebilir.

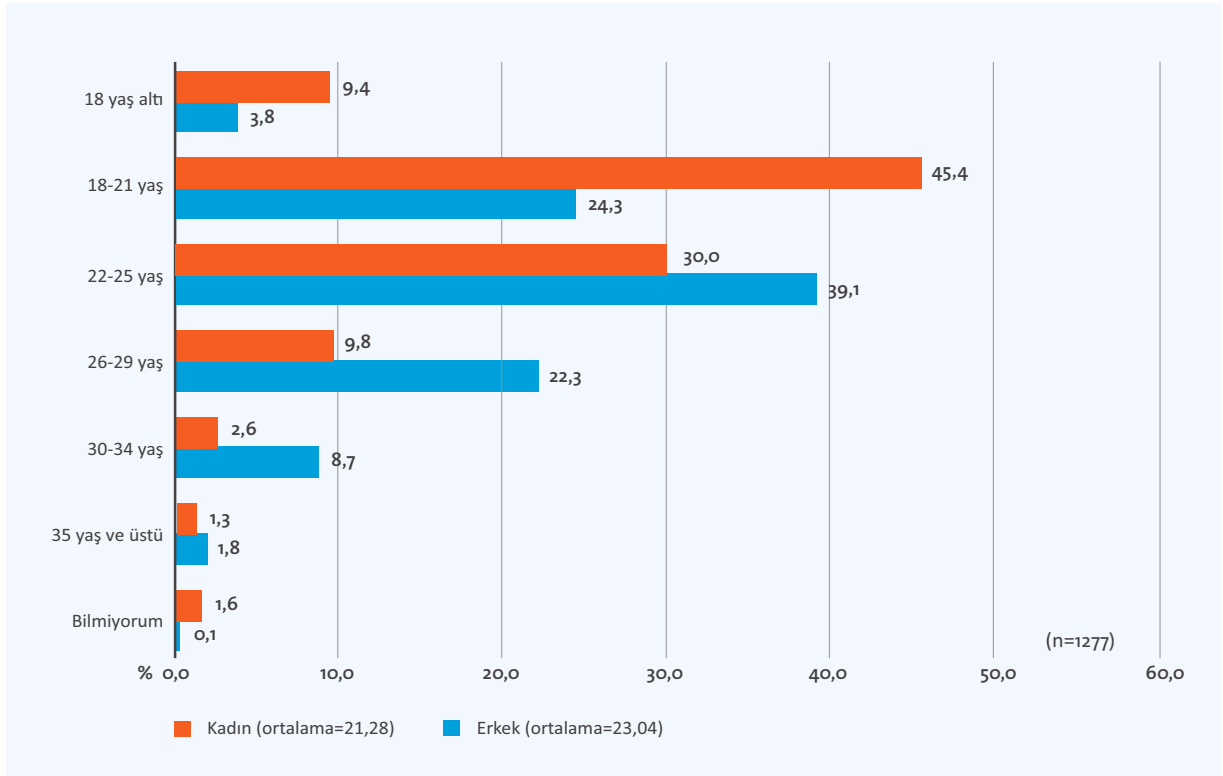
Katılımcıların doğdukları yerleşim türüne göre anne-lerin 18 yaş altında evlenme oranlarına bakıldığında il merkezinde doğan katılımcıların yüzde 15'inin annesinin 18 yaşından önce evlendiği görülmektedir. Bu oran biraz artarak ilçe merkezleri, bucak ve köylerde yüzde 19'a çıkmaktadır.

Anne-babaları 18 yaşın altında evlenenler ÇEZE'ye olumlu bakmaktadır. Anneleri 18 yaşın altında evlenmiş olanlarda ÇEZE endeks skoru 2,12, babaları 18 yaşın

altında evlenmiş olanlarda ÇEZE endeks skoru 2,26'dır. Anne ve baba evlenme yaşı büyüdükçe ÇEZE'ye bakış olumsuzlaşmaktadır. Anneleri 30-34 yaşında evlenmiş olanlarda ÇEZE endeks skoru 1,45, babaları aynı yaşlar-da evlenmiş olanlarda ÇEZE endeks skoru 1,71'dir.

Katılımcıların çocuklarının ve anne-babalarının evlen-me yaşından sonra kendi evlilik yaşları sorgulanmıştır. Evli olan 1277 katılımcının ortalama evlilik yaşı 23, eş-lerininkiyse 21'dir. Görüşülen kişilerin yüzde 9'unun eşi evlendiklerinde 18 yaşın altındadır. Bu oran katılımcıların kendileri için yüzde 4'tür. Evlendiklerinde eşleri 18-21 yaş aralığında olanların oranı yüzde 45 iken kendileri için bu oran yüzde 24'tür. 30 yaş üstü evlenenlerin oranı yüzde 10,5'tir. Bu durum katılımcıların eşleri için daha az geçerlidir (yüzde 4).

GRAFİK 26
Katılımcıların evlilik yaşı

Katılımcıların doğdukları yerleşim türüne göre bakıldı-ğında, il ya da ilçe merkezi doğumluların yüzde 8'inin eşi evlendiklerinde 18 yaşının altındayken, bu oran bu-cak ya da köy doğumlular için yüzde 13'tür.

Katılımcıların eşlerinin evlenme yaşları SES gruplarına göre anlamlı değişiklik göstermektedir. AB grubundaki katılımcıların sadece yüzde 2'sinin eşi evlendiğinde 18 yaşının altındayken, bu oran C1 grubunda yüzde 5, C2 grubunda yüzde 12 ve D grubundaysa yüzde 21'dir.

Katılımcıların evlenme yaşıyla ÇEZE'ye bakış açıları ters orantılıdır. Evlenme yaşı büyüdükçe ÇEZE'ye yaklaşım daha olumsuz olmaktadır. Evlendiğinde 18 yaşından küçük olanlar ÇEZE'ye en olumlu bakanlardır (ÇEZE en-deks skoru 2,28). Otuz beş yaşın üstünde evlenenlerde ÇEZE endeks skoru 1,67'dir.

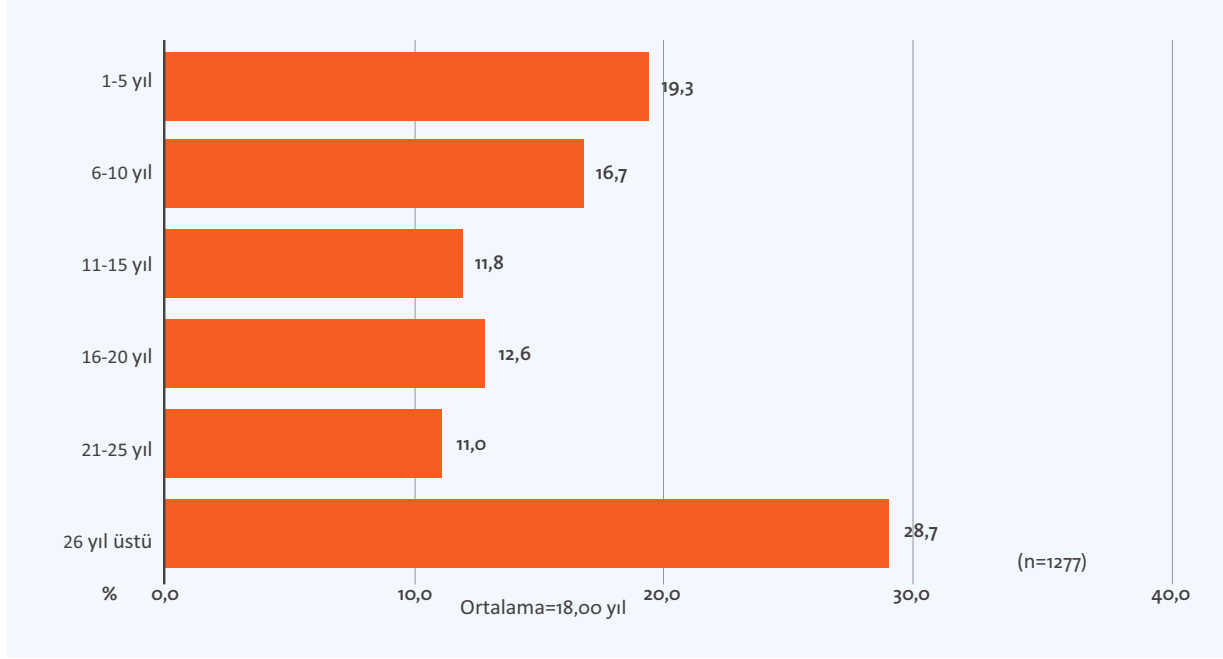
3.3.4

Evlilik durumu

Evlü katılımcıların yüzde 29'u 26 yıl veya daha uzun süredir evlidir. Bir ile beş yıldır evli olanların oranı yüzde

19, 6-10 yıldır evlilerin oranı yüzde 17'dir. Katılımcıların ortalama evlilik süresi 18 yıldır.

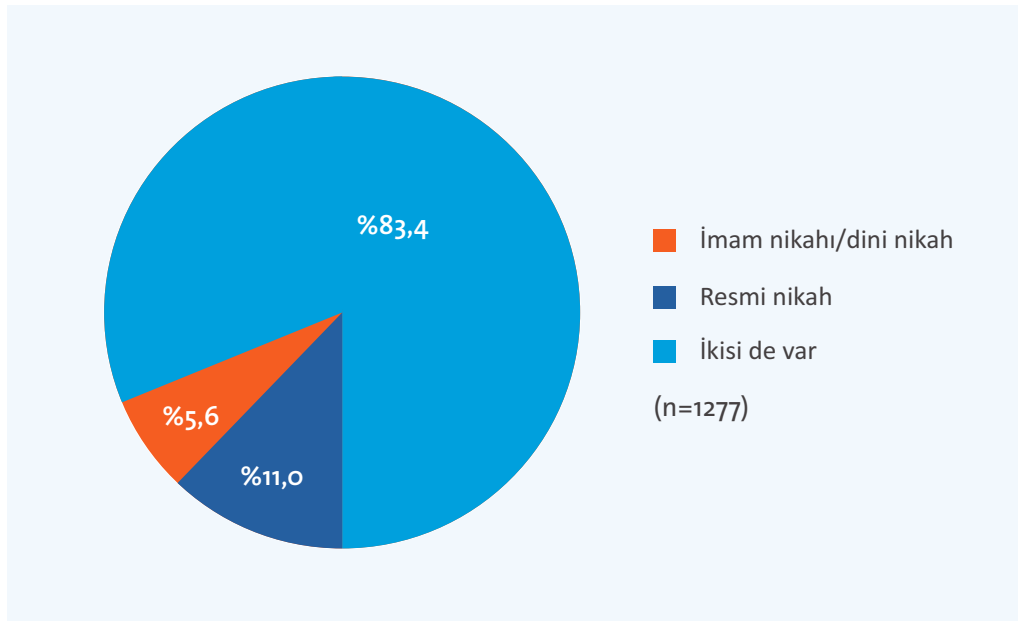
GRAFİK 27
Evlilik süresi

Görüşülen evli kişilerin büyük çoğunluğu (yüzde 83) hem imam nikahı hem de resmi nikahla evlidir. Sadece dini

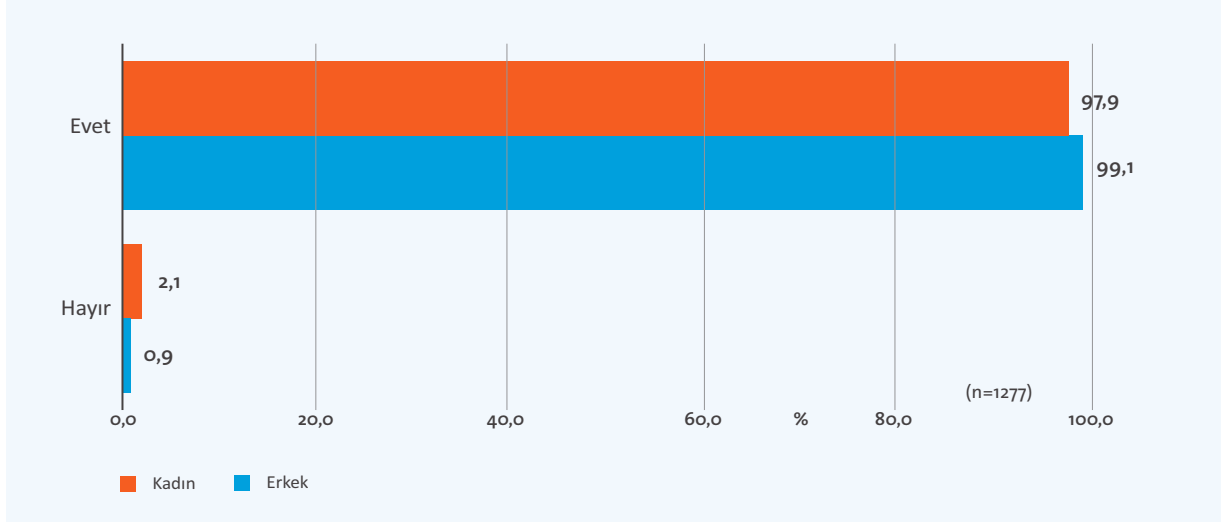
nikahla evlenenlerin oranı yüzde 6, sadece resmi nikahlı olanların oranı yüzde 11'dir.

GRAFİK 28
Nikah türü

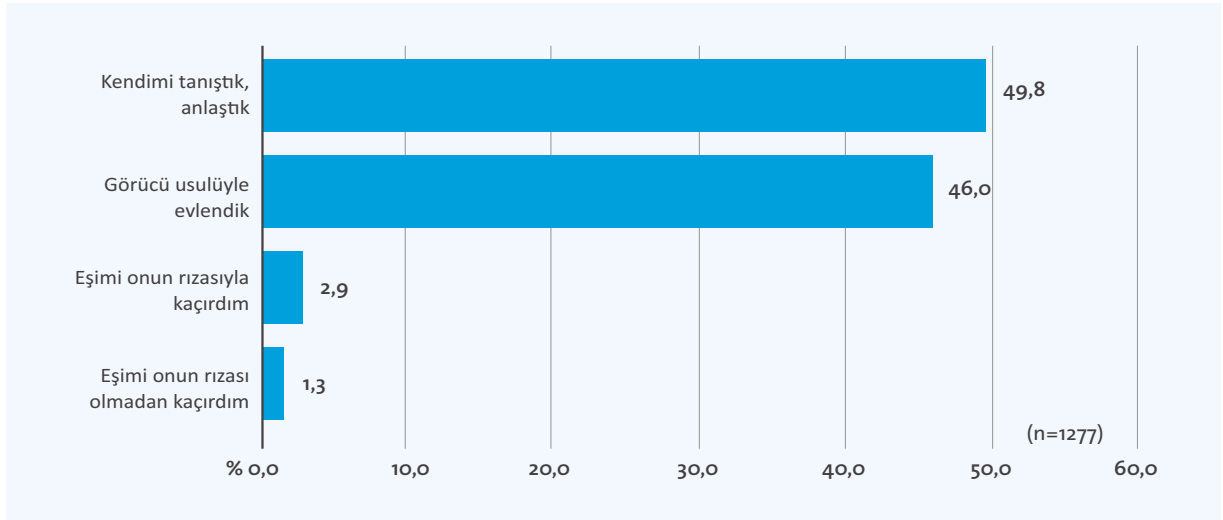
Evli katılımcıların büyük çoğunluğunun ilk evliliğidir (yüzde 98).

GRAFİK 29
İlk evlilik

Katılımcıların yarısı eşleriyle kendileri tanışıp evlenmişken, yarıya yakını da görücü usulüyle evlenmiştir. Eşini onun rızasıyla veya rızası olmadan kaçıranların oranı yüzde 4'tür.

GRAFİK 30
Katılımcıların evlenme şekli

Yaş düştükçe görücü usulü evlenme oranı azalmakta, tanışarak evlenme oranı artmaktadır. 45 yaş ve üstü katılımcıların yüzde 63'ü görücü usulüyle, yüzde 31,5'iye tanışarak evlenmiştir. 18-24 yaş grubundaysa bu oranlar sırasıyla yüzde 21 ve yüzde 79'dur.

Bucak ya da köylerde yaşayanların il veya ilçe merkezlerinde yaşayanlara göre, az da olsa, daha yüksek oranda görücü usulü evlilik yaptığı görülmektedir. Bucak ya da

köyde yaşayanların yarısı görücü usulü evlilik yapmıştır. Bu oran, ilçelerde yüzde 45, il merkezlerindeyse yüzde 43'tür. Bucak ya da köylerde yaşayan katılımcılar arasında kaçırarak evlenme (eşin rızasıyla ya da rızası dışında) oranı görece yüksektir (yüzde 7).

Son olarak AB SES grubunda olan katılımcıların yüzde 75,5'i eşiyile kendisi tanışarak evlenmişken, bu oran git-tikçe azalarak D grubunda yüzde 29'a düşmektedir. Ters

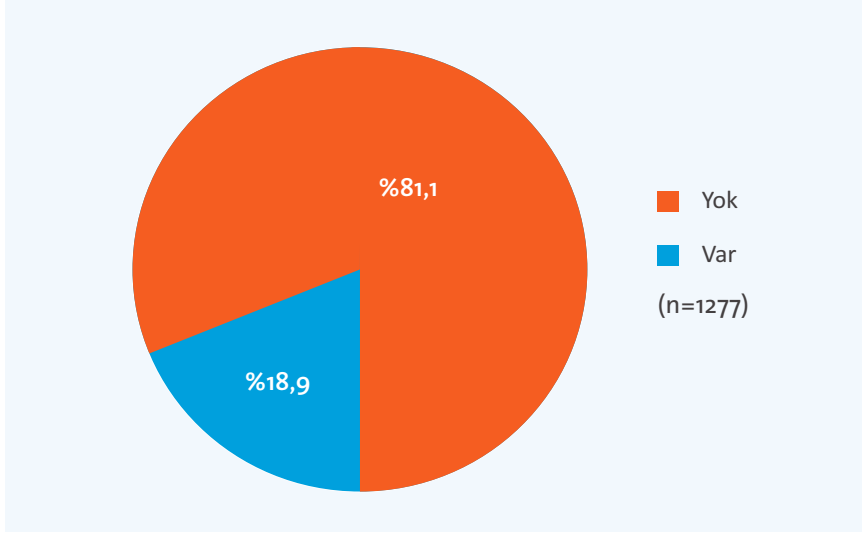
durum görücü usulü evlenmelerde görülmektedir. AB grubundakilerin yüzde 21'i görücü usulü evlilik yapmışken, D grubundakiler arasında görücü usulü evlenenlerin oranı yüzde 66'dır.

ÇEZE'ye en olumsuz bakanlar eşleriyle kendileri tanışıp anlaşılanlardır (ÇEZE endeks skoru 1,86). En olumlu

bakanlar ise eşini onun rızası olmadan kaçırانlardır (ÇEZE endeks skoru 2,30). Görücü usulü evlenmiş olanların ÇEZE endeks skoru 1,99'dur.

Evli katılımcıların yaklaşık beşte biri bir akrabasıyla evlidir.

GRAFİK 31
Akraba evliliği

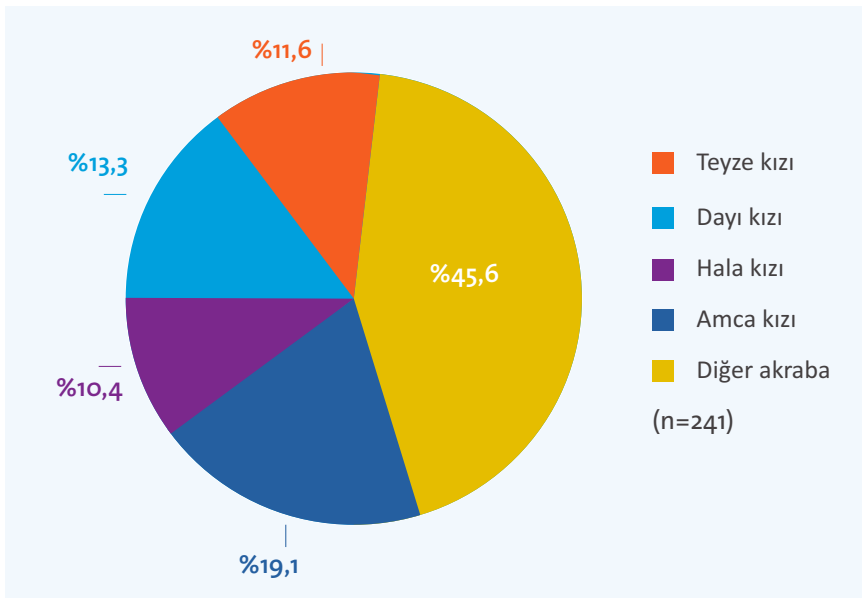
Görece yaşlı katılımcılar arasında akraba evliliği daha yaygındır (yüzde 22). Yaş azaldıkça akraba evliliği de azalmakta, 18-24 yaş gurubunda yüzde 16'ya gerilemektedir.

Katılımcıların doğduğu yerleşim yerinin de akraba evliliklerinin gerçekleşmesiyle doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında bucak ya da köyde doğmuş evli katılımcıların yüzde 28'i en az bir kez akraba evliliği yapmışken, bu oran ilçe merkezinde doğanlarda yüzde 17, il merkezinde doğanlarda yüzde 13'tür.

Akraba evliliği oranı SES grubu düştükçe yükselmektedir. AB grubunda akrabasıyla evlenenlerin oranı yüzde 8 iken, D grubunda bu oran yüzde 30'a kadar çıkmaktadır.

Akrabasıyla evli 214 kişinin yarısından fazlası birinci derece kuzenleriyle evliyken (amca kızı yüzde 19, dayı kızı yüzde 13, teyze kızı yüzde 12 ve hala kızı yüzde 10), geri kalanlar başka akrabalarıyla evlidir.

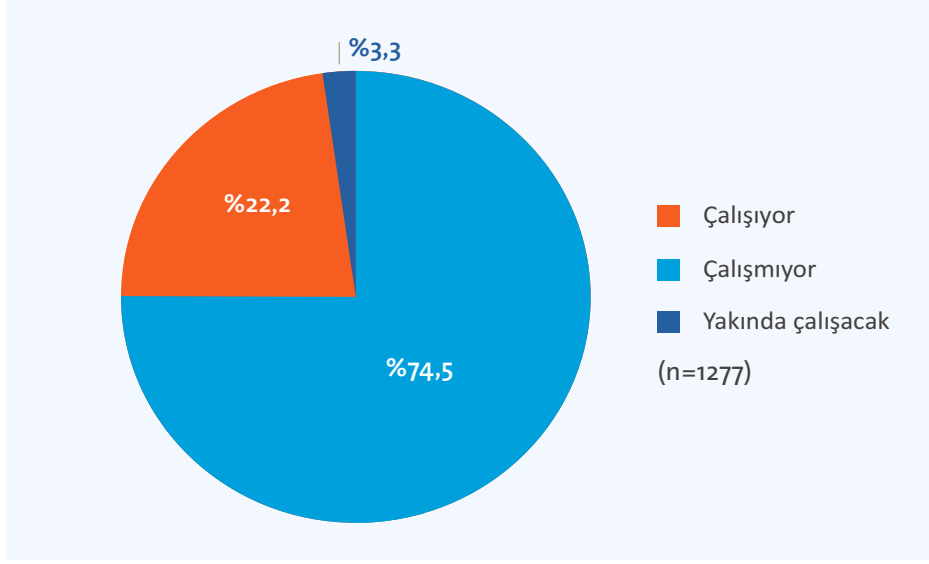
GRAFİK 32
Evli olunan akraba

Bu bölümde son olarak katılımcıların eşlerinin çalışma durumlarına bakılmıştır. Eşlerin dörtte üçü çalışmamaktadır.

Çalışan ve yakında çalışacak eşi olanların oranı yüzde 25,5'tir.

GRAFİK 33
Eşin çalışması

İl merkezinde doğan katılımcıların eşleri, ilçe merkezi, bucak ya da köylerde doğan katılımcıların eşlerine göre daha yüksek oranda çalışmaktadır (sırasıyla yüzde 29, yüzde 21 ve yüzde 15).

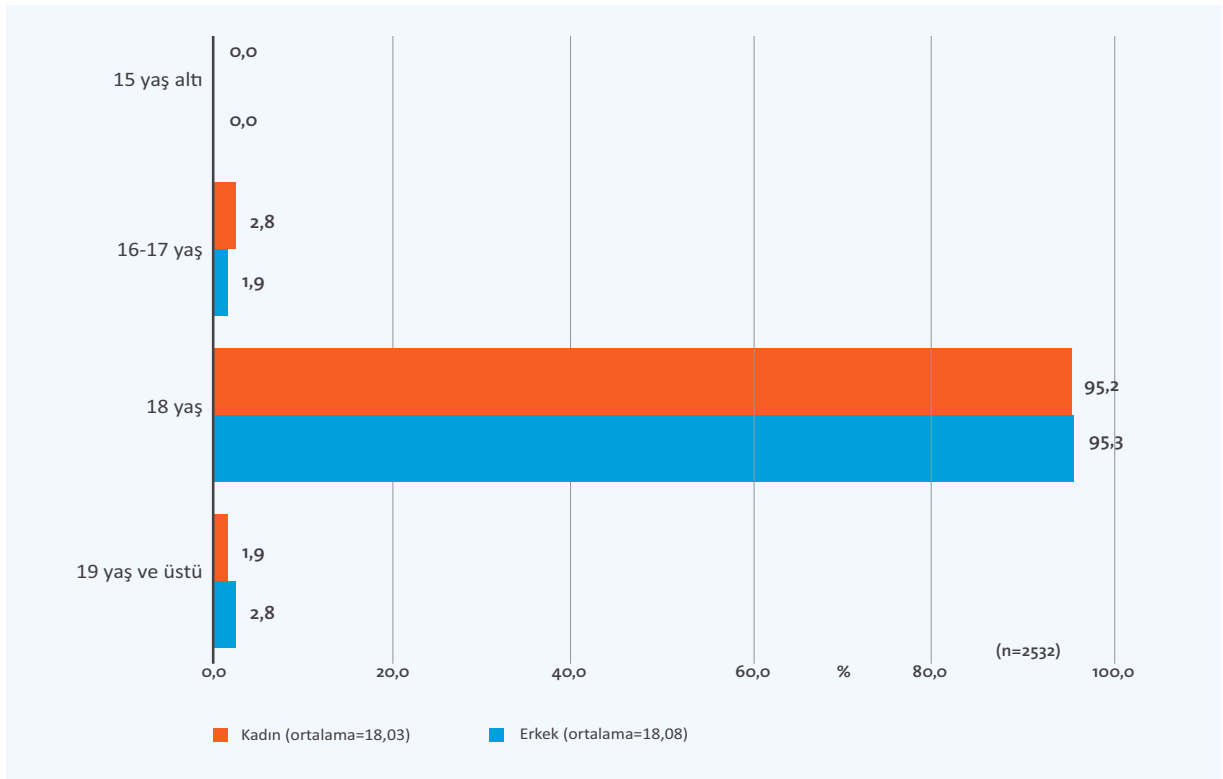
AB grubu katılımcıların yüzde 58'inin eşi çalışmaktadır. Bu oran C1 grubu için yarı yarıya azalmakta, D grubundaysa yüzde 5'e kadar gerilemektedir.

3.3.5

ÇEZE bilinirlik

Araştırmaya katılanlar esas olarak Türkiye'deki yasal evlilik yaşının kaç olduğunu bilmektedir. Bu konuyu yanlış bilenlerin oranı yüzde 5'tir.

GRAFİK 34
Yasal evlilik yaşı

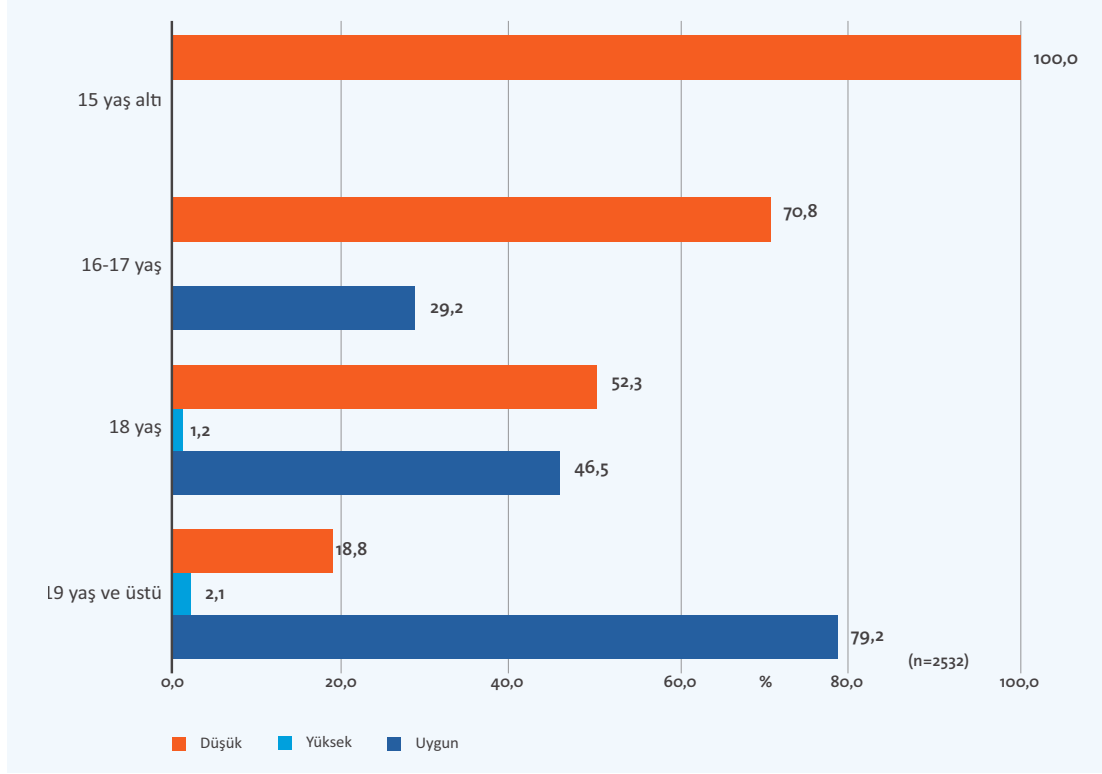

Kadınlar için yasal evlilik yaşı olarak 18 yaşını belirtenlerin yüzde 52'si bu yaş sınırlamasını düşük bulmakta, yani

yasal evlilik yaşının yükseltilmesi gerektiğini düşünmektedir. Yüzde 46,5'i için bu yaş sınırlaması uygundur.

GRAFİK 35

Yasal evlilik yaşının uygunluğu- Kadın

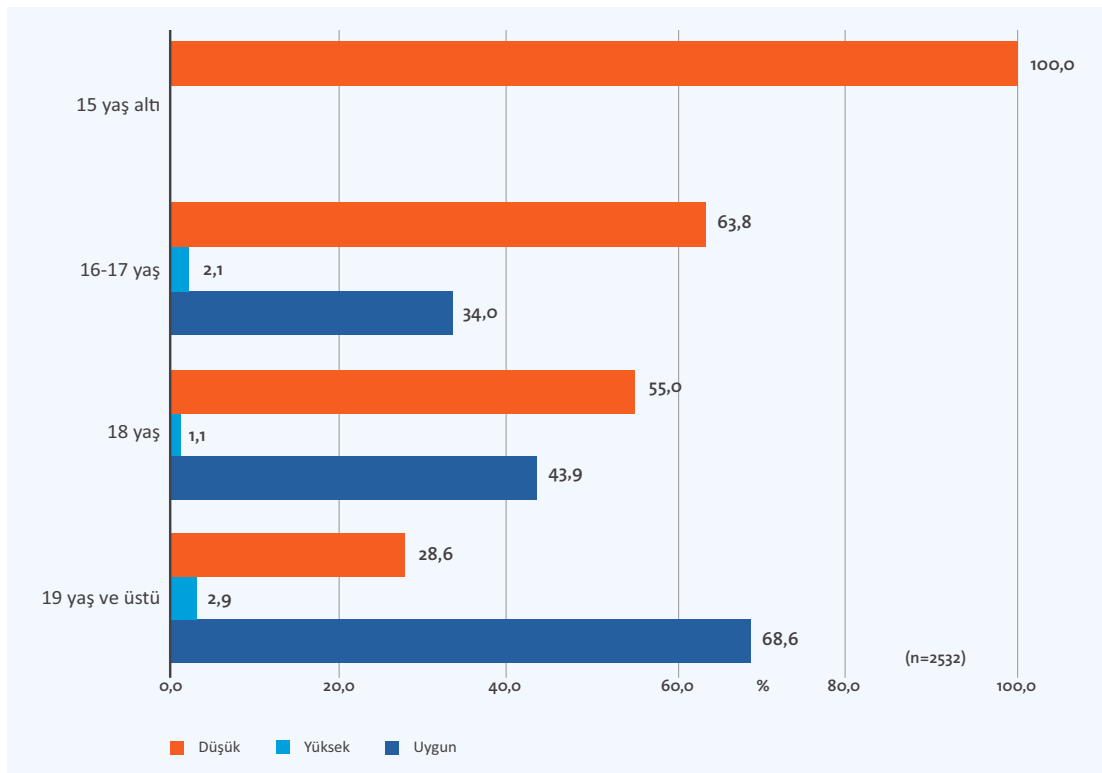

Erkekler konusunda da yasal evlilik yaşına bakış kadınlara paraleldir. Yasal evlilik yaşını doğru bilen katılımcıların

yüzde 55'i erkekler için bu yaş sınırını düşük bulmaktadır. Yüzde 44'ü içinse bu yaş sınırlaması uygundur.

GRAFİK 36

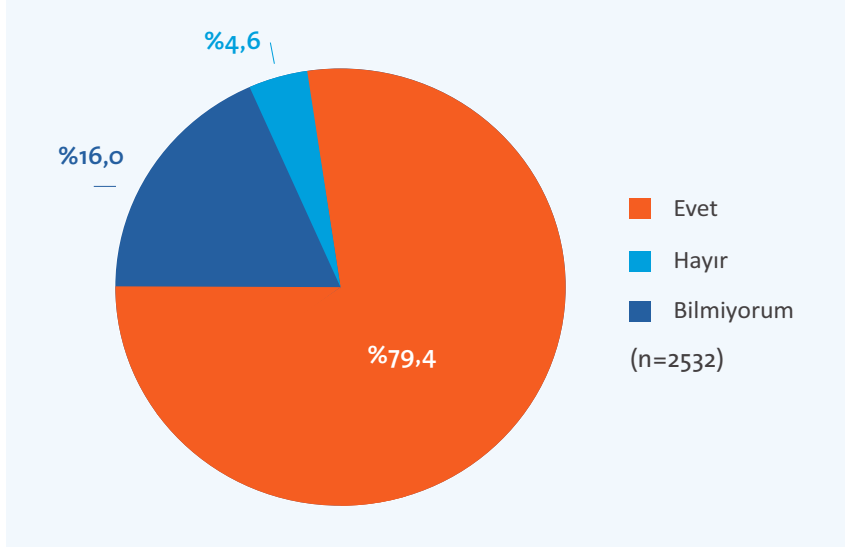
Yasal evlilik yaşının uygunluğu- Erkek

Görüşülen kişilerin yüzde 80'e yakını yasaların izin verdiği yaşta önce yapılan evliliklerin cezasının olduğunu

belirtmiştir. Katılımcıların yüzde 16'sının bunun cezasının olup olmadığını bilmemesi dikkat çekicidir.

GRAFİK 37
Erken yaşta evliliklere ceza

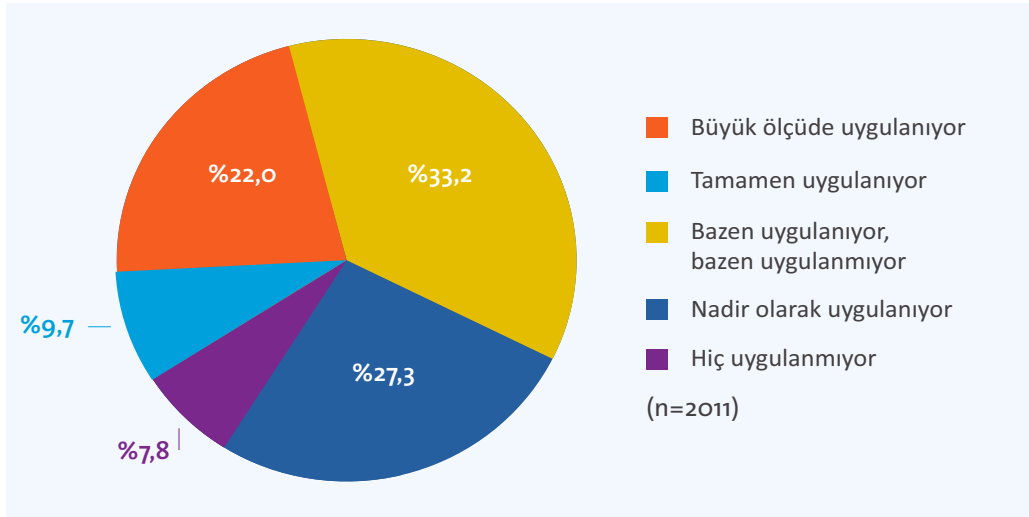

15-17 yaş grubundaki katılımcıların yüzde 29'u yasaların izin verdiği yaşta önce yapılan evliliklerin cezası olup olmadığını bilmediğini belirtmiştir. Buna ek olarak yüzde 5'i de bunun cezası olmadığını söylemiştir. Dolayısıyla bu yaş grubundaki gençlerin yüzde 34'ü, her üç gençten biri, erken evliliklerde ceza uygulaması konusunda doğru bilgiye sahip değildir. Bu düzeyde olmasa da doğum yerinin kentsel veya kırsal yerleşim yeri olmasının yarattığı farklar vardır. İl merkezlerinde doğanların yüzde 19'u (hayır + bilmiyorum diyenler) erken evlilikte ceza konusunda doğru bilgiye sahip değilken, bu oran ilçe merkezlerinde doğanlar için yüzde 21, bucak ya da köylerde doğanlar için yüzde 23'tür.

SES açısından incelendiğinde D grubunda yer alan her dört katılımcıdan biri bu konuda bir ceza olduğunu düşünmemektedir ya da konu hakkında bilgisi yoktur. Bu oran SES yükseldikçe azalır A grubu için yüzde 14'e gerilemektedir.

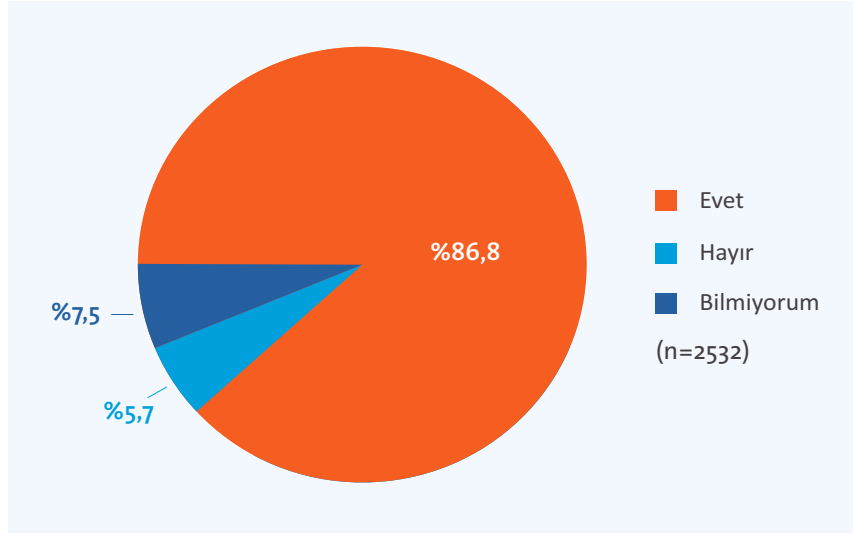
Yasaların izin verdiği yaşta önce yapılan evliliklerin cezası olduğunu düşünenlerin yüzde 8'i bu cezaların hiç uygulanmadığı görüşündedir. Katılımcıların dörtte üçü ise cezaların nadiren uygulandığını belirtmiştir. Cezaların büyük ölçüde ve bütünüyle uygulandığını belirtenlerin oranı yüzde 32'dir (sırasıyla yüzde 22 ve yüzde 10).

GRAFİK 38
Cezaların uygulanması

Katılımcıların büyük çoğunluğu (yüzde 87) devletin evlenme yaşına ilişkin kanun ve kural koymasını doğru bulmaktadır.

GRAFİK 39
Devletin evlenme yaşını belirlemesi

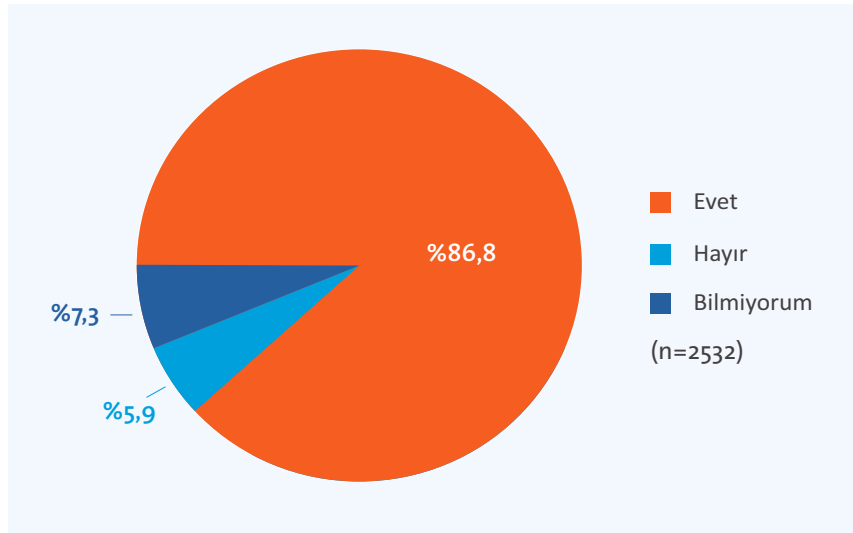

Devletin evlenme yaşına ilişkin kanun ve kural koymasını doğru bulmayanların yüzde 17'sinin eşinin yaşı (ilk evlendiğinde) 18'in altındadır. Bu, genel ortalamanın (yüzde 9) iki katına yakındır. Bu gruba dahil olanların yüzde 38'i kadınları 16 yaşından itibaren yetişkin olarak görmektedir, bu oran genel örnekleme yüzde 23'tür. Yine evlenme yaşına ilişkin kanun ve kural koyulmasını doğru bulmayanların yüzde 21'i kadınlar için 18 yaş altı evlilikleri kabul edilebilir bulmaktadır (bu oran genel örnekleme sadece yüzde 3'tür). Bu katılımcıların

yüzde 41'i "eşler arası yaş farkı çok değilse, erken yaşta evlenmeleri sakıncalı değildir" ifadesine katılmaktadır. Son olarak, bu kişilerin yüzde 44'ünün çevresinde kız çocuğunu 18 yaşından önce evlendirmiş birileri vardır (genel örnekleme yüzde 19).

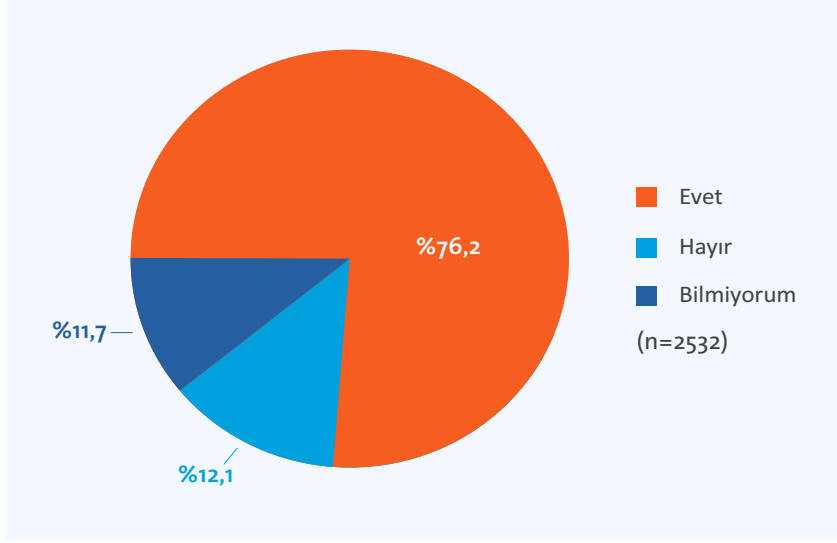
Görüşülen kişilerin yüzde 87'si kanunlarla kız çocukların erken yaşta evlendirilmesinin önüne geçilmesi gerektiğini düşünmektedir.

GRAFİK 40
Kanunlarla erken yaşta evliliğin önüne geçilmesi

Kanunlarla kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesinin önüne geçilebileceğini düşünenlerin oranıysa yüzde 76'dır.

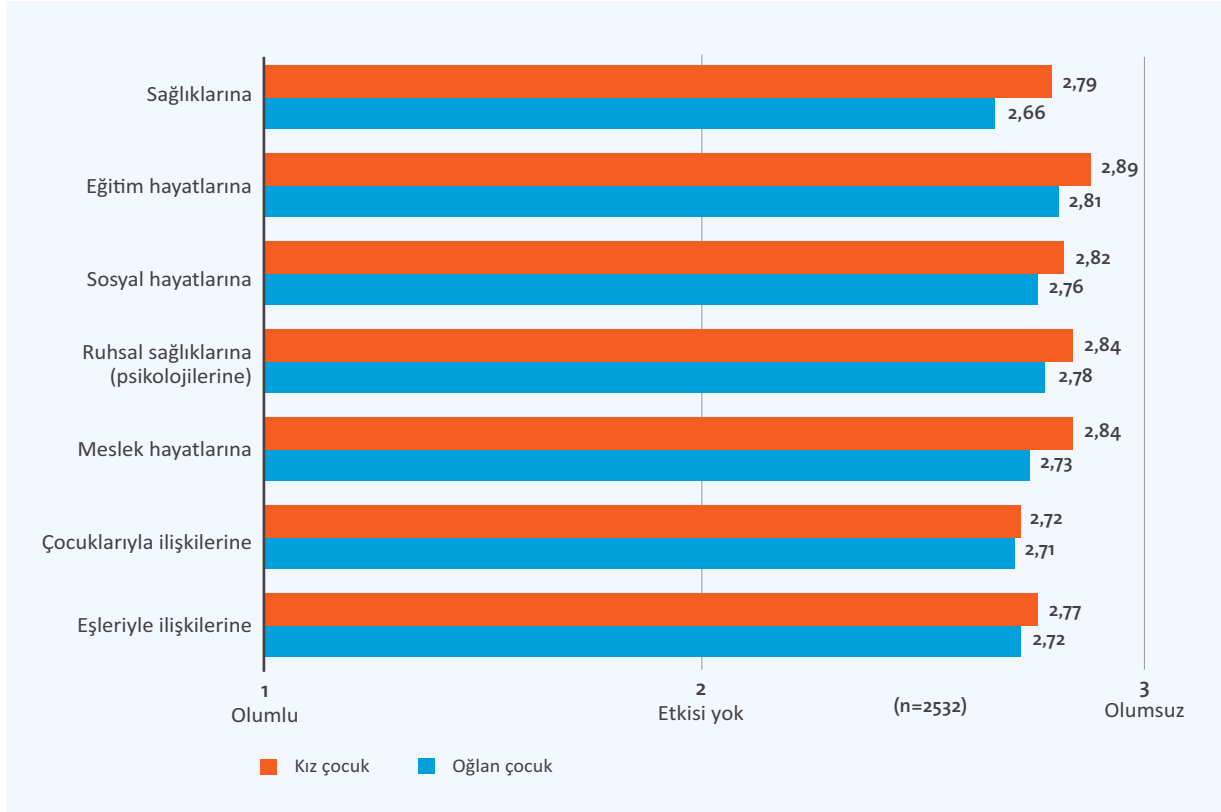
GRAFİK 41
Kanunlarla erken yaşta evliliğin önüne geçilebilmesi

Katılımcılara çeşitli konularda erken yaşta evliliklerin kız ve oğlan çocuklarına etkisi sorulmuştur. Katılımcılar tüm konularda kız ve oğlan çocukların olumsuz etkilendiği görüşündedir. Özellikle fiziksel ve ruhsal sağlık, eğitim,

meslek hayatı ve sosyal hayat açılarından kız çocukların oğlan çocuklara göre erken yaşta evliliklerden daha olumsuz etkilendiği görüşü yaygındır.

GRAFİK 42
Erken yaşta evliliklerin etkisi

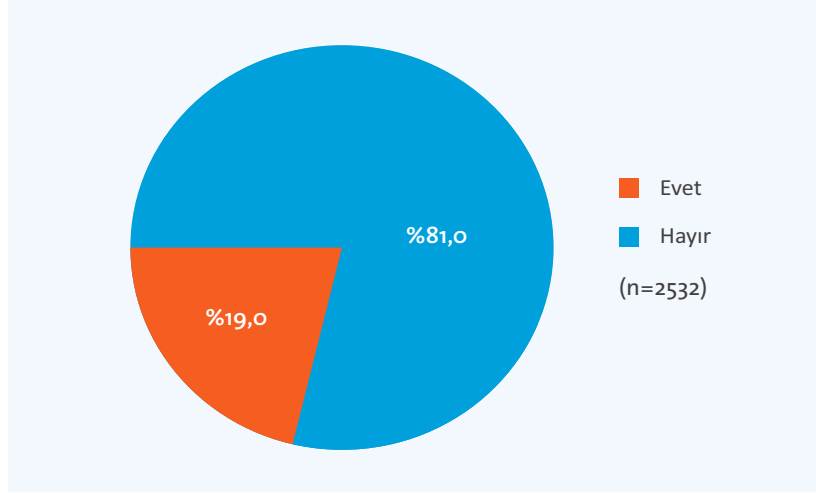

3.3.6

ÇEZE yaygınlık

Katılımcıların beşte birinin çevresinde kız çocuğunu 18 yaşından önce evlendiren birileri vardır.

GRAFİK 43
Çevrede kız çocuklarını erken evlendirme

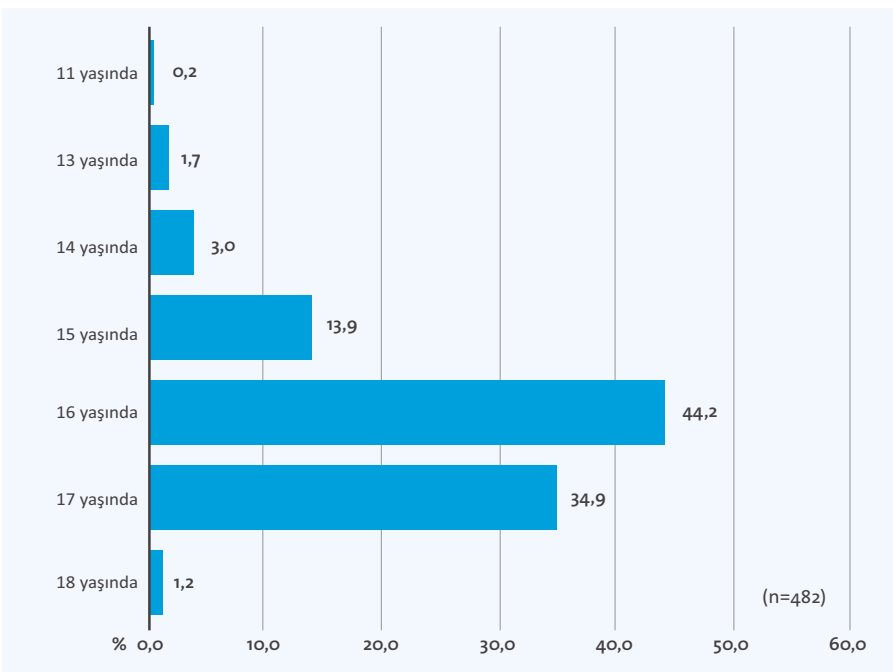
Veriler katılımcıların doğum yerleri açısından incelendiğinde il merkezlerinde doğanların yüzde 15'inin çevresinde erken yaşta evlendirilmiş bir kız çocuğu olduğu görülmektedir. İlçe merkezlerinde bu oran yüzde 19'a çıkmaktadır. Bucak ve köylerde doğanlarına yüzde 27'sinin çevresinde erken evlendirilmiş bir kız çocuğu vardır.

Katılımcıların oturdukları bölgeye bakıldığında çevresinde 18 yaşından önce evlendirilmiş bir kız çocuğu

bulunanların yüzde 22'si Güneydoğu Anadolu bölgesinde ikamet etmektedir. Bunu daha sonra Akdeniz (yüzde 14), İstanbul (yüzde 12), Ortadoğu Anadolu (yüzde 12) ve Ege (yüzde 11) bölgeleri izlemektedir.

Sosyoekonomik statünün ÇEZE yaygınlığı açısından önemli bir belirleyici olduğu söylenebilir. Buna göre AB, C1, ve C2 gruplarında çevresinde erken evlendirilmiş kız çocuğu olanların oranı yüzde 16'yla yüzde 19 arası dalgalanırken bu oran D grubunda yüzde 33'tür.

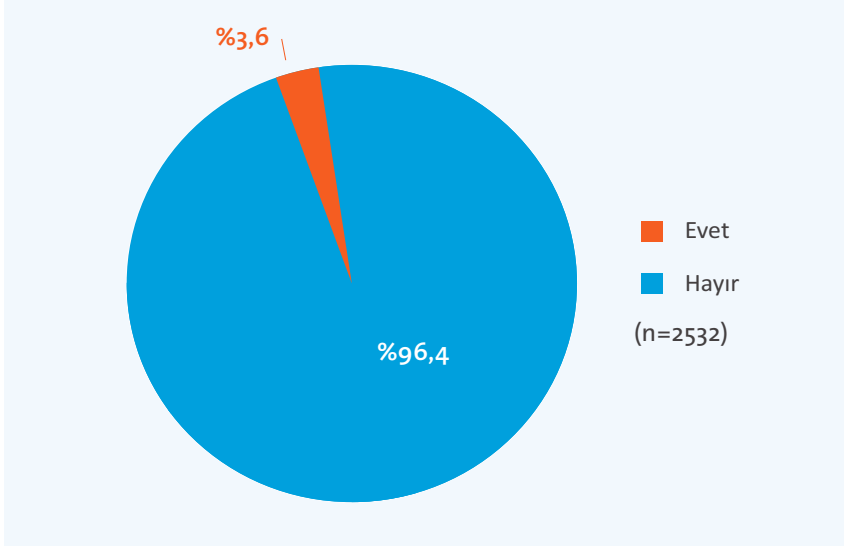
GRAFİK 44
Erken evlendirilen kız çocukların yaşı

Katılımcıların çevresinde zorla evlendirmeye daha az rastlanmaktadır (yüzde 4). Bu ve bir önceki sorudan

hareketle katılımcıların 18 yaş altı evliliklerin çoğunluğunu zorla evlilik kategorisine koymadıkları anlaşılmaktadır.

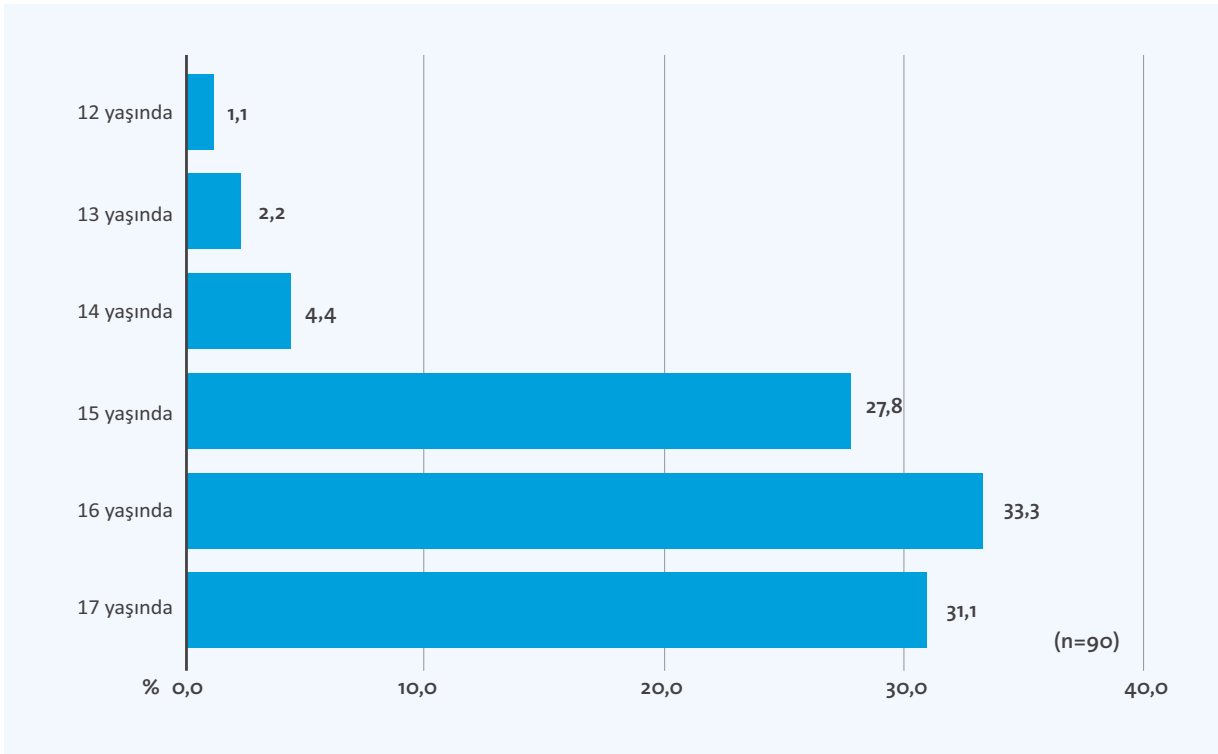
GRAFİK 45
Çevrede kız çocukları zorla evlendirme

Zorla evlendirilen kız çocuklarının yüzde 31'i 17 yaşında, yüzde 33'ü 16 yaşında ve yüzde 28'i 15 yaşında

evlendirilmiştir. 15 yaşından küçük olup zorla evlendirilenlerin oranıysa yüzde 8'dir.

GRAFİK 46
Zorla evlendirilen kız çocukların yaşı

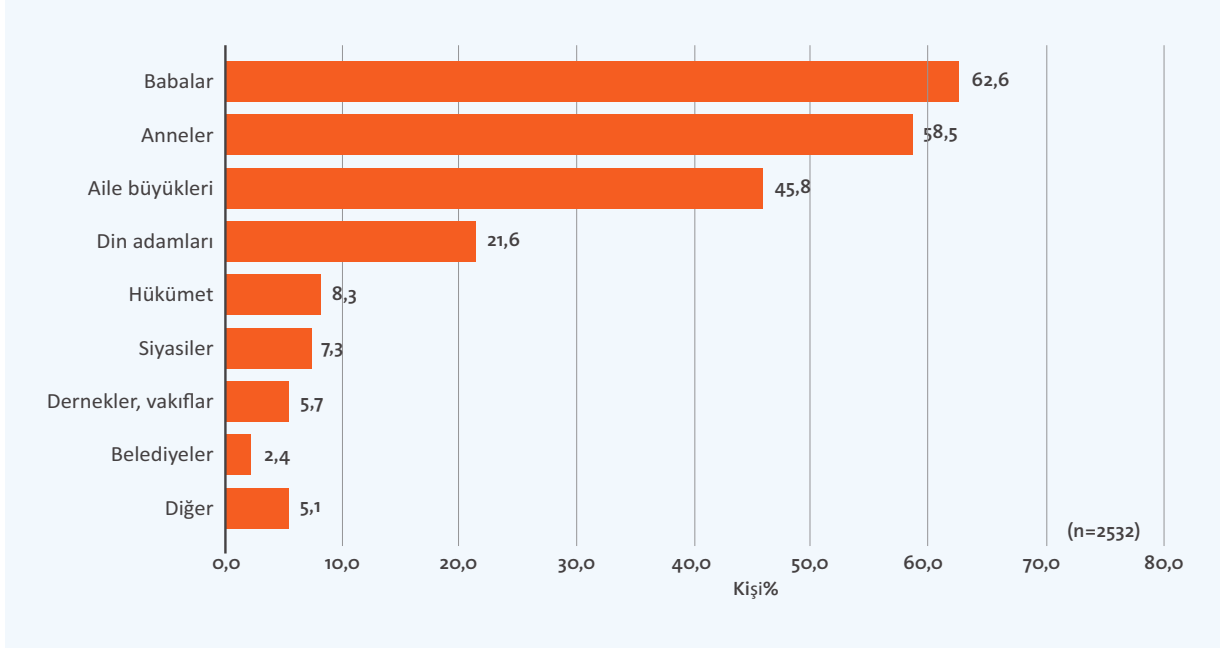

Katılımcılara erken evlendirme konusunda çocukları kimin yönlendirdiği sorulmuştur. En sık belirtilenler genelde aile üyeleri olmuştur. Babaların söylenme sıklığı yüzde 63, annelerin yüzde 58,5 ve aile büyüklerinin

yüzde 46'dır. Aile üyelerinin dışında din adamları da görece sık belirtilmiştir (yüzde 22).

GRAFİK 47

Erken evlendirme konusunda yönlendirenler

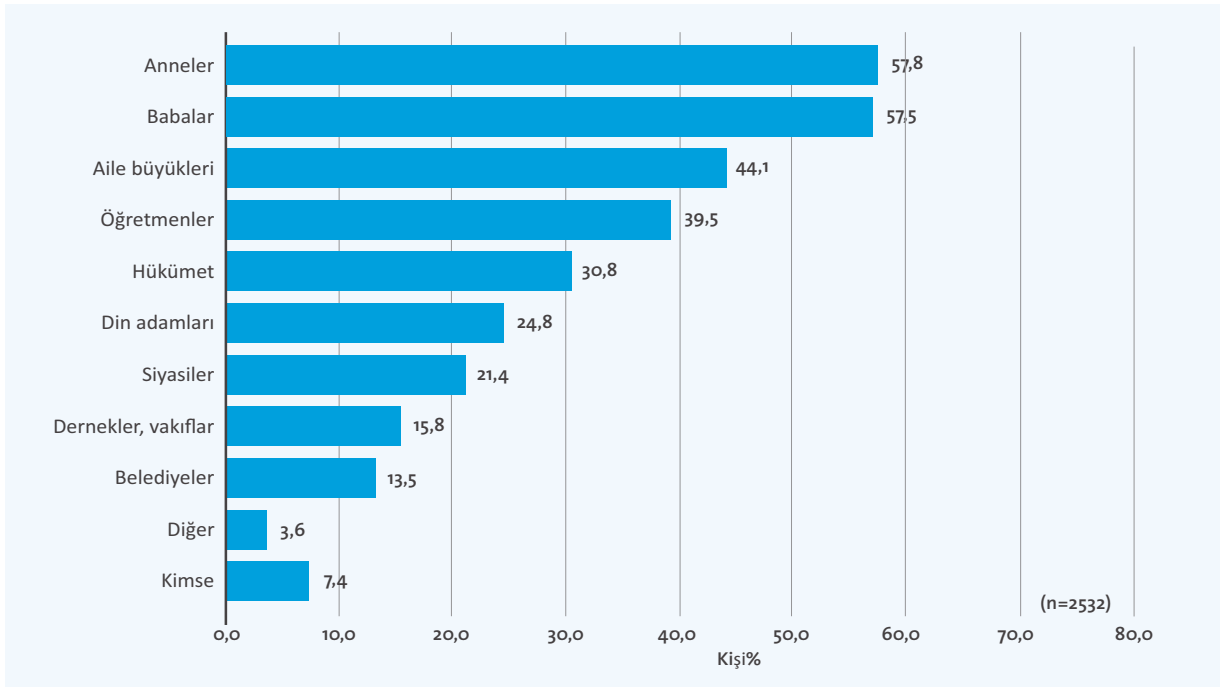

İzleyen soruda ise, görüşülen kişilere erken evlendirmeme konusunda çocukları kimin yönlendirebileceği sorulmuştur. Bu soruda da aile üyeleri öne çıkmaktadır. Annelerin ve babaların belirtilme sıklığı neredeyse aynıdır (sırasıyla yüzde 58 ve yüzde 57,5). Daha sonra aile büyükleri gelmektedir (yüzde 44). Aile üyeleri dışında

en çok önem atfedilen kişiler öğretmenlerdir (belirtilme sıklığı yüzde 39,5). Hükümet ve din adamlarının da bu konuda yönlendirme yapabileceği görece sık belirtilmiştir (sırasıyla yüzde 31 ve yüzde 25).

GRAFİK 48

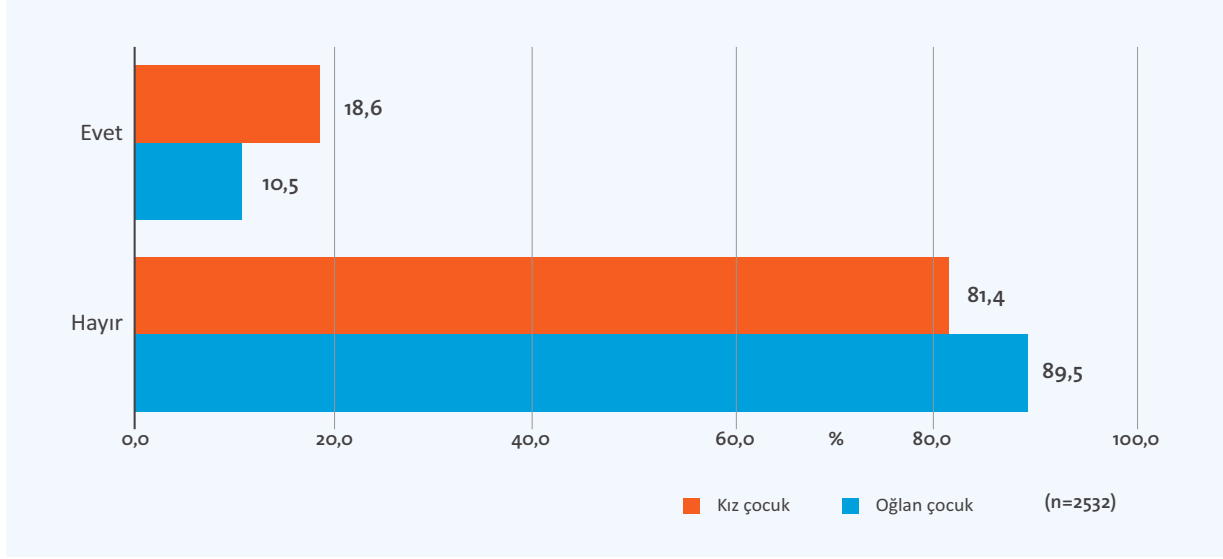
Erken evlendirmeme konusunda yönlendirebilecekler

Bu bölümde katılımcılara son olarak çevrelerinde erken evlilik dolayısıyla eğitim hayatına devam etmeyen bir kız ya da oğlan çocuk olup olmadığı sorulmuştur. Neredeyse her beş kişiden birinin çevresinde eğitim hayatına devam

etmeyen bir kız çocuğu vardır. Çevresinde erken evlilik dolayısıyla eğitimine devam edemeyen oğlan çocuğu olanların oranıysa yüzde 10,5'tir.

GRAFİK 49
Erken evlilik ve eğitim hayatı

Katılımcıların yaşadıkları bölgelere bakıldığında Akdeniz bölgesinde yaşayan neredeyse her üç kişiden birinin (yüzde 32) çevresinde eğitimini erken evlilik nedeniyle bırakmış bir kız çocuğu bulunmaktadır. Bu durumun en çok yaşandığı ikinci bölgeyse Güneydoğu Anadolu'dur (yüzde 15).

Katılımcıların doğum yerleri incelendiğinde benzer bir sıralamayla karşılaşılmaktadır. Çevresinde evlilik nedeniyle eğitim hayatını bırakmış bir kız çocuğu olanların arasında Akdeniz doğumluların oranı yüzde 28, Güneydoğu Anadolu doğumluların oranı yüzde 19'dur.

konuda anne ve baba arasında da önemli fark yoktur. Katılımcılar babalarından çok anneleriyle dertlerini paylaşmış ve daha çok anneler çocuklarının eğlenmesi için fırsatlar yaratmıştır.

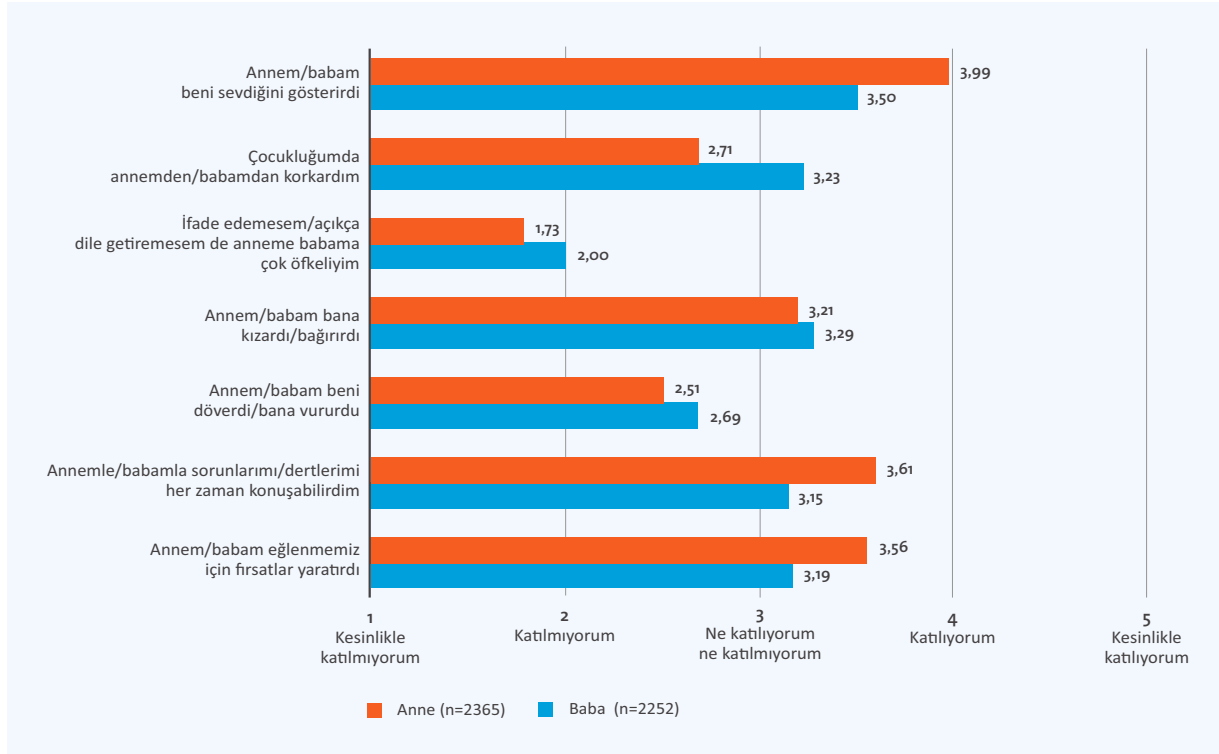
3.3.7

Çocukluk etkileri

Görüşülen kişilere çocukluk dönemlerinde anne ve babalarıyla ilişkilerine yönelik bir dizi önerme sunulmuş ve bunlara katılıp katılmadıkları sorulmuştur.

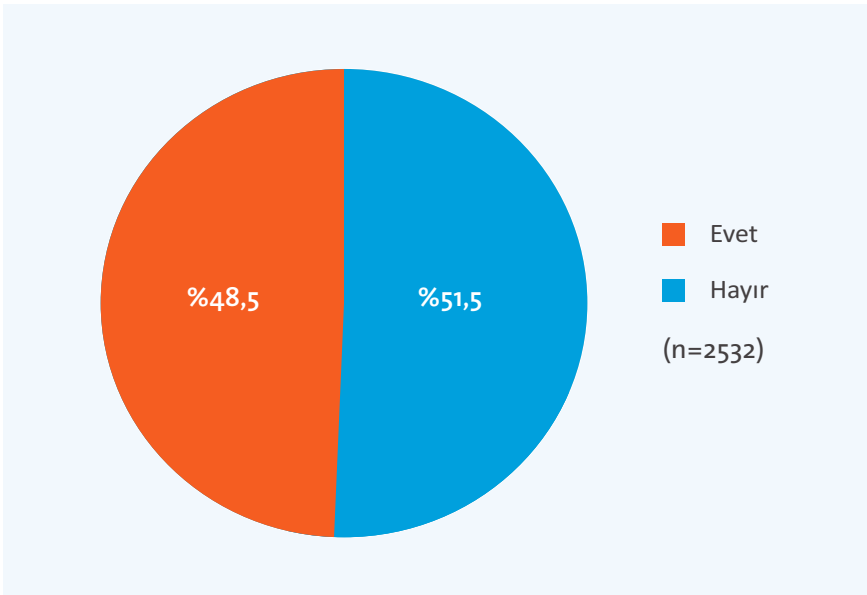
Katılımcılara göre, anneler çocuklarını sevdiğini babalara göre daha çok göstermektedir. Katılımcılar annelerinden çok babalarından korkmuştur ama esas olarak ne annelerine ne babalarına karşı öfke duymuştur. Görüşülen kişilerin hem anneleri hem de babaları onlara bazen kızmış veya bağırıştır. Fiziksel şiddet, sözlü şiddete göre daha azdır ama yok değildir, bu

GRAFİK 50
Anne babayla ilişki

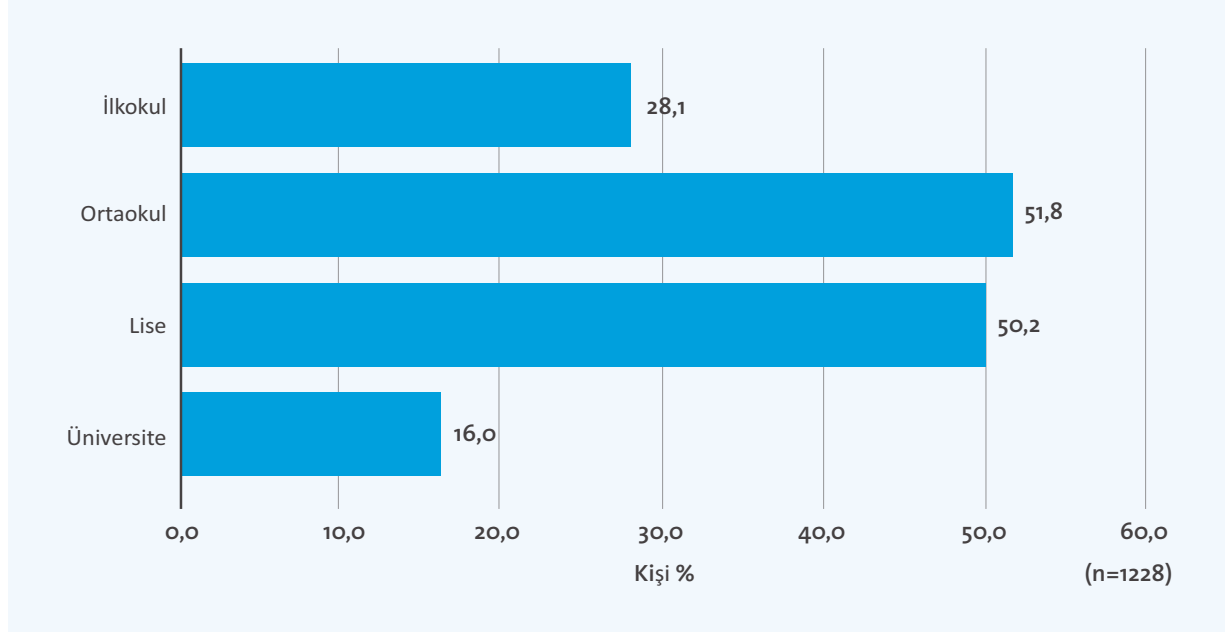
Araştırmaya katılanların neredeyse yarısı (yüzde 48,5) okusa bile erken yaşlarda bir işte çalışmıştır.

GRAFİK 51
Erken yaşta çalışma

Ortaokul ve lise yılları, okusa bile bir işte çalışan, 1228 kişi tarafından en fazla belirtilen dönem olmuştur (sırasıyla yüzde 52 ve yüzde 50). İlkokul döneminin belirtilme sıklığı da oldukça yüksektir (yüzde 28).

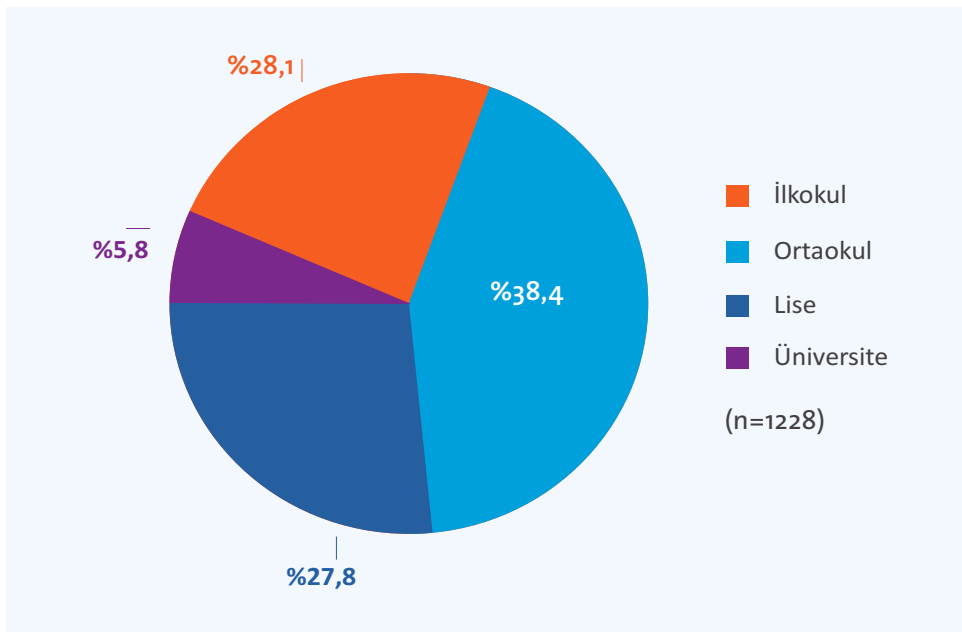
GRAFİK 52
Erken yaşta çalışılan dönem

Okula devam ederken, aynı zamanda bir işte de çalışanların yüzde 28'i ilk olarak ilkokul yıllarında çalışmaya başlamıştır. Ortaokul döneminde çalışmaya başlayanların oranı yüzde 38, lisede çalışmaya başlayanların

oranı yüzde 28'dir. İlk defa üniversitedeyken çalışanların oranıysa yüzde 6'dır.

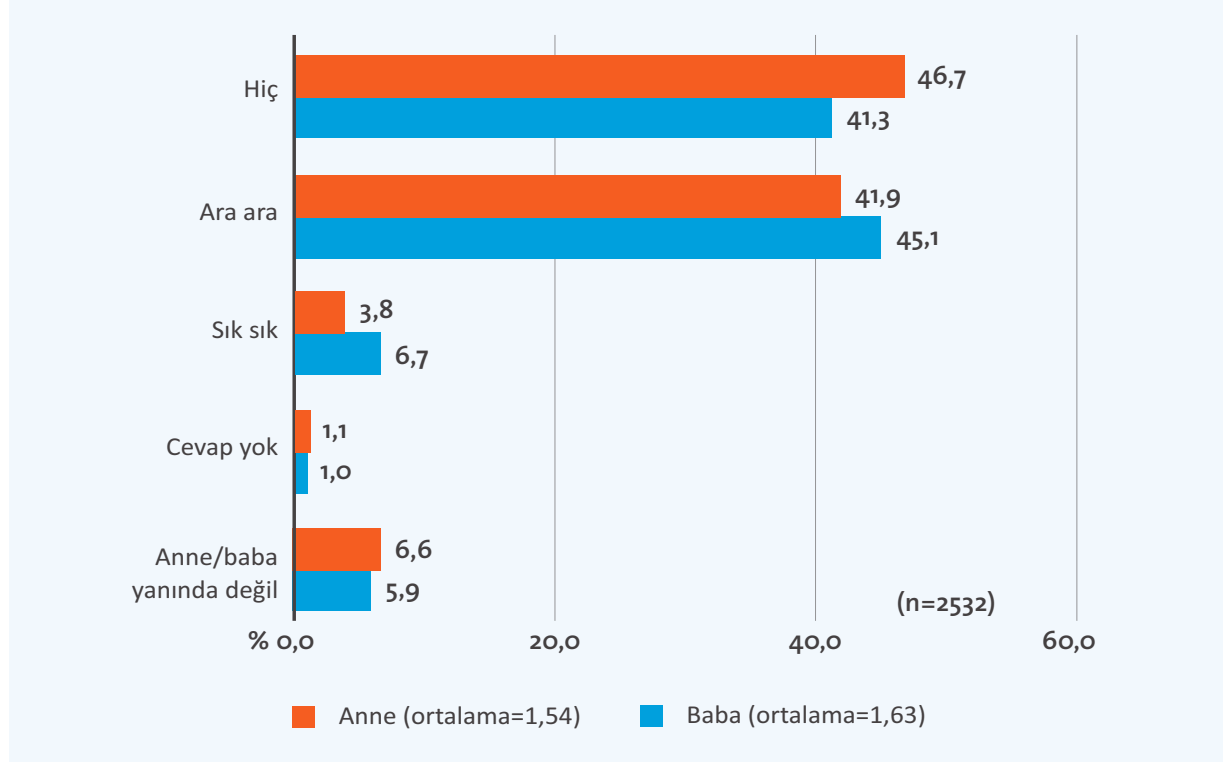
GRAFİK 53
Erken yaşta çalışmaya ilk başlanan dönem

Katılımcıların yüzde 47'si büyürken anneleri tarafından hiç dayağa maruz bırakılmamışken, babaları tarafından

hiç dayağa maruz bırakılmayanların oranı daha azdır (yüzde 41).

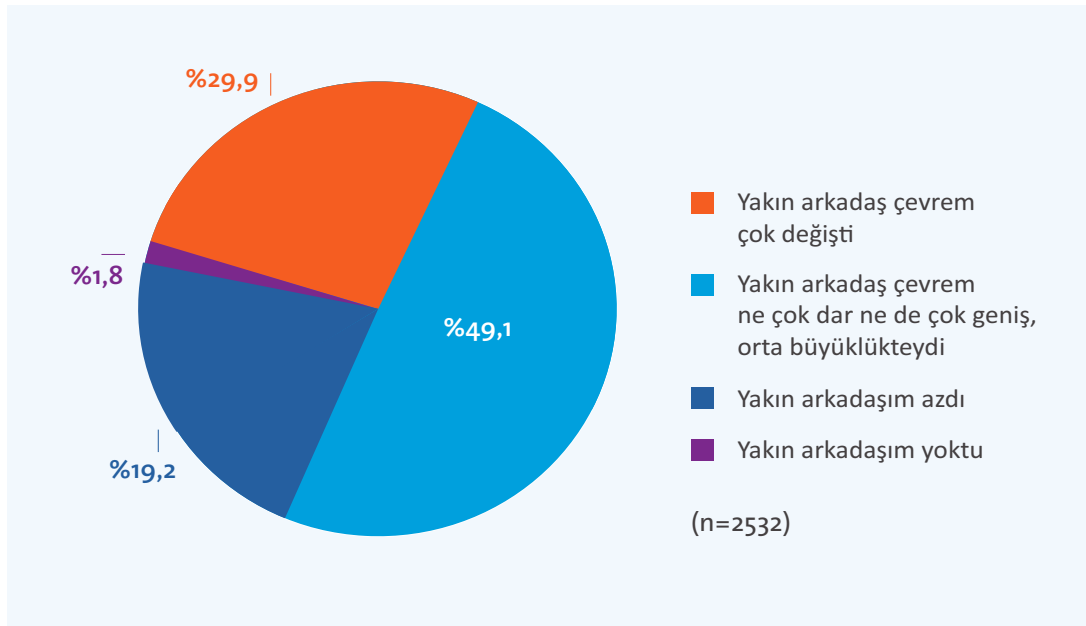
GRAFİK 54
Büyürken ailede dayak

Görüşülen kişilerin yaklaşık yarısı, 15-25 yaş arasıdayken sahip olduğu yakın arkadaş çevresini ne çok geniş ne de çok dar olarak tanımlamıştır. Çok geniş yakın arkadaş

çevresi olanların oranı yüzde 30, yakın arkadaşı az olanların oranı yüzde 19'dur.

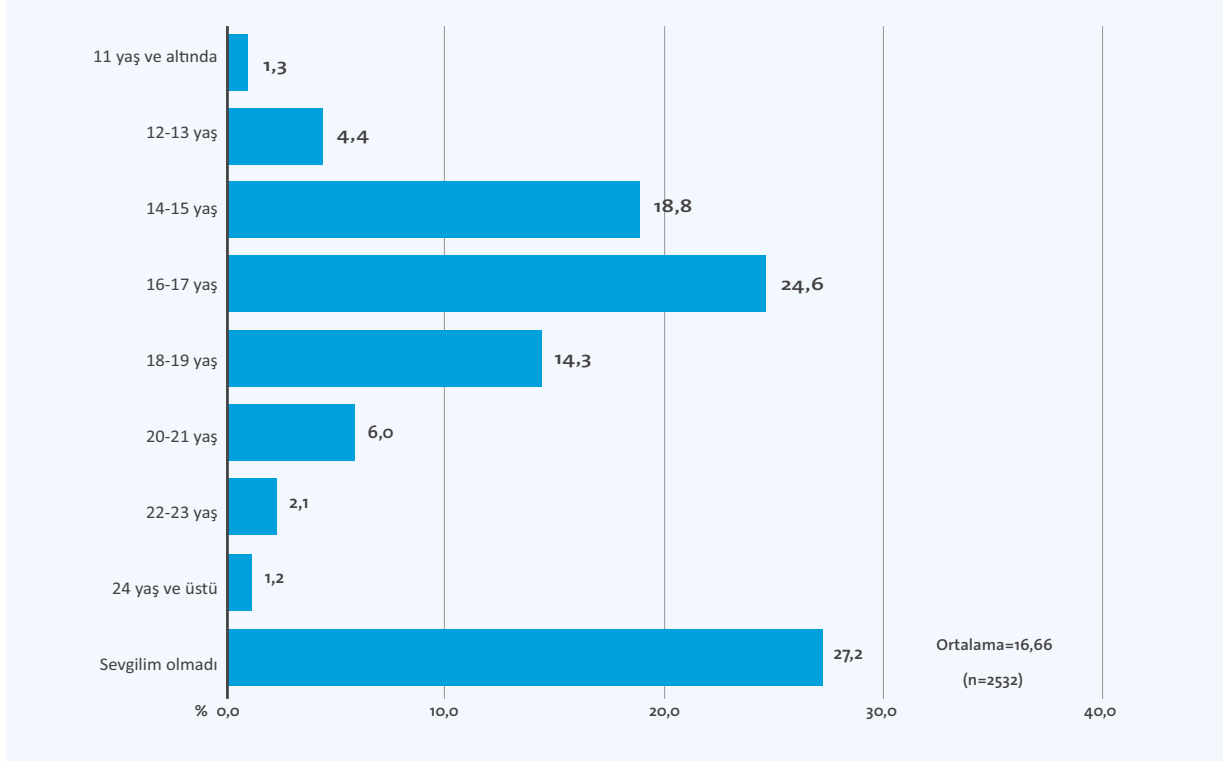
GRAFİK 55
Arkadaş çevresi

ÇEZE endeks skoru arkadaş çevresi azaldıkça artmaktadır. “Yakın arkadaş çevrem çok geniş” yanıtını verenlerin endeks skoru 1,82 iken “Yakın arkadaşım yoktu” yanıtını verenlerin endeks skoru 2,35’tir. Başka bir deyişle yakın arkadaş çevresi azaldıkça ÇEZE’ye daha olumlu bakılmaktadır. (ÇEZE endeks skoru için bkz. Tablo 19.)

Katılımcıların yüzde 27’sinin hiç sevgilisi olmamıştır. Diğer katılımcılarına ilk sevgilileri ortalama 16-17 yaşlarında olmuştur. 18 yaşında veya daha büyükken ilk defa sevgilisi olanların oranı yüzde 24’tür. 18 yaşından küçükken ilk sevgilisi olanların oranıysa yüzde 49’dur.

GRAFİK 56
Sevgililer

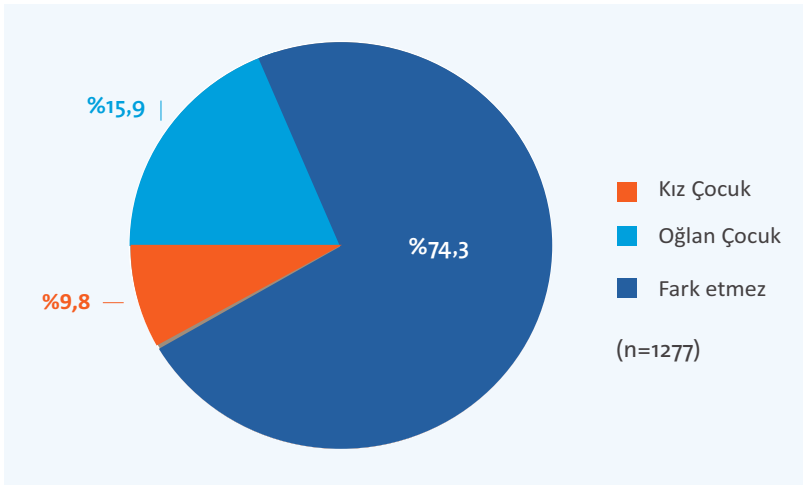

3.3.8

Oğlan çocuk sahibi olma ve erkeklığe ilişkin tanımlamalar

Görüşülen kişilere çocukluk dönemlerinde anne ve babalarıyla ilişkilerine yönelik bir dizi önerme sunulmuş ve bunlara katılıp katılmadıkları sorulmuştur.

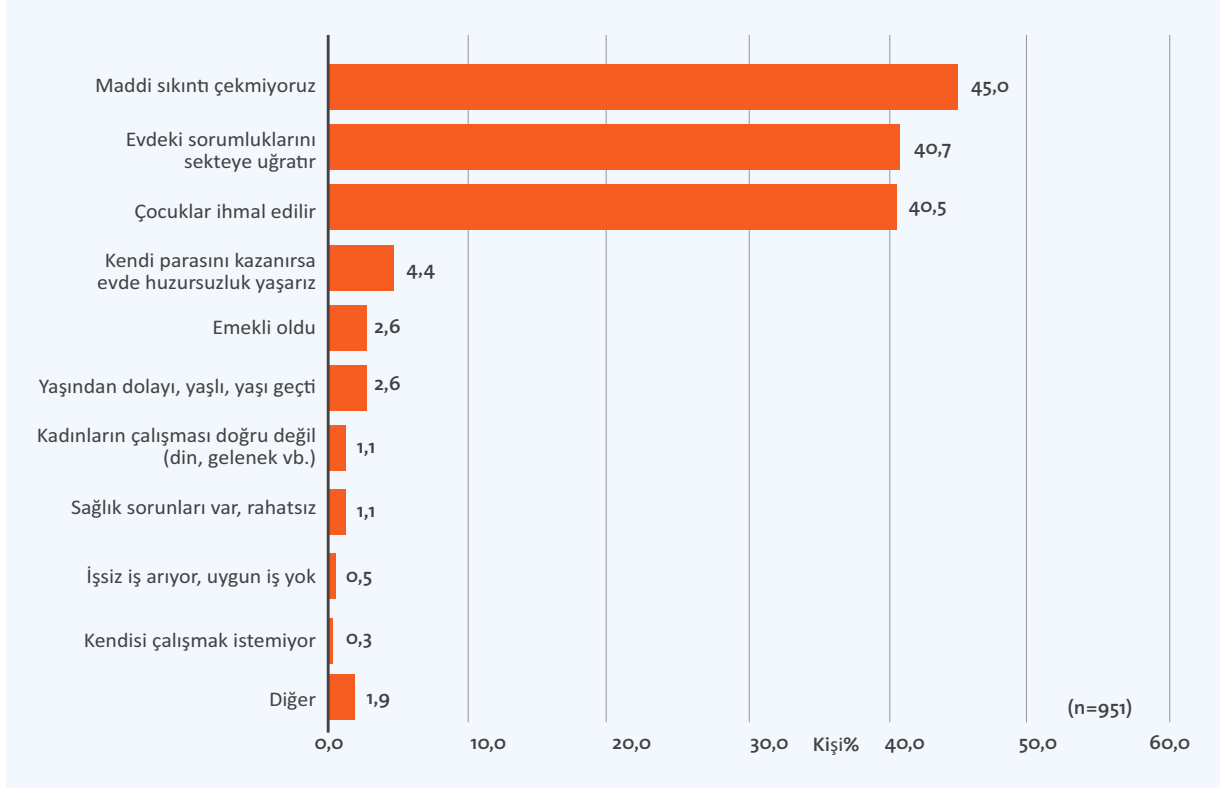
GRAFİK 57
Çocuk tercihi

Eşleri çalışmayan, yakın zamanda da çalışmayacak katılımcılara bunun nedenleri sorulmuştur. En çok öne çıkan cevap yüzde 45 belirtilme sıklığıyla maddi

sıkıntı çekilmediğidir. Evdeki sorumlulukların sekteye uğrayacağı ve çocukların ihmal edileceği en sık söylenen öteki iki nedendir (sırasıyla yüzde 41 ve yüzde 40,5)

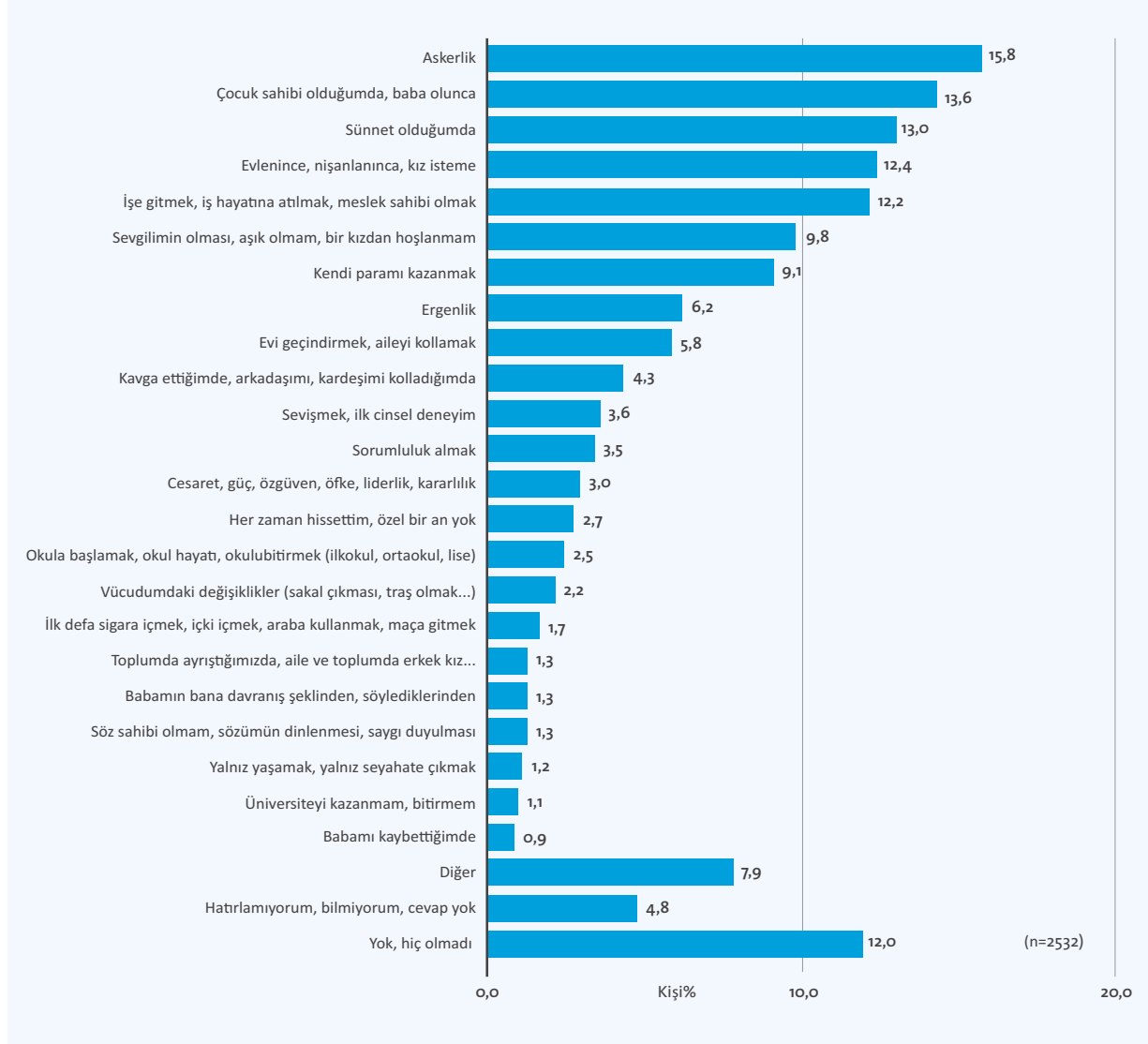
GRAFİK 58
Eşlerin çalışmama nedeni

Araştırmaya katılanlara erkek olduklarını hissettiren olaylar ya da durumlar sorulmuştur. Askerlik en sık dile getirilen durumdur (belirtilme sıklığı yüzde 16). Buna ek olarak, baba olmak (yüzde 14), sünnet olmak (yüzde

13), evlenmek (yüzde 12), iş hayatına atılmak (yüzde 12), sevgilinin olması (yüzde 10) ve kendi parasını kazanmak (yüzde 9) sıklıkla dile getirilmiştir.

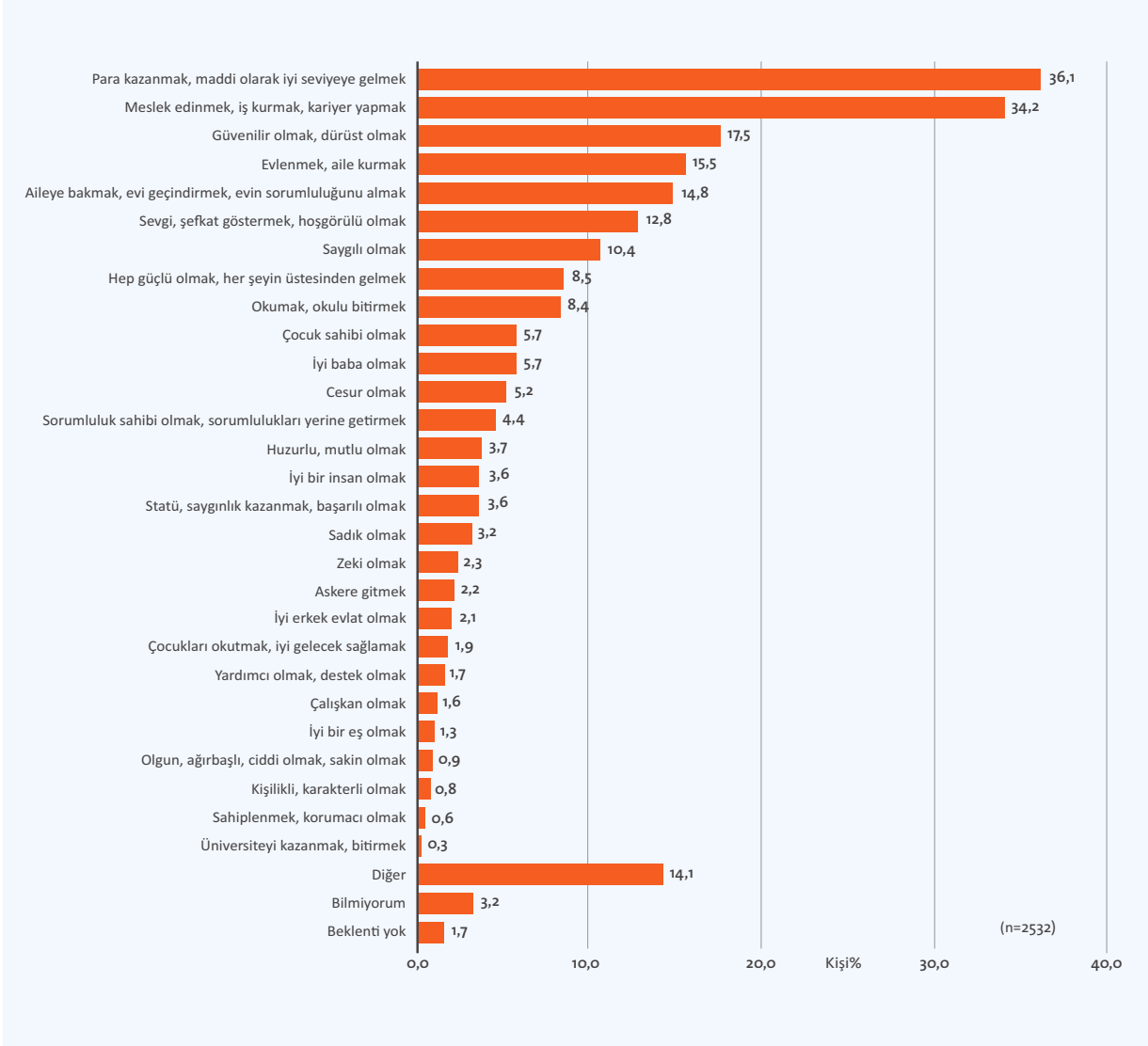
GRAFİK 59 Erkek olmak

Katılımcılar, insanların onlardan bir erkek olarak beledikleri şeyler arasında para kazanmayı ve meslek edinmeyi ilk sıraya koymuşlardır (sırasıyla yüzde 36 ve yüzde 34). Güvenilir olmak (yüzde 17,5), evlenmek

(yüzde 15,5) ve aileye bakmak (yüzde 15) insanların erkeklerden öncelikli olarak beledikleri diğer konulardır.

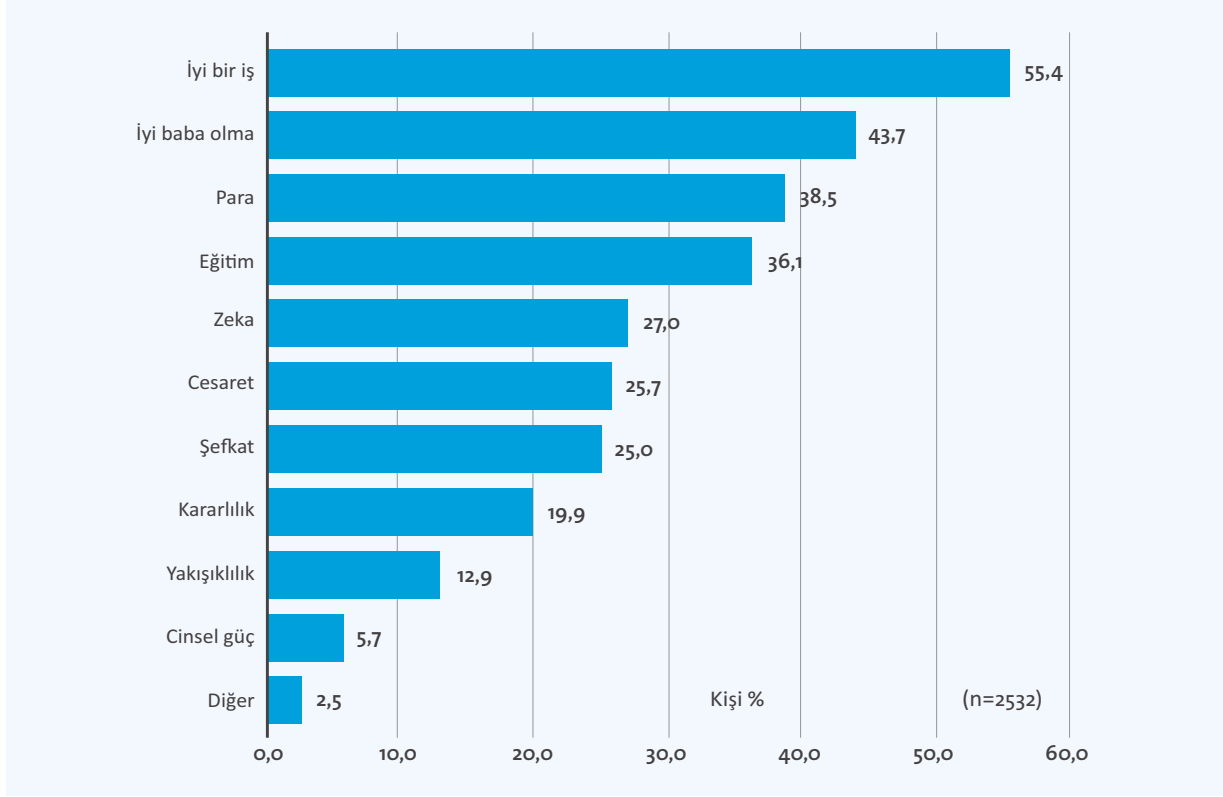
GRAFİK 60
Erkeklerden beklenenler

Katılımcılara bir erkekte olması gereken en önemli üç özellik sorulmuştur. Erkeğin iyi bir işinin olması en sık belirtilen özelliktir (yüzde 55). İyi bir baba olmak (yüzde

44), parası olmak (yüzde 38,5) ve eğitimli olmak da (yüzde 36) sık belirtilen özellikler arasında yer almaktadır.

GRAFİK 61
Erkeğin en önemli özellikleri

18-24 yaş grubu için zekanın önemli bir özellik olarak belirtilme sıklığı yüzde 32-33'ler dolayındayken bu oran katılımcılar yaşlandıkça azalarak 45 yaş ve üstü katılımcılarda yüzde 23'e gerilemektedir. Benzer şekilde eğitime verilen önem de yaş ilerledikçe azalmaktadır. Gençler arasında eğitimin söylenme sıklığı yüzde 48 iken bu oran 45 yaş ve üstü kişilerde yüzde 26'dır. İyi bir işi en az dile getiren grup gençlerdir (yüzde 46); bunu öteki gruplardan 10 puan daha az oranda belirtmişlerdir (yüzde 56). Cesaret ve yakışıklılığa verilen önem de yaş ilerledikçe azalmaktadır. En gençler arasında yakışıklılığın belirtilme sıklığı yüzde 23 iken bu oran gittikçe azalarak yüzde 7'ye kadar inmektedir. Benzer şekilde cesarete verilen önem de yüzde 32'den yüzde 22'ye gerilemektedir. Yaşlandıkça önemi artan özelliklerin başında şefkat ve iyi baba olmak gelmektedir. En gençler arasında şefkatin dile getirilme sıklığı yüzde 15 iken, 45 yaş ve üstü kişilerde bu oran yüzde 29'a çıkmaktadır. İyi baba olmak yaşla birlikte önem kazanmaktadır. 15-24 yaş grubunda bunun belirtilme

sıklığı yaklaşık yüzde 25-26'yken, 45 yaş ve üstü kişilerde bu oran yüzde 63'e kadar çıkmaktadır.

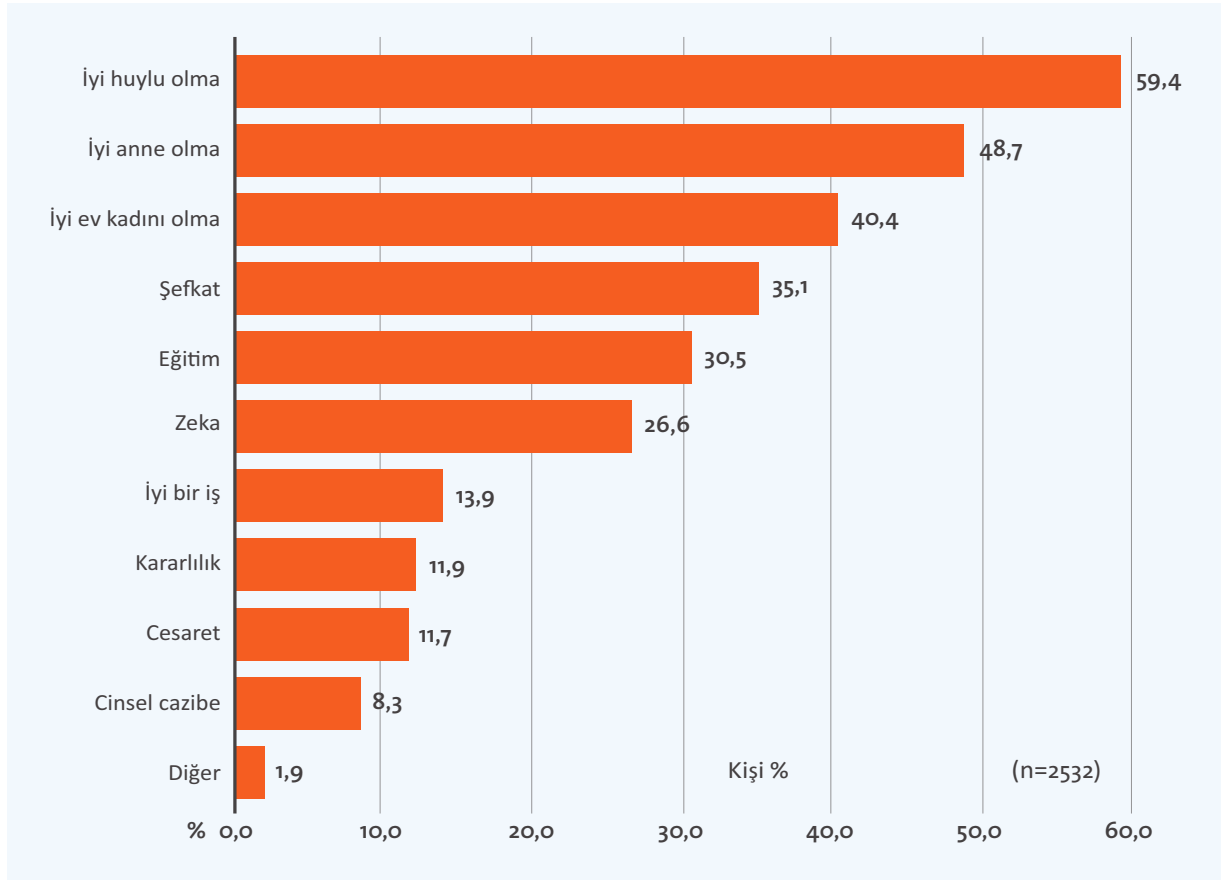
Katılımcıların doğdukları yer açısından bakıldığında, kentten kırsala doğru gittikçe iyi baba olmaya verilen önem artmaktadır (il merkezinde yüzde 37, ilçe merkezinde yüzde 44 ve bucak ya da köyde yüzde 56).

Zekanın, AB SES grubunda söylenme sıklığı yüzde 32,5 iken, bu oran gittikçe azalarak D SES grubunda yüzde 21,5'e kadar inmektedir. Yakışıklılığa en az D grubundan önem verilirken bu grubun en fazla önem verdiği özellik iyi baba olmaktır (sırasıyla yüzde 8 ve yüzde 56).

Bir kadında olması gereken üç önemli özellik erkeklerden beklenenlerden oldukça farklıdır. En sık belirtilen özellik iyi huylu olmaktır (yüzde 59). İyi anne olmak ve iyi ev kadını olmak oldukça sık dile getirilmiştir (sırasıyla yüzde 49 ve yüzde 40). İyi bir işin belirtilme sıklığı düşüktür (yüzde 14).

GRAFİK 62

Kadının en önemli özellikleri

Yaş gruplarına göre bakıldığında kadınlarda zekaya atfedilen önemin yaşla birlikte azaldığı görülmektedir. 15-24 yaş grupları arasında zekanın belirtilme sıklığı yüzde 31'le yüzde 37 arasında değişirken, bu oran yaş arttıkça azalarak 45 yaş ve üstü için yüzde 19'lara kadar gerilemektedir. Benzer bir durum eğitim için de geçerlidir. Gençler arasında eğitimin belirtilme sıklığı yüzde 42'lerdeyken bu oran gittikçe azalarak 45 yaş ve üstünde yüzde 17'ye kadar inmektedir. Genel örneklemede en sık dile getirilen iyi huylu olma özelliğine atfedilen önemin yaşla birlikte arttığı görülmektedir. Gençler arasında bu özelliğin belirtilme sıklığı yüzde 55'lerdeyken, en yaşlı grupta yüzde 67'ye çıkmaktadır. İyi ev kadını olmak ve iyi anne olmak da yaşlandıkça daha fazla önem verilen iki özelliktir. 15-17 yaş grubunda iyi ev kadının olma özelliğinin dile getirilme sıklığı yüzde 28 iken 45 yaş ve üstünde bu oran iki katına çıkmaktadır. İyi anne olma özellikle 25 yaş ve üstü kişilerde önem kazanmaya başlamakta (yüzde 45), bu eğilim yaş ilerledikçe artmaktadır (yüzde 59).

Katılımcıların doğdukları yerleşim türüne göre bakıldığında, ilk olarak, eğitime verilen önemin kırsala doğru gidildikçe azaldığı görülmektedir. İl merkezlerinde eğitimin belirtilme sıklığı yüzde 37 iken bu oran bucak ve köylerde yüzde 25'e düşmektedir. İyi huylu

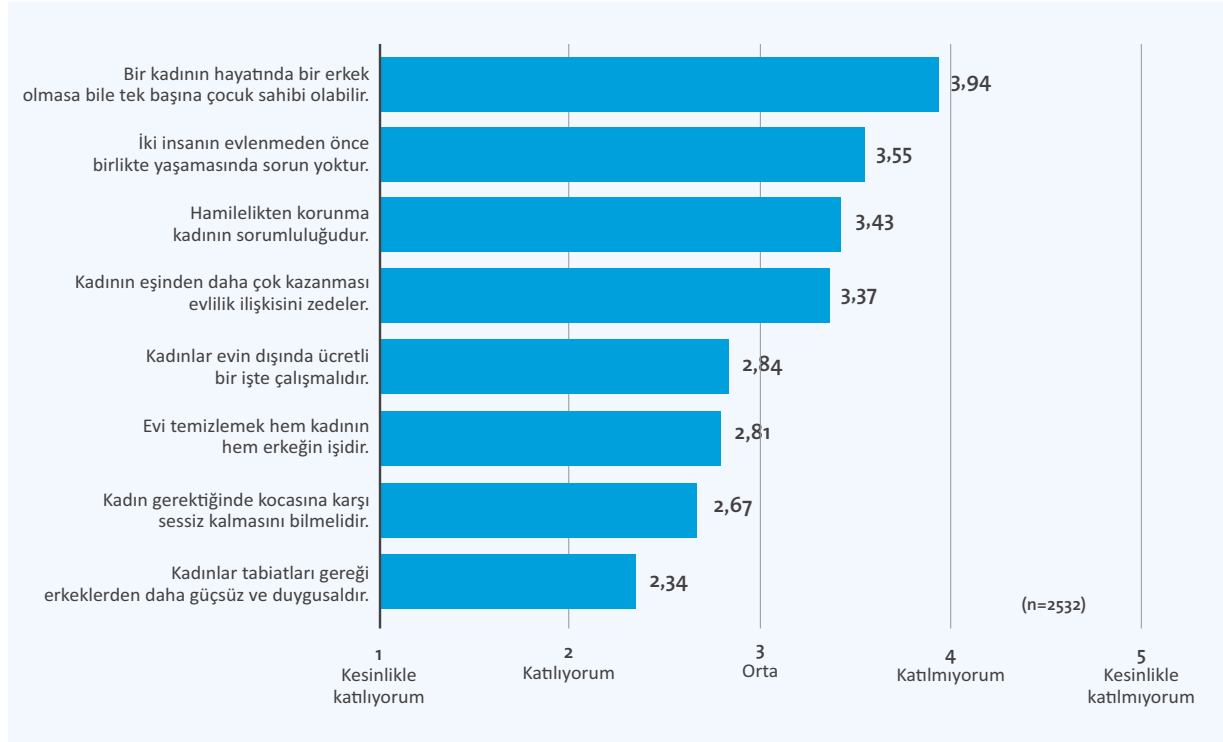
olma, iyi ev kadını olma ve iyi anne olma ise tam tersi bir eğilim göstermektedir. Bu özellikler kırsala doğru gidildikçe daha fazla dile getirilmektedir. İyi huylu olmak, il merkezinde yüzde 54, ilçe merkezinde ve köylerde yaklaşık yüzde 63 oranında belirtilmiştir. İl merkezinde doğanlar arasında iyi ev kadını olmanın belirtilme sıklığı yüzde 35 iken bu oran ilçe merkezlerinde yüzde 39, bucak ve köylerde yüzde 52'dir. İyi anne olmaksızın il merkezinden köye doğru giderken 14 puan artarak yüzde 58'e çıkmaktadır.

Eğitime ve iyi bir işe en fazla önem veren SES grubu AB'dir (sırasıyla yüzde 43 ve yüzde 21). Bu oranlar D grubunda sırasıyla yüzde 22,5 ve yüzde 6'dır. İyi huylu olmak tüm gruplar tarafından oldukça sık dile getirilmiştir ama buna en fazla önem atfeden grup D SES grubudur (yüzde 67). İyi ev kadını olmak ve iyi anne olmaksızın SES'in düşmesiyle önemli ölçüde daha sık dile getirilen iki özelliktir. AB grubunda iyi ev kadını olmanın belirtilme sıklığı yüzde 28 iken, bu oran D grubunda yüzde 53'tür. İyi anne olmak için bu oranlar sırasıyla yüzde 37 ve yüzde 62'dir. Son olarak, SES düştükçe zekaya verilen önemin azaldığı görülmektedir (AB yüzde 33, D yüzde 18).

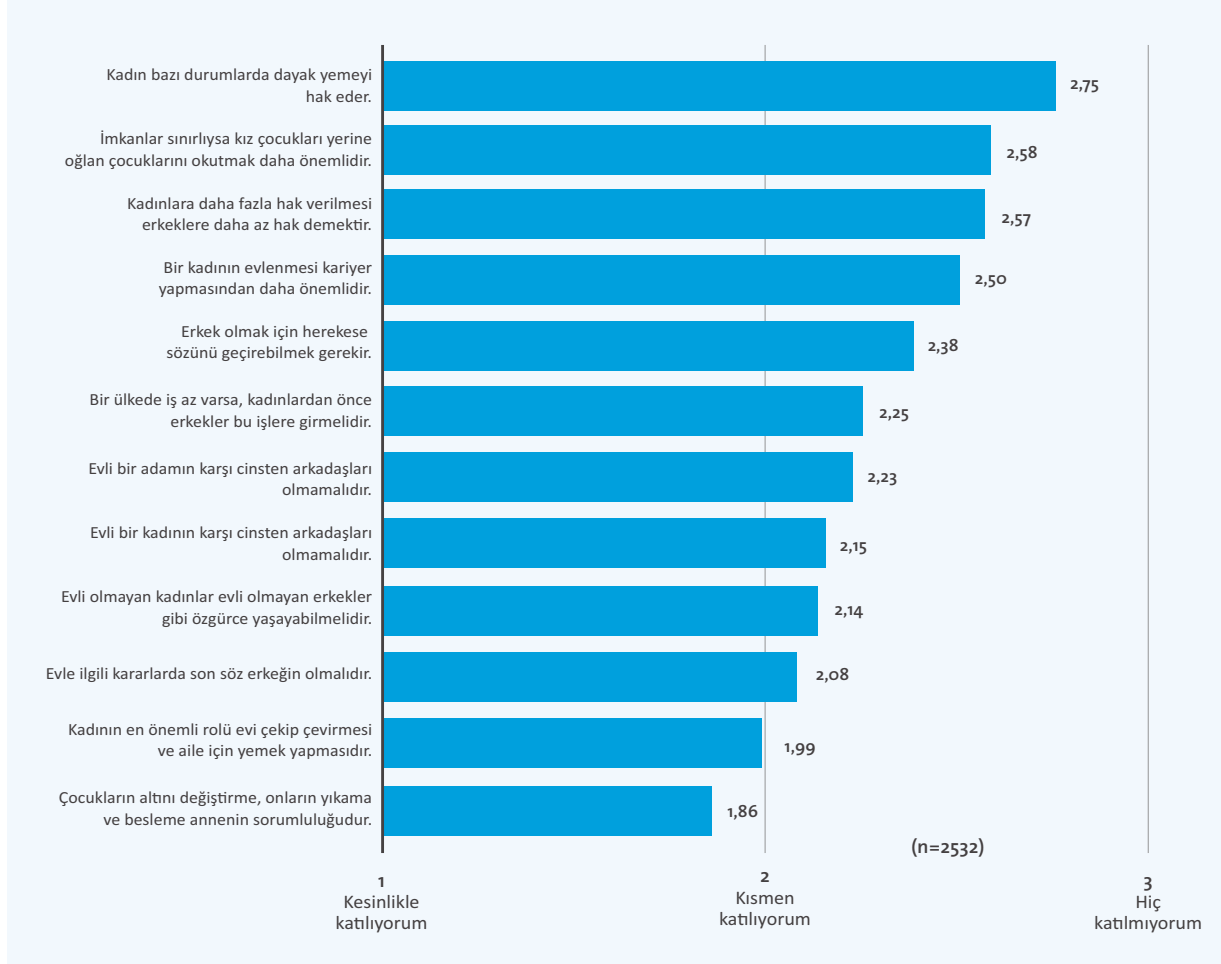
Araştırmaya katılan kişilere toplumsal cinsiyet ve erkeklik temalı bir dizi önerme okunmuş, bunlara ne ölçüde katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Görüşülen kişilerin en yüksek düzeyde katıldıkları iki önerme şöyledir: “Kadınlar tabiatları gereği erkeklerden daha güçsüz ve duygusaldır” ve “Kadın gerektiğinde kocasına karşı sessiz kalmayı bilmelidir.” Öte yandan, bir kadının tek başına çocuk sahibi olup onu büyütmesi en şiddetle karşı çıkılan önerme

olmuştur (ortalama (ort): 3,94). İki insanın evlenmeden birlikte yaşaması da benzer biçimde katılımcıların çoğunluğu tarafından kabul görmemektedir (ort: 3,55).

GRAFİK 63
Toplumsal cinsiyet/Erkeklik-1

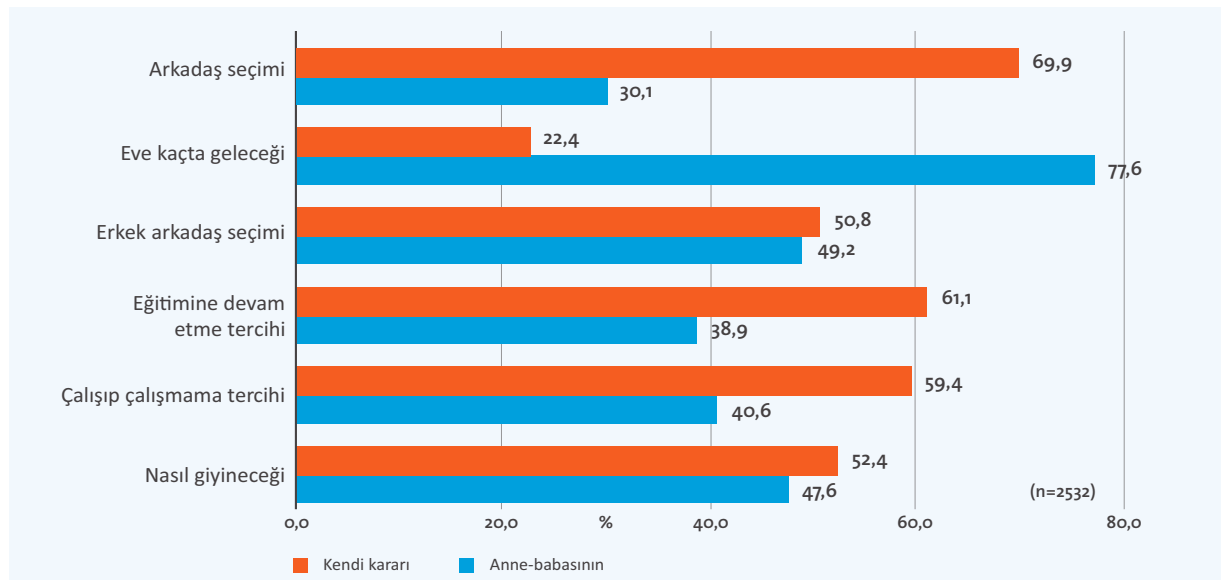

Görüşülen kişilerin büyük çoğunluğu kadının bazı durumlarda dayak yemeyi hak ettiği görüşüne katılmamaktadır (ort: 2,75). Çocukların sorumluluğunun esas olarak annede olduğunu (ort: 1,86), kadının en önemli rolünün evi çekip çevirmek olduğunu (ort: 1,99) ve evle ilgili kararlarda son sözün erkekte olması gerektiğini (ort: 2,08) düşünenlerin oranları yüksektir.

GRAFİK 64**Toplumsal cinsiyet/Erkeklik-2**

Katılımcılar 15-18 yaş aralığında kız çocuğunun tercihlerine önemli ölçüde ailesinin karar vermesi gerektiği görüştü. Sadece arkadaş seçimi konusunda katılımcıların çoğunluğu bu kararın kız çocuğunun kendisinde olduğunu belirtmiştir (yüzde 70). Kız çocuğunun

eve kaçta geleceği esas olarak anne babanın kararıdır (yüzde 78). Katılımcıların yarıya yakını erkek arkadaş seçimi ve kız çocuğunun nasıl giyineceği konularındaki kararların anne babaya ait olduğunu belirtmiştir.

GRAFİK 65**15-18 yaş arasındaki kız çocuğunun tercihleri**

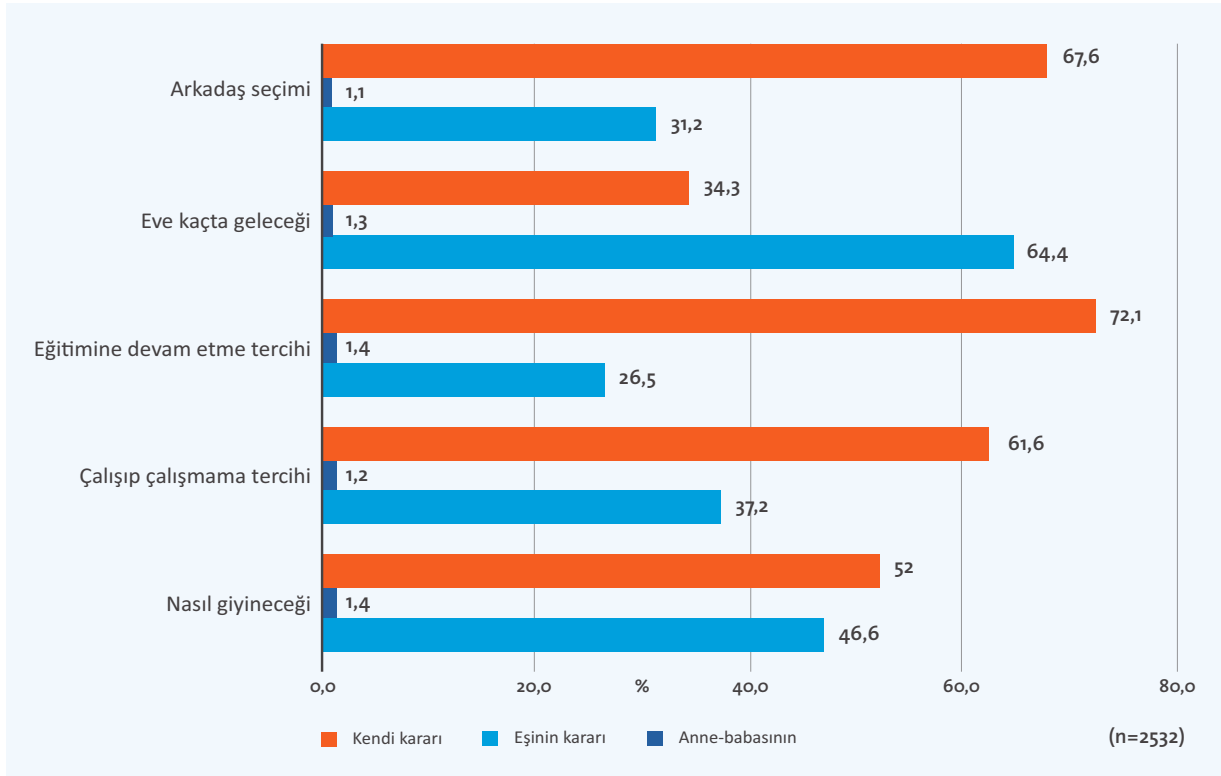
Yaş arttıkça hemen tüm tercihlerde kararı anne babanın alması gerektiğini düşünenlerin oranı yükselmektedir. Örneğin erkek arkadaş seçiminin kız çocuğunun kendi kararı olması gerektiğini söyleyenlerin oranı 15-17 yaş grubunda yüzde 71 iken, bu oran 45 yaş ve üstü katılımcılarda yüzde 44'tür. Eve kaçta gelineceği konusu tüm grupların anne baba üzerinde uzlaştığı tek tercihtir. Yine de bu konuda da en gençler en yüksek oranda (yüzde 31) tercihin kız çocuğunun kendisinde olduğunu belirtmiştir. En yaşlı grup için bu oran yüzde 17,5'tir.

Hemen her konuda kararın kız çocuğunun kendisine ait olması gerektiğine ilişkin il merkezinde doğanlarla, bucak ya da köyde doğanlar arasında kız çocuğu lehine yaklaşık 30 puanlık bir fark vardır. Örneğin, erkek arkadaş

seçiminde kararın kız çocuğunun kendisinde olması gerektiğini söyleyenlerin oranı il merkezinde doğanlarda yüzde 65, bucak ya da köyde doğanlarda yüzde 36'dır. Benzer biçimde nasıl giyineceği konusunda il merkezinde doğanların yüzde 66'sı bunun kız çocuğunun kendi tercihi olduğunu söylerken, bu oran köylerde yüzde 35,5'tir.

Katılımcılardan bu kez aynı kız çocuğunun evli olduğunu düşünmeleri istenmiş ve yine aynı tercihlerin kimin kararı olduğu sorulmuştur. Hemen her tercihte ailenin aradan çekildiği ve karar verme yetisini yakın oranlarla eşe devredildiği söylenebilir.

GRAFİK 66
Erken yaşta evlenmiş kız çocuğunun tercihleri

Genel örneklemede olduğu gibi tüm alt gruplarda da (yaş, kırsal/kent) benzer bir eğilim vardır. Özetle yaş arttıkça ve kırsala doğru yayıldıkça, bu tercihleri ailenin yapması gerektiğini düşünenlerin oranı artmaktadır.

3.3.9

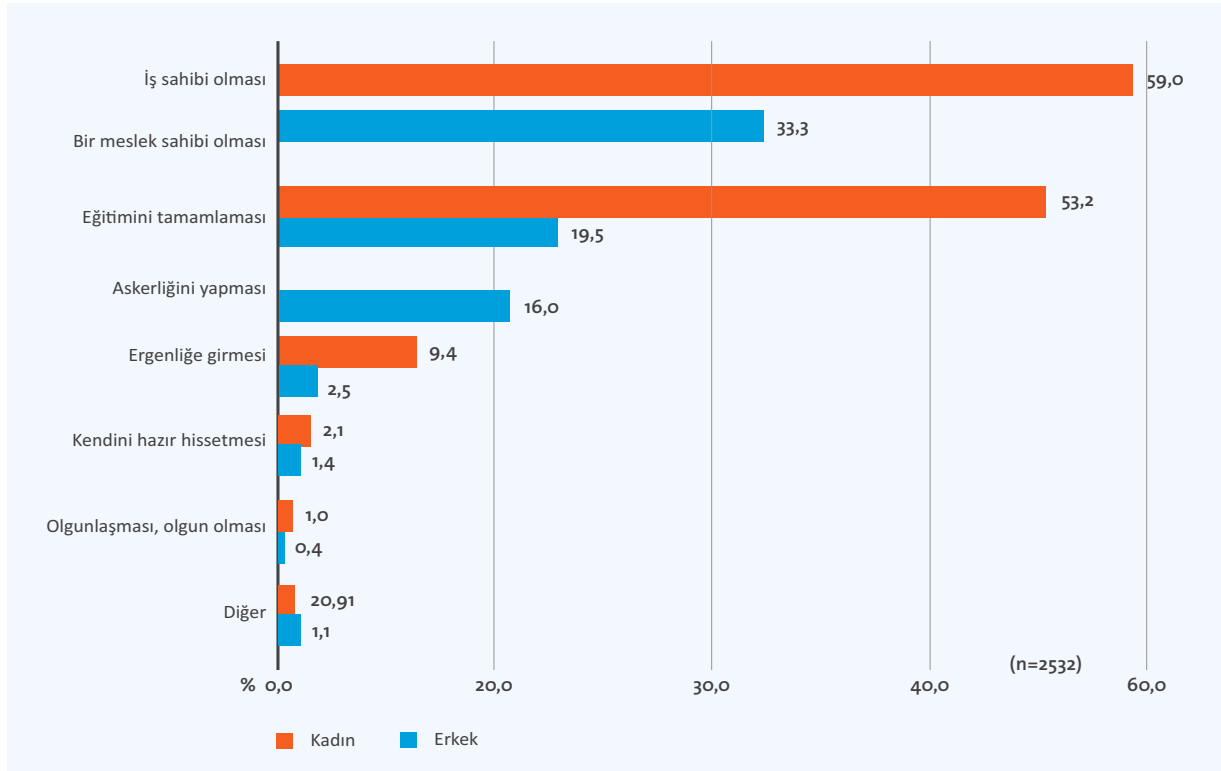
ÇEZE'ye yönelik tutum

Görüşülen kişilerin yüzde 59'u bir erkeğin iş sahibi olmasının onun evlilik için hazır olduğunu gösterdiğini düşünmektedir. Bu oran kadınlar için yüzde 33'tür. Bir

kadının evlilik için hazır olduğunun en temel göstergesi eğitimini tamamlamış olmasıdır (yüzde 53). Bu oran erkekler için yüzde 19,5'tir. Ergenliğe girme konusunda belirgin bir fark vardır. Katılımcıların yüzde 9'u bir kız çocuğunun ergenliğe girmesini evlilik için yeterli görürken bu oran erkekler için yüzde 2,5'tir.

GRAFİK 67

Evliliğe hazır olma

Bir kız çocuğun evlilik için ne zaman hazır olduğuna yaş grupları açısından bakıldığında, özellikle 45 yaş ve üstü katılımcılar arasında ergenliğe girmenin yeterli olduğu görüşü diğer yaş gruplarına göre anlamlı derecede daha yaygındır (yüzde 13,5, öteki gruplar yüzde 8-9).

Bucak ya da köylerde doğanların yüzde 14'ü bir kadın açısından ergenliğe girmenin evlilik için yeterli olduğunu söylerken bu oran kent doğumlular için yüzde 9'dur. Kentsel ve kırsal alanlar arasında meslek edinme konusunda da anlamlı fark vardır. Kentsel alanlarda doğanların yüzde 37'si bir kadının meslek edinmesinin evlilik için yeterli olduğu görüşüyle, bu oran ilçe merkezlerinde yüzde 32 bucak ya da köylerde yüzde 29'dur.

Bir kadının ergenliğe girmesi onun evlilik için hazır olduğunu gösterir diyenlerin oranı SES düştükçe artmaktadır. AB SES grubunda bu oran yüzde 6'yken, D grubunda neredeyse üç katına, yüzde 17'ye çıkmaktadır. Bir kadının eğitimini tamamlamasının yeterli olduğunu düşünenler de SES düştükçe artmaktadır. AB grubunda bunu dile getirenlerin oranı yüzde 48 iken, D grubunda bu oran yüzde 57'dir. Kadının meslek edinmesinde ise farklı bir eğilim görülmektedir. AB grubunda meslek edinmenin kadının evlilik için hazır olduğu anlamına

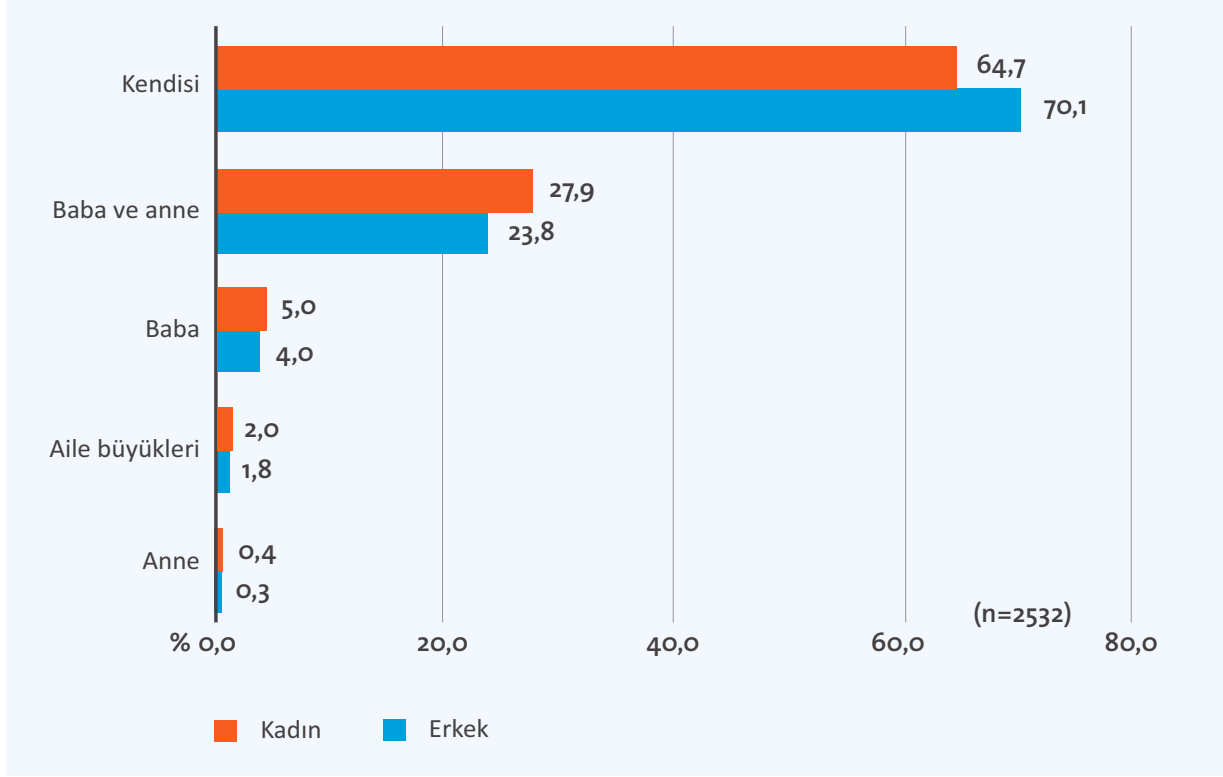
geldiğini söyleyenlerin oranı yüzde 48 iken, bu oran D SES grubunda yüzde 21'dir.

Erkeklerin evliliğe hazır olmaları konusunda eğitimin tamamlanması yüzde 26 oranıyla 15-17 yaş grubu tarafından diğer gruplara göre daha sık dile getirilmiştir. İş sahibi olmak tüm yaş gruplarının en çok belirttiği evredir ama 18-24 yaş grubunda dikkat çekici düzeyde daha sık söylenmiştir (yüzde 67,5). Yaş arttıkça askerliğin bitmesine verilen önem artmaktadır. Örneğin 15-17 yaş grubunda bu oran yüzde 12,5 iken, 45 yaş ve üstü katılımcılarda yüzde 20'dir.

Araştırmaya katılanlar evlilik kararında son sözün kimde olduğunu kadın ve erkekler için ayrı ayrı değerlendirmiştir. Kadınlar söz konusu olduğunda bunun kişinin kendi kararı olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 65, erkekler içinse yüzde 70'tir. Öte yandan, kadınlar için bunun anne babanın kararı olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 28'dir. Erkeklerde bu oran yüzde 24'tür.

GRAFİK 68

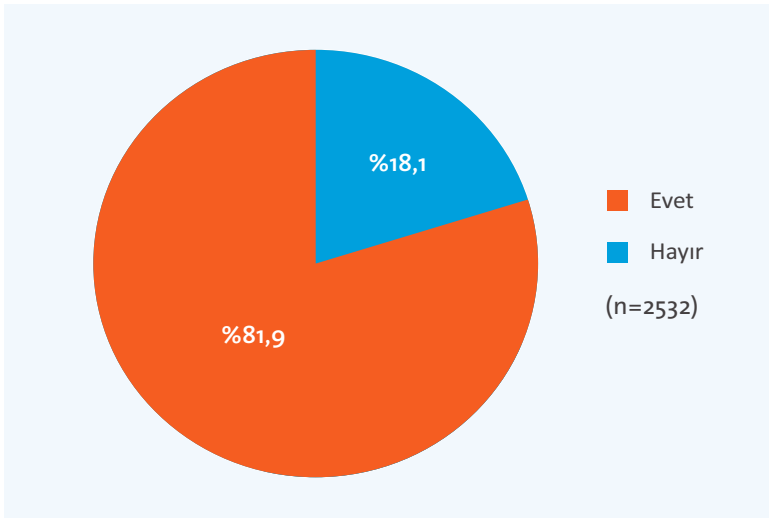
Evlilik kararında son söz

Katılımcıların yüzde 82'si bir kız çocuğu 18 yaşından önce evlendirilirse bunun cezası olması gerektiğini düşünmektedir.

GRAFİK 69

Erken yaşta evlilikte ceza

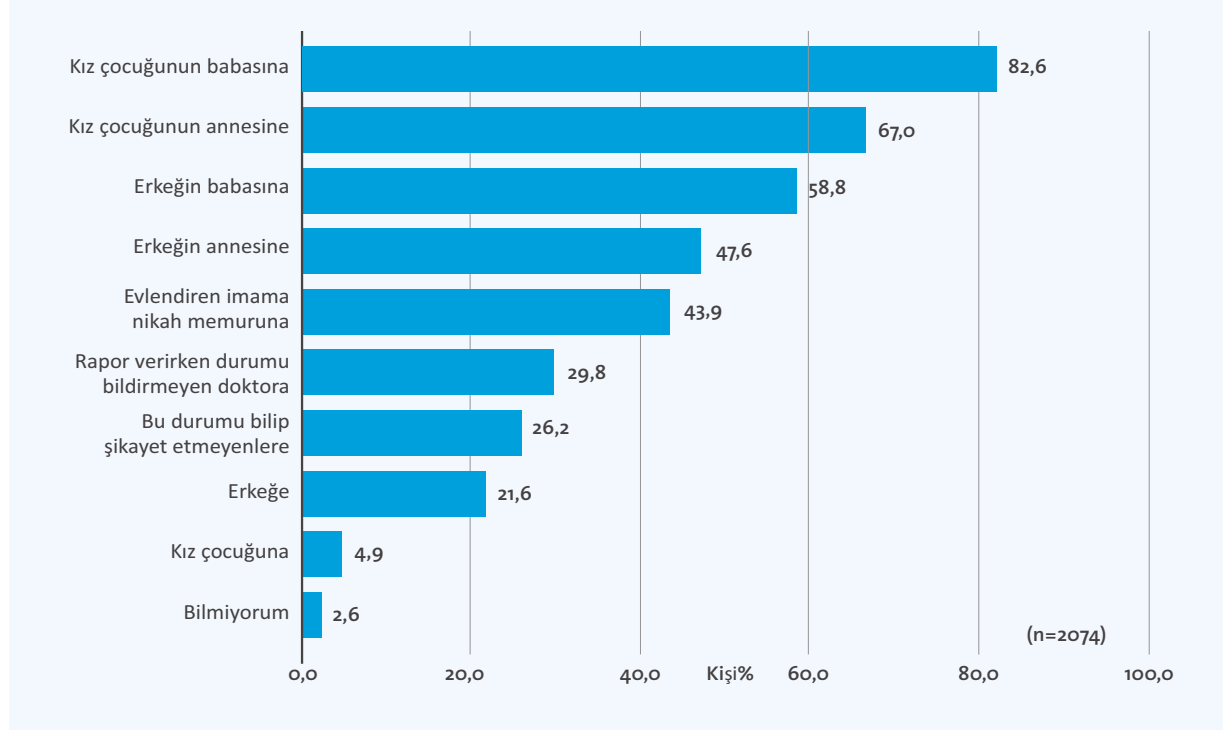
Erken yaşta evliliklerin cezası olmaması gerektiğini düşünenlerin yüzde 28'inin annesi, yüzde 16'sının eşi evlendiğinde 18 yaşın altındadır (genel örneklem sırasıyla yüzde 17 ve yüzde 9). Bu katılımcıların yüzde 32'si

kadınların 16 yaşından itibaren yetişkin olduğu görülmüştür (genel örneklem yüzde 23). Bunların yüzde 27'sinin çevresinde kız çocuğunu erken evlendirmiş birileri vardır (genel örneklem yüzde 19).

Erken yaşta evlendirmenin cezası olması gerektiğini düşünenler ceza verilecek kişi olarak en sık ve önemli farkla kız çocuğunun babasını söylemişlerdir (yüzde 83). Kız çocuğunun annesi de görece sık dile getirilmiştir (yüzde 67). Evlendirilen kız çocuğu bu

konuda en masum aktör olarak görülmektedir (yüzde 5). Kız çocuğunun evlendirildiği erkek de diğer aktörler arasında kız çocuğundan sonra en masumu görülse de ona da ceza verilmesini gerektiğini düşünenlerin oranı az değildir (yüzde 22).

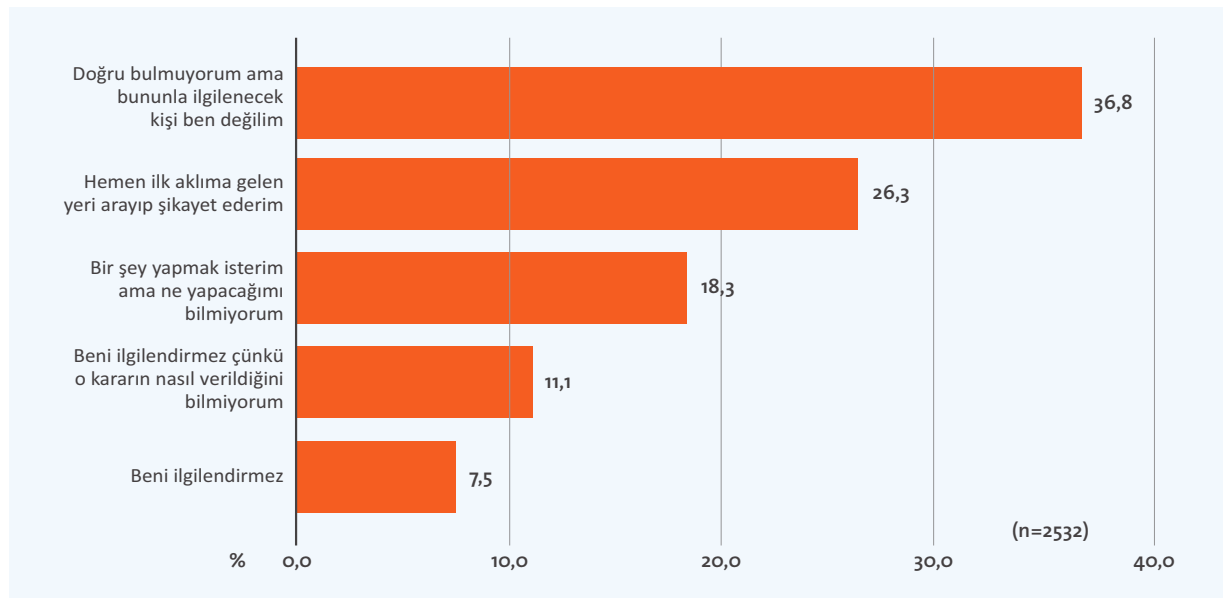
GRAFİK 70
Ceza verilecek kişi

ÇEZE konusunda katılımcılara son olarak böyle bir duruma tanık olduklarında ne yapacakları sorulmuştur. Katılımcıların yüzde 37'si ÇEZE'yi doğru bulmadığını fakat bununla ilgileyecek kişinin kendisi olmadığını söylemiştir. Hemen şikayette bulunacaklarını söyleyenlerin oranı

yüzde 26, bir şey yapmak istediği halde ne yapacağını bilmeyenlerin oranıysa yüzde 18'dir. Katılımcıların yüzde 11'i ise sürecin ayrıntılarını bilmediğini, dolayısıyla kendisini ilgilendirmediğini belirtmiştir.

GRAFİK 71
ÇEZE'ye şahit olma durumunda yapılanlar

3.4

ÇEZE'YE YÖNELİK TUTUMU BELİRLEYEN ETKENLER - REGRESYON ANALİZİ

3.4.1

Değişkenler

Bağımlı değişken

Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerle (ÇEZE) ile ilgili tutumlar, bağımlı değişkenin 0 ve 1 değerleri aldığı ikili (binary) değişken şeklinde oluşturulmuştur. Bağımlı değişkenin '1' değerini alması ÇEZE'yle ilgili olumlu tutumları, '0' değeri ÇEZE'yle ilgili olumsuz tutumları gösterir. Sonuç değişkeni olarak ÇEZE'nin ikili değişken olarak oluşturulması için kullanılan ölçü, ÇEZE hakkında sorulan aşağıdaki 11 ifade, ve kesinlikle katılıyorum (1) - kesinlikle katılmıyorum (5) aralığında olan 5 puanlı Likert ölçüsü cevap kategorilerine dayanır:

1. Bir kız çocuğu adet görmeye başlamışsa evliliğe hazır demektir.
2. Kız çocuklarını erken evlendirmek ailenin namusunu korumaya yardımcı olur.
3. Erken evlenen kız çocukları daha sağlıklı bir hamilelik geçirir.
4. Erken evlenen kız çocuklarının çocukları daha sağlıklı olur.
5. Kız çocukları erken evlendirmek kızın ailesinin ekonomik sorunlarını çözmeye yardımcı olur.
6. Kız çocukları erken evlendirmek aileleri eğitim masraflarından kurtarır.
7. Kız çocukları erken evlendirmek onların güvenliğini sağlar.
8. İyi bir ebeveyn çocuklarını ilk fırsatta evlendirmelidir.
9. Din çocukların erken evlendirilmesini teşvik eder.
10. Eşler arası yaş farkı çok değilse, erken yaşta evlenmeleri sakıncalı değildir.
11. Çocuklar ne kadar erken yaşta evlenirse o kadar iyidir.

Daha yüksek puanların ÇEZE'yle ilgili olumlu tutumları yansıtması için 11 ifade ters kodlanmış ve daha sonra bütün cevaplar ortalama puanı gösteren tek bir endekste toplanmıştır. Elde edilen endeksin iç güvenilirliği (internal reliability) çok yüksek ve Cronbach alfa katsayısı 0,91'dir. Örneklem genelinde ortalama endeks puanı 1,89, standart sapma ise 0,69'dur. Son olarak, endeks puanı ortalamanın bir standart sapma üzerinde olan gözlemler '1' olarak, endeks puanı ortalamanın bir standart sapma üstü değerine eşit ya da daha az olan gözlemler '0' olarak ikili sonuç değişkeninde kodlanmıştır.

Bağımsız Değişkenler

Sosyodemografik özellikler

Sosyodemografik değişkenler yaş, medeni durum ve coğrafi bölgeyi kapsar. Yaş 15 ve 64 yaşları arasında 5-yıllık zaman aralıklarından oluşan 10 kategori ile ölçülmüştür. Ortanca kategori olan 40-44 yaş gurubu referans kategoridir. Medeni durum 'Bekar/Nişanlı/Birlikte yaşıyor', 'Evli/Dul' ve 'Boşanmış/Ayrı yaşıyor' şeklinde 3 kategorili bir değişken olarak oluşturulmuştur. 'Evli/Dul' kategorisi referans kategoridir. Son olarak, coğrafi bölge değişkeninin kategorileri 'İstanbul', 'Batı Marmara', 'Ege', 'Doğu Marmara', 'Batı Anadolu', 'Akdeniz', 'Orta Anadolu', 'Batı Karadeniz', 'Doğu Karadeniz', 'Kuzeydoğu Anadolu', 'Ortadoğu Anadolu', ve 'Güneydoğu Anadolu'yu kapsar. Bu kategoriler için de 'İstanbul' referans kategoridir.

Sosyoekonomik özellikler

Bu gruptaki değişkenler eğitim düzeyini ve bir işte çalışma durumunu ölçmektedir. Eğitim düzeyi 'Herhangi bir eğitim almamış', 'İlkokul mezunu', 'Ortaokul mezunu', 'Lise veya teknik lise mezunu' ve son olarak 'İki veya dört yıllık üniversite, yüksek lisans veya doktora mezunu' kategorileri ile oluşturulmuş bir değişkendir. Referans kategori ilkokul mezunlarıdır. Çalışma durumu ise, 0 ya da 1 değeri alan ikili değişkenle ölçülmektedir.

'1' değeri tam ya da yarı-zamanlı çalışma durumunu, '0' değeri ise herhangi bir işte çalışmayanları, öğrencileri ya da emeklileri gösterir.

Çocukluk, ergenlik ve aile tarihçesi

Çocukluk, ergenlik ve aile geçmişi ile ilgili toplam sekiz değişken kullanılmaktadır. Bunlar doğum yerini, annenin ve/veya babanın erken yaşta evlilik yapıp yapmadıklarını, anne ve baba ile olumlu ya da olumsuz ilişkileri, kişinin 18 yaşından önce (yani okul çağında) herhangi bir işte çalışıp çalışmadığını, 15 ve 25 yaş arasındaki yakın arkadaş çevresini ve 25 yaşına kadar duygusal bir ilişki deneyiminin olup olmadığını ölçer. Erken çocukluk etkileri açısından önemli olan doğum yeri değişkeni 3 kategori ile temsil edilmektedir ve bu kategoriler 'İl', 'İlçe' ve 'Köy ya da bucak' olarak ayrılmıştır. Referans kategorisi, ilçe merkezinde doğanlardır. Bu gruptaki diğer tüm değişkenler ikili değişken olarak oluşturulmuştur. Anne ve/veya baba erken yaşta evlilik yapmışlarsa, kişinin 18 yaşından önce bir işte çalışması söz konusu ise, 15 ve 25 yaş arasındaki yakın arkadaş çevresi yok ya da çok dar ise, ve 25 yaşına kadar duygusal bir ilişki deneyimi yok ise, bu değişkenler '1' değerini alır. Anne ve/veya baba erken yaşta evlilik yapmamışlarsa, kişinin 18 yaşından önce bir işte çalışması söz konusu değilse, 15 ve 25 yaş arasındaki yakın arkadaş çevresi orta büyüklükte veya geniş ise, ve 25 yaşına kadar romantik/duygusal bir ilişki deneyimi varsa, bu değişkenler '0' değerini alır. Anne ve baba ile ilişkiyi ölçen ikili değişkenler ise ÇEZE bağımlı değişkenine benzer prosedürlerle elde edilmiştir. Hem anne hem de babayla ilişki aşağıdaki yedi ifade ile ayrı ayrı ölçülmüştür:

1. Annem/babam beni sevdiğini gösterirdi.
2. Çocukluğumda annemden/babamdan korkardım.
3. İfade edemesem/açıkça dile getiremesem de annem/babama çok öfkeliydim.
4. Annem/babam bana kızardı/bağırırdı.
5. Annem/babam beni döverdi/bana vururdu.
6. Annemle/babamla sorunlarımı/dertlerimi her zaman konuşabiliydim.
7. Annem/babam eğlenmemiz için fırsatlar yaratırdı.

Yukarıdaki ifadelerin cevap kategorileri kesinlikle katılmıyorum (1) - kesinlikle katılıyorum (5) aralığında olan 5 puanlı Likert ölçüsüdür. Daha yüksek puanların 'olumsuz' ilişkileri yansıtması için birinci, altıncı ve yedinci ifadeler ters kodlanmış ve daha sonra bütün cevaplar ortalama puanı gösteren birer endekste toplanmıştır. Anne ve baba ile ilişki endekslerinin iç güvenilirliği yüksek ve Cronbach alfa katsayıları sırasıyla 0,68 ve

0,74'tür. Örneklem genelinde, anne ile ilişki ortalama endeks puanı 2,44, standart sapma ise 0,58'dir. Baba ile ilişki ortalama endeks puanı 2,77, standart sapma ise 0,66'dir. Endeks puanı ortalamanın bir standart sapma üzerinde olan gözlemler olumsuz ilişkileri gösterir ve ikili değişkende '1' olarak kodlanmıştır. Endeks puanı ortalamanın bir standart sapma üstü değerine eşit ya da daha az olan gözlemler olumlu ilişkileri gösterir ve ikili değişkende '0' olarak kodlanmıştır.

Evlilik ve ebeveynlik tarihçesi

Bu grupta, kişinin kendisinin veya eşinin erken yaşta evlilik yapıp yapmadığını, görücü usulü ile evliliği, eşinin herhangi bir işte çalışma durumunu, tek çocukta cinsiyet seçimini, oğlan çocuk sayısının kız çocuk sayısından fazla olup olmadığını ve çocuklarının medeni durumunu ölçen değişkenler bulunmaktadır. Tek çocukta cinsiyet seçimi dışındaki tüm değişkenler ikili değişken olarak kodlanmıştır. Diğer bir deyişle, kişinin kendisi veya eşi erken yaşta evlilik yapmış ise, görücü usulü ile evlilik söz konusu ise, eşi çalışıyor ise, oğlan çocuk sayısı kız çocuk sayısından fazla ise ve çocuklar evli ise bu değişkenler '1' değerini almaktadır. Kişinin kendisi veya eşi erken yaşta evlilik yapmamış ise, görücü usulü ile evlilik söz konusu değil ise, eşi çalışmıyor ise, oğlan çocuk sayısı kız çocuk sayısından fazla değil ise ve çocuklar evli değil ise bu değişkenler '0' değerini almaktadır. Tek çocukta cinsiyet seçimi 3 kategoriden oluşan bir değişkendir ve bu kategoriler sırasıyla 'Kız veya oğlan çocuğu fark etmez', 'Kız çocuğu' ve 'Oğlan çocuğu' seçimlerini yansıtmaktadır. Referans kategori kız ve oğlan çocuk arasında seçim yapmayanlardır.

Erkeklik derecesi

Bağımsız değişkenler içindeki son ölçü ikili değişken olarak oluşturulan erkeklik derecesidir; ÇEZE bağımlı değişkeni ve anne ve babayla ilişkiyi ölçen değişkenlere benzer prosedürlerle elde edilmiştir. Erkeklik derecesinin ikili değişkeni, aşağıdaki 16 ifade ve kesinlikle katılıyorum (1), kısmen katılıyorum (2) ve hiç katılmıyorum (3) şeklindeki 3 puanlı Likert ölçüsü cevap kategorilerine dayanır:

1. Kadının en önemli rolü evi çekip çevirmesi ve aile için yemek yapmasıdır.
2. Evle ilgili kararlarda son söz erkeğin olmalıdır.
3. Kadın bazı durumlarda dayak yemeyi hak eder.
4. Erkek olmak için herkese sözünü geçirebilmek gerekir.
5. Kadınlara daha fazla hak verilmesi erkeklere daha az hak demektir.

6. Çocukların altını değiştirme, onları yıkama ve besleme annenin sorumluluğudur.
7. Evli olmayan kadınlar evli olmayan erkekler gibi özgürce yaşayabilmelidir.
8. Evli bir adamın karşı cinsten arkadaşları olmamalıdır.
9. Evli bir kadının karşı cinsten arkadaşları olmamalıdır.
10. İmkanlar sınırlıysa kız çocukları yerine oğlan çocuklarını okutmak daha önemlidir.
11. Bir kadının evlenmesi kariyer yapmasından daha önemlidir.
12. Bir ülkede iş azsa, kadınlardan önce erkekler bu işlere girmelidir.
13. Bir erkek kendisinden daha eğitilmiş bir kadınla evlenmemelidir.
14. Bir erkek daha önce evlilik yapmış bir kadınla evlenmemelidir.

15. Bir erkek kendisinden yaşça daha büyük bir kadınla evlenmemelidir.

16. Bir erkek kendisinden daha yüksek gelirli bir kadınla evlenmemelidir.

Daha yüksek puanların daha baskıcı⁸ erkeklik derecelerini yansıtmaları için yedinci ifade dışındaki her ifade ters kodlanmış ve daha sonra bütün cevaplar ortalama puanı gösteren tek bir endekste toplanmıştır. Elde edilen endeksin iç güvenilirliği yüksek ve Cronbach alfa katsayısı 0.86'dır. Örneklem genelinde ortalama endeks puanı 1,67, standart sapma ise 0,42'dir. Prosedürün son aşamasında endeks puanı ortalamanın bir standart sapma üzerinde olan gözlemler '1' olarak, endeks puanı ortalamanın bir standart sapma üstü değerine eşit ya da daha az olan gözlemler '0' olarak ikili değişkenle kodlanmıştır. Bu haliyle pozitif değer 'baskıcı erkeklik'i temsil etmektedir.

Tüm değişkenler için tanımlayıcı istatistikler Tablo 8'de sunulmuştur.

TABLO 8
Tüm değişkenler için tanımlayıcı istatistikler

	Frekans	N
A. Sosyodemografik özellikler		
Yaş Grubu		2532
15-19	%13,94	
20-24	%14,06	
25-29	%16,35	
30-34	%12,12	
35-39	%11,02	
40-44	%8,29	
45-49	%7,46	
50-54	%5,13	
55-59	%5,45	
60-64	%6,16	

8. Toplumsal cinsiyet yazınında, yakın zamanda, Messerschmidt "dominant/baskın ve dominating/baskıcı" arasında bir ayırım yapmıştır. "Baskın" daha yoğun görülen erkeklik pratiklerine işaret ederken, "baskıcı" daha otoriter, daha sert erkeklik pratiklerini tanımlamaktadır. Biz bu çalışmada "baskıcı erkeklik" tanımlamasını tercih ettik.

	Frekans	N
Medeni durum		2532
Bekar / Nişanlı / Birlikte yaşıyor	%13,94	
Evli / Dul	%14,06	
Boşanmış / Ayrı yaşıyor	%16,35	
Bölge		2532
İstanbul	%18,29	
Batı Marmara	%4,9	
Ege	%13,43	
Doğu Marmara	%9,48	
Batı Anadolu	%9,76	
Akdeniz	%12,84	
Orta Anadolu	%4,86	
Batı Karadeniz	%6,32	
Doğu Karadeniz	%3,28	
Kuzeydoğu Anadolu	%2,37	
Ortadoğu Anadolu	%4,86	
Güneydoğu Anadolu	%9,64	
B. Sosyoekonomik statü		
Eğitim seviyesi		2532
Herhangi bir eğitim almamış	%1,58	
İlkokul mezunu	%13,31	
Ortaokul mezunu	%24,05	
Lise / Teknik lise mezunu	%41,86	
2 veya 4 yıllık üniversite mezunu / Yüksek lisans / Doktora	%19,19	
Çalışma durumu		2532
Hayır	%37,09	
Evet	%62,91	

	Frekans	N
C. Çocukluk, ergenlik ve aile tarihçesi		
Doğum yeri		2532
il	%18,29	
ilçe	%4,9	
Bucak ya da Köy	%13,43	
Annenin erken yaşta evliliği		1624
Hayır	%73,21	
Evet	%26,79	
Babanın erken yaşta evliliği		1630
Hayır	%92,82	
Evet	%7,18	
Anne ile ilişki		2356
Olumlu	%87,86	
Olumsuz	%12,14	
Baba ile ilişki		2243
Olumlu	%82,35	
Olumsuz	%17,65	
Erken yaşta/okurken çalışma durumu (18 yaşından önce)		2532
Hayır	%59,24	
Evet	%40,76	
15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi		2532
Geniş veya orta büyüklükte	%79,03	
Az sayıda veya yok	%20,97	
Romantik/duygusal ilişkiler (25 yaşına kadar)		2532
Sevgilisi oldu	%72,55	
Sevgilisi olmadı	%27,45	

	Frekans	N
D. Evlilik ve ebeveynlik tarihçesi		
Erken yaşta evlilik		1277
Hayır	%96,24	
Evet	%3,76	
Eşinin erken yaşta evliliği		1277
Hayır	%90,52	
Evet	%9,48	
Görücü usulü evlilik		1261
Hayır	%53,37	
Evet	%46,63	
Eşinin çalışma durumu		1277
Hayır	%77,84	
Evet	%22,16	
Tek çocukta cinsiyet seçimi		1277
Kız veya erkek çocuğu	%74,31	
Kız çocuğu	%9,79	
Erkek çocuğu	%15,9	
Oğlan çocuk sayısı > Kız çocuk sayısı		1148
Hayır	%64,98	
Evet	%35,02	
Çocukların medeni durumu		1149
Evli çocuk yok	%77,11	
Evli çocuk var	%22,00	
E. Erkeklik derecesi		2532
Zayıf	%83,89	
Baskıcı	%16,11	
F. Erken evliliğe bakış açısı		2532
Olumsuz	%86,33	
Olumlu	%13,67	

3.4.2

Analitik teknik

Lojistik regresyon analizi bağımlı değişkenin 0 ve 1 değerlerini alan ikili değişken olması durumunda kullanılır. Lojistik regresyon analizinde bağımlı değişkenin alacağı pozitif değerler gerçekleşme olasılığı kestirilir. Bu olasılık değeri aşağıdaki model kullanılarak elde edilir:

$$\pi(\mathbf{x}) = \frac{e^{\beta_0 + \beta_1 x}}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 x}}$$

Lojistik regresyona temel oluşturan maksimum olabilirlik metodudur. Bu yöntem gözlenen veri kümesini elde etme olasılığını maksimum kılan bilinmeyen parametrelerin değerlerini verir. Lojistik regresyonda önce katsayılar belirlenir ve önem (significance) kontrolleri yapılır. Katsayıların yorumlanması ise odd oranları hesaplanarak yapılır.

3.4.3

Sonuçlar

Lojistik regresyon odd oranları dört farklı model kullanılarak Tablo 9'da sunulmuştur.

TABLO 9

ÇEZE ile ilgili tavırların lojistik regresyon modelleri ve odd oranları

	Model I		Model II		Model III		Model IV	
Gözlem sayısı	2523		1422		558		558	
Olabilirlik Oranı Ki Kare Testi	86,06		163,29		108,16		147,93	
Olasılık > Ki Kare	0,000		0,000		0,000		0,000	
Sabit terim	0,12	*	0,04	*	0,02		0,01	*
	[0,04]		[0,02]		[0,01]		[0,01]	
A. Sosyodemografik özellikler								
Yaş Grubu								
15-19	0,51		0,78		gözlem yok		gözlem yok	
	[0,18]		[0,37]					
20-24	0,56		0,67		gözlem yok		gözlem yok	
	[0,18]		[0,29]					
25-29	0,49	*	0,52		1,12		1,32	
	[0,13]		[0,19]		[0,59]		[0,73]	
30-34	0,65		0,67		0,82		0,78	
	[0,17]		[0,24]		[0,40]		[0,39]	

	Model I		Model II		Model III		Model IV
35-39	0,57	*	0,66		0,99		1,03
	[0,15]		[0,24]		[0,44]		[0,48]
40-44	(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)
45-49	0,89		1,56		1,72		1,42
	[0,24]		[0,55]		[0,72]		[0,64]
50-54	1,01		0,76		0,86		0,89
	[0,30]		[0,37]		[0,48]		[0,54]
55-59	1,16		1,4		1,84		2,02
	[0,34]		[0,63]		[1,08]		1,24
60-64	0,97		1,07		2,00		2,57
	[0,31]		[0,53]		[1,43]		[1,90]
Medeni durum							2356
Bekar / Nişanlı / Birlikte yaşıyor	1,04		1,02		gözlem yok		gözlem yok
	[0,20]		[0,28]				
Evli / Dul	(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)
Boşanmış / Ayrı yaşıyor	0,62		1,03		gözlem yok		gözlem yok
	[0,26]		[0,64]				
Bölge							2356
İstanbul	(referans kategori)		(referans kategori)	*	(referans kategori)		(referans kategori)
Batı Marmara	2,77	*	4,4		3,05		2,19
	[0,81]		[1,88]		[2,25]		[1,77]
Ege	1,21		0,8		0,57		0,53
	[0,31]		[0,28]	*	[0,27]		[0,27]
Doğu Marmara	2,37	*	2,57		1,39		1,45
	[0,57]		[0,84]		[0,76]		[0,83]
Batı Anadolu	1,91	*	1,78		0,63		0,7
	[0,49]		[0,71]		[0,47]		[0,54]

	Model I		Model II		Model III		Model IV	
Akdeniz	2,81	*	3,44	*	3,3	*	1,39	
	[0,63]		[1,03]		[1,48]		[0,71]	
Orta Anadolu	2,8	*	4,1	*	3,49	*	2,26	
	[0,82]		[1,64]		[2,09]		[1,50]	
Batı Karadeniz	1,43		3,32	*	1,33		0,97	
	[0,45]		[1,72]		[1,33]		[1,13]	
Doğu Karadeniz	1,88		2,34		1,39		1,31	
	[0,68]		[1,17]		[1,02]		[1,01]	
Kuzeydoğu Anadolu	2,31	*	2,96	*	0,67		0,2	
	[0,84]		[1,41]		[0,57]		[0,17]	
Ortadoğu Anadolu	1,00		1,06		0,61		0,34	*
	[0,36]		[0,58]		[0,43]		[0,26]	
Güneydoğu Anadolu	1,09		0,73		0,24	*	0,14	*
	[0,30]		[0,34]		[0,17]		[0,11]	

B. Sosyoekonomik statü

Eğitim seviyesi								
Herhangi bir eğitim almamış	1,49		2,3		5,09		4,89	
	[0,59]		[1,89]		[5,43]		[5,54]	
İlkokul mezunu	(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)	
Ortaokul mezunu	0,92	*	1,06		0,92		0,76	
	[0,19]		[0,33]		[0,38]		[0,34]	
Lise / Teknik lise mezunu	0,83		0,89		1,3		1,52	
	[0,16]		[0,27]		[0,52]		[0,65]	
2 veya 4 yıllık üniversite mezunu / Yüksek lisans / Doktora	0,91		1,08		2,47		3,79	
	[0,21]		[0,35]		[1,20]		[1,99]	
Çalışma durumu	1,23		1,45		1,6		1,84	
	[0,20]		[0,36]		[0,78]		[0,91]	

C. Çocukluk, ergenlik ve aile tarihçesi

Doğum yeri										
il			1,23			1,73			1,67	
			[0,24]			[0,53]			[0,54]	
ilçe			(referans kategori)			(referans kategori)			(referans kategori)	
Bucak ya da Köy			1,26			0,97			0,95	
			[0,29]			[0,34]			[0,35]	
Annenin erken yaşta evliliği			1,88	*		1,13			1,14	
			[0,37]			[0,34]			[0,36]	
Babanın erken yaşta evliliği			1,64			2,05			1,38	
			[0,47]			[0,84]			[0,62]	
Anne ile ilişki			2,00	*		1,89			2,06	*
			[0,44]			[0,63]			[0,73]	
Baba ile ilişki			1,67	*		1,76			1,34	
			[0,34]			[0,52]			[0,43]	
Erken yaşta/okurken çalışma durumu			0,96			1,23			1,38	
			[0,17]			[0,33]			[0,40]	
15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi			2,46	*		2,79	*		2,57	*
			[0,46]			[0,82]			[0,82]	
Romantik/duygusal ilişkiler (25 yaşına kadar)			1,05			1,59			2,1	*
			[0,22]			[0,52]			[0,73]	

D. Evlilik ve ebeveynlik tarihçesi

Erken yaşta evlilik						1,43			1,51	
						[0,88]			[0,99]	
Eşinin erken yaşta evliliği						1,43			1,49	
						[0,66]			[0,75]	
Görücü usulü evlilik						1,26			1,04	
						[0,34]			[0,32]	

	Model I	Model II	Model III	Model IV
Eşinin çalışma durumu			0,73	0,85
			[0,28]	[0,35]
Tek çocukta cinsiyet seçimi			1,26	1,04
Kız veya erkek çocuğu			(referans kategori)	(referans kategori)
Kız çocuğu			1,22	1,18
			[0,55]	[0,57]
Erkek çocuğu			2,2 *	1,79
			[0,75]	[0,66]
Oğlan çocuk sayısı > Kız çocuk sayısı			1,83 *	1,69
			[0,49]	[0,48]
Çocukların medeni durumu			1,00	1,09
			[0,50]	[0,58]
E. Erkeklik derecesi				
Baskıcı erkeklik				8,64 *
				[3,10]

Birinci model sadece sosyodemografik ve sosyoekonomik değişkenleri içerir. Bu modelde ÇEZE'ye karşı tutumların istatistiksel olarak anlamlı olan belirleyicileri yaş değişkeni ve coğrafi bölge değişkenidir ve bunların ÇEZE'ye karşı olumlu tutum ile ilişkileri sırasıyla olumsuz ve olumlu yöndedir. Yaş değişkeninin sadece iki kategorisi, 25-29 ve 35-39 yaş aralıkları istatistiksel olarak anlamlıdır: Referans grubu olan 40-44 yaşındakiler göre erken evliliklere olumlu bakma olasılığı 25-29 yaş grubundakiler için yüzde 51, 35-39 yaş aralığındakiler içinse yüzde 43 daha düşüktür. Coğrafi bölgeler içinde 'Batı Marmara', 'Doğu Marmara', 'Batı Anadolu', 'Akdeniz', 'Orta Anadolu' ve 'Kuzeydoğu Anadolu' kategorileri için elde edilen odd oranları, erken yaşta evliliklere bu bölgelerde İstanbul şehrine kıyasla yüzde 130-180 aralığında daha olumlu bakıldığını (İstanbul'un 2,30-2,80 katı kadar bir olasılık ile) gösterir. Birinci modelde, medeni durum, eğitim seviyesi ve çalışma durumu istatistiksel anlamda önemi olan belirleyici etkenler değildir.

ikinci model, sosyodemografik ve sosyoekonomik özelliklere ek olarak çocukluk, ergenlik ve aile tarihçesi değişkenlerini analize dahil eder. Bu modelde ÇEZE'ye karşı tutumların istatistiksel olarak anlamlı olan belirleyicileri coğrafi bölge değişkeni, annenin erken yaşta evliliği değişkeni, anne ile ilişki değişkeni, baba ile ilişki değişkeni ve son olarak 15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi değişkenidir. Tüm değişkenlerin ÇEZE'ye karşı olumlu tutum ile ilişkileri olumlu yöndedir. İkinci modelde bazı coğrafi bölge kategorilerinin katsayıları ve buna bağlı olarak odd oranları artar. Örneğin, 'Batı Marmara' ve 'Orta Anadolu'da erken yaşta evliliklere olumlu bakma olasılığı 'İstanbul'daki olasılığın 4 katının üstüne çıkmaktadır. Öte yandan, çocukluk, ergenlik ve aile tarihçesi değişkenleri arasında en güçlü değişken 15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresini ölçen değişkendir. Sonuçlara göre, yakın arkadaş çevresi olmayan ya da dar yakın arkadaş çevresine sahip olan kişiler, yakın arkadaş çevresi orta büyüklükte ya da geniş olan kişilere kıyasla yaklaşık yüzde 150 daha yüksek olasılıkla (geniş/orta büyüklükte arkadaş çevresi

olanların yaklaşık 2,5 katı kadar bir ihtimalle) erken evliliklere olumlu bakmaktadırlar. Annesi erken yaşta evlilik yapmış olan erkekler, annesi erken yaşta evlilik yapmamış olan erkeklere göre yüzde 88 daha yüksek olasılıkla erken evliliklere olumlu bakmaktadır. Anne ile ilişkisi olumsuz nitelendirilen kişilerin erken yaşta evliliklere olumlu bakma ihtimali anneye olumlu ilişkileri olan kişilerin erken yaşta evliliklere olumlu bakma ihtimalinin iki katıdır. Anne ile olan ilişki kadar güçlü bir belirleyici etken olmasa da baba ile olan ilişki de istatistiksel olarak önem taşımaktadır. Baba ile ilişkisi olumsuz nitelendirilen kişilerin, erken yaşta evliliklere olumlu bakma ihtimali babayla olumlu ilişkileri olan kişilerin erken yaşta evliliklere olumlu bakma ihtimalinden yüzde 67 daha fazladır.

Üçüncü model, evlilik ve ebeveynlik tarihçesi değişkenlerini analize ekler. Bu modelde, ÇEZE'ye karşı tutumların istatistiksel olarak anlamlı olan belirleyicileri coğrafi bölge değişkeni, 15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi değişkeni, tek çocukta cinsiyet seçimi değişkeni ve oğlan çocuk sayısının kız çocuk sayısından fazla olup olmadığını gösteren değişkendir. Coğrafi bölgeler içinde istatistiksel olarak anlamlı olan kategoriler 'Akdeniz', 'Orta Anadolu' ve 'Güneydoğu Anadolu'dur. Referans kategori olan 'İstanbul'a göre, erken yaşta evliliklere olumlu bakma olasılığı 'Akdeniz' ve 'Orta Anadolu'da neredeyse 2,5 kat daha yüksektir. Güneydoğu bölgesinde ise bu olasılık İstanbul'a göre yüzde 76 daha düşüktür. Bu modelde çocukluk, ergenlik ve aile tarihçesi değişkenleri içinde istatistiksel önemini koruyan tek değişken 15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresidir. Yakın arkadaş çevresi olmayan ya da dar yakın arkadaş çevresine sahip olan kişiler, yakın arkadaş çevresi orta büyüklükte ya da geniş olan kişilere kıyasla yaklaşık yüzde 180 daha yüksek olasılıkla (geniş/orta büyüklükte arkadaş çevresi olanların yaklaşık 2,8 katı kadar bir ihtimalle) erken evliliklere olumlu bakmaktadırlar. Üçüncü modelde yeni eklenen evlilik ve ebeveynlik tarihçesi değişkenleri arasında istatistiksel öneme sahip olan sadece 2 değişken vardır. Tek çocukta cinsiyet seçimini 'Erkek' olarak ifade edenler, nötr kategori olan 'Kız veya oğlan çocuğu'na kıyasla 2 katından yüksek bir olasılıkla erken yaşta evliliklere olumlu bakmaktadırlar. Son olarak, çocuk sahibi olan ve sahip olduğu oğlan çocuk sayısı kız çocuk sayısından daha fazla olan kişiler, eşit sayıda kız-oğlan çocuk sahibi olan veya daha fazla kız çocuk sahibi olan kişilere kıyasla yüzde 80 daha yüksek bir olasılıkla erken yaşta evliliklere olumlu bakmaktadırlar.

Dördüncü model son ve 'tamamlanmış' modeldir. Erkeklik derecesi ikili değişkeninin eklenmesiyle beraber üçüncü modeldeki istatistiksel önemi olan bazı değişkenler önem kaybederken, diğer değişkenler anlamlı hale

gelmektedir. Bu modelde ÇEZE'ye karşı tutumların istatistiksel olarak anlamlı olan belirleyicileri coğrafi bölge değişkeni, 15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi değişkeni, anne ile ilişki değişkeni, 25 yaşına kadar romantik/duygusal ilişki deneyimi değişkeni ve erkeklik derecesi değişkenidir. Coğrafi bölge değişkeninin ÇEZE'ye karşı olumlu tutum ile ilişkileri olumsuz yönde, istatistiksel anlamı olan diğer tüm değişkenlerin ÇEZE'ye karşı olumlu tutum ile ilişkileri olumlu yöndedir. Coğrafi bölgeler içinde 'İstanbul'a kıyasla daha önceki modellerde yüksek olasılıklar veren kategoriler bu modelde önemsiz hale gelmiştir. Anlamlı olan tek coğrafi bölge kategorisi olan 'Güneydoğu Anadolu', 'İstanbul'a kıyasla yüzde 86 daha düşük olasılıkla erken yaşta evliliklere olumlu bakmaktadır. Bu modelde şaşırtıcı olan diğer bir sonuç, en yüksek eğitim kategorisi olan 'İki veya dört yıllık üniversite, yüksek lisans veya doktora' mezunlarının referans kategori olan ilkököl mezunlarına kıyasla neredeyse 3 kat yüksek bir olasılıkla erken yaşta evliliklere olumlu bakmasıdır. Anne ile ilişki tekrar istatistiksel olarak anlamlı bir değişkene dönüşmüştür ve sonuçlara göre anne ile ilişkisi olumsuz nitelendirilen kişilerin erken yaşta evliliklere olumlu bakma ihtimali, anneye olumlu ilişkileri olan kişilerin erken yaşta evliliklere olumlu bakma ihtimalinin iki katından biraz fazladır. 15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi değişkeninin istatistiksel önemi vardır ve sonuçlara göre yakın arkadaş çevresi olmayan ya da dar yakın arkadaş çevresine sahip olan kişiler, yakın arkadaş çevresi orta büyüklükte ya da geniş olan kişilere kıyasla yaklaşık yüzde 150 daha yüksek olasılıkla (geniş/orta büyüklükte arkadaş çevresi olanların yaklaşık 2,5 katı kadar bir ihtimalle) erken evliliklere olumlu bakmaktadırlar. Bu modelde, kişinin 25 yaşına kadar romantik/duygusal bir ilişki deneyiminin olup olmadığını ölçen değişken istatistiksel olarak anlamlı hale gelmiştir. Sevgilisi olanlar sevgilisi olmayanlara göre yaklaşık yüzde 110 daha yüksek bir ihtimalle (sevgilisi olanların 2 katından biraz daha fazla olasılıkla) erken yaşta evliliklere olumlu bakmaktadırlar. Dördüncü modelde evlilik ve ebeveynlik değişkenlerinin hiçbirinin istatistiksel önemi yoktur. Bu modele eklenen ve erkeklik derecesini ölçen değişken ise erken yaşta evlilikler ile ilgili tutumların çok güçlü bir belirleyici etkeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuçlara göre, 'baskıcı erkeklik' derecesiyle nitelendirilen kişiler, bu grubun dışında kalan kişilere göre, yaklaşık 8 kat daha yüksek ihtimalle erken yaşta evliliklere olumlu bakmaktadırlar.

3.4.4

Kestirim sonrası analiz (post-estimation analysis)

Lojistik regresyon analizi dördüncü model sonuçlarına göre erkeklik derecesi değişkeni ÇEZE ile ilgili bakış açısının en önemli belirleyici etkenidir. Diğer tüm değişkenlerin değeri ortalama değerinde tutularak erkeklik

derecesi değişkeninin marjinal etkilerini hesaplamak mümkündür. Tablo 10'te görüldüğü gibi 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanan kişiler yaklaşık yüzde 8 olasılıkla ÇEZE'ye olumlu bakmaktayken, bu olasılık baskıcı erkeklik derecesi ile tanımlanan erkeklerde yaklaşık yüzde 42 seviyesindedir.

TABLO 10
ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları* (Erkeklik derecesi)

Erkeklik derecesi	Olasılık
Eşitlikçi erkeklik derecesi	%7,7
Baskıcı erkeklik derecesi	%41,9
* Bu olasılıklar, lojistik regresyon dördüncü modeldeki diğer tüm bağımsız değişkenlerin ortalama değerlerinde sabit tutulmasıyla hesaplanmıştır.	

Dördüncü modelde istatistiksel anlamı olan diğer bir değişken de eğitim değişkeni ve özellikle '2 veya 4 yıllık üniversite mezunu/Yüksek Lisans/Doktora' kategorisidir. Bir önceki bölümde belirtildiği üzere, bu kategori referans kategori olan ilkokul mezunlarına kıyasla neredeyse 3 kat yüksek bir olasılıkla erken yaşta evliliklere olumlu bakmaktadır. Bu, erkeklik derecesinin üçüncü modele eklenmesiyle ortaya çıkan şaşırtıcı bir sonuçtur. Böyle bir sonucun nedenlerini bu araştırmanın verileriyle çözümlenmek mümkün değildir. Bazı varsayımlarda bulunmak mümkündür ama en sağlıklı yol, ilk bakışta çelişik gibi görünen bu tür bulguların başka araştırmalarla olumlanması ya da yanlışlanmasıdır.

Sıradaki tablo, Tablo 11, eğitim değişkenine hem tek olarak ve hem de erkeklik derecesi ile etkileşim halinde bakarak ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıklarını sunmaktadır. Üniversite eğitimi almış kişiler lise mezunlarına göre yüzde 14 daha yüksek bir ihtimalle ÇEZE'ye karşı olumlu tutum içerisindedirler, fakat eşitlikçi erkeklik derecesinde bu fark yüzde 10'a kadar gerilemektedir. Baskıcı erkeklik derecesinde ise söz konusu fark yüzde 22 dolayındadır. Grafik 72'de görüldüğü gibi hem eşitlikçi hem baskıcı erkeklik dereceleri içinde en zayıf olasılıklar ortaokul mezunları için görülmekte, bu eğitim düzeyinin hem altında hem de üstünde ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları artmaktadır.

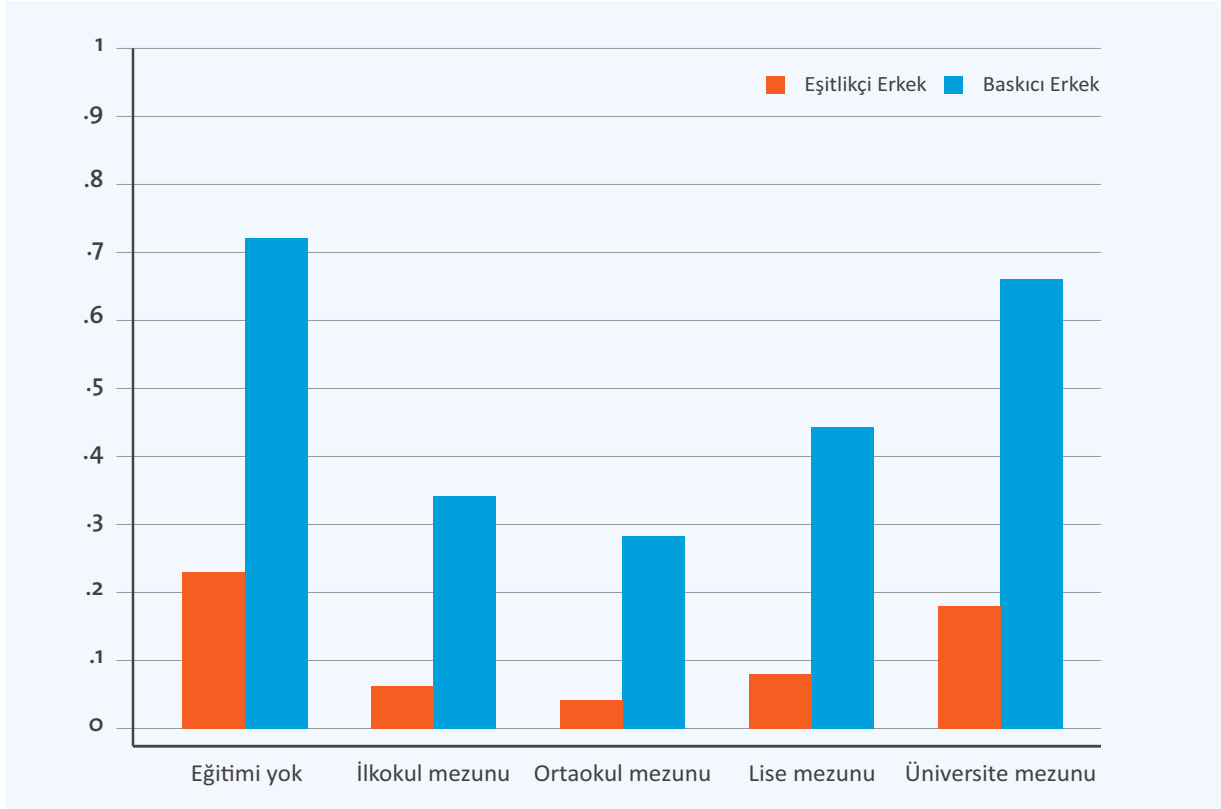
TABLO 11
ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları* (Erkeklik derecesi ve Eğitim düzeyi)

Erkeklik derecesi	Olasılık
Eşitlikçi erkeklik derecesi	%7,7
Baskıcı erkeklik derecesi	%41,9
Eğitim düzeyi	
Herhangi bir eğitim almamış	%32,2
İlkokul mezunu	%8,86
Ortaokul mezunu	%6,91

Lise / Teknik lise mezunu	%12,9
2 veya 4 yıllık üniversite mezunu / Yüksek lisans / Doktora	%26,92
Erkeklik derecesi x Eğitim düzeyi	
Eşitlikçi erkeklik derecesi x Herhangi bir eğitim almamış	%22,61
Baskıcı erkeklik derecesi x Herhangi bir eğitim almamış	%71,63
Eşitlikçi erkeklik derecesi x İlkokul mezunu	%5,6
Baskıcı erkeklik derecesi x İlkokul mezunu	%34,04
Eşitlikçi erkeklik derecesi x Ortaokul mezunu	%4,36
Baskıcı erkeklik derecesi x Ortaokul mezunu	%28,27
Eşitlikçi erkeklik derecesi x Lise/teknik lise mezunu	%8,34
Baskıcı erkeklik derecesi x Lise/teknik lise mezunu	%44,02
Eşitlikçi erkeklik derecesi x Üniversite mezunu (en az 2 yıllık)	%18,46
Baskıcı erkeklik derecesi x Üniversite mezunu (en az 2 yıllık)	%66,17
* Bu olasılıklar, lojistik regresyon dördüncü modeldeki diğer tüm bağımsız değişkenlerin ortalama değerlerinde tutulmasıyla hesaplanmıştır.	

GRAFİK 72

Erkeklik derecesi ve eğitim seviyesi etkileşim etkileri ile hesaplanan olasılıklar

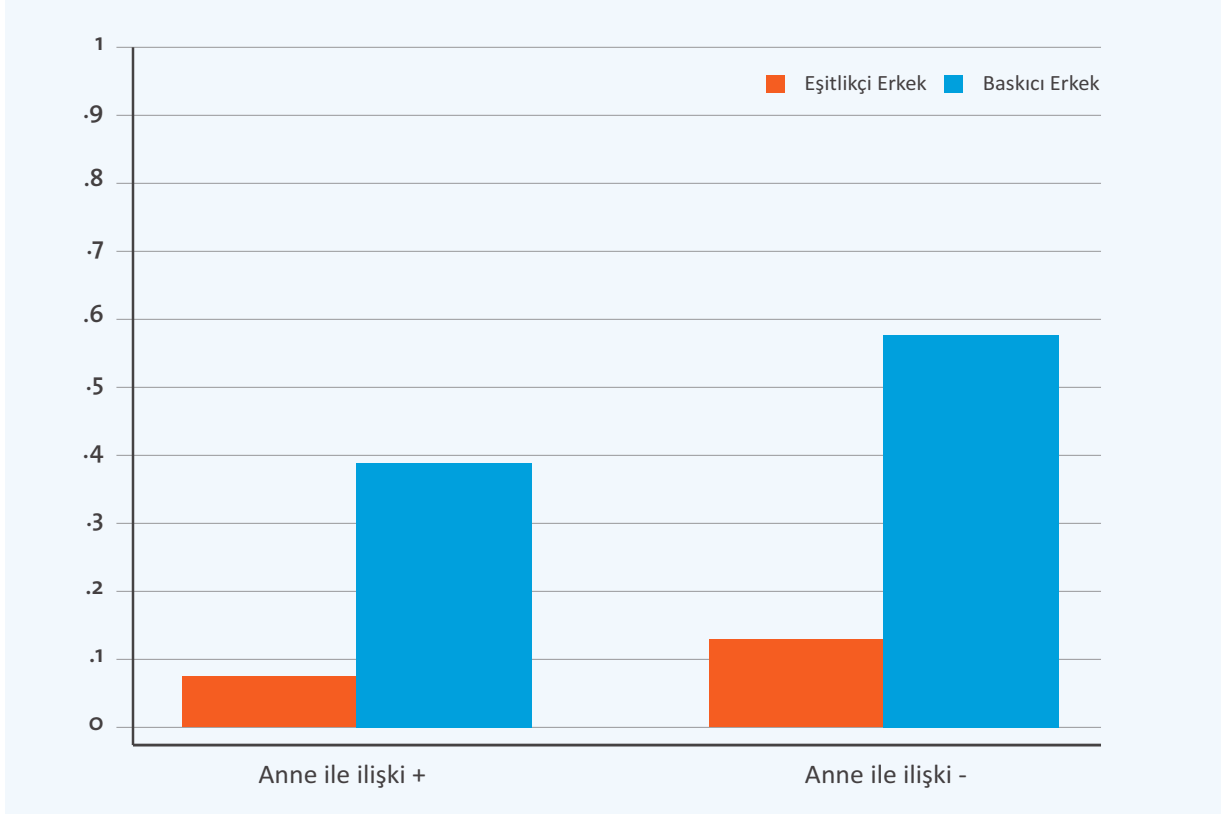

Anne ile ilişki değişkeni, ÇEZE'ye karşı tutumları belirleyen önemli bağımsız değişkenlerden biridir. Son modeldeki tüm diğer bağımsız değişkenler ortalama değerlerde tutulduğunda, anne ile olumlu ilişkisi olan erkekler yaklaşık yüzde 11 olasılık ile, anne ile olumsuz ilişkisi olan erkekler ise yüzde 20 olasılık ile ÇEZE'ye karşı olumlu tutum içerisindeyler. Tablo 12 ve Grafik 73'te görüldüğü gibi anne ile ilişkinin erkeklik derecesi ile etkileşimlerine bakıldığında zaman farkları iyice belirginleşmektedir: Anne ile olumsuz

ilişkisi olan kişiler aynı zamanda 'baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanıyorsa, ÇEZE'ye karşı olumlu tutum gösterme olasılıkları çok yüksek bir seviyede ve yüzde 57'ye eşittir. Anne ile olumlu ilişkisi olan kişiler 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanıyorsa, ÇEZE'ye karşı olumlu tutum gösterme olasılıkları en düşük seviyede ve yüzde 7'dir.

TABLO 12
ÇEZE' ye karşı olumlu tutum olasılıkları* (Erkeklik derecesi ve Anneyle ilişki)

Erkeklik derecesi	Olasılık
Eşitlikçi erkeklik derecesi	%7,7
Baskıcı erkeklik derecesi	%41,9
Anne ile ilişki	
Olumlu	%10,9
Olumsuz	%20,00
Erkeklik derecesi x 15-25 yaş arası arkadaş çevresi	
Eşitlikçi erkeklik derecesi x Anne ile olumlu ilişki	%7,00
Baskıcı erkeklik derecesi x Anne ile olumlu ilişki	%39,3
Eşitlikçi erkeklik derecesi x Anne ile olumsuz ilişki	%13,3
Baskıcı erkeklik derecesi x Anne ile olumsuz ilişki	%57,1
* Bu olasılıklar, lojistik regresyon dördüncü modeldeki diğer tüm bağımsız değişkenlerin ortalama değerlerinin sabit tutulmasıyla hesaplanmıştır.	

GRAFİK 73**Erkeklik derecesi ve anne ile ilişki etkileşim etkileri ile hesaplanan olasılıklar**

15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi değişkeni ÇEZE'ye karşı tutumları belirleyen diğer bir önemli değişkendir. Son modeldeki tüm diğer bağımsız değişkenler ortalama değerlerde tutulduğunda, 15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi olmayan ya da dar yakın arkadaş çevresine sahip olan kişiler yüzde 22 olasılıkla ÇEZE'ye karşı olumlu tutum içindeyken, yakın arkadaş çevresi orta büyüklükte ya da geniş olan kişiler için aynı olasılık yaklaşık yüzde 10'dur. 15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresinin erkeklik derecesi ile etkileşimlerinin hesaplandığı Tablo 13 ve Grafik 74'te

görüldüğü gibi, yakın arkadaş çevresi olmayan ya da dar yakın arkadaş çevresine sahip olan kişiler aynı zamanda 'baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanıyorsa, ÇEZE'ye karşı olumlu tutum gösterme olasılıkları çok yüksek bir düzeyde ve yüzde 60'a eşittir. Yakın arkadaş çevresi orta büyüklükte ya da geniş olan kişiler 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanıyorsa, ÇEZE'ye karşı olumlu tutum gösterme olasılıkları en düşük düzeyde ve yüzde 6 dolayındadır.

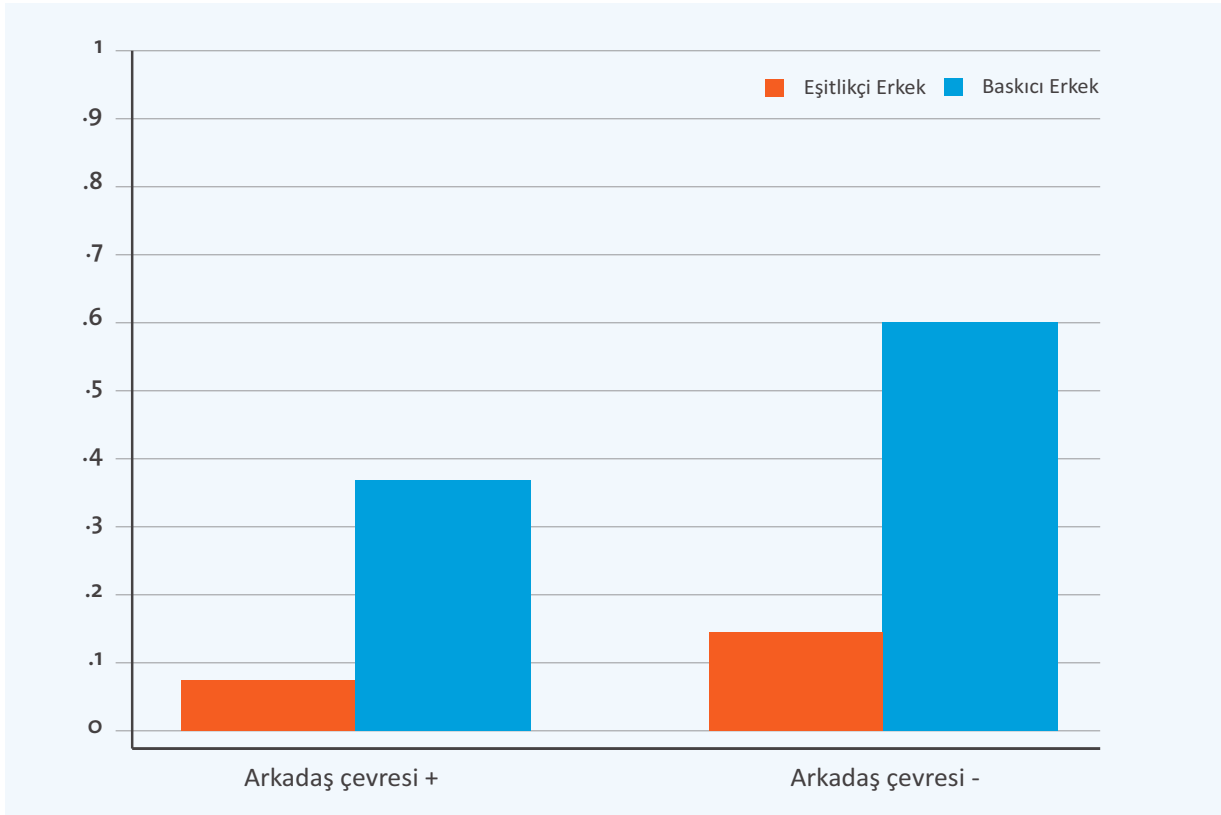
TABLO 13**ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları* (Erkeklik derecesi ve 15-25 yaş arası arkadaş çevresi)**

Erkeklik derecesi	Olasılık
Eşitlikçi erkeklik derecesi	%7,7
Baskıcı erkeklik derecesi	%41,9
15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi	
Geniş veya orta büyüklükte	%9,9
Az sayıda veya yok	%22,00

Erkeklik derecesi	Olasılık
Erkeklik derecesi x 15-25 yaş arası arkadaş çevresi	
Eşitlikçi erkeklik derecesi x Geniş veya orta büyüklükte yakın arkadaş çevresi	%6,3
Baskıcı erkeklik derecesi x Geniş veya orta büyüklükte yakın arkadaş çevresi	%36,9
Eşitlikçi erkeklik derecesi x Az sayıda ya da hiç olmayan yakın arkadaş çevresi	%14,8
Baskıcı erkeklik derecesi x Az sayıda ya da hiç olmayan yakın arkadaş çevresi	%60,00
* Bu olasılıklar, lojistik regresyon dördüncü modeldeki diğer tüm bağımsız değişkenlerin ortalama değerlerinde tutulmasıyla hesaplanmıştır.	

GRAFİK 74

Erkeklik derecesi ve 15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi etkileşim etkileri ile hesaplanan olasılıklar

Son olarak, bu bölümde, 25 yaşına kadar olan romantik/duygusal ilişki deneyimi değişkeni incelenecektir. Dördüncü modeldeki tüm diğer bağımsız değişkenler ortalama değerlerde tutulduğunda, sevgilisi olmuş erkekler yaklaşık yüzde 10 olasılık ile ÇEZE'ye karşı olumlu tutum içerisindeyken, sevgilisi olmamış erkekler için aynı

olasılık yaklaşık yüzde 19 civarındadır. Romantik/duygusal ilişki deneyiminin erkeklik derecesi ile etkileşimlerine bakıldığında, anne ile ilişki ve yakın arkadaş çevresi değişkenlerinin etkileşimlerdeki kadar büyük farklar göze çarpmaktadır. Tablo 14 ve Grafik 75'te görüldüğü gibi sevgilisi olmamış kişiler aynı zamanda 'baskıcı erkeklik

derecesi' ile tanımlanıyorsa, ÇEZE'ye karşı olumlu tutum gösterme olasılıkları çok yüksek bir seviyede ve yüzde 55 civarındadır. Öte yandan, sevgilisi olmuş kişiler

aynı zamanda 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanıyorsa, ÇEZE'ye karşı olumlu tutum gösterme olasılıkları en düşük düzeyde ve yüzde 6 dolayındadır.

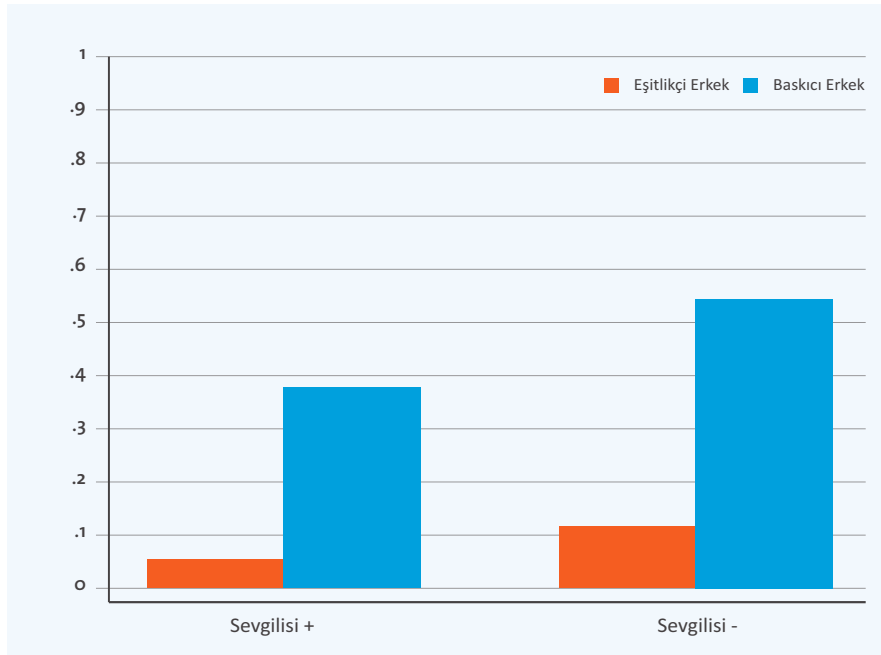
TABLO 14

ÇEZE' ye karşı olumlu tutum olasılıkları* (Erkeklik derecesi ve 15-25 yaş arası romantik/duygusal ilişki deneyimi)

Erkeklik derecesi	Olasılık
Eşitlikçi erkeklik derecesi	%7,7
Baskıcı erkeklik derecesi	%41,9
15-25 Yaş arası romantik/duygusal ilişki deneyimi	
Sevgilisi olmuş	%9,96
Sevgilisi olmamış	%18,81
Erkeklik derecesi x 15-25 yaş arası romantik/duygusal ilişki deneyimi	
Eşitlikçi erkeklik derecesi x Sevgilisi olmuş	%6,36
Baskıcı erkeklik derecesi x Sevgilisi olmuş	%37,00
Eşitlikçi erkeklik derecesi x Sevgilisi olmamış	%12,47
Baskıcı erkeklik derecesi x Sevgilisi olmamış	%55,17
* Bu olasılıklar, lojistik regresyon dördüncü modeldeki diğer tüm bağımsız değişkenlerin ortalama değerlerinde sabit tutulmasıyla hesaplanmıştır.	

GRAFİK 75

Erkeklik derecesi ve 25 yaşına kadar duygusal ilişki deneyimi etkileşim etkileri ile hesaplanan olasılıklar

3.4.5

Erkeklik

Örneklem genelinde, 2532 kişiden 2124'ü (yüzde 84) 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ile, 408 kişi ise (yüzde 16) 'baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanmıştır. Daha önce belirtildiği gibi lojistik regresyon analizi dördüncü model sonuçlarına göre 'erkeklik derecesi' değişkeni ÇEZE ile ilgili bakış açısının en önemli belirleyici etkenidir. Grafik 79'da 'erkeklik derecesi'ne göre ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları yüzde 95 güven aralığında sunulmaktadır. Eşitlikçi erkeklik derecesi ile tanımlanan kişiler yaklaşık yüzde 8 olasılıkla (ve yüzde 5-10 aralığında) ÇEZE'ye olumlu bakmaktayken, bu olasılık baskıcı erkeklik derecesi ile tanımlanan erkeklerde yaklaşık yüzde 42 seviyesindedir (ve yüzde 29-55 aralığındadır).

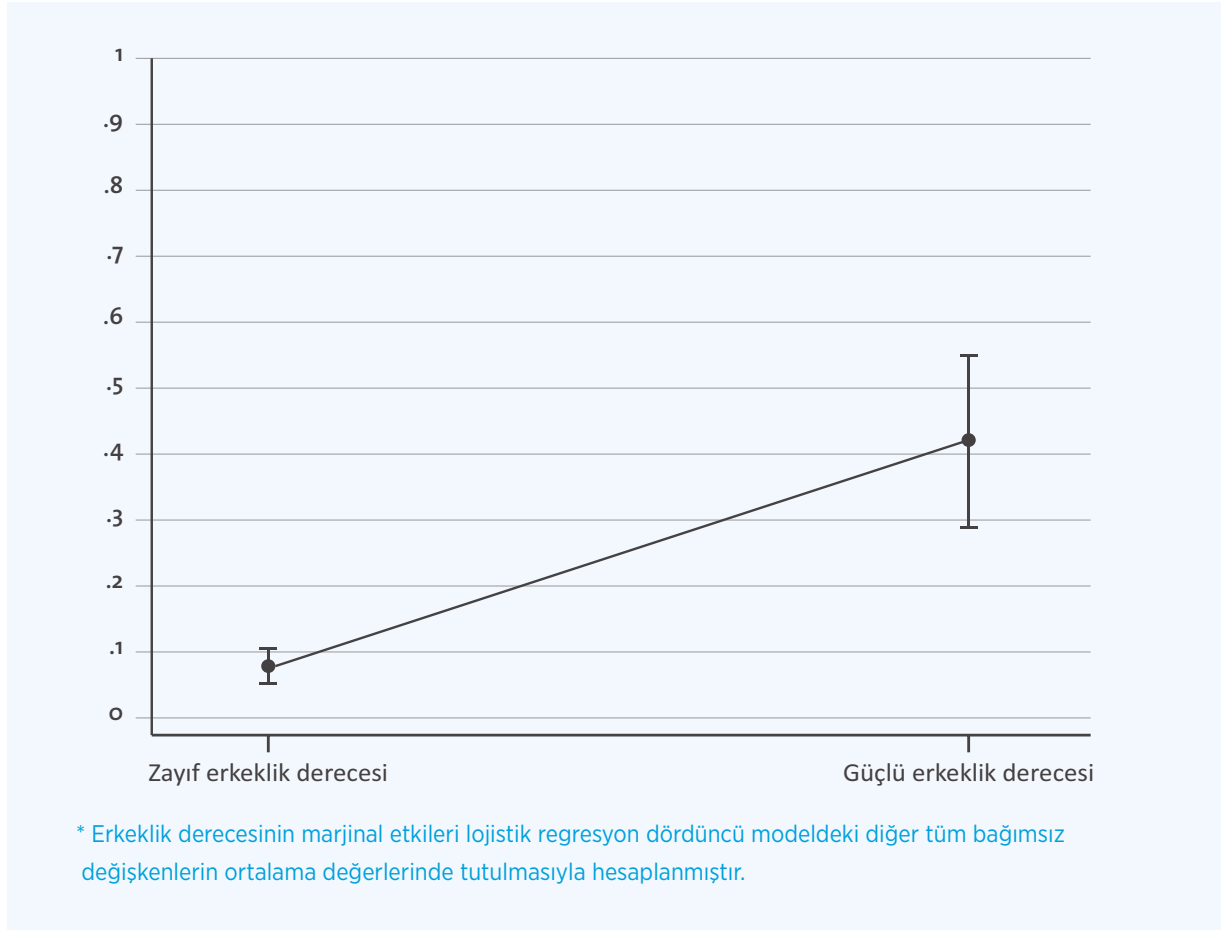
Çalışmanın bu bölümünde, 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ve 'baskıcı erkeklik derecesi' ayrımına göre bir kız çocuğunun kaç yaşına kadar çocuk sayılabileceğine ilişkin görüşler, kız çocuklarının alması gereken eğitim düzeyi

ile ilgili görüşler, kız çocuklarının çeşitli konularda karar verme yetkisi olup olmadığına ilişkin tutumlar ve son olarak, kız çocuklarının evliliğe hazır olduğunu gösteren koşullarla ilgili görüşler incelenecektir.

Örneklem genelinde 2530 kişiden yüzde 93'ü bir kız çocuğunun en az 15 yaşına kadar çocuk sayılabileceğini belirtirken, yüzde 7'si ise 15 yaşından önce çocukluk döneminin bittiğini bildirmiştir. Ancak bu oranlar 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ve 'baskıcı erkeklik derecesi' ayrımına göre değişiklik göstermektedir. 'Eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanan erkekler arasında kız çocuklarının en az 15 yaşına kadar çocuk sayılabileceğini ifade edenlerin oranı yüzde 94 iken bu oran 'baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanan kişiler için yüzde 86'dır. Paralel bir ifadeyle, 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanan erkekler arasında kız çocuklarının 15 yaşından daha erken bir yaştan itibaren çocuk sayılamayacaklarını belirtenlerin oranı sadece yüzde 6 iken, bu oran baskıcı erkeklik derecesiyle tanımlanan grupta birinci grubun 2,5 katı seviyesinde, yüzde 15'tir.

GRAFİK 76

Yüzde 95 güven aralığında ÇEZE'ye karşı olumlu tutum olasılıkları

Örnekleme genelinde kız çocukların okula gitmesini gerekli görmeyenlerin ve kız çocukların sadece ilkökul düzeyinde eğitim görmeleri gerektiğini düşünenlerin oranları yüzde 1'den düşüktür. Kız çocuklarının ortaokul düzeyinde eğitim görmeleri gerektiğine inananların oranı ise yüzde 1'den biraz yüksektir. Kız çocuklarının lise düzeyinde eğitim görmeleri gerektiğine inananların oranı yaklaşık yüzde 10' dur. Örnekleme genelinde kız çocuklarının üniversite eğitimi görmeleri gerektiğini düşünenlerin oranı yüzde 54, yüksek lisans ya da doktora seviyesinde eğitim görmeleri gerektiğini düşünenlerin oranı ise yaklaşık yüzde 34'tür.

Bu oranlar 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ve 'baskıcı erkeklik derecesi' ayrımına göre büyük farklılıklar göstermektedir. 'Eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanmış olan erkeklere göre kız çocuklarının herhangi bir eğitim almasını gerekli görmeyenlerin, ilkökul ve ortaokul seviyesinde eğitim görmeleri gerektiğini düşünenlerin oranı yüzde 1'den düşüktür. Bu gruptakiler kız çocuklarının yaklaşık yüzde 6 oranla lise eğitimi, yüzde 58 oranla üniversite eğitimi ve yüzde 36 oranla yüksek lisans/doktora eğitimi alması gerektiğini düşünmektedirler. Diğer bir deyişle, 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanmış erkeklerin yaklaşık yüzde 94'ü kız çocuklarının en az üniversite seviyesinde eğitim almaları gerektiğini belirtmişlerdir.

'Baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanmış erkekler arasında ise, kız çocuklarının herhangi bir eğitim almasını gerekli görmeyenlerin oranı yaklaşık yüzde 4'tür. Kız çocuklarının sadece ilkökul veya ortaokul seviyesinde eğitim görmeleri gerektiğini düşünenlerin oranı sırasıyla yüzde 2'nin ve yüzde 6'nın biraz üstündedir. Kız çocuklarının lise düzeyinde eğitim almaları gerektiğini düşünenler ise yüzde 30 civarındadır. Bu gruptakilerin sadece yüzde 35'i kız çocuklarının üniversite eğitimi almaları gerektiğini belirtirken, yüksek lisans/doktora seviyesinde eğitim almaları gerektiğini düşünenlerin oranı yüzde 22'dir. Diğer bir deyişle, 'baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanmış erkeklerin yüzde 57'si, yani yarısından biraz fazlası, kız çocuklarının en az üniversite seviyesinde eğitim almaları gerektiğini düşünmektedir.

15-18 yaş arasındaki kız çocuklarının arkadaş seçimleri, eve dönüş saatleri, erkek arkadaş seçimleri, eğitimlerine devam etme tercihleri, çalışıp çalışmama tercihleri ve nasıl giyinecekleri hakkındaki kararların kendilerine mi yoksa anne-babalarına mı ait kararlar olduğu konusundaki görüşler de 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ve 'baskıcı erkeklik derecesi' ayrımına göre farklılıklar göstermektedir. Örnekleme genelinde kız çocukların arkadaş seçimlerinin kendilerine ait kararlar olduğunu düşünenler yüzde 70 iken, 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ve 'baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanan kişilerde bu oran sırasıyla yüzde 72 ve yüzde 57'dir. Erkek arkadaş seçiminde ise kız çocuklarının kendi tercihleri olduğunu belirten kişilerin oranı örnekleme

genelinde yüzde 51 civarındayken, 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ve 'baskıcı erkeklik derecesi' ayrımında bu oran sırasıyla yüzde 56 ve yüzde 24'tür. Örnekleme genelinde, eğitime devam etme tercihinin ve çalışıp çalışmama kararının kız çocuklarının kendi kararları olduğunu belirtenlerin oranı sırasıyla yüzde 61 ve yüzde 59'dur. 'Eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanan grupta aynı oranlar sırasıyla yüzde 64 ve yüzde 63 iken, 'baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanan kişilerde sırasıyla yüzde 45 ve 41'dir. Eve dönüş saati ve kıyafet seçimi gibi günlük konularda ise son kararın kız çocuklarının kendilerinde olduğunu belirtenlerin oranı örnekleme genelinde sırasıyla yüzde 22 ve yüzde 52'dir. 'Eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanan grupta aynı oranlar sırasıyla yüzde 25 ve yüzde 57 iken, 'baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanan kişilerde sırasıyla yüzde 8 ve 29'dur.

Son olarak, bir kadının evliliğe hazır olduğunu gösterenleri ile ilgili görüşler erkeklik dereceleri arasında büyük fark göstermektedir. Bir kadının ergenliğe girmesini evliliğe hazır olduğunu en önemli göstergesi olarak kabul edenlerin oranı örnekleme genelinde düşük ve yüzde 9 iken, 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ile tanımlanan kişilerde bu oran yüzde 6, 'baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanan kişilerde ise çok daha yüksek bir oranda yüzde 28'dir. Eğitimin tamamlanmasının kız çocukların evliliğe hazır olduğunu göstergesi olduğunu düşünenlerin oranı örnekleme genelinde yüksek ve yüzde 53 civarındadır. Bu oranda 'eşitlikçi erkeklik derecesi' ve 'baskıcı erkeklik derecesi' ile tanımlanan kişiler arasında büyük bir fark yoktur ve sırasıyla yüzde 54 ve yüzde 49 civarındadır. Kız çocuklarının bir meslek edinmelerini evliliğe hazır olduklarının bir göstergesi olduğunu düşünenler örnekleme genelinde yüzde 33 iken, bu oran 'eşitlikçi erkeklik derecesi'nde yüzde 36, 'baskıcı erkeklik derecesi'nde ise sadece yüzde 17'dir. Diğer bir deyişle hem eşitlikçi hem baskıcı erkeklik derecelerinde eğitimin tamamlanması en sık belirtilen ön koşul olurken, bunu 'eşitlikçi erkeklik derecesi'nde 'bir meslek edinme', 'baskıcı erkeklik derecesi'nde ise 'ergenliğe girme' izler.

3.4.6

Ek tablolar

EK TABLO 1

Tüm değişkenler için tamamlayıcı istatistikler

	Frekans	Ortalama	Std. Sapma	N
A. Sosyodemografik özellikler				
Yaş		34,2	13,37	2532
Medeni durum				2532
Bekar / Nişanlı / Birlikte yaşıyor	%44,91			
Evli / Dul	%52,41			
Boşanmış / Ayrı yaşıyor	%2,69			
Bölge				2532
İstanbul	%18,29			
Batı Marmara	%4,9			
Ege	%13,43			
Doğu Marmara	%9,48			
Batı Anadolu	%9,76			
Akdeniz	%12,84			
Orta Anadolu	%4,86			
Batı Karadeniz	%6,32			
Doğu Karadeniz	%3,28			
Kuzeydoğu Anadolu	%2,37			
Ortadoğu Anadolu	%4,86			
Güneydoğu Anadolu	%9,64			
B. Sosyoekonomik statü				
Eğitim süresi (yıl)		0,79	3,54	2532
Çalışma durumu				
Hayır	%37,09			2532
Evet	%62,91			

	Frekans	Ortalama	Std. Sapma	N
C. Çocukluk, ergenlik ve aile tarihçesi				
Doğum yeri				2532
il	%39,89			
ilçe	%36,77			
Bucak ya da Köy	%23,34			
Annenin erken yaşta evliliği				1624
Hayır	%73,21			
Evet	%26,79			
Babanın erken yaşta evliliği				1630
Hayır	%92,82			
Evet	%7,18			
Anne ile ilişki skoru (5 puanlı Likert ölçüsü)		2,44 ,44	0,58	2356
Baba ile ilişki skoru (5 puanlı Likert ölçüsü)		2,77	0,66	2243
15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi				2532
Geniş veya orta büyüklükte	%79,03			
Az sayıda veya yok	%20,97			
Erken yaşta/okurken çalışma durumu (18 yaşından önce)				2532
Hayır	%59,24			
Evet	%40,76			
Romantik/duygusal ilişkiler (25 yaşına kadar)				2532
Sevgilisi oldu	%72,55			
Sevgilisi olmadı	%27,45			
D. Evlilik ve ebeveynlik tarihçesi				
Kendisi ve/veya eşinin erken yaşta evliliği				1277
Hayır	%89,51			
Evet	%10,49			
Görücü usulü evlilik				1261
Hayır	%53,37			
Evet	%46,63			

		Frekans	Ortalama	Std. Sapma	N
Görücü usulü evlilik					1261
	Hayır	%53,37			
	Evet	%46,63			
Eşinin çalışma durumu					
	Hayır	%77,84			1277
	Evet	%22,16			
Tek çocukta cinsiyet seçimi					1277
	Kız çocuğu	%9,79			
	Erkek çocuğu	%15,9			
	Kız veya erkek çocuğu	%74,31			
Oğlan çocuk sayısı > Kız çocuk sayısı					1148
	Hayır	%64,98			
	Evet	%35,02			
Çocukların medeni durumu					1149
	Evli çocuk yok	%77,11			
	Evli çocuk var	%22,00			
E. Erkeklik skoru (3 puanlı Likert ölçüsü)			1,67	0,42	2532
F. Erken evliliğe bakış skoru (5 puanlı Likert ölçüsü)			1,88	0,69	2532

EK TABLO 2

ÇEZE'ye bakış açısını yordayan doğrusal regresyon modelleri ve katsayılar

	Model I		Model II		Model III		Model IV	
Gözlem sayısı	2523		1422		562		562	
F istatistiği	8,28		0,01		5,26		9,41	
Olasılık > F	0,000		0,000		0,000		0,000	
R2	0,056		0,162		0,247		0,378	
Sabit terim	1.611	*	1.212	*	1.035	*	-0,216	
	[0,099]		[0,144]		[0,286]		[0,286]	

	Model I		Model II		Model III		Model IV	
A. Sosyodemografik özellikler								
Yaş	0,003	*	0,000		-0,002		0,000	
	[0,001]		[0,002]		[0,004]		[0,004]	
Medeni durum								
Bekar / Nişanlı / Birlikte yaşıyor	-0,027		-0,052		gözlem yok		gözlem yok	
	[0,041]		[0,050]					
Evli / Dul	(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)	
Boşanmış / Ayrı yaşıyor	-0,016		0,039		gözlem yok		gözlem yok	
	[0,083]		[0,121]					
Bölge								
İstanbul	(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)	
Batı Marmara	0,28	*	0,469	*	0,135		0,083	
	[0,069]		[0,099]		[0,196]		[0,179]	
Ege	0,285	*	0,226	*	0,097		0,074	
	[0,049]		[0,057]		[0,096]		[0,087]	
Doğu Marmara	0,376	*	0,391	*	0,22	*	0,247	*
	[0,054]		[0,061]		[0,109]		[0,100]	
Batı Anadolu	0,194	*	0,223	*	-0,039		0,111	
	[0,054]		[0,073]		[0,157]		[0,143]	
Akdeniz	0,295	*	0,397	*	0,509	*	0,141	
	[0,050]		[0,059]		[0,106]		[0,103]	
Orta Anadolu	0,188	*	0,457	*	0,338	*	0,116	
	[0,070]		[0,089]		[0,153]		[0,141]	
Batı Karadeniz	0,067		0,45	*	0,232		-0,012	
	[0,064]		[0,112]		[0,247]		[0,226]	
Doğu Karadeniz	0,228	*	0,308	*	0,154		0,032	
	[0,081]		[0,104]		[0,178]		[0,162]	

	Model I		Model II		Model III		Model IV	
Kuzeydoğu Anadolu	0,365	*	0,374	*	0,037		-0,333	*
	[0,094]		[0,108]		[0,171]		[0,159]	
Ortadoğu Anadolu	0,436	*	0,443	*	0,131		-0,075	
	[0,071]		[0,103]		[0,161]		[0,148]	
Güneydoğu Anadolu	0,028		-0,03		-0,245	*	-0,37	*
	[0,056]		[0,075]		[0,121]		[0,11]	
B. Sosyoekonomik statü								
Eğitim süresi (yıl)	-0,006		-0,009		0,004		0,022	*
	[0,004]		[0,006]		[0,009]		[0,009]	
Çalışma durumu	0,02		0,04		0,077		0,089	
	[0,031]		[0,041]		[0,099]		[0,090]	
C. Çocukluk, ergenlik ve aile tarihçesi								
Doğum yeri								
İl			-0,00035		0,158	*	0,134	
			[0,039]		[0,067]		[-0,039]	
İlçe			(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)	
Bucak ya da Köy			-0,018		-0,028		-0,04	
			[0,047]		[0,073]		[0,067]	
Annenin erken yaşta evliliği			0,148	*	-0,007		-0,012	
			[0,044]		[0,064]		[0,058]	
Babanın erken yaşta evliliği			0,211	*	0,229	*	0,124	
			[0,070]		[0,099]		[0,091]	
Anne ile ilişki skoru			0,11	*	0,148	*	0,116	*
			[0,034]		[0,057]		[0,052]	
Baba ile ilişki skoru			0,079	*	0,045		0,018	
			[0,029]		[0,047]		[0,043]	
Erken yaşta/okurken çalışma durumu			-0,064		-0,01		-0,014	

	Model I		Model II		Model III		Model IV	
			[0,035]		[0,058]		[0,053]	
15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi			0,214	*	0,255	*	0,188	*
			[0,044]		[0,070]		[0,064]	
Romantik/duygusal ilişkiler (25 yaşına kadar)			0,018		0,068		0,041	
			[0,045]		[0,075]		[0,068]	
D. Evlilik ve ebeveynlik tarihçesi								
Erken yaşta evlilik					-0,02		-0,014	
					[0,163]		[0,148]	
Eşinin erken yaşta evliliği					0,118		0,123	
					[0,112]		[0,102]	
Görücü usulü evlilik					0,142	*	0,091	
					[0,063]		[0,057]	
Eşinin çalışma durumu					-0,061		0,058	
					0,084		[0,078]	
Tek çocukta cinsiyet seçimi								
Kız veya erkek çocuğu					(referans kategori)		(referans kategori)	
Kız çocuğu					-0,026		-0,04	
					[0,093]		[0,085]	
Erkek çocuğu					0,356	*	0,221	*
					[0,082]		[0,075]	
Oğlan çocuk sayısı > Kız çocuk sayısı					0,195	*	0,168	*
					[0,060]		[0,054]	
Çocukların medeni durumu								
					0,148		0,151	
					[0,110]		[0,110]	
E. Erkeklik skoru								
							0,736	*
							[0,070]	

3.5

FAKTÖR ANALİZİ VE KÜMELEME ANALİZİ: ERKEKLİK TİPLERİ VE ÇEZE'YE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

3.5.1

Faktör Analizi

Bu bölümde sunulan faktör analizinin amacı birbirleriyle ve erkeklikle ilişkili çok sayıda ifadeyi daha az sayıda, anlamlı ve birbirinden bağımsız birkaç boyuta dönüştürmek ve böylece erkekliğin temel boyutlarını saptamaktır. Aşağıdaki toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin maddeler, kesinlikle katılıyorum (1), kısmen katılıyorum (2) ve hiç katılmıyorum (3) biçimindeki 3 puanlı Likert ölçüsü cevap kategorilerine dayanır:

1. Kadının en önemli rolü evi çekip çevirmesi ve aile için yemek yapmasıdır.
2. Evle ilgili kararlarda son söz erkeğin olmalıdır.
3. Kadın bazı durumlarda dayak yemeyi hak eder.
4. Erkek olmak için herkese sözünü geçirebilmek gerekir.
5. Kadınlara daha fazla hak verilmesi erkeklere daha az hak demektir.
6. Çocukların altını değiştirme, onları yıkama ve besleme annenin sorumluluğudur.
7. Evli olmayan kadınlar evli olmayan erkekler gibi özgürce yaşayabilmelidir.
8. Evli bir adamın karşı cinsten arkadaşları olmamalıdır.
9. Evli bir kadının karşı cinsten arkadaşları olmamalıdır.
10. İmkanlar sınırlıysa kız çocukları yerine oğlan çocuklarını okutmak daha önemlidir.
11. Bir kadının evlenmesi kariyer yapmasından daha önemlidir.
12. Bir ülkede iş azsa, kadınlardan önce erkekler bu işlere girmelidir.

13. Bir erkek kendisinden daha eğitilmiş bir kadınla evlenmemelidir.

14. Bir erkek daha önce evlilik yapmış bir kadınla evlenmemelidir.

15. Bir erkek kendisinden yaşça daha büyük bir kadınla evlenmemelidir.

16. Bir erkek kendisinden daha yüksek gelirli bir kadınla evlenmemelidir.

Daha yüksek puanların daha baskıcı erkeklik derecelerini yansıtması amacı ile yedinci ifade dışındaki her ifade ters kodlanmış ve kullanılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,86 olarak hesaplanmıştır. Örneklem yeterliliğini ölçen Kaiser-Meyer-Olkin testi sonucunda elde edilen 0,88 değeri örneklemin faktör analizi için yeterli olduğunu göstermektedir. Son olarak 16 değişken arasında yüksek korelasyonun olup olmadığını gösteren Barlett küresellik testi $p=0,000$ değeri ile anlamlı olarak bulunmuştur. Dolayısıyla verilerin faktör analizine uygun olduğu belirlenmiştir. Tablo 15 tanımlayıcı istatistikleri vermektedir.

Temel bileşenler analizi yöntemiyle uygulanan faktör analizi özdeğer istatistiği 1'den büyük olan dört anlamlı faktör tespit etmiştir. Grafik 77'de sunulan ve her faktöre ilişkin toplam varyansı gösteren çizgi grafiği de (scree test) elde edilecek maksimum faktör sayısını, grafiğin eğimini kaybederek yatay şekil aldığı noktaya kadar olan faktör sayısı ile dört olarak belirtir. Faktörlerin özdeğerleri sırasıyla 5,35; 1,71; 1,24 ve 1,07'dir. İlk faktör toplam varyansın yüzde 33,4'ünü, ikinci faktör toplam varyansın yüzde 10,7'sini, üçüncü faktör toplam varyansın yüzde 7,7'sini ve dördüncü faktör toplam varyansın yüzde 6,7'sini açıklamaktadır. Dört faktör birlikte toplam varyansın yüzde 58,6'sını açıklamaktadırlar. Hangi faktörlerin hangi ifadeleri içerdiklerini belirlemek için varimax rotasyonu yapılmış ve elde edilen grupta

erkeklik faktörleri sırasıyla i) Evliliklerde Eş Seçimi, ii) Erkek baskınlığı/Hakimiyeti, iii) Geleneksel Cinsiyet Roller ve iv) Medeni Durum ve Hayat Tarzı Beklentileri olarak oluşturulmuştur. Faktörlerin göreceli önemini eşitleyen rotasyon sonrasında birinci faktör toplam varyansın yüzde 17,1'ini, ikinci faktör toplam varyansın yüzde 16,4'

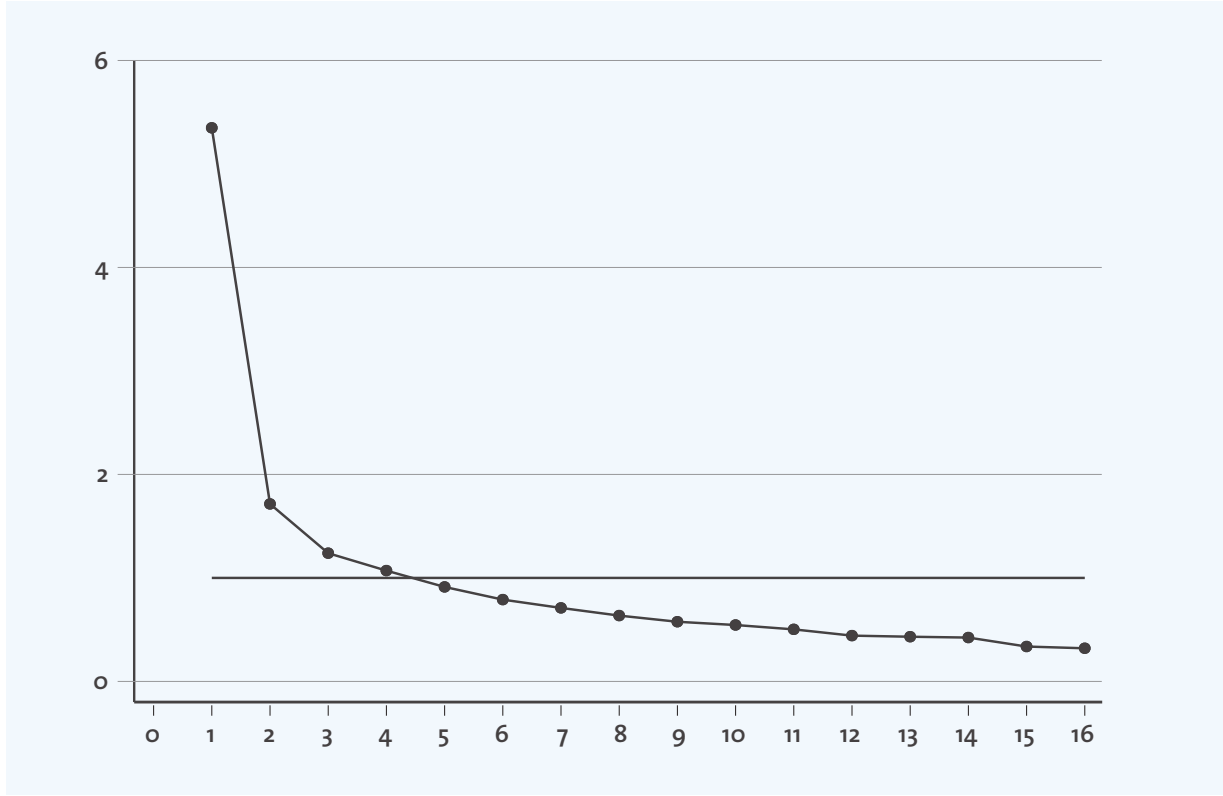
ünü, üçüncü faktör toplam varyansın yüzde 13,7'sini ve dördüncü faktör toplam varyansın yüzde 11,2'sini açıklamaktadır. Tablo 15 faktör analizi sonucunda elde edilen 16 maddelik dört faktörlü yapıyı ve faktör yüklemelerini göstermektedir.

TABLO 15
Tanımlayıcı İstatistikler

	Kodlama	Ortalama	Standart Hata
Erkeklik İfadeleri			
1. Kadının en önemli rolü evi çekip çevirmesi ve aile için yemek yapmasıdır.	Ters	2,01	0,02
2. Evle ilgili kararlarda son söz erkeğin olmalıdır.	Ters	1,92	0,02
3. Kadın bazı durumlarda dayak yemeyi hak eder.	Ters	1,25	0,01
4. Erkek olmak için herkese sözünü geçirebilmek gerekir.	Ters	1,62	0,01
5. Kadınlara daha fazla hak verilmesi erkeklere daha az hak demektir.	Ters	1,43	0,01
6. Çocukların altını değiştirme, onları yıkama ve besleme annenin sorumluluğudur.	Ters	2,14	0,02
7. Evli olmayan kadınlar evli olmayan erkekler gibi özgürce yaşayabilmelidir.	Düz	2,14	0,02
8. Evli bir adamın karşı cinsten arkadaşları olmamalıdır.	Ters	1,85	0,02
9. Evli bir kadının karşı cinsten arkadaşları olmamalıdır.	Ters	1,77	0,02
10. İmkanlar sınırlıysa kız çocukları yerine oğlan çocuklarını okutmak daha önemlidir.	Ters	1,42	0,01
11. Bir kadının evlenmesi kariyer yapmasından daha önemlidir.	Ters	1,50	0,01
12. Bir ülkede iş azsa, kadınlardan önce erkekler bu işlere girmelidir.	Ters	1,75	0,02
13. Bir erkek kendisinden daha eğitilmiş bir kadınla evlenmemelidir.	Ters	1,41	0,01
14. Bir erkek daha önce evlilik yapmış bir kadınla evlenmemelidir.	Ters	1,48	0,01
15. Bir erkek kendisinden yaşça daha büyük bir kadınla evlenmemelidir.	Ters	1,58	0,01
16. Bir erkek kendisinden daha yüksek gelirli bir kadınla evlenmemelidir.	Ters	1,46	0,01

GRAFİK 77

Her faktöre ilişkin toplam varyans

TABLO 16

Tanımlayıcı İstatistikler

	Faktör Yüklemeleri
Birinci Faktör: Evliliklerde Eş Seçimi	
Bir erkek kendisinden daha eğitilmiş bir kadınla evlenmemelidir.	0,79
Bir erkek daha önce evlilik yapmış bir kadınla evlenmemelidir.	0,74
Bir erkek kendisinden yaşça daha büyük bir kadınla evlenmemelidir.	0,77
Bir erkek kendisinden daha yüksek gelirli bir kadınla evlenmemelidir.	0,80
İkinci Faktör: Erkek Baskınlığı/Hakimiyeti	
Kadın bazı durumlarda dayak yemeyi hak eder.	0,65
Erkek olmak için herkese sözünü geçirebilmek gerekir.	0,52
Kadınlara daha fazla hak verilmesi erkeklere daha az hak demektir.	0,71
İmkanlar sınırlıysa kız çocukları yerine oğlan çocuklarını okutmak daha önemlidir.	0,67
Bir kadının evlenmesi kariyer yapmasından daha önemlidir.	0,54
Bir ülkede iş azsa, kadınlardan önce erkekler bu işlere girmelidir.	0,51

	Faktör Yüklemeleri
Üçüncü Faktör: Geleneksel Cinsiyet Roller	
Kadının en önemli rolü evi çekip çevirmesi ve aile için yemek yapmasıdır.	0,76
Evle ilgili kararlarda son söz erkeğin olmalıdır.	0,61
Çocukların altını değiştirme, onları yıkama ve besleme annenin sorumluluğudur.	0,84
Dördüncü Faktör: Medeni Durum ve Hayat Tarzı Beklentileri	
Evli olmayan kadınlar evli olmayan erkekler gibi özgürce yaşayabilmelidir.	0,37
Evli bir adamın karşı cinsten arkadaşları olmamalıdır.	0,81
Evli bir kadının karşı cinsten arkadaşları olmamalıdır.	0,84

3.5.2

Kümeleme Analizi: Erkeklik Tipleri

Bu bölümde sunulan kümeleme analizinin amacı faktör analizi sonucunda elde edilen faktör skorlarını kullanarak her dört boyutu da temsil eden erkeklik tipleri oluşturmak ve bunların ÇEZE'ye ilişkin görüşlerini incelemektir. Veri setindeki bireyler incelenen dört ana faktör yönünden kendi içinde homojen ve kendi aralarında heterojen yapıda beş kümeye bölünmüştür. Kümelerin oluşturulmasında Öklit uzaklığının kullanıldığı merkez yöntemi esas alınmıştır.

Kümeleme analizi sonucunda birinci grup 442 kişi ile örneklemin yüzde 17,5'ini, ikinci grup 392 kişi ile örneklemin yüzde 15,5'ini, üçüncü grup 726 kişi ile örneklemin

yüzde 28,7'sini, dördüncü grup 533 kişi ile örneklemin yüzde 21'ini ve beşinci grup 439 kişi ile örneklemin yüzde 17,3'ünü oluşturur. Gruplar faktör skorları ile birlikte incelendiğinde, birinci grubun (Baskıcı Koca) birinci faktörde yani Evliliklerde Eş Seçimi boyutunda en yüksek puanı aldığı, ikinci grubun (Baskıcı Erkek) ikinci faktörde yani Erkek Baskıcılığı/Hakimiyeti boyutunda en yüksek puanı aldığı, beşinci grubun (Geleneksel Erkek) üçüncü faktörde yani Geleneksel Cinsiyet Roller boyutunda en yüksek puanı aldığı ve dördüncü grubun (Tutucu Erkek) dördüncü faktörde yani Medeni Durum ve Hayat Tarzı Beklentileri boyutunda en yüksek puanı aldığı görüldü. Ortadaki grup olan üçüncü grup ise (İlimli Erkek) genel olarak dört boyutta da en düşük puanı almıştır. Bu değerler Tablo 17'de verilmiştir.

TABLO 17

Kümeleme analizi sonucunda elde edilen Erkeklik Tipleri

	Birinci Grup BASKICI KOCA	İkinci Grup BASKICI ERKEK	Üçüncü Grup ILIMLI ERKEK	Dördüncü Grup TUTUCU ERKEK	Beşinci Grup GELENEKSEL ERKEK
	(n=442)	(n=392)	(n=726)	(n=533)	(n=439)
Faktör Skoru Ortalaması: Evliliklerde Eş Seçimi	1,58	0,12	-0,34	-0,58	-0,43
Faktör Skoru Ortalaması: Erkek Baskıcılığı/Hakimiyeti	-0,33	1,77	-0,32	-0,36	-0,28
Faktör Skoru Ortalaması: Geleneksel Cinsiyet Roller	0,02	0,02	-0,91	0,29	1,12
Faktör Skoru Ortalaması: Medeni Durum ve Hayat Tarzı Beklentileri	0,09	0,11	-0,41	1,18	-0,94

Erkeklığın farklı boyutlarını temsil eden birinci, ikinci, dördüncü ve beşinci grubun ve her dört boyutta da negatif faktör yüklemeleri alan üçüncü grubun sosyodemografik ve sosyoekonomik profilleri Tablo 18'de sunulmaktadır. Üçüncü grup diğer erkeklik tipleri ile kıyaslandığında daha genç, daha yüksek oranda bekar, nişanlı ya da birlikte yaşayanlardan oluşan, çoğunlukla İstanbul'da ve Ege bölgesinde yaşayan, kent doğumlu, daha yüksek eğitilmiş ve daha yüksek kazanç sahibi

bireylerden oluşmaktadır. Hiçbir boyutta negatif faktör yüklemesi olmayan ve Erkek Baskınlığı/Hakimiyeti boyutuyla tanımlanan ikinci grubun ise üçüncü, dördüncü ve beşinci gruba kıyasla yaşça daha büyük, çoğunlukla Akdeniz ve Doğu Marmara bölgelerinde ikamet eden, dördüncü grupla birlikte en düşük eğitim düzeyine ve en düşük kazanç düzeyine sahip olan erkeklerden oluştuğu görülmektedir.

TABLO 18
Erkeklik tiplerinin sosyodemografik ve sosyoekonomik profilleri

	Birinci Grup BASKICI KOCA	İkinci Grup BASKICI ERKEK	Üçüncü Grup İLİMLİ ERKEK	Dördüncü Grup TUTUCU ERKEK	Beşinci Grup GELENEKSEL ERKEK
Yaş Grubu					
15-19	%11,09	%9,69	%16,80	%15,57	%13,90
20-24	%9,95	%11,99	%15,84	%13,70	%17,54
25-29	%11,99	%18,88	%18,60	%15,38	%15,95
30-34	%11,76	%15,05	%11,85	%11,63	%10,93
35-39	%10,41	%9,95	%11,29	%10,69	%12,53
40-44	%12,90	%8,16	%7,30	%7,13	%6,83
45-49	%9,73	%8,67	%5,79	%7,69	%6,61
50-54	%7,69	%5,10	%3,58	%4,88	%5,47
55-59	%7,47	%6,63	%4,68	%5,44	%3,64
60-64	%7,01	%5,87	%4,27	%7,88	%6,61
Yaş Ortalaması					
	37,4	35,0	32,1	34,5	33,4
Medeni durum					
Bekar / Nişanlı / Birlikte yaşıyor	%31,45	%42,60	%53,72	%40,15	%51,71
Evli / Dul	%65,84	%52,04	%43,39	%57,97	%47,38
Boşanmış / Ayrı yaşıyor	%2,71	%5,36	%2,89	%1,88	%0,91
Bölge					
İstanbul	%11,99	%13,01	%25,62	%21,39	%13,44
Batı Marmara	%4,75	%6,38	%3,72	%4,13	%6,61
Ege	%21,27	%7,14	%21,90	%3,94	%8,66

Doğu Marmara	%6,33	%17,60	%10,74	%9,38	%3,42
Batı Anadolu	%4,30	%5,61	%9,37	%16,51	%11,39
Akdeniz	%13,80	%20,15	%9,37	%9,94	%14,58
Orta Anadolu	%5,88	%8,42	%4,41	%4,88	%1,37
Batı Karadeniz	%5,43	%4,59	%3,31	%2,06	%18,91
Doğu Karadeniz	%4,75	%3,32	%1,65	%2,81	%5,01
Kuzeydoğu Anadolu	%5,66	%1,28	%1,65	%2,44	%1,14
Ortadoğu Anadolu	%7,47	%3,32	%1,24	%6,57	%7,52
Güneydoğu Anadolu	%8,37	%9,18	%7,02	%15,95	%7,97
Doğum yeri					
İl	%36,65	%38,27	%46,28	%32,65	%42,82
İlçe	%39,82	%40,31	%33,47	%38,27	%34,17
Bucak ya da Köy	%23,53	%21,43	%20,25	%29,08	%23,01
Eğitim seviyesi					
Herhangi bir eğitim almamış	%2,26	%2,30	%0,83	%2,06	%0,91
İlkokul mezunu	%18,78	%17,86	%4,82	%14,63	%16,17
Ortaokul mezunu	%25,11	%22,70	%20,52	%30,39	%22,32
Lise / Teknik lise mezunu	%40,95	%38,78	%44,90	%38,65	%44,42
2 veya 4 yıllık üniversite mezunu / Yüksek lisans / Doktora	%12,90	%18,37	%28,93	%14,26	%16,17
Aylık gelir					
1.000 TL'nin altında	%3,39	%1,02	%1,52	%2,44	%1,37
1000-1500 TL	%2,26	%3,32	%0,55	%2,44	%0,23
1500-2000 TL	%4,52	%5,36	%2,20	%6,57	%4,78
2000-2500 TL	%11,76	%14,03	%7,71	%16,89	%12,30
2500-3000 TL	%24,43	%23,72	%20,25	%22,89	%29,16
3000-4000 TL	%33,94	%20,15	%28,51	%19,89	%25,06
4000-5000 TL	%9,73	%15,82	%23,42	%16,70	%12,30
5000-6000 TL	%4,98	%8,16	%7,16	%5,63	%3,64
6000-7000 TL	%0,90	%3,32	%3,44	%2,25	%3,42
7000-8000 TL	%2,26	%2,81	%1,79	%1,69	%3,64
8000 TL'nin üstünde	%1,82	%2,30	%3,44	%2,63	%4,10

Beş grup ÇEZE'ye ilişkin görüşler açısından da önemli farklılıklar göstermektedir. Tablo 19'de görüldüğü gibi en yüksek ÇEZE endeks skoru Erkek Baskıcılığı/Hakimiyeti boyutuyla tanımlanan ikinci gruba aittir. Daha yüksek ÇEZE skorları daha olumlu tavırları ifade ettiğinden, bu durum ikinci grubun ÇEZE'ye en olumlu bakan grup olduğunu gösterir. İkinci grubu sırayla Evliliklerde Eş Seçimi erkeklik boyutuyla tanımlanan birinci grup, Medeni Durum ve Hayat Tarzı Beklentileri boyutuyla tanımlanan dördüncü grup ve Geleneksel Cinsiyet Rollerini boyutuyla tanımlanan beşinci grup izler. Beklendiği gibi ÇEZE'ye en olumsuz bakan grup her dört erkeklik boyutunda da negatif yüklemeler alan üçüncü erkeklik tipidir. Bu bulgulara koşut olarak ve örneklem genelinde ortalama ÇEZE skorunun bir standart sapma üzerinde puan alanlar "ÇEZE'ye olumlu bakanlar" olarak tanımlanarak '1' değerini aldığı ikili değişken frekans dağılımına beş grup içinde bakıldığı zaman, üçüncü grubun yüzde 4 oranında, ikinci grubun ise yüzde 44 oranında ÇEZE'ye olumlu bakanlardan oluştuğu görülür. Aynı oran birinci grupta yüzde 20, dördüncü grupta yüzde 6 ve beşinci grupta yaklaşık yüzde 5'tir.

Bir kadının ergenliğe girmesinin evliliğe hazır olduğunu gösterdiğini düşünenlerin oranı Erkek Baskıcılığı/Hakimiyeti boyutuyla tanımlanan ikinci grupta en yüksek iken (yaklaşık yüzde 21), üçüncü grupta ve Medeni Durum ve Hayat Tarzı Beklentileri boyutuyla

tanımlanan dördüncü grupta en düşüktür (yüzde 5'in altında). Gruplar arasındaki bu sıralama bir erkeğin ergenliğe girmesinin evliliğe hazır olduğunu gösterdiğini düşünenlerin oranlarında da devam eder, ancak bu oranlar yüzde 1 ve yüzde 7 arasında, yani kadınlara göre çok daha düşük seviyelerde ve daha dar aralıkta değişmektedir. Bir kadının en fazla kaç yaşına kadar çocuk sayılabileceği sorulduğunda, Erkek Baskıcılığı/Hakimiyeti boyutuyla tanımlanan ikinci grubun yüzde 32'si, Medeni Durum ve Hayat Tarzı Beklentileri boyutuyla tanımlanan dördüncü grubun yüzde 29'u, Evliliklerde Eş Seçimi erkeklik boyutuyla tanımlanan birinci grubun yüzde 27'si ve Geleneksel Cinsiyet Rollerini boyutuyla tanımlanan beşinci grubun yüzde 20'si '15 yaş ve altı' olarak cevaplamıştır. Bir erkeğin en fazla kaç yaşına kadar çocuk sayılabileceği sorulduğunda ise, Erkek Baskıcılığı/Hakimiyeti boyutuyla tanımlanan ikinci grubun yaklaşık yüzde 25'i, Evliliklerde Eş Seçimi erkeklik boyutuyla tanımlanan birinci grubun yüzde 23'ü, Medeni Durum ve Hayat Tarzı Beklentileri boyutuyla tanımlanan dördüncü grubun yüzde 21'i, ve Geleneksel Cinsiyet Rollerini boyutuyla tanımlanan beşinci grubun yaklaşık yüzde 21'i '15 yaş ve altı' olarak cevaplamıştır. Üçüncü grupta '15 yaş ve altı' diyenlerin oranı kadınlar ve erkekler için sırasıyla yaklaşık yüzde 13 ve yaklaşık yüzde 9 dolayında, yani beş erkeklik tipi arasında en düşük düzeydedir.

TABLO 19
Erkeklik tiplerinin ÇEZE'ye ilişkin görüşleri

	Birinci Grup BASKICI KOCA	İkinci Grup BASKICI ERKEK	Üçüncü Grup ILIMLI ERKEK	Dördüncü Grup TUTUCU ERKEK	Beşinci Grup GELENEKSEL ERKEK
ÇEZE endeks skoru	2,06	2,52	1,67	1,70	1,74
ÇEZE'ye olumlu bakış oranı (ikili değişken)	%20,36	%44,13	%4,13	%6,00	%4,78
İdeal evlenme yaşı					
Kadın	23	21	25	23	24
Erkek	25	23	27	25	26
İdeal anne olma yaşı	25	24	27	25	25
İdeal baba olma yaşı	27	26	28	27	27
Hangisi bir kadının evliliğe hazır olduğunu gösterir?					
Ergenliğe girmesi	%13,80	%20,66	%4,27	%4,50	9,57
Eğitimi tamamlaması	%53,39	%44,39	%48,21	%68,67	50,11

Bir meslek edinmesi	%29,86	%30,36	%42,98	%21,95	37,36
Diğer	%2,94	%4,59	%4,54	%4,88	2,96
Hangisi bir erkeğin evliliğe hazır olduğunu gösterir?					
Ergenliğe girmesi	%2,94	%6,63	%1,52	%1,50	%1,37
Eğitimi tamamlaması	%15,16	%17,60	%20,66	%23,83	%18,45
Askerliğini yapması	%19,91	%23,21	%10,06	%15,57	%16,17
İş sahibi olması	%60,86	%50,00	%63,64	%55,35	%61,96
Diğer	%1,13	%2,56	%4,14	%3,75	%2,05
Güneydoğu Anadolu	%8,37	%9,18	%7,02	%15,95	%7,97
Bir kadın en fazla kaç yaşına kadar çocuktur? (ikili değişken)					
≤15	%27,15	%32,23	%12,55	%29,08	%20,50
≥16	%72,85	%67,77	%87,45	%70,92	%79,50
Bir erkek en fazla kaç yaşına kadar çocuktur? (ikili değişken)					
≤15	%23,30	%24,55	%8,97	%21,20	%20,96
≥16	%76,70	%75,45	%91,03	%78,80	%79,04

3.5.3

Erkeklik Tipleri ve ÇEZE ile ilgili tutumların belirleyici etkenleri

Bu bölümde her farklı erkeklik tipi için ÇEZE'yle ilgili tutumların belirleyici etkenleri doğrusal regresyon modeli ile incelenecektir.⁹ Doğrusal regresyon modeli, bir önceki çalışmadaki lojistik regresyonun üçüncü modeline koşturularak sosyoekonomik ve sosyodemografik değişkenleri, çocukluk, ergenlik ve aile tarihçesi değişkenlerini ve evlilik ve ebeveynlik tarihçesi değişkenlerini içerir. Lojistik regresyondan farklı olarak, bağımsız değişkenlerden *yaş*, *eğitim*, *anne ile ilişki* ve *baba ile ilişki değişkenleri*, ve bağımlı değişken olan *ÇEZE ile ilgili tutumlar*, kategorik olarak değil, sayısal olarak incelemeye alınmıştır.¹⁰

Tablo 20'de verilen regresyon analizi sonuçlarına göre, 5 puanlı Likert ölçüsü cevap kategorilerine dayanan ifadelerden oluşturulan '*ÇEZE ile ilgili tutumlar endeks skoru*' bağımlı değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı olan belirleyici etkenleri erkeklik tipleri arasında farklılık gösterir. Örneğin, önceki bölümlerden her erkeklik boyutunda pozitif faktör yüklemelerini aldığı bilinen ve Erkek Baskıcılığı/Hakimiyeti boyutuyla tanımlanan ikinci grupta bölge değişkenine ek olarak, *oğlan çocuk sayısının kız çocuk sayısından fazla olması* istatistiksel olarak anlamlı bir belirleyici etkidir. Oğlan çocuk sayısı kız çocuk sayısından fazla olan erkeklerin *ÇEZE endeks skoru*, eşit sayıda kız ve oğlan çocuk sahibi olan ya da daha fazla sayıda kız çocuğu olan erkeklere göre 0,46 puan daha yüksektir.

⁹ Lojistik regresyon erkeklik kümeleri içinde gözlem sayısı yeterli gelmediği için tercih edilmemiştir.

¹⁰ Bu haliyle kullanılan bütün değişkenlerin örneklem genelinde tanımlayıcı istatistikleri Ek Tablo 1'de verilmiştir.

Evliliklerde Eş Seçimi erkeklik boyutuyla tanımlanan birinci grupta bölge ve eğitim süresi değişkenleri istatistiksel olarak anlamlıdır. Aynı zamanda, eğitimin belirleyici bir etken olduğu tek erkeklik tipi budur: Eğitim süresindeki bir yıl artış ÇEZE endeks skorunda 0,06 puan bir azalmaya sebep olur. Daha önceki bölümlerden ÇEZE endeks skorunun sırasıyla ikinci grubu ve üçüncü grubu izlediği bilinen ve Medeni Durum ve Hayat Tarzı Beklentileri boyutuyla tanımlanan dördüncü grupta ise ÇEZE'yle ilgili tutumları belirleyen etken, bölge değişkenine ek olarak anne ile ilişki endeks skorudur: Anne ile ilişki endeks skorundaki bir puanlık artış

(olumsuza doğru) ÇEZE endeks skorunu 0,23 büyüklüğünde artırır. Geleneksel Cinsiyet Rollerini boyutuyla tanımlanan beşinci grupta tek çocukta cinsiyet seçimi değişkeni tek belirleyici etkindir, fakat model istatistiksel olarak anlamlı değildir (Olasılık > F = 0,6383). Son olarak, her dört boyutta da negatif faktör yüklemeleri alan üçüncü grupta ÇEZE endeks skorunun istatistiksel olarak anlamlı olan belirleyici etkenleri bölge ve eşin erken yaşta evliliği değişkenleridir. Bu erkeklik tipinde evlendiklerinde eşi küçük olan erkeklerin ÇEZE endeks skoru eşi küçük olmayanların skoruna göre 0,81 puan artış gösterir.

TABLO 20

Erkeklik tipleri ve ÇEZE ile ilgili tavırları yordayan etkenlerin doğrusal regresyon katsayıları

	Birinci Grup BASKICI KOCA		İkinci Grup BASKICI ERKEK		Üçüncü Grup İLİMLİ ERKEK		Dördüncü Grup TUTUCU ERKEK		Beşinci Grup GELENEKSEL ERKEK	
Gözlem sayısı	146		93		136		117		70	
F istatistiği	2,34		2,48		1,95		1,65		0,88	
Olasılık > F	0,0006		0,0012		0,0062		0,0349		0,6383	
R2	0,400		0,581		0,377		0,396		0,403	
Sabit terim	2.406	***	1.714		1.091	*	1.351	*	1.987	*
	[0,539]		[0,156]		[0,540]		[0,545]		[0,847]	
A. Sosyodemografik özellikler										
Yaş	-0,001		-0,003		-0,000		-0,005		-0,002	
	[0,007]		[0,013]		[0,006]		[0,007]		[0,010]	
Bölge										
İstanbul	(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)	
Batı Marmara	0,528		0,073		-0,342		-0,568		0,487	
	[0,437]		[0,626]		[0,497]		[0,344]		[0,308]	
Ege	0,347		-0,155		0,142		0,055		0,403	
	[0,181]		[0,486]		[0,141]		[0,277]		[0,294]	
Doğu Marmara	0,827	**	-0,265		0,147		0,371		0,212	
	[0,250]		[0,448]		[0,144]		[0,200]		[0,416]	

Batı Anadolu	0,622		-0,263		0,637		0,035		-0,015
	[0,592]		[0,920]		[0,355]		[0,262]		0,305
Akdeniz	0,317		0,345		-0,229		0,322		0,151
	[0,211]		[0,385]		[0,194]		[0,237]		[0,328]
Orta Anadolu	0,376		-0,033		0,289		0,123		gözlem yok
	[0,309]		[0,433]		[0,267]		[0,292]		
Batı Karadeniz	gözlem yok		0,253		-0,424		0,207		0,171
			[0,635]		[0,512]		[0,377]		[0,507]
Doğu Karadeniz	0,11		-0,441		0,652	*	-0,054		gözlem yok
	[0,317]		[0,731]		[0,270]		[0,290]		
Kuzeydoğu Anadolu	0,073		-1.445	*	0,876	*	0,708	*	gözlem yok
	[0,245]		[0,550]		[0,376]		[0,350]		
Ortadoğu Anadolu	0,541	*	-0,788		gözlem yok		0,928	*	0,087
	[0,269]		[1,007]				[0,387]		[0,317]
Güneydoğu Anadolu	0,056		-1.609	**	0,083		-0,107		0,125

B. Sosyoekonomik statü

Eğitim süresi (yıl)	-0,062	**	0,018		0,033		0,016		-0,014
	[0,019]		[0,032]		[0,016]		[0,018]		[0,028]
Çalışma durumu	-0,070		-0,276		-0,005		-0,073		-0,172
	[0,165]		[0,411]		[0,215]		[0,149]		[0,308]

C. Çocukluk, ergenlik ve aile tarihçesi

Doğum yeri									
İl	-0,072		0,131		-0,124		0,286		-0,008
	[0,117]		[0,240]		[0,114]		[0,164]		[0,213]
İlçe	(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)		(referans kategori)
Bucak ya da Köy	-0,193		-0,250		-0,143		0,158		-0,158
	[0,132]		[0,251]		[0,122]		[0,144]		[0,171]

	Birinci Grup BASKICI KOCA	İkinci Grup BASKICI ERKEK	Üçüncü Grup İLİMLİ ERKEK	Dördüncü Grup TUTUCU ERKEK	Beşinci Grup GELENEKSEL ERKEK
Annenin erken yaşta evliliği	0,097 [0,111]	-0,161 [0,219]	-0,071 [0,104]	0,047 [0,119]	0,042 [0,236]
Babanın erken yaşta evliliği	0,123 [0,148]	-0,059 [0,311]	0,202 [0,210]	0,212 [0,205]	-0,096 [0,368]
Anne ile ilişki indeks puanı	0,099 [0,087]	0,177 [0,200]	0,168 [0,123]	0,233 [0,114]	* 0,073 [0,147]
Baba ile ilişki indeks puanı	-0,090 [0,077]	0,189 [0,145]	-0,081 [0,093]	-0,155 [0,093]	-0,071 [0,134]
Erken yaşta/okurken çalışma durumu	-0,005 [0,098]	0,310 [0,196]	-0,042 [0,094]	-0,032 [0,125]	-0,105 [0,146]
15-25 yaş arası yakın arkadaş çevresi	0,136 [0,125]	0,148 [0,210]	-0,044 [0,136]	0,075 [0,178]	0,098 [0,178]
Romantik/duygusal ilişkiler (25 yaşına kadar)	-0,028 [0,147]	-0,147 [0,300]	0,063 [0,165]	-0,037 [0,135]	-0,036 [0,194]
D. Evlilik ve ebeveynlik tarihçesi					
Erken yaşta evlilik	-0,140 [0,242]	0,362 [0,521]	0,164 [0,438]	-0,436 [0,302]	0,095 [0,796]
Eşinin erken yaşta evliliği	0,059 [0,168]	-0,240 [0,371]	0,807 [0,344]	* 0,120 [0,194]	0,474 [0,373]
Görücü usulü evlilik	0,062 [0,120]	-0,153 [0,247]	0,084 [0,110]	0,010 [0,117]	0,058 [0,198]
Eşinin çalışma durumu	0,092 [0,162]	-0,045 [0,286]	-0,116 [0,133]	-0,025 [0,190]	0,200 [0,248]

Tek çocukta cinsiyet seçimi

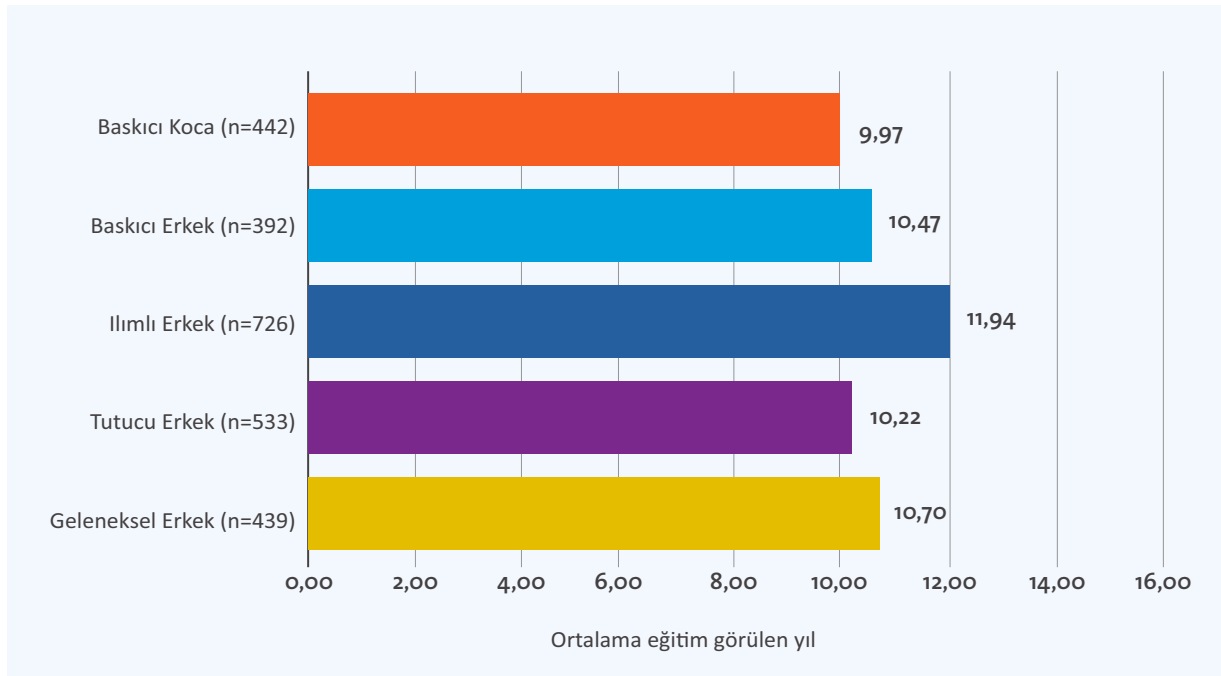
Kız veya erkek çocuğu	(referans kategori)	(referans kategori)	(referans kategori)	(referans kategori)	(referans kategori)
Kız çocuğu	-0,093 [0,180]	-0,360 [0,312]	-0,039 [0,140]	0,128 [0,164]	-0,029 [0,299]
Erkek çocuğu	0,198 [0,136]	0,211 [0,257]	0,032 [0,163]	0,009 [0,203]	0,453 [0,214]
Oğlan çocuk sayısı > Kız çocuk sayısı	-0,037 [0,108]	0,465 [0,173]	** [0,092]	0,044 [0,142]	0,119 [0,169]
Çocukların medeni durumu	-0,017 [0,187]	0,881 [0,507]	0,10 [0,227]	0,235 [0,190]	-0,116 [0,403]

*p < .05. **p < .01. ***p < .001

Yukarıda tanımlanan erkeklik tiplerini daha iyi anlamaya yönelik olarak farklı konulardaki özellikleri, tutum ve davranışları aşağıda ayrıca irdelenmiştir.

Beş grubun arasında en eğitilmiş olan İlimli Erkek grubudur. Bu grubun ortalama eğitim süresi 11,94 yıldır. Ortalama eğitim süresi en kısa olan grup ise Baskıcı Kocalardır (9,97 yıl).

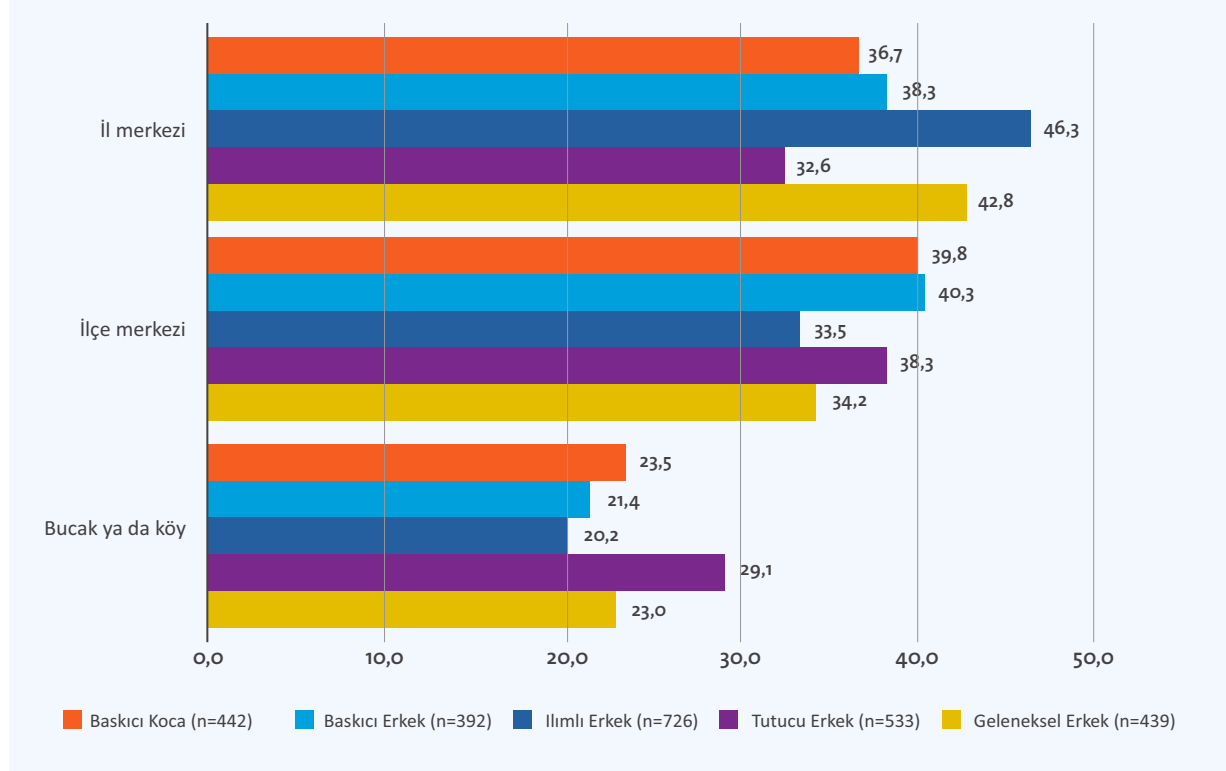
GRAFİK 78
Toplam kaç yıl eğitim gördünüz?

İlimli ve Geleneksel erkekler daha yüksek oranda il merkezlerinde doğmuşlar (İlimli Erkeklerin yüzde 46'sının, Geleneksel Erkeklerin yüzde 43'ünün doğum yeri il merkezleridir). Baskıcı Kocalar, Baskıcı Erkekler

ve Tutucu Erkekler ise daha yüksek oranda ilçe merkezlerinde doğmuşlar (Baskıcı Kocaların ve Baskıcı Erkeklerin yüzde 40'ı, Tutucu Erkeklerin yüzde 38'i ilçe merkezi doğumludur).

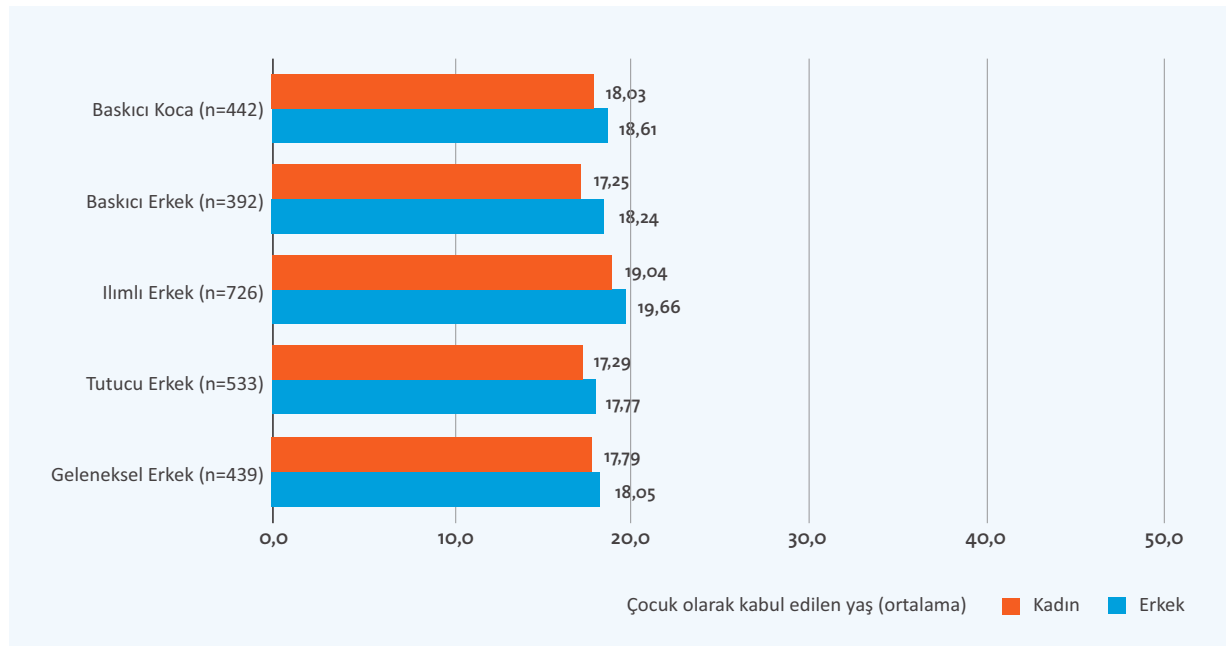
GRAFİK 79
Doğum yeriniz nasıl bir yerleşim yeriydi?

Tutucu Erkekler göre bir kız çocuğu en çok 17,3 yaşına kadar, bir oğlan ise 17,8 yaşına kadar çocuktur. Bu ortalamalar Baskıcı Erkeklerde kız çocukları için aynı, oğlanlar için 18,2'dir. Geleneksel erkekler de 18 yaşına gelmemiş

kız çocuklarını yetişkin olarak kabul etmektedir. Bunlara göre bir kız çocuğu en çok 17,8 yaşına kadar çocuktur. İlimli Erkekler göre bir kız çocuğu 19 yaşına kadar, bir oğlan ise 19,7 yaşına kadar çocuk kabul edilmelidir.

GRAFİK 80
Sizce kız ve oğlan çocukları en fazla kaç yaşına kadar çocuktur?

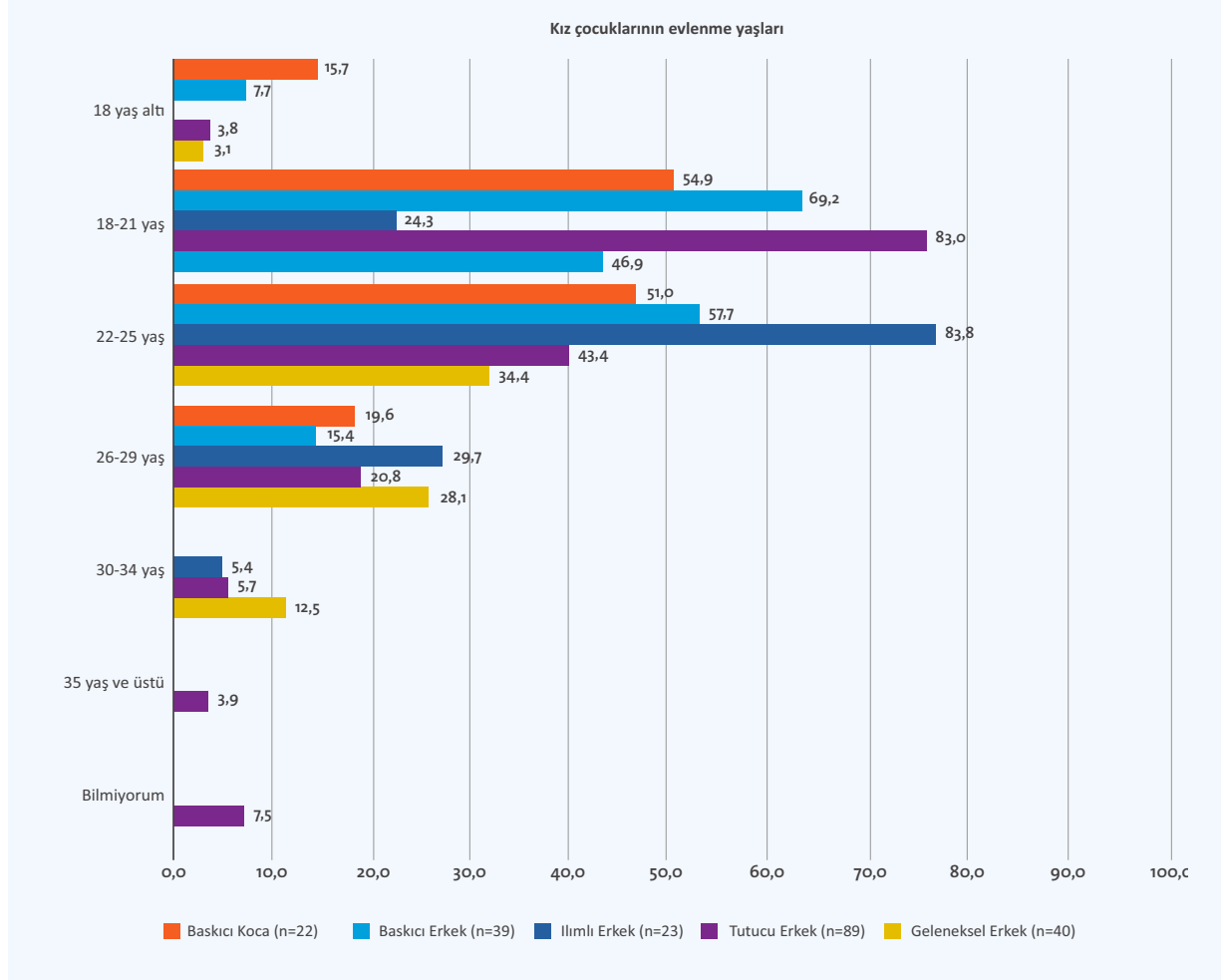

Evli kız çocuğu olan Baskıcı Kocaların yüzde 16'sı kız çocuğunu 18 yaşın altında evlendirmiştir. Bu oran Tutucu Erkeklerde yüzde 4, Geleneksel Erkeklerde yüzde 3'tür.

İlimli Erkek grubunda kız çocuklarını 18 yaşın altında evlendiren yoktur.

GRAFİK 81

Çocuklarınız evlendiklerinde kaç yaşındaydılar? (Kız çocuk)

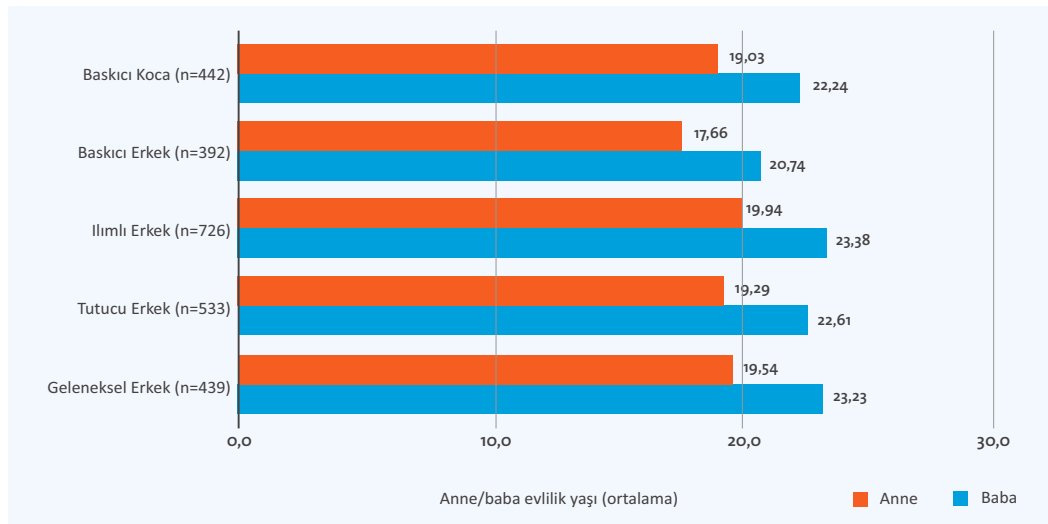

Beş gruptaki katılımcıların anne-babaları görece genç yaşlarda evlenmişlerdir. Baskıcı Erkeklerde annelerin evlenme yaşı ortalama 17,7'dir. Öteki gruplarda anneler 20

yaşına gelmeden evlenmişlerdir. Babalarda ise ortalama evlilik yaşı 22-23'tür. Yalnızca yine Baskıcı Erkeklerde babalar görece küçük yaşta evlenmişlerdir (20,7).

GRAFİK 82

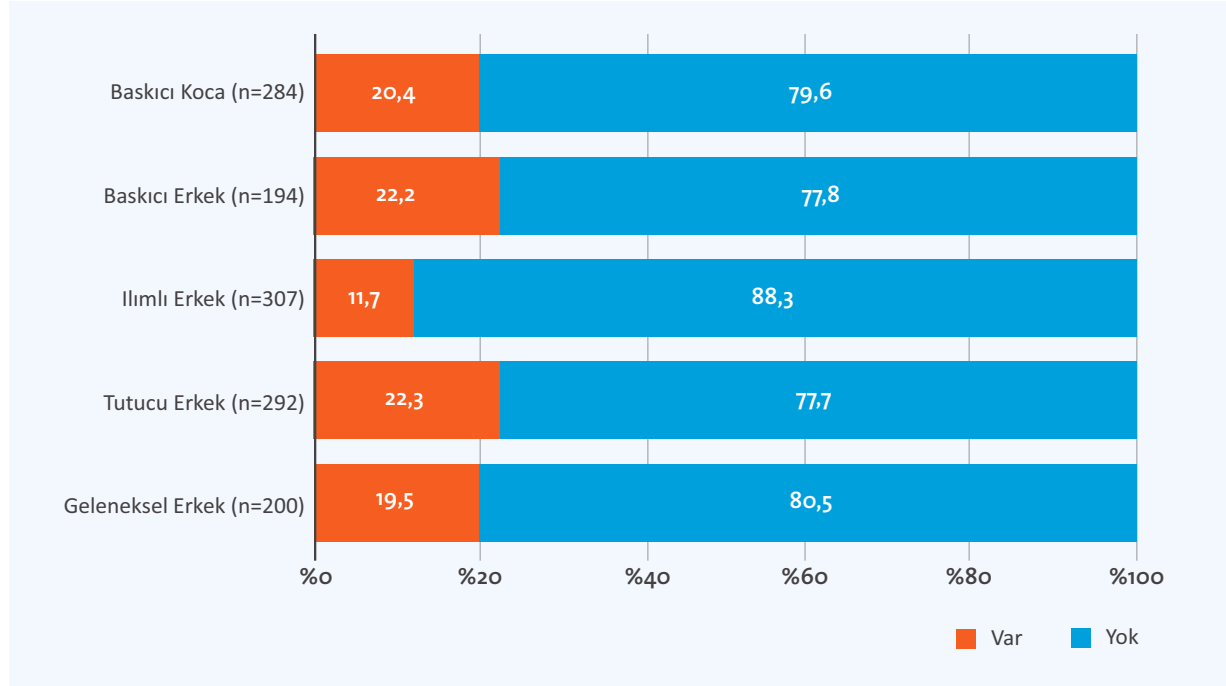
Sizce kız ve oğlan çocukları en fazla kaç yaşına kadar çocuktur?

Akraba evliliği İlimli Erkekler dışındaki dört grupta örneklem ortalamasının (yüzde 18,9) üstündedir. Baskıcı

Erkeklerde ve Tutucu Erkeklerde akraba evliliği görece daha yüksektir (her iki grupta da yüzde 22).

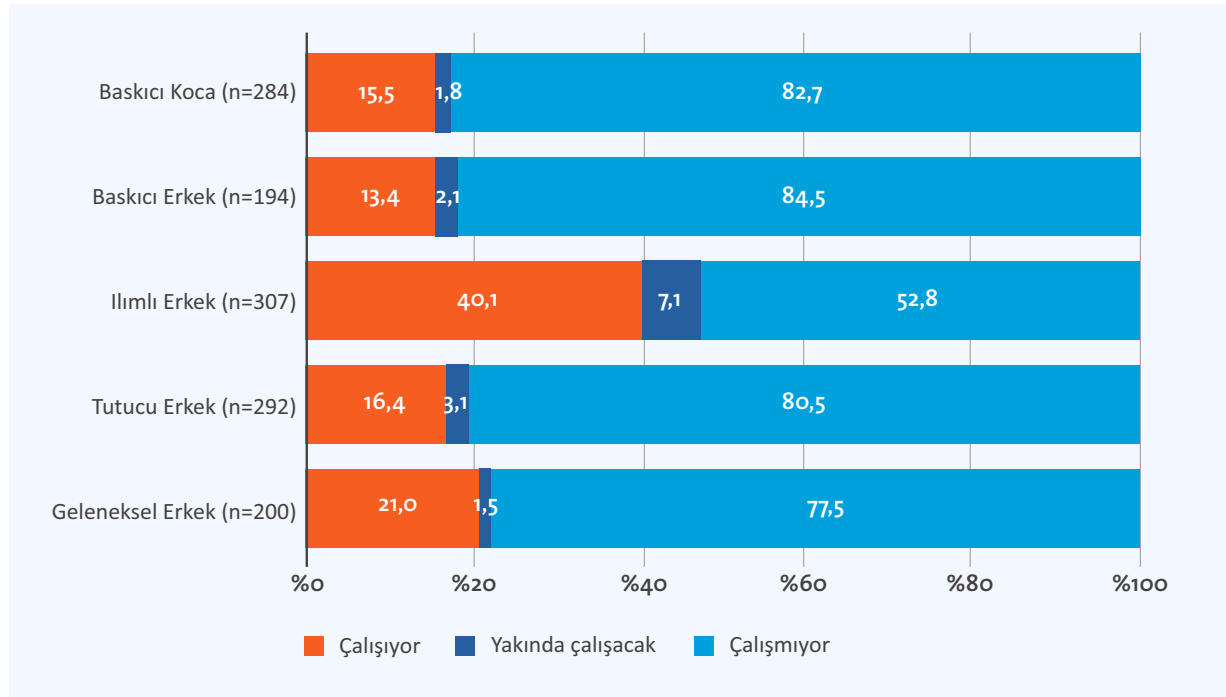
GRAFİK 83
İlk eşinizle herhangi bir akrabalık ilişkiniz var mıydı?

Eşlerin ücretli bir işte çalışma oranları İlimli Erkekler grubu dışında, dört grupta da örneklem ortalamasının (yüzde 22) altındadır. Geleneksel Erkeklerde eşleri çalışanların

oranı (yüzde 21) genel ortalamaya yaklaşmakta, İlimli Erkeklerde ise yaklaşık iki katına çıkmaktadır.

GRAFİK 84
Eşiniz ücretli bir işte çalışıyor mu/yakın zamanda çalışacak mı?

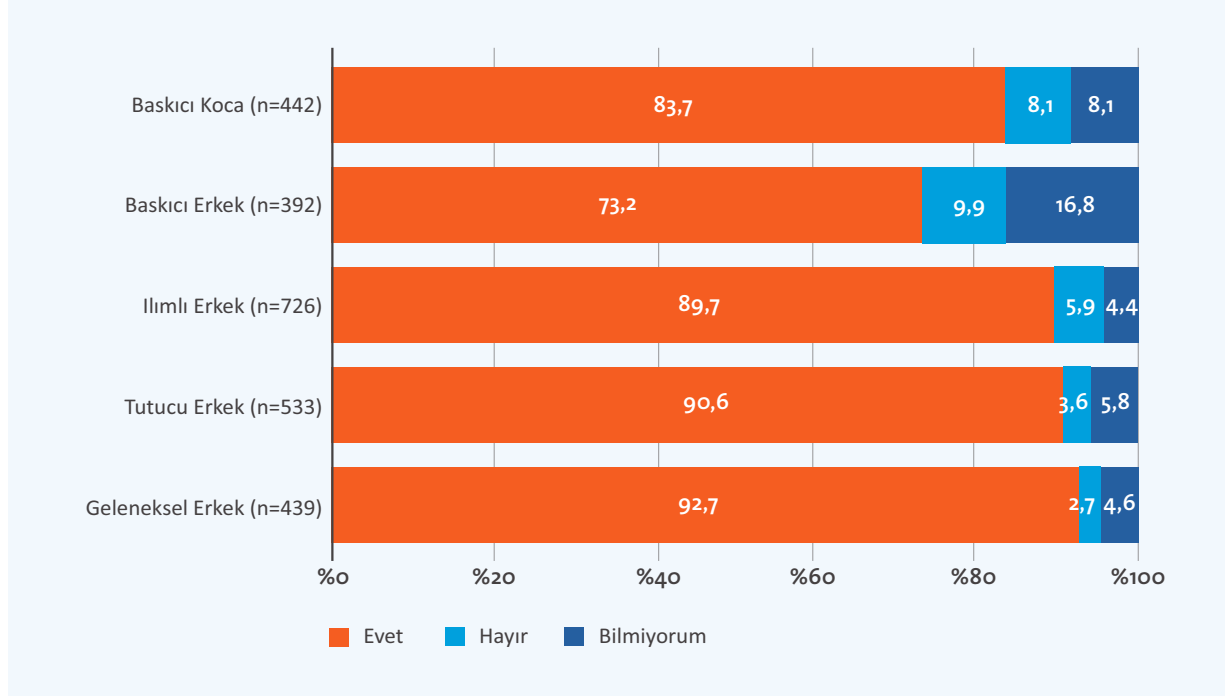

Baskıcı Erkeklerin yüzde 10'u kanunlarla kız çocukların erken yaşta evlenmesinin önüne geçilmesine karşıdır; yüzde 17 gibi yüksek bir oran da bu konudaki soruya "Bilmiyorum" yanıtını vermiştir. Bu oranlar Baskıcı

Kocalarda daha düşüktür (her ikisi de yüzde 8). Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesinin kanunla önlenmesine en yüksek oranda Geleneksel Erkekler destek vermektedir (yüzde 93).

GRAFİK 85

Sizce kanunlarla kız çocukların erken yaşta evlenmesinin önüne geçilmeli mi?

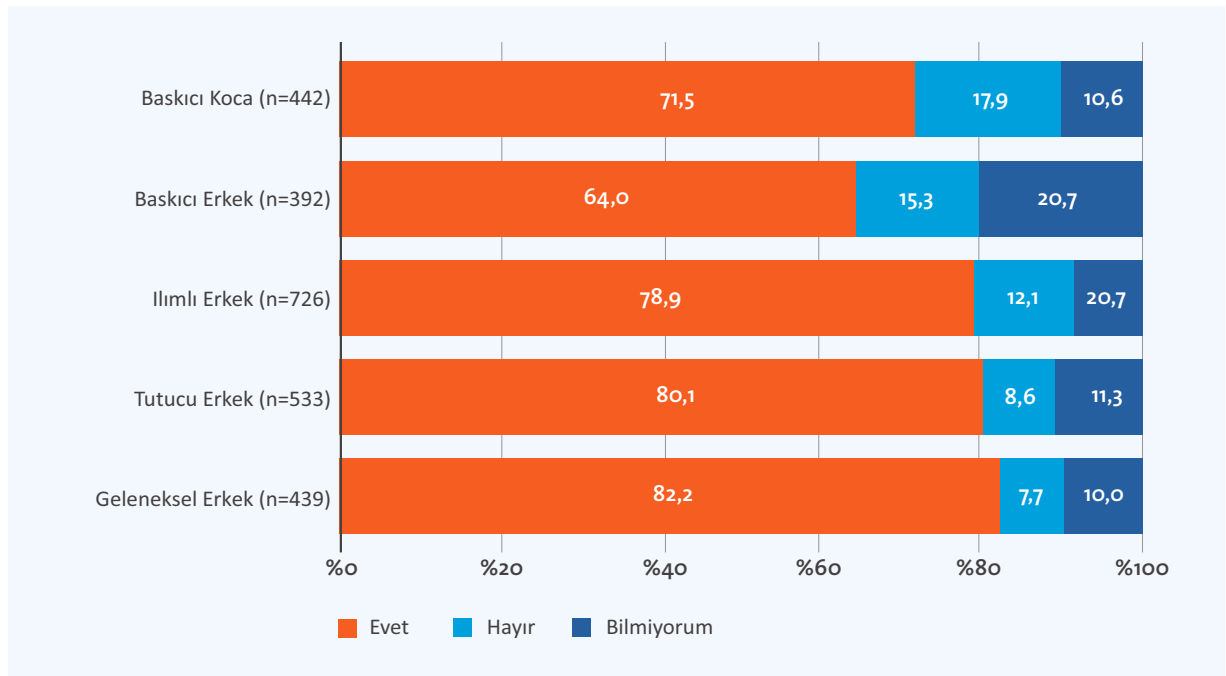

Kanunlarla kız çocuklarının erken evlendirilmesinin önüne geçilemeyeceğini düşünenler, öteki gruplarla karşılaştırıldığında, Baskıcı Erkekler ve Baskıcı Kocalar arasında daha yüksek oranlardadır (Baskıcı Kocalarda

yüzde 18, Baskıcı Erkeklerde yüzde 15). Ayrıca, soruya "Bilmiyorum" yanıtını verenler birincilerde yüzde 11, ikincilerde yüzde 21'dir. Burada da konuya en yüksek oranda Geleneksel Erkekler iyimser yaklaşmaktadır (yüzde 82).

GRAFİK 86

Sizce kanunlarla kız çocukların erken yaşta evlenmesinin önüne geçilebilir mi?

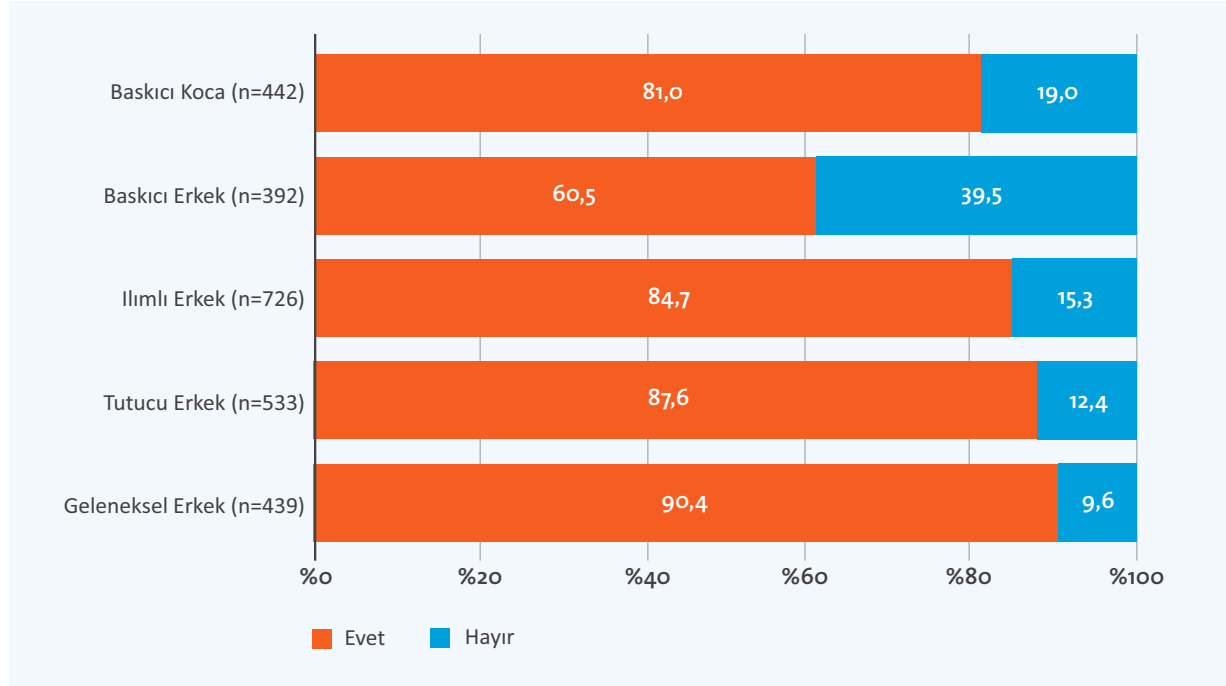

Erkeklerin yüzde 39,5'i bir kız çocuğun erken yaşta evlendirilmesinin ceza gerektirmediği düşüncesindedir.

Bu oran Baskıcı Kocalarda yüzde 19'dur. Örneklem ortalaması yüzde 18'dir.

GRAFİK 87

Bir kız çocuğu erken yaşta (18 yaşından küçük) evlendirilirse bunun bir cezası olmalı mı?

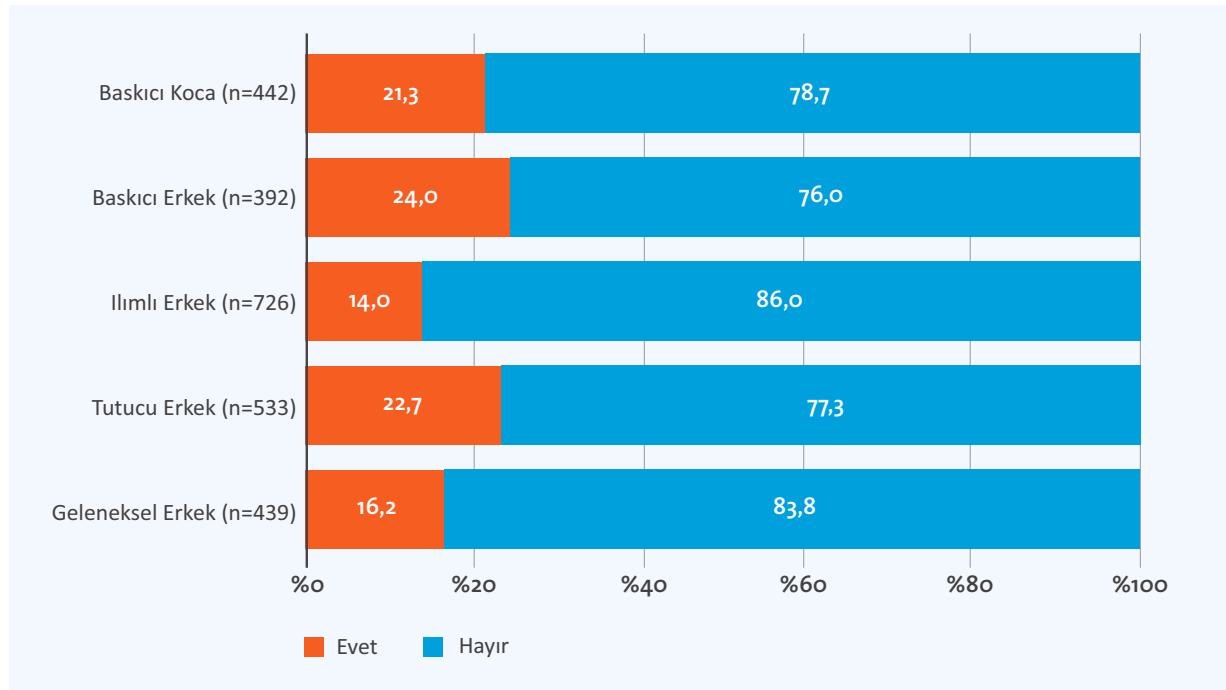

Baskıcı Erkeklerin yüzde 24'ünün, Tutucu Erkeklerin yüzde 23'ünün çevresinde kız çocuğunu 18 yaşından önce evlendirmiş birileri vardır. Bu oranlar Baskıcı Kocalar için yüzde 21, Geleneksel Erkekler için yüzde 16, İlimli Erkekler

in yüzde 14'tür. Örneklem ortalaması yüzde 19'dur. Bu sonuçlar grupların benimsediği tutumların sosyal çevreyle bağlantısını göstermesi bakımından anlamlıdır.

GRAFİK 88

Çevrenizde kız çocuğunu 18 yaşından önce evlendirmiş birileri var mı?

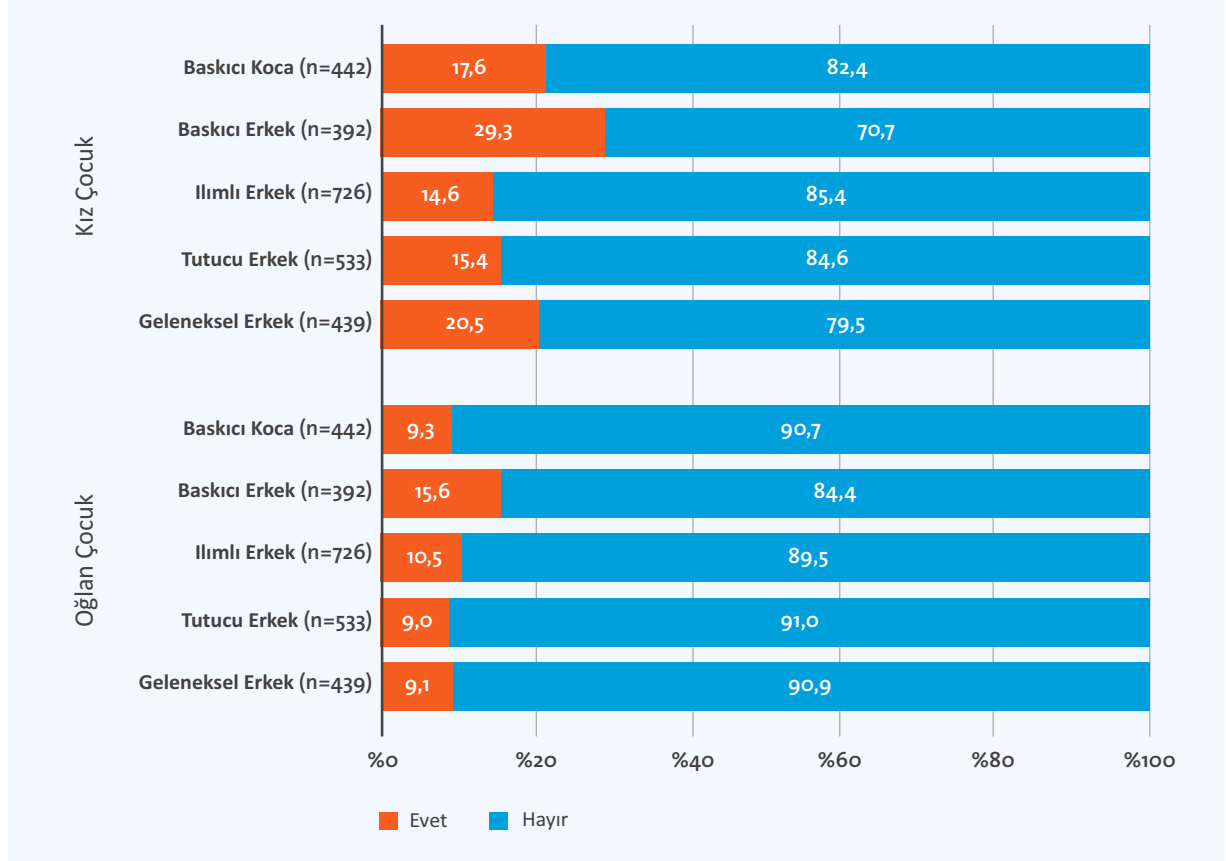

Evlilik nedeniyle eğitim hayatına devam etmeyen kız ve oğlan çocuklar en yüksek oranda Baskıcı Erkeklerin

çevresinde vardır (kız çocuklar yüzde 29, oğlan çocuklar yüzde 16).

GRAFİK 89

Çevrenizde evlilik nedeniyle eğitim hayatına devam etmeyen bir kız ya da oğlan çocuğu biliyor musunuz?

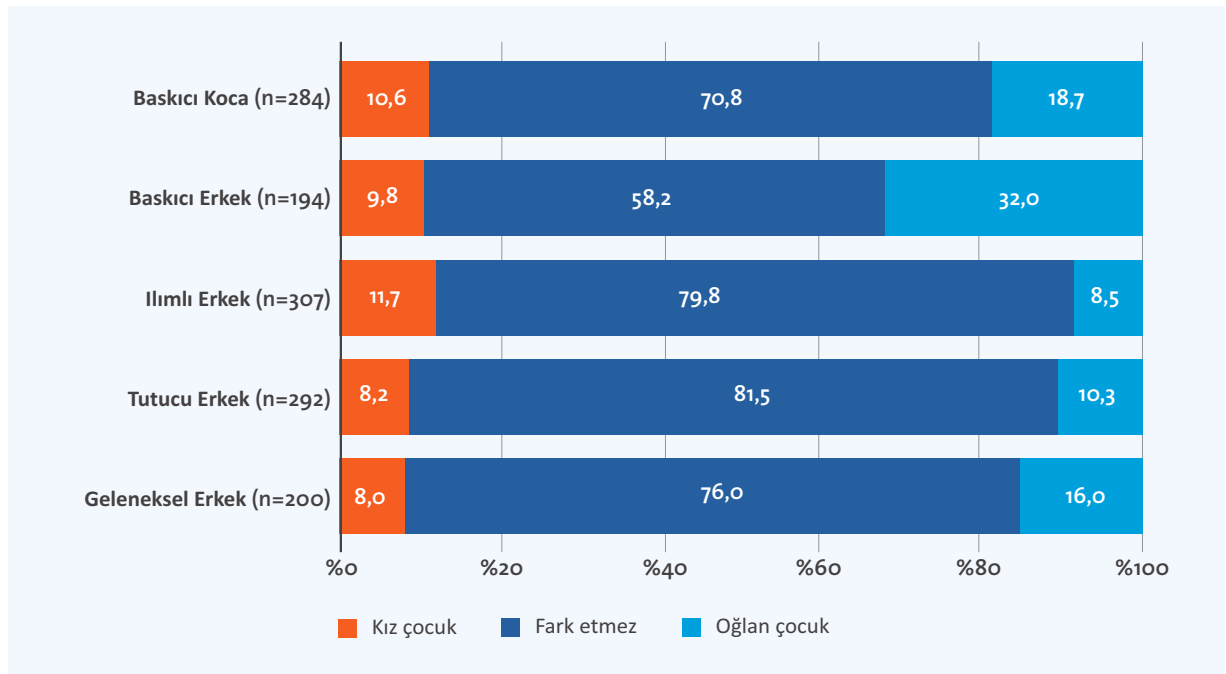

Kız ya da oğlan çocuk tercihi bakımından da gruplar arasında belirgin farklar vardır. Baskıcı Erkeklerin yüzde

32'si, Baskıcı Kocaların yüzde 19'u tercihlerini oğlan çocuktan yana kullanmışlardır.

GRAFİK 90

Yalnız tek çocuğunuz olacağını bilseydiniz kız çocuk mu, oğlan çocuk mu isterdiniz?

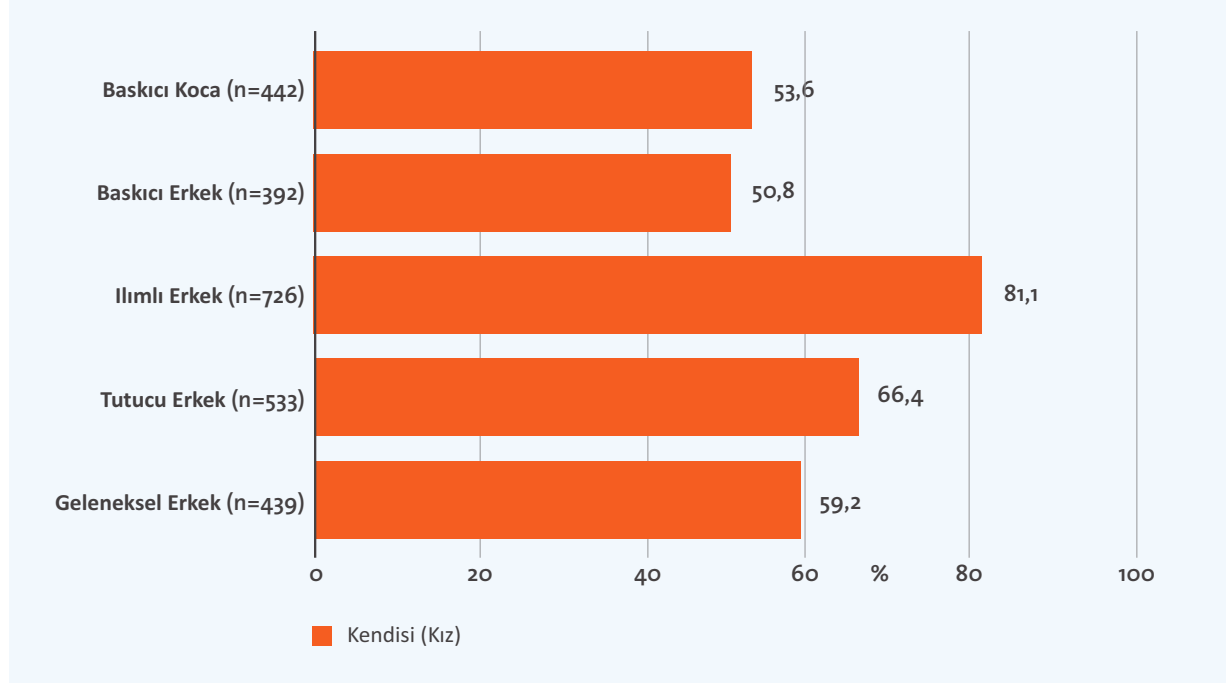

Baskıcı Erkeklerin yüzde 51'i, Baskıcı Kocaların ise yüzde 54'ü bir kız çocuğu evleneceği zaman son sözün kendisinde olması gerektiğini düşünmektedir (örneklem ortalaması yüzde 65). İlimli Erkeklerde bu oran yüzde

81'dir. Geleneksel Erkeklerde de örneklem ortalamasının altında bir oran (yüzde 59) söz konusudur. Tutucu Erkekler örneklem ortalamasının biraz üstündedir (yüzde 66).

GRAFİK 91

Sizce bir kız çocuğu evleneceği zaman son söz kimin olmalıdır?

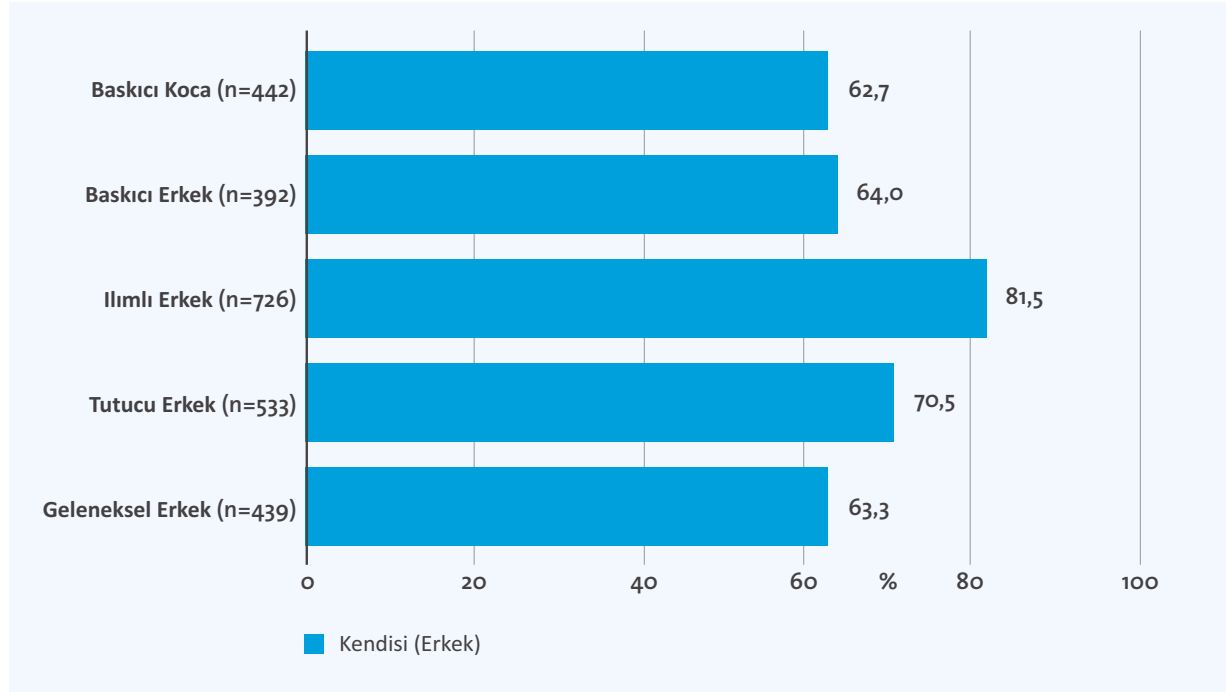

Oğlan çocukları açısından da benzer bir durum söz konusudur. Son sözün evlenecek kişide olması gerektiği kanısını taşıyanlar Baskıcı Kocalarda (yüzde 63), Baskıcı Erkeklerde (yüzde 64) ve Geleneksel Erkeklerde (yüzde

63) ortalamasının (yüzde 70) altındadır. Son sözün evlenecek kişiye ait olduğunu düşünenler İlimli Erkeklerde yüzde 81,5, Tutucu Erkeklerde yüzde 70,5'tir.

GRAFİK 92

Sizce bir erkek evleneceği zaman son söz kimin olmalıdır?

3.6

SONUÇ

Çocuk yaşta erken ve zorla evlilik (ÇEZE) Türkiye’de hala yaygın bir pratiktir. Bu yaygın gerçeğin belirleyicisi olarak, genelde toplumun ÇEZE’ye ilişkin yaklaşım ve algısını çözmek, pratiğin yaygınlaşmasını engellemek ve özellikle kadın, kız ve oğlan çocuklar üzerindeki etkilerini azaltmak açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada nitel ve nicel analizlerle toplanan verilerin okunması ile ÇEZE’ye ilişkin baskın algılar ve pratiğin arka planındaki yargı ve söylemler, özellikle toplumsal cinsiyeti odağına alan bir lensle daha da billurlaşmaktadır.

ÇEZE’ye ilişkin katılımcılardan elde edilen ilk satır başı “büyüme” algısının önemine işaret etmektedir. “Büyüme”, evliliğe “hazır” olmanın bir ön koşulu olarak erken yaşta evlilik pratiğinde karşımıza çıkmaktadır. Bu hususta, aile ve toplumda belirli sorumlulukların kişiye yüklenmeye başlanması “büyüme” olarak algılanmakta, bir tür çocukluktan yetişkinliğe geçildiği düşünülmektedir. Kadınlar özelinde, ailede belirli yükümlülükler üstlenmek ve ailenin sorumluluğunu almak; erkekler özelinde ise baba rolü almaya başlamak, askere gitmek veya işe girerek ekonomik bağımsızlığı kazanmak, büyüme algısının oluşmasına neden olmaktadır. Kadınlar açısından büyüme, ev içi sorumlulukların edinilmesinin yanı sıra fiziksel etkiler açısından da ele alınmakta, regl olma ve vücudun bazı fizyolojik değişimler geçirmesi de “büyüme” algısının oluşmasında baskın bir rol oynamaktadır. Erkeklerde ise, bu olgu daha çok toplumsal bazı değişimlere dayandırılmaktadır. Zorunlu askerlik görevinin tamamlanması ile erkeğin disiplin kazanması, işe girerek ekonomik bağımsızlığın kazanılması bu konuda en çok üzerinde durulan motifler olmaktadır.

Evlenmek ve çocuk sahibi olmak ise, toplum nezdinde yetişkinliğe geçildiğini göstermekte, çocuğun “büyüdüğü” göstererek ÇEZE pratiklerini meşrulaştırmaktadır. Evliliğin “büyüme” algısında bir kırılma noktası olarak algılanması, kişilerin kendi ailelerini kurması ve evliliğin getirdiği sorumluluğun altına girmeleri açısından karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, kadınların ev içi emeği ve annelik rollerinden bahsedilirken, erkeklerin maddi yükümlülüklerinin üzerinde durulmaktadır. Kişilerin “büyüme” algılarının şekillenmesi ise özellikle sosyal çevreden gelen yorumlarla daha da belirginleşmektedir. Kız çocuklarının erken yaşta evliliğe hazır olduğu algısı, ev içi emeğe katılım, sorumluluk alma, anneliğe hazır olma olguları açısından içselleştirilmiştir.

Kanunen 18 yaşını doldurarak yetişkin sayılmanın ayırıcında olan katılımcılar olmasına rağmen toplumsal rollerin varlığı, ailenin sosyoekonomik arka planı, kır ve kent arasındaki farklılıklar ÇEZE’nin yaygın bir pratik olarak söz konusu olmasında belirleyici unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin kentteki çocuklara oranla, kırsal kesimde yaşayan çocuklar ailede iş bölümüne ve karar alma süreçlerine daha erken yaşta dahil olacağından, büyümüş sayılacak, bu açıdan “evlenmeye uygun” olarak algılanacaktır.

Her ne kadar katılımcılar, karar alırken uzun vadede düşünme yetisinin bir çocukta olamayacağı ve bu durumun onları bir yetişkinden ayıran en temel fark olduğunun altını çizse de, üstlenilen sorumluluklar büyüdükçe bir çocuğun da bu süreç içerisinde kendiliğinden büyüyeceğini dile getirmişlerdir. Bu noktada, sorumluluk alma, fikirlerin alınması, genel olarak “büyümüş olmak” yetişkin olmak demektir ve bu durum, katılımcıların “ideal evlilik yaşı” ile ilgili görüşlerinde de koşutluk göstermektedir.

“İdeal” evlilik yaşı açısından, katılımcılar 25-30 yaş aralığını genel bir yanıt olarak vermiş olsalar da, kadın ve erkek kimlikleri açısından farklı yaşlar da meşrulaştırılmaktadır. Evlenmek için “ideal” yaşa gelen bir kişiyi belirlemek için, katılımcıların bir dizi kriterleri söz konusu olmuştur. Yeni hayat kurmaya hazır olmak, ailenin sorumluluğunu almak, gereken maddi koşulların sağlanması ve bazıları tarafından dile getirilen, okumak veya belli bir olgunluğa erişmek, “ideal” yaşın belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak “ideal yaş” konusunda kuşaklararası farklılıkların olduğu da aktarılmıştır. Günümüzde, eğitimin etkisiyle, gençlerin yetişkin olarak gördükleri yaşın ertelenmesi, olgunlaşma yaşının da kayması durumu söz konusudur. Burada, kişilerin evliliğe ruhen ve bedenen hazır olmalarının önemi de karşımıza çıkan hususlardandır. Bu açıdan, katılımcıların aktarımına göre, kadınlar erkeklerden daha önce “olgunlaştığından”, kadınlar için daha erken bir evlenme yaşının kabul edilebilir olduğu gerçeğinin altı çizilmiştir.

Bazı katılımcılar tarafından, kadınların erken olgunlaşmasından söz edilmiş olsa da, diğer katılımcılar, özellikle cinselliğe ilişkin bilgi eksikliğinden dolayı, belli bir yaşa ve bilince ulaşmanın, kız çocukları açısından belirleyici olduğunun altını çizmiştir. Bu tür bir bilgi birikimine sahip olunmaması durumunda, erken yaşta evlenen kız

çocuklarının baskı ve istismara daha açık olacağı aktarılmıştır. Bu hususta, kız çocuğunun kendini savunacak yaşa ve bilince ulaşması önemlidir.

Erken yaşta evliliği, kuşak farkını azaltacağından dolayı savunanlar da vardır. Bu hususta, genel olarak çocuk sahibi olmak için bir olgunluğa erişmiş olmaktan söz edilse de, özellikle kadınların erken evlenmesi savunulan bir husustur. Bu katılımcılar, 14-15 yaş, kadınlar açısından ideal evlilik yaşı olarak almaktadırlar. Bu durumu fizyolojik nedenlere dayandırdıkları gibi, kadının üzerinde bir otorite kurma aracı olarak savunanlar da vardır. Bu yorumlara göre, erken yaşta evlenen kız çocuğunu “eğitmek”, “itaat etmesini sağlamak”, “kontrol etmek” daha kolay olacaktır. Bunun yanında, toplumda kadın açısından oluşturulan “evde kalmış” algısını bozmak da erken yaşta evliliğin bir faydası olarak gösterilmiştir. Genel olarak belirtilebilir ki, erken yaşta evlenmenin olumlu yanları, katılımcılar tarafından kadın üzerinden tanımlanmış ve gösterilen gerekçeler de erken yaşta evliliğin onun “yararına” olduğunu pekiştirmek açısından tekrarlanmıştır.

Eşler arasında ideal yaş farkı ise, erkeğin kadından daha geç olgunlaştığı, bu yüzden erkeğin kadından büyük olması gerektiği algısı üzerinden kurulmuştur. Bu hususta, kadının doğum gibi fiziksel nedenlerden ötürü erkekten daha hızlı yaşlandığı örnek olarak gösterilerek, fiziksel ve kişisel “uyum”un sağlanması adına kadının erkekten yaşça daha küçük olması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte, arada yaş farkı olunca, evlilikte çok da bir paylaşım yapılamadığını dile getiren katılımcılar da olmuştur.

Genel olarak, erken yaşta evliliğe ilişkin anlatılar çoğunlukla, ailenin ve toplumun baskısının yaygın olduğu gerçeğinin altını çizmiştir. Her ne kadar katılımcılar, bu tür bir baskının varlığından söz etseler de, evliliğe ruhsal anlamda hazır olmaya ilişkin farkındalıklar yok denecek kadar azdır. Erken yaşta evliliğe ilişkin görüşler, psikolojik ve fiziksel farkındalıktan çok, evlenecek kişilerin, özellikle oğlan çocuklarının, almaları beklenen sorumluluk ve beraberinde getireceği maddi yükün kaldırılıp kaldırılmayacağı açısından değerlendirilmiştir.

Oğlan çocuklar özellikle sorumluluğu üstlenebilmek üzerinden değerlendirilirken, kız çocuklar açısından temel belirleyen namustur. Katılımcılar, “kız çocuklarını korumak”, “gençlerin günah işlemesini önlemek” gibi hususları, ÇEZE'nin altında yatan temel nedenler olarak aktarmışlardır. Erken yaşta evliliklerin genelde kız çocukları ekseninde tartışılması, söz konusu baskının kadınlar açısından ne kadar yoğun olduğunu göstermektedir. Bu durumun arkasında yatan nedenlerden biri kız çocuğunun korunması gerektiği yönündeki yaygın algıdır.

Ayrıca kız çocuğunu evlendirirken başlık parası alınarak kız çocuğu üzerinden ekonomik fayda sağlanması da söz konusu olabilmektedir. Yoksul ailelerde kız çocuğunun bir “yük” olarak görülmesi, erken yaşta evliliklerin daha çok dezavantajlı ailelerde deneyimleniyor olmasını da beraberinde getirmektedir. Bu noktada, toplumun bu kesimlerinde evlilik pratikleri açısından geleneklerin yıkılamayacağı ve olagelmiş normun değişmeyeceği algısı söz konusu olmaktadır.

Özellikle ailelerin, bu tarz evlilik pratiklerine onay vermesi, ÇEZE'nin yaygınlığını gösteren bir başka neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, evlilik kararının alınmasında ailenin büyük bir etkisi gözlenmektedir. Kişilerin evliliğe bir şekilde “ikna” edilmesi, evlilik kararının alınmasında aile ve çevrenin etkisinin ne kadar baskın olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Özellikle ailede “baba” rolünün baskınlığı ve otoritesi yıkılmaz bir gerçek olarak aktarılmıştır. Her şeye rağmen, kız ve oğlan çocuklar, evlilik konusunda yeterli bilgiye sahip değildir ve bazı durumlarda, sırf baskıdan kurtulmak için, evliliği evden uzaklaşabilmenin tek fırsatı olarak görmektedir. Bu noktada, toplumda “evlilik kararının aileye bırakılması gerektiği” yönündeki algı hala süregelmektedir. Görücü usulü evlenme, kız kaçırma, berdel, akraba evliliği, beşik kermesi ve başlık parası gibi pratiklerin hala deneyimleniyor oluşu bu durumu doğrular niteliktedir.

Daha önce de belirtildiği üzere, ÇEZE'den en çok etkilenen kız çocukları ve kadınlardır ve bu etki çok boyutludur. Kadının eğitim hayatı ve evliliğini birlikte yürütemeyeceğine ilişkin bir algı söz konusudur ve bu noktada erken yaşta evlenen kadının eğitimi yarıda kalmaktadır. Erken yaşta evlenen kadının eğitim almasının yanında çalışması da yadırganmaktadır. Bu noktada, katılımcılar tarafından erken yaşta evlenen kadının eve ve kocaya bağımlılığından sürekli şekilde söz edilmektedir. Kadının sosyal hayatı da ÇEZE pratiğinde yok sayılan bir diğer durumdur. Bu noktada erken evlenen kadın yalnızca “anne” veya “eş” kimliği üzerinden var olmakta, toplumun, ailenin ve eşin baskıcı tutumu, kadınların kendilerine ev dışında bir alan açmaları konusunda engelleyici faktörler olmaktadır. ÇEZE'nin kadınların fiziksel ve ruhsal sağlığı açısından da etkileri söz konusu olmaktadır. Çocuk yaşta evlenen kişinin, çocuk büyütmede deneyimsiz olması hem onun hem de büyüttüğü çocuğun ruhsal sağlığını olumsuz etkilemektedir. Bu noktada, erken yaşta doğum yapmanın ve cinsel ilişkinin deneyimlenmesinin etkisi büyüktür. Kadın, bu durumları erken yaşta deneyimlediğinden, ilerleyen yaşlarını da kapsayacak şekilde kendisini yetersiz ve suçlu hissetmektedir. ÇEZE açısından eşle

ilişkilerin de sınırlı kaldığı aktarılmakta, karşılıklı paylaşımın yapılmadığı dile getirilmektedir. İlişkilerde erkeğin özellikle sözel ve psikolojik şiddeti sıklıkla karşılaşılan durumlar olarak ortaya çıkmaktadır.

ÇEZE'den yoğunlukla etkilenen bir diğer grup da oğlan çocukları ve erkeklerdir. Erken yaşta evlendirilen oğlan çocukları, "gençliklerini" yaşayamadıklarını, mevcut durumda ise sorumluluklarından dolayı kendilerini kısıtlanmış hissettiklerini belirtmektedir. Evliliklerinde kalıplaşmış cinsiyet rollerini benimsedikleri gözlenen katılımcılar, özellikle ev içi iş bölümü anlayışından hayli uzak bir yerde durmaktadırlar. Bütün bu kalıplar üst üste geldiğinde, beklenen bir sonuç olarak, katılımcılar evliliklerinde mutsuz olduklarını ve erken evlendikleri için pişman olduklarını dile getirmişlerdir. Çevrelerindeki diğer evlilik deneyimleri de benzer süreçler gösterdiğinden dolayı, katılımcıların içinde buldukları süreç olağan kabul edilmekte ve sorgulanmamaktadır. ÇEZE pratiği, bazı katılımcılara göre o kadar olağandır ki, kendileri erken evlendiği için çocuklarını da erken evlendirdiğini aktaran katılımcılar olmuştur. Çocuklarının evlenmelerinde karar verici olan erkekler, bu pratiğin devam etmesini geleneğin ve âdetin kaçınılmaz bir parçası olarak meşrulaştırmaktadır.

Bütün bu süreç, ataerkil ilişkiler bütünüyle ve erkek ile kadının toplumdaki "olağan" rollerinin benimsenmesiyle yakından ilgilidir. Erkeğin temel görevi, sorgulanmaz bir şekilde, "ailenin reisi olmak" olarak aktarılmışken, kadının rolü "annelik/doğurganlık" üzerinden ele alınmıştır. Kadının annelik ve doğurganlık rolünün kabulüyle birlikte sosyal hayattaki varlığı kısıtlı olarak ele alınmakta, "iyi eş" algısı da "iyi anne", "iyi ev kadını" gibi durumlar üzerinden kurulmaktadır. Sonuç olarak, kurulan bu roller üzerinden erkek, evde "güleryüz" ve "hizmet" beklediğini, kadına "maddi anlamda güven" beklediğini aktarmıştır.

Katılımcıların birçoğu boşanma fikrine de karşı çıkmaktadır. Ailenin dağılmayacak bir bütün olarak ele alınıyor oluşu da bu hususta etkilidir. Bunun yanında, boşanmış kadına "kötü göz"le bakılacak olması da evliliğin bir çıkmaz olarak algılanmasında ortaya çıkan bir etken olmaktadır.

Kadının, katılımcılar tarafından, evlilik ve toplum içerisinde bu şekilde konumlandırılması, ev içi şiddet olgusunu da beraberinde getirmektedir. Bu noktada, şiddet bir "terbiye" ve otorite kurma aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkek katılımcılar, uygulanacak bu tür sözel ya da fiziksel şiddeti örtük ya da açık olarak kendilerinde bir "hak" olarak görmekteyler.

Ataerkil yapının ve onun sınırlarını belirlediği hiyerarşik düzende kendini yeniden üreten toplumsal cinsiyet

rollerinin uzantısı olan bu aile içi ilişkiler ve ev içi pratiklerin bir diğer "dayanağı" din temelli inanışlar olmaktadır. Örneğin katılımcılar Türkiye'deki yasal evlenme yaşına ilişkin yeterli bilgiye sahip olsalar dahi dini ve kültürel değerler gerekli buldukça yaşın daha da düşürülebileceğine inanmakta ve dini nikahı meşrulaştırabilmektedir.

Nitel analizin altını çizdiği üzere babayla ilişkinin hala saygı ve korkuya dayandırıldığı geleneksel aile yapısında, ÇEZE pratiklerinde yönlendirici hala yoğunlukla babadır. Böylelikle, ÇEZE'ye ilişkin erkek algısı çözümlenirken de olası engelleme mekanizmaları düşünülürken de baba olmak ve erkeklik değerlerinin derinlemesine analizinin gerekliliği bir kere daha ortaya çıkmaktadır.

Bu hususta, özellikle nicel analizde karşımıza çıkan erkeklik tiplerine değinilmesi de yerinde olacaktır. Nicel analizde yer alan örneklem genelinde, 2532 kişiden yüzde 84'ü "eşitlikçi erkeklik derecesi" ile, yüzde 16'sı ise "baskıcı erkeklik derecesi" ile tanımlanmıştır. Eşitlikçi erkeklik derecesi ile tanımlanan kişiler yaklaşık yüzde 8 olasılıkla ÇEZE'ye olumlu bakmaktayken, bu olasılık baskıcı erkeklik derecesi ile tanımlanan erkeklerde yaklaşık yüzde 42 seviyesindedir. "Eşitlikçi erkeklik derecesi" ve "baskıcı erkeklik derecesi" ayrımına göre bir gr çocuğunun kaç yaşına kadar çocuk sayılabileceğine ilişkin görüşler, kız çocuklarının alması gereken eğitim düzeyiyle ilgili görüşler, kız çocuklarının çeşitli konularda karar verme yetkisi olup olmadığına ilişkin tutumlar ve son olarak, kız çocuklarının evliliğe hazır olduğunu gösteren koşullarla ilgili görüşler incelenmiştir.

Bu noktada, bir kız çocuğunun kaç yaşına kadar çocuk sayılabileceğine ilişkin görüşler kapsamında, "eşitlikçi erkeklik derecesi" ile tanımlanan erkekler, büyük bir oranda, kız çocuklarının 15 yaşından önce yetişkin sayılamayacaklarını dile getirmişlerdir. Bunun yanında, yine "eşitlikçi erkeklik derecesi" ile tanımlanmış erkeklerin yüzde 94'ü, kız çocuklarının alması gereken eğitim düzeyine ilişkin, en az üniversite seviyesinde eğitim almaları gerektiği cevabını vermiştir. Kız çocuklarının çeşitli konularda karar verme yetkisi olup olmadığına ilişkin tutumlarda ise, "eşitlikçi erkeklik derecesi" ile tanımlanmış erkekler, "baskıcı erkeklik derecesi" ile tanımlanmış erkeklere oranla daha pozitif bir tutum sergilemişlerdir. Son olarak, kız çocuğunun evliliğe hazır olduğunu gösteren koşullara ilişkin yorumlarda da "eşitlikçi erkeklik derecesi" ile tanımlanmış erkekler tarafından benzer tutumlar dile getirilmiştir. Bu da göstermektedir ki, "eşitlikçi erkeklik" ÇEZE'ye görece daha çok karşı çıkan bir konumda yer almaktadır.

Her ne kadar ÇEZE hala varlığını sürdüren bir pratik olarak karşımıza çıksa da, katılımcılar, erken yaşta evliliklerin,

eskiye oranla azaldığını ve bu hususta toplumun, biraz da olsa bilinçlendiğini düşünmektedir. Özellikle kız çocuklarının eğitim alma hakkının ülke çapında yaygınlaştırılmasının ÇEZE'nin bir pratik olarak azalmasında temel bir rolü olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada, katılımcılara göre, eğitim arttıkça ÇEZE azalacaktır.

Bu etkinin devam edebilmesi açısından, eğitimlerin devamlılığının sağlanması, medya ve diğer kuruluşlar tarafından farkındalık çalışmaları yürütülmesi, bilgilendirici kampanyaların yapılması, katılımcılar tarafından önerilmiştir. Şüphesiz bu öneriler ilk akla gelen müdahale mekanizmalarıdır. Ancak, genelde ÇEZE'yi, özelden toplanmış tüm verileri özellikle eleştirel erkeklik incelemelerinin lensiyle yeniden okuduğumuzda sürece baştan itibaren erkeklerin de dahil edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kamu kurumlarının, ulusal/uluslararası STK'ların ve uluslararası örgütlerin çabası muhakkak değerlidir ancak sürece erkeklerin de, özellikle yerel inisiyatiflerle iş birliği içerisinde, dahil olması gerekliliği ivedidir. Feminist motivasyondan hareketle, toplumda kadın ve erkek arasındaki eşitliğin sağlanması kadın ve erkeğin birlikte hareket etmesiyle mümkün olabilecektir. Gaziantep'teki SADA Kadın Merkezi'nde GKASV olan kadınların kendi inisiyatifleriyle kurdukları "Yarının Kadınları" grubu buna bir örnek teşkil etmektedir. Birbirinden farklı alanlarda farkındalık yaratmayı hedefleyen bu kadınlar, mahalle ölçeğinde ziyaretler yaparak hem kadına karşı şiddete hem de ÇEZE'ye ilişkin bilgi paylaşımı yaparak ve kendi deneyimlerini aktararak önemli bir adım atmaktadırlar. Benzer bir uygulama erkeklerin de dahil olduğu inisiyatiflerle yapılabilir. Özellikle, erkek erkeğe vakit geçirilen mekanlar bu tip bir farkındalığın başlatılması için başat alanlar olabilir.

Uluslararası alanda da erkeklerin ÇEZE'nin engellenmesi sürecine dahil edildiği örnekler vardır. Promundo'nun Çocuk Yaşta Evlilik Pratiğinin Sona Erdirilmesi Sürecine Erkek ve Oğlanların Dahil Edilmesi Projesi raporuna göre (Greene, Perlson, Taylor, & Lauro, 2015), erkeklerin ve oğlan çocukların ÇEZE'deki yerine daha sistematik bir şekilde odaklanılmalıdır. Buna göre, erken ve zorla evliliklerde "damat tarafı"nın, damadı çok küçük yaşta gelinle evlendirme motivasyonları anlaşılmalıdır. Bu süreçte, baba ve diğer erkek aile büyüklerinin rolü baskındır ve ailenin kararını büyük ölçüde etkiler. Bunun yanında, din büyükleri de evliliğe çocuk yaşta bir bireyin dahil edilmesi hususunda büyük bir rol oynayabilir. Yani genel olarak, erkek topluluk üyeleri, erken yaşta evliliklere ilişkin aile algısını birebir yansıtır niteliktedir. Bu yüzden, oğlan çocukları ile, toplumsal cinsiyet normlarına ilişkin algının değiştirilmesi için eğitimlere çok erken yaştan itibaren başlanmalı, oğlanlarla, "damat" veya

"damat adayı" olarak algılarının değişmesi hususunda çalışmalar yürütülmeli ve erkek topluluk liderleri sürece daha etkili ve sistematik şekilde dahil edilmelidir.

Bu raporun yanında, Girls Not Brides'in Çocuk Yaşta Evliliklere Erkek Dahiliyeti Projesi'nin Kasım 2018 tarihli raporunda, düzgün kavramsallaştırılmış gözetim, değerlendirme ve öğrenme sistemleri yanında, erkek ve oğlanların algılarının değişimine ilişkin uygun göstergelerin geliştirilmesinin öneminin altı çizilmiştir. Bu ortamın sağlanmasıyla birlikte, daha uygun program ve proje yazımı yapılabileceğine dikkat çeken politika, uzun vadede bu tarz programlara erkek katılımını artırmanın ne kadar önemli olduğunu belirtmiştir.

Bu kapsamda, kız ve oğlan çocuklarının geçirdikleri fizyolojik değişime ve onlardan beklenen rollere rağmen hala çocuk olduklarının altının çizilmesi ve bu yönde eğitimlerin yaygınlaştırılması yeterli olmayacaktır. Çocukların eğitiminin yaygınlaştırılmasına ek olarak, bazı kalıp yargıların üzerinde yeniden düşünülmesi ve bunlara ilişkin kökten değiştirici eylem planlarının hazırlanması gerekmektedir. Örneğin, "evde kalma" bunlardan sadece bir tanesidir. Evde kalma algısına ilişkin herhangi bir eylem ve müdahale evlilik yaşına ilişkin kalıp yargıların da değişmesi yolunda bir adım olacaktır. Rol modeller bu bağlamda da son derece önemlidir. Kız ve oğlan çocukları için rol modeller daha görünür ve ulaşılabilir olmalıdır. Bu sebeple, ilgili kampanyalar yürütülürken özellikle o yörede yetişmiş rol modellerin bu konuda farkındalık kazanmasının sağlanması etkiyi iki katına çıkarabilecektir. Daha önce de altı çizildiği üzere, babaların bu süreçte kilit rolü bulunmaktadır. Özellikle kız çocuk babaları her kamu politikasının ve müdahalenin başat aktörü olabilir. Son olarak, mevcut yasaların ve cezai yaptırımın daha sistematik bir şekilde uygulanması ve bunun yaygınlaştırılması şüphesiz en temel etkilerden biri olacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışmada baskıcı erkeklik olarak tanımlanan tipolojinin hala yaygın olduğunun ve devamlılığının da geleneksel kalıplarla sağlandığının altı sıklıkla çizilmektedir. Ancak, verilerin ayrıntılı okuması yapıldığında geleneksel yaklaşımların dönüşmesi ve sınırlarının zorlanması halinde, tarafların üstlendiği sorumlulukların ve yüklendiği rollerin de değişeceği ve böylece ÇEZE'nin önlenmesi için bir yol haritası oluşturulabileceği görülmektedir. Bu çalışma bağlamında da en önemli olan erkekleri ve erkeklik değerlerini sürecin analizine ve ÇEZE'nin engellenmesine eklemektir. Hem ulusal hem de yerel bağlamda bunun yolları tüm paydaşların katılımıyla birlikte düşünülmeli ve yol haritası çıkarılırken özellikle yerel inisiyatiflerin olası etki gücü resme dahil edilmelidir.

CONCLUSION

Child, early and forced marriage (CEFM) is still a widespread practice in Turkey. Understanding the society's attitude toward and perception of CEFM as the marker of this widespread fact is very crucial to preventing the spread of this practice and especially minimizing its impacts on women, girls and boys.

This study examines the data collected through qualitative and quantitative analysis through a gender-focused lens and presents the predominant perceptions on CEFM and the attitudes and discourses in the background of this practice.

The first finding obtained from the participants on CEFM shows the importance of the perception of 'growing up'. 'Growing up' appears to be a precondition to 'being ready for marriage' in early marriage practices. Starting to be given certain responsibilities in family and society to an individual is perceived as 'growing up' and it is interpreted as a transition from childhood to adulthood. Assuming certain duties and responsibilities in the family is perceived as growing up in women, whereas assuming the role of the father, serving in the military or gaining economic independence by starting to work are perceived as growing up in men. For women, in addition to assuming domestic duties and responsibilities, physical characteristics such as starting menstruation and certain physical changes play a predominant role in shaping the perception of 'growing up'. For men, this perception is rather based on certain social changes. The most emphasized patterns on this issue are gaining discipline by serving mandatory military service and obtaining economic independence by starting to work.

Marrying and having a child mean transition to adulthood in the public eye and, therefore, legitimizes the CEFM practices by showing that the child is 'grown up'. Marriage is also perceived as a breaking point in the 'growing up' perception as the individuals start up their own families and assume the responsibilities brought by the marriage union. Here it is mentioned about the women's domestic labor and maternal roles and men's financial obligations and responsibilities. The individuals' perception of 'growing up' is shaped more clearly by the comments of their social surroundings. The perception that girls are ready for marriage at early ages is internalized through participation in domestic labor, assuming responsibilities and being ready for motherhood.

Although there are participants who are aware that attaining the age of 18 is a legal condition for being an adult, the determinant factors in CEFM being a widespread practice appear to be the presence of social roles, socioeconomic background of families and the differences between urban and rural areas. For instance, as the children in rural areas become involved in the division of labor and decision-making processes of the family much earlier when compared to those in urban areas, they are considered to be 'grown up' and therefore perceived to be 'fit for marriage'.

Although the participants emphasized that children cannot have the capability of thinking about long-term consequences in decision making and this is the main difference that separate them from an adult, they stated that children will naturally grow up as they continue to assume greater responsibilities. On this matter, taking responsibility and one's opinions being taken into account are considered to be 'grown up' adults and this is also parallel to participants' views on 'ideal marriage age'.

Even though the participants state the 'ideal marriage age' to be 25-30 as an overall answer, different ages are legitimized for men and women. The participants have a series of criteria to determine a person that attains the 'ideal' age for marriage. Being ready to establish a new life, assuming the responsibility of the family, meeting the necessary economic conditions and as stated by some, completing one's education, attaining a certain maturity all play an important role in determining the 'ideal' age. However, it was stated that there are differences between different generations as to this 'ideal age'. Today, the age that young people are perceived as adults is deferred due to extended education period, and the age of maturity also shifts. Here comes the importance of individuals' mental and physical readiness for marriage. Accordingly, as per the statement of the participants, an earlier marriage age is acceptable for women as they 'mature' earlier than men.

Although some of the participants mentioned women reaching maturity earlier, other participants emphasized that reaching a certain age and consciousness should be the determinant for girls due to their lack of information on sexuality. It was stated that, when they do not have such accumulation of information, girls married at an early age may be more susceptible to oppression and abuse. On that matter, it is important that girls reach the age and consciousness to defend themselves.

There are those who defend the early marriages as it decreases the generation gap. On this matter, although attainment of a certain maturity is mentioned to have baby, the early marriage of women is defended specifically. These participants consider the age of 14-15 as the ideal age in marriage for women. They base this argument on physiological reasons but there are some other who defend it as a means of exerting authority on women. According to such comments, it would be much easier to 'train' 'subdue' and 'control' a girl child who marries at an early age. Besides, eliminating the social perception of becoming a "spinster" is also argued as one of the benefits of early marriage. It can be stated as overall conclusion that the participants define the positive aspects of early marriage on women and the 'justifications' were repeated to reinforce the argument that early marriage is to their 'benefit'.

The ideal age difference between the spouses is based on the perception that men attain maturity later than women and therefore men should be older than women. On this matter, it was emphasized that women should be younger than men to ensure physical and personal 'harmony' claiming that women age faster than men due to such physical reasons as giving birth. However, there were participants who stated that there is not much sharing in marriage union when the age difference is too big between the spouses.

Generally, the statements on early age marriage mostly emphasized the fact that familial and social pressure is very widespread. Although the participants mentioned the existence of such pressure, there is almost no awareness on mental readiness for marriage. The opinions on early marriages evaluate the individuals' readiness, especially that of boys, for marriage with respect to their capability to shoulder the marriage responsibilities and its financial burdens rather than psychological and psychical awareness.

While boys are evaluated based on their capability to assume responsibilities, the main determining factor for girls is chastity. The participants stated 'protecting girls' and 'preventing the youth from committing sins' as the underlying factors of CEFM. The fact that early marriages are mostly discussed with respect to girls shows how grave the abovementioned pressure is on women. One of the underlying reasons for this case is the widespread perception that girls need to be protected. Besides, economic interest may be obtained by receiving dowry while marrying the girls. The fact that poor families see girls as a 'burden' brings about the prevalence of early marriages among disadvantaged families. On this matter, such segments of the society

have the perception that traditions cannot be eliminated, and established norms cannot be transformed with respect to marriage practices.

The fact that families especially approve such marriage practices appears to be another indicator for the prevalence of CEFM. On this matter, it is seen that family has a big role in taking the decision on marriage. The fact that individuals are persuaded into marrying shows how dominant the impact of family and social circle is on making the decision to marry. Especially the predominance and authority of 'father' role in the family was explained as an unbreakable truth. After all, boys and girls do not have enough information on marriage and, in some cases, they may see marriage as the only opportunity to escape their home just to avoid such oppression. On this matter, the society still holds the perception that 'the decision on marriage should be made by the family'. The fact that such practices as arranged marriages, abduction of girls, berdel marriage (exchange of brides between two families), consanguineous marriages, betrothed in the cradle and paying a dowry still continue to exist, confirms this conclusion.

As stated before, girls and women are mostly affected by CEFM and its impact is multidimensional. There is a perception that women cannot continue their education and sustain their marriage at the same time and, therefore, women married at an early age tend to drop out of education. Society also finds it odd or strange for women who are married at an early age to work or continue their education. On this matter, the participants continuously mentioned early married women's dependence on their homes and husbands. Women's social life is also neglected in CEFM practices. On this matter, early married women continue to exist only based on their "mother" and "spouse" identities and the oppressive attitude of the society, family and their spouses are the deterring factors for women to open a space for themselves outside their houses. CEFM also has effects on the physical and mental health of women. The fact that woman married at an early age is not experienced in child raising has a negative impact both on her and her child's mental health. Experiencing sexual intercourse and giving birth at an early age plays a significant role on this. As women have these experiences at very early ages, they feel themselves guilty and insufficient all through their later ages. It is also stated that they have almost nothing in common with their spouses and their relationship is very limited. Especially verbal and psychological violence perpetrated by men appears to be frequently seen as incidents in these types of relations.

Another group most affected by CEFM are boys and men. Boys married at an early age state that they could not enjoy their 'youth' and that they feel themselves restricted under their current conditions because of their responsibilities. The participants are observed to have adopted gender roles in their marriages and they are far from an understanding of sharing domestic works. When all these patterns are added up, as expected, the participants stated that they are unhappy in their marriages and they regret having married at an early age. As the other marriage experiences in their social circles go through similar stages, the participants accept their conditions as normal and they do not question these conditions. CEFM practices are so natural to some participants that they marry their children at an early age because they themselves were also married at an early age. Men who make the decision on their children's marriages legitimize the continuation of this practices as unavoidable element of traditions and customs.

All this process is closely related to body of patriarchal relations and the internalization of the 'ordinary' roles of men and women in the society. The main duty of a man is unquestionably 'to be the head of the family' whereas a woman's role is defined on the basis of 'maternity/fertility'. With the adoption of women's maternal and fertility roles, their presence in social life is very limited and the perception of a 'good spouse' is constructed on the basis of such conditions as 'good mother' and 'good housewife'. Consequently, men expressed that they expect 'geniality' and 'service' whereas women expect 'financial security' based on these roles.

Many of the participants object to the idea of a divorce. The fact that family is perceived as an insolvable unity also affects this matter. Besides, another factor in perceiving marriage as a deadlock is that divorced women are seen to be 'evil women'.

The fact that woman is positioned as described above by the participants brings along the phenomenon of domestic violence. Here the violence appears as a tool for 'discipline' and establishing authority. Male participants consider, either implicitly or explicitly, such verbal or physical violence that they may inflict as their 'right' on women.

Such family relations and domestic practices are a continuation of gender roles that are reproduced in the patriarchal structure and the hierarchical order determined by such structure. Another 'basis' of such relations and practices are religious beliefs. For instance, although the participants have enough information on legal marriage age in Turkey, they believe that such age may

be decreased if the religious and cultural values require doing so and they may legitimize the religious marriage ceremony.

As emphasized by the qualitative analysis, father still remains to be leading factor in CEFM practices in families where the relationship with the father is based on respect and fear. Therefore, it becomes evident once again that the values 'being father' and 'masculinity' should be analyzed in depth while thinking both about perception of men on CEFM and possible prevention mechanisms.

On this matter, it would be appropriate to mention the masculinity types that we see especially in the quantitative analysis. Out of 2532 persons in the overall sampling of the quantitative analysis, 84% of them were defined with 'egalitarian masculinity level' whereas 16% were defined with 'hegemonic masculinity level'. Approximately 8 percent of those identified with egalitarian masculinity level sees CEFM as positive while approximately 42 percent of those identified with hegemonic masculinity level sees it positive. As per the division of 'egalitarian masculinity level' and 'hegemonic masculinity level', we have analyzed their opinions on until what age a girl child may be considered minor, the level of education girls must receive, attitudes on whether girls have the capacity to make decisions on various matters and, finally, the conditions that show girls are ready for marriage.

On this matter, within the scope of opinions on until what age a girl child may be considered minor, men identified with 'egalitarian masculinity level' mostly stated that girls cannot be considered adults before the age of 15. 94 percent of the men identified with 'egalitarian masculinity level' stated that girls must receive university level education at least. On the attitudes as to whether girls have the capacity to make decisions on various matters, men identified with 'egalitarian masculinity level' showed a more positive attitude when compared to those identified with 'hegemonic masculinity level'. Lastly, with respect to the comments on the conditions that show girls are ready for marriage, men identified with 'egalitarian masculinity level' expressed similar attitudes. This shows that 'egalitarian masculinity' objects to CEFM more as compared to 'hegemonic masculinity'.

Although CEFM appears to be a practice that continues to exist, participants think that early marriages have decreased, and the society has somewhat increased consciousness on this matter as compared to the past. It was especially emphasized that the girls' right to education being spread all across the country played a major role in decreasing the number of CEFM practices. On

this matter, participants think that CEFM will decrease as the level of education increases.

In order to maintain the effectiveness of this impact, the participants suggested ensuring the continuity of education, that media and other organizations should organize awareness raising activities and informative campaigns should be conducted. For sure, these suggestions are the possible intervention mechanisms that one can think of in the first place.

However, when we review CEFM and especially all the collected data through the critical masculinity studies' lens, it appears that men should be involved in the process from the very beginning. The efforts by the public institutions, national/international NGOs and international organizations are very valuable but it is a matter of urgency that men should be involved in the process especially through cooperation with local initiatives. Based on the feminist motivation, ensuring the equality between men and women in society could be possible only through joint action by men and women. 'Yarının Kadınları' (Tomorrow's Women), a group established through the initiative of Syrian women under temporary protection at SADA Women's Center in Gaziantep, constitutes an example to this. These women aiming to create awareness on different areas conduct neighborhood visits to share information on violence against women and CEFM and they take an important step by sharing their own experiences. A similar practice may be carried out by an initiative involving men as well. Especially, the locations where men spend most of their time with male peers would be ideal places to start this type of awareness.

There are international examples of men's involvement in preventing CEFM. As per Promundo's report on Engaging Men and Boys to End the Practice of Child Marriage (Greene, Perlson, Taylor, & Lauro, 2015), the role of men and boys in CEFM should be focused on more systematically. Accordingly, in the early and forced marriage cases, the motivation of the 'groom's side' to marry the groom with a very young bride must be understood. The role of the father and other male family members is very dominant in this process and they greatly affect the family's decision. Besides, the religious leaders may play an important role in the involvement of a minor in the marriage. Generally speaking, the male family members reflect exactly the family's perception on the early marriages. Therefore, training for boys on changing their perception of gender norms should start at very early ages, activities must be conducted with boys to change their perception of 'groom' or 'groom to

be' and male community leaders should be involved in the process more effectively and systematically.

In addition to this report, the report dated November 2018 on 'Project on Men's Involvement in Child Marriages' by Girls Not Brides emphasizes the importance of developing proper indicators for changing the perceptions of men and boys as well as properly conceptualized monitoring, evaluation and learning systems. The policy emphasizes that, once this environment is ensured, more appropriate programs and projects may be drafted, and it is very crucial to ensure men's involvement in this type of program in the long term.

Within this scope, emphasizing that boys and girls are still minors despite their physiological changes and the roles expected from them and spreading the trainings on this matter will not be sufficient. In addition to generalize these trainings for children, certain stereotypes need to be reconsidered and action plans must be prepared to change these stereotypes fundamentally. For instance, 'fear of being unmarried at old age' is one of these stereotypes. Any action and intervention to such fear of being unmarried at old age' would also be a step in changing the stereotypes on marriage age. Role-models are extremely important in this scope. Role-models for boys and girls should be more visible and accessible. Therefore, while conducting the relevant campaigns, providing the role-models who grew up in these local regions would double the impact on increasing awareness. As emphasized before, fathers play a critical role in this process. Especially fathers of girl children could be a dominant actor in all public policies and interventions. Lastly, more systematic application of existing laws and penal sanctions and disseminating these practices would definitely be one of the major impacts.

Consequently, this study frequently emphasizes that typology defined as 'hegemonic masculinity' is still widespread and traditional stereotypes provide for its continuation. However, when the data is analyzed in detail, when the traditional approaches are transformed and boundaries are pushed, the responsibilities that parties take and the roles they assume will change and, thus, a roadmap can be created to prevent CEFM. Within the scope of this study, the most crucial element is to involve men and values of masculinity in the process analysis and in the prevention of CEFM. The methods for this involvement must be discussed and negotiated at national and local levels with the participation of all stakeholders, and the potential impact power of local initiatives must be taken into consideration in drafting a roadmap.

KAYNAKÇA

- Aalen, Julia, (2012), Shattering the Silence Surrounding Forced and Early Marriage in the United States
- AÇEV, (2017), Türkiye’de Babalık Araştırması (*Study of Fatherhood in Turkey*)
- Archambault, Caroline, 2011/12/01, Ethnographic Empathy and the Social Context of Rights: “Rescuing” Maasai Girls from Early Marriage
- Bartels, S.A., Michael, S., Roupetz, S. Grabern, S., Kilzar, L., Bergquist, H., Bakhache, N., Davison, C., Bunting, A., (2018) Making Sense of Child, Early and Forced Marriage Among Syrian Refugee Girls: A Mixed Methods Study in Lebanon
- Bell, H.R., (2003), Erkek İşi/Kadın İşi: Dünyanın En Eski Kültüründe Cinsiyetin Tinsel Rolü. çev. Meltem Erkmen, İstanbul, Epsilon Yayıncılık
- Beşikçi, İ., (1991), Doğu’da Değişim ve Yapısal Sorunlar, Ankara
- Bolak-Boratav, H., Okman-Fişek, G., Eslen-Ziya, H., (2017), Erkekliğin Türkiye Halleri, İstanbul, İstanbul Bilgi Yayınları (*States of Masculinity in Turkey*)
- Bozic, V., (2017), Forced Marriages of Children as A Form of Exploitation of Human Trafficking Victims
- Cohoon, J.M., (2010), The Path to Full Participation, Understanding, Intervening and Assessing, National Center for Women and IT, United States, University of Virginia
- Connell, Raewyn, (2005, Second Edition), Masculinities, Berkeley, Los Angeles, University of California Press
- Çakır, H., (2013), Early Marriages within the Frame of Sociocultural and Economic Factors: Ankara Pursaklar Example (Postgraduate Thesis)
- Çakmak, D., (2009), Türkiye’de Çocuk Gelinler, Birinci Hukukun Gençleri Sempozyumu-Hukuk Devletinde Kişisel Güvenlik, Bildiri Tam metinler e- kitabı (www.umut.org.tr/HukukunGencleri/TamMetinlerSunular/DirenÇakmak.Pdf) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
- Çelik, G., (2016), “Erkekler (de) ağlar!": Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Erkeklik İnşası ve Şiddet Döngüsü” Fe Dergi 8/2, p.1-12. (*“Men cry [too]!”: The Construction of Masculinity and the Cycle of Violence in the Context of Gender Roles*)
- Doğan, İ., (2009), Düünden Bugüne Türk Ailesi, Atatürk Kültür Merkezi Yayını
- Eftekhar, Z.Z., (2015), The Experience of Women in Early Marriage, Journal of Social Work Research, 1/3, p.108-156
- Erdentuğ, N., (1991), Yeryüzünde İnsan Toplumlarında Başlık, Aile Yazıları 4, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları
- Ferreira, F.J., Kamal, M.A., (2016), Community Engagement to End Child Early Forced Marriage - Experiences in Selected South Asian Countries
- Forthoger, M.S., Kessler, R.C., Story, A.L., Gotlib, I.H., (1996), The Effects of Psychiatric Disorders on the Probability and Timing of First Marriage, Journal of Health and Social Behavior, 37, p.121-132
- Greene, M.E., Perlson, S., Taylor, A., Lauro, G, (2015), Engaging Men and Boys to End the Practice of Child Marriage, GreeneWorks and Promundo.
- Hajihassani, M., Sim, T., (2018), Marital Satisfaction Among Girls with Early Marriage in Iran: Emotional Intelligence and Religious Orientation
- Jensen, R., Thornton, R., (2003), Early Female Marriage in the Developing World, Gender & Development 11/2, p.9-19
- Kalaycıoğlu, S., Çelik, K., Çelen, Ü., Türkyılmaz, S., (2010), Temsili Bir Örnekte Sosyo-Ekonomik Statü (SES) Ölçüm Aracı Geliştirilmesi: Ankara Kent Merkezi Örneği, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 13/1.
- Kandiyoti, D., (2013), Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar, Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler, İstanbul, Metis Yayıncılık, sf. 139
- Kepekçi, E., (2012), (Hegemonik) Erkeklik Eleştirisi ve Feminizm Birlikteliği Mümkün Mü? Kadın Araştırmaları Dergisi 2/11, p.59-86 (*Can Criticism of [Hegemonic] Masculinity and Feminism Coexist?*)
- Kimmel, M.S., (1987), Men’s Responses to Feminism at the Turn of the Century, Gender and Society, 3/1, p. 261-283.
- Lilian, G.K., Nancy, I.A., Odundo, P.A., Akondo, J.O., Ngaruiya, B., (2015), Early and Forced Child Marriage on

Girls' Education, In Migori County, Kenya: Constraints, Prospects and Policy

Loaiza Sr., E., Wong, S., (2012), Marrying too Young: End Child Marriage, <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/MarryingTooYoung.pdf>

Lundberg, A.C., Schrag, N., (1970), Sosyoloji, Ankara, Siyasal Bilimler Derneği Yayınları

Mulumeoderhwa, M., (2016), "A Girl Who Gets Pregnant or Spends the Night with a Man is No Longer a Girl": Forced Marriage in the Eastern Democratic Republic of Congo

Mutyaba, R., (2011), Early Marriage: A Violation of Girls' Fundamental Human Rights in Africa

Nahamya, Elizabeth (Hon. Justice), (2017), Child, Early, And Forced Marriages (CEFM) In the Commonwealth: The Role of the Judiciary

Nasırlıoğlu, S., Semerci, B., (2017), Mental Assessment of Girls Consulting for Early Marriage and Identifying Risk Factors

Ngo, Bic, 2002/06/01, Contesting "Culture": The Perspectives of Hmong American Female Students on Early Marriage, Anthropology & Education Quarterly

"Nguyen, M.C., Wodon, Q., (2014), Impact of Child Marriage on Literacy and Education Attainment in Africa, Washington DC <http://allinschool.org/wp-content/uploads/2015/02/OOSC-2014-QW-Child-Marriage-final.pdf>"

Pfeifer, Hazel, (2013), CNN, Fear, instability driving early marriage around the world, report says, <https://edition.cnn.com/2013/03/08/world/early-marriage-report/index.html>

Pulerwitz, J., DeJong, W., Gortmaker, S.L., (2000), "Measuring Relationship Power in HIV/STD Research" Sex Roles 42 (7/8), p.637-660

Raj, A., Salazar, M., Jackson, E.C., Wyss, N., McClendon, K.a., Khanna, A., Belayneh, Y., Mcdougal, L., (2019), Students and Brides: A Qualitative Analysis of The Relationship Between Girls' Education and Early Marriage in Ethiopia And India

Rubertsson, C., Hellström, J., Cross, M., Sydsjö, G., (2014), Anxiety in early pregnancy: Prevalence and contributing factors, Archives of Women's Mental Health 17/3, p.221-228

Rubin, G., (1975), The Traffic in Women: Notes on the "Political Economy" of Sex, in Reiter, R.R., Toward an

Anthropology of Women, NY: Monthly Review Press, pp. 157-210

Sabbe, A., Oulami, H., Hamzali, S., Oulami, N., Le Hjiir, F.Z., Abdallaoui, M., Temmerman, M., Leye, E., (2015), Women's Perspectives on Marriage and Rights in Morocco: Risk Factors for Forced and Early Marriage in the Marrakech Region

Sancar, S., (2012), Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti, İletişim Yayınları (*Gender of the Turkish Modernization*)

Sayın, Ö., (1990), Aile Sosyolojisi, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi

Schaffnit, S.B., Urass, M., Lawson, D.W., (2019), "Child Marriage" In Context: Exploring Local Attitudes Towards Early Marriage in Rural Tanzania

Senderowitz, J., (1995), Adolescent Health: Reassessing the Passage to Adulthood no:272 World Bank Publications

Sezen, L., (2005), Türkiye'de Evlenme Biçimleri, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü Dergisi (Şinasi Tekin Özel Sayısı), p.185-196

Shabir, S., Nisar, S.R., (2015), Depression, Anxiety, Stress and Life Satisfaction Among Early and Late Married Females, European Journal of Business and Social Sciences 4/8, p.128- 131

Soylu, N., Ayaz, M., (2013), Adli Değerlendirme İçin Yönlendirilen Küçük Yaşta Evlendirilmiş Kız Çocuklarının Sosyodemografik Özellikleri ve Ruhsal Değerlendirilmesi, Anadolu Psikiyatri Dergisi (*Sociodemographic Characteristics and Psychiatric Evaluation of Girls Who Were Married at a Younger Age and Referred for Forensic Evaluation*)

Şenol, D., Alp, Y.E., (2012), Çocuk Gelin ve Çocuk Dul Kadınlara Kırıkkale Örneğiyle Sosyolojik Bir Bakış, Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı, p.248-260

Şenol, D., Dinç, A., (2016), Türkiye'nin Suriyeli Çocuk Gelinleri: Sosyolojik Bir Değerlendirme (Üsküdar Üniversitesi, Suriyeli Çocuklarla El Ele "Uluslararası Göç ve Çocuk Sempozyumu") (*Syrian Child Brides of Turkey: A Sociological Evaluation Review [Syr-Round the Children Project "International Symposium on Migration and Children"]*)

The United Republic of Tanzania: Ministry of Health, Community Development, Gender, Elderly and Children, (2017), National Survey on The Drivers and Consequences of Child Marriage in Tanzania

Tønnessen, L., al-Nagar, S. (2018), Drivers of child marriage in eastern Sudan, <https://www.cmi.no/publications/6658-drivers-of-child-marriage-in-eastern-sudan>

Tuğrul, Y.G., (2018), Erken Yaşta Evlendirilen Kadınların Evlilik Süreçleri, Deneyimleri Ve Sonraki Yaşamları Üzerine Nitel Bir Çalışma (A Qualitative Study on the Marriage Processes, Experiences and Subsequent Lives of Women Who Were Married off at an Early Age)

TÜİK, (2016), Türkiye Aile Yapısı Araştırması (Family Structure Survey)

TÜİK, (2017), İstatistiklerle Çocuk 2017 (Statistics on Child 2017), https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/yuklemeler/istatistik/istatistiklerle_cocuk_2017_tablolar.xls

Tønnessen, Liv, (27, Oct, 2017), A fight against child marriage is a fight against tradition, <https://www.cmi.no/news/1862-a-fight-against-child-marriages-is-a-fight-against>

Uecker, J.E., (2012), Marriage and Mental Health Among Young Adults, Journal of Health and Social Behavior, 53/1, p.67-83

UNFPA Turkey, (2014), Child Marriage in Turkey

UNICEF, (2001), Press Release: Child Marriages Must Stop (March 7, 2001), <http://www.unicef.org/newsline/01pr21.htm> (last visited April 27, 2011)

UNICEF, (2012), Partnering with Religious Communities for Children [http://www.unicef.org/about/partnerships/files/Partnering_with_Religious_Communities_for_Children_\(UNICEF\).pdf](http://www.unicef.org/about/partnerships/files/Partnering_with_Religious_Communities_for_Children_(UNICEF).pdf)

UNICEF, (2018), United Nations Children's Fund, Child Marriage: Latest Trends and Future Prospects

Yarrow, E., Apland, K., Anderson, K., Hamilton, C., (2015), Research Report Getting the Evidence- Asia Child Marriage Initiative

Yıldız, N., Avcı, H., (2014), Erken Evliliklerin Toplumsal Meşruiyeti: Nitel Bir Çalışma

Youth Leadership Development Foundation (YLDF), (2017), TADHAFUR Program for Safe Age of Marriage: Child Marriage Survey

NELER YAPABİLİRİZ?

Unutmayın, 18 yaşından küçük herkes çocuktur ve çocuklar 18 yaşından önce evlendirilmemelidir.

Çocuk yaşta erken ve zorla evlilikler, kız ve oğlan çocuklarının sağlık, eğitim ve korunma hakkını ellerinden alır; yoksulluk ve şiddete maruz bırakılma riskini artırır. Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikleri önleyerek kız ve oğlan çocuklarının sağlıklı gelişimlerine katkıda bulunabiliriz.

Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikleri önleyerek, kız ve oğlan çocuklarını şiddet ve istismardan koruyabiliriz.

Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklere son vererek, kız ve oğlan çocuklarının eğitime devam etmelerini destekleyebilir, toplumun üretken fertleri olmalarına katkıda bulunabiliriz.

Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin zararlı etkileri ile ilgili farkındalığı artırabilir, kız ve oğlan çocuklarının kendi geleceklerini çizmelerinin önündeki engelleri kaldırabiliriz.

Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin önlenmesinde babalara, ağabeylere, erkek kardeşlere de önemli bir rol ve sorumluluk düşmektedir. Babalar, ağabeyler ve erkek kardeşler de bu konudaki farkındalıklarını artırarak, çocuk yaşta evliliklerin önüne geçilmesine katkıda bulunabilirler.

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN
ZORLA EVLİLİKLERE İLİŞKİN
ERKEK ALGISI

ARAŞTIRMA RAPORU
MART 2021

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
KADIN BİRİMİ

E-posta: infoturkey@unwomen.org

Adres: ParkOran Ofis, Oran Mahallesi, Kudüs Caddesi,
1/21-58, 06450, Çankaya/Ankara

f | @ | @unwomenturkey